KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI TEŞKİLÂTI

NATO

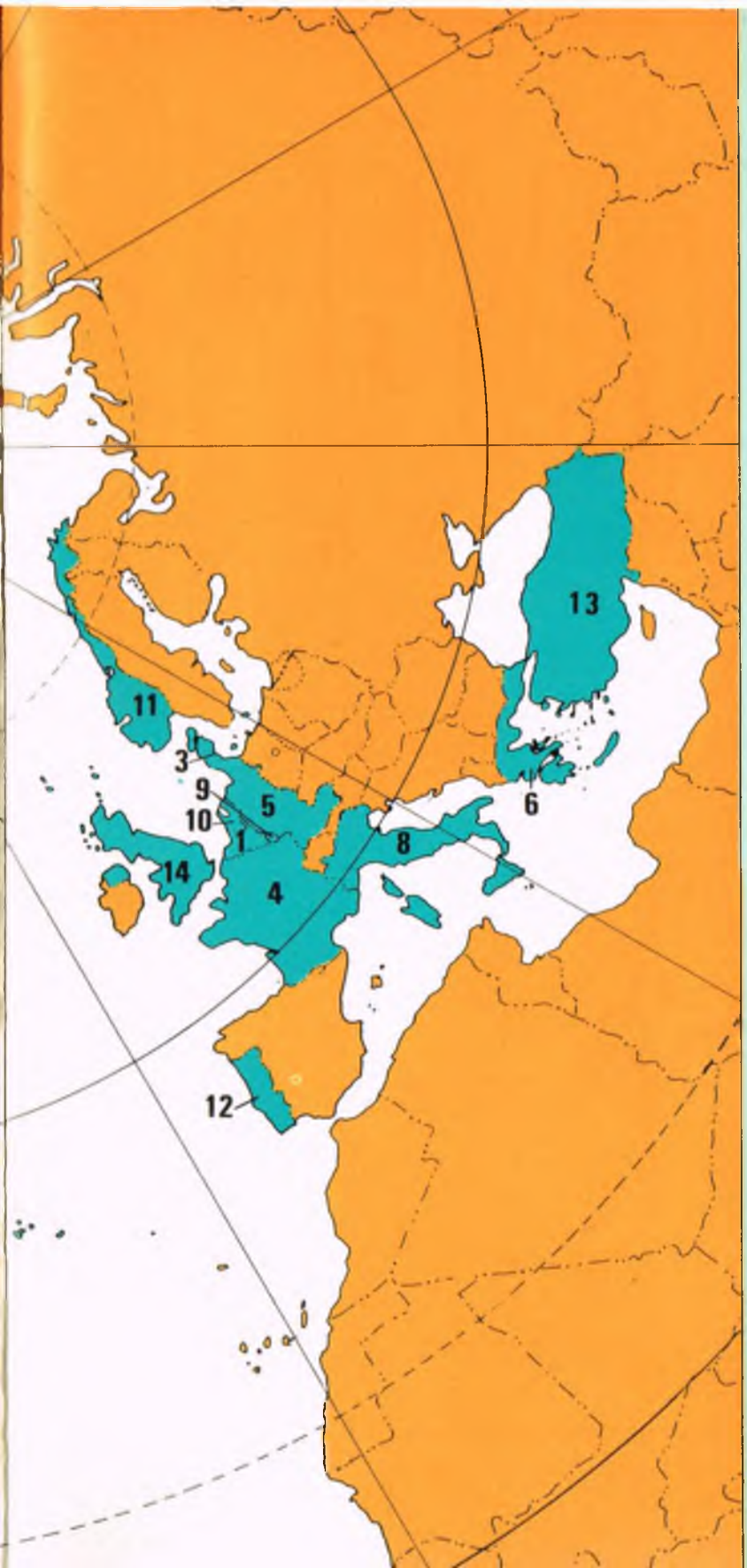
BELGELER

AJANS-TÜRK MATBAACILIK SANAYİİ/ANKARA

2
15
7
YENGEÇ DÖNENCESİ

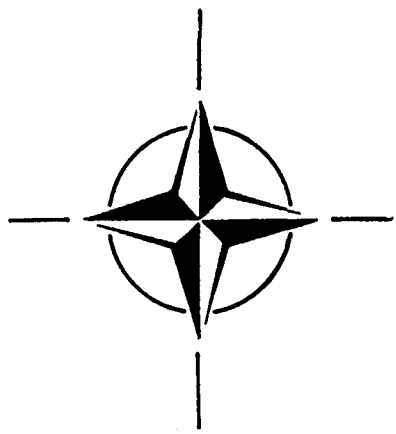
Atlantik İttifakı

1 Belçika
2 Kanada
3 Danimarka
4 Fransa
5 Federal Almanya
6 Yunanistan
7 İzlanda
8 İtalya
9 Lüksemburg
10 Hollanda
11 Norveç
12 Portekiz
13 Türkiye
14 İngiltere
15 Birleşik Amerika

NATO

BELGELER

NATO ENFORMASYON SERVİSİ · BRÜKSEL

İÇİNDEKİLER

NATO Genel Sekreteri ve Kuzey Atlantik Konseyi Başkanı Manlio Brosio'nun Önsözü 7

BÖLÜM I İTTİFAK'IN KÖKENİ VE GELİŞMESİ

1 İttifak'ın kökeni 13
2 Kuzey Atlantik İttifakı'nın incelenmesi 23
3 Atlantik İttifakı : 1949 dan 1970 e 27
4 Savunma siyaseti ve finansman 63
5 Sovyetler'in askerî gücü 77

BÖLÜM II KONSEY ÇALIŞMALARI

6 Siyasî danışma 87
7 Buhran dönemlerinde haberleşme 95
8 İktisadî işbirliği 99
9 Savunma desteği ve altyapı 103
10 Bilim alanında işbirliği ve çevre sorunları 125
11 Kültür alanında işbirliği 137
12 Sivil savunma plânları 143
13 Havacılık faaliyetinin uyumlaştırılması 149
14 Basın ve Enformasyon 151

BÖLÜM III NATO'NUN YAPISI

15 Sivil yapı 161
16 Askerî yapı 169
17 Malî denetim 189

BÖLÜM IV

Olaylar dizisi 199
İstatistikler 231
Ekler 243
Dizin 381

EKLERİN LİSTESİ

Ek 1 Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. maddesinin metni (24 Ekim 1945) 243
Ek 2 Brüksel Andlaşması'ndan bölümler (17 Mart 1948) . . 244
Ek 3 Vanderberg karar suretinin metni (11 Haziran 1948) . . 247
Ek 4 Kuzey Atlantik Andlaşması (4 Nisan 1949) 248
Ek 5 Yunanistan ile Türkiye'nin Kuzey Atlantik Andlaşması'na iltihakına mütedair protokol (22 Ekim 1951) 252
Ek 6 Kuzey Atlantik Andlaşması'na taraf Devletler arasında kuvvetlerinin statüsüne dair sözleşme (19 Haziran 1951) . 254
Ek 7 Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın millî temsilcilerin ve milletlerarası personelin statüleri hakkında sözleşme (20 Eylül 1951) 270
Ek 8 Askerî karargâhların statüsüne müteallik protokol (28 Ağustos 1952) 279
Ek 9 Federal Almanya'nın İttifak'a katılmasına dair protokol (23 Ekim 1954) 286
Ek 10 Federal Almanya'nın Andlaşmaya katılmasına ilişkin belgeler (23 Ekim 1954) 288
Ek 11 NATO'da askerî olmayan alanda işbirliği (13 Aralık 1956) 321
Ek 12 Hükümet Başkanları toplantısı bildiri ve beyannamesinin metinleri (16-19 Aralık 1957) 346
Ek 13 Berlin konusunda beyanname (16 Aralık 1958) 354
Ek 14 İttifak'ın gelecekteki görevleri (Harmel Raporu) (Aralık 1967) 355
Ek 15 Karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimi hakkında beyanname (24-25 Haziran 1968) 359
Ek 16 Bakanlar Toplantısı bildirisi (14-16 Kasım 1968) . . . 361
Ek 17 Bakanlar Toplantısı bildirisi (10-11 Nisan 1969) . . . 364
Ek 18 Bakanlar Toplantısı bildirisi (Mayıs 1970) 367
Ek 19 Kuzey Atlantik Konseyi Başkanları 371
Ek 20 Askerî Komite Başkanları 372
Ek 21 Uluslararası Atlantik Andlaşması Derneği'ne bağlı millî kuruluşlar 373
Ek 22 Kısaltmalar 375

HARİTA, TABLO ve İSTATİSTİKLER

1. Atlantik İttifakı — Ön kapak içinde
2. Dünya'da NATO — Arka kapak içinde
3. Sovyet yayılması 1940 dan 1948 e 17
4. Altyapı giderlerinin bölüştürülmesi formülü 116
5. Altyapı programı 123
6. NATO'nun sivil ve askerî yapısı . . . . . Renkli sayfada
7. Konsey'in başlıca Komiteleri 162
8. NATO Milletlerarası Sekreterliği 164
9. Avrupa Müttefik Kumandanlığı 172
10. Atlantik Müttefik Kumandanlığı 174
11. Manş Müttefik Kumandanlığı 176
12. NATO ülkelerinin alanları 231
13. NATO ülkelerinin nüfusu 232
14. NATO ülkelerinin savunma giderleri toplamı 234
15. NATO ülkelerinin gayrı safi millî hasılaya oranla savunma giderleri 236
16. NATO üyelerinin gelişmekte olan ülkelere yardımı 238

Gerek Türkçe, gerekse diğer dillerdeki yayınlar
şu adresden sağlanabilir.

SERVICE DE L'INFORMATION
DE L'OTAN
1110 BRUXELLES (BELÇİKA)

Tel : 41 00 40
41 44 00
41 44 90

Teleks :
23867 OTAN/NATO

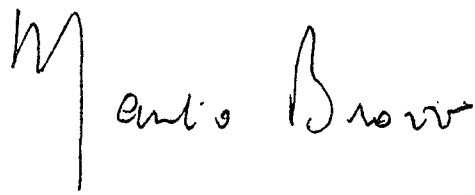
ÖNSÖZ

Bu kitap, NATO'yu kökenleriyle ve yapısıyla tam olarak anlatmak iddiasında değildir. Zaman geçtikçe, yirmi yıldan bu yana Dünya barışının korunmasında çok önemli rol oynamış bir siyaset ve bir teşkilâtın tarihini özetlemek giderek güçleşmektedir.

NATO'nun bu kitapta tanıtılmakta olan bazı yönleri diğerleri kadar bilinmemektedir. Her ne kadar İttifak'ın askerî görevi en büyük önemi taşımağa devam ediyorsa da, onbeş hükûmet arasındaki muntazam ve sürekli siyasî danışma da daha az önemli değildir. Üye ülkeler arasındaki işbirliği, iktisat, toplum, bilim ve kültür gibi başka alanları da kapsamaktadır.

Başlangıçtan beri NATO, İttifak kuvvetlerinin basit bir toplamı olarak değil fakat maddî ve manevî kaynakları bir araya getiren bir araç olarak düşünülmüştür.

Tek bir cilt İttifak'ın yıllar boyunca görevlerindeki gelişmeyi ve durmadan değişen koşullara nasıl uyduğunu belirtmek için yeterli olamaz. Nazik bir iş olan, hiçbir zaman tamamlanmayarak her geçen gün önemi artan müttefikler arasındaki danışmanın yavaş yavaş nasıl başarıyla uygulandığına pek çok bölüm ayrılabilir. Bununla birlikte, içinde yaşadıkları çağın gerçeklerine ilişkin bilgi edinmek isteyenler, ilerdeki sayfalarda NATO hakkında bilinmesi gerekenlerin başlıcalarını bulacaklardır.

Manlio Brosio
NATO Genel Sekreteri

İTTİF

BÖLÜM 1

FAK'IN KÖKENİ VE GELİŞMESİ

1 İTTİFAK'IN KÖKENİ

2 KUZEY ATLANTİK İTTİFAKI'NIN İNCELENMESİ

3 ATLANTİK İTTİFAKI: 1949 - 1970

4 SAVUNMA SİYASETİ VE FİNANSMAN

5 SOVYETLER'İN ASKERÎ GÜCÜ

1

İTTİFAK'IN KÖKENİ

İkinci Dünya Savaşı sona ererken, Nazi Almanyası'nın teslim olmasından yedi hafta sonra ve Hiroşima'da patlayan atom bombasından altı hafta önce, elli devletin temsilcileri San Francisco'da Birleşmiş Milletler Yasası'nı imzalıyordu. Tarih 26 Haziran 1945 idi ve Dünya nihayet barışı koruyacak aracı bulduğunu ümidediyordu ([1]).
Oysa, bunu izleyen dört yıl içinde, Batı Avrupa ülkeleri öylesine bir tehditle karşılaşmışlardı ki, sadece Birleşmiş Milletler'in sağladığı teminatla yetinmemişler ama aynı zamanda, Birleşmiş Milletler'in bütün üyelerine, silâhlı bir saldırı tehlikesine karşı ferden veya topluca korunmaları hakkını tanıyan Yasa'nın 51 inci maddesine de başvurmak zorunda kalmışlardı. Bu dört yıl içinde -tam üç yıl dokuz ay- bu ülkeleri bölgesel bir savunma ittifakına başvurmayı gerektiren ne gibi olaylar olmuştu.

Sovyetler Birliği silâhları bırakmıyor

İki büyük askerî ve sanayî gücünün, Almanya ile Japonya'nın yenilmesi, Sovyetler Birliği'nin batısında ve doğusunda büyük bir boşluk bırakmıştı. Son derece olumlu koşullardan yararlanan Sovyetler Birliği, Kızıl Ordu ve dünya komünizminin aracılığı ile bir yayılma siyaseti gütmüş bu da toplu barış ve güvenliğin hızla tehlikeye girmesine yol açmıştır.
Daha 1945'ten itibaren, en aşırı iyimserler bile uluslararası havanın açık olduğunu söyliyemezlerdi. İngiltere Başbakanı Sir Winston Churchill, Baş-

([1]) Bu tarihî bölümün çoğunluğu Lord Ismay'in «NATO, İlk Beş Yıl» kitabından alınmıştır.

kan Truman'a çektiği 12 Mayıs 1945 tarihli telgrafında endişesini şu sözlerle belirtiyordu :
«Bir ya da iki yıl içinde durum ne olacak ? Bu tarihte Amerikan ve İngiliz orduları eriyecek, Fransızlar esaslı bir şekilde teşkilâtlandırılmış olmaktan uzak bulunacak; oysa Rusya iki ya da üçyüz tümenini ayakta tutma kararını verebilecektir». Churchill şöyle devam ediyordu : «Cepheye (Rusya) bir demir perde inmiştir. Ardında nelerin cereyan ettiğini bilmiyoruz...» Ün salacak olan bu deyim böylece ilk defa kullanılıyordu.
Almanya'nın teslim olmasından sonra Batı demokrasileri savaş zamanındaki yükümlerine sadık kalarak ve halklarının isteğine uyarak askerlerini terhis etmeğe başladılar. Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere, Avrupa'daki silâhlı kuvvetlerinin büyük bir bölümünü geri çektiler, işgal kuvvetleri ve dünyanın diğer yerlerinde bulunan birlikleri dışındaki askerlerinin çoğunu terhis ettiler. Avrupa ulusları ise, yıkılanı onarmakla uğraşıyordu. Almanya'nın teslim oluşu sırasında Avrupa'daki Müttefik Kuvvetlerin sayısı yaklaşık olarak beş milyon iken, terhisten sonra bu sayı 880 bine inmişti.
Terhisten önceki ve sonraki sayılar şöyledir :

	1945		1945	
Birleşik Amerika	3.100.000	asker	391.000	asker
İngiltere	1.321.000	»	488.000	»
Kanada	299.000	»	0	»

Buna karşılık Sovyetler Birliği, silâhlı kuvvetlerini savaş düzeyinde tutmaya devam ediyordu (1945 te Sovyet Kuvvetleri dört milyonu aşıyordu) ve silâh sanayiini tam verimle çalıştırıyordu.
Siyasî alanda ise Batılı ülkeler, uzlaşmanın son haddine kadar gitmeğe çalışıyorlardı. Sovyet hükûmeti ile bir anlaşmaya varabilmek ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nı etkili bir barış aracı haline getirebilmek için hiçbir çabayı ihmal etmiyorlar, ama sadece engelleme ile karşılaşıyorlardı.

Batı girişimleri

San Francisco'da, 1945 yılında, Polonya, konferans masasına oturamamıştı. Çünkü Sovyetler Birliği ile Batılı ülkeler, Geçici Polonya Hükûmeti'nin kurulması konusunda anlaşamamışlardı.
Londra'daki Dışişleri Bakanları Konferansı'nda (Eylül 1945) Molotof, Romanya ve Bulgaristan'daki durum hakkında tarafsız bir soruşturmanın yapılması için İngiltere'nin tekliflerini müzakere etmeyi reddediyordu. Batılı devletlerin temsilcileri bu konuda taviz verdikten sonradır ki, Kasım 1945'te, İtalya, Finlandiya ve Balkanlar'daki eski Alman uyduları ile barış andlaşmalarının hazırlanış biçimi konusunda Sovyetler'in onayını alabildiler.

Barış konferansları

Barış Konferansı 29 Temmuz 1946'da Paris'de başladı ve ancak 10 Şubat 1947 de İtalya, Finlandiya, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile barış andlaşmaları imzalanabildi.
1947 Martında, Almanya ve Avusturya ile yapılacak barış andlaşmaları taslaklarını görüşmek üzere Moskova'da toplanmış olan Dışişleri Bakanları, Almanya'nın kaderi konusunda anlaşamadılar.
1947 Kasımında, Londra'da yeni bir Dışişleri Bakanları Konferansı toplandı ama o da bir anlaşmaya varmanın imkânsızlığını doğrulamakla kaldı. Bir süre sonra da, Sovyet temsilcileri, Berlin'deki Müttefik Kontrol Konseyi'ne katılmamağa başladılar.
Almanya ve Avusturya sorununu görüşmek üzere Dışişleri Bakanları 1949 Mayısında tekrar Paris'de toplandılar, 1951 yılında da Dışişleri Bakan Yardımcıları, bakanlar seviyesinde bir toplantının gündemini tespit edebilmek için dokuz gün uğraştılar (Paris'deki Pembe Saray Konferansı).
Nitekim, 1947 Moskova Konferansı'nın başarısızlığa uğramasından itibaren, Sovyetler Birliği ile Batı'nın demokratik ülkeleri arasında savaş döneminde görülen işbirliği artık söz konusu değildi.
Birleşmiş Milletler Yasası'nın 26 Haziran 1945'te imzalanmış olması, Batılı uluslarda barış ümidi yaratmıştı. Ancak Sovyetler Birliği, Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkını mübalâğalı bir şekilde kullanmaya başlamıştı. Örneğin, Yunanistan ile Arnavutluk ve Bulgaristan gibi devletler arasında patlak veren olaylar üzerine, 1947'de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından bir soruşturma komisyonu kurulmuştu. Bu komisyonun hazırladığı rapor Arnavutluk ile Bulgaristan'ı sorumlu bulduğu halde, Birleşmiş Milletler'in harekete geçmesini tavsiye eden bütün karar tasarıları Sovyetler Birliği'nin sistemli vetosu ile karşılaşıyordu.
Bundan sonra da Sovyetler Birliği, Güvenlik Konseyi'nde alınan kararları yüz kereden fazla veto etmiş bulunuyordu.

Sovyet yayılması

Stalin döneminde Sovyet yayılması, savaş sırasında, Estonya, Letonya, Litvanya ile Finlandiya'nın Polonya'nın, Romanya'nın bazı kısımlarının, Kuzey - Doğu Almanya'nın, Doğu Çekoslovakya'nın yani, 500.000 kilometre kare toprak ve 23 milyondan fazla nüfusun ilhakıyla başlamıştı. Bu, o tarihte Belçika Başbakanı ve Dışişleri Bakanı olan Paul - Henri Spaak'ın, 1948 de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda şu sözleri söylemesine yol açmıştı :
«Savaştan, başka toprakları fethetmiş tek bir büyük ülke çıkmıştır ve bu ülke de Sovyetler Birliği'dir». Almanya'nın yenilgisinden sonra bu toprak yayılması, Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde bir denetim politikası ile tamamlanıyordu. Sovyet Ordularının Avrupa'nın merkezinde bulunuşu ve «Ulusal Cephe» adı verilen hükûmetlere komünizmin sızması, Arnavutluk'un, Bulgaristan'ın, Romanya'nın, Doğu Almanya'nın, Polonya'nın, Macaristan ve Çekoslovakya'nın Sovyet hâkimiyeti altına düşmelerine yol açtı (yaklaşık olarak 1.020.000 kilometre karelik bir alan ve 90 milyondan fazla Rus olmayan nüfus demekti bu).

Savaşsız fetih

Bu «savaşsız fethi» gösteren başlıca olaylar şunlardır :

Macaristan'da, daha 1947 nin başından itibaren, Komünist Partisi Küçük Toprak Sahipleri Partisi'ne karşı şiddetli bir kampanyaya girişmiş ve ithamları ile çeşitli tutuklamaların yapılmasına yol açmıştı. Nagy Hükûmeti 29 Mayıs'ta istifa etmek zorunda kalmıştı; yeni seçimler Komünist Partisi'ne çoğunluğu kazandırmıyor fakat onu Parlâmento'da en kalabalık grup haline getiriyordu. Komünist Partisi böylece Hükûmetin çekirdeği durumuna girmiş ve hükûmet 21 Kasım 1947 de muhalefet partilerini kapatmakta gecikmemiştir.

Prag darbesi

Bulgaristan'da, aynı işlem uygulanmıştı. Çiftçi Partisi'nin ve aynı zamanda muhalefetin lideri Nikola Petkof, askerî bir darbe hazırlamakla suçlanıp 16 Ağustos 1947 de ölüme mahkûm edilmiş 23 Eylûlde asılmıştı. 26 Ağustosta, Köylü Partisi faşist olduğu gerekçesi ile feshedilmiş ve 22 Kasımda ülkenin yönetim örgütü Sovyet örneğine göre kurulmuştu.

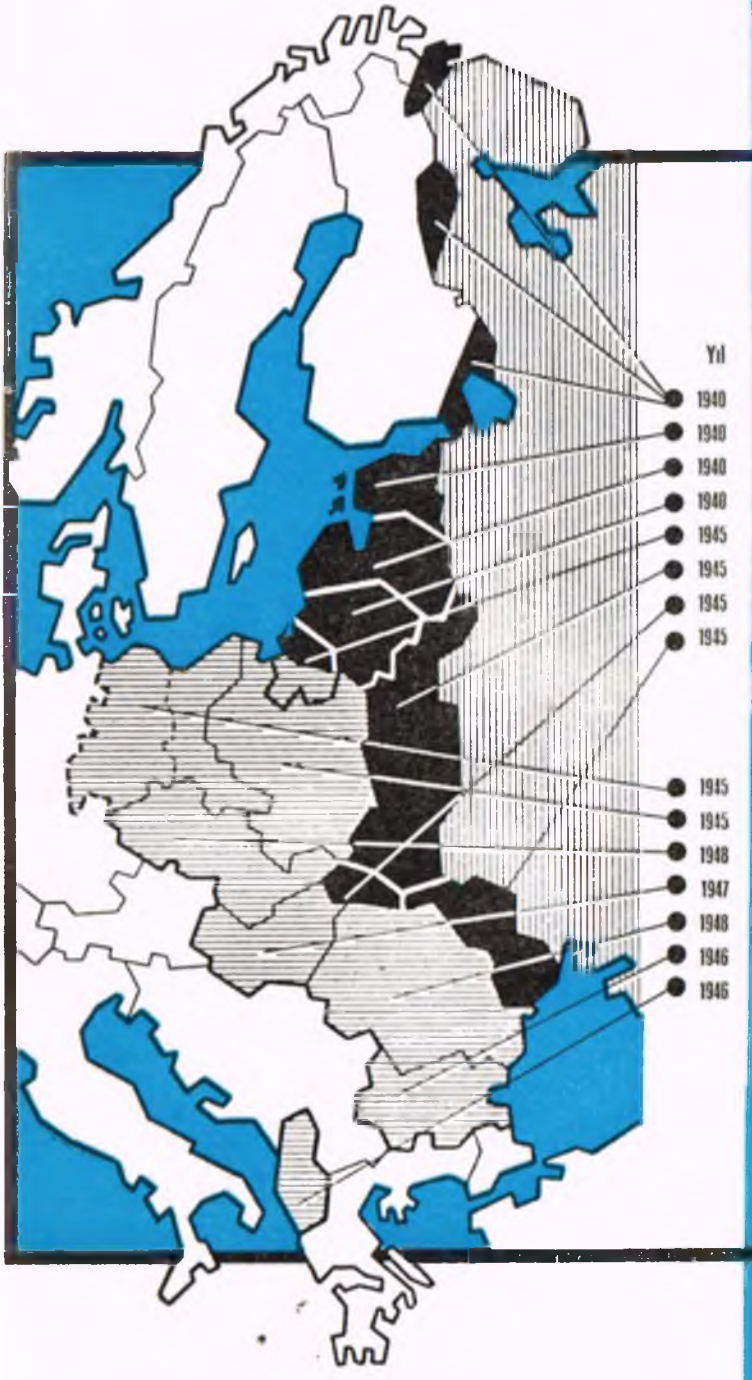
Aralık 1947 de, eski Komintern Sekreteri Dimitrof iktidarı alıyor ve Komünistlerin ağır bastığı bir kabine kuruyordu. Romanya'da, Anglo - Sakson devletlerinin geçerli saymadıkları seçimlerden sonra, muhalefet üyeleri demokratik yönetimi devirmekle suçlanıyordu. Köylü Partisi 10 Ekim 1947 de lâğvediliyor ve başkanı Doktor Maniu 29 Ekimde devamlı hapis cezasına mahkûm ediliyordu. Savaş sırasında, Sovyet Hükûmeti'nin Romen işleri danışmanı olarak Moskova'da bulunan Bayan Anna Pauker, Tataresko'nun yerini alıyor ve 1 Ocak 1948 de Kral Mişel tahttan feragate zorlanıyordu.

Polonya'da, Köylü Partisi Başkanı Mikolajczyk ölümle tehdit edildiği için 1947 Kasımında ülkesini terk etme zorunda kalıyor, Partisi muhalefetten vazgeçmek zorunda bırakılıyor ve 21 Kasım 1947 de lâğvediliyordu.

Çekoslovakya'da, Sovyet müdahalesi kendini gittikçe duyurmağa başlamıştı. Marshall Planı'na Çekoslovakya'nın da katılması taraftarı olan Prag Hükûmeti, Gottwald ile Masaryk'in Moskova'ya alelacele yaptıkları bir yolculuktan sonra (Temmuz 1947) bu karardan caymak zorunda kalıyordu. Öte yandan Komünistler yaptıkları ihbarlarla, mutlak çoğunluğu elinde tutan Demokrat Parti üyelerinin tutuklanmalarını ve yargılanmalarını sağlıyorlardı. 1948 Şubatında, Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Zorin, Prag'a gelmiş ve çevirdiği manevralar sonucunda Başkan Beneş istifa zorunda kalarak (Mayıs 1948) Komünist bir hükûmet kurulmuştu. 10 Mart 1948 de, Gottwald Hükûmeti'nde Dışişleri Bakanı olan Jan Masaryk, evinin penceresi altında, kaldırımların üstünde ölü bulunmuştu.... Bir yıldan kısa bir dönemde, Stalin Rusyası, Budapeşte, Bükreş, Sofya, Varşova ve Prag Hükûmetleri'ni tâbi kılmayı başarmıştı. Bu başkentlerin her birinde, Komünist Partiler tek başlarına veya hemen hemen tek başlarına hükûmet eder olmuşlar ve muhalefet de silinip süpürülmüştü.

Artık Sovyetler Birliği'ne, bu hükûmetlerin faaliyetlerini uluslararası düzlemde birleştirmekten ve bir uydular bloku teşkil etmekten başka bir iş kalmıyordu.

SOVYET YAYILMASI
1940
1948

İLHAKLAR VE SOVYET İDARESİ ALTINA GİRENLER

Ülkeler	Nüfus (milyon)	Yüzölçümü (km^2)
Finlandiya'dan Parçalar	0,5	45.600
Estonya	1,1	47.700
Letonya	2,0	64.700
Lituanya	3,0	59.600
Doğu Purusya'nın bir kısmı	1,2	13.501
Polonya'nın bir parçası	11,8	181.300
Çekoslovakya'nın bir parçası	0,7	12.700
Romanya'nın bir parçası	3,7	50.200
TOPLAM	24,0	475.300

SOVYET KONTROLÜNDEKİLER

Almanya'nın Sovyet işgal bölgesi	18,8	111.100
Polonya*	26,5	311.700
Çekoslovakya	12,3	127.900
Macaristan	9,8	93.000
Romanya	16,1	237.200
Bulgaristan	7,2	110.800
Arnavutluk	1,2	27.500
TOPLAM	91,9	1.019.200

* *Polonya idaresindeki Alman topraklarını da kapsar.*

Sovyet baskıları

Sovyetler Birliği aynı zamanda dünyanın çeşitli bölgelerinde dolaylı ya da dolaysız baskıda bulunmağa devam ediyordu :

— İran'ın kuzeyinde, Tahran Andlaşması'nın hükümlerine ve Birleşmiş Milletler'in protestolarına rağmen, Sovyet orduları savaştan sonra da orada kalmanın yollarını boş yere aramışlardı.
— Türkiye'de, hükûmetin ve halkın, korkutma teşebbüslerine karşı direnmeleri üzerine, Kars ve Ardahan'dan toprak talebinde bulunuyor ve Boğazlar'da üs verilmesini istiyordu.
— Yunanistan'da, 1944 de başlamış olan gerilla savaşı 1945 de gerçek bir savaşa dönüşmüş ve âsiler komşu komünist devletlerdeki üslerden yardım görmeğe başlamışlardı.
— Asya'da, 1945 de Mançurya ve Kuzey Kore'yi işgal etmekle Sovyetler Birliği nüfuzunu arttırmıştı. Ayrıca komünist hareketler tüm Güney - Doğu Asya'da artmıştı.
— Çin Hindi'nde, Fransa ile Birleşik Amerika komünistler tarafından güdülen bir isyana karşı harekâta girişmişlerdi.
— Malezya'da, İngiliz Kuvvetleri, komünist eğilimli gerillalar tarafından hareketsiz bırakılmıştı.
— Birmanya'da, Komünist Partiler grevler ve karışıklıklar düzenliyorlardı.
— Filipinler'de silâhlı Hukbalahaplar (Komünistler) gerilla savaşları düzenliyorlardı.

Batı'nın tepkisi

1947 Eylülünde, Marshall Plânı'na karşılık Kominform kuruldu. Üyeleri, Sovyetler Birliği'nin, Polonya'nın, Bulgaristan'ın, Çekoslovakya'nın, Romanya'nın, Macaristan'ın, Yugoslavya'nın, Fransa'nın, İtalya'nın ve daha sonra Hollanda'nın, Komünist Partileri yöneticileri idi. 1947 yılının sonundan itibaren, bütün Batı Avrupa'da karışıklık yaratma parolaları ve grev talimatları, şiddetli bir muhalefeti desteklemeğe başladılar. Batı ülkelerinde mücadele, bütün dallara ve özellikle Fransa ve İtalya'da, sendikalara sızma şeklinde kendini gösteriyordu.
Sovyet yayılması ile karşılaşan, henüz özgür olmakla birlikte tehdit edilmiş bulunan Avrupa ülkelerinden her biri birbiri ardından özgürlüklerini ve güvenliklerini teminat altına alacak yolları arama gerekliliğini duydular. Bunların Sovyetler Birliği'ni etkileme hattâ geriletme imkânına gücü ile sahip tek ülke olan Birleşik Amerika'ya yönelmeleri tabiî idi. Birleşik Amerika hızla ve kesinlikle tepki gösterdi.

Truman Doktrini

12 Mart 1947 de Başkan Truman, Kongre'ye şu demeçte bulunuyordu : «Birleşik Devletler'in, silâhlı azınlıklar veya dış baskılarla karşılaşan özgür ulusları destekleme politikasına sahip olması gerektiğine inanıyorum.» Sonradan «Truman Doktrini» adını alacak bu demeçten sonra Kongre, 1948 Haziranına kadar Türkiye ile Yunanistan'a 400 milyon dolarlık yardım kredisi kararını verdi. Nitekim Sovyet baskısı da en çok bu ülkeler üzerinde kendini duyuruyordu. Kongre aynı zamanda bu ülkelere sivil ve askerî Amerikan heyetlerinin gönderilmesine izin verdi.

Truman Doktrini'nin amacı, Türkiye ile Yunanistan üzerindeki tehdidi azaltmaktı, ama bütün Batı Avrupa'daki durum daha az endişe verici değildi. Avrupa'nın özgür ülkeleri, savaş sonrası yaralarını sarmak amacı ile Birleşik Devletler'den yardım aldığı halde, Avrupa'nın iktisadî mekanizması işlemiyor ve Batı Avrupa bir iktisadî çöküntünün sınırına kadar gelmiş bulunuyordu.

Marshall Plânı

5 Haziran 1947 de, Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada General George C. Marshall, Avrupa'nın kalkınması için bir program yapılması fikrini ortaya attı. Birleşik Devletler'in Avrupa'ya yardım etmesini ve Avrupa ülkelerinin iktisadî ihtiyaçları konusunda aralarında anlaşmalarını ve hepsinin değilse bile bir kısım Avrupa ülkesinin onayını almış bir program meydana getirmelerini teklif ediyordu. Belirttiği üzere bu politika ne bir ülkeye ne bir doktrine karşıttı fakat açlığa, sefalete, ümitsizliğe ve kargaşalığa karşı çıkmak amacını güdüyordu.
Batı ülkelerinin iktisadî kalkınmasına büyük katkıda bulunan bu iktisadî yardım teklifi aynı zamanda Sovyetler Birliği'ne ve Demir Perde gerisindeki ülkelere de yapılmaktaydı. Stalin, Sovyetler Birliği'ne yapılacak her çeşit Amerikan yardımını reddetmişti. Bundan başka, Çekoslovakya ile Polonya'nın gösterdiği ilgiye rağmen, uydu ülkeleri de bunu reddetmeğe zorlamıştı.

Kominform'un kuruluşu

Nihayet, «Amerikan emperyalizminin aracı» Marshall Plânı ile mücadele amacı ile Kominformu kurmuştu.
Dünya böylece iki bloka ayrılmıştı. Sovyet niyetlerinin niteliği ve değeri açıkça ortaya çıkmıştı. Avrupa'nın özgür ülkeleri için kuvvet dengesini kurmanın tek yolu birleşmekti. Bazı siyaset adamları ve özellikle İngiltere Başbakanı Sir Winston Churchill ile Kanada Dışişleri Bakanı Louis St. Laurent, daha 1946 dan itibaren Birleşmiş Milletler çerçevesinde bir savunma ittifakı kurmayı düşünmüşlerdi.
22 Ocak 1948 de İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, Dunkerk Andlaşması'na benzeyen ikili anlaşmalar ağından meydana gelecek bir Batı Birliği formülü ortaya attı.
Dunkerk Andlaşması 4 Mart 1947 de Fransa ile İngiltere arasında imzalanmıştı. «Karşılıklı yardım ve ittifak»ı öngören bu Andlaşma, elli yıllık idi ve Almanya yeni bir saldırıya giriştiğinde iki ülkenin birleşmesini ve aynı zamanda iktisadî ilişkilerine ait sorunlarda refahı ve iktisadî istikrarı arttıracak tedbirleri almalarını, böylelikle Birleşmiş Milletler'in iktisadî ve sosyal hedeflerine daha etkili bir şekilde katkıda bulunmalarını öngörüyordu.
Fikir hararetle karşılandığı halde, Dunkerk Andlaşması özellikle yeni bir Alman saldırısını önlemek için meydana getirildiği için Rio Andlaşması'nın örnek alınmasının daha doğru olacağı düşünüldü. Bu Andlaşma 2 Eylül 1947 de Birleşik Devletler ile, Nikaragua ve Ekvator'un dışında, Lâtin Amerika ülkeleri arasında imzalanmıştı. Özellikle her çeşit saldırı-

ya karşı bir bölgesel savunma ittifakı idi ve Birleşmiş Milletler Yasası çerçevesinde «bölgesel bir gruplanma» örneği teşkil ediyordu.

Brüksel Andlaşması (Mart 1948)

Bütün bu sorunlar incelenirken, 22 Şubat 1948 Prag darbesi Çekoslovakya'yı Sovyet hâkimiyeti altına sokuyor ve Batılı müttefikleri âni olarak ortak bir savunma hareketine geçmeğe zorluyordu.
4 Mart 1948 de, Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere temsilcileri Brüksel'de toplanarak karşılıklı yardım andlaşmasının şeklini görüşüyorlardı. Brüksel Andlaşması (1) 17 Mart 1948 de Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere tarafından imzalandı. Bu ülkeler ortak bir savunma sistemi kurmayı, iktisadî ve kültürel bağlarını kuvvetlendirmeyi taahhüt ediyorlardı.
Brüksel Andlaşması'nın 4 üncü maddesine göre taraflardan biri «Avrupa'da silâhlı bir saldırı» ya uğradığı takdirde, Andlaşma'yı imzalamış bulunan diğer taraflar ellerindeki askerî ve diğer bütün imkânlarla yardım edeceklerdi. Elli yıl süreli olan Andlaşma «Batı Birliği»nin en üst organı olarak, beş Dışişleri Bakanından meydana gelen bir Danışma Konseyi'nin ve Konsey'e bağlı bulunan ve Savunma Bakanlarından oluşan bir Batı Savunma Komitesi'nin kurulmasını öngörüyordu. Brüksel Andlaşması henüz imzalanmıştı ki Ruslar Batı Berlin ablukasına başladılar (Haziran 1948). Bu abluka üçyüzyirmiüç gün sürecek ve ancak, Batılı Devletlerin bir hava köprüsü kurmaları ile başarısızlığa uğrayacaktı.

Berlin ablukası

Batı Berlin'in abluka altına alınması, Batı savunmasının teşkilâtlandırılmasına hız verdi.
30 Nisan 1948 de Brüksel Andlaşması'na taraf olan beş ülkenin Savunma Bakanları ile Genel Kurmay Başkanları Londra'da toplanmış ve ülkelerinin askerî malzeme konusundaki ihtiyaçları ile bu ihtiyaçların ne dereceye kadar kendi imkânları ile karşılanacağını ve Birleşik Amerika'dan istiyecekleri ek yardımın ne ölçüde olacağını tetkik ve tespit etmeğe çalışmışlardı. Temmuz 1948 tarihinden itibaren, bu toplantılara, Amerikalı ve Kanadalı uzmanlar gözlemci olarak katılmağa başlamışlardı.

Batı Birliği'nin savunma teşkilâtı

Eylül 1948 de Brüksel Andlaşması çerçevesinde bir askerî kurum meydana getirilmiş ve Batı Birliği Savunma Teşkilâtı adını almıştı. Başkomutanlar Komitesi'nin Daimî Başkanlığı'na Feldmareşal Montgomrey getirilmiş o da Genel Karargâhı'nı Fransa'da Fontainebleau'da kurmuştu. Kara Kuvvetleri için General de Lattre de Tassigny (Fransa), Hava Kuvvetleri için Hava Mareşali Sir James Robb (İngiltere), Deniz Kuvvetleri için Vis-amiral Jaujard (Fransa) Başkomutan olarak atanmış bulunuyorlardı. Avrupa'nın hür ülkeleri tarafından bir savunma teşkilâtının kurulmuş olması Birleşik Devletleri ilgisiz bırakamazdı.
11 Nisan 1948 de Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı General George C. Marshall ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert M. Lovett, Senatör Arthur

(1) Bk. Brüksel Andlaşması'ndan parçalar Ek 2, S. 244 de.

H. Vandenberg ve Senatör Tom Connally ile Kuzey Atlantik bölgesindeki Savunma sorunları konusunda ön görüşmelerde bulundular.
28 Nisan 1948 de Kanada Parlâmentosu'nda Louis Saint - Laurent açıkça, Brüksel Andlaşması'nın kapsamını aşan karşılıklı savunma konusunda tek bir sistem fikrini ortaya atıyor ve bir hafta sonra ise Ernest Bevin bu fikri çok olumlu bir şekilde karşılıyordu. Ancak Birleşik Amerika'nın hukuken Atlantik İttifakı'na katılabilme durumunda olması gerekiyordu.

Vandenberg kararı

Bu amaçla Senatör Vandenberg, Dışişleri Bakanlığına danışarak bir karar sureti (1) hazırladı. Bu karar «Birleşik Devletler'in, hukukî yoldan, kişisel ve karşılıklı yardım ilkesine dayanan bölgesel veya toplu tedbirlere başvurmasını ve ulusal güvenliğini tehlikeye düşürecek silâhlı bir saldırı durumunda tek tek veya toplu meşru savunma hakkını (Birleşmiş Milletler Yasası, Madde 51) kullanma kararlılığını doğrulayarak barışın korunmasına katkıda bulunmasını» öneriyordu.
Bu karar, Senatör Vandenberg ve Senatör Tom Connally'nin olumlu girişimleri sonucunda 11 Haziran 1948 de Birleşik Devletler Senatosu'nda kabul edildi. Artık yol açılmıştı. 6 Temmuz 1948 de Amerika Dışişleri Bakanlığı ile Kanada ve Batı Birliği'ne dahil devletlerin büyükelçileri arasında ön görüşmeler başladı. 9 Eylül 1948 de bu görüşmeler sonunda hükûmetlere bir rapor verildi.
Bu rapor hükûmetler tarafından olumlu karşılanınca, Brüksel Andlaşması'nın Danışma Konseyi 1948 Ekiminde Kuzey Atlantik'in savunması ile ilgili paktın ilkesi konusunda görüş birliğine varıldığını açıkladı.
Andlaşma metni 18 Mart 1949 da açıklandı. 15 Mart 1949 da Brüksel Andlaşması'nı imzalamış olan devletler ile Kanada ve Birleşik Amerika; Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'e resmen katılma çağrısında bulundular.

Kuzey Atlantik Andlaşması'nın imzalanması

Sovyetler Birliği'nin, Andlaşma'ya taraf Devletlere yaptığı baskıya rağmen (oniki imzalayıcı devlete girişimlerinin düşmanca bir nitelik taşıdığına dair bir muhtıra göndermişti) Kuzey Atlantik Andlaşması 4 Nisan 1949 da Washington'da imzalandı (2).
Üye devletlerin parlâmentoları, beş ay içinde Andlaşma'yı onayladılar. Daha sonra oniki imzalayıcı devlete üç devlet daha katıldı. Türkiye ile Yunanistan 1951 Eylülünde İttifak'a katılmağa çağrıldılar ve bu iki ülke Andlaşma'ya resmen 18 Şubat 1953 de katıldılar (3).
Federal Almanya Cumhuriyeti, 1954 Ekiminde Paris Andlaşmaları'nın imzalanışından sonra Andlaşma'ya katılmaya çağrıldı ve 9 Mayıs 1955 de Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın resmen üyesi oldu (4).

(1) Vandenberg Kararı'nın metni için bak. S. 247.
(2) Kuzey Atlantik Andlaşması metni için bak. S. 248.
(3) Türkiye ile Yunanistan'ın Andlaşma'ya Giriş Protokolu ile ilgili metin için bak. S 252.
(4) Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Andlaşma'ya girişi ile ilgili belgeler için bak. S. 286.

2

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI'NIN İNCELENMESİ

Kuzey Atlantik Andlaşması, buna imza koyan ülkeler arasında en geniş işbirliğini önerir. Andlaşma yalnız saldırıyı önlemeyi veya saldırı olursa, onu püskürtmeyi amaç edinen askerî bir Ittifak değil, aynı zamanda siyasî, iktisadî ve sosyal alanlarda ortak ve devamlı bir eylemi de öngören bir İttifak'tır.

Andlaşma'ya taraf olan ülkeler, Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun olarak barışı ve milletlerarası güvenliği korumayı ve Kuzey Atlantik Bölgesi'nde istikrar ve refahı geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir. Ayrıca, bu ülkeler milletlerarası alanda güttükleri iktisadî politikalarındaki uyumsuzlukları gidermeğe ve ülkeleri arasındaki iktisadî işbirliğini teşvik etmeğe çalışırlar. Bu bakımdan Andlaşma'nın iki yönü vardır. Bir yandan iktisadî ve sosyal gelişmenin önemini belirtir; diğer yandan kendini toplu savunma hakkının bir belirtisi olarak bir güvenlik siyasetinin zorunluluğunu ortaya koyar. Andlaşma bir önsöz ve ondört maddeden meydana gelmektedir.

Önsöz, Andlaşma'nın başlıca yönlerini belirtir : Medeniyetin sadece askerî yollardan değil fakat siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel alanlarda işbirliği yollarından da savunulması için, Birleşmiş Milletler Yasası çerçevesi içinde bir İttifak Andlaşması.

Birinci madde, üye ülkelerin barışı ve dünya güvenliğini tehlikeye sokmamak için milletlerarası ilişkilerinde izleyecekleri temel ilkeleri belirtirler. Birinci madde, Birleşmiş Milletler Yasası'na özellikle atıfta bulunur.

Gerçekten bu madde, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyelerinin milletlerarası ilişkilerinde uymak zorunda oldukları ilkeleri tespit eden paragrafların aşağı yukarı aynen tekrarıdır.

İkinci madde, üye ülkelerin milletlerarası ilişkilerde ve bunun sonucu olan yükümlülüklerde hangi amaçları güttüklerini tanımlar. Bu madde, Birleşmiş Milletler Yasası'nın, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın amaçlarını belirten birinci maddesinden esinlenir : Barışı korumak; Devletlerarası dostça ilişkileri geliştirmek; iktisadî ve sosyal nitelikte milletlerarası sorunları çözümlemekte milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek.

İmzalayıcı Devletlerin taahhütleri

İmzalayıcı Devletler'in taahhütleri dışa dönük olduğu kadar (Batı medeniyetinin dayandığı ilkelerin daha iyi anlaşılması) içe de dönüktür (iktisadî ve sosyal alanlardaki anlaşmazlıkların ve çelişkilerin yok edilmesi). Bu madde, İttifak'ın askerî amaçlarının, gerekliliklerini aşarak, ülkeleri askerî olmayan bir işbirliğine davet etmektedir. İttifak'ın, bir medeniyet biçiminin korunmasını sağlamaya yöneldiğini belirtmektedir.
Üçüncü madde, NATO üyesi ülkelerin silâhlı bir saldırıya karşı koyabilmek için tek tek ve toplu olarak güçlerinin korunması ve arttırılmasıyla ilgilidir. NATO'nun üyesi ülkeler, bireysel karşı koyma güçlerini arttırmak ve buna göre karşılıklı yardım yollarına başvurmakla yükümlüdürler. Bu ortak eylem, silâhlı kuvvetlerin tedricen kaynaşması ve bunların eğitilmelerinin ve yetiştirilmelerinin birleştirilmesi ile gerçekleştirilebilir.
Dördüncü madde, NATO ülkelerinden birine yapılacak tehdit konusunu ele almaktadır. Bu madde gereğince imzalayıcı Devletlere düşen tek yükümlülük, içlerinden herhangi birinin toprak bütünlüğünün veya siyasî bağımsızlığının tehdit edilmesi durumunda birbirleri ile danışmalarda bulunmalarıdır. Bu danışma tehdit edilen Devletten başka bir Devletin isteği üzerine yapılır. Bununla birlikte, 7 nci maddenin de belirttiği gibi, Andlaşma hiç bir suretle, milletlerarası barışın ve güvenliğin korunmasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne ait bulunan başlıca sorumluluğu bertaraf etmemektedir.
Beşinci madde, Andlaşmanın en önemli maddelerindendir : «Taraflar, içlerinden birine ya da birkaçına karşı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da vâki olacak silâhlı bir saldırıyı bütün taraflara yöneltilmiş sayacaklar...» Muhtemel her çeşit saldırgan, herhangi bir askerî hedefe. bu hedef sınırlı dahi olsa, ulaşma ümidine karşı ikaz edilmektedir. Bir silâhlı saldırı durumunda üye ülkelerin yükümlülükleri de bu maddeyle belirlenmektedir. Taraflar, silâhlı kuvvet kullanılması da dahil olmak üzere tek başına ya da diğer taraflarla birlikte harekete geçme taahhüdünde bulunmuşlardır. Her devlet uygun gördüğü hareketi seçmekte özgürdür. Bunun sonucu olarak her silâhlı saldırı ister istemez savaşı yaratmış olmayacaktır. Ayrıca, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın bütün tarafları aynı nitelikte bir yardımda bulunmamaktadırlar.

Birleşmiş Milletler Yasası'na uygunluk

Birlikte harekete geçilmesinin gerekçesi, ister tek başına ister ortak kullanılsın, tabiî bir hak olan meşru savunma hakkının Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. maddesinde öngörüldüğü gibi kullanılmasına dayanmaktadır. Bu hakkın kullanılması, ilk görevi barışı korumak olan Güvenlik Kon-

seyi'nin yetkileriyle çatışmaz. 5. maddenin son bölümü, alınan tedbirlerin Güvenlik Konseyi'nin bilgisine sunulacağını ve bunların Güvenlik Konseyi'nin gerekli tedbirleri alması ile son bulacağını öngörmektedir.
Altıncı madde, beşinci maddedeki tedbirlerin uygulanacağı alanı tanımlamaktadır. Bu madde, Türkiye ile Yunanistan'ın İttifak'a girmesi ile değiştirilmiştir (1).
İttifak'ın askerî uygulama alanının tanımlanması, bu bölgenin dışında meydana gelecek olayların Konsey'de görüşme konusu olmayacağı anlamına gelmez, çünkü bu bölgenin barış ve güvenliğini etkileyecek herhangi milletlerarası bir durum Konsey'in dikkatini çekmekte ve inceleme ve danışmalara konu olmaktadır. Yedinci madde, Andlaşma'nın Birleşmiş Milletler Yasası'na uygunluğunu doğrulamaktadır.
Sekizinci maddeye göre, taraflar, Andlaşma'nın milletlerarası taahhütlerine uygunluğunu doğrulamakta ve gelecekte Andlaşma ile çatışacak milletlerarası andlaşmalarda bulunmamayı taahhüt etmektedirler.

Konsey'in kurulması

Dokuzuncu madde, imzalayıcı Devletlerin her birinin temsil olunacağı Konsey ile Konsey'e bağlı gerekli organların kurulması ile ilgilidir.
Bu madde, Konsey tarafından kurulan bütün komiteler ile çalışma gruplarının, bunların hizmetinde olan Milletlerarası Sekreterliğin, yüksek ve ikinci derecedeki askerî kumandanlıkların, sivil ve askerî çeşitli ajansların var oluşunun hukukî temelini yaratmaktadır.
Onuncu madde, tarafların, oy birliği ile, Andlaşma ilkelerinin geliştirebileceği ve bunlara uyabilecek başka bir Avrupa Devletini Andlaşma'ya katılmaya davet edebileceklerini belirtmektedir. Bu madde Türkiye ile Yunanistan'ın (1951) ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin (1955) girişlerinde uygulanmıştır.
Onbirinci madde Andlaşma'nın onaylanması ve yürürlüğe girişi ile ilgilidir.
Onikinci ve onüçüncü maddeler, Andlaşma'nın değiştirilmesiyle ve Andlaşma'dan çıkmakla ilgili hükümleri kapsamaktadır. Buna göre, taraflar, Andlaşma on yıl yürürlükte kaldıktan sonra Andlaşma'yı değiştirebileceklerdir (Madde 12).
Andlaşma yirmi yıl yürürlükte kaldıktan sonra ve bir yıl önceden bildirmek kaydıyla isteyen üye Andlaşma'dan çekilebilecektir (Madde 13). Buna göre, taraflardan her biri 24 Ağustos 1969 tarihinden yani Andlaşma'nın yürürlüğe girişinin yirminci yıldönümünden itibaren ihbarda bulunabilecektir.
Andlaşma'nın değiştirilmesi hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Sadece 1956 da Üçler Komitesi ve son Harmel Raporları bazı hükümleri açıklığa kavuşmuştur. Fransız Hükûmeti'nin kaynaşmış askerî kumandanlıklardan çekilmesi kararı dahi Andlaşma metninde değişiklik yapılmasını

(1) Türkiye ile Yunanistan'ın İttifak'a giriş protokolunda NATO'nun yeni sahasının tanımlanması için bak. S. 252.

gerektirmemiştir. Zira bu kararın, mevcut andlaşmalar çerçevesi içerisinde müzakere yolu ile uygulanması mümkün görülmüştür.
Andlaşma süresiz olduğu için gerekli görüldüğü sürece yürürlükte kalacaktır. Ondördüncü madde, Andlaşma'nın saklanması ile ilgilidir.

3

ATLANTİK İTTİFAKI

1949 dan 1970 e

Atlantik İttifakı'nın tarihi üç ana döneme ayrılabilir.
1949 dan 1955 e kadar giden ilk aşamada NATO üyeleri, kabul ettikleri ortak yükümleri yerine getirmelerine imkân sağlayacak mekanizmayı kurdular ve ortak savunma teşkilâtlanmasının yalnız askerî değil siyasî, iktisadî ve malî yönleri de olan karmaşık bir sorun olduğunu gördüler. Bu dönemin ana niteliği Atlantik Müttefikleri çerçevesinin genişlemesi oldu; Andlaşma'yı imzalayan ilk oniki ülkeye, üç yeni üye, Türkiye, Yunanistan ve Federal Almanya Cumhuriyeti katıldı. Bu sonucu ülkenin katılmasıyla, Batı savunmasının ortaya çıkardığı önemli bir sorun da çözümlenebildi.
1955 den 1964 e kadar giden ikinci aşamada önceleri yalnız Avrupa'ya özgü kalan ve askerî bir nitelik taşıyan Sovyet tehdidi yeni biçimler kazandı ve dünyanın her yanına yayıldı. 1949 dan beri hemen hemen hiç rastlanmayan siyasî pazarlık teşebbüsleri zaman zaman ortaya çıktı. Üye ülkeler, Sovyetler'in siyasî manevralarına karşı çıkabilmek için ortak ve uyumlu tutumlar benimsemek zorunda bulunduklarından, İttifak kaçınılmaz olarak bu yeni doğrultuya girmek zorunda kaldı. Bir yandan savunma mekanizmasını iyileştirmeğe ve nükleeer silâhlar ya da güdümlü araçlar gibi silâhlanma alanında gerçekleştirilen gelişmeleri izlemeğe devam derken, siyasî rolü de gittikçe önem kazandı. Bunun sonucunda, İttifak'a katılan ülkeler, dış politika konusunda, gittikçe genişleyen bir cephede, daha sıkı bir danışma ve işbirliği kurmak zorunda kaldılar.
1965 - 1968 arasındaki üçüncü aşama Doğu ile Batı, özellikle de çeşitli NATO ülkeleriyle Rusya ve uydu ülkeler arasında ikili kültürel ve bilimsel anlaşma ve mübadeleler şeklinde, artan bir siyasî yumuşama ile belir-

lendi. NATO olumlu bulduğu bu gelişmeyi Çekoslovakya'nın işgâli olayına kadar destekledi. Öte yandan, etkili güvenlik tedbirlerinin siyasî yumuşamanın gelişmesi için en iyi temel olduğunu kabul eden ittifak, özellikle siyasî ve nükleer projelerin ve siyasî buhranların çözümlenmesine ilişkin savunma mekanizmasını ortaya koyma çabalarına devam etti. Fransız Hükûmeti'nin, kuvvetlerini kaynaşmış komutanlıklardan çekme kararı, mevcut yapının yeni şartlara uydurulmasını ve geniş çapta başka yerlere taşınmasını gerektirdi. Buna rağmen İttifak'ın çalışmaları önemli bir değişiklik olmaksızın devam etti.

4 Nisan 1949 da, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın imzalanması, bu tarihten hemen önce Sovyet muhtırasında dile getirildiği gibi, Doğu ile Batı arasında gerginlik yaratmak bir yana, nisbî bir yumuşama dönemine yol açtı. Gerçekten de Mayıs 1949 da Rusya Berlin ablukasını kaldırdı. 23 Mayıs 1949 da Paris'de toplanan Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanları Almanya ve Berlin'e ilişkin (milletlerarası ilişkiler, haberleşme gibi) bazı pratik sorunlarda ve Avusturya ile bir barış andlaşması imzalanması konusunda olumlu bir anlaşmaya vardılar. Nihayet Sovyet Hükûmeti 1949 Ekiminde Yunanistan'daki komünist ayaklanmasını Bulgaristan ve Arnavutluk'un aracılığıyla desteklemekten vazgeçince, bu ülkede barış yeniden sağlandı.

24 Ağustos 1494 da Andlaşma yürürlüğe giriyor

Üye hükümetlerin onay belgelerini sunmaları üzerine Andlaşma 24 Ağustos 1949 da yürürlüğe girdi. Washington'da, 17 - 19 Eylül 1949 da yapılan ilk toplantısında Kuzey Atlantik Konseyi askerî ve sivil teşkilâtlanmanın çerçevesini belirlemekle işe başladı. Üye ülkelerin Dışişleri Bakanlarından kurulan Konsey, her yıl olağan birleşimlerde toplanmaya karar verdi, ama gerekli görüldüğünde daha sıkı toplanabileceğini belirtti. Ayrıca Andlaşma'nın 4. ya da 5. maddesini işletmek isteyen herhangi bir üyenin isteği üzerine Konsey olağanüstü toplantıya çağırılabilecekti.

Andlaşma'nın 9. maddesinin uygulanması için Konsey, üye ülkelerin Savunma Bakanlarından meydana gelen ve Kuzey Atlantik Bölgesi'nin ortak savunma plânlarını hazırlamakla görevli bir Savunma Komitesi kurdu ve bu Komite'nin yılda en az bir defa toplanmasını kararlaştırdı.

Bu arada bazı devamlı askerî kuruluşlar ortaya çıktı. Askerî Komite'nin yürütme organı olan Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcilerinden kurulu ve NATO bölgesinin stratejik yönetiminden sorumlu Daimî Grup ([1]); beş «Stratejik Bölge Grubu» (Danimarka, Norveç, İngiltere) Batı Avrupa Grubu ([2]); (Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İngiltere); Güney Avrupa - Batı Akdeniz Grubu; (Fransa, İtalya, İngiltere) ([3]); Kanada - Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Atlantik Okyanusu Grubu; (İtalya ve Lüksemburg dışında bütün üyeler bu Gruba katılmaktadır). Bütün bu gruplara kendi bölglerinin savunma plânlarını hazırlama görevi verildi.

([1]) 1966 da kaldırılmıştır.
([2]) 1 Ağustos 1951 de kaldırılmıştır.
([3]) 10 Nisan 1952 de kaldırılmıştır.

NATO GENEL SEKRETERLERI

Lord ISMAY 1952-1957

Manlio BROSIO 1964

Dirk U. STIKKER 1961-1964

Paul-Henri SPAAK 1957-1961

15 Daimi Delege, Genel Sekreter'in başkanlık ettiği Konsey toplantılarından birinde

NATO'nun Brüksel'de bulunan şimdiki merkezi altı ayda inşa edilerek 1967 de hizmete girdi. Toplantı salonları önündeki holün konforu dışarının sadeliğiyle çelişiyor

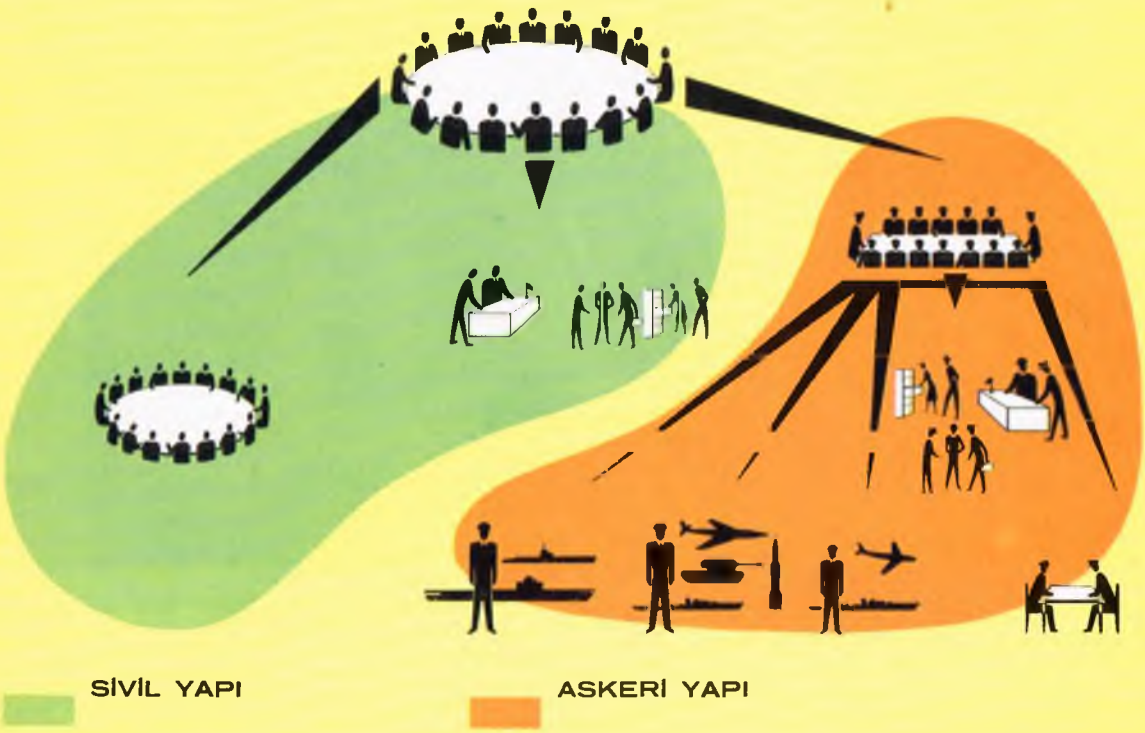

Dışişleri Bakanları 1964'de LaHaye toplantısında.

SİVİL VE ASKERİ YAPI

İttifak'ın en yüksek organı Kuzey Atlantik Konseyi'dir. Konsey yılda bir veya iki kere, Dışişleri, Savunma ve Maliye Bakanları seviyesinde toplanır; daimî toplanılarını, çoğunlukla haftada birkaç kere, Daimî Temsilciler adı verilen 15 Büyükelçi seviyesinde yapar. Savunma sorunları, Konsey kadar sık ve aynı seviyede toplanan Savunma Plânlama Komitesi'nde görüşülür. 14 üye ülke bu Komite'de temsil edilmektedir. Genel Sekreter, Konsey'e ve Savunma Plânlama Komitesi'ne başkanlık eder. Genel Sekreter aynı zamanda, 15 ülkenin vatandaşı memurlardan oluşan Milletlerarası Sekreterliği yönetir. Konsey çeşitli görevlerle yükümlü pek çok komite kurmuştur. (Başlıcaları aşağıda gösterilmiştir) Bunlar Konsey'e veya Savunma Plânlama Komitesi'ne rapor verirler. Millî delegasyonların üyelerinden kurulu bu komiteler, Milletlerarası Sekreterlikten yüksek dereceli bir memurun başkanlığında toplanırlar.

NATO'nun en yüksek askerî organı olan Askerî Komite, Savunma Plânlama Komitesi'ne bağlıdır. Askerî Komite NATO'nun kaynaşmış askerî yapısına dahil olan 13 ülkenin Genel Kurmay Başkanları'nın temsilcilerinden meydana gelir. Konsey gibi bu Komite'nin de daimî merkezi Brüksel'dedir ve yılda bir veya iki kere Genel Kurmay Başkanları seviyesinde toplanır. Askerî Komite'ye çalışmalarında, Komite'nin yürütme organı olan ve sivil sekreterlik gibi çalışan Milletlerarası Askerî Kurmay Heyeti yardımcı olur. Genel Kurmay Başkanları tarafından iki yıl için seçilen Komite Başkanı, Konsey'in bütün toplantılarına katılır. NATO'nun savunma alanı başlıca üç kumandanlığa (Atlantik, Avrupa ve Manş) ve bir de Kanada - Birleşik Amerika Bölgesel Plânlama Grubu'na bölünmüştür. Askerî Komite'nin genel yönetimi altında bulunan bu kaynaşmış kumandanlıklardan her biri kendi alanının savunmasından ve kara, deniz ve hava manevralarının düzenlenmesinden sorumludur. Merkezin bugünkü birliği sayesinde millî delegasyonlar, sivil sekreterlik ve Askerî Kurmay Heyeti arasındaki günlük ilişkiler büyük çapta kolaylaşmış ve düzenlenmiş bulunmaktadır.

Sivil ve askerî kurumlar

İlk birleşiminde Konsey üretim ve askerî ikmal konularıyla savunma çabasının iktisadî ve malî etkilerinin derinine incelenmesi gereğini kabul etti. 18 Kasım 1949 da Washington'da yapılan ikinci bir toplantıda Konsey bu amaçla iki yeni kuruluşa gitme kararı aldı; bunlardan biri Askerî Komite ve Daimî Grup'la işbirliği yaparak savunma plânları için iktisadî ve malî konularda genel direktifleri hazırlamakla ayrıca üye ülkelerin malî ve iktisadî kaynaklarını gözönüne alarak bu programların ve askerî üretimin sınırlarını tesbitle görevlendirilen; üye ülkelerin Maliye Bakanlarından kurulu İktisadî ve Malî Savunma Komitesi'dir. Ayrıca, Askerî Üretim Komitesi'nin ya da Askerî Komite'nin hazırladığı belli başlı tasarıların üye ülkelerde iktisadî ve malî alanlarda ne gibi etkileri olacağını hesaplamak, askerî savunma plânlarının uygulanması ve özellikle Andlaşma'yı imzalayan ülkeler arasında askerî donatım mübadelesi için malî anlaşmalar imzalanmasını sağlamak yolunda tavsiyelerde bulunmak görevi de bu Komite'ye verilmişti. Nihayet, Komite, üye olmayan ülkelerden alınacak ve savunma plânları için gerekli malzeme ve donatımın ithali yolunda yabancı döviz ihtiyacının nasıl karşılanacağını da inceleyecekti.
Diğer kuruluş ise, silâh üretim, standardlaştırma ve geliştirme işini uyumlaştırmak ve Savunma Komitesi'ne bu konuda rapor vermekle görevli Askerî Üretim Komitesi'dir.

İlk Savunma Plânı

Kurulmasından aşağı yukarı on hafta sonra, 1 Aralık 1949 da Paris'te toplanan Savunma Komitesi Kuzey Atlantik Bölgesi'nin birleşik savunması için gerekli strateji kavramı ile silâh ve donatım üretimi ve ikmâl programının nasıl hazırlanacağı konusunda anlaşmaya vardı. Her iki tavsiye de Konsey'in 16 Ocak 1950 de Washington'da yaptığı toplantıda onaylanmıştır.
1 Nisan 1950 de La Haye'de tekrar toplanan Savunma Komitesi, dört yıllık bir «Orta vadeli savunma plânı» nın ilk taslağını onayladı.

Yardımcılar Konseyi

Konsey'in çok seyrek birleşimleri bu askerî ve sivil kuruluşların uyumlu çalışma ve yönetimi konusunu tatmin edici bir şekilde çözebilecek imkânı sağlamıyordu. Bu nedenle, 15 - 18 Mayıs 1950 de Londra'da toplanan Konsey, direktiflerini uygulayacak ve İttifak'ın sivil ve askerî organları arasında uyumu sağlayacak bir sivil teşkilât kurma kararını aldı. Bu teşkilât ayrıca üye hükûmetlerin siyasî görüşlerini mübadele edecekleri bir merkez olacaktı. Yardımcılar Konseyi adı verilen ve her üye ülkenin Dışişleri Bakanlarının temsilcilerinden meydana gelen bu yeni kuruluş, Londra'da devamlı olarak çalışacaktı. Bu «Bakan Yardımcıları» NATO'nun çeşitli kuruluşlarının çalışmalarında beraberlik sağlamakla yetinmeyecek savunma plânları arasında ilişkileri inceleyerek bunların uygulanması için gerekli tedbirleri hükûmetlere teklif edecek, siyasî görüş mübadelesinde bulunacak, Andlaşma'nın 2. maddesinin uygulanması yollarını (askerî olmayan alanlarda işbirliği tavsiye ederek) arayacak ve İttifak'ı üye ülkeler halklarına daha iyi tanıtmak amacıyla yapılacak çalışmaları teşvik edecekti.

Üye ülkelerin Dışişleri Bakanları gerekli askerî kuvvetlerin öneminin ortaya çıkardığı sorunları ve bu kuvvetlerin masraflarının karşılanmasının ayrı değil bir tek sorun olarak ele alınmasını uygun gördüler. Bakanlar, üye ülkelerin bir araya getirilecek kaynaklarının, bu ülkelerin iktisadî ve sosyal gelişmelerine zarar vermeden, uygun bir savunmanın kademeli ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi için yeterli olduğunu belirttiler. Bakanlar, savunmanın tüm olarak gerektirdiği ortak ve dengeli kuvvetler kurulması yolunda çabalarını yoğunlaştırmalarını üye ülkelere ısrarla tavsiye ettiler.

Kore Savaşı

Londra'da yapılan bu Konsey toplantısından hemen sonra NATO'nun gelişmesinde büyük etkisi görülecek bir olay, Güney Kore'ye karşı komünist saldırısı ortaya çıktı. Güvenlik Konseyi Kuzey Kore'yi saldırgan olarak suçladı ve bu ülkeye karşı iktisadî ve askerî tedbirler almağı kararlaştırdı. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın bütün üyeleri Güney Kore Cumhuriyeti'nin yardımına koşmağa çağırıldı.
Konsey, 15 - 18 Eylülde New York'ta toplandığında tartışmalar özellikle NATO Bölgesi'nin Kore'de ortaya çıkan saldırıya benzer bir durum karşısında nasıl savunulacağı noktasında düğümlenmişti. Bütün üyeler, Avrupa'da bir ileri strateji benimsenmesini, yâni İttifak'a dahil bütün Avrupa ülkelerini savunabilmek için saldırıya, Doğu'da, mümkün olan en uzak noktada, karşı koymayı öngören bir savunma stratejisini oybirliği ile kabul ettiler. Fakat, böyle bir strateji, o dönemde NATO'nun sahip olduğu kuvvetlerden (210 Sovyet tümeni karşısında Avrupa kıtasında aşağı yukarı 14 Batı tümeni vardı) çok üstün kuvvetleri gerektiriyordu. Bu durumda İttifak'ın askerî gücünü derhal arttırmak ve savunma plânlarını değiştirmek zorunluluğu ortaya çıkıyordu. Bunun üzerine Konsey, Savunma Komitesi'ne, merkezî bir kumandanlığın sorumluluğu altına girecek ve her türlü saldırı emelini uzaklaştıracak kadar güçlü bir kaynaşmış kuvvetin acele kurulması konusunu incelemek görevini verdi. Daimî Grup NATO'nun tâyin edeceği bir başkumandanın emrine verilecek bu kuvvetin stratejik yönetimi ile görevlendirildi.

Almanya'nın katkısı

Bu kararın alınmasından sonra Konsey, Bakanların Hükûmetlerine danışmalarını sağlamak için birleşimini ertelemiş, 26 Eylül 1950 de yeniden toplandığında, bir ileri stratejinin, Avrupa savunmasının Alman topraklarında yapılmasını gerektirdiğini kabul ederek, Federal Almanya'nın siyasî yönden NATO'ya katılmasının incelenmesini kararlaştırmıştır. Bu katılış bazı üye ülkeler, özellikle Fransa bakımından bir takım temel güçlükler yarattığından sorun ancak dört yıl sonra kesin bir çözüme bağlanabildi. 18 Aralık 1950 de Brüksel'de yeniden toplanan Konsey, Almanya'nın katılmasının, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın tümüyle savunmaya yönelmiş niteliğini değiştirmek bir yana Avrupa'nın savunmasını güçlendirdiğini kabul ederek, Almanya'nın ortak savunmaya katılması ilkesini benimsedi. Bunun üzerine Bakanlar, Almanya'yı işgalleri altında bulundu-

ran üç devletin Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri'ni, Federal Almanya Cumhuriyeti ile birlikte bu katılışı gerçekleştirecek yolları aramaya çağırdılar.
Konsey yine bu Brüksel toplantısında askerî sorunlara ilişkin önemli kararlar aldı. Savunma Komitesi'nin, Avrupa'da görevli bir Yüksek Kumandanın emri altına verilecek Kaynaşmış Avrupa Savunma Kuvveti kurulması ve NATO'nun askerî yapısının yenizen düzenlenmesi konularındaki tavsiyelerini onayladı; bu Yüksek Kumandanlık görevinin bir Amerikalı subaya verilmesini kararlaştırdı. Başkan Truman'dan General Dwight D. Eisenhower'in Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı'na (SACEUR) atanmasını istedi. Başkan'ın, bu teklifi kabulü üzerine, Konsey, 19 Aralık 1950 tarihinde yapılan atamayı resmen açıkladı.

İlk Müttefik Yüksek Kumandanlığı (Aralık 1950)

29 Aralık 1950 de, Daimî Grup, General Eisenhower'in görevinin genel çizgilerini bildirdi. Buna göre, üye ülkeler tarafından Batı Avrupa'nın savunması için NATO'nun emrine verilmiş kuvvetler, bir buhran sırasında teşkilâtlanmış, donatılmış, eğitilmiş ve kabul edilmiş plânları uygulamaya hazır olacaklardı. Avrupa'da 1951 yılı başından itibaren bir Genel Karargâh'ın kurulması ve SACEUR'e, kaynaşmış kuvvetlere birlik gönderen ülkelerin subaylarından meydana gelen bir Milletlerarası Kurmay Heyeti'nin yardımcı olması kararlaştırıldı. General Eisenhower'in Kumandanlığı, Avrupa'daki Müttefik Kumandanlığı (CAE) ve Avrupa'daki Müttefik Başkumandanlık Karargâhı (SHAPE) 2 Nisan 1951 de, Paris yakınlarında Rocquencourt'a yerleştirildi.
Brüksel'deki Aralık toplantısında, Konsey ayrıca Savunma Komitesi'nin; Askerî Üretim Komitesi'nin yerine daha geniş yetkili bir Savunma Üretimi Bürosu kurulması teklifini kabul etti. Bu yeni Büro, üretimi yoğunlaştırmak ve üye devletlerin sanayi kuruluşlarının ortak kullanımını kolaylaştırmak görevini yüklendi.
1951 Mayıs'ındaki Londra toplantısında Yardımcılar Konseyi, NATO'nun yapısının evrimi sırasında ortaya çıkan bazı önemli değişiklikleri haber verdi.

NATO'nun yeni yapısı

Savunma Komitesi ile İktisadî ve Malî Komite kaldırıldı. Böylece Kuzey Atlantik Konseyi, İttifak'ın Bakanlar seviyesindeki tek organı durumuna geldi. Paris'de de Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı'ndan (OEEC) yardım alabilecek bir İktisadî Büro kurulmuştu. (Bu kuruluş Marshall Plânı yardımının uygulanması için 1948 de meydana getirilmişti). Bu Malî ve İktisadî Büro, Konsey'deki yardımcılara ve bunların emri altındaki NATO organlarına, savunma programlarının malî ve iktisadî yönleriyle ilgili tavsiyelerde bulunmakla görevliydi. Ayrıca, bazı özel durumlarda doğrudan doğruya hükûmetlere de başvurulabilirdi.
Yeniden teşkilâtlanmanın ana sonucu, Yardımcılar Konseyi'nin kuruluş yönünden önemini arttırmak oldu. Gerçekten de, bu yeni durumda, Hükûmetleri Konsey'de Dışişleri Bakanları veya Savunma Bakanları ya da

her ikisi birden, veya ilgili başka bakanlar, özellikle Maliye ya da İktisadî İşler Bakanları temsil edebileceklerdi. Hükûmet Başkanları da Konsey toplantılarına katılabilirlerdi. «Yardımcılar» daha önce yalnız Dışişleri Bakanlarını temsil ederken bundan böyle Hükûmetlerinin NATO işleriyle ilgili bütün bakanlarını temsil etmeğe başladılar. Böylece, Yardımcılar Konseyi Kuzey Atlantik Konseyi'nin devamlı çalışma organı haline geliyordu. Bütün üye ülkelerin katkıda bulunduğu bir bütçeye sahip olan milletlerarası bir sekreterlik Yardımcılar Konseyi'nin hizmetine ve Konsey Başkanı Charles M. Spofford'un (Amerika Birleşik Devletleri) emrine verlidi.

Kuvvetler Statüsü

Bunun üzerine Yardımcılar Konseyi, yeni askerî ve sivil organların kurulmasıyla ortaya çıkan bazı hukukî ve malî sorunları ele aldı. 19 Haziran 1951 de «Kuzey Atlantik Andlaşması'na Katılan Devletler Arasında Kuvvetler Statüsüne İlişkin Sözleşme» (1) imzalandı. Bu Sözleşme, bir üye ülkenin, herhangi bir NATO kumandanlığının emri altında bir başka üye ülkede hizmet görecek askerî görevlerinin hukukî statüsünü belirliyor ve bu Sözleşme'ye ek bir protokol karargâhların statüsünü tanımlıyordu. Öte yandan, 1951 yılı Eylülünde Andlaşma'nın teşkilâtı olan NATO'ya, millî temsilcilere ve milletlerarası memurlara ilişkin bir diğer sözleşme imza edildi. Yardımcılar, Karargâhların masraflarının ortak karşılanması üzerinde de durdular ve 1951 Ağustosunda SHAPE'in ve ona bağlı karargâhların masraflarının paylaşılmasıyla ilgili bir çözüm üzerinde anlaşmaya vardılar.

İttifak'ın kuruluşundan bu yana gösterilen çabalar saldırı tehlikesini Avrupa'da azaltmışsa da, Doğu ile Batı arasında devam etmekte olan gerginlik, Kore ve Çin Hindi savaşları ve Birleşmiş Milletler'de silâhsızlanma ve atom enerjisinin denetimi konularında çıkan kesin anlaşmazlık, NATO ülkelerine savunma hazırlıklarını ihmâl etmemeleri gerektiğini açıkça hatırlatıyordu. Öte yandan üye ülkeler, sürekli bir askerî çabanın varlığının ortaya çıkardığı malî ve iktisadî sorunlarla gittikçe daha fazla ilgileneceklerdi.

İktisadî sorunlar

Konsey'in Ottawa'da yaptığı 15 - 20 Eylûl 1951 tarihleri arasındaki toplantıya Maliye ve Savunma Bakanları da Dışişleri Bakanlarıyla birlikte katıldılar. Askerî Komite'nin hesaplarına göre, Konsey'in askerî ihtiyaçları, üye ülke Bakanlarının taahhüt edebileceklerinin çok üstünde maddî katkılar gerektirmekteydi. Ayrıca, savunma çabalarının etkenliğini tehlikeye düşüren, fiatların artışı, enflâsyon tehlikesi, ödeme dengelerindeki eşitsizlik, ham maddelerin dağılımı gibi olumsuz faktörler de vardı. Bunun üzerine Bakanlar, ortak güvenliğin gerekimleriyle üye ülkelerin gerçek imkânlarını uzlaştırmak üzere bir Geçici Konsey Komitesi kurdular.

(1) Bk. Ek 6, S. 254 de.

Geçici Konsey Komitesi

Bu Komite'nin görevi askerî makamların taleplerinin yüksek olup olmadığını ve hükûmetlerin yeterli katkı teklifinde bulunup bulunmadıklarını belirlemekti. Bu amaçla Komite'ye, NATO'nun bütün sivil organlarından ve bütün üye ülkelerden bilgi, tavsiye ve yardım isteme yetkisi verilmişti. Almanya'da işgâl kuvvetleri bulunduran üç devlet Ottawa toplantısında, Almanya'nın Batı savunmasına katılması imkânlarının araştırılmasına ilişkin görüşlerin olumlu yönde gelişmekte olduğunu Konsey'e bildirdiler. Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Almanya'nın katılacağı bir Avrupa Savunma Birliği'ne tarafar olduklarını belirttiler. Ayrıca Bakanlar, NATO'nun altyapı programının ikinci diliminin gerektirdiği masrafların bölümünü konusunda temsilcilerinin bir anlaşmaya varabileceklerini kaydettiler (Malî yönü daha önce Brüksel Andlaşması çerçevesinde karşılanan ortak altyapı programının birinci dilimini daha sonra NATO üzerine almıştır).

Konsey, üye hükûmetlere, Türkiye ve Yunanistan'ı Andlaşma'ya katılmaya çağırmayı da Ottawa toplantısında tavsiye etti. Ayrıca NATO'nun çalışmalarını askerlik dışı alanlara yayma imkânlarının araştırılması da kararlaştırıldı; Atlantik Topluluğu'nu güçlendirmenin ve Andlaşma'nın 2. maddesini gerçekleştirmenin en iyi şartlarının hangileri olacağını araştırmak üzere Belçika, Kanada, İtalya, Norveç ve Hollanda temsilcilerinden kurulu Bakanlar seviyesinde bir Komite kuruldu.

Üç Bilge

Geçici Konsey Komitesi, Ottawa toplanısından sonra hemen işe başladı. 12 üye ülkenin temsilcilerinden meydana gelen bu komite, durumun tahlilini Averell Harriman (Amerika Birleşik Devletleri); Komite Başkanı Jean Monnet (Fransa) ve Sir Edvin Plowden (İngiltere) den meydana gelen üç üyeli bir yürütme kuruluna bıraktı. Basın ve kamuoyu, bu üç kişiye «Üç Bilge» adını verdi, Geçici Konsey Komitesi'nin 18 Aralık 1951 de sunduğu rapor bir bakıma üyelerin barış şartları içindeki imkânlarının bir ön araştırmasıydı. Gerçekten de bu rapor, her üye ülkenin ortak savunma çabalarına getirebileceği ve getirmesi gerekli katkının belirlenmesi için daha sonra benimsenen yolları taslak halinde göstermekteydi.

Rapor, Batı savunma yükünün, üye ülkeler arasında âdil şekilde dağılması ilkesinden hareketle, savunmanın kuruluşunun iktisadî ve sosyal dengeye dayanmasını, bunun da ancak bir eylem sonucunda üretimin artmasıyla mümkün olabileceğini kabul ediyordu. Bu gerekçelerden ve Komite'nin her üye ülkenin imkânlarını ortaya koyan hesaplarından esinlenen rapor, İttifak'ın sahip olabileceği en yüksek kuvvet seviyesinin ve buna erişmek için gerekli yolların neler olduğunu gösteriyordu.

Özellikle bu son konuda, rapor, ödeme dengesinin güçlüklerini hafifletmek amacını taşıyan ve Amerika'nın, Avrupa'nın askerî masraflarına, ortak altyapı harcamalarına «offshore» siparişler yoluyla katılması imkânlarını araştıran tavsiyeler getirmekteydi. (Offshore sistemine göre, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupalı bir üye ülkeden donatım malzemesi alı-

yor ve bunu karşılıklı savunma yardımı programı çerçevesinde yine aynı ülkeye ya da bir başka üye ülkeye veriyordu).
Geçici Konsey Komitesi, (daha sonra üç yıllık olan) Yıllık İnceleme adıyla tanınan savunma programlarını siyasî ve iktisadî durumlardaki değişikliklere göre sürekli biçimde ayarlayan bir model de ortaya koydu.
Bu arada Konsey, 24 - 28 Kasım 1951 de Roma'da yeni bir toplantı yapmış ve bu toplantıda Komite'nin çalışmaları da dahil olmak üzere Ottawa'da verilen görevlerin durumu hakkında bilgi almıştı. General Eisenhower, bu toplantıda SHAPE'in bir askerî strateji seçilmesi konusunda kaydettiği ilerlemeleri özlü bir şekilde açıkladı.
Konsey, vakit kaybedilmeden, NATO ile öngörülen Avrupa Savunma Birliği arasında kurulacak ilişkilerin ne olacağının incelenmesini istedi. Ayrıca, Atlantik Topluluğu Komitesi'nin geçici raporunu da gözden geçirerek bazı tekliflerin, özellikle el emeğinin bir ülkeden diğerine nakli konusunun daha derin ve sürekli biçimde araştırılmasını öngördü.
Roma toplantısı, Konsey'in halen geçerlikte olan önemli çalışma şekillerini kesin olarak karara bağlayan Lizbon toplantısının bir öncüsü oldu ve İttifak'ın halen evrim içinde bulunan askerî ve sivil yapısında önemli değişiklikler ve yenilikler getirdi.

Lizbon Kararları (Şubat 1952)

Lizbon'da, 20 - 25 Şubat 1952 tarihleri arasında toplanan Geçici Konsey Komitesi'nin gündeminde, her üye ülkenin savunma imkânlarıyla ilgili ayrıntılı incelemesi yeralmaktaydı. Bakanlar, Geçici Konsey Komitesi'nin öngördüğü, 1952 yılı için 5 tümen, 4000 uçak ve güçlü deniz kuvvetlerine yükselen kesin kuvvet hedefleri tekliflerini ve 1953 - 1954 yılı için yaptığı geçici tahminleri kabul ettiler.
Yine o zaman Paris'de görüşmeleri yapılan bir Avrupa Savunma Birliği'nin kuruluş tasarılarını onayladılar ve öngörülen Birliğin üyelerine sağlanacak garantileri kesinlikle belirleyen Kuzey Atlantik Andlaşması'na ek bir protokolun imzalanmasını tavsiye ettiler. Bu imza işinin Mayıs 1952 tarihinde, yani Avrupa Savunma Birliği'ni kuran Andlaşma ile birlikte imzalanacağını düşünüyorlardı.
İttifak'ın amacının, yalnız üyelerini korumak değil kalıcı ilerlemeler ve Atlantik Topluluğu'nun daha sıkı bir birliğini sağlamak olduğuna dikkati çeken Konsey, Atlantik Topluluğu Komitesi'nin, ekonomik işbirliğinin önemini belirten, mübadelelerin liberasyonunu ve yaygınlaşmasını teşvik eden ve başta OECE (1) olmak üzere başka milletlerarası kuruluşlarla daha sıkı bir ortaklık isteyen raporunu benimsedi.
Bu toplantıda Konsey, aradan geçen zaman içinde Andlaşma'yı kabul ve imza etmiş bulunan Türkiye ve Yunanistan'ın İttifak'a katılmalarını resmen onayladı.
Yine bu toplantıda, Yardımcılar Konseyi ve Geçici Komite'nin tavsiyelerine uymak için, Konsey, önce kendinden başlayarak, İttifak'ın sivil organlarını yeniden köklü biçimde düzenleme işini ele aldı. Dışişleri, Savun-

(1) Şimdiki OECD.

ma, Maliye ve günün ihtiyaçlarının gerektirdiği diğer ilgili bakanlarca temsil edilen bir Hükûmetler Konseyi olarak kalmakla birlikte Kuzey Atlantik Konseyi, merkezi Paris'de bulunan sürekli bir organ niteliğini kazanacaktı. Konsey'in sürekliliğini ve Bakanların yokluğunda bile etkili bir karar yetkisine sahip olabilmesini sağlıyabilmek üzere her hükûmet, danışman ve uzmanlardan kurulu millî bir delegasyonun şefi durumunda bir Daimî Temsilci görevlendirecekti.

Daimî Konsey

Daimî Konsey, kaldırılmış olan Yardımcılar Konseyi'nin, Savunma Üretimi Komitesi'nin ve Malî ve İktisadî Büro'nun işlerini yüklendi. Başkanlığa, aynı zamanda Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın Genel Sekreteri'nin görevini de yüklenecek Bakanlar Konseyi'ne yeni seçilmiş bir başkan yardımcısı getirildi. Bu Başkan hiçbir delegasyona dahil bulunmayacak; hem Konsey'in çalışmalarını düzenleyecek hem de bir Milletlerarası Sekreterliğin işlerini yönetecek milletlerarası statüde bir memur olacaktı. Milletlerarası Sekreterlik, Konsey'le ilgili sorunlar için hazırlık yapacak ve Konsey'in kararlarını uygulayacaktı.

Konsey ilerde askerî kuruluşlarla daha sıkı bir işbirliği içinde çalışacaktı. Teşkilât'ın Genel Merkezi'nin Paris'e nakli, mesafe bakımından da Yüksek Kumandanlık'la düzenli görüş teatisine imkân sağlayarak bu işbirliğini kolaylaştırıyordu. Daimî Grub'a ve General Eisenhower'e, özellikle kuvvetlerin donatımının ve bu kuvvetlerin lojistik destek pâlnlarının önceliklerinin belirlenmesi konusunda verilen yetkiler artırıldı. Askerî bünye, biri, genel karargâhı Virginia'da (A. B. D.) Norfolk'da 1952 Ocağında kurulan Atlantik Kumandanlığı, diğeri bir ay sonra İngiltere'de Portsmouth'da kurulan Manş Kumandanlığı olmak üzere iki yeni kumandanlığın ortaya çıkmasıyla genişledi. Bunlardan birincisi Daimî Grub'a karşı, diğeri Belçika, Fransa, Hollanda ve İngiltere'nin Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanları'ndan kurulu Manş Komitesi'ne karşı sorumluydu. İlk Müttefik Atlantik Yüksek Kumandanı (SACLANT) Amiral Lynde D. Cormick (A. B. D.) ve ilk Manş Kumandanı Amiral Sir Arthur John Power (İngiltere) oldular.

İlk Genel Sekreter

1952 yılının geri kalan bölümünde Teşkilât özellikle Lizbon'da alınan kakararları uygulamakla uğraştı. 12 Mart 1952 de, İngiltere Hükûmeti'nde İngiliz Milletler Topluluğu işleriyle görevli siyasî müsteşar olan Lord Ismay, Konsey'in Başkan Yardımcısı ve NATO Genel Sekreteri görevine atandı. Teşkilât'ın milletlerarası sekreterliği Paris'e yerleşti. Üye devletlerin Daimî Temsilcileri ve millî delegasyonlar da buraya geldiler. Daimî Konsey, ilk toplantısını 28 Nisan 1952 de yaptı ve kendi ülkesinde siyasî hayata atılmak üzere görevlerinden affedilmesini isteyen General Eisenhower yerine General Matthew B. Ridgway'i atadı. Aynı zamanda, Geçici Konsey Komitesi'nin, geçen Sonbaharda başladığı, üye ülkelerin savunma çabaları konusundaki araştırmaya devama ve askerî makamlarla daha sıkı bir işbir-

liği içinde çalışmak kararını uygulamak üzere, milletlerarası manevraların bir kısmını izlemeğe karar verdi.

Lord Ismay'ın raporu

Paris'de 15 - 18 Aralık 1952 tarihlerinde yapılan Bakanlar seviyesindeki bir birleşimde, Genel Sekreter, NATO'nun gösterdiği gelişmeler üzerine ilk raporunu sundu. Bu raporu benimseyen Konsey, Andlaşma'nın ikinci maddesi uyarınca, sosyal gelişmeyi hızlandırmak amacıyla derinlemesine bir iktisadî araştırmanın gerekliliği kararını kabul etti ve üye hükûmetleri siyasî ve iktisadî güçlerini arttırmak üzere, ödeme dengeleri, üretimin artışı, iç malî denge ve el emeği sorunlarına çözüm aramaya çağırdı. Askerî Komite de, kuvvetlerin kuruluşu ve birliklerarası işbirliği konularında gerçekleştirilen gelişmeler hakkında bir rapor sundu.

Bu toplantı münasebetiyle, Konsey, ilk defa olarak NATO bölgesi dışında kalan milletlerarası sorunlar konusunda bir karar kabul etti. Bu karar, o zamanlar, Fransa ve birlikte hareket eden kuvvetlerin Çin Hindi'nde sürdürmekte oldukları savaşın, NATO'ya üye ülkelerin hükûmetleri tarafından desteklenmesi yolundaydı.

23 - 25 Nisan arasında yapılan Bakanlar seviyesindeki bir toplantıda, Konsey NATO kuvvetlerinin kısa ve uzun vadeli hedeflerini kararlaştırdı ve altyapı masraflarının dağılımı için, üç yıllık bir sürede gerçekleşecek, 250 milyon sterlinlik bir yatırım formülü belirledi. Aynı zamanda, «off-shore» Amerikan siparişlerinin yardımıyla uyumlu bir üretim programının hazırlanması için yöntem ortaya koydu.

14 - 16 Aralık 1953 de, Bakanlar seviyesindeki yeni toplantı sırasında, Konsey özellikle uzun vadeli savunma plânları hazırlanması ve NATO kuvvetlerinin daha iyi bir niteliğe ulaştırılması üzerinde durdu. Ayrıca, millî sivil savunma plânlarının olduğu kadar savaş sırasında ikmâl ve ulaşım imkânlarının dağılım ve denetimi plânlarının da uyumlaştırılmasının önemini belirtti.

Avrupa Savunma Birliği'nin reddi

1954 yılı başlıca, Almanya'nın Batı savunmasına katılması sorununu çözüme bağlamakla belirlendi. Lizbon Konferansında kabul edilen formül, Fransız Millî Meclisi 29 Ağustos 1954 te Avrupa Savunma Birliği Andlaşması'nı reddedince kendiliğinden düştü. Uzun diplomatik çabalar, eskinin yerine konacak bir çözümle sonuçlandı.

Londra Konferansı

İngiliz Hükûmeti'nin teşebbüsü üzerine, 1954 yılının 28 Eylülünden 3 Ekimine kadar süren Londra Konferansı, Brüksel Andlaşması'nı imzalayan, beş devletin ve Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'nın Dışişleri Bakanlarını bir araya getirdi. Bu Konferans, NATO'nun bütün üyelerini doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren genel bir anlaşma içinde yer alan bir dizi karara yol açtı. Ayrıca, temsil edilen bütün hükûmetlerin, «Kuzey Atlantik Andlaşması süresinin belirsiz olmasının kabulü» yolundaki görüşlerini kaydetti.

Paris Andlaşmaları

Bu kararlar 20 - 22 Ekim 1954 te Paris'te toplanan yeni bir Konferans sırasında onaylandı ve Paris Andlaşmaları 23 Ekim 1954 (1) te imzalandı. Almanya ile çatışmanın sona ermesinden on yıl kadar sonra, Rusya ile sürelki barış temeline dayanan bir anlaşma umudunun yakın görülmediği gözönüne alınarak, imzalanan bu anlaşmalar Federal Almanya Cumhuriyeti ile NATO müttefikleri arasındaki ilişikleri düzenliyor; bu ülkeyi Batı İttifak'ı içine sokuyor öte yandan, Avrupa'daki kuvvetler ve silâhların seviyesi hakkında teminatlar getiriyordu.
Paris Andlaşmaları'nın hükümleri şöyle özetlenebilir :
Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti topraklarındaki işgal rejimine son veriyor ve bu ülkeyi egemen bir devlet olarak tanıyorlardı. Federal Almanya Cumhuriyeti de anlaşmaların yürürlüğe girdiği tarihte toprakları üzerinde bulunan eşit miktarda yabancı birliklerin sınırları içinde kalmasını kabul ettiğini taahhüt ediyordu.

Batı Avrupa Birliği'ne doğru

Federal Almanya Cumhuriyeti ve İtalya, Brüksel Andlaşması'na katılıyorlar ve Batı Birliği, Batı Avrupa Birliği (UEO) haline geliyordu UEO ve NATO arasında çok sıkı bir işbirliği öngörülmekteydi.
Federal Almanya Cumhuriyeti NATO'ya çağrılmıştı ve savunmaya İttifak'ın kaynaşık «integre» kuvvetlerine bir millî ordu ile katkıda bulunacaktı. Ayrıca silâhsızlanmayı ve Batı Avrupa Birliği çerçevesinde harekete geçirilebilecek kuvvetlerin miktarını sınırlayan bir mekanizma da düşünülmüştü.
Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, gerekli olduğu sürece kuvvetlerini Avrupa kıtasında tutmayı taahhüt ediyorlardı. İngiltere, ciddî denizaşırı buhran veya malî güçlükler sırasında, kuvvetlerini çekebilme kaydını koymuştu. General Eisenhower bu taahhüdü 5 Mart 1955 de halka açıkladı. Bazı istisnalar bir yana, Avrupa'daki Yüksek Müttefik Kumandanlığı bölgesindeki bütün üye ülkelerin kuvvetlerinin bu Kumandanlık emrine verilmesiyle, bir birleşik askerî güç kurulmalıydı.

Federal Almanya'nın İttifak'a girişi

Federal Almanya Cumhuriyeti Kuzey Atlantik İttifakı'na 5 Mayıs 1955 (2) de resmen katıldı. İki gün sonra, Rusya, Fransa ve İngiltere ile olan andlaşmalarını reddediyor ve Paris Anlaşmaları'na karşılık olarak, 14 Mayıs 1955 de Avrupa'daki uydularıyla Varşova Paktı'nı imzalıyordu.
15 Mayıs 1955 de Avusturya ile, dört Büyüklerin işgal rejimine son veren barış andlaşması imzalandı. Bunun üzerine şartlar, Almanya sorununun çözümü yolunda yeni bir teşebbüse elverişli göründü. 7 Haziran 1955 de Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere Hükûmetleri, Sovyet Hükûmeti'ne, Rusya'yı 18 - 21 Temmuz arasında Cenevre'de toplanacak bir Dörtlü Konferansa katılmaya çağıran bir ortak nota verdiler. Sovyet Hükûmeti, 14 Haziranda bu konferansa katılmayı kabul etti. Tahminlere göre, Konferans, ayrıntıları sonradan dört ülkenin Dışişleri Bakanları tara-

(1) Bk. Ek 9, S. 286.
(2) Bk. Ek 10, S. 288.

fından daha uzun sürecek bir toplantıda belirlenecek bazı ilkeler konusunda anlaşmaya varmayı sağlıyacaktı. 16 Temmuzda Paris'de, NATO müttefiklerinin Cenevre toplantısından önce görüşlerini belirtmelerini sağlamak üzere, Kuzey Atlantik Konseyi, Bakanlar seviyesinde bir toplantı yaptı.

Zirve Konferansı'nın başarısızlığı

Zirve Konferansı adını alan bu toplantı, 21 Temmuzda önemli noktalarda bir anlaşmaya varılmadan sona erdi. Bununla birlikte, Hükûmet Başkanları, Dışişleri Bakanları'nı söz konusu sorunların incelenmesiyle görevlendirdiler. 27 Ekimde toplanması gereken ikinci Cenevre Konferansı'ndan önce NATO Konseyi Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanlarının sunacakları teklifleri gözden geçirmek üzere, Bakanlar seviyesinde bir toplantı daha yaptı. Almanya'nın birleştirilmesi, benimsedikleri tutuma uygun olarak, Batı İttifakı içinde kalabilmesini sağlayacak şekilde olmalıydı. Sovyetler Birliği bu şartı reddetti ve Dışişleri Bakanları 11 Kasımda hiçbir sonuca varmadan görüşmelerine son verdiler. Birinci Konferans sırasında olduğu gibi bu Konferans sırasında da, Konferans'a katılmayan bütün ittifak ülkelerinin hükûmetlerine Kuzey Atlantik Konseyi aracılığıyla sürekli olarak bilgi verildi ve görüşleri alındı.

1955 Aralığındaki Bakanlar seviyesindeki birleşiminde, Konsey; Cenevre Konferansı'nın olumsuz geçmesinin Kuzey Atlantik Devletleri'nin, Almanya'nın hür olarak birleştirilmesine yönelmiş çabalarına son veremiyeceğini açıkladı; bu sorun ve Berlin hakkında, NATO çerçevesinde yeni bir görüşmenin önemini kuvvetle belirtti. 1956, 1957 ve 1958 yılları için kuvvet hedeflerini onaylayarak, savunma plânları konusunda çok önemli bir karar aldı.

Bütün üye ülkeler, Atlantik kuvvetlerinin en yeni silâhlarla donatılmasını istediğini belirttiklerinden, Konsey Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Kanada'nın yardımıyla bu alanda ciddî ilerlemeler gerçekleştirebilmenin mümkün olabileceğini belirtti. Aynı şekilde Konsey, Avrupa'da radar ihbar sistemi ve hava savunması anlaşmalarının düzeltilmesine özel bir dikkat gösterdi ve NATO'nun bu kesimdeki çalışmalarının daha kaynaşmış hale gelebilmesi için yeniden teşkilâtlandırma ve uygulamanın gereğini kabul etti.

Budapeşte - Süveyş

Cenevre Konferansı hiçbir sonuç vermemekle birlikte Doğu ile Batı'nın karşı karşıya gelebileceğini ve serinkanlılıkla görüş teatisinde bulunabileceklerini ispatlamıştı. Gerçekte bu durum, Sovyetler'in benimsediği, Atlantik ülkelerinin ise gerginliği azalttığı ölçüde olumlu -ama dikkatli- karşıladıkları, barış içinde yaşama siyasetinin sonucuydu. Bu eğilim kısa sürdü. 1956 yılında Rusya, Macar halkının ayaklanmasını ezecek ve Orta Doğu'da, Batı etkisinin yerini almak üzere metodlu bir kampanya açacaktı. Aynı yıl, Mısır'a Çekoslovak silâhları satıldı; Assuan Barajı'nın malî yükünü Sovyetler üzerlerine aldılar ve Başkan Nâsır'ın Süveyş Kanalı'nı millîleştirmesi ve Fransa ile İngiltere'nin askerî, müdahaleleriyle buhran en yüksek noktasına vardı. 1956 yılının sonunda, soğuk savaş yeniden başladı.

Üçler Komitesi

Bu arada, 1956 daki Bakanlar seviyesindeki bir toplantıda, NATO Konseyi, kesin bir Avrupa anlaşması yönünde ilerlemenin ancak aynı ülküleri paylaşan milletlerin beraberliği ile mümkün olabileceğini kabul etmişti. Bu amaçla, İttifak'ın 2. maddesinin öngördüğü gibi, askerlik dışı alanlarda ortak eylemler geliştirmenin özel bir önem kazandığına inanıyordu. Konsey, üç Dışişleri Bakanı'ndan kurulu bir Komiteyi, dayanışma aracı ve başvurma organı olarak görevini en iyi nasıl yapabileceği konusunda kendisine tavsiyelerde bulunmakla görevlendirdi.
Üç Bakan, Gaetano Martino (İtalya), Halvard Lange (Norvec) ve Laster B. Pearson (Kanada) 1956 Aralığında Bakanlar seviyesindeki toplantıya raporlarını (1) sundular. Konsey'in toplantıda onayladığı tavsiyelerin başlıcaları şunlardır :
Girişilecek eylemle ilgili bir görüşme yapılabilmesi için, üye ülkeler, İttifak yönünden önemli sonuçları alabilecek bütün olaylardan Konsey'i haberdar edeceklerdir.
Bahar toplantılarının hepsinde, Dışişleri Bakanları, Genel Sekreterliğin hazırladığı yıllık bir siyasî incelemeyi temel alarak, İttifak'ın gerçekleştirdiği siyasî ilerlemeleri gözden geçireceklerdir.
Andlaşma'nın 1. maddesinin gösterdiği gibi üyeleri arasında doğrudan doğruya çözümlenemeyen her türlü anlaşmazlık NATO çevresinde bir iyi niyet teşebbüsüne konu olacak ve ilgili tarafların rızasıyla Genel Sekreter, teşebbüse geçmek veya bu anlaşmazlıkların çözümünü sağlayacak imkânları seferber etmek yetkisine sahip olacaktır.
Aynı toplantıda, Konsey, Sovyet askerî gücünün düzenli artışı ve NATO'nun sahip olduğu silâh çeşitlerini gözönünde bulundurarak gelecekteki askerî plânlar hakkında bir direktif kabul etti.
Ayrıca, ileri savunma görüşünün NATO'nun stratejisi olarak kalması gerektiğini tekrarladı.

Lord Ismay'ın istifası Spaak'ın atanması

Bu toplantıda, Lord Ismay, 1957 İlkbaharında Genel Sekreterlik görevinden ayrılma kararını bildirdi ve Konsey, Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak'ı Genel Sekreterliğe getirdi. Paul Henri Spaak 15 Mayıs 1957 de görevine başladı. Öteyandan, 1956 Kasımında General Lauris Norstad (ABD) General Gruenther'in yerine Avrupa'daki Müttefik Kuvvetler Yüksek Kumandanlığı'na atandı.

Bonn'daki Bakanlar toplantısı

Üçler Komitesi'nin, Konsey'in zaman zaman üye ülkelerin başkentlerinde Bakanlar seviyesinde toplantılar yapması yolundaki tavsiyesine uygun olarak, Mayıs 1957 toplantısı Bonn'da yapıldı. NATO'nun savunma siyaseti bu toplantının baş konularından biri oldu. Sovyet yöneticileri, İttifak'a dahil ülkelerin kamu oyunu, Batı savunması güçlerinin modernleştirilmesine karşı yöneltme kampanyasına girişmişlerdi. Konsey, bu kampanyanın amaçlarından birinin Sovyet kuvvetlerine Avrupa kıtasının nükleer silâhlanma tekelini sağlamak olduğunu kabul etti ve bu tehdit karşısında At-

(1) Bk Ek 11, S. 321.

lantik İttifakı'nın her türlü saldırıyı karşılayabilecek güçte olması gerektiğine dikkati çekti. Hiçbir devletin, İttifak'ın, savunması için gerekli modern silâhlara sahip olmasını engellemiyeceğini ilâve etti. Aynı toplantıda, ileriki yıllarda askerî plân yapmakla görevli kişilerin dikkatini çeken, nükleer silâhlarla geleneksel silâhlar arasında korunması gereken dengeye ilişkin bir teklif de ortaya atıldı. Konsey, üye ülkelerin topraklarını korumak üzere, Hava, Deniz ve Kara Kuvvetleri'nden meydana gelecek güçlü bir kalkanın sürekli olarak hazır bulundurulmasının elzem olduğunu açıkladı.
Bakanlar, Berlin'in anormal durumunun ve Almanya'nın bölünmüş kalmasının dünya barışı için sürekli bir tehdit olduğunu gözönünde bulundurarak, Almanya'nın hür seçimlerle birleştirilmesi yolundaki ortak çabalarını yoğunlaştırmayı da kararlaştırdılar.

Savunma ve silâhsızlanma

Bonn Toplantısı'nda Bakanlar, Sovyetler Birliği'nin, NATO'nun savunma kuvvetlerine nükleer silâhlar verilmesi konusundaki kuşkularını gidermenin bir yolu bulunduğuna işaret işaret etmişlerdi. Etkili denetim ve teftiş tedbirleri getiren bir genel silâhsızlanma anlaşması bunun gerçekleşmesi için yeterliydi. Konsey, bu silâhsızlanma sorununu, Birleşmiş Milletler'in silâhsızlanmaya ait komisyonunun, dört NATO ülkesinin, Kanada, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin katılmasıyla Londra'da toplandığı sonraki aylarda, sık sık ele aldı. Bu dört ülke, alt komisyona sunacakları bütün teklifler konusunda NATO'daki ortaklarının fikrini alma ve onları Londra görüşmelerinin gelişmesinden haberdar etme alışkanlığını edindiler. Bu belirli zamanlarda yapılan danışmalar dışında, görüşmelerde Amerika Birleşik Devletleri'ni temsil eden Harold Stassen ve Fransa'yı temsil eden Jules Moch, Konsey'e iki defa bizzat rapor sundular.

Batı teklifleri - İlk Sputnik'in atılışı

29 Ağustos 1957 de Londra Konferansı'na sunulan Batı teklifleri İttifak'ın askerî otoritelerinin belirttikleri görüşlere dayanıyor ve NATO'nun bütün üyelerinin ortak görüşünü yansıtıyordu. Bu telkifler, milletlerarası denetim altında uygulanması gereken tedbirleri kapsıyordu : Her türlü silâhın ve silâh altındaki kuvvetlerinin azaltılması, nükleer silâh denemelerinin durdurulması, mevcut nükleer silâh stoklarının azaltılması, askerî amaçlara yarayacak nükleer üretim yapılmaması ve anî bir saldırı ihtimâline karşı önleme tedbirlerinin benimsenmesi. SSCB bu teklifleri reddetti, ama sonradan bu teklifler genel çizgileriyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun büyük çoğunluğu tarafından kabul edildi. Bundan sonra Genel Kurul yeni bir silâhsızlanma komisyonu kurmaya karar verdi. SSCB bu komisyonun çalışmalarına katılmayı reddedeceğini bildirdi.
Bu reddin ortaya çıkardığı gerginliği başka faktörler daha da arttırdı. Sovyet propagandası, 4 Ekim 1957 de ilk Sputnik'in atılmasını SSCB'nin Amerika Birleşik Devletleri ile boy ölçüşebilecek yetenekte bir nükleer güç olduğunun parlak bir kanıtı olarak sundu. Öte yandan bu olay, özellikle uzun menzilli füzeler alanında SSCB'nin gelecekteki bir askerî üstünlüğü-

nün habercisi oluyordu. Batı'nın, Irak petrollerinden gelen petrol nakil hattının stratejik denetimini elinde bulunduran Suriye'nin, Rusya'nın uydusu durumuna gireceği korkusu, Rusya'nın sert bir tavırla alışıyla doğrulanır göründü. Moskova, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin, destekledikleri Türkiye'nin Suriye'yi, işgale hazırlandığını ileri sürdü.
1957 Ekiminde, Başkan Eisenhower ve İngiltere Başbakanı MacMillan Sovyet tehdidinin yeni görünüşü karşısında takınılacak tavrı tartışmak üzere Washington'da buluştular. NATO Genel Sekreteri Spaak, bu görüşmelerin bir kısmına katılmaya dâvet edildi. Görüşler sonunda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ve İngiltere Başbakanı ortak amaçları dile getiren bir bildiri yayınladılar. Bildiride özellikle, hür dünya ülkelerinin birbirlerine bağlı oldukları; işbirliklerini arttırmaları, kaynaklarını ortaklaşa kullanmaları güvenlik ve refahları ile ilgili işleri paylaşmaları gerektiği üzerinde duruluyordu. Washington görüşmeleri sonucunda, İttifak'ın birliğini resmen göstermek üzere, Kuzey Atlantik Konseyi'nin ilk defa Hükûmet Başkanları seviyesinde toplanması kararlaştırıldı.

Hükümet Başkanları toplantısı (Aralık 1957)

16 Aralık 1957 den 19 Aralığa kadar Paris'de toplanan hükûmet başkanları bir resmî bildiride ([1]) İttifak'ın amaç ve ilkelerini yeniden ilân ettiler, üyelerin, barış ve güvenliğin sağlanmasıyla ilgili bütün sorunlara ilişkin ortak tutumlarını yeniden belirttiler.
Savunmaya gelince, silâhlanma alanında teknik gelişme ve son buluşları gözönüne alan Konsey NATO'nun en yüksek etkenlikte bir askerî savunma gücüne sahip olması gerektiğine karar verdi.
Bu amaçla, gerektiği zaman İttifak'ın savunulabilmesinde vakit geçmeden kullanılabilecek nükleer başlık stokları meydana getirmek zorunluydu. Sovyetler'in yeni silâhlar alanındaki politikası yüzünden, Konsey, orta menzilli güdümlü araçların Avrupa'da Müttefik Kuvvetler Yüksek Kumandanlığı'nın emrine verilmesini de kararlaştırdı. Bu stokların ve bu füzelerin yerleştirilmesi ve kullanım şartları doğrudan doğruya ilgili devletlerle yapılacak anlaşmalarla belirlenecekti. Hür dünya ülkelerinin, artmakta olan karşılıklı bağımlılığını gözönünde bulunduran Konsey, NATO'nun her üyesinin İttifak'ın ihtiyaçlarını karşılamak üzere en yararlı katkıda bulunabilmesini sağlamak için daha iyi bir uyumlaşma tavsiye etti. Ayrıca, İttifak'ın kaynaklarından daha iyi sonuç almak ve etkenliği arttırmak için, savunmanın bütün alanlarda mümkün olduğu kadar ileri bir standardlaştırma ve kaynaşma telkininde bulundu.
Siyasî alanda, Hükûmet Başkanları daha sıkı bir görüş teatisi ve siyasetlerinin daha geniş çapta uyumlaştırılması gerekliliğini kabul ettiler.
Bir yandan Almanya'nın hürriyet içinde birleştirilmesi, öte yandan Berlin'in statüsü konularındaki dayanışmalarını tekrar belirttiler.
Silâhsızlanma sorununu ele alarak, uygun bir milletlerarası denetimin gerekliliğine yeniden dikkati çektiler ve yeni teknik gelişmelere bağlı olarak, silâhların denetimi ile görevli bir danışmanlar grubu kurmaya karar

([1]) Bk. 1957 Bakanlar Toplantısı beyan ve bildirisi Ek 12, S. 345 de.

verdiler. Hükûmet Başkanları SSCB ile, silâhların güvenlikle bağdaştığı ölçüde azaltılması sonucunu verme ihtimâli olan her türlü müzakereye öncelik tanımaya hazır olduklarını açıkladılar; nereden gelirse gelsin, genel veya kısmî her silâhsızlanma teklifini gözden geçirmeye yatkın bulunduklarını tekrar bildirdiler.
Öte yandan bu toplantı sırasında bilimsel ve teknik alanda daha sıkı bir işbirliğinin temelleri atıldı.
Bu alandaki ilerlemelerin ancak her ülkede yoğun bir çalışmaya ve bilim adamlarıyla öğretim üyelerinin katkısına bağlı olduğunu kabul eden Konsey, görevleri daha iyi dağıtarak, temel belgeleri ve bilimsel imkânları ortak yarara sunarak millî çabaların etkenliğini arttırma istemini belirtti. Hemen bütün NATO üyelerinin, yetkili ve bilimsel sorunları çözümlemede otorite sahibi uzmanlarca temsil edileceği bir Bilimsel Komite kurmaya, ayrıca değerli bir bilim adamının NATO Genel Sekreteri'nin bilimsel danışmanlığına atanmasına karar verdi.
Ekonomik alanda Hükûmet Başkanları, Atlantik Topluluğu ve hür dünya içinde daha sıkı bir işbirliğinden yana olduklarını belirttiler.
Konsey'in, diğer milletlerarası kuruluşların alanlarına tecavüz etmeksizin; İttifak'ın 2. maddesinin ruhuna uygun olarak, zaman zaman ekonomik konjonktürü incelemesi, gelişmeleri değerlendirmesi, gerektiğinde İttifak'a katılan ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini arttıracak tavsiyelerde bulunmasını kararlaştırdılar.

Sovyet tepkisi

Hükûmet Başkanları'nın toplantısı ilân edilir edilmez, SSCB, 1957 Aralığında yapılan Bakanlar seviyesindeki toplantıdan çok sonra da sürdürdüğü diplomatik bir saldırıyla tepki göstermişti. Büyük bir kısmı, o zamanki SSCB Başkanı Bulganin tarafından olmak üzere, çeşitli NATO ülkeleri hükûmetlerine bir dizi mesaj gönderildi. Bu mesajlar, bir zirve toplantısı yapılması, nükleer denemelerin durdurulması, nükleer silâhların kullanılmasından vazgeçilmesi, Avrupa'da nükleer silâhlardan arınmış bir bölge meydana getirilmesi, füze atış rampalarının yerleştirilmesi, bir saldırmazlık paktının imzalanması, v.b. üzerineydi. Bu mesajların amacı farklı tutumlar yaratmak ve bu durumdan, İttifak ülkelerini bölerek Sovyetler Birliği ile pazarlığa sürüklemek üzere yararlanmaktı.

Batı görüşlerinde birlik

NATO ülkeleri, gerekli çözümü siyasî danışmada buldular.
İttifak üyesi ülkeler, yalnız Sovyet mesajlarının içeriğini değil aynı zamanda her hükûmetin hazırlamış olduğu cevap taslaklarını da Kuzey Atlantik Konseyi'nde derinliğine tartışmayı kabul ederek, görüşlerinde dikkate değer bir beraberliğe vardılar. Ortak bir tutum tesbit etmek amacıyla, Konsey'in yönetimi altında muhtemel bir zirve toplantısının gündemiyle, tartışma usullerini belirleyecek incelemeler yapıldı.
Hükûmet Başkanları'nın 1957 Aralığından almış oldukları kararlara uygun olarak NATO ülkelerinin Savunma Bakanları 15 Nisan 1958 den 17 Nisan 1958 e kadar Paris'de toplandılar.

Kuvvetlerin teşkilâtlanması ve savunmaya ilişkin inceleme, araştırma ve üretim konusunda, üye ülkeler arasında işbirliğini arttırma imkânlarından bazıları üzerinde anlaşmaya vardılar; NATO'nun savunma stratejisinin temel ilkelerinde uzlaştıklarını yeniden belirttiler. Bu stratejinin amacı, bir yandan geleneksel ve nükleer elemanları kapsayan savunma kalkanının öte yandan nükleer mukabele kuvvetlerinin yardımıyla her türlü saldırı teşebbüsünü emelinden caydırmaktı.
SSCB'nin belli bir nükleer güce erişmesi, Batı'da, Almanya'nın bölünmüş olmasının ve bunda ısrar edilmesinin yaratığı patlamaya hazır duruma barışçı bir çözüm bulunması gerekimini duyurdu. İttifak, bir yandan Hükûmet Başkanları ve Savunma Bakanları'nın kararları uyarınca uzun vadeli savunma sisteminin kurulmasına çalışırken, öte yandan çabalarının büyük kısmını SSCB ile Avrupa sorununun çözümünü inceleyerek bir Zirve Konferansı düzenlenmesine ayırdı. Bu toplantıyı hazırlayabilmek için üye ülkeler, karşılıklı siyasî danışma ve işbirliğini yoğunlaştırdılar.

İlk siyasî rapor

5 - 7 Mayıs 1958 arasında Konsey, Dışişleri Bakanları seviyesinde Kopenhag'da toplandı. Tartışmalar daha çok İttifak için siyasî ve iktisadî işbirliği konusunda oldu.
Toplantı gündemi, ilk defa, Üçler Komitesi'nin isteğine uygun olarak NATO Genel Sekreteri'nin siyasî bir raporunu içeriyordu. Belgede özellikle İttifak'ın siyasî işbirliği alanında gerçekleştirdiği ilerlemeler üzerinde durulmaktaydı.
Konsey, muhtemel bir zirve toplantısını olumlu karşılamakla birlikte, bu türden toplantıların önemli sorunlara çözüm imkânı getirmesi, yâni özel bir dikkatle hazırlanması ve elverişli bir hava içinde geçmesi gerektiğini belirtti. Bakanlar, böyle bir toplantının gündeminin Almanya'nın birleşmesi ve denetim altında gerçekleştirilecek bir silâhsızlanma gibi ana sorunları içermesi gerektiğini tekrarladılar.

Yeni bir zirve toplantısına doğru

Bu son noktada, Konsey; önce deneme niteliğinde ele alınacak, sonra daha geniş çapta uygulanacak çözüm yolları telkin ederek, siyasî müzakerelere niyetli olduğunu gösterdi. Meselâ beklenmedik bir saldırıyı önlemek ya da nükleer patlamaları haber vermek için gerekli tedbirlerde anlaşmanın silâhsızlanma görüşmelerini kolaylaştıracağını önemle belirtti.
Bir zirve toplantısı için müzakereler 1958 yazı boyunca devam etti. Sovyet Hükûmeti gündem konusunda kendi şartlarını kabul ettirmeyi başaramadı ve sorunla ilgilenmez göründü. Batı'nın tartışmalara yeniden başlama teşebbüsleri boşa çıktı.
Buna rağmen Konsey, nükleer silâh denemelerinin bırakılması ve sürpriz şeklindeki saldırıların önlenmesi konuları dahil olmak üzere, Doğu - Batı ilişkileriyle ilgili sorunları yakından incelemeğe devam etti.
Öte yandan, NATO Genel Sekreteri, İzlanda açıklarında avlanma hakkı ve Kıbrıs'ın geleceği gibi konularda, üye ülkeler arasında bazı uyuşmazlıkları önleme çabaları gösterdi.

1958 yılı sonunda Almanya, özellikle de Berlin sorunları NATO'nun uğraşılarının başında geldi. 10 Kasım 1958 de Kruşçef, SSCB'nin, Berlin'in o zamanki statüsüne son vermek istediği bildirilmişti. 27 Kasım 1958 de Sovyet Hükûmeti bu tutumu doğruluyor, altı aylık bir süre içinde, 1945 anlaşmaları uyarınca Doğu Berlin üzerinde mevcut bütün yetkileri gibi Batı Almanya ile Berlin arasındaki ulaşımın denetimini de Pankow Hükûmeti'ne verme niyetini açıklıyordu.

Berlin deklerasyonu

16 - 18 Aralık 1958 tarihleri arasında Paris'de Bakanlar seviyesinde toplanan Konsey, Berlin sorununu dikkatle inceledi ve Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmetleri'nin bu konudaki görüşlerine her noktada katıldı. NATO üyesi devletlerin, üç Batılı büyük devletin Berlin'de sorumluluklarının gerektirdiği sürece kalmalarını engelleyecek ve bu şehirle hür dünya arasında ulaşım hürriyetini baltalayacak hiçbir çözümü kabul edemiyeceğini açıkladı. Sovyetler Birliği'nin bu hakkın çiğnenmesine yol açacak ya da bu hürriyeti tehlikeye sokacak her türlü eylemden sorumlu olacağını önemle belirtti. Berlin sorununun, ancak Rusya ile Almanya sorununun bütünü üzerinde bir anlaşmaya varmakla çözümlenebileceğini açıkladı ve Batı devletlerinin, Avrupa güvenliği ve silâhsızlanma gibi bu sorunu da tartışmaya hazır bulunduğunu hatırlattı.

Öte yandan Konsey, NATO Genel Sekreteri'nin İttifak içinde siyasî işbirliğine ilişkin bir raporunu inceledi ve NATO çerçevesinde uygulanan metot İttifak'ın ihtiyaçlarına cevap verse bile, uzun vadeli siyasî sorunların daha sistemli bir incelemesinin siyasî danışmanın daha iyi hazırlanmasına yol açacağını açıkladı.

Ekonomik alanda Konsey; üye ülkelerin iktisadî faaliyeti uyarmak ve enflâsyona gitmeden düzenli bir gelişme sağlamak için, bireysel veya toplu olarak aldıkları tedbirlere verdiği önemi bir kere daha belirtti.

Konsey, İttifak'ın askerî durumunu inceledikten sonra, Sovyet Silâhlı Kuvvetleri'nin güçlenmesi karşısında üye ülkelerin İttifak'ın savunma gücünü arttırma yolundaki çabalarına ara verilmeden devam edilmesinin büyük gereğine dikkati çekti. NATO'nun savunma stratejisinin temelinin kalkan kuvvetlerinin varlığına ve etkenliğine, aynı zamanda saldırıyı defetmek için nükleer mukabele güçlerini kullanma azmine dayandığını tekrarladı.

Bakanlar, 1958 yıllık tetkik raporunda sunulan sonuçları onayladılar ve 1957 de Hükûmet Başkanları'nın karara bağladıkları plânlar üzerindeki çalışmaların devam ettiğini gördüler ve bu plânların uygulanmasını hızlandırmak için gerekli tedbirleri tavsiye ettiler.

Konsey, Bakanlar seviyesindeki İlkbahar toplantısını, Kuzey Atlantik İttifakı'nın imzalanmasının onuncu yıldönümünü kutlamak üzere, 5 Nisan 1959 da Washington'da yapmaya karar verdi.

Sovyet manevrasının başarısızlığı

Bu toplantıdan iki hafta sonra İttifak'ın bütününün, Almanya'yı tehdit eden yeni tehlike karşısında takındığı kararlı tutuma dayanarak, konuyla

doğrudan doğruya ilgili üç Batı hükûmeti 27 Kasım tarihli Rus notasına resmî cevaplar verdiler. Bu notalarda Berlin'deki durumlarını koruma niyetlerini pekiştiriyorlar, Ruslar'ın Berlin'deki yetkilerini ve ulaşım yollarının denetimini Doğu Almanya makamlarına aktarma kararlarını reddediyorlardı. Böylece, Sovyet blöfü başarısızlığa uğramıştı. 1959 un ilk üç ayında, Kruşçef daha önce benimsediği sarsılmaz tutumda stratejik bir gerileme denemesine girişti. Onun «İki sosyal sistemin barışçı yollarla çarpışması» olarak tanımladığı «barış içinde birlikte yaşama» ilkesine dayalı bir yumuşama siyaseti, nükleer çatışma tehditlerinden daha verimli bir yol olarak göründü.
5 Martta Leipzig'de yaptığı bir konuşmada Kruşçef, Berlin konusunda bir ultimatom vermenin, ya da 27 Mayısı Sovyet denetiminin yetkilerini Demokratik Alman Cumhuriyeti makamlarına aktarmanın son sınırı olarak kabul etmenin söz konusu olmadığını bildirdi. Bu tarih, Haziran, Temmuz veya daha ileriye ertelenebilirdi. Birkaç gün sonra, Doğu Berlin'de konuşan Kruşçef, Sovyetler Birliği'nin, Batı devletlerinin ordularının Batı Berlin'de kalmasını kabule yatkın olduğunu belirtti. Nihayet, 19 Martta bir basın toplantısında Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'nın Berlin'de kalmaya hukukan hakları olduğunu açıkladı. Şehrin üzerindeki tehdit, -hiç değilse geçici olarak- uzaklaştı ve gerginliği ortadan kaldıran şartlar böylece kısmen sağlanabildi.

Siyasî yumuşama umudu

Batı devletleri, bu siyasî yumuşamanın ortaya çıkarabileceği samimî anlaşma imkânlarını incelediler. Şubat 1959 da, İngiltere Başbakanı Macmillan'ın Moskova seyahati sayesinde, Sovyet ve Batı yöneticileri arasında şahsî temaslar tekrar başladı. Mayıs ayında, Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı Nixon Moskova'ya gitti. Şubat 1960 da İtalyan Cumhurbaşkanı Gronchi Rusya'yı resmen ziyaret etti. Kruşçef de 1959 Eylülünde Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'nin, 1960 Martında da Fransız Hükûmeti'nin davetini kabul etti. Öte yandan Fransız, İngiliz ve Amerikan Hükûmetleri de Sovyet Hükûmeti ile, dört Dışişleri Bakanının; özellikle Almanya sorununu ele alacak bir toplantı yapmaları konusunda prensip anlaşmasına varıyorlardı. İttifak'ın temel menfaatleriyle ilgili bir sorunun yeniden görüşülmesi, üç Batı Devleti tarafından savunulacak fikirleri konusunda bütün üyelerin anlaşmaya varabilmeleri için, bir görüşme yapılmasını gerektiriyordu.

Onuncu Yıldönümü

Washington'daki Bakanlar toplantısı bu fırsatı yarattı ve Konsey, İttifak'ın sağladığı eylem ve siyaset birliğinin, Sovyet Hükûmeti'yle görüşmelerde ve Doğu - Batı çatışmasını yaratan sorunların gerçek çözümünde en iyi teminat olduğunu önemle hatırlattı.
Bu toplantıda Konsey, Almanya sorununun özel sorumluluklar yüklediği devletlerin bir raporuyla uğraştı ve bu devletlerin, Sovyetler Birliği'yle yapılacak görüşmelerde savunmak niyetinde oldukları görüşleri derinlemesine inceledi.

Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve SSCB Dışişleri Bakanları'nın dörtlü konferansı, 11 Mayısda Cenevre'de açıldı; 19 Hazirana kadar devam etti ve önce 13 Temmuz sonra 5 Ağustosa kadar ertelendi. Bu süre içinde NATO Konseyi'nde müzakerelere katılan devletlerle diğer Müttefikler arasında sıkı bir bağlantı kuruldu. Bu arada, normal görüşmelerin tesbiti ve faaliyet raporları dışında, Konferans'a katılan Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanları Couve de Murville ve Selwyn Lloyd'un Konsey'e rapor verdiklerini hatırlatmak gerekir.

Bu müzakereler, Almanya konusunda Sovyet ve Batı görüşlerinin uzlaşmazlığını ortaya koymuştu. Bununla birlikte Başkan Eisenhower ve Kruşçef'in Camp David'deki görüşleri, bu defa Hükûmet Başkanları seviyesinde yeni bir siyasî müzakere umudu getiriyordu. Sözü edilmeye başlayan bu «zirve toplantısı» bir süre Konsey'in ana uğraşı haline gelecekti.

15 - 22 Aralık 1959 tarihleri arasındaki Bakanlar seviyesindeki toplantı NATO'nun yeni merkezinin açılmasıyla başladı ve önemli bir kısmı Doğu ile Batı arasında gelecekteki müzakerelere ayrıldı. Bakanlar, zirve toplantısını hazırlamak üzere karşılıklı bir danışma ve enformasyon yöntemi hazırladılar.

Bu konferansın hazırlıkları devam ederken, Daimî Konsey, Cenevre'de 15 Marttan beri on devletten meydana gelen Komite çerçevesinde yapılan silâhsızlanma görüşmelerinin gelişmesinden muntazaman haberdar edildi (1).

2 Mayıs 1960 da -4 Mayısta kapanacak- Bakanlar seviyesindeki toplantı İstanbul'da açıldığında, zirve konferansı yaklaşmıştı. Bu toplantı, Konsey'e, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere'nin «müttefiklere danışılarak hazırlanmış» «ortak tutum»ları konusunda bütün İttifak ülkelerinin anlaştığını gözlemek imkânını verdi.

Konsey, Almanya'nın «kendi kaderini kendi tâyin etmesiyle» Berlin'in birleştirilmesi konusunda Batı görüşünü pekiştirdi; «etkili bir milletlerarası denetim» altında, aşama aşama gerçekleştirilecek tam ve genel bir silâhsızlanmanın lehine karar aldı; SSCB propagandasının Federal Almanya Cumhuriyeti'ne ve bazı başka NATO ülkelerine karşı, «siyasî yumuşama da barış gibi bölünmez olduğundan», «milletlerarası ilişkilerde gerçek bir düzelmeyle bağdaşmayan» saldırılarını suçladı.

Paris Konferansı'nın suya düşmesi

İstanbul Konferansı'nın ertesinde, zirve toplantısı için dikkatle hazırlanan plânları ciddî şekilde aksatan bir olay meydana geldi. Kruşçef, Sovyet semalarında bir Amerikan uçağının düşürüldüğünü haber verdi. Sözkonusu uçak, Sovyet casusluk teşkilâtlarının bu metodlara başvurmaya lüzum kalmadan hür Batı ülkelerinden kolaylıkla toplayabilecekleri stratejik belgeleri toplamak üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nin kullandığı yüksek irtifa uçaklarından biriydi. Başkan Eisenhower olayı kabul etti ve sorumluluğu şahsen üzerine aldı. Moskova bir süreden beri U 2'lerin uçuş-

(1) Bu komiteyi meydana getiren beş Batı devleti : Kanada, ABD, Fransa, İtalya, İngiltere; beş Doğu devleti : Bulgaristan, Polonya, Romanya, Çekoslovakya, SSCB'dir.

larından haberdardı, ama bu uçaklar SSCB'nin müdahale sınırlarını aşan bir hızda ve yükseklikte uçmaktaydı. Oysa Sovyet Hükûmeti'nin elinde şimdi somut bir kanıt vardı : Uçak ve pilotu. 16 Mayısda zirve toplantısı açılır açılmaz, Kruşçef, Konferansa ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin Hava Kuvvetlerinin faaliyetini suçlaması ve doğrudan doğruya sorumlu olanları cezalandırması şartıyla devam edebileceğini bildirdi. Başkan Eisenhower, uçuşların kaldırıldığı ve yeniden başlatılmayacağı cevabını verdi. Bu cevabı yeterli bulmayan Kruşçef görüşmeleri hemen kesti.

Cenevre görüşmelerinin kesilmesi

19 Mayısda, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanları Daimî Konsey'e, konferansın yarıda kalmasına yol açan şartlar konusunda rapor verdiler. Bunu izleyen tartışma, üye ülkelerin, üç hükûmet ve Devlet Başkanı'nın tutumları konusunda görüş birliği içinde bulunduklarını gösterdi.
Birkaç hafta sonra, 27 Haziranda, Komünist Blok ülkeleri, silâhsızlanma görüşmelerinin ancak daha geniş bir çerçeve içinde yararlı olabileceğini ileri sürerek birdenbire Konferans'ı terkediyorlardı. Bu davranışın tek şaşırtıcı yönü kabalığıydı. Gerçekten de, başarısızlığa uğrayan 16 Mayıs Konferansı'ndan sonra Sovyet siyasetinde gözlenen sertleşmeye uyuyor, öte yandan, Eylülde New York'daki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na şahsen katılan Kruşçef'in bu gösterişli teşebbüsüne hazırlık niteliği taşıyordu. Kruşçef, şiddetli müdahaleler ve aşırı davranışlarla tartışmaları elektriklendirmeyi başardı.

Komünist zirve : Barış içinde bir arada yaşamanın onaylanması

Kasım ayında, Moskova'da, büyük bir gizlilik içinde, dünyanın 81 Komünist Partisinin temsil edildiği bir konferans toplandı. Bu konferans sonucunda, milletlerarası siyaset konusunda -Kruşçef'in barış içinde birlikte yaşama tezinin delegelerin oybirliği ile kabul edildiğini ortaya koyan uzun bir belge yayınladı.
16 Aralıktan 18 Aralığa kadar Kuzey Atlantik Konseyi, Paris'de Bakanlar seviyesindeki olağan birleşimini yaptı. Bu, Genel Sekreter'in bildirdiği gibi bir geçiş toplantısıydı: Amerika Birleşik Devletleri'nde Kennedy yönetimi iktidarı ele alıyordu. Bakanlar, geleneğe uygun olarak milletlerarası durumu siyasî, askerî açılardan incelediler. Genel Sekreter'in faaliyet raporuna dayanan, uzun vadeli plânlar sorununu ve hükûmetlerin sunduğu teklifleri gözden geçirdiler. Askerî alanda, Bakanlar, İttifak'ın her türlü saldırıya gerekli bütün imkânları kullanarak karşı koyabilecek güçte kalması gerektiğine ve ABD'nin, orta menzilli balistik füzelerle donanmış çok taraflı bir güç kurma tavsiyesini incelemeye karar verdiler.

Spaak'ın istifası Stikker'in atanması

1 Şubat 1961 de, NATO Genel Sekreteri Paul Henri Spaak, Konsey'i, kendi ülkesinde siyasî hayata atılma kararından haberdar etti; 5 Martta görevini bıraktı; 21 Nisanda Kuzey Atlantik Konseyi'ndeki Hollanda Daimî Temsilcisi Dirk U. Stikker onun yerini aldı.

Konsey 8 - 10 Mayıs arasında Oslo'da Bakanlar seviyesinde toplandı. Almanya'nın birleştirilmesi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmediğini esefle gördü. «Sovyetler Birliği'nin sık sık tekrarladığı ayrı bir barış andlaşması imzalama tehdidini» hatırlatan Bakanlar, Berlin'e ilişkin Müttefik andlaşmalarının Sovyetler Birliği tarafından bozulmasının diğer tarafları haklarından yoksun kılmıyacağını ve Sovyetler Birliği'nin yükümlülüklerini kaldırmıyacağını tekrarladılar. Konsey, ABD ve Sovyetler Birliği arasında, silâhsızlanma konusunda müzakere imkânları hazırlamak üzere, kısa zaman önce başlayan görüşmelerin müzakerelere yeniden başlanmasi umudunu verdiğini belirtti. Bu tartışmalara katılan üyelerin tutumlarını NATO ile sıkı işbirliği içinde belirlemeleri gerektiğini kabul etti. Bakanlar, Sovyetler Birliği'nin, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından nükleer denemelerin bırakılması konusunda bir anlaşmaya varmak için hazırlanan genel bir andlaşma projesi karşısındaki olumsuz tutumunu yerdiler. Hür dünyanın, daha az gelişmiş ülkelere yaptığı yardımın önemini belirttiler ve bu çabaları arttırma kararlarını tekrarladılar. Ayrıca Konsey, Türkiye ve Yunanistan'ın iktisadî sorunlarına özel bir dikkat gösterdi. Bu iki ülkeye kalkınma programlarını hızlandırmak ve halklarının hayat seviyesini yükseltmek için yardım etmenin çeşitli yollarını gözden geçirdi.

Berlin konusunda Sovyet ultimatomu

1 Haziran 1961 de Paris'ten geçerken Başkan Kennedy Kuzey Atlantik Konseyi'ne uğradı. Şahsen ilişki kurmak ve görüş teatisinde bulunmak üzere 2 ve 3 Haziranda Viyana'da Kruşçef'le buluştu. Hemen bir sonuç beklenmemesi gereken bu karşılaşma, özellikle Berlin konusunda Batı ile Doğu arasında görüş ayrılıklarını ortaya koydu. Bu görüş ayrılıkları Kruşçef'in Moskova'da verdiği 15 Haziran söylevinde resmen doğrulandı. Batı'ya 1958 Kasımındakine benzer bir ultimatom verildi. Aynı yılın sonunda, Sovyetler Birliği Doğu Almanya ile ayrı bir barış andlaşması imzalayacak ve bu andlaşma Batı'nın Berlin'e giriş yolları üzerindeki haklarına son verecekti.

«Utanç Duvarı»nın yapımı

Buhran hızla gelişti. 8 Temmuzda Kruşçef Rusya'nın silâhlı kuvvetlerini azaltma tasarısından vazgeçtiğini ve savunma giderlerini üçte bir oranından fazla arttırdığını açıkladı. 25 Haziranda Başkan Kennedy NATO kuvvetlerinin önemli oranda arttırılmasını istedi, «Komünistlerin bizi Berlin'den yavaş yavaş ya da zorla çıkmaya mecbur etmelerine izin veremeyiz ve vermemeliyiz» açıklamasını yaptı. 7 Ağustosda Kruşçef Kızıl Ordu'nun Batı sınırındaki kuvvetlerini arttırma ve yedekleri askere alma tehdidini savurdu. Buhranın şiddetlenmesi, Doğu Almanya'dan Batı'ya kaçanların artmasına yol açtı (Yılın ilk altı ayında Batı'ya sığınanların sayısı 103.000 den fazlaydı). 13 Ağustos gecesi Pankow Hükûmeti Berlin'in Batı kesimini kapattı ve üç büyük Müttefik ülkenin itirazlarına rağmen Berlin Duvarı'nın yapımına başladı.
Yazılı olmayan bir anlaşmaya göre ABD, İngiltere ve SSCB 1958 Kasımın-

dan beri nükleer patlama denemelerini kesmişlerdi. Buna rağmen 1961 in 31 Ağustosunda, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Doğu Almanya ile yapılan ayrı barış andlaşmasını engellemek üzere savaşa hazırlandığını ileri süren Sovyetler Birliği öncekinden çok daha geniş çapta nükleer denemelere başladı. İki ay içinde, 30 Ekimde 50 megatonluk bir bombanın patlatılması da dahil olmak üzere, 50 nükleer patlama kaydedildi.

Sovyet Komünist Partisi'nin XXII. Kongresi

Batı, birleşik ve kararlı bir cephe olarak kalmağa devam etti. Gerginlik en yüksek noktasına eriştiğinde, Kruşçef bir kere daha ültimaton verdi. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 17 Ekimde başlayan 22. Kongresi'nde söz alarak, Almanya sorununun çözümlenmesi için Batı'nın iyi niyetinin belirli zaman sorunundan daha önemli olduğunu belirtti. Rusya, 31 Aralıktan önce Doğu Almanya ile andlaşma imzalamaktan vazgeçiyor, bununla birlikte bütün diğer noktalarda Sovyet tutumu aynı kalıyordu. Müttefikler halâ, siyasî görüşmeler elverişli şartlar içinde başlayabilirse, soruna barışçı bir çözüm yolu bulunabileceğini düşünmekte israr ediyorlardı. Bu sorun Aralık toplantısından önceki haftalarda Müttefikler arasında derinlemesine görüşmelerin konusu oldu. Toplantı, 13, 14 ve 15 Aralık 1961 tarihlerinde Paris'de yapıldı.

Bu toplantının sonunda yayınlanan bildiride, Bakanlar, Sovyet Hükûmeti'nin silâhsızlanma konusunda etkili bir milletlerarası denetim sistemini benimsemekten her zaman kaçınmış olmasını kınadılar. Rusya'nın bütün gerçek tartışmalardan sıyrılmasını ve üç yıl boyunca nükleer denemelerin yasaklanmasıyla ilgili her türlü anlaşmaya engel olmasını esefle karşıladıklarını da belirttiler; çünkü bu üç yıl boyunca Rusya, o güne kadar bilinen en güçlü patlama da dahil olmak üzere en uzun nükleer deneme dizisine girişmişti.

Bakanlar, Berlin de dahil olmak üzere Almanya sorununa «kaderini kendi tâyin etme» ilkesine dayanan âdil ve barışçı bir çözümün bulunması gerektiğine olan inançlarını bir kere daha tekrarladılar. Konsey, konuyla en yakından ilgili ülkelerin Berlin'e ilişkin açıklamalarını dinledi ve Sovyetler Birliği ile yeniden diplomatik ilişkiler kurma niyetinden haberdar edildi. «Bu ilişkilerin bir pazarlık zemini bulunup bulunamayacağını belirtmeye yardım edeceği» umud ediliyordu.

Savunma konusunda Bakanlar, Berlin'deki durumun kötüleşmesi yüzünden artan askerî tehdide karşı durabilmek amacıyla, üye ülkelerin; İttifak'a verdikleri kuvvetleri arttırmış olduklarını kaydettiler. Öte yandan bir Çevik Kuvvet meydana getirilmiş, haberleşme ve altyapı alanlarında olduğu kadar, savunma yönünden üretim ve araştırma konularındaki işbirliği programlarında da gelişmeler gerçekleştirilmişti. Ekonomik alanda Konsey, kalkınma plânlarının uygulanımını hızlandırmak amacıyla Türkiye ve Yunanistan'a yardım yollarını araştırmak üzere yetkili kişilerden kurulu bir heyetin atandığını haber verdi. 1962 yılının ilk aylarında hiçbir siyasî yumuşama izine rastlanmadı. Silâhsızlanma ve Berlin sorunu çözümsüz kalmakta devam ediyor, Güney Doğu Asya'da siyasî durum gittikçe kötüleşme eğilimi gösteriyordu.

Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki olağan İlkbahar toplantısında, Atina'da 4 Mayıs 1962 den 6 Mayıs 1962 ye kadar toplanan Dışişleri ve Savunma Bakanları, Berlin sorunu ve silâhsızlanma toplantısı hakkındaki tutumlarını bir kere daha belirtmek ve bu tutumun dayandığı ilkeleri hatırlatmakla yetindiler.

Nükleer savunmaya başvurma

İttifak'ın savunma politikası konusunda Bakanlar, İttifak nükleer savunma araçlarını kullanmak zorunda kalırsa üye ülkelerin hep birlikte ya da tek tek almaları gereken tedbirleri incelediler. ABD'nin nükleer savunma araçlarını İttifak'ın emrinde tutmağa devam edeceği ve Müttefikleriyle bu silâhlar için benimsenecek plân ve temel ilkeler üzerinde anlaşacağı teminatını olumlu karşıladılar. Ayrıca ABD'nin NATO emrine Polaris denizaltıları verme kararından duydukları memnunluğu belirttiler. Nihayet İttifak'ın savunmasında nükleer silâhların rolü konusundaki bilgilerin üye devletler arasında aktarılmasını mümkün kılacak özel bir yöntem benimsemeye karar verdiler.

Öte yandan Bakanlar, NATO ülkeleri arasında bilimsel işbirliğinin hızlandırılması ve Türkiye ile Yunanistan'ın ekonomik gelişmeleri için gösterilen çabaların yoğunlaştırılmasıyla ilgilendiler. Bu son konuda, üye ülkeleri, bu gelişmeyi sağlamak için gerekli metodları uyumlaştırmakla görevli konsorsiyumlar kurulması üzerinde düşünmeğe dâvet ettiler. Nihayet, 3 Mayısda özel olarak toplanan Savunma Bakanları, askerî işbirliği konusunda gerçekleştirilen ilerlemeleri gözden geçirdiler.

1962 yılının ikinci yarısının en önemli olayı Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ni, Karaib Denizi'nde karşı karşıya getiren ciddî bir çatışma oldu. Şüphesiz Küba NATO bölgesi dışındaydı ama olaylar, İttifak üyelerinden bazılarının taahhütleri yüzünden, İttifak'ın, kendi bölgesi dışında kalan siyasî olayların sonuçlarından da kaçınılmaz biçimde etkilenebileceğini ortaya koydu. Küba'daki durum, ABD Küba'da Sovyet füzelerinin varlığı konusunda kesin inanca varmadan, yani Ekim ayının ikinci yarısından çok önce NATO'da görüşme konusu oldu.

Küba buhranı

Buhran boyunca İttifak, ABD'nin tutumunu kuvvetle destekledi ve 1962 Aralığında Paris'deki Bakanlar seviyesindeki toplantıda, Küba olayının içerdiği sorunlar geniş görüş teatisine yol açtı. Bakanlar, Sovyetler'in Küba'daki eylemlerinin dünyayı bir savaş tehlikesinin eşiğine getirdiğini ve bu tehlikenin ancak ABD'nin kararlılığı ve ölçülü davranışı yanında İttifak'ın ve diğer hür milletlerin desteği sayesinde uzaklaştırıldığını kabul ettiler. Bütün korkulara rağmen, 1962 de hiçbir buhrana sebep olmayan Berlin konusunda Bakanlar, 16 Aralık 1958 de belirledikleri siyasî çizgiyi pekiştirdiler.

Öte yandan Bakanlar, silâhsızlanma sorununa olumlu bir çözüm bulunmaması yüzünden, İttifak'ın savunma gücü korunmazsa milletlerarası anlaşmazlıkların çözümünde hiçbir ilerleme gerçekleştirilemiyeceği kararına

vardılar. Bu konuda İttifak'ın geleneksel silâhların etkenliğinin arttırılması gerekimini özellikle belirttiler.

Nassau'da Anglo - Amerikan teklifleri

Diğer yandan, 21 Aralık 1962 de Başkan Kennedy ve Başbakan Macmillan'ın Nassau'da buluşmalarından sonra yayınlanan bildirideki teklifler NATO'nun savunma siyasetine son derece önemli yeni unsurlar getiriyordu: Bir yandan ABD ve İngiltere, kendi nükleer güçlerinden bir kısmıyla katacakları bir NATO nükleer gücü meydana getirmeyi teklif ediyorlar; öte yandan Polaris'le donatılmış denizaltıların katılacağı bir çok taraflı NATO nükleer gücü kurulmasını öngörüyorlardı. Bunlardan bir kısmını, ABD'nin vereceği füzelere kendi nükleer başlıklarını takacak olan İngiltere sağlayacaktı.
Bu teklifler Daimî Konsey tarafından 1963 başında ele alındı ve çeşitli görüşmelerin sonuçları Kanada'nın başkenti Ottowa'da 22 - 24 Mayıs 1963 tarihlerinde yapılan Bakanlar seviyesindeki birleşimde incelendi. Bu birleşim boyunca Bakanlar, Küba, Berlin ve silâhsızlanma konularında ortak bir tutuma sahip bulunduklarını yeniden bildirdiler. Ama ana konuları İttifak'ın nükleer güçlerinin teşkilâtlanması oldu. Önemli kararlar, özellikle Avrupa Yüksek Kumandanı'na «V» tipi İngiliz bombardıman kuvveti ve Polaris'le donatılmış üç Amerikan denizaltısı verme ve Yüksek Kumandan'a nükleer konularda kendisine karşı sorumlu olacak bir yardımcı seçtirme kararları alındı. Bakanlar bir yandan Omaha'da (ABD) harekât plânlarının uyumlaştırılmasını ve Avrupa'daki Yüksek Müttefik Kumandanlığı'nın nükleer faaliyetlerine NATO ülkeleri subaylarının daha geniş çapta katılmalarını sağlayacak, öte yandan millî, siyasî ve askerî yetkililere bilgi vermeyi kolaylaştıracak tedbirler karşılaştırdılar. Nükleer ve klâsik silâhlar arasında denge kurulması gerekiminden hareket eden Bakanlar, Daimî Konsey'i, NATO askerî yetkililerinin yardımıyla birbirine bağlı strateji, kuvvet ihtiyacı ve bu ihtiyacı gidermek için gerekli kaynaklar konusunu araştırmaya çağırdı. Birkaç hafta sonra Başkan Kennedy Avrupa'ya gitti ve Frankfurt'da 25 Haziran'da verdiği bir söylevde Amerika'nın Avrupa'ya karşı taahhütlerini yeniledi ve İttifak ortaklarının eşitliği ilkesini tekrar ifade etti. Bunu izleyen haftalar içinde yoğun bir diplomatik faaliyet görüldü.

Cenevre'deki Amerikan - Sovyet anlaşmaları

Bu faaliyet, biri 20 Haziranda Cenevre'de Washington ve Moskova arasında, bir «kırmızı telefon» hattı kurulması konusunda Amerika - Rusya anlaşması, diğeri atmosfer, uzay ve sualtı nükleer denemelerinin yasaklanması konusunda Amerika - İngiltere - Sovyetler Birliği anlaşması olmak üzere «Doğu ile Batı arasında buzları çözmeye yönelmiş iki tedbir» içeriyordu. İkinci anlaşma 5 Ağustosda Kremlin'de parafe edildi ve anlaşmadan yana olan bütün ülkeler altına imza koymaya dâvet edildiler.
Bu anlaşmanın imzalanması Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirme sonucunu verdi. 21 Eylülde Çin, ne bahasına olursa olsun atom silâhları elde etme kararını açıklıyor, öte yandan Sovyet sınırlarına beş yüzden fazla tecavüz kaydediliyordu.

Bir ay sonra, anî durumlarda NATO'nun Avrupa'daki kuvvetlerini kısa zamanda takviye etmek yeteneğini göstermek endişesiyle ABD, «Big Lift» adı verilen büyük bir hava manevrası düzenledi.

Başkan Kennedy'nin öldürülmesi

1963 yılının Batı - Doğu sorununa yeni çözümler getirmeden sona ermesi söz konusuyken, 22 Ekimde Texas'ın Dallas şehrinde acı bir olay, Başkan Kennedy'nin öldürülmesi olayı meydana geldi. Bir an için, bunun milletlerarası alanda önemli sonuçlar doğurabileceğinden korkuldu. 25 Ekimde Atlantik Konseyi, Başkan Kennedy'nin hatırasına saygısını resmen belirtti. Üç hafta sonra yeni Amerikan Cumhurbaşkanı Johnson, 16 - 17 Aralıkta Bakanlar seviyesinde toplanan Atlantik Konseyi'ne, ABD'nin NATO'yu «sadakatle desteklediğini» tekrarlayan bir mesaj gönderiyordu.

Öte yandan bu toplantı Bakanlara, devam eden güçlüklere rağmen nihayet bazı olumlu gelişmeler gösteren milletlerarası durumu bir kere daha gözden geçirmek fırsatını verdi. Küba olayından bu yana, hiçbir önemli buhran çıkmamıştı. Bakanlar, İttifak'ın birliğinin ve askerî gücünün bu sonucun elde edilmesinde ve olumlu milletlerarası havanın yaratılmasında büyük payı bulunduğunu belirttiler. Bu durum yeni gelişmeler umud etmelerini sağladı. Öte yandan Konsey, yıl boyunca İttifak'ın (siyasî danışma, araştırma konularında işbirliği, ekonomi v.b. gibi) bütün faaliyet alanlarında gerçekleştirilen ilerlemelerin bilânçosunu yaptı. Bu bilânço gerçekte olumluydu fakat toplu çabanın terkedilmesini haklı kılacak bir durum da yoktu.

Kıbrıs'ta karışıklıklar

1964 yılı başlarında, Kıbrıs'ta Yunan ve Türk topluluklarını karşı karşıya getiren önemli kargaşalıklar çıktı. Bunun doğal sonucu olarak Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler gerginleşti. Avrupa'daki bu endişe verici durum karşısında, İttifak'ın iki üyesi arasındaki dostluğun devamını isteyen Atlantik Konseyi, bu yolda hiçbir güçlükten kaçınmadı. 4 Martta Güvenlik Konseyi Ada'ya «Barış Gücü» göndermeyi kararlaştırdı. Bunun sonucunda hava biraz sakinleştiyse de sorun çözümlenemedi ve Atlantik Konseyi bir yandan Birleşmiş Milletler'in aracılığını desteklerken, öte yandan bütün yıl boyunca olayların gelişmesini yakından izledi.

Stikker'in istifası, Brosio'nun atanması

Nisan ayı başında, NATO Genel Sekreteri Dirk U. Stikker, Konsey'e sağlık nedeniyle yaz içinde görevini bırakma kararında olduğunu bildirdi. 12 - 14 Mayıs tarihlerinde La Haye'de toplanan Bakanlar, Stikker'in yorulmak bilmez çabalarına şükran ve minnettarlıklarını bildirdiler. Stikker'in yerine, o sıralarda Paris'de İtalya Büyükelçiliği görevinde bulunan Manlio Brosio seçildi. Konsey, aynı zamanda silâhsızlanma, Berlin, Almanya'nın birleştirilmesi, Kıbrıs ve az gelişmiş ülkelere yardım konularındaki tutumunu pekiştirdi.

29 Temmuz 1964 de, Stikker, Atlantik Konseyi'ne veda ediyor ve Ağustosta Manlio Brosio onun yerini alıyordu.

Kruşçef'in vazifelerinden affı ve Çin'in ilk atom bombası

Yaz, önemli bir buhran çıkmadan sona erdi. Güney Doğu Asya'da durum ciddiliğini, Çin - Sovyet ilişkileri, kötüye doğru gitmese de, gerginliğini koruyordu. Üst üste iki olay günün konusu haline gelecekti : 15 Ekimde Nikita Kruşçef görevinden affedilmiş, yerine Hükûmet Başkanlığı'na Aleksi Kosigin, Komünist Partisi Genel Sekreterliği'ne Leonid Brejnef getirilmişti. Öte yandan 16 Ekimde Çin Halk Cumhuriyeti ilk atom bombasını patlatıyordu. Bu son olay sürpriz sayılmamakla birlikte Kruşçef'in azlinin âniliği ve bir süre büründüğü esrar perdesi ile şaşkınlık yarattı. Bu iki olayın kısa ve uzun vadede milletlerarası durum üzerinde etkileri mutlaka olacaktı; bu yüzden de Atlantik Konseyi'nde görüş teatilerine konu oldu. Konsey'in Bakanlar seviyesindeki toplantısı 15 Aralık 1964 de Paris'de açıldığında —bu toplantı 17 Aralığa kadar sürecekti— Komünist Çin yöneticileriyle Kremlin'de iktidarı ele geçiren yeni ekip arasındaki ilişkiler tam bir aydınlık kazanmamıştı. Bakanlar Kruşçef'in azlinin ve Çin'in Atom bombasını patlatmasının dünyanın her yerinde güvensizliği arttırdığını belirttiler ve bu nedenle strateji ve siyaset alanlarında üye ülkelerin birliğinin devam etmesinin önemine dikkati çektiler. Bu durum Konsey'in, NATO'nun klâsik ve nükleer silâhlar alanında karşılaşacağı sorunlara ve İttifak içinde nükleer sorumlulukların paylaşılması konusuna çözüm getirecek, daha önce teklif edilmiş ya da ilerde teklif edilecek çeşitli formüllerin incelenmesine devam etmesini gerektiriyordu. Böylece, 1964 Aralık toplantısı bu sorunların ele alınmış olduğu Ottowa toplantısının doğal bir uzantısı oldu.

Bakanlar, Türkiye ve Yunanistan'ın ekonomik gelişmelerinin hızlandırılması gerekimi üzerinde özellikle duran gelenekleşmiş tutumlarını bir kere daha tekrarladılar. 1965 yılında, bu iki ülkenin özel savunma sorunlarına katkıda bulunma amacını taşıyan bir yöntem ortaya koydular. 1965 yılı çözümsüz kalan sorunlara yeni katkılar getirmedi; önemli buhranların gözlenmediği fakat Sovyetler Birliği'nin Doğu ile Batı arasındaki ana sorunların çözümünü engellediği, öte yandan iktisadî ve teknik kaynaklarının büyük kısmını askerî amaçlara ayırdığı bir yıl oldu. Bu tutum doğal olarak, üye ülkelerin İttifak'ın birliğini korumak ve özellikle Müttefik ülkeleri nükleer güç plânlarının hazırlanmasına daha fazla katarak savunmalarını daha iyi sağlamak kararlarını daha da kuvvetlendirdi.

Malta'nın bağımsızlığı

Bununla birlikte, 21 Eylül 1964 de NATO tesislerinin, kuvvet ve kuruluşlarının bulunduğu Malta Adası'nın bağımsızlık kazanması İttifak'ı yeni bir sorunla karşı karşıya getirdi. Konsey, bu konuda, 1965 yılında, Malta Hükûmeti'nin, devam etmekte olan görüşmeler sonuca bağlanana kadar bu unsurların hukukî statülerinin korunması iznini ve NATO üyelerinin Malta'nın güvenliğinin korunmasına ilgi göstermelerini içeren bir kararı benimsedi. 1968 Ağustosunda, 1965 kararının öngördüğü görüşme ve tar-

tışmaları yürütmek üzere, Genel Sekreter'in Başkanlığında ve Konsey emrinde isteyen üyelerin katılabileceği bir Daimî Grup kuruldu ve Malta Hükûmeti NATO ile ilişkilerinde Malta'nın menfaatlerini korumak üzere Brüksel'e yollayacağı diplomatik temsilcisini seçti.

Paris'deki 31 Mayıs - 1 Haziran toplantıları sırasında Savunma Bakanları, NATO'nun askerî ihtiyaçlarıyla üye ülkelerin millî kuvvet programlarını, önceden kabul edilmiş «ileri savunma» ilkesine dayanan stratejik doktrin çerçevesi içinde daha iyi uzlaştırma gerekimini önemle belirtmişlerdi. Bakanlar gelecek beş yıl için; her yıl İttifak'ın kuvvet tahminlerinin ve üye ülkelerin programlarının hazırlanmasını içeren yeni yöntemleri ilkece onayladıklarına göre, Aralık 1965 toplantısı, bu konuda gerçekleştirilen ilerlemeleri kabul etmiş oldu. Yeni yöntemlerin amacı İttifak'ın savunma plânlarını askerî tekniğin gelişmesine ve milletlerarası duruma uydurabilme yeteneğini arttırmaktı.

Buna karşılık genel siyaset alanında, Bakanlar özellikle Almanya ve silâhsızlanma sorunlarında gerçek bir ilerleme kaydedilmemiş olmasını esefle karşıladıklarını belirtme dışında bir eylemde bulunamadılar.

Yalnız, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişki ve mübadeleler; özellikle ikili ilişkiler alanında belli bir ölçüde cesaret verici görünmekteydi.

Öte yandan, Kıbrıs'da durum yeniden ciddileşmişti. Bu Konsey'in, Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler Yasası çerçevesinde barışçı, uygun ve haklı bir çözüm getirmeye katkıda bulunma kararını yeniden dile getirmesine yol açtı.

Konsey'in gelecek toplantısının, Belçika Hükûmetinin daveti üzerine, Brüksel'de İlkbahar sonunda yapılması kararlaştırıldı.

Aradaki süre içinde Atlantik Teşkilâtı'nın yapısı ve faaliyetleri üzerinde ciddî sonuçlar doğuracak olaylar meydana gelecekti.

Fransız teşebbüsleri

1966 Martında, 14 NATO ülkesine hitap eden bir sıra notada, Fransız Hükûmeti, Fransız görevlilerini NATO'nun kaynaşmış askerî karargâhlarından çekme, Fransız kuvvetlerinin milletlerarası kumandanlıklara bağlılığına son verme, Milletlerarası karargâhların, Müttefik kıtaların, Fransa'nın egemenliğinde bulunmayan tesis ve üslerin Fransız topraklarından çıkarılmasını isteme kararını bildiriyordu. Fransa Cumhurbaşkanı daha önceden çeşitli konuşmalarında niyetini kısmen açıkladığından, bu notalar pek de umulmadık değildi.

Fransız teşebbüsleri bir yandan Fransız Hükûmeti öte yandan 14 Müttefik arasında müzakereleri gerektiriyordu. Bu nedenle ondörtler Belçika Daimî Temsilcisi Andre de Staercke'in başkanlığı altında 1966 Martından itibaren Fransa ile ortak bir müzakere temeli bulmak üzere toplandılar. Sorunun çözüme doğru gitmesi, toplantıların sıklığını azalttı.

Karargâhların nakli

Konsey 7 ve 8 Haziranda Brüksel'de Bakanlar seviyesinde toplandığında bütün ilgili tarafların kabul edebileceği bazı çözümler hazırlanmış bulu-

nuyordu ve Bakanlar bir dizi önemli karar aldılar; NATO karargâhlarını Fransa dışına taşımayı, Benelux ülkelerinden Avrupa Yüksek Müttefik Kumandanlığı için bir yer istemeyi ve Kumandanlığın yapısını bazı yönlerden sadeleştirmeyi kararlaştırdılar. Konsey ayrıca Daimî Grub'u kaldırıp yerine aynı işi görecek yeni organlar kurma kararı aldı. Son olarak da İtalya'dan NATO'nun Savunma Koleji'ni kabul etmesini istedi.

Fransız ordularının Almanya'daki rolü veya Fransa'nın NATO'nun altyapı çalışmalarına katılması gibi; henüz çözümlenmemiş diğer konuyla ilgili sorunlar Daimî Konsey'in incelemesine bırakıldı.

Bu kararlardan sonra Konsey her zamanki gibi milletlerarası durumu gözden geçirdi. Bu durumda 1965 yılından beri bir ilerleme gözlenmemişti. Almanya sorununda, Doğu - Batı ilişkilerinde, silâhsızlanma konusunda ve Kıbrıs'la ilgili Türk - Yunan ilişkilerinde hiçbir ilerleme kaydedilmemişti. Bakanlar bu çeşitli konulardaki tutumlarını pekiştirmekle yetindiler. Buna karşılık üye ülkeler arasında 2. madde çerçevesinde işbirliği konusunda, ABD ve Avrupa arasındaki teknoloji alanındaki seviye dengesizliğini daha yoğun çalışmalarla giderme zorunluluğunu kabul ettiler.

Alınan kararlar bakımından önemli olan bu toplantıyı, birkaç hafta sonra, 25 Temmuzda Paris'de toplanan Savunma Bakanları'nın toplantısı izledi. Tartışmalar, 1965 toplantısında benimsenen yeni savunma programlanması yöntemleri ve bu yöntemlerde yapılacak bazı düzeltmeler konusunda oldu.

SKP (') - Taşınmalar Sorunu

Bunu izleyen aylarda, Daimî Temsilciler; özellikle İttifak içinde meydana gelen olayların kendilerine yüklediği yeni görevlerle ilgili olarak çok yoğun bir faaliyet gösterdiler. Fransa'nın, İttifak'dan ayrılmamakla birlikte NATO'nun askerî konulardaki tartışmalarına katılmaması üzerine Konsey, bu sorunların tartışılabileceği bir forum bulmak zorunda kaldı.

Bu forumu, 1963 de kurulan Savunma Plânlama Komitesi'nde (SPK) buldu. O zamandan bu yana, bu Komite Genel Sekreter'in başkanlığında Daimî Temsilciler seviyesinde toplanmaktadır ve 14 ülkenin katıldığı kaynaşmış savunmaya ilişkin bütün sorunları uyumlaştıran ve karara bağlayan organ durumundadır.

Öte yandan, özellikle karargâhların nakli askerî alanda pek çok sorun ortaya çıkarmıştı. Belçika, Avrupa'da Müttefik Kuvvetler Başkumandanlığı için Mons yakınında Casteau'da bir yer vermiş, Hollanda Brunssum'da yeniden teşkilâtlandırılan Orta Avrupa Kumandanlığı'nı kabul etmişti. Konsey'in merkezi Paris'de kalacağına göre -ki, bu da henüz kararlaştırılmamıştı- taşınma sorunu, askerî otoritelerle Konsey arasında haberleşme sorununun ortaya çıkmasıyla daha da karışıyordu. Öte yandan NATO ülkelerinin İttifak'ın nükleer stratejisinin hazırlanmasına katılmaları sorunu daha geniş ölçüde ortaya çıkmaktaydı. Nihayet, İttifak içinde, tek nedeni Fransa'nın teşebbüsleri olmayan bir huzursuzluk inkâr edilmez biçimde kendini duyurmaktaydı.

([1]) Savunma Plânlama Komitesi.

Halkoyu ve İttifak

Bu huzursuzluk aynı zamanda olayların gelişmesinin, saldırı tehlikesinin -hiç değilse görünüşte- uzaklaşmasının, savaş yıllarını ve savaş sonrasını yaşamadığından, bundan alınabilecek dersleri anlamaya daha az yatkın bir kuşağın yetişmesinin ve bütün bu nedenlerle üye ülkelerin kamu oylarının İttifak'ın yararları konusunda kendi kendilerine sordukları soruların sonucuydu. Konsey'in Paris'de 14 - 16 Aralık 1966 da toplanan Bakanlar seviyesindeki kış toplantısının özel bir anlam kazanması bu bakımdan şaşırtıcı değildi. .

Gerçekten de Bakanlar, toplantı sonunda yayınlanan bildirinin alışılmamış uzunluğunun da gösterdiği gibi bütün askıdaki sorunları ele aldılar. Genel siyaset alanında Bakanlar, çözümsüz kalan sorunlar ve günün konuları, meselâ uzayı barışçı amaçlar için kullanma anlaşması projesi ve gümrük tarifeleri (Kennedy Round) konusunda çok taraflı pazarlıklara ilişkin tutumlarını hatırlattıktan sonra Almanya üzerinde Fransa, İngiltere ve ABD. Hükûmetleri'nin hazırladıkları bir bildiriye katıldılar. Bildiride bu ülkeler, Berlin'in güvenliğine yardımcı olma isteklerini tekrarlıyorlardı.

Konsey, bu arada İtalyan Hükûmeti'nin teşebbüsüyle, görüş teatilerine konu olmuş bulunan milletlerarası teknoloji alanında işbirliğine ilişkin bir karar da aldı.

İttifak'ın yeni görevlerinin incelenmesi

Nihayet Konsey, uygulanması İttifak için özellikle verimli olan bir ikinci kararı onayladı; Belçika Hükûmeti'nin 1964 de Kanada'nın giriştiği bir teşebbüsün devamı olarak ileri sürdüğü bir teklif üzerine Konsey, «Kuzey Atlantik Paktı'nın 1949'da imzalanmasından bu yana, İttifak üzerindeki etkileri ölçmek ve İttifak'ı sürekli bir barış aracı olarak güçlendirmek için yapılması gereken işleri belirlemek amacıyla, milletlerarası alanda gerçekleşen değişiklikleri derinlemesine incelemeye» karar veriyordu. Bu araştırma sonradan; ilerde görüleceği gibi «Harmel Raporu» adını alacaktı.

Nükleer plânlamada yeni kurumlar

Askerî konulardaki kararlar da aynı derecede önemliydi. Savunma Plânlama Komitesi olarak toplanan Konsey, nükleer plânlamayla görevli iki organ kurdu: Bütün üye ülkelere açık, Nükleer Savunma Sorunları Komitesi ve yedi ([1]) üyeden kurulu Nükleer Plânlama Grubu. Bu organda ülkeler, belli sürelerde sırayla yer alıyorlardı. Konsey ayrıca NATO ölçülerinde bir uzak muhabere programının ilkelerini onayladı ve uzay teknolojisinin yeni gelişmekte olan bu alanında, üye ülkelerin işbirliği çabasını gerektiren NATO çerçevesinde bir «uydu aracılığıyla uzak haberleşme» programı gerçekleştirmenin yararlı olup olmayacağını araştırmağa karar verdi.

Nihayet Konsey'in maddî konudaki son ve önemli kararlarından biri Bakanların, NATO merkezini ve kuruluşundan beri Washington'da bulunan Askerî Komite'yi Brüksel'e nakletme kararları oldu.

([1]) Sonradan üye sayısı 8 e çıkarıldı.

Taşıma ve yerleşme

1967 yılı, Atlantik İttifakı için maddî alanda taşınma ve yerleşme yılı oldu. 15 NATO ülkesinin bayrakları 39 Martta Rocquencourt'a taşındı ve 31 Martta General Lemnitzer ve kurmayı Belçika'da Casteau'da (Mons) yeni Genel Karargâh'a yerleştiler. Orta Avrupa Kumandanlığı Hollanda'da Brunssum'a yerleşti, öte yandan haftalar boyunca konvoy halinde kamyonlar Müttefik üslerini Fransa'dan taşıdılar.
Yaz içinde NADGE (Çevresel Hava Savunma Sistemi)'nin merkezi Brüksel'e geldi ve Ekim ayında Konsey, Askerî Komite ve Milletlerarası Sekreterlik Belçika başkentinin civarında, altı ay içinde bu amaçla kurulan geçici merkezlerine yerleştiler.
Bütün bu olaylara rağmen Atlantik Konseyi faaliyetlerini ne kesmiş ne de ağırlaştırmıştı.
9 Mayısda Savunma Plânlama Komitesi'nde toplanan Bakanlar, NATO'nun askerî yöneticilerine, Aralık ayında 1972 yılına kadar 5 yıllık bir NATO kuvvetleri plânı kabul edilmesi için siyasî stratejik ve iktisadî direktifler veriyorlardı. Bu tutum dolaylı olarak isteyen ülkelerin, Andlaşma 20 yıl yürürlükte kaldıktan sonra, yani 1969 Ağustosunda İttifak'tan çekilebileceklerini belirten 13. maddeye başvurmayacaklarını gösteriyordu.

Orta - Doğu savaşı

Bir ay sonra, 14 Haziranda Kuzey Atlantik Konseyi olağan toplantısı Lüksemburg'da yapıldı. Fakat milletlerarası durum birden karışmıştı. Konsey'in iki toplantısı arasında Orta Doğu'da İsrail'e Arap ülkeleri arasında çatışmalar çıkmıştı ve ateş kes ancak yeni uygulanmaktaydı. Bakanlar doğal olarak müzakerelerinin bir kısmını bu bölgedeki durumun incelenmesine ayırdılar. Müzakerelerin konusu, bir yandan savaşın doğurduğu acıları hafifletmek üzere alınması gereken tedbirlere acele başvurulması, öte yandan dünyanın böylesine karışık bir bölgesinde sürekli bir barış sağlamak üzere gösterilmesi gereken gayretler oldu.
Çarpışmalar kesilmişti ama bu çarpışmaların şiddeti, kamu oylarını pek çok sorunun çözümsüz kaldığı bir milletlerarası durumun gizlediği tehlikelere karşı daha duyarlı kılmıştı. Olayların gittikçe daha büyük huzursuzluk yarattığı Kıbrıs'la ilgili Türk - Yunan anlaşmazlığı için de aynı durum söz konusuydu.

Dengeli kuvvet indirimi teklifi

Bu temel üzerinde, Avrupa güvenliğinin sıkı sıkıya bağlı bulunduğu nükleer silâhların arttırılmaması ve silâhsızlanma sorunları yine dalgalanıyordu.
Bu noktada Bakanlar, ilerde çok geliştirilecek yeni bir teklif getirdiler. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin kuvvetlerini azaltmaları barışçı amaçlar taşıyan bir davranış sayılabileceğine göre, şartlar elverişli olursa Batı ve Doğu kuvvetlerinin dengeli biçimde azaltılmasını teklif ettiler.
İttifak'ın gelecekteki görevleri konusundaki araştırmalar Bakanlar seviyesindeki 22 Aralık 1966 toplantısının kararına uygun olarak ele alınmıştı. Daha önce de görüldüğü gibi, teklifi getiren Belçika Dışişleri Bakanı'nın adıyla Harmel Raporu diye adlandırılan bu etraflı araştırma 1967 nin

Ocak ayından itibaren başlamıştı. Dört alt komitenin herbiri Doğu - Batı ilişkileri, İttifak üyeleri arasındaki ilişkiler, genel savunma politikası, dünyanın diğer ülkeleriyle ilişkiler kurmak gibi İttifak'ın ana konularından birini araştırmakla görevlendirilmişti. Alt komitelere seçilen raportörler üye ülkelerin yetkili kişileri, siyaset adamları, profesörlerdi. Raporlar yaz içinde derlendi ve hükûmetlere sunuldu.

Nükleer Plânlama Grubu

Bu arada NATO'nun Nükleer Plânlama Grubu'nun yedi Bakanı Nisanda Washington'da ve Eylülde Ankara'da toplanmışlardı. Toplantı gündemlerinin konularından biri de Avrupa'da Müttefik Yüksek Kumandanlığı'nın bazı bölgelerinde nükleer silâhların taktik amaçlarla kullanılması sorunuydu. Bu fırsattan yararlanarak, o zamanki ABD Savunma Bakanı Mc Namara ülkesinin SSCB ile nükleer silâh yarışının sınırlandırılması konusunda müzakerelere girişebilmek için gösterdiği gayretleri açıkladı.
12 Aralıkta Teşkilât'ın Brüksel'deki yeni merkezinde Konsey'in ilk Bakanlar seviyesindeki toplantısı başladı. Taşınma işi, İttifak'ın bünyesinde tebrike değecek kadar az aksaklık yaratmıştı. Öte yandan çok gergin bir dönem geçirmiş bulunan Kıbrıs konusundaki Türk - Yunan ilişkileri buhranı, özellikle NATO Genel Sekreteri'nin arabuluculuğu sayesinde yavaş yavaş duruluyordu. Bakanlar seviyesindeki bu toplantı geniş ölçüde durulmuş bir ortamda yapıldı. Almanya sorunu, silâhsızlanma, nükleer silâhların azaltılması, teknolojik işbirliği gibi bütün alışılmış sorunlar ele alınmakla birlikte, en önemli kararlar özellikle siyasî ve askerî alandakiler oldu.

Değişen strateji anlayışı

Askerî alanda Bakanlar, ilk defa olarak 1968 den 1972 ye kadar giden beş yıllık bir plân, ayrıca da 1956 dan beri Askerî Komite'nin hazırladığı, NATO stratejisinin inceden inceye gözden geçirilmesiyle hazırlanmış bir stratejik görüş kabul ettiler. NATO stratejisini siyasî, askerî, teknolojik evrime göre ayarlayan bu görüş, saldırı tehditleri veya saldırının gücüne göre, dengeli ve duruma uyabilen geleneksel veya nükleer mukabele çeşitlerini öngörüyordu.
Bununla birlikte, bu toplantıda İttifak'ın geleceği açısından, Bakanlar'ın aldıkları kararların en önemlileri siyasî alandakilerdi. Gerçekten de on beş hükûmet Harmel araştırması çerçevesinde girişilen derinlemesine incelemeler konusundaki görüşlerini bildirdikten sonra bir yandan bazı temel ilkeleri dile getiren, öte yandan gelecekte İttifak'ın yüklenebileceği bazı görevleri sıralayan bir belge üzerinde anlaşmaya vardılar. «İttifak'ın Gelecekteki Görevleri» başlığını taşıyan ve bildiriye ekli bu rapora «Harmel Raporu» adı verilmektedir.

Harmel Raporu

Bu belge ([1]) çok daha kısa ve bazı bakımlardan daha az tüketici olmakla birlikte, İttifak'ın evrimi içinde 1955 deki Üçler Komitesi Raporu'nun

([1]) Bk. S. 92; Harmel Raporu'nun tam metni Ek 14, S. 355 de.

bir devamı oldu. Bütün diplomatik belgeler gibi çeşitli uzlaşmaların ve ara bulmaların sonucuydu ama İttifak'ın siyasî ve iktisadî iki ana görevinin ve değişmekte olan şartlara uyma yeteneğinin devam etmekte olduğunu belirtiyor ve İttifak'a genel bir hedef çiziliyordu: Son amacı Avrupa'da âdil ve sürekli bir barış düzeni sağlamak olan, temel sorunların çözümünün zorunlu şartı bulunan daha dengeli milletlerarası ilişkiler kurulması... Aynı zamanda bir metot da gösteriyordu: Güçlendirilmiş bir siyasî danışma çerçevesinde sorunların ortaklaşa ele alınması.... Nihayet biri askerî nitelikte tehlikeye maruz bölgelerin, yani özellikle, Orta Doğu olayları bahanesiyle Sovyetlerin faaliyetlerini artırdıkları Akdeniz'in savunulması; diğeri askerî bir sorunla ilgili olmakla birlikte daha çok siyasî nitelikteki Lüksemburg toplantısında da ileri sürülen Doğu ve Batı kuvvetlerinin dengeli şekilde azaltılması tekliflerinin ele alınması; olmak üzere iki belli başlı görevi hatırlatıyordu.

Kısaca bu rapor, İttifak'a, uzun bir süre içine dağılabilecek gerçekçi bir çalışma programı çiziyordu.

Reykjavik toplantısı

1968 yılının başından itibaren Konsey, bu programın yürürlüğe konmasıyla uğraştı. Bu konuda aynı yıl ilk defa İzlanda'da toplanan bir sonraki Bakanlar seviyesindeki toplantı, söz konusu alanda gerçekleştirilen ilerlemelerin bilânçosunu yapma ve aynı zamanda Bakanlara, bir kere daha, özel bir bildiri (1) ile resmen İttifak'ın iki temel görevini başarma kararlarını hatırlatma fırsatını verdi: Bu iki görev saldırı emellerinin cesaretini kıracak bir askerî gücün korunması ve güvenlikle siyasî yumuşama karşıt değil birbirlerini tamamlayan terimler olduklarına göre bir yumuşama siyasetinin izlenmesiydi.

Çekoslovakya'nın işgali

Doğu - Batı ilişkilerinde bir yumuşama amacını taşıyan bu çabalar, iki ay sonra ciddî bir şekilde sekteye uğrayacaktı. 20 Ağustos 1968 de Sovyetler Birliği'nin ve Varşova Paktı üyesi diğer dört ülkenin Silâhlı Kuvvetler'i Çekoslovakya'yı işgâl ediyordu. Olayı izleyen günler ve haftalar boyunca Konsey bir süre için olağan faaliyetlerini bir yana bırakarak durumdaki gelişmeleri sürekli olarak izledi. Üye hükûmetler, oy birliği ile Varşova Paktı ülkelerinin askerî müdahalesinin milletlerarası hukukun ve Birleşmiş Milletler Yasası'nın ihlâli olduğu görüşündeydiler. Buna rağmen acıklı olayı daha da sertleştirecek her türlü eylemden kaçınıldı. 4 Eylülde de Savunma Plânlama Komitesi «NATO'nun askerî gücünü korumak ve millî kuvvetlerle ilgili plânlar hazırlanırken Doğu Avrupa'daki son olayların vardığı noktayı hesaba katmak» zorunluluğunu tekrarlayan bir bildiri yayınladı. Konsey, vakit geçirmeden olayların siyasî, askerî ve iktisadî içeriği ve buhran dönemi tedbirleri üzerindeki teknik sonuçları konusunda bir sıra incelemeye girişti.

(1) Bk. bu bildirinin tam metni Ek 15, S. 359 da.

Öne alınan Konsey toplantısı

Konsey, yıl sonu bakanlar seviyesindeki olağan toplantısını bir ay önceye almaya karar verdiğinde bu incelemeler halâ devam etmekteydi. Toplantı 15 - 16 Kasımda Brüksel'de oldu. Bu toplantının sonunda yayınlanan bildiride (1) Bakanlar, bütün milletlerin bağımsızlığı ve sonuç olarak bir devletin bir diğerinin içişlerine müdahale etmemesi ilkesinin dokunulmazlığını hatırlattıktan sonra Sovyet yöneticileri ve dört müttefiğinin bu ilkeyi bile bile çiğnediklerini tesbit ettiler. Ayrıca, sözde «sosyalist topluluk» a bağlı bir başka devletin işlerine müdahale hakkının varlığı iddiasının Birleşmiş Milletler Yasası'na ne derece aykırı ve ne derece tehlikeli olduğunu önemle belirttiler. Kuvvete başvurmanın, durumun değerlendirilmesi ve SSCB'nin niyet ve amaçları konularında, Müttefikleri özellikle Berlin ve Berlin şehrine giriş - çıkış kadar Akdeniz'de de çok dikkatli olmaya sürükleyecek ciddî bir güvensizlik yarattığını ileri sürdüler.

Böylece Bakanlar, SSCB'ne Avrupa'daki durum üzerinde doğrudan veya dolaylı bir etkide bulunabilecek her türlü Sovyet müdahalesinin birlikte getireceği ciddî sonuçlara ilişkin bir ihtarda bulunmaya karar verdiler. Ayrıca son olayların, birleşik savunma programına katılan müttefikleri, savunma güçlerinin durumunu yeniden gözden geçirmeğe mecbur ettiğini belirttikten sonra Bakanlar, NATO kuvvetlerinin gücünü takviyeye yönelmiş bazı tedbirleri haber verdiler.

Nihayet Bakanlar, Reykjavik toplantısı sırasında kararlaştırılan siyasî yumuşama hedeflerinin ciddî bir gerileme gösterdiğini esefle belirttikten sonra, son amaçlarının Doğu ile Batı arasında güvenli barışçı ve her iki tarafa da yararlı ilişkiler kurmak olduğunu ve Atlantik İttifakı'nın Avrupa barışının ana temeli ve güvenliğin vazgeçilmez teminatı olmakta devam edeceğini bildirdiler.

Washington toplantısı

10 ve 11 Nisan 1969'da Kuzey Atlantik Konseyi İttifak'ın 20 inci yıldönümünü kutlamak amacıyla Washington'da Bakanlar seviyesinde bir toplantı yaptı. Bu vesileyle yayınlanan iBldiri'de Bakanlar, «Milletlerarası ilişkilerde herhangi bir sürekli gelişmenin, memleketlerin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı ilkelerine saygıya bağlı olduğunu» hatırlattılar. İttifak'ın barış yolundaki araştırma ve çalışmalarına devamını arzulayan Bakanlar, öte yandan, SSCB ve Müttefikleriyle muhtemel görüşmeler için hangi müşahhas meselelerin verimli müzakereler ve hızlı çözüm yollarına elverişli olduğunun araştırılmasını kararlaştırarak, Konsey'i bu konuda bir rapor hazırlamakla görevlendirdiler.

NATO'nun üçüncü boyutu

Gene Washington toplantısında, Amerika Cumhur Başkanı Nixon, NATO'nun çevre sorunlarıyla ve bunların çözümleriyle ilgilenmesini tavsiye ve böylece NATO'nun bir üçüncü boyut kazanacağını işaret etmişti (NATO'nun askerî ve siyasî yönleri diğer iki boyut olarak kabul edilmektedir). NATO bu teklifi olumlu karşıladığından 1969 Kasımında Konsey, hava kirlenme-

(1) Bk. bu bildirinin tam metni Ek 16, S. 361 de.

sinden, felâket anında yardım sorunlarına kadar uzanan çeşitli sosyal konuları ele alan Modern Toplumun Sorunları Komitesi'nin kurulmasını kararlaştırdı.

Doğu - Batı ilişkileri

Aralık 1969'daki Bakanlar Konseyi toplantısından sonra ve Doğu-Batı ilişkilerinin gelişmesi ile ilgili bir Bildirge yayınlandı. Müttefiklerin siyasî yumuşamayı sağlamağa kararlı olduğunu belirten bu Bildirge'de Bakanlar, Doğu ile yapılacak muhtemel müzakerelere ilişkin olarak Konsey'in hazırladığı incelemeyi hatırlattılar. Öte yandan, Dışişleri Bakanları, 1968 Haziran'ında Reykjavik'te kabul edilen ve Washington toplantısında tekrarlanan karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimlerine ilişkin deklarasyonu yeniden hatırlatarak ve karşı taraftan hiç bir tepki gelmediğine dikkati çekerek bu konudaki çalışma ve incelemelerine devama kararlı olduklarını belirttiler. Bakanlar «toplu bir yaklaşım çerçevesinde Avrupa güvenliğinin temel meselelerine müteallik olup, başlamış veya kısa zamanda başlayacak olan ikili ve çok taraflı görüşme veya müzakerelerde kaydedilecek terakkinin Avrupa'da siyasî havanın islahına büyük ölçüde katkıda bulunacağı» görüşünü ileri sürdüler. Bu Aralık toplantısında Dışişleri Bakanları ABD ile SSCB arasında stratejik silâhların kısıtlanması konusunda bir anlaşmaya varmak için açılan görüşmelerden (SALT) duydukları memnunluğu belirttiler. Yapılan görüşmelerin her safhasına Amerika, NATO Müttefikleriyle sürekli danışmalarda bulundu, belli başlı Amerikan Müzakerecileri Kuzey Atlantik Konseyi'nin bu amaçla yaptığı çeşitli toplantılara katıldı.

Roma toplantısı

Bakanlar 1970 Mayısında Roma'da toplandıklarında Doğu-Batı müzakereleri alanındaki gelişmeleri kaydettiler ve ilerlemeler gerçekleştirildiği oranda bütün ilgili hükûmetlerle özellikle bir Avrupa Güvenliği Konferansı imkânları konusunda çok yanlı temaslar yapmağa hazır bulunduklarını açıkladılar. Dört devletin, Berlin ve Almanya'nın tümü konusundaki hak ve sorumlulukları çerçevesinde, 26 Martta Berlin ile ilgili durumun ve bu şehre serbest girişin islâhı üzerinde görüşmelere başlamış olmalarını memnunlukla gözönüne aldılar. Bir kere daha, karşı taraftan bir cevap gelir ümidiyle Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimleri konusunda bildirge yayınlandı. Bu defa, bildirge, SSCB ve Müttefiklerine tarafsız ve bloksuz ülkeler aracılığı ile ve diplomatik yollardan iletildi.

Varşova Paktı'nın Budapeşte toplantısı

Haziran 1970'te Varşova Paktı Dışişleri Bakanları Budapeşte'de toplanarak Avrupa Güvenlik Konferansı'na ilişkin görüşlerini belirten bir bildiri yayınladılar. NATO Genel Sekreteri'nin 1970 Temmuzunda yaptığı bir konuşmada açıkladığı gibi, «Roma bildiri ve bildirgesi Varşova Paktı ülkelerinin Budapeşte'de yayınladıkları belgelerle bir arada ele alınırsa, bunlar iki blok arasında, Avrupa ülkelerini bir bütün olarak içine alacak daha yaygın müzakerelerin temeli olarak, gerçek ve resmî ikili görüşmeler yolunda anlamlı bir adımdır».

Bakanlar'ın 1970 Aralık toplantısı

Bakanların 1970 Aralığının başında Brüksel'de yaptıkları toplantıda Dışişleri Bakanlarının dışında Savunma ve Maliye Bakanları da hazır bulundular. Başkan Nixon'un Doğu - Batı arasında karşılıklı bir kuvvet indirimi dışında Amerikan kuvvetlerinin Avrupa'dan çekilmeyeceği yolundaki demecini memnuniyetle karşılayan Bakanlar 1970 in İttifak üyeleriyle Varşova Paktı üyeleri ve diğer Avrupa ülkeleri arasında görüşmeleri arttırmak için büyük diplomatik gayretler sarfedilen bir yıl olduğunu belirtmişlerdi. Federal Almanya ile Sovyetler Birliği ve Polonya arasında imzalanan andlaşmaların önemi üzerinde durulduktan ve bunun olumlu yanlarına temas edildikten sonra Akdeniz bölgesindeki olayların endişe verici gelişmeleri üzerinde görüş teatisinde bulunulmuştu.

Toplantının önemli konularından birini NATO ortak savunma programına katılan Avrupalı üyelerin İttifakın savunma gücünü kuvvetlendirmek yolunda aldıkları karar ve önemli ilâve tedbirleri kapsayan Avrupa Gelişme Programının kabulüydü. Böylece NATO'nun haberleşme imkânları da dahil olmak üzere savunma ve buhran idaresi alanlarındaki gücü önemli şekilde artacaktı. Bu arada 1971 - 75 dönemini kapsayan beş yıllık NATO kuvvet plânları da kabul edilmişti.

Bakanlar toplantısından sonra yayınlanan bildiriye «İttifak'ın 1970 lerdeki savunması» hakkında bir de ek konulmuştu.

Doğu-Batı görüşmeleri 1970 yılında iyice yoğun bir duruma geçti. Bununla beraber, NATO, Varşova Paktı ülkelerinin silâhlı kuvvetlerindeki sürekli artışları dikkatle izledi ve Haziran ayından itibaren bu artış karşısında önümüzdeki on yıl içinde İttifak'ın savunma ihtiyaçlarının ne olacağını araştıran bir inceleme yapmağa başladı.

4

SAVUNMA SİYASETİ VE FİNANSMAN

İttifak'ın savunma politikası, başlangıçtan beri saldırı emelinden caydırıcı bir politika olmuştur. Bu politika, muhtemel bir saldırganın, savaşın kendi lehine dönmiyeceğini anlaması için ortaya atılmıştır. İşte bu saldırma emelinden caydırma kavramı, 20 yıldan beri Avrupa'da barışı sağlamıştır ve günümüzde de sağlamaya devam etmektedir. Buna rağmen, savunmanın ana kavramı değişmemiş olmakla beraber zamanla usuller ve araçlar değişikliğe uğramıştır.

Başlangıçtan beri NATO'nun stratejisi, düşmanı mümkün olduğu kadar doğuda tutmak düşüncesine dayanıyordu; bu ise, ileriye doğru bir savunma kavramının kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur ki, buna göre Batı Avrupa'nın toprakları ve ulusları istilâya karşı savunulmuş olacak ve büyük bir geriye çekilme hareketi söz konusu olmayacaktır.

1951 yılı başında kaynaşmış kumandanlıklar kurma kararının verilmesi üzerine Atlantik İttifakı'na düşen en ivedi görev, çok kısa zamanda NATO topraklarını bir saldırıya karşı koruyabilecek iyi donatılmış ve hazırlanmış kuvvetleri yaratmak oldu. Aynı yıl içinde Birleşik Amerika, Almanya'da bulunan birliklerini Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı (SACEUR) emrine vermeği kabul etti. Fransa, İngiltere ve diğer devletler aynı yolu izlediler. 1952 yılında General Eisonhower ayrıldığında Geçici Konsey Komitesi'nce teklif edilmiş bulunan ve 1954 yılına kadarki dönemi kapsayan askerî hedefler onaylanmış, üye ülkelerin askerî çabaları arasında bir uyumlaştırma aracı kurulmuş, Kumandanlığın yapısı önemli şekilde düzenlenmiş, Yunanistan ve Türkiye'nin kuvvetleri Avrupa Müttefik

Kumandanlığı'na katılmış, strateji kavramına daha da açıklık kazandırılmış ve silâhlı kuvvetlerin etkenliği arttırılmıştı.
1956 yılında General Gruenther'in yerine General Norstad Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı'na geldiği zaman yeni ve özlü ilerlemeler başarılmıştı. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin İttifak'a katılması ile de, Demir Perde'ye çok yakın olarak Avrupa'nın daha ileri bir hatta savunulmasını ele almak kolaylaşmıştı.

Batı'nın savunma siyasetinin yeniden değerlendirilmesi

1952 yılındaki Lizbon Konferansı'nda, geleneksel kuvvetlerle ilgili hedeflerin tespitinde, ölçünün çok yüksek tutulduğu anlaşılmıştı. Öte yandan, gerek Batı'da, gerekse Sovyet Bloku'ndaki teknoloji ilerlemeleri stratejinin dayandığı temel verilerin değişmesine yol açmıştı. Özellikle, Rusya'nın nükleer müdahale araçlarını edinmiş olması, Batı'nın, savunma politikasını yeni baştan değerlendirilmesini zorunlu kılmıştı. Bu durum, yeni bir strateji kavramının ortaya atılmasını gerektirmiştir. Yeni kavram, önemsiz sayılmayacak her çeşit saldırıya cevap verebilmek için çatışma başlar başlamaz nükleer silâh kullanımını zorunlu bulan düşünceye dayanmaktaydı. Kuzey Atlantik Konseyi, SACEUR'den plânlarını NATO ülkeleri ile Sovyet Bloku ülkeleri kuvvetlerinin kademeli olarak nükleer silâhlarla donatılacağı esasından hareket edecek ve üye ülkelerin, plânlarını savunma giderlerinin doğuracağı kısıtlamayı gözönünde tutacak şekilde yapmasını istemiştir.
Durum bu iken Ruslar ilk Sputnik'lerini uzaya fırlattılar. Hemen ardından da NATO ülkeleri hükûmet başkanları Paris'te toplandılar (Aralık 1957) ve NATO'nun bu alanda en yeni gelişmeleri gözönünde tutması ve İttifak'ın savunması için zorunlu olduğunda derhal kullanılabilecek nükleer başlık stoku yapması gerektiği kararına vardılar. Aynı zamanda Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın emrine orta menzilli balistik füzeler verilmesi kararını aldılar. Nükleer başlık stoklarının yerleştirilmesi ve kullanım şekilleri doğrudan doğruya ilgili devletlerle yapılacak anlaşmalarla tespit olunacaktı.
1961 Mayısında Oslo'da toplanan Bakanlar, NATO savunması ile ortaya çıkan uzun vâdeli sorunları bir kere daha gözden geçirmek gereği üzerinde durdular. Bu tarihten itibaren Konsey (ya da 1966 Aralığından itibaren Savunma Plânlama Komitesi) NATO savunma politikasının belli başlı sorunları üzerinde devamlı olarak durmuştur.
NATO savunma plânları için nükleer silâhların büyük önem taşıması ve Avrupa'da silâh stoklarının artması, nükleer sorunların, Bakanların başlıca kaygıları haline gelmesine yol açtı. Bakanlar, 1962 Mayısında Atina Konferansı'nda, NATO savunmasında nükleer silâhların rolü konusunda İttifak'ın bütün üyeleri arasında bilgi teatisini mümkün kılacak yöntemlerin uygulanmasına karar verdiler.

Atina temel ilkeleri

Aynı dönemde «Atina temel ilkeleri» kabul edildi. Bu ilkeler, NATO'nun kendi savunması için hangi koşullarda nükleer silâhlara başvurabileceğini

ve durumların her birinde ne dereceye kadar siyasî danışmada bulunulabileceğini belirtmekteydi. Bu münasebetle Birleşik Amerika, İttifak'ın, savunması için gerekli nükleer silâhları, emrinde bulundurma kararlılığını doğruladı ve İngiltere ile birlikte, NATO emrine bu amaçla verilmiş kuvvetlerden başka, kendi stratejik kuvvetlerinin İttifak'ın savunmasına yardımcı olmakta devam edeceği teminatını verdi. Öte yandan Birleşik Amerika, çeşitli ihtimaller karşısında nükleer silâh kullanma kararını vermeden önce Konsey'de Müttefiklerine danışmayı da kesinlikle taahhüt etti.

Nükleer Kuvvetlerin tahsisi

1963 yılının başında, NATO Başkumandanları tarafından kullanılabilecek nükleer kuvvetler, İngiltere'nin V bombardıman uçakları kumandanlığının tümünün ve Polaris füzesi ile donatılmış üç Amerikan denizaltısının SACEUR'e katılmasıyla takviye edildi. Denizaltılar, 1957 Aralığında Hükûmet Başkanları'nın aldıkları karar üzerine İtalya'da ve Türkiye'de bulunan ve o tarihten beri eskimiş olan IRBM - orta menzilli Jüpiter balistik füzelerinin yerini tutuyordu. 1963 Mayıs'ında Ottawa'da toplanan Kuzey Atlantik Konseyi, SACEUR'e ayrılmış bulunan taktik nükleer kuvvetlerin teşkilâtlandırılması için alınmış tedbirleri onayladı. Bu tedbirlere göre Avrupa Müttefik Kuvvetleri Kumandanı'nın nükleer işlerle görevli bir muavini olacak, Avrupa Müttefik Kumandanlığı'nın nükleer çalışmalarına ve Birleşik Amerika'nın Omaha'daki Stratejik Hava Kumandanlığı Genel Karargâhı'nın hareket plânları koordinasyon işlerine nükleer silâhlardan yoksun üye ülkelerin subaylarının daha çok sayıda katılmasını sağlayıcı yükümler getirilecekti.

Strateji kavramının gözden geçirilmesi

Bundan sonraki yıllarda bir takım unsurların belirmesi, NATO'nun strateji kavramının yeni baştan gözden geçirilmesini zorunlu kıldı. Önce, Batı Avrupa merkezinde Doğu ile Batı arasındaki gerginliğin hafiflemesi, bu cephede ortaya çıkacak büyük çapta bir saldırının NATO'nun karşılamak zorunda bulunduğu başlıca tehlike olmadığı düşüncesini doğurdu. Nitekim diğer bölgelerde belirli bir önem taşıyan iyi tanımlanamamış, ya da çevresel olan tehlikeler ihtimalini gözönünde tutmak, gittikçe gerekli olmaktaydı. Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'nin, dünyanın her bölgesinde, önemli bir askerî gücü savaş düzenine sokmayı mümkün kılacak kuvvetleri hazırladığını da unutmamak gerekiyordu. Özellikle Rusya'nın Akdeniz'e, gittikçe artan bir şekilde sızması, NATO'nun güney cephesini belirli bir şekilde tehdit etmekteydi.
İkinci olarak, nükleer başlıkları başlıca taşıyıcı olan füzelerin ortaya çıkışı ve esaslı şekilde korunmuş atış rampalarının inşası, âni bir nükleer saldırıdan sağ çıkabilmek ve birkaç dakikalık bir süre içinde saldırıya cevap vermek imkânını da yaratmaktadır. Bu imkâna ayrıca, balistik füzeler taşıyan nükleer denizaltılardan daha az tehlikeye maruz silâhlar sisteminin yaratılması da eklenmektedir. Böylelikle taraflardan her biri, muhtemelen düşman topraklarının önemli bölümlerini yoketme gücüne sahip olabilecek ve hattâ ilk saldırıya uğradıktan sonra bile, düşman kit-

lesinin büyük bölümünü yok edebilecektir. Bu gelişme, ihtilâfın muhtemel şeklinin genel bir nükleer savaş olacağı varsayımını ve büyük çapta nükleer bir saldırının yarattığı şartlardan başka şartlar altında kitlesel cevap stratejisinin psikolojik değerini tartışma konusu yapmaktadır.

Kademeli caydırma

Dolayısıyle 1967 Aralık ayında, Savunma Bakanları seviyesinde toplanan Savunma Plânları Komitesi, yeni ve daha esnek bir strateji kavramını tanımlamak ve kabul etmek zorunda kaldı. İleri hattâ savunma ilkesine bağlı kalmağa devam etmekte olan bu kavram, her türlü askerî harekâta karşı daha mantıklı bir önlemede bulunma zorunluğuna ve savaştan caydırmanın, klâsik silâhlar ile birlikte taktik ve stratejik nükleer silâhlarla donatılmış yaygın kuvvetlerin bulundurulması yoluyla yapılabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu kuvvetler dengesi, herhangi bir saldırıda aynı nitelikte araçlar kullanarak doğrudan doğruya savunmada bulunma ilkesine, bir saldırı ihtimalinde savaş emelinden caydırma ilkesini bağlıyacak uygun cevaplar dizisi getirmek için düşünülmüştür. İlk cevap saldırıyı durduramadığı takdirde bile hiç değilse düşmanı, NATO'nun direnmeğe kararlı olduğuna ikna edecek ve onu, nükleer silâh kullanımına başvurmadan önce düşünmeğe yöneltecektir. Yeni stratejinin kilit noktasını, saldırganın, rakibinin gerektiğinde nükleer silâhlara başvurmakta kararlı olduğuna kesin inancı teşkil etmektedir; yalnız bu kullanımın hangi şartlarda yapılacağı konusunda da kararsızlık içinde bulunması gerektir. Özetlemek gerekirse, bu esnek strateji arka plânda mevcut olan nükleer müdahale ihtimalini her zaman varsayıyorsa da kitle halinde nükleer mukabele yolu ile ânî bir müdahaleyi öngörmek yerine her ihtilâfta saldırının gelişmesini denetim altına almak gerekliliği düşüncesine dayanmaktadır.

Çevik Kuvvet

Yeni strateji kavramı ve NATO çevresi içindeki bütün bölgelerde çeşitli saldırılara cevap vermek için hazırlıklı olmak gerekliliği, geleneksel nükleer tipte ve iyi donatılmış çevik kuvvetlerin yaygınlığını gerektirmektedir. Karşı tarafı savaş emelinden caydırma başarısız olduğu ve NATO üyelerinden biri silâhlı saldırıya uğradığı takdirde, NATO'nun stratejik nükleer kuvvetlerinden başka, bu saldırıyı karşılayacak klâsik savaş gücü denizde, karada ve havada mevcuttur. Klâsik tipteki bu kuvvetler mükemmel şekilde teşkilâtlandırılmış olarak derhal kullanılmaya hazır vaziyettedirler. NATO'nun hazırlık durumu ve gerginlik ya da buhran sırasında birlikleri kuvvetlendirme, savaş düzenine sokma ve harekete geçirme konusundaki olanakları, «denetim altına alınmış hücum»un temelini teşkil etmektedir. Bu konuda, çekirdeği 1960'da kurulmuş olan Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı'nın Çevik Kuvvet'i örnek gösterilebilir. Üye ülkelerden pek çoğu, iyi donatılmış ve özellikle Avrupa kesimlerinde tehdit edilen bölgelere derhal yollanabilecek kara ve hava birliklerini SACEUR'e ayırmışlardır. Muhtemelen zayıf olan bölgelerde, NATO'nun varlığını hızla hissettirebilmesi sayesinde, İttifak'ı bir oldu bitti karşısında

bırakmak ümidi ile sırf ulusal savunma kuvvetlerine karşı sınırlı bir saldırıya geçebilecek düşmana karşı bu çok taraflı kuvvet, olumlu olanakları önemli şekilde arttırmaktadır. Bu kuvvet Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı'nın Kuzey ve Güney cephelerinde çeşitli manevralarda bulunmuştur. Buna eş deniz birlikleri Atlantik Daimî Deniz Kuvveti adı ile kurulmuş ve 1967 Aralığında Müttefik Atlantik Kumandanlığı'na bağlanmıştır.

Bir NATO haberleşme sistemi

Yeni strateji kavramının kabulüyle birlikte ve bunun sonucu olarak buhran durumlarında verilecek fiilî ve uygun kararların önemi de artmış bulunmaktadır. Konsey'in ve Askerî Komite'nin Brüksel'de bir arada çalışması sebebiyle, Teşkilât'ın buhran dönemlerindeki temel çabalarından başlıcasını teşkil eden danışma ve karar alma mekanizması açık bir şekilde düzeltilmiş bulunmaktadır. Bu arada Müttefik ülkelerin öncekinden daha hızlı ve daha yaygın bir uzak muhabere sistemi ile donatılmasına çalışılmaktadır.
NATO kuvvetlerinin, durumun değişikliklerine ve teknoloji gelişimine devamlı olarak uyması gereklidir. Üye ülkeler ortak savunmaya ne nitelikte ve ne genişlikte katılacaklarını belirtmekte özgürdürler.

Askeri ihtiyaçlar ve iktisadî kaynaklar

Ayrıca kendi yıllık bütçe nedenlerinden üye hükûmetler bir yıldan fazla bir süre için pek ender olarak taahhütte bulunmaktadırlar. Buna rağmen NATO savunmasının ortak nitelikte oluşu hükûmetlerin karar verdikleri zaman NATO askerî otoriteleri ve ortaklarının uzun vadeli askerî plânları tarafından tavsiye olunan kuvvetlerin bünyesini gözönünde tutmalarını gerektirmektedir.
Ortak kuvvetler plânlamasını yapabilmek için NATO özellikle şu unsurlara dikkat etmek zorundadır : Eldeki kaynakların en iyi şekilde kullanımı, giderilmesi gereken askerî ihtiyaçlar, bilimsel ve teknik gelişmeler, üye ülkeler arasında rasyonel görev bölümü ve özellikle kuvvet plânlarının ülkelerin iktisadî ve malî imkânlarına göre ayarlanması.
NATO'nun askerî ihtiyaçları ile ekonomik kaynakların bağdaştırılması konusundaki ilk çaba 1951 yılında görülür. Averell Harriman, Sir Edwin Plowden ve Jean Monnet'den müteşekkil «Üç Bilge»nin 1952 Lizbon Toplantısı için hazırladığı rapor, savunmanın sağlam iktisadî ve sosyal temellere dayandırılması ve hiç bir ülkeden imkânlarını aşacak bir savunma yüküne katlanması isteğinde bulunulmaması ilkesini öneriyordu.

Yıllık ve üç yıllık incelemeler

Bu görüş, 1952 ile 1961 arasında ülkelerin savunma çabalarına ilişkin «Yıllık İnceleme»lerin ve 1961 de kabul edilmiş olan «Üç Yıllık İnceleme»nin temelini teşkil etmiştir. Üç yıllık inceleme işlemi, yıllık incelemenin etkisini düzenlemek ve gözönüne alınmasını gerektiren çeşitli unsurların çok karmaşık oluşundan ötürü usulleri basitleştirmek amacıyla ortaya atılmıştır.

1963 Mayısında Ottawa'daki toplantıda Bakanlar, Daimî Konsey'den, stratejiye bağlı sorunların, kuvvet ihtiyacının ve bu ihtiyacı giderebilecek kaynakların, askerî otoritelerin yardımı ile incelenmesini istemişlerdir. Bu çalışma 1966 yılında, 1966 - 1970 yıllarını kapsayan NATO Kuvvetler Plânı kabul edildiğinde tamamlanmıştır. «NATO Savunma Plânları İncelemeleri» ile ilgili çalışma usulü kabul edilmiştir. NATO Kuvvetler Plânı'nın incelendiği ve ileriki beş yıl için düşünülen bu usul, durumun gelişmesine göre gelecekteki kuvvetler plânını değiştirmeği mümkün kılmakta ve aynı zamanda ülkelerin katkıda bulunacakları kuvvetleri önceden hazırlamaları için sağlam bir temel teşkil etmektedir. Bu usül, o tarihte Savunma Bakanı olan Robert McNamara tarafından Birleşik Amerika'da uygulanmağa başlanan ve çeşitli ülkeler tarafından gerekli değişiklikler ile benimsenmiş olan usule büyük çapta benzemektedir.

İttifak'ın nükleer politikası

Gerek Doğu, gerek Batı tarafından düşmanın altedemiyeceği bir nükleer cevap imkânının yaratılması ve NATO yüksek kumandanlıklarının emrine stratejik ve taktik nükleer silâhların verilmesi, son derece karışık, siyasi ve teknik sorunların ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu sorunlar arasında, İttifak'ın nükleer politikasının tâyini, nükleer plânların hazırlanması, bunlara NATO'nun nükleer silâhlardan yoksun üyelerinin mümkün olduğu kadar katılmasının sağlanması ile danışma ve karar verme konusunda uygun yöntemlerin seçilmesi gibi noktalar yer almaktadır. 1962 yılında Atina'da bilgi teatisi ile danışma konusunda tespit edilen temel ilkelere, SACEUR'e nükleer işlerle görevli bir yardımcının atanması, Omaha'da ve SHAPE'de nükleer silâhlardan yoksun Avrupa ülkeleri müttefik subaylarının nükleer plânların hazırlanmasına katılmaları konusunda verilen kararlara daha önceki bölümlerde değinmiştik.
Bundan başka, nükleer silâhlarla donatılmış tamamiyle müttefik bir kuvvetin yaratılması konusunda aralıklı sürelerle tekliflerde bulunulmuştur. Bunlar arasında, çok taraflı nükleer bir kuvvetin (MLF) yaratılmasıyla ilgili Amerikan teklifini hatırlatalım. Bu teklifin değişik şekilleri çeşitli üye hükûmetler tarafından bir süre incelenmiştir.

Çok taraflı nükleer kuvvet

Çok taraflı nükleer kuvvet (MLF) nükleer silâhlara sahip olan ve olmayan devletlerce bir arada yönetilecek ve SACEUR'e bağlı denizaltılar, denizüstü gemileri veya yersel silâhlardan kurulu olup çeşitli milletlerden personeli bulunacaktı. Bir başka teklif ise İngiltere tarafından ortaya atılmıştır. Buna göre bir Atlantik Nükleer Kuvveti (ANF) teşkil olunacak ve İttifak devam ettiği sürece bu kuvvette NATO'ya üye ülkelerin ulusal ve çok milletli birlikleri yer alacaktı. Aynı zamanda da, ANF'in harekete geçirilmesi konusunda taraf devletlerden her birinin veto hakkı olacaktı. Buna rağmen bu tasarılardan hiçbiri etkili bir uygulama safhasına geçememiştir.
Buna karşılık, 1965 yılında McNamara'nın üzerine Müttefikler arasında nükleer alandaki işbirliğini sağlamak yolunda amacı ile ilerlemeler kaydedildi. McNamara'nın teklifinden sonra bir Özel Komite kuruldu. Bu özel

Komite yönetiminde üç çalışma grubu, bilgi, haber ve diğer verilerin teatisi, haberleşme sorunları ve nükleer plânların düzenlenmesi ile ilgili incelemelerde bulunacaktı.

NDAC ve NPG

Özel Komite'nin tavsiyeleri üzerine, 1966 Aralığında Bakanlar, nükleer plânların ve nükleer politikanın hazırlanmasından sorumlu iki sürekli kurumun kurulması kararına vardılar. Bunlardan Nükleer Savunma Sorunları Komitesi, (NDAC) Kuzey Atlantik Konseyi'ne bağlı bir Komite olup NATO'nun ilgili bütün devletlerine açıktır. Genel Sekreter'in başkanlığında ve normal olarak Bakanlar seviyesinde toplanmaktadır. 1968 yılında on iki üyesi vardı : Belçika, Kanada, Danimarka, Federal Almanya Cumhuriyeti, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Norveç, Portekiz, Türkiye, İngiltere ve Birleşik Amerika. Başlıca görevi, İttifak'ın nükleer sorunlarıyla ilgili genel politikasını teklif etmektir.

Nükleer Plânlama Çalışma Grubu (NPG) adındaki ikinci kurum, değişme usulü ile ve Nükleer Savunma Sorunları Komitesi'ne üye ülkeler arasından 18 aylık bir dönem için seçilmiş yedi ülkeden kurulmaktadır. NPG, Savunma Bakanları ya da Daimî Temsilciler seviyesinde toplanmaktadır. Nükleer silâhların kullanılması ile ilgili politikanın, plân ve programların özel kısımlarını ele almakta ve onaylanmış danışma yollarının uygulanışının düzenlenmesi ve mevcut silâh sisteminin modernleştirilmesi ile uğraşmaktadır.

NPG, halen NATO için bilhassa büyük önem taşıyan şu sorunları incelemektedir : Füzesavar füzelerin meydana getirilişi, nükleer silâhlar ve atom tahrip mayınlarının taktik kullanımı, nükleer silâhların kullanım için harekât sahasının tarifi, İttifak'ın nükleer plânlarının hazırlanmasına katılan üyelerin daha hazırlıklı bir şekilde katılmalarının sağlanması ve İttifak'ın atom silâhları ile ilgili karar alma ve danışma yöntemlerinin düzenlenmesi.

SAVUNMA ÇABASININ FİNANSMANI

Savunma çabasının finansmanı sorunu, stratejiye, kuvvetlerin ihtiyacına ve bu ihtiyaçları giderebilecek kaynakların incelenmesine bağlıdır. Bu üç unsur arasında esaslı bir dengenin kurulabilmesi için, savunma plânları yapılırken iktisadî unsurların gözönünde tutulması gerekir. Nitekim, bu sorunların iktisadî ve malî nitelikte incelenmesinin başlıca üç amacı vardır :

1. Savunma plânlarının kabul edildikleri şekliyle gerçekleştirilebilmesi için gerekli kaynakların tahsis edildiğinden emin olmak;
2. Uzun vadeli plânlar yapmak ve savunma alanında «maliyet / etkinlik» sistemi gibi iktisadî bir yaklaşımda bulunmak suretiyle eldeki kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlamak;
3. Ortak savunmadaki iktisadî ve malî yükü, mümkün olduğu kadar eşit bir biçimde dağıtmak.

Bu amaçları, ortak bir ülküye sahip olmakla birlikte iktisadî bakımdan, özellikle alanları, nüfusları ve kalkınma dereceleri bakımından farklılık-

lar gösteren üyelerin bir araya geldiği bir İttifak'ta gerçekleştirmek kolay değildir. Bütün üyeler, iktisadî kalkınma, sosyal istikrar ve gelişmekte olan ülkelere yardım gibi ihtiyaçları gözönünde tutarak savunmaya ayırabilecekleri kaynakların hacmini titizlikle ölçmek durumundadırlar. Gelirleri henüz zayıf olan ve kalkınmaya hız verme durumunda olan bazı ülkeler savunma çabalarının iktisadî kalkınmalarına engel olmamasına dikkat etmek zorundadırlar. İttifak üyeleri, komünist ülkelerde görülen eğilimleri de hesaba katmak durumundadırlar : Bir yandan, komünist ülkelerin meydan okumalarına karşı iktisat ve teknoloji alanlarındaki üstünlüklerini korumak öte yandan da bu ülkelerin askerî gücünü ve niyetlerini hesaba katmak gibi. Nitekim bu konuda, komünist ülkelerdeki askerî giderlerin artma eğilimi göstermeleri niyet belirtici bir göstergedir. NATO Savunma Plânları İncelemesi metninde belirtilen NATO kuvvet hedefleri, İttifak'ın ileriki beş yıl içinde ne yapmak, nereye varmak istediğini gösterir.

NATO'NUN KUVVET HEDEFLERİ

NATO kuvvet hedeflerinin hazırlanması usulü, Askerî Komite'nin söz konusu plânların incelenmesi için ayrılan beş yılı aşan bir dönem için yaptığı ön tahmine dayanmaktadır. Bu değerlendirmede amaç, ele alınan dönemde NATO ile Sovyet Bloku kuvvetlerinin yapısını, toplanmasını ve donatımını etkileyecek tüm unsur ve görüşleri tespit etmek, aynı zamanda teknolojik gelişimle ve nüfus artışıyla ilgili olayları da hesaba katmaktır. Bakanlar, NATO askerî otoritelerinin değerlendirmelerine dayanarak, ileriki beş yıllık dönem için teklif edilen kuvvetleri hazırlamaları yolunda Askerî Komite'ye direktif vermektedirler. Bu direktifler, söz konusu dönemde NATO kuvvetlerinin hazırlanması ile ilgili siyasî, iktisadî, teknolojik ve askerî unsurları ve aynı zamanda bu unsurların İttifak'ın şimdiki stratejik görüşünü ne şekilde yansıttığını belirtmektedir. Direktifler, kuvvetler hakkındaki tekliflerde belirebilecek siyasî ve iktisadî nitelikteki kısıtlayıcı unsurların tümünü de gözönünde tutmaktadır.

Kuvvet teklifleri

Bu kuvvet teklifleri önce NATO'nun başlıca kumandanları tarafından ileriye sürülmekte, daha sonra Askerî Komite'ce uyumlaştırılıp incelenmekte ve nihayet Savunma Plânları Komitesi'ne sunulmaktadır. Bu aşamada NATO askerî otoriteleri, Milletlerarası Sekreterlik'ten üye ülkelerin savunmaya ayırabilecekleri insan sayısı, üretim ve malî kaynaklar, kuvvet tekliflerinde maliyet değerlendirmeleri ve beklenmedik askerî olaylar hakkında bilgi almaktadırlar. Askerî Komite, kuvvet teklifini, bu tekliflerin nedenlerini belirterek ve tehlikelerine de işaret ederek Savunma Plânları Komitesi'ne sunmaktadır.

Kuvvet teklifleri daha sonra Savunma Plânları Komitesi tarafından incelenmekte ve bu Komite Bakanlardan NATO kuvvetlerinin hedefleri olarak bir kuvvetler bütünü kabul etmesini istemektedir. Kabul edilen kuvvetler hedefi, bahis konusu beş yıllık devre için ülkelerin kuvvetleri ile ilgili olarak yapacakları plânların temelini teşkil etmektedir.

Üye hükûmetler NATO kuvvet hedefleri hakkında bilgi aldıklarında bu hedeflere uygun askerî ve malî plânlarını hazırlarlar. Ülkelerin bu plânları İttifak'ın askerî makamları ve Milletlerarası Sekreterlik tarafından incelenir. NATO kuvvet hedefleri ile ülkelerin kuvvet plânları arasında farklılıklar belirdiği takdirde, milletlerarası sivil ve askerî otoriteler ile ilgili ülkenin otoriteleri bir araya gelerek ortak bir çözüm yolu bulmağa çalışırlar. Bu üçlü görüşmelerin sonucu Savunma İnceleme Komitesi'ne iletilir. Bu Komite; NATO kuvvet hedefleri ile ülkenin kuvvet plânları arasında görülen ayrılıkları ortadan -mümkün olduğu kadar- kaldırmak üzere ülkelerin plânlarında çok yanlı bir inceleme uygular. Bu incelemenin ışığı altında Savunma Plânlama Komitesi Bakanlara beş yıllık bir NATO kuvvet plânı tavsiye eder.

Öte yandan Bakanlar da İttifak'ın kuvvet plânını, genel dengesini, uygulama olanaklarını, gerçeklere uygunluğunu, Askerî Komite'nin askerî ihtiyaçlara ne dereceye uygun karar verdiğini, muhtemel tehlike derecesi konusunda görüşünü de gözönünde tutarak, inceler. NATO'nun beş yıllık plânı böylelikle kabul edilmiş olur; ancak, ülkeler sadece ilk uygulama yılı için yükümlülük alırlar.

NATO plânlarının hazırlama yöntemleri, İttifak savunmasının vazgeçilmez unsurlarından biridir. Ülkelerin savunma plânlarının uyumlaştırılmasında, bu plânların zayıf kısımlarını gün ışığına çıkartmada ve üye ülkelerde bu plânların ekonomik ve malî etkisinin belirtilmesinde başlıca yolu teşkil eder. İttifak üyeleri arasında askerî, iktisadî ve malî programları konusunda bu derecede ayrıntılı bilgi teatisinde bulunulduğu ve bu programların Müttefiklerin inceleme ve eleştirmesine açık tutulduğu görülmüş değildir.

İktisadî yönler

NATO Savunma Plânları'nın incelenmesi sırasında malî ve iktisadî görüşlere ne şekilde yer verildiğine bakalım.

NATO'nun beş yıllık kuvvet plânının her birinin dayandığı Bakanların direktifleri, Savunmaya ayrılabilecek kaynaklar konusunda genel bir fikir vermektedir. İlk kuvvet tekliflerini hazırlayan NATO askerî makamları bu direktifleri gözönünde tutarlar. Bu hazırlık aşamasında, üye ülkelerin Savunmaya muhtemelen ayırabilecekleri kaynaklar konusunda Milletlerarası Sekreterlik tarafından da bilgiler verilmektedir. Milletlerarası Sekreterlik kuvvet tekliflerindeki askerî olmayan hususların maliyeti konusundaki tahminleri verir. Son şeklini alan kuvvet teklifleri, incelenmek üzere Bakanlara sunulur ve NATO kuvvet hedefleri ile ilgili tekliflere bir temel teşkil ederler. Bundan sonra üye ülkeler, bu hedeflere ulaşabilecek kuvvet plânları ile malî plânlarını hazırlayıp sunarlar. Ülkelerin kuvvet plânları ile NATO kuvvet hedeflerinin yaratabileceği iktisadî ve malî anlaşmazlıklar, ülkeler, NATO askerî makamları ve Milletlerarası Sekreterlik arasında üçlü görüşme konusu olur ve bu görüşmelerden sonra her ülkenin kuvvet plânlarına ilişkin inceleme dönemindeki beş yılı kapsayan raporlar hazırlanır. Millî plânları etkileyen malî ve iktisadî görüşlerin bir özeti ile

birlikte bu raporlar NATO'da çok taraflı olarak incelenir ve daha sonra NATO'nun beş yıllık kuvvet plânı Bakanlar tarafından kabul edilir.
Bu işlemle her ülkenin savunma çabasının iktisadî, malî ve siyasî yönlerine gereken bütün önem verilebilmektedir. Maliyeti en ucuz ve gerçekçi savunma plânlarının geliştirilmesine ağırlık verilmiş olmasına rağmen, savunma yükünün üye ülkeler arasında eşitlik sağlar şekilde dağılması da gözönünden uzak tutulmamaktadır. Her ülkenin ortak savunma çabasına katkısının iyi değerlendirilebilmesi için, savunmaya ayrılan millî gelir oranı, fert başına düşen gelir, ödemeler dengesi, vergi seviyesi, yatırım ihtiyaçları gibi unsurlar gözönünde tutulur. Bazı ülkeler, özellikle Birleşik Amerika ve İngiltere, yurt dışında başlıca Batı Avrupa'da üslenmiş önemli kuvvetlere sahiptir. Bu bakımdan, savunma çabası ödemeler dengelerini etkilemektedir. Bu gittikçe ciddileşen bir sorundur. Nitekim, NATO'nun ilk yıllarında Birleşik Amerika ödemeler dengesinin gösterdiği olumlu artıklar dönemini -dolar boşluğu dönemi- açık veren yıllar izlemiştir. Özel anlaşmalar, özellikle ikili anlaşmalar bu zorlukları gidermek için yapılmıştır. Durumun düzenlenmesi için sürekli incelemelerde bulunulmaktadır.

1967 DE GAYRÎ SAFÎ MİLLÎ HASILA VE SAVUNMA GİDERLERİ

ÜLKE	Fert Başına G. S. M. H. $	G. S. M. H. Yüzdesi olarak Savunma Gideri
Belçika	1774	3,3
Kanada	2395	3,6
Danimarka	2114	3,3
Fransa	1831	6,2
Federal Almanya	1708	5,3
Yunanistan	705	5,1
İzlanda	2271	—
İtalya	1127	3,7
Lüksemburg	1976	1,4
Hollanda	1627	4,2
Norveç	1951	4,1
Portekiz	425	7,4
Türkiye	287	5,4
İngiltere	1733	6,7
Amerika B. D.	3681	10,1
NATO Avrupa	1416	5,4
Kuzey Amerika	3562	9,7
NATO Toplam	2321	8,2

KARŞILIKLI YARDIM

NATO'nun ilk dönemlerinde, pek çok ülke, İttifak içerisinde sıkı bir işbirliği olmaksızın ve daha zengin ülkeler, genellikle büyük çaptaki yardımlarını daha elverişsiz durumdaki ortaklarına getirmeksizin, savunma kuvvetlerini hızla kalkındıracak olan ağır yükü kaldıramıyacaktı. Karşılıklı yardım diye adlandırılan bu yardım, Kuzey Amerika ülkeleri ve özellikle Birleşik Amerika tarafından yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen iktisadî ilerlemeler böyle bir yardım gereğini duyulur derecede azalttı ve bugün ise sadece Türkiye ve Yunanistan için önemini muhafaza etmektedir. Nitekim bu iki ülke için iktisadî kalkınma hayatî bir önem taşımaktadır ve 1962 den itibaren bu ülkelere yardım için özel tedbirler alınmıştır (Ayrıntılı bilgi için bu bölümün ekine bak.).

243 üncü sayfadaki çizelge, 1949 - 1967 arası üye ülkelerin Savunma giderlerini göstermektedir. Her ülkenin genel eğilimi her zaman izlemediğini ve fiat yükselişleri ile maliyet artışının giderler seviyesine çeşitli etkilerde bulunduğunu gözden uzak tutmayarak bu eğilimin genel çizgileri konusunda şunlar söylenebilir :

1949 - 1953 arasında savunma kuvvetlerinin düzenlenmesi, askerî harcamalarda 1949 seviyesinin üç misline yakın bir artışa yol açmıştır. Kore savaşının bitmesi ve uluslararası gerginliğin azalması 1954 ve 1955 yıllarında giderlerin azalmasına yol açmış, bundan sonra 1960 yılına kadar uluslararası durum yüzünden tekrar bir artış eğilimi görülmüştür. Bu dönemde, NATO Avrupası'nın savunma giderleri 1953 yılındakine oranla % 16 artmış, oysa Kuzey Amerika'da bu yıl içinde kaydedilen azamî giderlerden daha düşük oldukları görülmüştür. 1960 yılından sonraki ilk yıllarda, Avrupa'da gerginliğin tekrar artması (Berlin) NATO'nun Avrupalı üyelerinin savunma giderlerinin yükselmesine sebep olmuştur. Bu eğilim 1967 yılına kadar devam etmiştir, bunun da sebebi karşılıklı yardımın kesilmesi ile malzeme satın alımında ek giderlere ihtiyaç duyulması olmuştur. Birleşik Amerika'da «savunma yönetimine» yeni yöntemlerin sokulması 1962 - 1965 arasında giderlerin orantılı bir istikrara kavuşmasını sağlamıştır. O tarihten sonra ise Vietnam Savaşı bu giderlerin hızla artmasına yol açmıştır.

Üye ülkelerin giderlerini daha derinden değerlendirebilmek için, fiat ve maliyet artışlarının etkisini daha ayrıntılı olarak incelemek gerekir. Fiat ve maliyet, son yıllarda durmadan artıcı bir etki göstermişlerdir ve bunu ölçmek mümkün değildir. Bununla birlikte, üye ülkelerin 1949 dan itibaren savunma çabalarını açıklamada G. S. M. H. 'nın savunmaya ayrılan kısmının incelenmesi yararlı bir değerlendirilmede bulunulmasını sağlamaktadır :

	1949	1953	1957	1967
NATO Avrupa	5,7	8,0	6,4	5,4
Kuzey Amerika	5,5	14,5	10,5	9,6
NATO Toplam	5,6	12,4	9,2	8,2

Üye ülkelerin tümünde, G. S. M. H. 'nın savunmaya ayrılan payı herzaman, 1953 de ulaşılan azamî orandan düşük olmuştur. Son yıllarda, Avrupa'da bu oran yavaş yavaş ve devamlı olarak düşerken B. Amerika'da Vietnam Savaşı yüzünden eskisine ters bir durum ortaya çıkmıştır. Gerçek deyimi ile savunma yükü, G. S. M. H. 'nın savunmaya ayrılan yüzdesinden de anlaşılacağı gibi, özellikle iktisadî kalkınma nedeni ile her yıl hafiflemiştir. Nitekim, 1949 - 1967 arasında NATO'nun Avrupa'daki ülkelerinde Gayrî Safî Millî Hasıla gerçek deyimi ile % 135, Kuzey Amerika'nınki % 109 artmıştır. Kaynakların bu denli işletilmesi bütün ülkelerde aynı olmadığı gibi sürekli de olmamıştır. Gene de İttifak ülkelerinin kaynaşmış iktisadî gücü, 1950 de esasen kuvvetli iken 1960 dan itibaren daha da artmış ve NATO üyelerinin savunma çabasına esaslı bir temel teşkil etmiştir.

EK

Karşılıklı yardım stratejik bir ihtiyaçtan doğmuştur : Yeterli kaynakları olmadığı için tek başlarına gerekli çabayı gösteremiyecek olan ülkelerin ya da bölgenin silâhlı kuvvetlerinin düzenlenmesini sağlamak. NATO çerçevesi içinde toplu değerlendirme niteliğinde ve hacmine etkide bulunsa bile, her zaman yardımı yapan ve alan ülkeler arasındaki ikili görüşmelere konu olmaktadır. Karşılıklı yardımın çeşitli biçimleri vardır :

— Sanayi bakımından daha iyi donatılmış ve daha zengin ülkelerin bazı askerî nitelikte mal ve hizmet hibesinde bulunması;
— Bazı ülkelerin savunma giderleri finansmanına diğer ülkelerin katılması : Askerî programların uygulanabilmesi için masraf yapan ülkelerin bazı giderlerinin karşılanması, iktisadî yardım olarak verilen mallar değerinde fonların askerî amaçlara tahsisi v.s.
— Bazı ülkelere geçici olarak başka ülkelere ait donatım veya tesislerin verilmesi : Savaş gemisi, eğitim sahası v.s.

Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 3. maddesinden esinlenen pek çok ülke, karşılıklı yardımı uygulamıştır. Nitekim İngiltere başka ülkelere gemi vermiş, İngiltere ve Fransa özellikle aeronotik alanda uzmanlar yetiştirmiş, pek çok ülke yedek parça, sanayi dizaynları veya eğitim alanı tahsis etmiş, Almanya toprakları üzerinde üslenmiş müttefik birliklerinin giderlerine katılmış ve son yıllarda pek çok ülke, Türkiye ile Yunanistan'ın savunma çabalarına katılmak amacı ile birleşmiştir.
Bununla birlikte karşılıklı yardım alanında başlıca yardımı Kuzey Amerika ülkeleri ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri yapmıştır.

Kanada yardımı

Kanada'nın ilk karşılıklı yardım programı 1950 de uygulanmağa başlanmıştır. Kanada Hükûmeti o tarihte, Kanada kuvvetlerini Amerikan cihazları ile donatmak ve ellerindeki İngiliz gereçlerini Avrupa ülkelerine vermek kararını almıştır. Daha sonra bu gereçlere Kanada'da yapılan modern cihazlar ve özellikle «Sabre» tipi uçaklar eklenmiştir. Bu yardımın büyüklüğü hakkında (uçaklar hariç) bir fikir verebilmek için şu kadarını ha-

tırlatabiliriz : Verilenlerle üç kara tümenini araç, hafif silâh ve top ile donatmak mümkün olabilirdi. Gereç yardımından başka Kanada, Avrupalı Müttefiklerinin hava kuvvetleri pilotlarını yetiştirmiştir ki bu yılda 1000 - 1500 pilotun yetiştirilmesini kapsayan ilginç bir programdı. Toplam olarak 1950 den itibaren Kanada'nın yaptığı yardım bir buçuk milyar dolardan fazladır. Genel kurala karşıt olarak bu yardım ikili görüşmelere konu olmamıştır. NATO'nun askerî makamları, bu yardımı ihtiyaca göre dağıtmışlardır.

Amerikan yardımı

İttifak'ın en zengin ve en sanayileşmiş ülkesi olan Birleşik Amerika aynı zamanda karşılıklı yardım konusunda en büyük katkısı olan ülkedir. 1949'dan beri bu ülkenin Avrupalı Müttefiklerine yaptığı yardım 25 milyar doları bulmaktadır ve bu meblâğın içinde Marshall Plânı adını alan ve tamamiyle iktisadî olan 10 milyar dolar yer almamaktadır. Tamamiyle ikili temele dayanan Birleşik Amerika yardımı çeşitli biçimlerde olmuştur. Ancak bunu başlıca üç tipe ayırmak mümkündür : Askerî yardım, «savunma desteği» adını alan iktisadî yardım ve karma tipteki yardım.

Askerî yardım

Askerî yardım, NATO'nun Avrupalı ülkelerinin silâhlı kuvvetlerine araç ve gereç vermek şeklinde yapılmıştır. Hafif silâhlar, toplar, tanklar, uçaklar, savaş araçları, cephane, cihazlar, petrol ürünleri vb. Verilen miktar önemli olmuştur. Andlaşma'nın imzalanışından beri, Birleşik Amerika'nın Müttefiklerine yaptığı askerî yardım 18 milyar doları bulmuştur. Gereçlerin çoğu Birleşik Amerika'dan gelmekle birlikte, 1953 - 1958 döneminde «off - shore» programları çerçevesinde Avrupa ülkelerine de önemli siparişler yapılmıştır. Bu programlar çok yararlı olmuştur, çünkü bir yandan Batı Avrupa'nın silâh sanayini geliştirmiş, öte yandan da, Birleşik Amerika, Müttefiklerinden pek çoğunun ödemeler dengesinin bozuk olduğu bir dönemde döviz sağlayarak bu ülkelerin ekonomisini sağlamlaştırmıştır.

İktisadî yardım

Marshall Plânı ile karıştırılmaması gereken «savunma desteği» adını taşıyan iktisadî yardım, İttifak'ın başından beri 6 milyar doları bulmuştur. Bu iki amaca cevap veriyordu : Yardımı alan ülkelerin ekonomisini sağlamlaştırmak ve savunma çabalarını arttırmalarında bunlara ek malî kaynaklar sağlamak. Bu yardım ile sivil kesime verilen mallar, millî para karşılığı fonların doğmasına yol açmış, bu fonlar da ülkelerin bütçe kaynaklarına eklenerek askerî giderlerin daha büyük hacimde finanse edilmesini sağlamıştır.

Karma tip yardım çerçevesinde ise, bu, bütçe tipi bir yardımdır. Birleşik Amerika, Müttefiklerinin bazı ulusal programlarını finanse etmiştir. Bu tip yardım 1952 Lizbon Konferansı'ndan sonra yapılmağa başlanmıştır; yıllar boyu büyük gelişme göstermiş ancak çok yüksek bir toplama ulaşmamıştır (Toplam bir milyar dolar kadar). Birleşik Amerika ve Avrupa

ülkeleri tarafından askerî programların finansmanı bu tip yardımın son biçimlerinden birini teşkil etmiştir.

Kuzey Amerika ülkelerinin yardımı olmadan, savaştan zayıf çıkmış NATO'nun Avrupa ülkeleri, kuvvetlerinin düzenlenmesi sırasında savunmanın gerektirdiği ağır malî yükün toplamını karşılayan gerekli kaynakları bulacak durumda herhalde değillerdi ([1]). Kuzey Amerika ülkelerinin büyük katkısı, 1954'den itibaren, Avrupa ülkelerinin ekonomisi geliştiği ve sağlamlaştığı oranda azalmağa başlamış ve bu ülkeler kendi savunma çabalarını daha büyük ölçüde kendileri karşılamağa başlamışlardır. Nitekim, birkaç yıldan beri «savunma desteği» adı verilen iktisadî yardım artık büyük önem taşımamakta ve karma tipteki yardım programları da sona ermiş bulunmaktadır. Askerî yardıma gelince bu da önemli derecede azalmıştır ve şimdi İttifak'ın iki ya da üç üyesi bundan yararlanmaktadır.

([1]) Bk. İstatistikler, S. 231 - 239.

5

SOVYETLER'İN ASKERÎ GÜCÜ

Sovyet askerî gücü

Müttefikler savaştan sonra askerlerini terhis ederlerken Sovyetler, barış sırasında tarihleri boyunca tuttukları en büyük askerî kuvveti ellerinde bulundurmağa devam ettiler. NATO bir savunma andlaşması olduğuna göre Sovyet Bloku'nun ânî bir saldırıdan korkmasının yeri yoktu. Bunun içindir ki, Sovyetler'in ellerinde tuttukları askerî imkânları, bir saldırıya hazır kuvvet potansiyeli olarak görmek gerekir. Bu kuvvet İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da büyüdü ve bir süre daha gerek nitelik, gerek nicelik bakımından gelişmeğe devam edeceğini tahmin etmek için bütün sebepler mevcuttur. Esasen günümüze kadar gerçekleştirdikleri de düşündürücüdür.

Sovyetler Birliği askerî imkânlarının düzenlenmesine çok geniş kaynaklar ayırmıştır.

Batı kaynaklarına dayanan yarı resmî değerlendirmeler, Devlet bütçesinin yüzde 25 ilâ 30'unun savunmaya ve savunma ile ilgili araştırma ve geliştirmeğe ayrıldığını göstermektedir. Varşova Paktı'nın diğer ülkeleri de askerî bütçelerini arttırmağa devam etmişlerdir. Silâh sistemlerinin modernleştirilmesi ve alt yapının iyileştirilmesi için büyük programlar uygulanmaktadır ve uydu ülkeler bu konuda daha büyük harcamalara girişmeğe hazırlanmaktadır. Bu ülkelerin askerî kuvvetleri büyüdüğü için Sovyetler Birliği daha rahatlamış bir duruma gelmekte ve bu da dünya çapındaki faaliyetlerini daha kolaylıkla genişletmesine imkân vermektedir.

Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'ndaki Müttefikleri, yaklaşık olarak beş milyon insanı silâh altında bulundurmaktadır. Sovyetler Birliği bundan başka, Komünist Blok'taki ülkelere çok miktarda son moda askerî ge-

reç vermiş ve teknik malzeme yardımında bulunmuştur. Sovyet Kara Kuvvetleri'nde iki buçuk milyon insan silâh altındadır ve bunlar seferî birlikler olarak şu şekilde dağılmışlardır : 140 zırhlı, motorlu piyade tümeni ve uçakla taşınır birlik. Bu tümenlerden 25'inin Uzak Doğu'da bulunduğu tahmin edilmektedir ki bunlar İttifak için doğrudan doğruya bir tehlike teşkil etmemektedir. Geri kalan 115 tümen Ural'ın batısında yer almakta ve bunların arasında Almanya'nın işgâl bölgesinde 20, Polonya'da 2, Macaristan'da 4 olmak üzere 26 zırhlı ve motorlu piyade tümeni her an savaşa hazır durumda bulunmaktadır. Sovyetler Birliği topraklarında üslenmiş olanlar da çeşitli savaş hazırlığı seviyesindedir ve bunların dörtte üçünün derhal harekâta katılabileceği tahmin edilmektedir. Diğer tümenlerin tüm olarak silâh altında tuttuğu insan sayısı azdır ve savaşa hazırlıklı olabilmeleri için zamana ihtiyaçları vardır.

1968 Ağustosunda Çekoslovakya'nın istilâsından sonra 17 Ekim 1968 de Prag'da imzalanan anlaşma Çekoslovak toprakları üzerinde miktarı tâyin edilmemiş Sovyet birliklerinin üslenmesine izin vermektedir. Bunun sonucu olarak da Orta Avrupa'da Sovyet birlikleri mevcudu önemli oranda artmıştır.

Sovyetlerin ve müttefiklerinin kuvvetleri

50.000 kişilik kuvvetler uçakla taşınabilmektedir. Bu toplamın üçte birinin muhtemel bir harekâtta paraşütle veya askerî uçaklarla indirilebileceği tahmin edilmektedir. Sovyetler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kara Kuvvetleri'ni de modernleştirmeğe çaba sarfetmişler, bunların hareket kabiliyetlerini arttırmağa çalışmışlardır; ki, böylelikle zırhlı ve motorlu kuvvetler silâh altında bulunan insan toplamının büyük bir oranını karşılamaktadır. Birliklerinin her çeşit araziden ve akarsulardan geçme olanaklarını ve gece savaş gereçlerini düzenlemişlerdir; bundan başka bunları taşınabilir hareketli ağır silâhlarla donatmışlardır. Modernleşmenin en son gelişmesi de bu kuvvetlerin nükleer taktik silâhlarla donatılmış olmasıdır ve bu silâhlardan bazıları kendilerine büyük hareket kolaylığı veren paletli taşıma araçlarına monte edilmişlerdir.

Sovyet kuvvetleri genellikle askere alınanların eğitim ve tâlim durumundan daha ileri aşamalara kadar yüksek seviyede tutulmuştur. Askerî kuvvetler irili ufaklı manevralarla harekâta hazırlanmaktadır. Bütün bu unsurlar Sovyet Kara Ordusu'nu, iyi donatılmış, etkili ve nükleer çağla temelden uyumlaştırılmış modern bir savaş kuvveti durumuna getirmektedir.

Sovyet kuvvetleri, müttefiklerinin sahip oldukları 62 piyade, motorlu piyade ve zırhlı tümen ile tamamlanmaktadır. Bu tümenlerin dağılımı şöyledir: Yaklaşık olarak 6 Doğu Alman tümeni, 15 Polonya tümeni, 15 Çekoslovak tümeni, 6 Macar tümeni, 10 Romen tümeni, 10 Bulgar tümeni. Bu kuvvetlerin hazırlık seviyesi birbirinden farklı olmakla birlikte, uydu devletlerin orduları, donatım, tâlim ve Sovyet kuvvetleri ile işbirliği ve uyumlaşma alanlarında gittikçe güçlenmektedir. Bu kuvvetlerin en fazla yüzde 50 sinin derhal savaşa katılabilecek nitelikte olduğu tahmin edilmektedir.

Hava Kuvvetleri

Sovyet Hava Kuvvetleri yaklaşık olarak 7.000 avcı, 1.500 hafif, orta ve ağır bombardıman, 2.500 ulaştırma ve diğer tip uçaklardan kuruludur. Yani toplam olarak 11.000 uçağı vardır. Bunların dörtte üçü İttifak için doğrudan doğruya bir tehlike teşkil etmektedir.
Öte yandan avcı uçakları çoğunlukla savunma tipi uçaklardır. Ürkütücü olmakla birlikte, hücum uçaklarının tehlikesi, ilk bakışta sayılarının zannettirdiği büyüklükte değildir.
İkinci Dünya Savaşı'nın sonundaki duruma oranla, donatım tipleri ve bunların kullanımı konusunda büyük ilerlemeler kaydedildiği kesindir. O tarihte Sovyet Hava Kuvvetleri, Batılı ülkelerinkine oranla çok zayıf idi ve sadece kara kuvvetlerinin desteklenmesinde kullanılıyordu. Bugün ise, Demir Perde boyunca teşkilâtlanmış etkili bir hava savunma kuşağı tarafından korunan hava alanları vardır. Bu alanlardan havalanan uçaklar arasında, Kanada ile Birleşik Amerika'nın ortalarına kadar uzanabilecek uzun menzilli tepkili bombardıman uçakları vardır.
Hava Kuvvetleri başlıca beş kısma ayrılmaktadır : Hava savunma uçakları, taktik uçuş uçakları, uzun menzilli uçaklar, taşıma uçakları ve Deniz Kuvvetleri'ne yardımcı uçaklar. Uçaklar mükemmeldir ve Batı'daki benzerleri ile kıyaslanabilir. Kullanımları da, deniz uçakları hariç, Batılı kuvvetlerin kullanımına eşittir. Deniz Kuvvetlerinin uçakları karada üslenmiş tir. Ancak helikopter - taşıyıcı gemilerin hizmete girişi, Deniz Kuvvetlerine bağlı uçakların gelecekte daha önemli bir rol oynayacağına işaret sayılabilir. Orta menzilli hemen bütün deniz uçakları 100 mil menzilli deniz hedeflerine karşı kullanılacak füze taşıyacak biçimde yapılmıştır.
Bundan başka uydu devletler, hemen hepsi avcı olan 2.500 uçağa sahiptir. Rusların bu uçakları, kendi savunma perdelerinin ileri hattaki unsurları olarak görmeleri mümkündür.

Füzeler

Sovyetler, gidebilecekleri mesafe 2500 deniz milini bulan yüzlerce orta menzilli füzeye (MRBM / IRBM) sahiptir. Bu füzeler, Avrupa'da yeri belli fakat tarif edilemiyen hedefler için tehlike yaratmaktadır. Kıtalararası balistik füzeler (ICBM) Birleşik Amerika ve Kanada'dakileri de içine alan daha uzak hedefler için tasarlanmıştır. Bu füzelerin, kitle halinde bir saldırıda kullanılacak ilk silâhlar olmaları bakımından büyük önemleri varsa da bir savaşın bu şekilde başlaması pek muhtemel değildir. Çatışmaların en muhtemel başlayış şekli olan sınırlı bir harekâtta bu silâhlar istenilen kullanım esnekliğine sahip değillerdir. Ancak bu sınırlı çatışmaların, kıtalararası balistik füzelerin (ICBM) kullanılabileceği bir safhaya varması mümkündür. Bu ihtimal, İttifak için büyük tehlike arzetmektedir.

Deniz Kuvvetleri

Sovyet Deniz Kuvvetleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük gelişme kaydetmiş ve bu süre içinde pek çok yeni gemi inşa edilmiştir. Bu durumu açıkça belirten örnek, Rusya'nın İkinci Dünya Savaşı'na girdiği sırada, Deniz Kuvvetleri bakımından dünyanın sonuncu devleti oluşu, bugün ise, Birleşik Amerika'dan sonra dünyada ikinci sırayı alışıdır.

Deniz Kuvvetleri'nde dört filo vardır : Pasifik, Baltık, Karadeniz ve Kuzey Denizi Filoları. Pasifik Filosu doğrudan doğruya bir tehlike göstermemektedir. Baltık ve Karadeniz'de bulunan filolar, kapalı denizlerde oldukları ve savaş sırasında Boğazları zorlamak durumunda bulundukları için özel koşullara bağlıdırlar. 1967 Haziranında İsrail ile Arap Devletleri arasındaki Orta - Doğu çatışmasından beri Sovyetler Birliği Akdeniz'deki mevcudiyetini arttırmağa devam etmiş ve zaman zaman kırktan fazla her tipten savaş gemisini Akdeniz'de bulundurmuştur. Kuzey Filosu ise doğrudan doğruya Atlantik Okyanusu'na açılmakta ve Amerika ile Avrupa arasındaki ulaşım hatları bakımından başlıca tehlike sayılmaktadır.

Bunun yanında Sovyetler Birliği'nin Deniz Kuvveti büyük çapta denizaltı filosuna dayanmaktadır. Sovyetler'in 400 denizaltı gemisine sahip oldukları tahmin edilmektedir ki, bunların dörtte üçü uzun menzilli, Okyanus tipi, olup, Atlantik ve Pasifik'in her yerinde ulaşabilmektedir (Bu rakkamın, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı başlangıcında sahip olduğu denizaltı sayısının yedi - sekiz misli olduğu kayda değer). Sovyetler'in bu büyük denizaltı kuvveti, Sovyet Filosu'nun geri kalan kısımları gibi son yıllarda devamlı şekilde modernleştirilmiştir. Halen nükleer güçle işleyen 40 - 50 denizaltı, Ruslar'ın iddiasına göre daldıktan sonra da füze atabilmektedir. Bu denizaltı filosunun, Sovyet Donanması'nın saldırgan müdahele kuvvetini teşkil ettiği açıktır. Sovyet denizaltılarının en büyük bölümü Kuzey Filosu içerisinde yer almaktadır. Bunların, İttifak için hayatî önem taşıyan bölgelere girebilmeleri, doğrudan doğruya bir kaygı nedeni olmaktadır.

Sovyet Filosu, sayısı yüzleri bulan muhripleri ile övünmektedir. Bunlar arasında modernleştirilmiş, ya da yeni tipte yerden yere ve yerden havaya füzelerle donatılmış gemilere rastlanmıştır. Yeni gemileri geleneksel silâhlar yerine füzelerle donatma eğilimi, yüzeyden - yüzeye füzelerle donatılmış hızlı avcı botları gibi hafif tonajlı gemi kategorilerinde de görülmüştür. Bu gemilerden büyük bir kısmı hizmete girmiş bulunmaktadır. Sovyet filolarından her biri, hücum, keşif ve denizaltısavar uçakları bulunan kendi hava kuvveti ile desteklenmektedir ve bunlara ayrıca birkaç destek nakliye uçağını da eklemek mümkündür.

Rusya uzun süre tamamiyle bir kara ordusu ülkesi olmuş ve Filosu da bu Kara Kuvvetleri'nin bir devamı sayılmıştı. 1962 yılında donanma, ayrı bir kuvvet olarak kendi statüsüne kavuşturulmuştur ve artık kendisinden, tamamiyle deniz harekâtı ile ilgili görevde bulunması ve aynı zamanda kuvvetlerarası karma savunma plânlarına katılması istenmektedir. Bu, Sovyetler'in deniz gücüne verdikleri önemin gittikçe arttığını göstermektedir. Bunun bir örneği Sovyet deniz birliklerinin gittikçe kendi üslerinden uzak denizlere açılmalarıdır. Diğer bir örnek de Akdeniz'e, hergün artan bir şekilde yerleşmeleridir.

Ticaret ve Balıkçılık filoları

Ancak son zamanlarda ciddiye alınmış diğer bir tehlike Sovyet ticaret ve balıkçılık filolarında görülen gelişmedir. Çok mütevazi bir başlangıca rağmen her iki filo da son yıllarda belirli bir önem kazanmışlardır. Sovyet

«tâmir» ve balıkçı gemileri günümüzde dünyanın bütün okyanuslarını dolaşmakta ve bunların büyük bir kısmı son derece karmaşık elektronik cihaz ve tespit donatımı taşımaktadır. Hızları aynı tip gemilerinkinden genellikle fazladır. Bu balıkçı gemilerini NATO manevralarını gözlemci olarak izlerken görmek ve davet edilmedikleri halde yapışkan birer misafir olduklarını tespit sık sık mümkün olmaktadır. Sovyetler deniz ticaret filolarına büyük önem vermektedirler. SSCB ticaret filosunun 1980 de 27 milyon tonu bulacağı açıklanmıştır. Hâlen 9.5 milyon tona varmış olmaları 1980 için tespit ettikleri tonaja ulaşmalarını mümkün kılmaktadır.

Sovyet Deniz Kuvvetleri, NATO Deniz Kuvvetleri'nden az olmakla birlikte Batı Dünyası'nın hayatî önemdeki ulaşım yolları için ciddî bir tehlike teşkil etmektedirler. Varşova Paktı ülkelerinin donanmaları kendi karasularını savunacak şekilde donatılmıştır. Deniz taşıtları bakımından sınırlı imkânlara sahip bu ülkeler Sovyetler tarafından verilen gemilerle filolarını modernleştirmişlerdir. Baltık'ta ve Karadeniz'de yapılan Varşova Paktı manevraları bu donanmaların harekât yönünden güçlerinde bir gelişme olduğunu ortaya koymuştur.

Askerî gücün kuvvetli ve zayıf tarafları

Sovyet askerî teşkilâtının büyük gücü olduğu muhakkaktır. Buna rağmen bazı zayıf noktaları vardır. Sovyetler Birliği'nin sınırları çok uzundur. Saldırılara karşı duyarlıdır. Büyük sayıda tümenlerin bir noktada toplanabilmesi için geri kalan sınırları ihmal etmek gerekmektedir. Örneğin, Sovyetler Birliği Orta Avrupa'ya saldıracak olursa, herhangi bir çevirme hareketine karşı korunmak için Türk Ordusu'nu ve diğer ülkelerin ordularını kendi sınırları içinde tutabilmek ve Sibirya'yı beklemek için büyük kuvvetler ayırmak zorunda kalacaktır. Bundan başka Sovyetler Birliği'nin batı kısmındaki ihtiyat tümenleri Demir Perde'nin 800 kilometre uzağında bulunmaktadır. Bunları harekete geçirmek için belirli bir süreye ihtiyaç vardır ve bu birliklerin hareketini Batılı Müttefiklerden saklamak mümkün değildir.

Sovyet Bloku'nun toprakları çok geniştir. Böyle bir genişlik, ister istemez tehlikeye açık olacak uzun ulaşım yolları gerektirecektir ve bunların tehlikeye açık oluşu sadece uzunluklarından değil fakat sayılarının sınırlı oluşundan da ileriye gelmektedir. Bu ulaşım yolları, birliklerin geçmek zorunda olduğu peyk ülkelerde daha zayıf olacaktır; zira bu ülkedeki insanların bir kısmı Sovyet rejimine karşıdır. Böyle olunca da Sovyetler bu ulaşım yollarını koruyabilmek için cephe gerisinde kuvvet bulundurmak zorunda kalacaklardır.

Uydu ülkelerin tümenlerine savaşta ne dereceye kadar güvenilebileceğini, ya da bu tümenlerin veya komünist ülkelerin davranışının ne olacağını hiç kimse şimdiden bilemez. Bu psikolojik unsurların değerlendirilmesindeki güçlük, askerî plânlar alanında Sovyet Yüksek Kumanda Heyeti'ni bazı sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır.

Esasen bu Kumandanlık, İttifak'ın güçlü mukabele kuvvetlerinin tek ve ânî bir saldırı ile savaş dışı tutulamıyacak kadar yaygın olduklarını bil-

mektedir. Her Sovyet askerî saldırısının, karşısında Rusların, cevap kapasitesini çok iyi bildikleri kuvvetleri bulacağı muhakkaktır.
Bütün bu olumsuz unsurlara rağmen Sovyet Bloku'nun askerî kuvvetleri, hedeflerinin gerektirdiği her çeşit askerî harekâtta bulunmalarını mümkün kılacak kuvvetli bir ateş gücüne ve insan sayısına sahiptirler. 1968 Ağustosunda Çekoslovakya'nın istilâsı da bunu kesin olarak göstermiştir.

BÖLÜM 2

KONSEY ÇALIŞMALARI

6 SİYASÎ DANIŞMA

7 BUHRAN DÖNEMLERİNDE HABERLEŞME

8 İKTİSADÎ İŞBİRLİĞİ

9 SAVUNMA DESTEĞİ VE ALTYAPI

10 BİLİM ALANINDA İŞBİRLİĞİ
VE ÇEVRE SORUNLARI

11 KÜLTÜR ALANINDA İŞBİRLİĞİ

12 SİVİL SAVUNMA PLÂNLARI

13 HAVACILIK FAALİYETİNİN UYUMLAŞTIRILMASI

14 BASIN VE ENFORMASYON

6

SİYASÎ DANIŞMA

Kuzey Atlantik Konseyi, ilk kuruluş yıllarında çalışmalarını savunma plânlarının uygulanmasına yöneltmiştir. Ancak İttifak'ın ilk günlerinden itibaren siyasî danışmaya yer verilmiştir. Bu alanda elbetteki daha yapılacak çok şey vardır; ancak, siyasî danışmanın Konsey'de ve diğer NATO komitelerinde derinliğine ve genişliğine önem kazandığı da bir gerçektir.

Kuzey Atlantik Andlaşması'nın imzalanışı, Sovyetler Birliği'ne, Avrupa'da girişilecek açık bir saldırının ciddî sonuçlar doğuracağını esaslı bir şekilde anlatmıştır. Sadece askerî kuvvet ile amacına ulaşamıyacağını anlamış olan Sovyetler Birliği Demir Perde boyunca Silâhlı Kuvvetlerini tutmağa devam etmekle birlikte, Batı üzerindeki tehdidinin mahiyetini ve yerini değiştirmiş ve daha geniş bir cephede mücadele etmek üzere bir yıpratma politikası gütmüştür. Bu politika kendini tüm beşerî faaliyetlerde ve bütün dünyada göstermiştir (1).

(1) Tarihî hatırlatma : Daha bindokuzyüzelli yıllarından itibaren Sovyetler, dünya çapında bir propaganda hareketine girişerek Batı'nın nükleer silâh üstünlüğünden vazgeçmesi çağrısında bulundu ve bu üstünlüğün kendi geleneksel silâh yetersizliğini gidereceğini unutur göründü. Avrupa cephesinde İngiliz, Kanada ve Amerikan birliklerinin bulunmasına karşı kampanyalar açtılar. Nihayet bazı ülkelerde çekingenlik yaratmak suretiyle toprakları üzerinde füze atış tesislerinin bulunmasına karşı çıkmalarını sağlamak istediler. Avrupa'nın bazı bölgelerinin atomdan arınması plânları ortaya attılar ki, bunun sonucu bu ülkelerin tarafsızlaştırılması ve savunmasız kalması demek olacaktı. Buna paralel olarak siyasî alanda, Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kötüye kullanarak Birleşmiş Milletler'i hareketsiz bıraktılar. Bundan sonra NATO ülkelerini Süveyş gibi olaylardan yararlanarak bölmeye ve bunları gerekirse Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın silâhsızlanma komite ve alt-komitelerinde sıkışıp kalmalarına yol açmağa çalıştılar. 1955 de Cenevre'de

Başka deyimle, Stalin devrinde yaptığı gibi Batı Avrupa'ya yönelmiş bir askerî tehdit yerine, Sovyetler Birliği, siyasî, iktisadî, ideolojik ve kültürel sızma politikasına güvenerek hür dünyanın durumunu sadece Avrupa'da değil fakat Asya, Afrika ve Amerika kıt'asının bir kısmında sarsmağa kalkışmıştır.

Sovyetler'in taktiklerindeki bu değişme elbetteki bir günde olmamış ve üye devletler 1950 lerin politika ve usullerinin artık mevcut duruma yeterli olmadığını derhal farketmekle birlikte NATO'nun tepkisi kendini derhal göstermemiştir. Bu yeni tehlikenin ortak bir cevap için yeni bir usul gerektirdiği pek çabuk anlaşılmıştır. Bu cevap da, İttifak üyeleri arasında her alanda ve özellikle siyaset alanında görüş ve eylem birliğini sağlayacak daha yakın bir işbirliğinin kurulması idi. İşleyişi bakımından gittikçe gelişecek olan bu süreç İttifak'ın bünyesi ve yapısı yüzünden daha da karmaşık bir durum alıyordu.

Siyasî işbirliği gerekliliği

Önce, İttifak, hükûmetlerarası bir kuruluştur, uluslarüstü bir örgüt değildir. Dış siyaset alanında bağımsızlıklarını terketmemiş olan egemen devletleri bir araya toplamaktadır. Konsey ancak oybirliği ile karar alabilmektedir ve bu oybirliğinin sağlanması, arasıra sabırlı çabalar gerektirmektedir; zira taraflardan her biri ele alınan bir soruna kendi tecrübeleri ve siyasî gelenekleri açısından bakmaktadır.

Gerçi uluslar içinde bulundukları devrin ya da geleceğin gerektirdiği çıkarlara göre hareket etmekteyseler de, davranışlarında geçmişin de etkisi bulunmaktadır. Tarihî geçmişleri biribirinden farklı olan onbeş ülkenin meydana getirdiği bir İttifak, er ya da geç görüş aykırılıklarının bulunacağı sorunlarla karşılaşacaktır. NATO ülkeleri, gerek hak, gerekse Konsey'deki oyları bakımından eşit olmakla birlikte, nüfus ve toprak genişliği bakımından eşit değildir. Büyük devletlerin, küçük devletlerin düşünmek zorunda olmadığı dünya çapında sorumlulukları vardır. Bir anlaşmaya serbestçe varabilmek için ilk şart, ulusların müttefiklerinin içinde bulunduğu durumu anlamalarıdır.

Siyasî alanda, İttifak üyeleri arasında yakın işbirliğinin olabilmesi için, herşeyden önce, bütün üye devletler hükûmetlerinin, Müttefiklerinin politikası ve temel görüşleri hakkında tam bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. İkinci olarak, dış siyasette işbirliği yapmanın ön şartı, üye ülkele-

özgür seçim ilkesini kabul ettikleri halde Almanya'nın birleştirilmesi sorununu görüşmeyi reddettiler. Batı kamuoyunda baskı yapmakla 1957 de Paris'de toplanan NATO Hükûmet Başkanları toplantısını bozmağa çalıştılar. Bundan sonra Paris'deki yarıda kalmış zirve toplantısı ile (1959) Kruşçef'in Birleşmiş Milletler'deki müdahaleleri oldu. 1962 yılında Sovyetler Küba'ya füze bataryaları yerleştirmeğe çalıştılar. Komünistler aynı zamanda Avrupa'nın birleştirilmesi yolundaki her teşebbüse, Avrupa Kömür - Çelik Birliği'ne, Avrupa İktisadî Birliği'ne, Euratom'a, Serbest Mübadele Bölgesi'ne karşı çıkarak Avrupa'nın siyasî ve iktisadî bakımdan kuvvetlenmesini engellemek istediler. Doğu ile Batı arasındaki mücadeleyi gösteren olaylar bunlardan ibaret değildir Ne var ki bunlar bile Avrupa'da mahallî bir askerî tehdit sınırını aşarak daha geniş bir mücadele kapsamının söz konusu olduğunu göstermeğe yeterlidir.

rin belirli konularda tutumlarının ne olduğuna dair aralarında devamlı danışmada bulunmalarıdır.

Hükümetleri haberli kılmak

Birbirinden ayrı olan bu iki hedef, aynı zamanda birbirine bağlıdır. Üye ülkeleri bilgi sahibi kılmak demek, İttifak'ın ortak çıkarları için ilginç olan olaylar hakkında bilgi alış verişinde bulunmak ve alınan kararları, kamu oyuna açıklanmadan önce, bu ülkelere bildirmek demektir. Aslında, bu bilgi teatisi başlangıçta sadece bir nezaket kuralından ibaretti; fakat zamanla, siyasî alanda işbirliği için önemli bir adım teşkil etmiştir. Bu danışmanın, bilgi vermekten ibaret olmaması için hükûmetlerin her çeşit karardan önce görüş teatisinde bulunmaları gerekmektedir. Yani, basit bir bilgi verme işleminden de ötede, gerçek bir politik işbirliğine yol açacak olan siyasetlerin hazırlanış safhasında görüş teatisinde bulunulması gerekmektedir.

Siyasî danışma, 1950 Mayısında Yardımcılar Konseyi'nin daha ilk toplantısında sistematik bir şekilde uygulanmıştır. Yardımcılar, çeşitli görevleri arasında, Andlaşma çerçevesi içinde ortak menfaat ile ilgili siyasî sorunlarda görüş teatisinde bulunmakla yükümlü tutulmuşlardı. Böylelikle üye devletler, özellikle Almanya'nın Batı savunmasına daha iyi bir biçimde nasıl katılacağı ve Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye olması konusunda görüşlerini bağdaştırabilmişlerdi.

Bundan başka Müttefikler, Sovyet Bloku ülkelerinin politikaları hakkında da bilgi ve görüş teatisinde bulundular.

Danışma alanını genişletmek

Kuzey Atlantik Konseyi, 1952 Nisanında sürekli şekilde toplanmağa başladığı vakit, aynı yıl Lizbon Konferansı'nda kabul edilmiş tavsiyelere uygun olarak, siyasî danışma alanını genişletmeğe başladı. 1954 Nisanında, bütün Müttefikleri ilgilendirecek siyasî bilgilerden Konsey'i haberli kılmak üzere üye ülkelere çağrıda bulunulması kararı alınınca Konsey'in bu konudaki yetkileri de kuvvetlendirilmiş oldu. İşte bu dönemde (1955 den itibaren) Konsey, Sovyetler Birliği'nin Almanya ile ilgili notalarına bu ülkedeki üç Batılı İşgal Devleti'nin verdiği cevapları incelemeğe başladı. Konsey aynı zamanda, 1954 Ekiminde kabul edilmiş olan Paris ve Londra anlaşmalarının müzakeresine, 1955 yazında Cenevre Zirve Konferansı'nın hazırlık çalışmalarına ve aynı yılın Sonbaharında Cenevre'deki Dışişleri Bakanları Konferansı'nın hazırlık çalışmalarına katıldı.

Üçler Komitesi

NATO içindeki siyasî olaylar ve yapılandan fazlasını yapmak gerektiği hissi, 1956 Mayısında Bakanlar seviyesindeki toplantısında Konsey'i, askerî olmayan alanda işbirliği yapmakla ilgili bir komite kurmağa yöneltti. Üçler Komitesi diye adlandırılan bu komite, «askerî olmayan alanlarda NATO ülkeleri arasındaki işbirliğini arttırmak ve düzenlemek, Atlantik Toplumu içinde birliği arttırmak için alınacak tedbirler konusunda Konsey'e tav-

siyelerde bulunmak» ile yükümlü tutulmuştu (1). 13 Aralık 1956 da, Süveyş olaylarından bir süre sonra Konsey tarafından kabul edilen Üçler Komitesi Raporu ve tavsiyeleri NATO içinde siyasî danışmayı ilk defa ön plâna geçirmiş oldu ve o tarihten beri hızlı bir şekilde gelişmesine yol açtı. Komite'nin vardığı sonuçların ve tavsiyelerin en önemli noktaları özetle şunlardır :

Komite'nin işaret ettiğine göre, saldırıdan caydırmada NATO'nun başarılı olabilmesi ancak bazı koşulların yerine gelmesine ve özellikle üyelerinin siyasî ve iktisadî alanda sıkı işbirliğinde bulunmalarına bağlıdır. «Üyelerinin, Müttefiklerinin menfaatlerinden habersiz oldukları bir ittifak, siyasî veya iktisadî anlaşmazlıkların bozacağı ve bir saldırıyı caydırma ya da püskürtmede etkili olamıyan bir İttifak olacaktır». Böylelikle, Komite'nin düşüncesine göre, güvenliğin iki yönünü -sivil ve askerî yönünü- gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda birbirinden ayrı sorunlar olarak ele almak tehlikeli olacaktır. NATO, bu sivil ya da askerî unsurlar arasında, İttifak'ın güçlü ve devamlı olmasını sağlıyacak sıkı işbirliğini yaratabilmek için gerekli çabayı harcayabilmelidir. Bu zorunluluk, ülkelerin kesin tutumlarını henüz açıklamadıkları, siyasetlerin hazırlanış safhasında siyasî işbirliğini ve danışmayı gerektirmektedir. Böylelikle «İttifak'ın ilgilendiği ortak çıkarlarla ilgili sorunlarda ortak karara daha kolay varılabilmekte ve bir ülkenin, diğerlerinin düşüncesini bilmeksizin hareket etmesi önlenmektedir».

Raporun da belirttiği gibi, bu ilkelerde anlaşmaya varılmış olması demek bunların zorluklarla karşılaşılmadan uygulanabilmesi demek değildir. Buna rağmen Komite, siyasî danışma alanında uygulanabilecek ilkeler ve usuller bütünü içinde bir yönetim teklif etmektedir :

— Üye ülkeler, İttifak için ciddî sonuçlar doğurabilecek her olaydan Konsey'e bilgi vermelidir. Bunu basit bir formalite olarak değil, fakat gerçek bir siyasî danışma sağlamak amacı ile yapmalıdırlar.

— Üye ülkelerin hükûmetleri ve Genel Sekreter, tümü ile ulusal nitelik taşımayan bütün sorunları incelemek teklifinde bulunma hakkına sahip olabilmelidirler.

— Hiçbir hükûmet İttifak ya da İttifak'ın üyelerinden herhangi biri için önemli olan konularda, maddî imkânsızlık durumları dışında, bir öndanışmada bulunmaksızın siyasî demeçlerde bulunmamalı ve kesin bir siyaset izlememelidir.

— Konsey'de bir görüş ve anlayış birliğine varılmamış da olsa, üye devletlerden her biri, diğer devletlerin ve özellikle ilgili devletlerin danışmalar sırasında NATO'ya bildirdikleri görüş ve menfaatlerini gözönünde tutabilmelidirler.

— Ulusal politikaların tâyininde her çeşit görüş birliği dikkate alınmalıdır. Ulusal nedenlerden ötürü hükûmetlerden biri ayrı bir tutum izleme zorunda kalırsa, bunun gerekçelerini Konsey'e açıklamalıdır. Konsey görüşmelerinden sonra, kesin bir tavsiyenin her kabul edilişinde,

(1) Bk. Üçler Komitesi Raporu için Ek 11, S. 321.

hükûmetlerin bu tavsiyeleri tespit edilmiş ulusal siyasetlerinde yürürlüğe sokabilmeleri son derece önemlidir.

İlkeler kısaca bunlardır. Bu danışma usullerini kuvvetlendirici imkânlar konusunda da Komite bazı tavsiyelerde bulunmuştur :

— Danışma usullerini etkili kılmak için, Dışişleri Bakanları, bahar toplantısı sırasında Genel Sekreter'in sunacağı yıllık raporda, İttifak'ın siyasî alanda gerçekleştirdiği ilerlemeleri gözden geçirmelidirler.

— Daimî Temsilciler ile Genel Sekreter'in siyasî danışma konusundaki sorumluluklarını yerine getirmelerinde yardımcı olabilmek için, Konsey'e bağlı bir Siyasî Danışma Komitesi kurulmalıdır.

— İlgililer arasında doğrudan doğruya çözümlenemiyen anlaşmazlıklar başka bir uluslararası kuruma başvurma gereğinden önce, NATO içinde dostça çözümlenecek şekilde ele alınmalıdır. Hukukî ve iktisadî anlaşmazlıklar istisnaî olup ilgili ihtisas kurumları çerçevesi içerisinde çözümlenmesi daha yararlı olabilir. Genel Sekreter anlaşmazlık içinde olan ülkelere dostça yardımda bulunabilmeli ve bu ülkeler kabul ettikleri takdirde, soruşturma, arabuluculuk, uzlaştırma ya da hakemlik yapabilme yeteneğine sahip olmalıdır.

Üçler Komitesi'nin bu genel direktifleri ve pratik tavsiyeleri bugün de siyasî danışmanın temelini teşkil etmektedir. İttifak için, askerî alandaki işbirliği kadar yararlı olan bu özel çalışmaya bu tavsiyeler yeni katkılarda bulunmuştur.

Siyasî danışma

Siyasî danışmaya Kuzey Atlantik Koseyi'nde öncelikle yer verilmektedir. Genel Sekreter'in başkanlığında toplanan Konsey'de, Daimî Temsilciler kendilerine ya da hükûmetlerine göre derhal ya da uzun vadede dikkate alınması gereken siyasî sorunlara değinmektedirler. Konsey'in bu toplantılarında formaliteye mümkün olduğu kadar az yer verilmekte, tartışmalar açık ve samimî bir şekilde yapılmaktadır. Genel Sekreter de ortaya bir takım sorunlar atabilmekte ve toplantıya başkanlık ettiği için Konsey'deki görüşmelerde önemli bir rol oynamaktadır.

Konsey'in görevlerinin çok olması dolayısı ile ona bu alanda Siyasî Komite yardımcı olmaktadır. Önceden «Siyasî Danışmanlar Komitesi» olarak adlandırılan bu Komite, Üçler Komitesi'nin tavsiyesi üzerine 1957 yılında kurulmuştur. Siyasî işlerden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı bu Komite'ye başkanlık etmektedir. İttifak'ın siyasî faaliyetlerinin özellikle «Harmel Raporu» nun kabulünden sonra artması ile Siyasî Komite haftada iki defa toplanmakta ve toplantılara kâh Daimî Temsilciler kâh delegasyonların siyasî danışmanları katılmaktadır. İttifak için hayatî önem taşıyan dünyadaki siyasî eğilim ve gelişmeleri devamlı izlemekte olan Komite, aynı zamanda Konsey'in siyasî sorunlarla ilgili gündemini hazırlamakta ve tartışılacak konularla ilgili raporları Konsey'e sunmaktadır.

Siyasî danışmaya, bundan başka, belirli konuları inceleyen özel ek siyasî çalışma gruplarında yer verilmektedir. Bundan başka, ulusal uzmanlardan meydana gelen gruplar da, Dışişleri Bakanlarının yılda iki kere yaptıkları toplantılarda ele aldıkları uluslararası durum ile ilgili tartışmalarına yar-

dımcı olabilmek için dünyanın bazı bölgelerini özel olarak incelemektedirler.
Danışma alanında bir diğer yenilik de şudur : İttifak içerisinde Konsey'e bağlı bir Atlantik Politikası Danışma Grubu kurulmuştur. Bu Grupta, üye devletlerin Dışişleri Bakanlıklarına bağlı yüksek derecede memurlar bulunmaktadır. Grub'un görevi, hükûmetleri bir taahhüt altına sokmaksızın uzun vadeli sorunları tartışmaktır. Bu Grup raporlarını, Grub'un başkanı olan Siyasî İşlerle görevli Genel Sekreter Yardımcısı aracılığı ile doğrudan doğruya Konsey'e sunmaktadır.

Beş ayrı organ

Görüldüğü gibi siyasî danışmanın işlemesini beş ayrı organ sağlamaktadır : Konsey, Siyasî Komite, Bölgesel Uzmanlar Komitesi, Siyasî İşler Özel Grupları ve Atlantik Politikası Danışma Grubu. Bu organların çalışmalarına Milletlerarası Sekreterlik yardımcı olmaktadır. Siyasî danışmanın dayandığı raporlar ve belgeler millî delegelikler tarafından verilmekte ve Siyasî İşler Bölümü tarafından hazırlanmaktadır.
Üye ülkelerin içişleri ile ilgili konuların dışında tüm dünya sorunları hakkında siyasî danışmada bulunulmaktadır. Doğu - Batı ilişkileri değinilen başlıca konular arasındadır.

Doğu - Batı ilişkileri

Konsey, sadece bu ilişkilerin günü gününe gelişmesini ve komünist dünyadaki durumu izlemekle kalmayıp şartlar gerektirdikçe Müttefiklerin tekliflerinin hazırlanmasına da katılmaktadır. Bu durum özellikle Berlin sorununda görülmektedir.
İttifak için önemli bir diğer konu da silâhsızlanma sorunudur ve bu sorun devamlı inceleme konusu olmaktadır. 1960 yılında silâhsızlanma ile ilgili Batı plânının hazırlanması, 1963 yılında nükleer denemelerin kısmen durdurulması ile ilgili anlaşmayı sağlıyan görüşmeler ve nihayet nükleer silâhların yayılmasını önleyen anlaşmanın imzalanmasını sağlıyan tartışmalar, bu danışmanın dikkate değer örneklerindendir.
Bundan başka, NATO ülkeleri arasında pek ender olarak çıkan anlaşmazlıklarda, ilgili taraf, ya da Genel Sekreter'in teşebbüsü ile yapılan siyasî danışma, bu anlaşmazlıkların çözümlenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu konuda, Kıbrıs sorunu dolayısı ile bozulmuş olan Türk - Yunan ilişkilerinin düzenlenmesinde İttifak'ın ve Genel Sekreter'in çabalarını hatırlatmak kâfidir.

Harmel Raporu'nun hedefleri

İttifak'ın siyasî çalışmalarının başlıca kaynağını teşkil eden siyasî danışma ile ilgili Üçler Komitesi'nin tavsiyeleri, «İttifak'ın Gelecekteki Görevleri ile ilgili Rapor»un (Harmel Raporu) oy birliği ile 1967 Aralık ayında kabul edilmesi ile gün ışığına çıkarılmıştır ([1]).

([1]) Bk. (İttifak'ın gelecekteki görevleri ile ilgili Rapor), «Harmel Raporu» nun tam metni Ek 14, S. 355 de.

Bu rapor özellikle şunun üzerinde durmaktadır :
«Egemen devletler olarak, Müttefikler kendi politikalarını ortak bir karara bağımlı kılmağa mecbur tutulmamışlardır. İttifak, bilgi ve görüşlerin teati edildiği etkili bir forum, bir merkezdir; böylelikle Müttefiklerden her biri, diğerlerinin sorun ve hedefleri hakkında yakından edindiği bilgilerin ışığı altında kendi politikasını tâyin edebilmek imkânına sahiptir. Bu amaca ulaşabilmek için, danışmanın zamanında ve samimiyetle yapılmasına ilişkin yöntemleri düzenlemek ve geliştirmek gerekir...»
«Harmel Raporu» İttifak'ın başlıca siyasal görevini tanımlamaktadır :
«İttifak'ın başlıca amacı Avrupa'da, uygun güvenlik teminatı altında devamlı ve âdil bir barış düzeni sağlamak olduğuna göre, başlıca siyasal sorunların çözümlenmesini sağlayacak olan daha istikrarlı ilişkilerin yerleşmesi için çaba sarfetmektir».
Rapor ayrıca, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerin düzenlenmesinde Müttefiklere düşen role değinmektedir, Rapor, genel amaçları tanımladıktan sonra, tümü ile belirtilmesinde fayda olan bir siyasî çalışma programı da geliştirmektedir. (Rapor'un 11 inci ve 15 inci paragrafları)

Alman sorunu

«Almanya'nın birleştirilmesi sorunu ve bu sorunun Avrupa'da düzenlenmesi ile olan ilişkisi, bu alanda özel sorumlulukları olan Batılı üç devlet ile Sovyetler Birliği arasında yapılan görüş teatileri sırasında normal şekilde ele alınmıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti, ortak bir tutuma varabilmek için Batılı üç devlet ile birlikte ortak bir görüşün tespiti için bu temaslardan önce yapılan hazırlık çalışmalarına muntazaman katılmıştır. Müttefikler, Doğu politikası ile ilgili görüşmeler sırasında, yukarda söz konusu edilen özel sorumluluklara hiçbir şekilde halel getirmeden kendi görüşlerinin de dikkate alınmasını sağlayabileceklerdir».
«Müttefikler, Almanya'nın bölünmesine son vermek ve Avrupa'da güvenliği sağlamak amacı ile Avupa'da kurulacak âdil ve istikrarlı bir düzen için gerekli siyasî tedbirleri inceleyecekler ve gözden geçireceklerdir. Bu çalışma, Doğu ve Batı ülkelerinin bu karmaşık sorunlar üzerinde ikili veya çok taraflı verimli müzakerelere girişebilecekleri faal ve devamlı bir sürecin bir kısmını teşkil edecektir».
«Müttefikler karşılıklı kuvvet indirimi imkânı da dahil olmak üzere, silâhsızlanma ve silâhların pratik şekilde denetimi ile ilgili tedbirleri incelemektedirler. Bu incelemelere daha yoğun bir şekilde devam edilecektir. Bu enerjik gayretler, Müttefiklerin Doğu ile gerginliğin etkili bir şekilde giderilmesi konusundaki azmini göstermektedir».

Tehlikeye açık bölgelerin savunulması

«Müttefikler, tehlikeye açık bölgelerin, örneğin Güney - Doğu cephesinin, savunma sorunlarını özel bir dikkatle inceleyeceklerdir. Orta - Doğu buhranının Birleşmiş Milletler'in yetki alanına girmesi ve Akdeniz'de bugünkü durum özel sorunlar arzetmektedir».

Buhranlı zamanlarda, sadece Andlaşma'nın uygulama alanı içinde değil, fakat dışında da ortak bir tutuma sahip olunması gerekliliği raporun 15 inci paragrafında özellikle belirtilmiştir :

«Kuzey Atlantik İttifakı bölgesi, dünyanın geri kalan kısımlarından ayrı düşünülemez. Bu bölge dışında çıkan buhran ve anlaşmazlıklar, gerek doğrudan doğruya gerek dünyanın genel dengesini etkilemek suretiyle İttifak'ın güvenliğini tehlikeye sokabilir. Müttefik ülkeler, Birleşmiş Milletler'de ve diğer milletlerarası kuruluşlarda, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasına ve önemli uluslararası sorunların çözümlenmesine ayrı ayrı yardım etmektedirler. Olağan usule uygun olarak, Müttefikler veya bunlar arasında arzu edenler, ayrıca söz konusu sorunlar üzerinde ve durum gerektirdikçe, taahhüt altına girmeksizin danışmalarda bulunmağa devam edeceklerdir».

Andlaşma'nın uygulama bölgesi dışında cereyan etmiş olaylar sırasında bu ortak tutumun en belirgin örneği şu olmuştur : 1962 Küba buhranı sırasında Müttefikler, Ada'da bulunan silâhların sökülmesi konusundaki Birleşik Amerika'nın tutumunu kesin bir şekilde desteklemişlerdir.

Kuzey Atlantik Asamblesi

Konsey'in siyasî danışma konusundaki çalışmaları hakkında verilen bilgi, Kuzey Atlantik Asamblesi'nin faaliyetlerine değinilmediği takdirde tam olamaz. Kuzey Atlantik Teşkilâtı'ndan tamamiyle bağımsız olan bu Asamble, İttifak ile üye ülkelerin parlâmento üyeleri arasında gayri resmî bir bağ teşkil etmektedir. Komisyonlarında bütün bir yıl süresince NATO sorunları tartışılmakta ve güz döneminde Asamble yıllık toplantısını yapmaktadır. Bu münasebetle Genel Sekreter bir konuşma yaparak İttifak'ın başlıca konuları hakkında açıklamada bulunmaktadır. Bu Asamble, NATO ülkeleri parlâmento üyeleri arasında İttifak'ın politikasını ve çalışmalarını daha iyi tanıtmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu yolla, ulusal parlâmentolar içinde NATO sorunları ile ilgili tartışmalara katılmakta ve İttifak'ın demokratik bir yolla desteklenmesine yardımcı olmaktadır.

Yıllardan beri geliştirilmiş bulunan siyasî danışma uygulaması İttifak'ın çalışmalarında vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Siyasî danışma, büyük ve daha az büyük olan devletlerin, Batı dünyasının başlıca siyasetlerinin tanımlanmasına tam olarak katılmalarına imkân vermesi bakımından küçümsenemez.

7

BUHRAN DÖNEMLERİNDE HABERLEŞME

Nükleer savunma sorunlarının gittikçe önem kazanması, Konsey ve Savunma Plânlama Komitesi'nin, danışma organları olarak, buhran dönemlerinde İttifak çerçevesindeki önemini arttırmış bulunmaktadır. Bu buhran dönemlerinde yalnız Konsey'e değil fakat aynı zamanda üye ülkelerin başkentlerine ve başlıca NATO kumandanlıklarına bilgi ve haberlerin hızla ulaşması gerekmektedir.

Durum Merkezi

Konsey'in ve Askerî Komite'nin Brüksel'e yerleşmesi ve NATO'nun taşınması sırasında, uzak haberleşme sistemleri aracılığıyla verilerin görünümünü ve incelenmesini mümkün kılan modern cihazlarla donatılmış bir «Durum Merkezi» kuruldu.
Merkez'in başlıca görevi, gerek barış, gerekse gerginlik ya da buhran döneminde Konsey'in ve Savunma Plânlama Komitesi'nin, mevcut durumla ilgili bütün bilgi ve haberleri toplamasına ve yaymasına yardımcı olmaktır. Böylece, buhranın her aşamasındaki son gelişmelerle ilgili nesnel bilgilere dayanarak, danışmada bulunmak mümkün olmaktadır.
Geçmişte, askerî makamların ihtiyaçlarına cevap vermek amacı ile haberleşme şebekeleri ihtiyacı üzerinde durulmuş fakat gerginlik sırasında karar verme sorumluluğunu taşıyan Konsey'in ve Savunma Plânlama Komitesi'nin ihtiyacına pek az önem verilmişti. Esasen 1966 yılından itibaren Savunma Bakanları Özel Komitesi, NATO'nun ve buhran sırasında Müttefiklerin nükleer savunma konusundaki ihtiyaçlarını incelemiş ve Konsey'in işini görecek bir haberleşme sisteminin kurulmasını öncelikle önermişti.

NATO haberleşme sistemi

1968 Mayısında çalışmağa başlamış olan sistemin tüm yönetim ve denetiminden Konsey adına Genel Sekreter sorumludur. Halen Brüksel'de bulunan Konsey ile üye başkentler ve NATO'nun büyük kumandanlıkları arasında şifreli telsiz haberleşmesi yapılabilmektedir. 1969 da tamamlandığı vakit, otomatik haberleşme gereçleriyle ve İngiltere'de bulunan yardımcı bir merkezden mesajların iletilebilmesi için ek yollar sağlanmıştır. Konsey için son derece zorunlu olan bu haberleşme sistemi, NATO'nun uydu aracılığı ile haberleşme sistemi tüm olarak işlediğinde daha da kuvvet kazanacaktır. Sistem, yer istasyonları şebekesi halinde çalışacak ve SKYNET tipi iki uydu ile bağlantılı olarak tüm NATO bölgesini kapsamı içine alacaktır. Böylelikle Brüksel'deki merkez ile üye devletler ve genel karargâhlar arasında telefon, telgraf ve diğer haberleşme imkânları artmış olacaktır.

Uydu aracılığıyla haberleşme

Biri Belçika'da SHAPE Karargâhı'nda, diğeri de Napoli AFSOUTH Karargâhı'nda bulunan iki terminal istasyon ile, işin birinci aşaması gerçekleştirilmek üzeredir. NATO kendi uydusunu kullanıncaya kadar, yararlanabilmesi için, Birleşik Amerika'nın haberleşme uydusunun bazı saatleri NATO'ya ayrılmıştı.
Bu ilk aşama deney bakımından son derece faydalıdır ve uzmanların alışmalarına imkân vermekte ve aynı zamanda âcil durumlarda ulaşım noktaları arasında bağlantıyı mümkün kılmaktadır.

İşlem ve uygulama

Savunma Plânlama Komitesi, Askerî Komite ile birlikte, gerginlik ve buhran dönemlerinde kendilerine düşecek görevlere uygun yöntemleri denetmek ve düzenlemek amacı ile belirli aralıklarla deneylere katılmaktadır.
NATO'nun ilk uzak haberleşme uydusu 20 Mart 1970 tarihinde Cape Kennedy'den fırlatılmış bulunmaktadır.
NATO'nun uydular aracılığıyla haberleşme sisteminin maliyeti 50 milyon Dolar olarak hesaplanmakta ve bu, projeye katılan ülkeler tarafından bölüşülmektedir. Uyduların ikincisi 1971 yılı başında fırlatılarak yörüngesine oturtulacaktır. Uydular Amerika Birleşik Devletleri tarafından imâl edilmiş, 12 yer istasyonu ise projeye katılan diğer ülkelerce yapılmıştır. Altantiğin Doğu kesiminde 22.000 millik bir yükseklikte bulunan uydular Brüksel'deki NATO merkezi ile üye ülkelerin başkentleri ve kara ve denizlerdeki NATO kumandanlarıyla bağlantı sağlayacaktır. Uydular aracılığı ile haberleşme sistemi yalnız askerî bağlantıları düzenlemekle kalmayacak aynı zamanda siyasî danışmalar ve buhran dönemlerinde alınacak tedbirler için güvenilir bir araç olacaktır.
Durum Merkezi'nin bütün çalışmalarını ve özellikle her çeşit denemenin hazırlanması ve yönetilmesini uyumlaştırmak amacı ile «Harekât ve Manevralar» adı altında bir bölüm kurulmuştur. Bu bölüm gerek barış, gerekse buhran döneminde Konsey'in ve Savunma Plânlama Komitesi'nin toplanma, danışma, belgeler ve haberleşme konusundaki bütün ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumludur. Durum Merkezi böylelikle, buhran

sırasında görevini yapabilmek için, gerekli bütün teknik araçları Konsey'in emrine vermektedir. Aynı zamanda Daimî Temsilciler'in gerek kendi aralarında gerek bağlı bulundukları başkentler ile çabuk danışmada bulunmalarını ve NATO askerî yöneticilerine talimat verilmesini mümkün kılmaktadır.

8

EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

Her türlü saldırıyı püskürtecek olan savunma çabalarını desteklemek üzere, NATO ülkeleri sağlam ekonomilere ve kaynaklarının dengeli bir gelişimine dayanmak zorundadırlar. Öte yandan, siyasî işbirliği ve iktisadî aykırılık uzlaşmaz olduğuna göre, bu ülkeler birlikte çalışma isteğini samimiyetle göstermek ve ortak çıkarla ilgili iktisadî sorunlarda birbirlerine danışmaya hazır olmak durumundadırlar. NATO'nun bu alandaki faaliyetini, henüz ölçülü olmakla birlikte, tedricen geliştirmesinde ve üyelerinin iktisadî işbirliğinde önemli bir rol oynamak istemesindeki başlıca iki neden budur. Kuzey Atlantik Andlaşması bu konuda aslında çok açıktır, nitekim 2. maddesinde de şöyle demektedir :

«Taraflar, uluslararası iktisadî siyasetlerindeki bütün aykırılıkları gidermeğe çalışacaklar ve içlerinden her biri veya hepsi arasında iktisadî işbirliğini teşvik eyleyeceklerdir». Ancak, 1956 yılında Atlantik Konseyi tarafından kurulan ve İttifak'ın askerî olmayan alanlarda işbirliğini geliştirecek araçları bulmak durumunda olan Üçler Komitesi, NATO'nun iktisadî alandaki faaliyetlerini harekete geçirmiştir. 1961 Mayısında, Teşkilât'ın uzun vâdeli plânları Bakanlar tarafından görüşülürken Üçler Komitesi Raporu'nun değeri yeniden anlaşılmıştır (1). O tarihten beri süregelmekte olan olaylar, bu konuda temel çizgileri belirlemeğe devam eden üçler Komitesi'nin gerçekçiliğini ve uzak görüşlülüğünü doğrulamıştır. Rapor NATO üyelerinin, iktisadî alandaki ortak çıkarları için şunları yapmaları gerektiğini belirtmektedir :

(1) Bk. Üçler Komitesi Raporu Ek 11, S. 321.

a. İttifak halklarının refah ve güvenini artırmak ve yeterli savunma çabasının gerektirdiği koşulları yaratmak amacı ile ekonomilerini geliştirecek tedbirleri ortaklaşa veya tek başlarına almaları.
b. Ödemelerdeki mübadele özgürlüğünü, iş gücü hareketlerini ve yatırımları mümkün olduğu kadar arttırmaları.
c. Gizli olmayan millî çıkar ve halklar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi bakımından iktisaden az gelişmiş ülkelere yardım etmeleri.
d. Bir arada bulunan rekabet koşulları içinde refahın gelişmesi ve iktisadî ilerleme için çalışan özgür kurumların üstünlüğünü ispatlayacak bir siyaset izlemeleri.

Rapor, bu hedeflere varmak için iktisadî işbirliğinin mutlaka NATO çerçevesi içinde olması gerektiğini söylememektedir. Esasen, iktisadî işbirliğini gerçekleştirmek üzere başka çeşitli uluslararası kuruluşlar var iken NATO'nun bu görevi yüklenmesinde Atlantik Toplumu için bir yarar yoktur. NATO üyeleri, yapısı bakımından özel görevlerine iyi uyan bu kuruluşlarda başlıca rolü oynamaktadır. Bununla birlikte, buralarda ortaya çıkan iktisadî sorunlar NATO için siyasî veya stratejik bir önem taşıdığında, ya da İttifak'ı bölücü, zayıflatıcı veya çıkarlarını zedeleyici atılımlar olduğunda NATO'da danışmalarda bulunulmaktadır. Genel olarak, üye ülkelerden her biri, ya da Genel Sekreter NATO içinde, yetersiz ilerlemeler yapıldığı ve Atlantik Toplumu için NATO'daki danışmalar yolu ile uygun bir çözüm yolu bulunacağı nedeni ile iktisadi sorunları ortaya atabilir.

Bir iktisat komitesinin kuruluşu

Üçler Komitesi'nin raporundan sonra Konsey bir İktisadî Komite kurdu. Bu Komite İktisadî İşler Müdürü'nün başkanlığında düzenli toplantılar yapar. Alt komiteler, çalışma grupları, uzman heyetleri gerektiğinde Komite'ye, Teşkilât'ın iktisadî görevini yerine getirebilmesinde yardımcı olur. Bu konudaki NATO çalışmaları inceleme ve danışma şeklindedir. Bu görüşmeler sonunda, gerektiği takdirde üye hükûmetlere kendi ulusal politika çerçevesi içinde ya ortak olarak, ya da tek taraflı eyleme geçmeleri için önerilerde bulunulmaktadır. İktisadî alanda NATO'nun doğrudan doğruya eyleme geçmesi, âcil durumlarda ve bir başka çerçeve içinde olamadığı takdirde, söz konusudur.

Devamlı bir iktisadî gelişme gereği

NATO ülkeleri, savunmalarını, korumak ve güçlendirmek, halklarının yaşama seviyesini yükseltmek, istihdam seviyesini yüksek tutmak ve gelişmekte olan ülkelere yardım edebilmek için devamlı iktisadî gelişme göstermek zorundadır. Bu amaçla, üye ülkelerin savunma çabalarının iktisadî yönlerini incelemede NATO yöntem ve mekanizmaları kullanılmakta, İttifak içerisinde mevcut kaynakların daha iyi kullanılabilmesi için iktisadî sorunlara gittikçe dikkat edilmektedir (1). Bu incelemeler, savunmanın gerektirdiği malî ve iktisadî yükün daha eşit dağılımını sağlamak ve aynı zamanda savunmanın iktisadî gelişmeyi engellemesini önlemek için

(1) Bk. Savunma çabasının finansmanı S. 69.

yapılmaktadır. Ülkelerin savunma çabalarını karşılama yeteneklerini değerlendirirken, Milletlerarası Sekreterlik sadece bu çabaya ayrılmış Millî gelir oranını gözönünde tutmakla yetinmeyip, fert başına düşen gelir, ödemeler dengesi, iş gücü kaynakları, kullanılmamış sanayi kapasitesi, vergi yükü, yatırım ihtiyaçları gibi unsurlara da dikkat etmektedir.
Öte yandan, Türkiye ile Yunanistan'ın ortak savunmaya yaptıkları katkının önemi bilindiğinden, NATO, bu ülkelerin iktisadî gelişmelerine ve halklarının hayat seviyesini arttırmağa yardımcı olacak araçları özellikle incelemiş bulunmaktadır. Bu yolla, Türkiye ile Yunanistan'ın yeterli bir hızla iktisadî kalkınmalarını sağlıyacak ve birkaç ülke ile uygun bir teşekkülü bir araya toplayacak konsorsiyumların kurulmasına ilişkin bir NATO tavsiyesi yürürlüğe konulmuştur. Bu ülkelerin savunma ile ilgili bazı özel sorunlarını çözümlemek için de özel tedbirler alınmıştır.

Doğu - Batı ticaretinin yararları

NATO üyesi ülkeler, Doğu - Batı ticaretinin makûl ölçüde gelişmesine taraftardırlar. Çünkü böyle bir gelişme iktisadî ve siyasî olmak üzere çifte yarar sağlamaktadır. Bununla birlikte, Komünist ülkelerin askerî gücüne yardım yapılmasını önleyen çeşitli tedbirler şimdi de gözetilmektedir. Bu ülkelerle yapılacak ticaret, bu ülkelerin iktisadî yönetimleri merkezî ve siyasî denetim altında bulunduğundan, bazı sorunlar yaratabilir. Bu bakımdan NATO içerisinde üye ülkeler arasında danışmalar, bunların davranışlarını serbestçe tâyin etmelerine yaradığı oranda faydalı olmuştur.
NATO ülkelerinin az gelişmiş ülkelere yardımı, bunların bugünkü fakirliklerinden ve sefaletlerinden çıkmalarını sağlamak içindir. Beşerî dayanışma duygusu, bu alandaki çabalardan çıkabilecek iktisadî ve siyasî yarar tasasından çok daha ağır basmaktadır. NATO ülkeleri, fakir ülkelere iktisaden gelişebilmeleri için yaptıkları yardımın karşılıksız olmasından kıvanç duymaktadır. Bununla birlikte, az gelişmiş ülkelerdeki komünist faaliyetleri, iktisadî yardım görünüşü altında siyasî sızmanın gizli kalması tehlikesi karşısında, yakından izlemektedirler. Komünist ülkelerin az gelişmiş ülkelere yaptıkları yardım henüz ufak çaptadır. 1954 ile 1966 yılları arasında Sovyetler Birliği 6 milyar dolarlık bir yardım vaadinde bulunmuş, buna Doğu Avrupa ülkelerinin 2 milyar dolarlık yardımı eklenmiş, Komünist Çin'in taahhütte bulunduğu yardım ise 1 milyar dolardan az olmuştur. Bu yardım, aynı dönem içinde 62 milyar dolarlık yardım yapan Batı ülkelerininkine oranla çok azdır. Az gelişmiş ülkelerin bugüne kadar fiilen aldıkları yardım ise daha da anlamlıdır : Örneğin 1966 yılında, Sovyet veya Doğu Avrupa ülkelerinin 350 milyon dolarlık net yardımına karşılık Batı yardımı 6,7 milyar doları bulmuştur.

Daha iyi bir iktisadi anlayışı teşvik

Yukarda belirtilen noktalardan da anlaşılacağı gibi NATO, iktisadî alanda bir yürütme kurumu olarak hareket etmekten sakınmıştır, üyeleri arasındaki iktisadî anlaşmazlıkları gidermeğe ve İttifak'ın dayanışmasını arttırmağa çalışmıştır. Son yıllarda gerçekleştirilen işler NATO ülkelerinin, refahı ve iktisadî ilerlemeyi sağlamak gerektiğinde rekabetçi bir çerçeve

içinde hür kurumların üstünlüğünü ispatlayacak durumda olduklarını göstermektedir.

Komünist ülkelerin çoğunda, 1960 yılları başlarında görülen iktisadî durgunluk daha etkenlik kazandırma amacı güden reformların yapılmasına yol açmıştır. Bu reformların uygulanışı sırasında, komünist ülkelerin, tüketicilerin çıkarlarını da gözönünde tutmaları mümkündür. Bununla birlikte şimdiye kadar silâhlanmaya öncelik verilmiştir aynı zamanda da uzay çalışmaları ve askerî ya da siyasî sonuçları olabilecek çeşitli dış faaliyetler de birinci plânı işgal etmiştir. Bunun için, kolay yolu seçmekten çok, Batı ülkeleri iktisadî işbirliğini güçlendirmek zorundadırlar. Her ne kadar NATO, bu alanda harcanan çabaların tek forumu - ve tabiatiyle en gösterişli olanı- değilse de oynadığı önemli göreve değinmek yanlış olmaz; Bu işbirliğinin gerektirdiği siyasî iradenin kurulmasına ve karşılaşılan güçlüklerin düzeltilmesine katkıda bulunur. Ancak, üye ülkelerin 1956 daki Üçler Komitesi Raporu'nda belirtilen ilkeleri kabul etmiş olmalarına ve bunları 1961 de teyit etmelerine rağmen bazı durumlarda, bu ilkeleri uygulama konusunda ayrı görüşte olduklarını kabul etmek gerekir ki, bu da, hür ve bağımsız ülkelerden oluşan bir İttifak içerisinde son derece olağandır. Her ne kadar oybirliğini sağlamanın çok güç olduğu anlar olmuşsa da, iktisadî sorunlar konusunda yapılan samimî tartışmalar, herkesin durumunun daha iyi gözlenmesine ve İttifak'ın anlamının korunmasına katkıda bulunmuştur.

9

SAVUNMA DESTEĞİ VE ALTYAPI

NATO milletlerüstü nitelikte bir Teşkilât olmadığından üye hükûmetler üzerinde zorlayıcı bir yetkiye sahip değildir. Bunun sonucu olarak, silâhlı kuvvetlerin teşkili ve donatılması millî sorumluluk altındadır. NATO'nun teşkilât olarak herhangi bir üretimi yoktur, bu alanda bir araştırma ve geliştirme de yapmaz, üreticilere sipariş veremez, NATO'da merkezî bir ikmal sistemi de bulunmamaktadır. Bir uyumluluk sağlama yolunda ilk adımlar 1949 yılında kurulan Askerî Üretim Komitesi ve 1950 de onun yerini alan Savunma Üretim Komitesi tarafından atıldı. Bu iki kuruluşun elinde açığın en fazla olduğu alanlarda üretimin nasıl arttırılacağını tespit eden uzman raporları vardı. İşte bu nedenle, 1961 yılı Eylûlünde başlıca görevlerinden biri gerek insan, gerekse malzeme yönünden ihtiyaçlarla NATO ülkelerinin suvanmalarına ayırabilecekleri kaynakları bağdaştırmak olan bir Geçici Konsey Komitesi kuruldu. Bu görevler daha sonra üç yıllık inceleme yöntemleri çerçevesinde ele alınıp çözümlendi.

Uyumlaştırma yolunda ilk adımlar

1952 yılı başında Milletlerarası Sekreterlik içinde bir «Üretim ve İkmal Bölümü» kuruldu. 1960 da bölümün adı, «Üretim, İkmal ve Altyapı» oldu. 1 Eylül 1967 de bölümün adı, Brüksel'e taşınma vesilesiyle yapılan yeniden teşkilâtlandırma çerçevesinde «Savunma Desteği Dairesi» olarak yeniden değiştirildi. Daha geniş kapsamı olan bu ad savunma alanında araştırma kavramını getirmekteydi. Üretim ve ikmal alanında bu Daire'nin başlıca görevi, kuvvetlerinin desteklenmesi ve donatılması için İttifak kaynaklarının daha iyi kullanılmasını sağlamaktı.

1952 yılında Milletlerarası Sekreterlik, daha önce hazırlanmış olan incelemelere dayanarak, uçak, top, hafif silâhlar, radar tesisleri ve uzak haberleşme araçları, gemiler ve çeşitli mermi tipleri gibi belli başlı malzemenin uyumlu bir şekilde üretilmesi için plânlar hazırlamağa başladı.
Bu programlar sınırlıydı, ayrıca, en etkin ve en iktisadî çözüm olarak bütün NATO kuvvetlerinin donatımını öngören bir genel plân hazırlanması hiçbir zaman söz konusu olmadı. NATO kurulduktan sonraki ilk günlerde ortaya atılan bu düşünceler pek çok güçlüğü de beraberlerinde getirdiler. Üye hükûmetler gayet tabiî olarak millî sanayilerini desteklemek istiyor ve çok milletli üretim plânlarının masraflarına katılmakta tereddüt ediyorlardı. Ayrıca, üye ülkeler aynı iktisadî ve sınaî imkânlara sahip değildi. Sonra, sanayicilere verilecek çok büyük siparişler her türlü teşebbüs fikrini öldürerek, üye ülkelerin çoğunda özel sanayi kesiminde rekabetin yararlı etkilerini ortadan kaldırabilecek nitelikteydi.
Bu şartlar altında, Milletlerarası Sekreterlik'çe hazırlanan programlar bütün sınırlılıklarına rağmen, büyük sonuçlar veremedi. Gerçekte, üretimin gelişmesi istenen kesimlerde artışı Kuzey Amerika'nın «Off Shore» siparişler şeklindeki yardımıyla sağlandı.

Çok milletli işbirliğine bir örnek

Birçok ülkenin işbirliğiyle gerçekleştirilen üretim için en ilginç örneği bir av uçağının yapımında buluyoruz. 1949 yılında Belçika ve Hollanda bir İngiliz uçağının ve motörlerinin ihtira beratını alarak ortak üretime başlamışlardı. Daha sonra İngiliz, Fransız ve Amerikan uçaklarının üretimini öngören ortak program kabul edildiğinde Belçika ve Hollanda önceki işbirliğine devam ettiler. Bu iki ülke Hawker Hunter tipi uçağı seçerek, bunun ortak üretimi için, parçaların üretim ve montajına ilişkin çalışmaların İngiltere, Belçika ve Hollanda'da Amerika Birleşik Devletleri'nin malî desteğiyle nasıl taksim edileceğini tespit ettiler. Bir bakıma, bu, NATO içinde çok taraflı bir üretim alanında ilk gerçekleştirmeydi. Elektronik gereçler ve mermi konusunda da ortak üretim için önemli sonuçlar alındı. Mermi konusunda ABD'nin çok önemli «Off Shore» siparişleri ve yeni fabrikaların kuruluş masraflarının taksimi sayesinde NATO'nun Avrupa'daki üyelerinin toplam üretimini beş misline çıkartmak kabil oldu. 1954 de bir «Savunma Üretimi Komitesi» kuruldu ve böylece ortak ve çok taraflı üretime ilişkin programlar çerçevesinde daha önce girişilmiş olan bütün işlerin denetimini bu yeni Komite üzerine aldı, standartlaştırmayı ve teknik bilgi mübadelesini gerçekleştirme görevini yüklendi.

Standardlaştırma sorunları

Çeşitli gereçlerin, bu gereçleri meydana getiren unsurların ve yedek parçaların standartlaştırılması silâhlı kuvvetlerin ikmal yönünden desteklenmesini kolaylaştırıyor ve üretimde uyumluluk sağlıyordu. Bununla beraber bazı nedenlerle bu alandaki gelişmeler aksadı. Çeşitli iklimlerde ihtiyaçlar da aynı olmuyordu. Yâni coğrafya bu nedenlerden biriydi. Öte yandan, harekât değerini muhafaza ettikleri için kaldırılamayacak, ya da im-

ha edilemeyecek kadar çok miktarda askerî gereç stokları mevcuttu. Sonra, işlemin iktisadî ve malî yanları gözönüne alınmasa bile, her ülkeyi kendinden başka bir ülkenin ürettiği yeni gereçleri kullanmağa ikna etmek gerekiyordu.

Gerçekte, daha ilk günlerden itibaren, karşılıklı yardım çerçevesinde pek çok çeşitli gerecin Amerikan kökenli oluşu nedeniyle bir dereceye kadar standartlaştırma kendiliğinden gerçekleşmiş oldu. Öte yandan, bu gereçler için yedek parça sağlama zorunluğu üye ülkeleri sıkı bir işbirliğine zorladı, Üretim ve Savunma Komitesi'nin sorumluluğu altında bu ve buna benzer sorunları incelemek amacıyla millî uzmanlar grupları kuruldu.

Bazı örnekler

Teknik standartlaştırma konusunda varılan anlaşmalarda ele alınan gereçler ve konulara ilişkin olarak şu örnekler verilebilir : Çeşitli patlayıcı madde tipleri ve mermiler için ortak özelliklerin tespiti (en önemli olarak NATO'nun 7,62 mm. çapındaki temel mermisi için), taşıt araçlarının ve bunları birbirine bağlamak için kullanılan sistemlere ait unsurların standartlaştırılması, elektronik alanında kullanılan lâmbaların öncelik listesi, silâh üretimine giren çeliğin direncine ilişkin denemeler, standard bir balistik atmosferin tespit ve kabulü, metre sistemini kullanan ülkeler için, Amerikan şema ve çizelgelerinin tahvili için gerekli cetvellerin tespiti, v.b. Bu anlaşmalar ne kadar yararlı olursa olsun, bunların kapsamı parçaları ve kullanma yöntemlerini aşamıyordu. Oysa birkaç yıldır daha çok bir bütün halindeki donatım tasarıları üzerinde duruluyordu. Bunun sonucu olarak, âşikâr bir ihtiyaç olduğunda başvurulmasına rağmen, yukarıda açıklanan işbirliği şekli, donatım alanında bugün gerçekleştirilen işbirliğinde önemli bir bölüm olmaktan çıkmıştır.

Uyumlu üretime ilişkin incelemeler ve standardlaştırma için yapılan çalışmalar pek çok teknik bilgi mübadelesini gerektirmiştir. İncelemelere konu teşkil eden noktalardan biriyle ilgilenen ülkelerin yetkili uzmanları NATO merkezinde bilgi mübadele etmek ve bir anlaşmaya varmak için muntazaman toplanmaktadırlar.

Mermi sorunu inceleme ve bilgi mübadelesi için en verimli konu olarak ortada çıkmıştır. Böylece, deneme merkezlerinde NATO standartlarına uygun olarak, taşınabilir silâhların mermilerini denemek ve denetlemek üzere bir komisyon kurulmuştur ve komisyonun çalışmaları halen devam etmektedir. Çeşitli üretim teknikleri, ambalâjlama ve stoklama usulleri incelenmiş ve incelenmektedir. Özellikle bir uzman grubu fişek kovanlarının yapımında pirinç yerine çeliği ikâme ederek oldukça ilginç bir deney gerçekleştirmiştir. Başka bir grup, silâh yapımında ve özellikle tüfeklerde kullanılan çelik çeşitlerini incelemiş ve sonra bu deneyler diğer madenlere de uzanmıştır. Nihayet, kimyasal savaşa karşı korunma, balistik ve yaygın bir elektronik malzeme yelpazesinin çalışmalara konu olduğunu ve bu alandaki bilgi mübadelesinin devam ettiğini söylemek gerekir.

Serbest bilgi alışverişini geliştirmek amacıyla 1955 yılında, kişilere ve özel firmalara ait teknik bilgilerin sahiplik hakkının korunacağını araştırmak-

la görevli bir çalışma grubu kuruldu. Bu uzmanlar 1956 da bir takım yöntemler tespit ettiler sonra bu konuya ilişkin bir karar tasarısı hazırladılar ve bu tasarı Konsey'ce onaylandı. Karar, NATO çalışmaları çerçevesinde bir teknik sırrın açıklanması, bir buluşun ya da bir teknik bilginin kullanılması durumlarında, zarar gören bir taraf olursa ne gibi yollar izleneceğini tespit ediyordu. Grup daha sonra, savunmayı ilgilendiren ve hakkında ihtira beratı istenmiş olan buluşlardaki gizliliğin karşılıklı olarak korunması amacıyla bir anlaşma hazırladı. İlgili hükûmetleri bu gibi buluşların gizliliğini korumağa yönetmekle bu anlaşma, eskiden herhangi bir ülkede ihtira beratı almış ve bu yüzden memleketinden dışarıya çıkartılamayan bu gibi bilgilerin NATO ülkelerinde kullanılabilmesini sağlamıştır.

Teknik bilgi değişimi

Kısa bir süreden beri Grup, savunma amacıyla teknik bilgilerin duyurulması konusunda bir NATO anlaşması düzenlemeğe çalışmaktadır. Bu anlaşmanın amacı bilgi sahiplerine, tereddütlerini yenecek gerekli garantileri vererek NATO ülkeleri arasında teknik bilgi mübadelesini kolaylaştırmaktır. Füzeler gibi, her gün gelişen uçak tipleri gibi daha karmaşık ve daha pahalı yeni gereçler yeni üretim yolları ve eskisinden çok büyük tesisleri gerektirmektedir. Bu gelişmiş silâh sistemlerinin hazırlanması ve üretilmesi için gerekli malî ve teknik kaynaklar yalnız en zengin ülkelerin sahip oldukları kaynaklardır. Bu bakımdan, Müttefikler, yukarıdaki gerekçeleri gözönünde tutarak yeni projelerde çok taraflı işbirliğine imkân veren yeni tasarılara yönelmek ve böylece sıkı bir işbirliğine gitmek zorunluğunu duymuşlardır.

Yukarıda açıklanan uyumlu üretim kavramının yavaş yavaş terkedildiği bir sırada, her yeni üretim teşebbüsünde tek tek belirli projelerin ele alınması konusunda yazılı olmayan bir anlaşma hasıl olmuştur. Gerçekten, çeşitli unsurlar, belirli özel projelere ilişkin anlaşmaların yapılmasını uzatan ve güçleştirecek şekilde bir araya gelmekteydi ve durum bugün de böyledir. Genel olarak konuşulursa, sorun herşeyden önce kuvvetlerin ihtiyacına cevap veren, farklı iklimlerde çeşitli görevler yapmağa yatkın ve millî sanayilere zarar vermeden ekonomik bir şekilde üretimi mümkün olan bir gerecin seçimidir. NATO içinde yepyeni ve önemli bir gerecin geliştirilmesi ve üretimi için ilk defa çok milletli bir teşebbüsün ortaya çıkması 1954 yılına rastlar. Bu gereç, taktik destek göreviyle kullanılabilecek hafif av uçağıydı.

Taktik destek görevli hafif avcı uçağı

Arazi üzerindeki kuvvetleri desteklemekle görevli tepkili ve çok hafif bir avcı uçağı fikri NATO askerî makamları tarafından ortaya atılmış ve Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı bunun gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır. Uçağın sahip olması gereken özellikler itinayla tespit edildikten sonra plânlar düzenlenmiş, prototip uçaklar geliştirilerek üretilmiştir. Bu arada üç prototip uçak denenmiş ve bunlardan İngiliz

Orpheus Bristol motoruyla hareket eden FIAT G 91, «NATO'nun Hafif Destek Uçağı» olarak seri üretim için seçilmiştir. Bu tip uçakların çeşitli versiyonlarından İtalya'da ve patentle Federal Almanya'da 600 den fazla üretilmiştir. Halen FIAT G 91 uçakları her iki ülkenin Hava Kuvvetleri'nde hizmet etmektedir. Öte yandan, 40 tane G 91 R 4 uçağı da Portekiz Hava Kuvvetleri'nde hizmete girmiştir. Nihayet, G 91 in yeni bir tipi olan iki motorlu G 91 Y uçağı şimdi İtalya'da üretilmektedir. Bu ilk denemeden çok yararlı bazı dersler alınmıştır.

Deniz devriye uçağı : Atlantic

Bundan sonraki çok milletli proje Breguet Atlantic deniz keşif ve devriye uçağı oldu. 1956 da yapılan «yıllık inceleme» İttifak'ın deniz keşif uçağı yönünden eksikliklerini ortaya çıkarmıştı. Askerî makamlar, böyle bir uçağın ne gibi temel ihtiyaçlara cevap vermesi gerektiğini tespit ettiler, yapması gereken görevleri, vazgeçilemiyecek özelliklerini ve imkânlarını belirlediler. Savunma Üretim Komitesi'nin kurduğu bir uzman grubu, ihtiyaçların hangi harekât özelliklerine tekâbül ettiğini tespit etti. Bu özellikler yapımı temenni edilen uçak ve uçağın sahip olması gereken donatım hakkında daha ayrıntılı bir fikir ortaya çıkardı. Daha sonra bu özelliklere cevap veren bir uçağın mevcut olup olmadığı araştırıldı ve böyle bir uçağın mevcut olmadığı anlaşılınca tamamen yeni bir uçağın yapımı kararlaştırıldı. Bunun üzerine, tespit edilen harekât özelliklerinden teknik nitelikler çıkartılarak bunlar çeşitli ülkelerdeki havacılık firmalarına bildirildi. Nihayet alınan teklifler içinde Fransızların «Breguet 1150» diye adlandırdıkları uçak projesi seçildi ve bu uçağa Atlantic adı verildi.

Seçimden sonra, bir yandan uçağın üretimini gerçekleştirecek dört ülke olan Belçika, Fransa, Federal Almanya ve Hollanda arasında, öte yandan, bu ülkelerin hükûmetleriyle Amerika Birleşik Devletleri arasında işbirliği anlaşmaları imzalandı.

Plânların düzenlenmesi ve uçağın yapımı, Breguet'nin (Fransa) yönetimindeki bir konsorsiyuma verildi ve uçağın gövdesiyle ilgili olarak, Belçika için SABCA ve Fairey; Fransa için Sud-Aviation; Almanya için Dormier ve Siebel ve Hollanda için Fokker gibi büyük firmalar sanayi anlaşmaları imzaladılar. Tyne motoru için İngiltere adına Rollce Royce; Fransa adına Hispanao Suiza; Belçika adına FN; Almanya adına MAN firmaları sanayi anlaşmaları yaptılar. Pervanelerin yapımını, De Havilland (İngiltere) ve Ratier (Fransa) üzerlerine aldı. Elektronik gereçlerin büyük bir bölümü Amerika Birleşik Devletleri tarafından sağlandı ve bunlar, ihtira beratıyla, projeye katılan Avrupa ülkelerinde monte edildi. Nihayet, prototip uçağın yapımı için gerekli çalışmaların katılan ülkeler arasında paylaşılması, üretim aşamasına geçildiğinde yapılacak çalışmalar ve sağlanacak gereçler yönünden bir örnek teşkil etti.

İlk prototipin denemeleri 1961 de başladı ve 1962 nin başında bir üretim plânı kabul edildi, işlerin katılan firmalar arasında nasıl bölüşüleceği tespit olundu. Şimdiye kadar bu uçaklardan, yirmisi Alman Donanması, kırkı Fransız Deniz Kuvvetleri, dokuzu Hollanda ve onsekizi İtalya için olmak üzere 87 tane inşa edilmiştir.

Ayrıca uçağın ve silâh sisteminin eğitimini kolaylaştırmak amacıyla, ikisi Fransa, biri Almanya için olmak üzere 3 similatör yapılmıştır. Bu arada, 1967 de, Fransız ve Alman donanmalarına, lojistik destek ve yedek parça sağlamak amacıyla bir Milletlerarası İkmal ve Lojistik Merkezi ile bir Milletlerarası Depo da hizmete sokulmuştur.

Ortak üretimin çetrefilliği

Silâhlı kuvvetlerin seçilen gereçleri kabul döneminde pek de verimli olmayan işbirliği yoluyla üretimin bu ilk denemeleri, ortak üretim sorununun bütün çetrefilliğini de ortaya koymuştur. Uyumlu bir üretimin çok büyük olan yararlarının, üretime geçmezden önce gerçekleştirilecek işbirliğinin şekline bağlı bulunduğu açıktır. Gerecin düşünülüp seçiminden, temel askerî ihtiyaçların belirlenmesinden, harekât özelliklerinin ve teknik niteliklerinin belirlenmesinden tekliflerin alınmasından, plânların seçilmesinden, geliştirmeden, prototiplerin yapım ve denenmesinden geçerek, gerecin geliştirilip seri üretimine kadar uzanan bütün süreci kapsayacak yöntemlerin tespiti gerekiyordu.

Atlantic uçağının yapımını izleyen on yıl içinde NATO'daki ortak üretimin tarihi, daha iyi yöntemlerin sürekli şekilde araştırılması olarak göze çarpar. Daha 1956 yılında, çok taraflı üretimdeki güçlüklerin ve maliyet yüksekliğinin bilincine varan Amerika, bu yoldaki çabaların birleştirilmesi için teklifler yapmağa ve geliştirdiği, ürettiği gereçler hakkında bilgiler vermeğe başladı. 1957 de Hükûmet Başkanları seviyesinde toplanan Bakanlar Konseyi'nde Başkan Eisenhower, Amerika'nın teknik bilgilerinden ve tecrübesinden yararlanarak Avrupa'da kısa zamanda ortak silâh üretimini gerçekleştirmek için, NATO ortaklarına yardım teklif etti. Bunun üzerine Avrupalı ülkeler Milletlerarası Sekreterliğin yardımıyla, biri kara - hava; diğeri, havadan - havaya olmak üzere iki füze sistemi seçtiler.

Hawk programı

1958 yılı başında, beş Avrupa ülkesi, Belçika, Fransa, Federal Almanya, İtalya ve Hollanda, Amerika'nın, sahibi olduğu ihtira beratını kullandırma ve Avrupa'da kara - hava (Hawk) füzelerinin üretimi için kontratlar imzalanmasını kolaylaştırma yolundaki teklifini kabul ettiler. Beş Avrupa firması, yönetmeliği Fransa'da tescil edilen uluslararası nitelikte bir konsorsiyum kurdular : SETEL (Avrupa Uzak Kumanda Şirketi). SETEL, füzenin yapımında ana müteahhit firma olarak hareket edecekti. Hükûmet seviyesinde programın gerçekleştirilmesi «Hawk Füzesi Üretim Teşkilâtı : NHPLO» adı verilen bir kuruluş tarafından denetleniyordu. Teşkilâtta, programa katılan ülkelerin temsilcilerinden kurulu bir Müdürler Komitesi ve üretim programını günü gününe denetleyen bir Uluslararası Yönetim Bürosu vardı. Üretim, her ülkenin müteahhit firmadan almağı düşündüğü füze sayısına orantılı olarak üye ülkeler arasında bölüşülüyordu. Avrupa'da üretilen füzelerin ilk atış denemeleri 1962 yılının Nisan sonunda yapıldı ve ilk batarya 1963 te teslim edildi. 4000 füze ve bunlara bağlı

çeşitli gereçleri kapsayan 600 milyon dolarlık ilk üretim programı 1967 yılında son buldu. 50 milyon dolarlık ek siparişler üzerine üretilen yeni füzeler ise 1968 sonunda teslim edilmiştir.
1967 Kasımında Hawk Füzeleri Üretim Teşkilâtı'na katılan ülkeler, önümüzdeki on yıl içinde, füzeler uçuş durumundayken kullanılan elektronik sistemlerde vukubulabilecek ilerlemelere ayak uydurmak ve böylece bu silâhın kullanım süresini uzatmak amacıyla uygulanan Amerikan geliştirme programını temel alan yeni bir programın araştırma dönemine girmişlerdir. «Hawk Füzelerinin Sınırlı Geliştirilmesi Programı : HELIP» adıyla anılan bu yeni program sayesinde lojistik destek masrafları azaltılabileceği gibi füzelerin çok alçak irtifalarda kullanılması imkânları da yaratılacaktır. 1969 yılında biten ilk aşama, Avrupa sanayiine, teknik, harekât, üretim ve maliyet alanlarında, Avrupa ülkelerinin, HELIP programına katılma kararı için gerekli verileri toplama imkânı yaratmıştır.

Sidewinder programı

Amerika'da yapılan havadan - havaya Sidewinder Füzesi NATO'nun bazı Avrupalı ülkeleri tarafından, (Belçika, Danimarka, Federal Almanya Cumhuriyeti, Yunanistan, Hollanda, Norveç, Portekiz ve Türkiye) Avrupa'da üretim için seçilen ikinci füze olmuştur. Bu iş için Alman Geratewerk firması esas müteahhit firma olarak seçilmiştir. Füzenin üretiminin düzenlenmesine ilişkin teklifler 1959 yılı Aralığında Konsey tarafından onaylanmış ve Avrupa'da üretilen parçalardan 1961 Kasımında ilk füzeler meydana getirilmiştir. Uçuş denemelerinin en önemli bölümü de Üretim Teşkilâtı'na yüzlerce füze ısmarlayan Fransa'nın yardımıyla Avrupa'da yapılmıştır. 10.000 füze ve bunlara bağlı çeşitli gereçleri kapsayan program 1965 te son bulmuş, Teşkilât 1966 yılında kaldırılmış ve lojistik destek sorumluluğu, NAMSO, NATO Bakım ve İkmal Teşkilâtı'na verilmiştir.

Silâh Komitesi

1958 Nisanında Avrupa Savunma Bakanları, bakanlar seviyesinde toplanan Konsey'e bazı silâhların ortak üretimi ve bu iş için uygulanan metotların yeniden gözden geçirilmesi için teklifler yaptılar. Adını Silâhlar Komitesi olarak değiştiren, Savunma Üretimi Komitesi'nin sorumluluğu, uygulamalı araştırmalar ve geliştirmeler alanında önüne çıkan sorunları inceleyebilmesi amacıyla, arttırıldı. Bu, kapalı bir şekilde, üretim aşamasından önce, ortak bir eylemin gerekliliğini kabul anlamı taşıyordu.
1959 da, ülkeler arasında olduğu kadar millî ve milletlerarası düzlemde ve her adımda tam bir işbirliğine imkân veren, bir dizi araştırma, geliştirme ve üretim metodu onaylandı. Bu metotlar, esneklik sağlamak amacını taşıyordu. Meselâ, bir gerecle ilgili herhangi bir unsur, belirli bir ülkede çeşitli aşamalardan geçerek, NATO'nun temel askerî ihtiyaçlarına cevap veriyor diye seçilmişse artık bir kere daha bu seçim usullerini izlemek gerekmiyordu.
Ertesi yıl, «Özel Karma Çalışma Grupları» kuruldu. Bu Gruplarda, belirli bir projeyle ilgilenen ülkelerin harekâttan, ya da teknik işlerden sorumlu

sivil, ya da askerî temsilcileri bulunuyordu. Bunun sonucu olarak, yeni ortak üretim atılımları başarıya ulaştı. Bir denizaltısavar torpil, çok görevli bir av uçağı, iki hava - yüzey füzesi ve bir hafif tanksavar silâhı yapıldı.

Mark 44 torpili

1960 dan beri Fransa ve İtalya'da Amerikan «Mark 44» denizaltısavar torpilinin Amerikan yardımıyla üretimi için bir program uygulanıyordu. Daha önce Amerika ile yaptıkları anlaşmalar gereğince, bu silâhtan birkaç yüz adedinin İngiltere ve Kanada'da da yapımına geçildi. Ayrıca, Silâhlar Komitesi, bu torpilin ilerdeki gelişmeleriyle ilgili tarafların temsilcileri arasında tam bir bilgi mübadelesini sağlayacak bir Komite kurdu. 1966 Temmuzunda bu Grup, La Speza'da, çeşitli ülkelerin ürettiği bu torpillerin gerek bir bütün olarak ve gerekse torpilin yapımına giren parçaların tek tek güven veren bir nitelikte olduğunu ayrıca bu parçaların üretim yeri ne olursa olsun bir başkasıyla değiştirilebileceğini ortaya koyan bir dizi deney düzenledi.

Starfighter programı

1960 Aralığında dört Avrupa ülkesi, Belçika, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya ve Hollanda, Avrupa'da F 104 G Starfighter uçağının üretimi için bir ortak programa katılmağa karar verdiklerini bildirdiler. Bu uçak, çeşitli askerî ihtiyaçlara cevap veren çok görevli bir uçaktı.
1961 Haziranında Konsey bu projeyi bir NATO programı olarak onayladı ve bir yönetim ve denetim teşkilâtı kurdu. 1000 uçak yapımını öngören program 1966 da son buldu. Kendi Hava Kuvvetleri için bu uçaktan yapagelmekte olan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada programın gerçekleşmesine yardımcı oldular.
F 104 G Starfighter uçağının yapımı gibi o zamanın son derece kaynaşık bir üretiminin geliştirilip gerçekleştirilmesi Avrupa havacılık ve uzay sanayii için büyük bir adım olmuştur. NATO içindeki görüşmelerden sonra, İngiltere, Danimarka, Norveç ve Türkiye, Amerikan havadan - yere Bullpup füzelerini Avrupa'da ortaklaşa üretmeğe karar verdiler.

Bullpup ve AS 30

1962 Mayısında, Kuzey Atlantik Konseyi, merkezi Oslo'da bulunan Bullpup füzesi yapımını örgütledi. Maliyeti 38 milyon doları geçen üretim programı, siparişlerin önemine göre aşağı yukarı orantılı bir biçimde katılan ülkelere bölüştürüldü. 5000 füzeden fazlasına ulaşan bu üretim 1967 yılında son buldu. Üretim örgütünün kaldırılması ve lojistik destek sorumluluğunun NAMSO'ya devri 1968 yılında tamamlandı.
1962 Haziranında, Konsey, AS 30 hava - yer füzesinin yapımı için bir Yönetim Komitesi kurdu.
Fransız sanayii tarafından gerçekleştirilen bu füzeyi almak üzere Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti ve İngiltere taahhütte bulundu. 2000 den fazla füzenin imalâtı 1966 yılında tamamlandı. Yönetim Komitesi 1966

Haziranında lağvedildi ve lojistik desteği uyumlaştırmak üzere ilgili ülkeler arasında bir anlaşmaya varıldı.
1963 Temuzunda Konsey, bir hafif tanksavar füzesinin imalâtı için bir NATO Yönetici Komitesi kurdu. Kanada, Hollanda ve Norveç bu Amerikan füzesini almak taahhüdünde bulunmuşlardı. 10 milyon dolardan fazlaya mal olan tüm üretim 1968 yılında tamamlandı.

Araştırma Direktörler Komitesi

Bununla birlikte temel askerî ortak ihtiyaçların tanımında ve NATO Kuvvetlerinin modern silâhlarla donatımında her çeşit ilerleme yetersiz idi. Esnek bir usul oyunu sanılanın katı bir sisteme dönüştüğünün yavaş yavaş farkına varıldı. «NATO'nun Askerî Temel İhtiyaçları»nı (NBMR) onayladıkları halde gerekli teçhizatın hazırlanması ve imalâtından sorumlu olmamak ve yeterli bilimsel ve teknik tavsiyelere sahip bulunmamakla NATO askerî makamları güç bir durumda kalıyorlardı. Bu güçlüğü yenmek amacı ile Konsey, 1964 yılının başında savunma konusunda bir Araştırma Direktörler Komitesi kurdu. Bu Komite, o güne kadar Silâhlanma Komitesi'nin ismen görevi arasına giren yeni silâhlarla ilgili tatbikî araştırma alanında çalışmağa başladı. Araştırma alanı böylece teşvik görmüş oluyordu, ancak Silâhlanma Komitesi ile Bilim Komitesi'nin faaliyet alanlarında bir çatışma meydana geliyordu.
Sonunda, işbirliğini sağlamada tam bir biçim değişikliği gerekliliği ağır bastı ve 1965 Ekiminde Konsey, sorunu derinlemesine incelemek ve yeni çözümler önermekle yükümlü yeni bir grup kurdu. Bu grup, işbirliğinin dayanması gereken ilkeleri, izlenecek usulleri önerdi ve bunların uygulanmasını sağlayacak bir bünye tasarısını hazırladı. 1966 Mayısında Konsey tarafından onaylanan rapor, araştırma alanında, askerî gereç üretiminde başvurulacak bir eser haline geldi.

Kavram değişikliği

Bu yeni yöntemin temsil ettiği kavram değişikliği, ülkeleri sert kurallar uygulamağa veya işbirliğinde bulunmağa zorlayamama gerçeğinin kabul edilmesinden doğmaktadır.
Bu liberal tutum, daha önceki sistemin zorlayıcı yönlerinin terkedilmesine yol açtı. NBMR (NATO'nun Askerî Temel İhtiyaçları) lağvedildi ve işbirlikçi eylemin hareket noktasının herhangi bir ülkenin veya NATO askerî makamlarının yapacakları teklifler olabileceği kararlaştırıldı. Sadece iki ülkenin ilgilendiğini belirtmesi, inceleme için bir grubun kurulmasına yeterli olacaktı. Böylelikle tedricen, projeye katılma veya taahhütte bulunma niyetinde olmayan NATO ülkeleri çekilmekte ve taahhütte bulunmaya hazır olan ülkelere yer vermektedir. Bu ülkeler de, mevcut dövizler muvacehesinde malzemenin üretiminin gerçekleştirilmesini incelemekte ve niteliklerini tanımlamaktadırlar. Bir plân yaptıkları ve nihaî taahhütte bulunmağa hazır olduklarında, projenin bir NATO projesi olarak kabul edilmesi için bir rapor sunmaktadırlar. Bu andan itibaren projeye katılan ülkeler, kendi tedbirlerini alırlar. Aranılan şartlar sadece şun-

lardır: NATO'ya yıllık bir rapor vermek ve daha sonra başka ülkeler de katılmak istedikleri taktirde, daha önce taahhütte bulunan ülkelerin öne sürdükleri makûl ve âdil şartları kabul etmek.

NATO Jaguar uçağı

Kabul edilmiş esnek kavram uyarınca, işlem araştırmanın ve gerçekleştirmenin herhangi bir anında yapılabilir. Nitekim, bugüne kadar NATO projesi olarak kabul edilmiş ilk proje Fransız - İngiliz uçağı olan Jaguar'dır ve bu da iki ülke tarafından gerçekleştirmenin ileri bir safhasında iken önerilmiştir. Ayrıca, proje gruplarında daha birçok teklifler incelenmektedir ve bu tekliflerin olgunlaşarak ülkelerin, NATO projesi teklifinde bulunmaları ve resmen taahhüde girişmeleri ümidi beslenebilir. 7 Kasım 1967 tarihinde Brüksel'de yapılan Silâhlanma Ulusal Direktörler toplantısında, Jaguar uçağı «NATO Projesi» olarak kabul edildi.

«NATO Jaguar» uçağı, Breguet Aviation ve British Aircraft Corporation tarafından tamamlanmaktadır. İngiliz ve Fransız Hava Kuvvetleri'nin kurmay heyetleri tarafından belirtilen ortak bir ihtiyaca cevap verecek ve 70 yılları için taktik ve eğitim uçağı görevi görecektir. Öte yandan, bu ihtiyaç, plânların tek kişilik bir taktik uçağı ile iki kişilik bir eğitim uçağı öngörmesi ile niteleniyordu; Jaguar'a Rolls-Royce ve Turbomecea tarafından ortaklaşa yapılan bir Adour motörü takılmıştır. «NATO Jaguar»ın diğer beş tipi yapılmaktadır ve bunlar iki ülkenin çeşitli ihtiyacına göre çıkartma, hücum, keşif ve hava - deniz harekâtlarında kullanılacaktır.

Silâhlanma Ulusal Direktörler Konferansı

Konsey tarafından yeni usullerin uygulanmağa konuluşu Teşkilâtın yapısında bir sürü değişikliğin yapılmasını zorunlu kıldı. Önce, eski Silâhlanma Komitesi lağvedildi. İşbirliğini arttırmakla görevli başlıca dört birimin kurulması kararlaştırıldı ve önceden mevcut olan üç «Ordular Danışma Grubu», «Ordular Silâhlanma Grupları» na çevrildi. Ayrıca «Savunma Araştırma Müdürler Komitesi», «Savunma Araştırma Grubu» oldu. Yine Konsey'e bağlanmak suretiyle bir Millî Silâhlanma Müdürleri Konferansı teşkil edildi. Öncekine nazaran çok daha iktisadî olan bazı yardımcı teşekküller kuruldu. Önemli ve henüz bitmemiş olan görevleri aksatmadan pek çok eski çalışma grubu lağvedildi.

Şimdiye kadar, yeni yöntemler ve yeni teşkilâtlanma cesaret verici sonuçlar verdi. Bir özgürlük havası vardır ve ilgililer proje fikirleri öne sürmekte ve işbirliği vasıtalarını araştırmada daha büyük eğilim göstermektedirler. İncelenecek ihtiyaçlar konusunda artık tüm NATO'nun onayını almak gerekmediğinden, teklif formüle etmekte küçük ülkeler grupları daha cesaretlenmişlerdir. İşbirliği olabilmesi için iki ülkenin çabalarını birleştirmesi kâfidir ve bu, bütün ülkelerin aynı donatım malzemesini imâl etmeği kabul edecekleri ideal projenin ortaya çıkmasını beklemekten çok daha iyidir. Karmaşık silâhlanma sistemlerinin gittikçe artan maliyeti böyle bir işbirliğini gerekli kılmaktadır. Yeni inceleme yöntemi

bunu kolaylaştırmaktadır ve şimdi gerekli olan bunu uygulama iradesinin gösterilmesidir.

Merkezileştirilmiş bir lojistik sistem gereği

İttifak'ın ilk zamanlarında, ülkeler NATO'ya kendi kuvvetlerini tahsis etmek ve merkezî bir lojistik sistem gereğini duymadan donatımını sağlamakla yetiniyorlardı. Ne var ki büyük çapta manevralarda edinilen tecrübe ve gereçlerin artan maliyeti bu ülkeleri tutumlarını gözden geçirmeğe ve ortak sorunları ile bu alanlarda işbirliğini incelemeğe yöneltti. Coğrafî ve kumanda bünyesi gibi nedenlerden ötürü, bölgesel plânda bazı sorunların ortaya çıkması beklenebilir. Nitekim, daha ileride tanımı yapılan (S. 120) NATO akaryakıt boru hattı kaynaşmış sistemi sayesinde manevra yapan orduların yakıt ikmali bölgesel plânda gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, bugüne kadar alınmış tedbirlerden pek çoğu önceden incelenmiş imalât sorunlarından çıkmıştır ve ortak bir lojistik destek şekli kabullenmenin kolay olduğu oranda ülkelerin yeni ortak malzeme unsurlarıyla standartlaşmış unsurları, kabullenecekleri açıktır.
İkmal destek sorunu, millî orduların lehine lojistik yönetimin önemli bir parçasıdır. Nitekim, muazzam stok miktarlarının oluşu, bunların çeşitli unsurlardan meydana gelişi esnek ve sür'atli bir seçme ve yöntem gerektirmektedir. NATO Numaralama Sistemi malzemenin tanımlanmasını ve ikmalin sınıflanmasını mümkün kılan yeknesak bir metoddur. Standartlaşmanın temelini teşkil eden ikmal ve satın alma usullerinin basitleştirilmesi envanter sorumluları için de çok faydalıdır. Faydalardan biri de, menşeinden bağımsız olarak NATO projelerinden her biri için bir tek numara kullanılmasıdır. NATO Numaralama Sistemi'nin kullanılması maddelerin ve stokların azalmasına, yönetim masraflarının düşmesine, mevcutların sayımının düzelmesine ve alınacak ikmal tedbirlerinin iyileşmesine yol açmıştır.

Gereçlerin numaralanması

Konsey, 1957 yılında, ulusal numaralama (codification) şubeleri müdürlerinden oluşan ve bir küçük NATO sekreterliğine sahip bulunan bir Gereçlerin Numaralanması Komisyonu kurmuştur. Bu Komisyon, tüm numaralama çabaları arasında uyum sağlamakta, sistemin çalışmasını gözetmekte ve mümkün olan düzeltmeleri incelemektedir. Çeşitli unsurların numaralanması ve özel görevler için ana komisyon tarafından alt komisyonlar kurulmuştur. Hâlen bunlardan altısı çalışır durumdadır.

Yedek parça ikmali (NAMSO)

Amerikan menşeli bütün gereçlerin yedek parça ikmali sorunu Birleşik Devletleri, o güne kadar ülkelerin uhdesinde olan yetkileri bir merkezi kuruma devrederek parça sağlanmasını etkili bir bölgesel sisteme bırakma formülünde bulunmağa sevketti. Böylece, 1958 Nisanında Konsey tarafından onaylanan «NATO Bakım ve İkmal Teşkilâtı» (NMSS) doğdu. Teşkilât bu sistemin yönetici kuruluşu olan ve Teşkilât işlemlerine katılan ül-

kelerin, —yâni Kanada ve İzlanda dışında tüm NATO ülkeleri— birer üyesinden oluşan Direktörler Komitesi'nin siyasî ve malî direktifinde çalışan bir merkezden ibarettir.
NMSS'in görevi yedek parça ikmalini kolaylaştırmak ve bu silâhları kullanmak isteyen NATO ülkelerinin silâhlanma programının gerçekleştirilmesi için gerekli gereçlerin onarımında ve bakımında bulunmaktır. Bu görev, gerek barış, gerek savaş sırasında NATO Silâhlı Kuvvetleri'ne yapılan lojistik desteğe azamî etkinlik kazandırmak ve NATO ülkelerinin ferdî ve kollektif giderlerini azaltmaktır.
Avrupa'da kullanılan bazı Amerikan tipi uçakların bakımını ve yedek parça ikmalini sağlamak üzere bir İkmal Merkezi'nin kuruluşu ile 1960 Martında yeni bir adım daha atılmış oldu. Bu uçaklar için Merkez'de kollektif yedek parça stokları tahsis edildi.

Merkez faaliyetlerinin genişlemesi

Bu girişim, NIKE ve HONEST JOHN gibi başka tip silâh ve gereçleri ve aynı zamanda prodifüzyon ve uzaktan tespit sistemlerini tedricen kapsamıştır. Nihayet füze birlikleri tarafından kullanılan gereçlerin sıralanması Merkez'in faaliyetleri arasına girmiştir.
1964 yılında, aynı görevleri muhafaza etmek şartı ile NMSS, NATO Bakım ve İkmal Teşkilâtı (NAMSO) şekline dönüştü. NMSS'in görevlerinin yanı sıra 1964 den itibaren F 104 G uçağının parça ikmali ve 1965 den itibaren SIDEWINDER'in lojistik desteği ve HAWK birlikleri gereçlerinin dizilmesi ile görevlendirildi. 1968 yılı sonundan itibaren HAWK ortak deposuna ait parçaların stoklanmasından ve bu parçaların satın alınması ile ilgili mukavelelerin denetiminden sorumlu kılındı.
1968 de NAMSO'nun görevi, yalnız yedek parça değil fakat bazı belirli hallerde komple takım tedarikini kapsayacak şekilde genişletildi.

NATO ORTAK ALTYAPISI

NATO, silâhlı kuvvetlerin yayılmasına ve harekâtına gerekli sabit tesislerin tümünü belirtmek için «Altyapı» deyimini kullanmaktadır. Bunlar, hava alanları, haberleşme tesisleri, askerî genel karargâhlar, akaryakıt boruları, yakıt depoları, radar, alarm ve deniz yardım istasyonları, limanlar, füze atış üsleri vb. dir. Modern silâhların gelişmesi gözönünde tutulduğundan yukarda belirtilen sâbit tesislere bağlı hareket edebilen tesisler de istisnaî olarak NATO altyapı tesislerinden sayılmıştır.
Millî kuvvetlere tahsis edilmiş tesisler «millî altyapı» olarak adlandırılmakta ve ulusal bütçeler tarafından finanse edilmektedir. NATO Kumandanlarının isteği üzerine barış zamanında kuvvetlerin eğitimi, savaş zamanında harekât için kullanılacak tesisler «ortak altyapı» adını almıştır. Toprakların ve kamu yararına yapılan hizmetlerin düzenlenmesinin millî sorumluluk içinde kalması dışında, bu tesisler üye ülkeler tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir. Brüksel Andlaşması çerçevesi içinde

Batı Avrupa Birliği kurulduğunda, ortak bir altyapı gerekliliği ilk defa 1950 de duyuldu. O tarihte, eldeki kuvvetler azdı ve altyapı programı için 32 milyon sterlinlik bir toplam düşünülmüştü. Tesislerin çoğu (havaalanları, uzak haberleşme şebekeleri) Fransa ile Hollanda'da kurulacaktı ve bunlar Brüksel Andlaşması'nı imzalayan beş devletin hizmetine verilecekti (İngiltere, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda).

Altyapı dilimleri

Bu devletler, «Birinci Dilim» diye adlandırılan programın yüklerini bölüşmeyi kabul etmişlerdi. Bu, NATO'nun daha sonra ortak altyapı programlarında uygulanan giderleri bölüşme ilkesinin başlangıcı oldu. NATO'nun askerî makamları, Konsey'in onayına önce yıllık altyapı programlarını ve IV. Dilime kadar her dilim için gerekli giderlerin bölüşülmesi formülünü sundular. Bu konuda sık sık tartışma çıkmasını önlemek amacı ile Konsey, giderlerin yaklaşık olarak neye mal olacağının ve birkaç yılı kapsayacak programların genel bir tanımının kendisine sunulmasını istedi.

Askerî makamlar, her yıllık dilim için ayrıntılı program ve değerlendirmeleri Konsey'e sunmağa devam ettiği halde giderlerin bölüşülmesi konusunda tek bir formül bu genel programların süresi boyunca uygulanabilmektedir. Bu programlardan ilki 1954 - 1956 arasındaki üç yıl için hazırlanmıştır, (V. Dilim'den VII. Dilim'e), ikincisi 1957 - 1960 için dört yıllık hazırlanmıştır, (VII B (1) Dilimi'nden XI. Dilim'e).

Masrafların bölünmesi formülü

1960 Mayısında Konsey, dilimler için önceden mevcut dört formül yerine II. ve VII. (1951 - 1956) Dilimler için giderlerin bölüşülmesi ile ilgili tek bir formülü onayladı. 1960 Temmuzunda 1961 - 1964 yılları için (XII - XV. Dilim) (2) uzun vâdeli bir program kabul edildi.

1966 yılının başında NATO ülkeleri, 1965 - 1969 yıllarını kapsayan dördüncü beş yıllık programı finanse etmeği kabul ettiler. 1965 - 1969 programı B çizelgesinde gösterildiği şekilde ülkelerin masraf bölüşmesini kabul ettikleri 229 milyon dolarlık bir toplam tutuyordu. 7 Eylül 1966 Konsey toplantısında, Fransa Daimî Temsilcisi ülkesinin bundan böyle ortak altyapı programlarının ne hazırlanışına ne de finansmanına katılmayacağını bildirdi. Ancak geçmişle ilgili olanlar, yani onaylanmış programlar (XVII. Dilim ve önceki Dilimler) için ödenek çıkmış ise katılma devam edecekti. Şâyet onaylanmış çalışmalar için ödenek çıkmamış ise, Fransa projelere katılmaktan çekiliyordu.

NADGE prgoramı ise (S. 121) ayrı bir durumdaydı. Fransa buna katılmağa devam ediyordu. Yine alarm ve uzaktan tespit konusunda işbirliği için muhtemel anlaşmaların gerektireceği tesisler için de durum aynı olacaktı.

(1) VII B Dilimi, bütünüyle İttifak'a yeni girmiş bulunan Federal Almanya'da yapılacak çalışmalara hasredilmişti. Federal Cumhuriyet bu dilimin % 50 sini karşılamıştır.

(2) Bk. I-XV. Dilimler için S. 116 daki çizelge.

Bu yeni tutumdan ötürü, aşağıda ayrıntılı verilen yeni programda Fransa'nın katkısı olan 30 milyonluk (1) bir toplamın indirilmesi gerekiyordu. 1951 den beri, Batı Avrupa Birliği tarafından Almanya'da, Almanya NATO üyesi olmadan, tesis edilen Birinci Dilim'den beri, 1965 - 1969 onaylanmış beş yıllık program dahil olmak üzere, NATO ortak altyapı dilimlerinin tam maliyeti 1500 milyon sterlini buluyordu (S. 123 deki çizelge)
Millî topraklardan birinde İttifak üyeleri tarafından finanse edilen «ortak tesisler» herbirinin kuvvetleri tarafından kullanılabilecektir.

ALTYAPI GİDERLERİNİN BÖLÜŞTÜRÜLMESİ FORMÜLÜ

DİLİM I - XV

Ülkeler	DİLİM I Brüksel Andlaşması çerçevesi içinde bölüşme (1950) %	DİLİM II - VII a Paris'de onaylanmış bölüşme (Haziran 1960) (*) %	DİLİM VII b - XI Paris'de onaylanmış bölüşme (Şubat 1957) (**) %	DİLİM XII - XV Paris'de onaylanmış bölüşme (Şubat 1961) %
Belçika	13,18	5,462	4,39	4,24
Kanada	—	6,021	6,15	5,15
Danimarka	—	2,767	2,63	2,87
Fransa	45,46	15,041	11,87	12,00
Almanya	—	—	13,72	20,00
Yunanistan	—	0,750	0,87	0,67
İtalya	—	5,681	5,61	5,97
Lüksemburg	0,45	0,155	0,17	0,17
Hollanda	13,64	3,889	3,51	3,83
Norveç	—	2,280	2,19	2,37
Portekiz	—	0,146	0,28	0,28
Türkiye	—	1,371	1,75	1,10
İngiltere	27,27	12,758	9,88	10,50
B. Amerika	—	43,679	36,98	30,85

(*) Bu formül Dilim II, III, IV a, IV b - a için onaylanmış bölüşmelerin yerini almaktadır.
(**) VII b de (Almanya'ya tahsis edilmiş) program masraflarının % 50 si Almanya tarafından karşılanmıştır.

(1) Bk. XVI-XX Dilim için S. 117 deki çizelge.

ALTYAPI GİDERLERİNİN BÖLÜŞTÜRÜLMESİ FORMÜLÜ (DEVAMI)

B. Dilim XVI - XX — Bin Sterlin olarak (eski oran)

Ülkeler	Dilim XVI - XX
Belçika	10,500
Kanada	12,500
Danimarka	7,000
Fransa	30,000 (*)
Almanya	49,850
Yunanistan	1,500
İtalya	15,000
Lüksemburg	400
Hollanda	9,650
Norveç	5,900
Portekiz	700
Türkiye	2,500
İngiltere	23,750
B. Amerika	58,750

(*) 7 Eylül 1966 kararıyla gözden geçirilmiş ilk yekûn.

Tesislerin yapıldığı «ev sahibi» ülke, bu tesislerin masrafını tek başına karşılamamaktadır. Ayrıca, bazı İttifak ülkeleri coğrafî konumlarından ötürü diğerlerinden daha fazla tesise sahip olmak durumundadır, bunları ağır bir malî yük altına sokmak makûl olmaz.

Giderlerin âdil bir şekilde bölüşülmesi, altyapı tesislerinden bazılarından yararlanabilecek ülkelerin masraflara katılması yegâne çözüm şeklidir. Bununla birlikte ev sahibi ülkeler masrafların büyük kısmını yüklenmektedirler : Toprakların satın alınış maliyeti, kamu hizmetlerinin düzenlenmesi gibi.

Tesislerin ortaklaşa finansmanı NATO'da hazırlanmış ve herkesçe onaylanmış bir giderlerin bölüştürülmesi formülüne göre yapılmaktadır. Bunda üç kıstas kullanılmaktadır: Üye ülkelerin katılabilme imkânı, yararlanacak olan ülkenin yararı, ev sahibi ülkenin iktisadî yararları. Ülkelerin katılma imkânı millî hasılasına göre tespit edilmektedir; bu da ülkenin zenginliğini ve ödeme imkânlarını belirten en iyi göstergedir.

Tesislerden yararlanan ülke ortak masraflara, kuvvetlerinin yararlanma oranına göre katılmaktadır. Ev sahibi ülkenin yararlanacağı iktisadî imkânlar pek çoktur : Döviz temini, kendi işgücüne işyeri açılması, mahallî ulaşım sisteminin düzenlenmesi, yeni tesislere kavuşma, telekomünikasyon hatları vb. Bunlar ülkenin iktisadî faaliyetinin yararına almaktadır. Ev sahibi ülkeler için, ortaklaşa finanse edilmeyen masrafların çok olmasına rağmen (arazi satın alınışı, kamu hizmetlerinin düzenlenmesi) or-

tak altyapı işlerinin aktifi ile pasifi kıyaslandığında ev sahibi ülkenin iktisadî ve malî yararlarının bulunduğu söylenebilir.

NATO, altyapı işlerine tahsis edilen kaynakları doğrudan doğruya alıp idare etmez. İttifak üyesi ülkeler birbirlerine karşı malî taahhütlere girişirler ve gerektiği oranda birbirlerine gerekli fonları verirler. Akitlere ödeme ve gereçlerin sağlanması, diğer ülkelerden ödenek almış ve kendi hissesini katmış bulunan ev sahibi ülkeye aittir. Bu ulusal giderlerin suretleri NATO Sekreterliği tarafından düzenlenir.

Denkleştirme işleminde, ev sahibi ülkenin hesaplarında önceden yapılmış ödemeler ve fiilen gerçekleştirilmiş masraflar hesaba katılır.

I - XV. Dilimler için, üye ülkeler tarafından kabul edilmiş olan bölüştürme formülleri A çizelgesinde gösterilmiştir. B çizelgesi üye ülkelerce kabul edilmiş yekûnları göstermektedir, zira XVI - XX Dilimleri için varılan anlaşmada her ülkenin payını yüzde ile gösterme yerine belirli bir toplam ile ifade edilen bir tavan ile gösterme kararlaştırılmıştır.

Ayrıca 7 Eylül 1966 da Fransa'nın aldığı karar ile bu ülkenin 30 milyon sterlinlik payı, 1965 - 1969 programı için yaklaşık olarak 700,000 sterlinlik bir indirime uğramıştır.

Programların hazırlanması

NATO Askerî makamlarınca teklif edilen uzun vâdeli bir program Konsey tarafından onaylandıkta, çeşitli alt kumandanlıklarda en âcil işlere en sür'atli bir şekilde başlamak gerekmektedir. Her yıl teklif edilen böyle bir çalışma bütününe altyapı dilimi adı verilir. Bunun yapılabilmesi için bu alt kumandanlıklar kendi yüksek kumandanlıklarına kendi görev mıntıkalarında gerekli altyapı çalışmalarını bildirirler. Bundan sonra Yüksek Kumandanlıklar bu istekler arasında koordinasyonda bulunurlar ve teklif edilen tesislerin bir yandan ortaklaşa kullanıp kullanılamıyacağını, ya da ortak bir menfaate yarayıp yaramadığını incelerler. Bütün ülkelerin uzmanları ile genel bir incelemede bulunduktan sonra Yüksek Kumandanlar yıllık altyapı diliminin geçici metnini yayınlarlar. Bu teklif Altyapı Komitesi tarafından, Milletlerarası Sekreterliğin yardımı ile gerek malî gerek teknik bakımdan incelenir. Bu inceleme tamamlandığında dilim Konsey'in onayına sunulur.

Tekliflerin incelenmesi

Bu teklif Askerî Komite tarafından da aynı zamanda incelenmiştir ve o da Konsey'e askerî bakımdan tavsiyelerde bulunur. Altyapı Dilimi Konsey tarafından kabul edildikten sonra tatbikata geçilir ve yapımın tüm sorumluluğu ev sahibi ülkeye ait olur.

Ev sahibi ülke, NATO askerî makamları ile mutabakat halinde, çalışmaların yapılacağı yeri belirtmek, gerekli araziyi satın almak ve ilgili Yüksek Kumandan'ın onayına sunulmuş plânları yapmakla görevlidir.

Plânlar kabul edildikten sonra ev sahibi ülkenin makamları teferruatlı bir çalışma çizelgesi yaparlar bu da fonların tahsisinden önce Ödemeler ve

NATO Altyapı Çalışmalarının İlerlemesi Komitesi'ne sunulur. Ev sahibi ülkenin hükûmeti, katkıda bulunan üye ülkelerin firmalarını programa katılmağa dâvet eder ve millî delegasyonlara tekliflerin açılış ve kapanış tarihini bildirir.

Çalışmaların ilerlemesi

Müteahhit seçildikten ve çalışmalar başladıktan sonra Milletlerarası Sekreterliğin teknisyenleri, Yüksek Kumandan'ın temsilcileri işyerine giderek çalışmaların ilerlemesi hakkında raporlar sunarlar.

Ortak altyapı masraflarının etkili bir denetimini sağlamak için kabul edilen kurallar yeni nitelikte uluslararası sorunların çözümüne önemli katkıda bulunurlar.

Onaylanmış proejlerde çalışma izni, delegasyon üyelerinden oluşan Ödemeler ve Altyapı Çalışmalarının İlerlemesi Komitesi tarafından verilir. Komite'nin görevi NATO Milletlerarası Sekreterliği teknik uzmanları ile birlikte sunulan değerlendirmeyi inceden inceye tetkik etmek ve hattâ daha az masraflı bir yolla aynı derecede tatmin edici şekilde çalışmaların yapılabilmesini mümkün kılacak yöntemler önermektir. «Fonların tahsisi için izin talebi» adını alan bu değerlendirmeler, ev sahibi ülkeye verilecek toplam paranın temelini teşkil ederler. Ödemeler ve Altyapı Çalışmalarının İlerlemesi Komitesi, çalışmaları yürüten ev sahibi ülkelerce sunulan malî raporları da inceler ve üç ayda bir verecekleri toplamları onaylar.

Uluslararası tekliflerde bulunulması

En uygun firmaya ve en düşük fiata işin ihalesini mümkün kılan uluslararası tekliflerde bulunma usulü ihdas edilmiştir. Böylece iş milliyeti ne olursa olsun proje finansmanına katılan üye ülkelerden birine verilmektedir. Çalışmalar tamamlandığında, ev sahibi ülke ile yararlanan ülkenin (genellikle ev sahibi ülke olmaktadır) askerî makamlarının temsilcileri Milletlerarası Sekreterliğin başkanlığı altında, tüm projeleri teftiş eder ve Ödemeler ve Altyapı Çalışmalarının İlerlemesi Komitesi'ne, projenin NATO tarafından kabulünü tavsiye eden bir rapor sunar.

Bundan başka yapım sırasında olduğu kadar çalışmaların bitiminde, ev sahibi ülkelerden bağımsız olan ve doğrudan doğruya Konsey'e bağlı olan bir Uluslararası Hesap Heyeti, NATO'nun ortak fonlarından yapılan giderlerin yerine gidip gitmediğini denetlemek üzere ev sahibi ülkelerin malî kayıtlarını inceler.

BAŞLICA ALTYAPI PROGRAMLARI

1951 yılında, ilk Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı olan General Eisenhower'in elinde önemsiz sayıda birkaç havaalanı vardı. Yıllar boyu, altyapı programlarının yarısı doğrudan doğruya havaalanlarına ayrıldı. Bugün yapılmış olan 220 havaalanının tümü çalışır durumdadır ve âcil durumlarda NATO Kuvvetleri tarafından kullanılabilir vaziyettedir.

NATO hava alanları

Yeni bir havaalanı (coğrafî durumuna ve tesislerine göre) 2 ilâ 4 milyon sterline mal olmaktadır. Mevcut havaalanları düzenlenmek suretiyle kullanılabilir şekle sokulmuştur. Bununla birlikte havaalanları için harcanan meblâğ 420 milyon sterlini bulmuştur. Bütün bu havaalanları NATO askerî makamlarınca tespit edilmiş olan kıstaslara uygundur ve çeşitli tipte uçaklar tarafından kullanılabilir. Bunların pistlerinden başka yakıt depoları ve çeşitli uçak tipleri için karbüreaktör gibi tesisler ve gece - gündüz her havada hava harekâtını mümkün kılıcı elektronik tesisleri vardır. Yakıt naklinde klâsik imkânların tıkanıklığa uğramaması için yeni bir teknik bulunmuştur : Akaryakıt boru hatlarının kullanılması, yapımı 1953 de başlamış olan geniş bir akaryakıt ikmal şebekesi hâlen hizmettedir.

Boru hatları, yakıtı Atlantik veya Akdeniz'in çeşitli limanlarından çeşitli havaalanlarına nakletmeğe yarar. Bunlar sadece jetler için değil, diğer çeşitli askerî araçlara gerekli benzini ve yakıtı da taşımağa yararlar. NATO boru hattı sisteminin tümü 10.000 kilometrelik boru hatlarını ve 2 milyon metre küp kapasitelik yakıt depolarını kapsar.

Boru hattı şebekesi

NATO boru hattı şebekesi bölgesel bir şekilde dağılmıştır. Batı Avrupa'nın merkezinde bulunan bu şebeke dünyanın en geniş ve en işlek şebekesidir. Hâlen tam olarak çalışmaktadır ve daha ileride teşkilâtının tanımı yapılacaktır. Şebekenin geri kalan kısmı ayrı boru hatlarından ve yakıt depolarından oluşmakta ve Norveç, Danimarka, İtalya, Türkiye ve Yunanistan'ın ortak kullanımına tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bu boru hatları gerek coğrafî, gerek malî nedenlerden ötürü birbirlerine bağlanamamışlardır. Büyük Merkezi Avrupa Şebekesine de bağlanmış değillerdir. Bunların denetimi, çalıştırılması ve bakımı, NATO askerî makamları ile danışma halinde millî boru hatları teşkilâtlarınca yapılır. Ev sahibi ülkeler bu şebekelerin normal yararlanıcısıdırlar; ancak diğer NATO ülkeleri de varılacak anlaşmalar ile bunları kullanabilirler.

1956 Temmuzunda Konsey, kendi adına hareket edecek ve NATO boru hatlarının denetimi, işletilmesi ve bakımı ile ilgili NATO'yu ilgilendiren tüm sorunlar için NATO askerî makamları ve yetkili teşekküllerle danışmalarda bulunacak bir NATO Boru Hattı Komitesi kurmuştur. Komite'nin karşılaştığı başlıca sorun bu boru hatlarının, bir anlaşmazlık halinde, buhran devresinde veya savaş sırasında kullanılabilmesini mümkün kılacak şekilde barış döneminde yeterince çalışmasını gözetmektir. Bu zorluğu çözümleyebilmek için Konsey, askerî olmayan ancak iyice belirtilmiş koruma koşulları içinde bu şebekelerden yararlanılmasına karar vermiştir. Şebekenin tasarlandığı türbin ve motör yakıtlarından gayri maddeler de hâlen nakledilebilmektedir.

Orta Avrupa bölgesinde, şebeke Belçika, Fransa, Federal Almanya, Lüksemburg, Hollanda'dan geçmektedir. Birleşik Amerika, Kanada ve İngiltere de hattan yararlanmaktadır. Şebeke yedi millî boru hattı bölümü ile çalıştırılır ve faaliyetleri Orta Avrupa İşletme Ajansı adı verilen merkezî bir kurum tarafından uyumlaştırılır.

Orta Avrupa İşletme Ajansı

Bu Ajans sivil bir kuruluştur ve biri askerî olan Orta Avrupa Boru hatları Bürosu'na, diğeri Siyasî ve malî olan Orta Avrupa Boru Hatları Yönetim Komitesi'ne karşı sorumlu olan bir genel müdür tarafından yönetilir. Ajans, şebekenin kaynaşmış yeknesak bir sistem şeklinde işlemesini sağlar. Orta Avrupa şebekesi, yalnız askerî kullanımlarından ötürü değil fakat aynı zamanda sivil şirketler için madde nakliyatında büyük kârlar sağlamıştır ve son yıllarda işletme masraflarının büyük kısmını bu yoldan çıkartmıştır. Şebekenin esnekliği konusunda da bir örnek vermek mümkündür. Nitekim son derece şiddetli bir kışta, boru hattının bir kısmından Hollanda'ya tatlı su verilebilmiş ve birçok defalar mazot nakledilmiştir.

Telekominikasyon şebekesi

Havaalanı inşa edildikten sonra, diğer havaalanları ve Müttefik avcı uçakları arasında gereken uyumun sağlanabilmesi için haberleşmenin olması gerekir.

Söz konusu alan Norveç'in kuzeyinden Türkiye'nin doğu sınırlarına kadar uzanmaktadır ve bu alanda çeşitli bölgeler birbirine bağlanma durumundadır, oysa mevcut telefon, telgraf ve radyo tesisleri yeterli değildir.

Günümüzde, uzak haberleşme şebekesi 200 milyon sterlinlik bir yatırımı gerektirmektedir. Bugünkü altyapı programı tamamlandığında mevcut sivil şebeeklere 50.000 kilometrelik toprak hattı, radyo devresi ve denizaltı kablosunun ekleneceği tahmin edilmektedir. Hava Kuvvetleri ve özel silâhların kullanımı için eğitim üsleri bitmiştir, ya da, Akdeniz kesiminde, bitmek üzeredir. Birlikte manevra yapan Kara Kuvvetleri için eğitim yerleri öngörülmüştür.

Deniz Kuvvetleri'ne ayrılmış bazı tesisler inşa edilmiştir ve bunlar işler duruma gelmiştir. Diğerleri yapılmaktadır. Çalışmalar başlıca, petrol maddeleri, yakıtlar, yağlar ve deniz üslerinin ikmali için antrepolar inşası ile ilgilidir.

Altyapı alanındaki diğer gerçekleştirmelere gelince, savaş genel karargâhları, ulaştırmaya radyo yardımları, radar ihbar tesisleri sayılabilir.

NADGE

Konsey tarafından onaylanmış bulunan en önemli uzaktan savunma projesi, düşman uçak ve füzelerinin tespiti ve bunlara mukabele edilmesi ile ilgilidir. NADGE adı verilen bu proje (Hava Savunma Elektronik Sistemi mânasına gelen İngilizce adının başharfleri) NATO'nun diğer altyapı projeleri ile aynı biçimde yönetilmemesine ve finanse edilmemesine rağmen savunma alanında uluslararası işbirliğinin tipik örneğidir. Tamamlandığında NADGE tüm Batı Avrupa'yı bir hava savunma sistemi ile donatmış olacaktır.

İzlanda dışında ve Fransa (1) dahil olmak üzere İttifak'ın bütün ülkeleri, gerçekleştirilmesi işi altı Devletin önemli firmalarından oluşan NADGECO Ltd. Konsorsiyumu'na tevdi edilmiş olan, bu projeye katılmaktadırlar.

Teşkilâta üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir NADGE Yönetim Komitesi, NADGE'nın iyi işlemesi konusunda Konsey'e karşı sorumludur. Komite'nin Brüksel'de bulunan NADGE Yönetim Bürosu (NADGEMO) adı ile bir yürütme şubesi vardır. Kıt'a üzerinde dokuz istasyon kurulması ile ilgili çalışmalar başlamış bulunmaktadır ve tümü 1970 başında faaliyete geçebilecektir.

Pek çok tespit istasyonu gerektiren bu karmaşık sistem radarlardan, elektronik beyinlerden, verileri ileten elektronik araçlardan oluşur. Avrupa'nın dokuz ülkesinde hava savunması unsurlarını tamamlayıp modernleştirecektir ve sırası ile Norveç, Danimarka, Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'den geçerek kuzeyden güneye bir doğrultu izleyecektir.

NADGE NASIL ÇALIŞIR ?

Bir radar âni ikaz istasyon şebekesi, belirli bir bölgede uçan uçakları tespit eder. Elektronik istihbarat bağlantısı ile nerede bulundukları bu bölgenin kumanda merkezine işaretle haber verilir. Kendisine verilen en son bilgilere uygun olarak elektronik beyin, her işarette, tesbit edilen uçağın evvelce haber verilmiş bir uçak mı yoksa kimliği bilinmeyen bir uçak mı olduğunu bildirir. Birinci halde özel bir eyleme geçme gerekli değildir.

Kimliği bilinmeyen bir uçak olduğu taktirde, elektronik işaretler kısaca durur ve bu suretle bir kimliği tespit subayı denetmeni haberdar eder, bu sonuncu da elektronik beynin verilerine göre en iyi silâh sistemini kullanıp kullanmama safhasına geçilip geçilmiyeceğini kararlaştırır. Barış döneminde başvurulan sistem avcı uçağını kullanmaktır, avcı uçakları bir sürü müdahale şekline başvurabilir veya hiç birini kullanmadan üssüne dönebilir.

Bir keşif uçağı harekete geçirilir. Pilot durmadan elektronik beyinden hangi yolu izliyeceğine, hangi yükseklikte uçacağına, ne zaman hızlanacağına, ne zaman dönüş yapacağına ve hedefin ne zaman görüneceğine dair talimat alır. Elektronik beynin çok iyi bir şekilde işlemesi pilota, ses-ötesi hızda manevra yapabilecek havaalanına sahip olduğu güvenini verir. Barış döneminde, hedef dost muamelesi görür ve uymak zorunda kaldığı sorulara neden cevap vermediği sorulur. Bundan sonra avcı uçağı üssüne döner ve elektronik beyin uçakta kalan yakıtı dikkatle hesap eder.

Savaş döneminde, «kimliği bilinmeyen» işaretler füzelerin kullanımını zorunlu kılabilir. Denetim merkezindeki elektronik beyin füze üssüne bir uçak pilotu gibi tespitte bulunması talimatını verir, ancak elektronik beynin

(1) Fransa'nın projeye katılışı istihbaratın toplanması ve iletilmesi safhası ile ilgilidir ve mukabele vasıtalarının denetimi safhasında son bulur.

talimatını alan ve cevap veren füzenin içindeki yönetim mekanizması olur. Füze atıldıktan sonra dahi -tabiatiyle geri getirtmek imkânsızdır- denetmene son bir seçim hakkı tanınır : Hedefe isabet etmeden önce füzenin havada patlatılması mümkündür.
Kısaca NADGE, kendisinden öncekilerin yerini alan bir sistem değildir, ama mevcut cihazları en gelişmiş teknik ile tamamlamaktadır. Modern cihazların çok yüksek hızlarının önemli şekilde azalttığı alarm süresinden azamî derecede yararlanılmasını mümkün kılar. Verilerin hesaplanmasında artık saniye yerine mikro-saniyeyi (saniyenin milyonda biri) kullanan NADGE âni bir mukabelede bulunmayı mümkün kılmaktadır.

ALTYAPI PROGRAMI (1)

HAVA ALANLARI	£	421 milyon	(2)
Havaalanı Sayısı : 220			
TRANSMİSYON ŞEBEKELERİ	£	198 milyon	
Kara hatları, denizaltı kabloları ve deniz bağlantıları	50,000 km / 31,000 mil		
PETROL İKMAL ŞEBEKELERİ	£	168 milyon	
Boru Hatları	10,000 km / 6,300 mil		
Depolar	2 milyon metre küp / 440 milyon galon		
DENİZ TESİSLERİ	£	98 milyon	
RADAR İKAZ TESİSLERİ	£	33 milyon	
HAVA SAVUNMASI	£	110 milyon	
ÖZEL CEPHANE DEPOLARI	£	38 milyon	
FÜZE YERLEŞİMİ	£	96 milyon	
DİĞER PROJELER	£	92 milyon	
	£	1,254 milyon	
DİLİM I — ALMANYA'DA ALTYAPI			
DİLİM II - VI HENÜZ PROGRAMLAŞMAMIŞ			
DİLİMLER — Yaklaşık olarak	£	230 milyon	
Toplam	£	1,484 milyon	
Yaklaşık olarak	£	1,500 milyon	

(1) 30 Haziran 1967 de yapılan maliyet tahminine göre.
(2) Eski Dilimler'den VII nci Dilim'e kadar Almanya'daki havaalanları hariç olmak üzere.

ASKERİ KOMİTE

Daha önce Washington'da bulunan Askerî Komite Brüksel'e taşınarak Konsey'in çalıştığı merkeze gelmiştir. Bunun sonucu olarak NATO'nun sivil ve askerî kuruluşları arasında gerekli danışma belirgin bir şekilde artmıştır. Aynı bina içinde Genel Kurmay Başkanları'nın, Daimî Askerî Temsilcileri ile millî delegasyonların üyeleri ve Milletlerarası Sekreterlik mensupları arasında temaslar kolaylıkla günlük normal işler haline gelir. Plânlama Komitesi'nin tesbit ettiği görevleri yerine getirmek için Askerî Komite haftada bir ya da iki defa Daimî Temsilciler seviyesinde toplanır. Komite'nin başında Milletlerarası Kurmay Heyeti Müdürlüğü'nün kendisine yardımcı olduğu bir başkan vardır. Askerî Komite'nin yürütme organı olan Milletlerarası Kurmay Heyeti NATO bölgesinin kaynaşık savunmasına katılan 13 ülkenin kara, deniz ve hava kuvvetlerine mensup subaylardan kuruludur. İster küçük, ister büyük olsun üye ülkeler böylece, savunma plânlamasının hazırlanmasında ve gelişmesinde tam bir görüş birliği sağlar.

SHAPE'in Müttefiklerarası Onur Kıt'ası

ULUSLARA

6 ülkeye mensup gemiler Atlantik Hazır Kuvveti (STANAVFORLANT)ni meydana getirmektedir.

Kuzey Norv

Merkezi Avrupa Müttefik Hava Kuvvetleri üyesi 6 ülkenin Avcı Uçakları

RASI İŞBİRLİĞİ

'da ve Türkiye'de harekât eğitimi yapan Avrupa Çevik Kuvveti'ne 8 üye ülke Kara ve Hava birliklerive katılmaktadır

NATO SAVUNMA BÖLGESİ

NATO Savunma Bölgesi, Andlaşma'nın 6. maddesi uyarınca üye ülkelerin, Türkiye dahil, Avrupa'daki topraklarını, Kuzey Amerika'yı ve Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde bulunan Atlantik bölgesini kapsar. 5. madde «Taraflardan birine, ya da birçoğuna karşı girişilecek silâhlı bir saldırının hepsine karşı bir saldırı kabul edileceği»ni belirtmektedir. Kuzey Amerika'da ve Avrupa'daki çeşitli karargâhlar şunlardır : Norfolk'da Atlantik Müttefik Kuvvetleri Karargâhı, Belçika'da Mons'ta Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı, İngiltere'de Northwood'da Manş Bölgesi Karargâhı, Ottowa ve Washington'da ABD - Kanada Bölgesel Plânlama Grubu Karargâhları. NATO Başkumandanları böylece bütün bölgenin savunmasını sağlarlar.

10

BİLİM ALANINDA İŞBİRLİĞİ VE ÇEVRE SORUNLARI

1956 Aralık ayından itibaren Üç Bilge Komitesi, vermiş olduğu raporda, bilimsel işbirliğinin gerekli olduğunu belirtmiş ve 1957 Ekiminde ilk Sputnik'in atılması bu sorunun önemini doğrulamıştı. Bu arada NATO, bilimsel ve teknik işbirliği konusunda bir çalışma grubu kurmuş, Grup da raporunu, 1957 Aralık ayında toplanan İttifak'ın Hükûmet Başkanlarına sunmuştu.

NATO üyesi ülkelerin genellikle daha olumlu bir bilim politikası kabul etmeleri gerektiğine değinen Üçler Komitesi, özellikle araştırıcıların, mühendislerin ve teknisyenlerin işe alınış, yetiştiriliş ve kullanılışının düzenlenmesi konusuna dikkati çekmişti. Her eylemin temelinde ulusal çabaların bulunması gerektiğini belirten çalışma grubu ise, raporunda, NATO'nun bu alanda, bilimsel ve teknik kaynakları geliştirmede ulusal programlar hazırlamaları için hükûmetler nezdindeki prestijini kullanmakla ve ulusal kaynakların kullanımında tasarruflarda bulunmak ve bilimsel mübadelelere hız vermek için uluslararası faaliyetleri önermekle ve bilimsel ilerleme ile ilgili diğer teşekküllerle işbirliği yapmakla, olumlu bir rol oynayabileceğine değinmiştir.

1957 Aralığında Hükûmet Başkanları, çalışma grubunun iki tavsiyesini kabul etti. Bilimsel siyaset konularını tam yetki ile ele alabilecek millî temsilcilerden oluşan bir Bilim Komitesi'nin kurulmasını kararlaştırdılar. Komite, durumun gelişmesine göre kendi programını hazırlayacak, ancak genellikle görevi, çalışma grubu raporunun NATO'ya verdiği rolü Teşkilât'ın ne şekilde yerine getirebileceğine dair Konsey'e tavsiyelerde bulunmak olacaktı. Bundan başka Bakanlar, Milletlerarası Sekreterlik'te, Komite ça-

lışmalarına yön verecek ve bilimsel konularda Genel Sekreter'e tavsiyede bulunacak yetenekli bir kişiye ayrılmış olan bir Bilimsel Danışmanlık makamı meydana getirmişlerdir. Bilim Komitesi az zamanda büyük bir önem kazandığından Bilimsel Danışman da Genel Sekreter Bilimsel İşler Yardımcısı ünvanını almış ve araştırmacılardan oluşan Bilimsel İşler Dairesi onun yüksek yönetimine bağlanmıştır.

Bilim Komitesi

1958 den 1960 a kadar Bilim Komitesi (ilk toplantısını 1958 Martında yapmıştır) bilimi uluslararası bir çerçeve içinde geliştirmenin çeşitli yollarını incelemiştir. Bu aşamada, ilk on yıllık çalışma döneminin temelini teşkil edecek üç büyük program meydana getirmiştir : Bilimsel Araştırma Bursu Programı, Araştırma için Yardım Programı ve Yaz Kursları Programı. Bundan başka, İttifak için kısa vadede önem taşıyan özel bilim alanlarında faaliyet göstermiştir : Okyanus - bilim, harekât araştırması, beşerî unsurlar v.b.

Yılda iki defa toplanan Bilim Komitesi'ne, kararları uygulamakla yükümlü olan Genel Sekreter Bilimsel İşler Yardımcısı başkanlık eder. Yönettiği araştırmacılar grubu Komite'nin çeşitli programlarının yürütülmesi ile uğraşır. Yaz kursları, harekât araştırması, meteoroloji, radyo-meteoroloji alanlarında danışma komisyonları ile okyanus - bilim konusunda bir alt - komite Komite'ye yardımcı olur. Bilimsel programlar bütçesi, 1959 da 1.15 milyon dolar iken 1964 de 4 milyon doları bulmuştur. 1968 de ise 4.3 milyon doları bulan bütçe şu programlara bölünmüştür :

Bilimsel Araştırma Bursları	2,600,000 dolar
Yaz Kursları	780,000 dolar
Araştırma Yardımları	795,000 dolar
Harekât Araştırması	100,000 dolar
Beşerî Unsurlar	25.000 dolar

Günümüzde, genç araştırmacıların ülkelerde yetiştirilmesine, bilimsel kültürlerinin bir parçası olarak bakılmaktadır. Hiçbir uluslararası Kuruluş, Bilimsel Komite'ninki kadar büyük çapta bir araştırma bursu programını ele almamıştır. 1959 da 1 milyon dolarlık bütçe ile başlıyan program 1960 da 1.75 milyon doları ve 1968 de yılda 2.5 milyon dolarlık bir seviyeyi bulmuştur.

Araştırma Bursu programı

Her yıl binden fazla NATO Araştırma Bursu verilmektedir. Bugüne kadar verilen toplam burs sayısı -yaklaşık olarak sekiz bin- bu bilimsel eğitim programının önemini yansıtmaktadır. Nazarî olarak, üye ülkelere ayrılan burs sayısı, ülkelerin malî katkıları ile orantılıdır. Oysa uygulamada, bilimsel gelişmeleri özel bir ivedilik isteyen ülkeler, programdan buna göre yararlanabilmektedirler. Bursluların yaklaşık olarak % 50 si ile kimya ve fizik öğrenimi yapılmakta; ama, teknik hizmetler, matematik, tıp bilimi,

biyoloji ve jeoloji de ilgi çekmektedir. Burslıların % 70 i otuz yaşından gençtir ve çoğu bir yıllık veya daha fazla süreli burslardan yararlanmaktadır.
Bilim Komitesi, programı, genel olarak denetlemekte ancak daha ayrıntılı yönetim, her ülkede, millî bursları da yöneten bir büro tarafından sağlanmaktadır. Bu bürolar adayları seçmekte, burslıların yol giderleri ile ödeneklerini karşılamakta ve bunların gittikleri üniversiteler ile bağlantı kurmaktadır.
Seçim, bilimsel değer ve seviyeye göre olmaktadır. Ancak uygulanan usuller ülkeden ülkeye değişmektedir. Nitekim bir kısmı bursları, doktoralarını yapmış araştırmacılara ayırmakta, diğerleri ise üniversite sonrası yetişme ve araştırmaya ağırlık vermektedir.

Yaz kursları

Yaz Kursları Programı, her yıl Varenna'da (İtalya) ve Houches'da (Fransa) düzenlenen yaz kurslarınkine benzer konferansların ya da yaz derslerinin yapılmasını öngörmektedir.
Bu gibi toplantılar, çeşitli seviyedeki araştırmacıların, onbeş gün veya daha fazla bir süre ile, kalabalığın gürültüsünden uzak olarak, bir sorunu incelemeleri için yapılmaktadır. Toplantılar sâbit modellere göre düzenlenmemektedir, bazan on konferansçı ve kırk dinleyiciyi, bazan da kırk konferansçı ve yüzden fazla dinleyiciyi bir araya getirmektedir. Bazan yeni gereçler gösterilmekte ve orijinal teknik denemeler yapılmaktadır. Eğitimin dışında, öğreticiler ile öğrenciler fikir alışverişinde bulunabilmekte, kavram ve teorileri aydınlatabilmekte, inceleme konusunu daha iyi anlayabilmektedirler. Bu ortam, genellikle Üniversitelerde az değinilen ve bu hususdaki gerçekleştirmelerin büyük yankılar doğurduğu çeşitli dallarda çalışanlar için son derece değerli olmaktadır.
1959 yılında, program ilk başladığı vakit, NATO, kısmen veya tamamen sekiz yaz kursunu finanse etmiştir. 1967 yılında bütçe beş misline çıkmış ve matematikten astronomiye, biyolojiden tıbba veya diğer konuları kapsayan ve psikolojik ölçüler teorisi ile elektronik beyinlerin dillerinin programlaştırılması alanına kadar uzanan elli toplantılık bir program öngörülmüştü. 1967 yılı için, örnek olarak şunlar sayılabilir : «Protein yapısının ve fonksiyonunun moleküler yönleri» (Venedik), «Katı eriticiler kimyası» (Hamilton, Kanada) «Alçak basınç yapısı ve elektro-manyetik dalgaların yayılması» (Aberystwyth, Galler) «Beyinde kantitatif araştırma metodları» (İstanbul) «Aşırı İstatistik değerlerinin teknik uygulamaları» (Faro, Portekiz). Bu toplantılara yılda 3500 den fazla araştırmacı katılmakta ve kursların yaklaşık olarak üçte ikisinin elkitabı olarak basılan tutanakları genellikle en güvenilir kaynak olarak kabul edilmektedir. Yaz kursları yöneticileri dünya çapında bilginlerin ve pek çok Nobel ödülünü kazanmış olanların katılmasını sağlamakta ve genç araştırmacıların başka yolla çok güç yapabilecekleri değerli ilişkiler kurmalarını sağlamaktadır.
İttifak üyesi olmayan ülkelerden de bilginler gelmekte ve bunlar katılanların % 10 undan fazlasını teşkil etmektedir. Araştırmacılardan beşte iki-

sinden biraz fazlası, toplantının yapıldığı ülkeden gelmekte, diğerleri ise çeşitli ülkelerden katılmaktadır. Araştırmacılar genellikle İngiltere'den, Birleşik Amerika'dan, İtalya'dan, Almanya'dan ve Fransa'dan gelmektedir; NATO üyesi olmayanlar arasında İsveç ve İsviçre en çok temsil edilen ülkelerdir. Ayrıca pek çok Avrupa ülkesine mensup araştırmacı kurslara katılmıştır. Bilim açısından gerekli görüldüğünde Doğu Avrupa ülkelerinin de katılması için tedbirler alınmıştır.

Araştırmanın programı

Bilimsel ilerleme araştırmaya bağlıdır. Her ne kadar araştırmanın ulusal seviyede finanse edilmesi düşünülmüşse de Bilim Komitesi, üye ülkeler araştırmacıları arasında işbirliğini teşvik amacı ile araştırma için bir Yardım Programı meydana getirmiştir. Bu programa göre, çeşitli ülkelerin üniversite laboratuvarlarında veya kazanç amacı gütmeyen araştırma enstitülerinde ortaklaşa yapılan araştırma projelerine, bu projelerin iyi sonuçlar verebilmesi için uluslararası işbirliğinin gerekli olduğu ispatlandığı takdirde, malî yardımda bulunulmaktadır. Bundan başka, NATO yardımının diğer ulusal veya uluslararası teşekküllerin faaliyetleri ile aynı işi görmiyeceği belirtilmelidir. Nitelikleri gereği bazı bilim dalları uluslararası bir eylemi gerektirmektedir, -okyanus, bilim ve meteoroloji bunun en belirgin örnekleridir- ancak diğer pek çok alanda, çeşitli ülkelerin tesislerinin birlikte kullanılması ve laboratuar denemelerinin birlikte yapılması sorunların daha hızlı ve etkili bir şekilde çözümlenmesini sağlamaktadır.

Desteklenmiş projeler

1967 yılı sonuna kadar NATO'nun malî katkıda bulunduğu üçyüz proje nitelikleri ve hacimleri bakımından çok çeşitlilik arzetmektedir. Bunlar, başka araştırmacı bir grup tarafından incelenmiş bir soruna laboratuarda denenmiş karmaşık bir tekniği uygulamak ile, kısa dönemde araştırmacı mübadelesinden, birkaç yıllık bir desteği gerektiren uluslararası toplu araştırma programlarına kadar değişmektedir. Bu sonunculara örnek olarak şu gösterilebilir : Brüksel Üniversitesi, Londra Imperial Koleji, Karlsruhe Yüksek Teknik Okulu ve Marsilya Genel Kimya Laboratuarı tarafından ortaklaşa olarak ele alınan birleşik maden sülfürleri, seleniyürleri ve tellürürlerinin kimyasal ve metalürjik incelenmesi projesi. Bu dört laboratuarın belirli bileşiklere duydukları ortak ilgi, işbirliğinin temelini teşkil etmiştir. Her biri, bunları incelemek için kendi özel buluşları ve tekniklerini kullanmışlar, fakat çalışmalarında aynı metodlara başvurmamışlardır. NATO tarafından finanse edilen proje çerçevesi içinde program dört gruba ayrılmıştır ve her biri kendisi için en uygun olan incelemede bulunmaktadır. Sonuçların karşılaştırılması ve fikir teatisi düzenli aralıklarla yapılmaktadır.

Nürnberg Rasathanesi ile İzmir Ege Üniversitesi arasında, ikili yıldızların tutulmalarının (eklips) fotometrik incelenmesi konusundaki işbirliği, NATO tarafından finanse edilen araştırmaların diğer bir örneğidir. Bu örnekte,

ihtiyaçlarını gidermek üzere iki grup işbirliği yapmıştır. Alman Rasathanesi, Almanya'daki iklim koşulları ve elindeki araçlar yüzünden gerçekleştiremediği bir sürü ölçülere ilgi duymaktadır. Türk üniversitesinin özel bir teleskopa ve bunu yerleştirmek için yardıma ihtiyacı vardır, ayrıca öğrencilerin bunu çalıştırmağı öğrenmeleri gerekmektedir. Araştırma yardımı, Alman gök bilginlerinin Türkiye'ye bu yardımı yapmalarını sağlamış, öte yandan üç yıl için teleskopun kullanılması için verilen süre sırasında, ilgi duydukları ölçülerde bulunmaları temin edilmiştir.

Okyanus - bilim araştırması

Bu program çerçevesinde yardım alabilmek için gerekli koşullara sahip olan bilim dalları, yaz kurslarında incelenen konular kadar çeşitlidir : Kimya, fizik, zooloji, astronomi, biyoloji ve jeoloji. Ele alınmayan yegâne konular, örneğin uzay araştırması ve basit cisimler fiziği, diğer uluslararası kuruluşların ele aldıkları konulardır. 1960 yılında, programın, başlamasından itibaren, okyanus - bilim, özellikle dikkati çekmiştir. Son yıllarda okyanus - bilim araştırmalarına 700,000 dolarlık yıllık bütçe üzerinden 200,000 dolar ayrılmıştır. Araştırma için Yardım Programı Danışma Komisyonu, bilimsel gelişmenin büyük ihtiyaç gösterdiği ancak zayıf araştırma araçlarına sahip ülkelerin ulusal projelerine, fonların % 20 sini tahsis etmek yetkisine sahiptir. Bu hüküm, dışarıda ileri derecede tecrübe kazanıp çalışmalarına kendi ülkelerinde devam etmek isteyen genç araştırmacılara yardım etmek üzere uygulanmıştır. Bu araştırmacılar, belirli bir üne ulaşmadan destek görmede zorluğa uğramaktadırlar ve NATO yardımları onlara bu geçiş döneminde destek olmaktadır.

Bilim Komitesi, İttifak'ın gücünü doğrudan doğruya etkileyen ve uluslararası bir eylem gerektiren çeşitli bilim dallarına ilgi göstermiştir. Bu sorunları incelemek üzere destekleyici özel programlar sık sık ortaya atılmıştır; ancak, elde edilen sonuçların başarısı, hiç şüphe yok ki bu bilim dallarından her biri için kurulan danışma gruplarına aittir. Okyanuslar hakkında daha fazla bilgi edinilmesi bütün insanlık için büyük bir değer taşır. Özellikle, birbirlerine denizle bağlı olan NATO ülkeleri için okyanus - bilim incelemeleri gerek savunma, gerek temel bilgi açısından hayatî bir önem taşır. Bununla birlikte, okyanus - bilim son zamanlara kadar ulusal makamların ilgisini çekmemiştir, bunun bir nedeni de bu incelemelerin uluslararası kademede ele alınması temennisiydi.

1959 yılında, Bilim Komitesi NATO ülkelerinin çoğunun temsil edildiği ve yılda bir ya da iki kere toplanan, okyanus - bilim araştırması ile ilgili bir alt-komite kurmuştur. Araştırma için Yardım Programı faslından yararlanan bu komite, çeşitli ülkelerin işbirliği ile çeşitli araştırma projeleri gerçekleştirmiştir. Ancak NATO programı, bu araştırmaların gerçek maliyetinin sadece bir kısmını finanse etmektedir. Araştırmalara katılan ülkeler, başlıca giderleri ve özellikle okyanus - bilim araştırmasında gemilerin seyir giderlerini karşılamaktadır.

Fizikî okyanus - bilim ve özellikle Cebelitarık Boğazı ile Feroe - Shetland Boğazı'ndaki gözlemler başlıca ilgi konusu olmuşlardır. Kuzey Denizi'nde fırtına dalaglarının incelenmesi ve otomatik kayıt şamandıralarının yapı-

mı önemli projeler arasındadır. Irminger akıntısı ile Boğaziçi'nde de başka incelemeler yapılmıştır. Genç araştırmacıların çeşitli projelere katılabilmeleri ve bunların okyanus - bilim araştırmasında uzmanlaşabilmeleri için ortak araştırma programı meydana getirilmiştir.

Beşerî unsurlar

«Beşerî unsurlar» deyimi ile, psikolojik davranış, sosyal psikoloji, psikofizyoloji, sibernetik, ergoloji, ergonomi bilimlerinin tümünü yâni insanın birey olarak veya grup içinde davranışının bilimsel olarak incelenmesini kapsamaktadır. Bu çalışmaların sonuçları, içerisinde askerî harekât, yönetim, eğitim, ticaret ve sanayiin de bulunduğu insan faaliyetlerinin bütün alanlarını ilgilendirmektedir. Beşerî unsurlar konusundaki danışma grubunda, davranış bilimlerini inceleyen savunma kurumlarına veya Üniversitelere mensup altı üye vardır. Grup, ilk adı ile -Savunma Psikolojisi Danışma Grubu- birinci toplantısını 1959 Eylülünde yapmıştır, 1960 - 1965 arasında, askerî psikologları ilgilendiren konularda konferans dizileri düzenlemekle uğraşmıştır. Askerî psikolojinin çalışmalarında önemli bir yer tutması bakımından grup hem Bilim Komitesi'ne hem de savunma konusunda araştırma grubuna bağlıdır. 1966 yılında, bilimsel faaliyetin bu kesiminin önemini gözönünde tutarak, beşerî unsurlar konusunda bir programın yapılmasını ve bunun uluslararası yönden finanse edilmesini önerdi ve Gruba bugünkü adını verdi.

1967 de hazırlanan programın üç ana amacı vardır : Bilgi teatisi, üst seviyede metod öğretimi ve işbirliği yoluyla araştırma. Bu amaçlara uygun olarak danışma grubu, konferanslar, kollokyumlar ve seminerler düzenlemekte ve bu toplantılarda gerek askerî, gerek sivil araştırmacılar için ilginç olan yüksek seviyede psikolojik sorunlar ele alınmaktadır. Değerli bilginlerin kendi alanlarındaki aktüel sorunlar konusunda üniversitelerde veya diğer merkezlerde konuşabilmeleri için gezici konferanslar da düzenlenmektedir. Bundan başka, inceleme ziyaretleri programı çerçevesinde araştırmacılar, tavsiye almak veya özel sorunların incelenmesinde yardım görmek üzere yabancı lâboratuvarlara gidebilmektedirler. Danışma grubu, Bilim Komitesi'nin araştırma için malî yardım taleplerini de desteklemektedir.

Yeni olmakla birlikte, beşerî unsurlar programı, bir dereceye kadar, davranış bilimlerinin az gelişmiş olduğu ülkelerde, bu alandaki bilimsel faaliyetin seviyesini yükseltebilmelidir. Daha şimdiden, program sayesinde çeşitli NATO ülkelerindeki, davranış bilimleri ile ilgili araştırma merkezleri ile daha sıkı ilişkiler kurulmuştur.

Harekât Araştırması Danışma Komisyonu

Harekât araştırması yöntemlerini düzenlemenin ve bu yöntemleri kullanmayı geliştirmenin âcil olduğunu gözönünde tutan Bilim Komitesi, altı üyeden oluşan ve ilk toplantısını 1960 Martında yapmış olan Harekât Araştırması Danışma Komisyonu'nu kurdu.

Programı dört noktayı içermekteydi : Kısa dönemler için, bu konuda az ilerlemiş bulunan ülkelere konferans vermeleri için harekât araştırması

uzmanı göndermek; Üniversitelerin ve hükûmetlerin harekât araştırması gruplarına yardımcı olmaları için yabancı uzmanlar yollamak; pratik ve teorik alanda yetiştirilmeyi sağlamak için burslar vermek; eskiden beri yerleşmiş bulunan harekât araştırması grupları ile yeni kurulmuş olanlar arasında uzman teati etmek. Beşerî Unsurlar Danışma Komisyonu gibi bu komisyon da hem Bilim Komitesi'ne hem de Savunma Araştırma Grubu'na bağlıdır.

Harekât araştırması konusunda ilk bilgiler verildikten sonra, kısa süreli kursların yerini konferanslar ve kollokyumlar almıştır. 1967 yılının sonunda, İttifak'ın pek çok Avrupalı ülkesinde askerî ve sivil nitelikte konular üzerinde yirmialtı toplantı düzenlenmiş ve ulusal ilginin uyanmasında ve araştırmacıların yabancı meslektaşları ile ilişki kurmalarında bu toplantıların katkısı büyük olmuştu.

1962 deki gözden geçirme

Burs programı, harekât araştırmasına da burs verilebilmesi için 1962 de gözden geçirilmiştir. 1968 yılı sonunda, NATO veya ulusal araştırma gruplarında, kırk kadar araştırmacı pratik eğitim görmüştür. Araştırmacıların tavsiyeler alabilmeleri ve iyi kurulmuş merkezlerden yardım görebilmeleri için, inceleme ziyaretleri programı ile uzman teatisi kolaylaştırılmış bulunmaktadır.

Sekiz yıldan beri bu program eskiden harekât araştırmasının yetersiz olduğu ülkelerde bu tekniklerin günlük uygulamasının yapılmasına yardımcı olmuştur. Bütün ülkelere bilgi verilmiş ve harekât araştırması uzmanlarının bir araya gelerek ortak sorunları incelemeleri sağlanmıştır.

1959 yılında, Genel Sekreter Bilimsel İşler Yardımcısı tarafından kurulan Meteoroloji Danışma Grubu, yirmialtı üyeden oluşmakta, yılda bir kere toplanmakta ve birçok yaz kursu ile araştırma projesi düzenlemiş bulunmaktadır. Özellikle meslekten meteorologların yetişmesi için, birçok ülkenin yeteneksiz imkânları üzerine dikkati çekmiştir. Bu sorunu, hiç değilse kısmen giderebilmek amacı ile konferansçı teatisi ve araştırma konusunda ortak bir program önermiştir.

Meteoroloji sorunları

Grup tarafından bugüne kadar tavsiye edilmiş araştırma projelerinden en önemlisi, NATO ile İtalyan makamlarının ortaklaşa düzenledikleri ve çeşitli ülkelerin meteorologlarının işbirliği yaptıkları «Alp rüzgârlarında siklonların gelişmesi» incelemesi olmuştur. Grup ayrı bir danışma komisyonunun kurulabilmesi için meteorolojiye bağlı iki sorunun yeteri kadar önemli olduğunu düşünmüştür : Elektromanyetik dalgaların yayılması üzerine hava şartlarının etkisi, radyo transmisyonu ve yansıma metodları ile atmosfer fiziğinin birbirine yakından bağlı olan incelemesi. 1961 yılında, radyometeoroloji konusundaki danışma komisyonu bu sorunları incelemeğe başlamış, bu iki alanda araştırma projeleri ortaya atmış ve gözlemiştir.

Radyometeoroloji sorunları konusunda pek çok yaz kursu düzenlenmiştir.

Bilim Komitesi'nin uzun vâdeli hedefi, bilimsel işbirliği ile İttifak'ın güç-

lenmesidir. Her ne kadar savunma için araştırmaya doğrudan doğruya etkisi olan çeşitli faaliyetler düzenlememişse de, programların bazılarının bu alanda gene de belirli bir etkisi olmuştur. Örneğin, Harekât Araştırma Komisyonu ile Modern Toplumun Sorunları Komitesi, raporlarını sadece Bilim Komitesi'ne değil, fakat aynı zamanda Savunma Araştırma Grubu'na verir.

Ulusal Direktörler Komitesi'nin yerini alan ve kurulmasına 1964 yılında Bilimsel Komite'nin büyük katkıda bulunduğu Savunma Araştırma Grubu, bugün NATO içinde savunma için araştırma konusundaki bellibaşlı sorumlulukları yüklenmiştir.

NATO'nun askerî kuruluşlarının kendi araştırma kurumları vardır : La Haye'deki SHAPE Teknik Merkezi ([1]); La Spezia'daki SACLANT Denizaltı Araştırma Merkezi ([2]) ve Paris'deki Hava - Uzay Araştırma Danışma Grubu (AGARD) ([3]). Bilimsel İşler Dairesi, AGARD ile yakın işbirliği yapmış ve çeşitli kollokyumlar düzenlemiştir. AGARD'ın gereçlere ilişkin isteklerini karşılamak için eritilemeyen madenler konusunda düzenlenen Bilim Komitesi'nin hazırladığı konferans bu işbirliğinin örneklerinden biridir.

Von Karman Enstitüsü

Nihayet, Bilim Komitesi, akışkanlar dinamiği konusunda çalışan Belçika'da Rhode - Saint - Genèse'deki von Karman Enstitüsü ile işbirliği yapmıştır. Bu Enstitü'nün giderleri 1960 dan beri tüm NATO ülkeleri tarafından karşılanmaktadır. Enstitü NATO ülkesi öğrencilerine teorik ve pratik bilgi vermekte, hava - dinamiği konusunda yüksek seviyede temel ve endüstriyel araştırmalar yapmaktadır. Bilim Komitesi, Enstitü çalışmalarına büyük ilgi göstermiş ve araştırma kursları ile gezici profesörler bursları sağlamıştır.

Bilim Komitesi, en âcil boşlukları dolduracak bilimsel programları hazırlamakla yetinmemiştir, aynı zamanda Batı dünyasında uzun vâdeli bilimsel gelişmeye de ilgi duymuş ve 1959 dan itibaren bu sorunların ayrı bir incelemesini önermiştir.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi için

NATO ve Ford Vakfı, Brüksel Üniversite Vakfı'nın himayesi altında, M. Armand (Fransa) tarafından yönetilen bir çalışma grubunun gerçekleştirdiği bu incelemeyi finanse etmişlerdir. NATO ülkelerinin en üstün bilim adamlarından oluşan bu grup, 1959 Eylülü ile 1960 Haziranı arasında toplanmıştır. 1960 Ekiminde, «Batı bilim gücünü kuvvetlendirecek araçlar» konusunda Grub'un yayınladığı rapor, bilimin gelişmesinde karşıya çıkan başlıca engelleri incelemekte ve bunların ulusal ve uluslararası seviyede giderilmesi için yol göstermektedir. Önerilerin çoğunluğu bilimsel veya teknik sorunlardan çok bilimin gelişmesini durduran siyasî, iktisadî veya idarî unsurlarla ilgilidir. Raporun da belirtiği gibi «uygun kaynakların bilim

([1]) Bk. S 179.
([2]) Bk. S. 180
([3]) Bk. S. 181.

işlerine ayrılması için, Devlet adamlarının bilinçli bir çaba göstermeleri ve daha büyük bir eylem birliğinin araştırılması ile siyasî engeller kaldırılmalı ve Batı biliminin etkililiği arttırılmalıdır».
Bundan başka rapor, NATO ülkelerine, Avrupa'da bir uluslararası Bilim ve Teknoloji Enstitüsü'nün kurulması ilkesini ayrıntılı olarak incelemelerini önermektedir. Ertesi yıl, bu öneri, Dr. J. R. Killian Jr. (Birleşik Amerika) tarafından yönetilen bir çalışma grubu tarafından incelenme konusu yapılmıştır. 1962 Kasımında yayınlanmış olan raporunda, çalışma grubu, üniversite öğreniminden sonra yüksek seviyede araştırma ve öğretime tahsis edilecek bazı bilim merkezlerini bir araya getirecek bir uluslararası Bilim ve Teknoloji Enstitüsü'nün kurulmasını ileri sürmektedir.
Bu öneri uygulanamamıştır. Daha önce küçük çapta benzer bir enstitünün kurulması projesi mevcuttur. Konsey çalışma grubu raporunun yayınlanmasında izin vermiş ve bu yolla İttifak'a katılmayan ülkelerin, çeşitli önerileri inceleme imkânına sahip olmalarına imkân sağlamak istemiştir.
Bilim Komitesi'nin faaliyetlerini dayandırdığı kavram bugün, 1967 ye oranla çok daha kesin bir nitelik kazanmıştır. Çünkü uluslararası güç ve güvenlik, her zamankinden çok, iktisadî ve askerî gelişmenin temelini teşkil eden bilmin ve teknolojinin ilerlemesine bağlıdır. İttifak için önemli olan bilimsel ve teknolojik sorunlar konusunda Konsey'e tavsiyelerde bulunan Komite, uluslararası işbirliği alanında çeşitli projeleri malî bakımdan desteklemeğe devam edecektir.

Çözümlerin iyediliği

Bununla birlikte Komite devamlı olarak, özellikle ilerleme gerektiren alanları araştırmakta ve bu boşlukları giderecek uygun tedbirleri önermeğe çalışmaktadır. Örneğin, 1967 yılında, ısıya dirençli malzemeler konusunda incelemelerin ve araştırmaların yapılması gerektiğini düşünen Bilim Komitesi, bu konuda ilk destekleyici değerlendirme konferansını düzenlemeğe karar vermiştir. 1967 yılında, Oslo'da yapılan bu konferans 1000 C° ile 2000 C° ısı arasında değişen malzemelerin kullanımında yapılacak temel araştırmaya insan ve gereç yardımı ile ilgili tavsiyeleri ele almıştır.

Kompüter bilmi

Günümüzde, Bilim Komitesi kompüter bilmine esaslı bir ilgi göstermektedir; 1968 yılında elektronik beyinlerin maddî olmayan unsurlarının tekniği konusunda destekleyici bir değerlendirme konferansı düzenlemeği öngörmüş ve bir Uluslararası Kompüter Enstitüsü'nün kurulması konusunu inceleyecek olan özel bir çalışma grubu kurmuştur. İlk toplantılarında, böyle bir enstitünün gerekli olduğunu tespit eden bu çalışma grubu şimdi bu sorun üzerinde çalışmaktadır.
Bilim Komitesi, son derece iyi sonuçlar aldığı okyanus - bilim araştırması programını geliştirmekte ve üye ülkelerin çoğunun ilgisini çekebilecek yeni projeleri ele almaktadır. Aynı zamanda, beşerî unsurlar ve harekât araştırması ile ilgili programlarını da geliştirmeğe çalışmaktadır.

Modern Toplumun Sorunları Komitesi

Tabiat kaynaklarının tüketilmesi ve çevrenin değişmesi sonucunu doğuran çeşitli buluşlar yeryüzündeki insan hayatını tehdit eden bir boyut kazanmıştır. Birleşmiş Milletler'in Ekonomik ve Sosyal Konseyi, İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Konseyi, Doğu Avrupa Karşılıklı İktisadî Yardım Konseyi, Amerika Devletleri Teşkilâtı gibi bölge kuruluşları kadar, hükûmetler de insan çevresinin hızla bozulup değişmesinden endişe etmektedirler. NATO da bu konuyu önemle ele almış bulunmaktadır.

Nitekim, Kuzey Atlanik Andlaşması'nın yirminci yılını kutlamak için Washington'da Bakanlar seviyesinde yapılan toplantıda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Nixon, «Yirminci yüzyılın son 30 yılında insan hayatının niceliklerini korumak yolundaki endişemizle ilgilenmek için» NATO'nun yeni bir boyuta erişmesini tavsiye etmiştir. Nixon, «Batı ülkeleri, hızla gelişen bir sanayi teknolojisinin yararlarını bölüşürken bunların ortaya çıkardığı zararları karşılamak durumuna girmişlerdir» demiştir.

NATO'nun tepkisi

Kuzey Atlantik Konseyi Genel Sekreteri bunun üzerine, NATO'nun bu konuda neler yapabileceğini tespit için derhal üye hükûmetlerin görüşlerine başvurmuş ve Konsey 6 Kasım 1969 da modern toplumun sorunları ile uğraşacak bir komite kurulmasını kararlaştırmıştır.

«Modern Toplumun Sorunları Komitesi» adı verilen bu Konsey komitesi, pratik olarak, Müttefik uluslar arasında, toplumları için daha iyi bir çevre yaratmak yolunda görüş ve tecrübe teatisini nasıl iyileştirebileceklerini inceleyecekti. Böylece Komite, üye ülkeler hükûmetlerini ulusal ya da uluslararası eylemlere yöneltmek için çevreye özgü sorunları incelemekle görevlendiriyordu.

Komite Genel Sekreter Bilimsel İşler Yardımcısı'nın sorumluluğu altında çalışmaktadır.

Çevre sorunları NATO'yu ne bakımdan ilgilendiriyor ?

Ne gibi nedenler, üye hükûmetleri NATO'ya bu yeni görevi vermeğe götürmüştür ? Bazı çevreler, bu yeni görevin pratikte, NATO'nun, barışı korumak ve siyasî yumuşamayı sağlamak şeklinde belirlenen ikili amacını gölgelemesinden kuşku duymuşlardır. Bu arada varolan başka kuruluşların bu işi daha iyi yapacağı da ileri sürülmüştür. Diğer bazı kimseler, çevre sorunları için duyulan ilgiden yararlanarak NATO'nun halkın sevgisini kazanmak yolunu tuttuğunu söylemişlerdir.

Gerçekte, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın, genel olarak, üyelerini, halklarının «istikrar ve refahını sağlamağa has» şartları geliştirmeğe dâvet eden ikinci maddesinin bu gibi çalışmaları da kapsadığı açıkca anlaşılmaktadır. 20 yılı aşan bir süredir NATO, hükûmetlerarası ilişkiler için evrensel bir araç rolü oynamıştır. Milletlerarası şekilde finanse edilen altyapı programı ya da Savunma İnceleme Komitesi tarafından millî savunma plânlarının tahlili gibi yöntemler, çevre sorunlarının çözümlenmesi yolundaki işbirliği için faydalı öğretileri kapsamaktadır. Ayrıca, geçmiş yıl-

lar, Atlantik İttifakı'nın üye ülkelerin yüksek seviyede ilgisini çekebilecek bir kuruluş olduğunu ortaya koymuştur.

MTSK nasıl çalışıyor

Modern toplumun çalışmaları iki kavrama dayanmaktadır. Bunlardan birincisi pilot ülke fikridir. Herhangi bir ülke, bazen diğerleriyle ortak şekilde, herhangi bir projenin sorumluluğunu üzerine alırsa ona pilot ülke adı verilmektedir. İkinci fikir, NATO'nun bu alandaki çabalarının araştırmaya değil, çevre sorunlarını çözme amacı güden bir hükûmet siyasetinin ve millî kanunların ortaya konmasına yönelmiş bulunmaktadır.
Herhangi bir tasarının öncülüğünü yapan "pilot ülke", İttifak dışındaki ülkelerin temsilcilerini çalışmalara katılmağa davet edebilmektedir. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülük ettiği Karayollarında Güvenlik Projesi çalışmalarında İsveç ve Japon otomobil sanayilerinin temsilcileri de işbirliği yapmışlardır. Çevre sorunlarının genel oluşları, bunların toplu bir eylemle çözülmesini gerektirmektedir.

Konsey'in onayladığı projeler

Konsey'in onayından geçen pilot projeler şunlardır :

— Hava kirlenmesi.
Pilot ülke : Amerika Birleşik Devletleri Yardımcı pilot ülke : Türkiye ve Federal Almanya, Frankfurt ve Ankara'da bu konuda uzmanlarla ve üniversitelerle işbirliği yapılarak çalışmalar sürdürülmektedir. Çalışma grupu, 1971 de Modern Toplumun Sorunları Komitesi'ne bu konuda raporunu verebilecektir.

— Okyanusların ve kıyı sularının kirlenmesi.
Pilot ülke : Belçika.
Yardımcı pilot ülkeler : Kanada, Fransa, Portekiz.
Bu konuda 8 - 10 Haziran 1970 de Brüksel'de çalışma metotlarının tespiti için bir toplantı yapılmıştır. 2 - 6 Kasım 1970 de gene Brüksel'de yapılan bir kollokyum konuyu ele almağa devam etmiştir.

— Tabiî âfet durumlarında yapılacak yardımlar.
Pilot ülke : Amerika Birleşik Devletleri.
Yardımcı pilot ülkeler : İtalya, yer sarsıntılarının sebep olduğu zararların azaltılması konusunda, Türkiye ile birlikte.
Çalışma Grupu 10 ve 11 Martta Roma'da su baskınlarının sebep olacağı zararların azaltılması konusunda, 2 ve 3 Haziran 1970 de Brüksel'de, aynı konu uzmanlarının bir diğer toplantısı 10 - 23 Ekim 1970 de Venedik'te yapılmıştır.
Yer sarsıntılarının sebep olduğu zararların azaltılması sorunu 4 - 5 Haziran 1970 de Brüksel'de yapılan toplantıda incelenmeğe başlanmıştır. Konuyu 1971 İlkbaharında California'da toplanacak uzmanlar daha derin şekilde inceleyeceklerdir.

— Bilimsel verilerin karar yetkisi olan hükûmet kesimlerine aktarılması.
Pilot ülke : Federal Almanya.

Üye ülkelerin bu sorunu incelemek amacıyla toplumbilimcilerden inceleme grupları kurmaları tavsiye edilmiştir.

— Karayollarında güvenlik.
Pilot ülke : Amerika Birleşik Devletleri.
Ortak pilot ülke : Federal Almanya.
23 - 25 Mart 1970 tarihlerinde Brüksel'de yapılan ilk toplantıya Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Federal Almanya, Yunanistan, İtalya, Portekiz, Hollanda, Türkiye, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri katılmıştır. 11 - 12 Mayıs 1970 de Amerika Birleşik Devletleri Ulaştırma İşleri Müdürlüğü himayesinde pasif korunma konusunda, 12 Haziran 1970 de ise Çalışma Grupu tarafından NATO merkezinde kazaların önlenmesi üzerinde bir toplantı yapılmıştır.
Karayollarında güvenlik üzerinde çalışan grup raporunu 1972 yılı Aralığında hazır edebileceğini düşünmektedir.

— Modern sanayi toplumunda kişisel güdüleme ve grup güdülemesi.
İngiltere'de böyle bir inceleme için tedbirler alınmıştır. İnceleme özellikle değişim durumundaki bir dünyada emekçinin işinden memnunluğu ile her seviyedeki randıman arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. İngiltere İş ve Prodüktivite Bürosu'ndan Dr. N. A. B. Wilson adı geçen incelemeyi hazırlamakla görevlendirilmiştir.

— İç suların kirlenmesi.
Pilot ülke : Kanada.
Ortak pilot ülkeler : Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri.
Bu konuyu araştırmak için birinci toplantı 30 Haziran 1970 de Brüksel'de yapılmıştır. Çalışma Grupu 1970 yılı Sonbaharında ikinci toplantısını yaparak ilke ve tekniklerin ortaya çıkması konusunda ilk adımını atmıştır.

— Bölgesel Gelişme Stratejisi ve Çevresi.
Bu çalışma, Fransa tarafından gerçekleştirilecektir. 1971 Şubatında bir çalışma grupunun toplanması kararlaştırılmıştır. İnceleme, özellikle bölgesel gelişme çevresinde, çeşitli çevre sorunları arasındaki bağları ele alacaktır.

Konsey'in onayından geçen sekiz pilot proje dışında, şehircilik plânlarına ilişkin bir konuyla, uyuşturucu madde kullanımı da Modern Toplumun Sorunları Komitesi'ne teklif edilmiş bulunmaktadır.

11

KÜLTÜR ALANINDA İŞ BİRLİGİ

Atlantik İttifakı ülkelerinin kültür kökleri, Mezopotamya ile Nil ve Ürdün Vâdilerine kadar uzanan bir geçmişe dayanmaktadır. Doğu Akdeniz'de Yunan ve Hellen uygarlık merkezleri ile beslenmiş ve zenginleşmiş olan kültürleri, Roma tarafından, Tuna, Elbe, İskoçya'nın doğal sınırı olan Tweed ve Ebre kıyılarından Atlantik'in batı kıyılarına kadar götürülmüştür. Buradan da, Rönesans gemicileri ile Okyanusu geçip Amerika'da kök salmıştır.

Aynı uygarlığın mirasçıları olan ülkelerimiz, yüzyıllar boyunca, dünyanın en ilgi çekici kültürlerinin gelişmesini sağlamışlardır. Ortak bir kültür, üyelerinin «Ortak miras ve uygarlığını korumayı» ve bunlarda bu uygarlığa ortaklaşa mensup oldukları hissini kuvvetlendirmeyi amaç bilen bir İttifak'ın gücünü ve tutarlılığını arttırmış olur. Ancak, Üçler Komitesi'nin raporunda da belirtildiği gibi, bu duygu, yaşam biçimlerinin temelini teşkil eden değerler hakkında halklar bilinçli oldukları oranda var olabilir.

Bu konuda NATO, teşkilât olarak, görülmemiş bir nitelik taşır : Yalnız Avrupa, Kuzey, Batı kültürlerini birleştirmekle kalmayıp bunları Akdeniz halklarının ve Kuzey Amerika'nın kültürlerine de bağlar. Başka hiç bir uluslararası örgüt, böylesine sıkı Atlantik ötesi ilişkilerden yararlanmamıştır.

Bu belirli olaylar, İttifak'ın kuruluşundan itibaren üye hükûmetlerin gözlerinden kaçmamıştır. NATO'yu kültür faaliyetleri programı ile yüküm-

lü tutmak söz konusu olduğunda üzerinde en çok durulan, İttifak'ın, Avrupa ile Kuzey Amerika arasında teknik veya entellektüel alanlarda alışverişte bulunmak yolu ile Atlantik ötesi ilişkileri güçlendirmesi gerektiği idi. Bu konudaki NATO programı hazırlanırken, NATO ülkelerinin kültür nitelikleri uluslararası örgütlerin faaliyetlerine katılmaları ve aralarındaki ikili kültür anlaşmaları gözönünde tutulmuştur. Bu şekilde kesinlikle belirtilen sınırlar içinde kalmak şartı ile hükûmetler NATO'dan iki programı uygulamasını istediler : Birincisi araştırma bursları, ikincisi dış ülkelerde üniversite eğitimi bursları ile ilgili idi.

Araştırma bursları

1955 de ortaya atılan bu programın hedefi, en geniş deyimi ile İttifak konusunda araştırma ve incelemeleri teşvik etmekti. Bugüne kadar İttifak'ın bütün ülkelerine mensup üniversite profesörlerine ve mezun olmuş öğrencilerine 180 kadar burs verilmiştir. Konsey tarafından her yıl toplantıya çağırılan ve üniversite dünyasının ünlü kişilerinden oluşan bir uluslararası seçim komitesi istekleri incelemekte ve geleneksel olarak 4 Nisanda liste ile bursluları ilân etmektir. Her yıl, yaklaşık olarak onbeş burs verilmektedir. Adaylar, üniversite ünvanlarına, üniversite çalışmalarında ortaya çıkan yeteneklerine, meslekî tecrübelerine ve olduğu takdirde, eserlerine göre seçilmektedirler. Programın ortaya atılışından bu yana, anılar, makaleler, tezler ve kitaplar yazılmış veya yayınlanmıştır ([1]).

Yurt dışında Üniversite eğitim bursları

1958 - 1959 öğretim yılında başlayan, yurt dışında üniversite eğitim bursları programı, üniversite profesörlerinin kendilerininkinden başka bir NATO ülkesinde ve kendi ülkesine oranla Atlantik'in karşı yakasında on - yirmi haftalık dersler vermelerini sağlamaktadır. Her yıl on profesörün yaralandığı bu program, öğretim üyelerinden NATO için doğrudan doğruya ilgili olacak bir konuyu ele almalarını istemektedir. Bu kursların hedefi «Kuzey Atlantik bölgesindeki ve bir Topluluk olarak nitelendirilen ülkelerin geleneksel ve tarihî ortak miraslarını gün ışığına çıkarmak ve bu topluluğun bugünkü unsurları ile gelecekteki görünümlerini ortaya koymaktadır. Ele alınacak konular tercihan, tarihî, siyasî, anayasal, hukukî, sosyal veya iktisadî ve muhtemelen kültür ve bilim alanlarında sorunlar üzerinde ya da dil konusunda olacaktır.»
Sonuçlar cesaret verici olmuştur. Konuların değerlerinden başka, profesörlerin bu fırsatla kurdukları ilişkiler, kendi ülkelerinin sorunlarına duyulan ilgiyi arttırmış ve Atlantik İttifakı ülkeleri arasında kültürel bağların gerekli olduğunu daha iyi hissettirmiştir.
NATO aynı zamanda, birçok üye ülke üniversitelerinde, İttifak'ı ilgilendiren konularda seminerler ve konferanslar düzenlenmesini desteklemiştir. Niteliği itibariyle sınırlı kalmak zorunda bulunduğu çerçeve içinde bu

([1]) Bölümün sonunda, S 140 a seçilmiş bir liste eklenmiştir.

faaliyet gösterişli sonuçlar yaratmamıştır. Ancak amacı da bu değildir. Ulaşmak istediği hedef, İttifak ülkelerinin kamu oyunda görülen ve hür dünyanın dayandığı topluluk duygusunun açıklanması ve doğrulanmasıdır.

* * *

Araştırma Bursları Programı ile yurt dışında Üniversite Eğitimi Bursları konusundaki her çeşit bilgi, NATO Enformasyon Müdürlüğü Kültür İlişkileri Bölümü'nden istenebilir. (Section des Relations Culturelles de la Direction de l'Information de l'OTAN, 1110 Bruxelles)
Araştırma bursları programları ile istek formülerleri NATO merkezinden 1 Eylülden itibaren sağlanabilir. Bireysel istekler, 1 Ekimden önce Millî makamlar aracılığı ile gönderilmelidir. Bu makamların adresleri, programda belirtilmiştir.

NATO Araştırma Bursları çerçevesinde gerçekleştirilen incelemelerden bazı örnekler

Araştırmanın Adı	*Yazarı*	*Yayınlayan Kitabevi*
NATO and the European Union Movement (NATO ve Avrupa Birliği Hareketi)	Margaret BALL	Stevens & Sons, Ltd, London, 1959
Die Strategische Bedentung des Ost-West Handels (Doğu-Batı Ticaretinin Stratejik Anlamı)	M. VON BERG	A. W. Sijthoff, Atlantic Series N° 5, Leyden, 1966
Developing Countries & NATO (Gelişen Ülkeler ve NATO)	M. W. J. M. BROEKMEIJER	A. W. Sijthoff, Atlantic Series N° 1, Leyden, 1963
Freedom of Speech in the West (Batı'da Söz Hürriyeti)	Frede CASTBERG	Oslo University Press & George Allen & Unwin, London, 1960
Basic Values of Western Civilization (Batı Uygarlığının Temel Değerleri)	Shepart B. CLOUGH	Columbia University Press, New York, 1960
Der bewaffnete Angreff (Silâhlı Saldırı)	G. MEIER	Charlotte Schön, Munich, 1963
The Pressure on the Dollar (Dolar'a Baskı)	M. NEGREPONTI-DELIVANIS	A. W. Sijthoff, Atlantic Series N° 3, Leyden
Le Rôle de l'Opinion Publique dans la Communauté Atlantique (Atlantik Topluluğunda Kamuoyunun Rolü)	A. STERNBERG-MONTALDI	A. W. Sijthoff, Atlantic Series N° 2, Leyden, 1963

Civilians and the NATO Status of Forces Agreement (Siviller ve NATO Kuvvetler Statüsü Anlaşması)	G. I. A. D. DRAPER	A. W. Sijthoff, Atlantic Series N° 4, Leyden, 1966
The Committee System of the NATO Council NATO Konseyi'nin Komiteler Sistemi)	B. ERIKSEN	Oslo University Press, 1967
Atlantic Democracy (Atlantik Demokrasisi)	C. D'OLIVIER FARRAN	W. Green & Son, Ltd., Edinburgh, 1957
Panlibhonco e NATO (Panama, Liberya, Honduras, Kostarika, Bandıralı Ticaret Gemileri ve NATO)	M. GABRIELE	A. Giuffrè, Milan, 1961
International Regional Organizations (Milletlerarası Bölge Teşkilâtları)	R. LAWSON,	F. A. Praeger, New York, 1961
L'Italie (İtalya)	M. MARANINI	Pichon & Durand Auzias, Paris, 1961
The Conscience of the State in North America. (Kuzey Amerika'da Devlet Bilinci)	E. R. NORMAN	Cambridge University Press, 1968
L'Organisation des Transport dans le cadre de l'Europe des Six. (Altılar Avrupası Çerçevesinde Ulaştırma İşlerinin Teşkilâtlandırılması)	André FISCHER	A. W Sijthoff, Atlantic Series, N° 6, Leyden, 1968

12

OLAĞANÜSTÜ SİVİL SAVUNMA PLANLARI

Yurt savunması ulusal sorumluluğun temelidir. Bununla birlikte, Konsey her yıl, hükûmetlerin aldığı tedbirleri gözden geçirmekte ve böylelikle kaydedilen ilerlemeleri ve İttifak içerisinde âcil durumlara hazırlanışın genel seviyesini değerlendirebilmektedir. Bu yıllık bilânço, askerî durumun yıllık incelenmesi ile paralel olarak ele alınmakta ancak sivil savunma alanındaki yükümlerde, askerî yükümler gibi sâbit uygulama süreleri söz konusu olmamaktadır.

Olağanüstü Sivil Plânlama Yüksek Komitesi

1955 yılı sonunda kurulan Olağanüstü Sivil Savunma Plânlama Yüksek Komitesi NATO içerisinde bu plânlarda uyumluluk sağlamaktadır. Bu Komite'nin üyeleri, ülkelerindeki sivil savunmadan sorumlu kişilerdir ve yılda iki kere Genel Sekreter'in veya savunma plânlama ve siyasetinden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı'nın başkanlığında toplanırlar. Bu toplantılar arasında ise, Yüksek Komite her ay NATO'daki millî delegasyonlar seviyesinde, Olağanüstü Sivil Savunma Plânları Müdürü'nün başkanlığında toplanarak savaş zamanında ulaşım ve iaşenin düzenlenmesi, göçmenler vb. konularını incelerler. Bundan başka bu Komite çeşitli bürolar ile ihtisas komitelerinin çalışmalarını uyumlaştırır. (Sivil Savunma Komitesi, Beslenme ve Tarım İnceleme Komitesi, Sanayi Plânlama Komitesi, Petrol Ürünleri İnceleme Komitesi, Açık Deniz Ulaştırmasını İnceleme Bürosu, Avrupa Deniz Ulaştırma İnceleme Bürosu, Sivil Uzak Haberleşme İnceleme Komitesi ve Sivil Havacılık İnceleme Komitesi gibi.) Bu kuruluşlar, incele-

necek uluslararası plânların belirli yönleri konusunda Yüksek Komite'den tâlimat alırlar ve her yıl Komite'ye bir faaliyet raporu sunarlar.

Milletlerarası Sekreterlik

Olağanüstü Sivil Plânlama Müdürlüğü, sivil savunma, ulaştırma ve kaynakların işletilmesinden sorumlu yöneticilerden oluşur. Aralarından Yürütme Sekreterliğinde uzak haberleşme ve manevra uzmanı olanlar kendi alanlarında Müdürlüğe yardımcı olmaktadırlar.

Yüksek Komite, Askerî Komite'nin önerilerine dayanan bazı plânlama varsayımları ileri sürmüştür. Dolayısı ile komitelerden her biri, muhtemel düşmanın başvuracağı saldırma tipleri, bu saldırıların öngördüğü en önemli hedefler ve modern silâhların endişe edilecek en olabilir etkileri konusunda bilgi sahibi kılınmışlardır.

Nükleer savaş ihtimali

Yüksek Komite ile büroları ve komiteleri, NATO'ya karşı yapılacak en tahripci saldırı şekli olan bir genel nükleer savaş için aldığı direktiflere özel bir dikkat göstermiştir. Alarm sistemi de ciddî bir sorun teşkil etmektedir. Bazı koruyucu tedbirlerin alınabileceği bir alarm döneminin olması muhtemel, fakat kesin değildir. Bu ihbar dönemi son derece önemlidir. Çünkü, muhtemel hedef bölgelerinden halkın boşaltılması tedbirleri önceden tespit edilmelidir.

Şimdi bir NATO çalışma grubu «radyoaktif serpinti sırasında uluslararası alarm» ihtimalinde alınacak tedbirleri incelemektedir. İkili anlaşmalara varmak üzere bunlar, görüşme konusu olmaktadır. Bu biçim bir alarm sistemi, örneğin meteorolojik bilgi teatisi için ve özellikle 28.000 - 35.000 metreye kadar çıkan yüksek atmosferdeki rüzgârlar konusunda sıkı bir uluslararası işbirliğini gerekli kılmaktadır.

1 megatonluk bir H bombasının patlaması (bir milyon TNT tonu karşılığı) patladığı noktadan (sıfır noktası) 2 km. çaplık bir çevrede bütün insanları, hayvanları, konutları vb. hemen tümüyle yok etme gücüne ve bu noktadan itibaren 7 km. çaplık bir çevrede ağır hasarlar, 9 - 12 km. lik çevrede kısmî ve daha az yıkıntılar yaratma olanağındadır. 50 megatonluk bir bombanın patlaması (500 milyon TNT tonu karşılığı) sıfır noktasından itibaren 14 km. lik bir çevrede tam bir imha, 42 km. lik bir çevrede onarılamıyacak hasarlar ve 42 - 72 km. lik bir çevrede nisbî bir yaşama imkânı yaratabilme gücüne sahiptir. Bunun üzerindeki güçte bir patlama bu noktadan itibaren 90 km. lik çevreyi kısmen yok eder. Radyoaktif etkiler 160 km. ye kadar uzanır ve gamma ışınları bu mesafede öldürücü etki yapabilir.

Termo-nükleer silâhlarla yapılacak her çeşit saldırı, ister istemez büyük yıkıntılar yaratacaktır. Binlerce ölüden, onbinlerce yaralıdan başka, taşıt araçları, uzak haberleşme şebekeleri imha edilmiş veya bozulmuş olacak ve yaşama olanağı yok edilmiş veya ağır şekilde tahrip edilmiş bulunacaktır. Olağanüstü sivil savunma plânlamasının hedefi, sivil halk üzerinde-

ki muhtemel düşman saldırısının etkilerini önlemek, hayat kurtarmak ve mümkün olduğu kadar yıkıntıları sınırlamaktır.

Olağanüstü durum yöntemleri

Saldırı sonrası dönemde hükûmetin, merkezî ya da yerel yönetimin tüm kademelerinde, otoritesini koruması gerekir. Bunu sağlamak için de olağanüstü durum yöntemlerine başvurmak gerekir. İttifak üyesi ülkelerin hemen tümü, kendi yöntemlerinin bu ihtiyaca cevap verecek durumda oldukları düşüncesindedirler. Aynı zamanda, hükûmetlerin, başlıca hedef bölgelerinden uzak bulunan, merkezî veya yerel kademede korunmuş menzillere çekilmelerini sağlamak gerekir. Bununla birlikte, hükûmetler barış zamanındaki metod ve yöntemlerle çalışma imkânından yoksun olacaklardır. Görevlerin ve sorumlulukların önceden dağıtılmasını öngören köklü tedbirler mutlaka alınmalıdır. Bir NATO çalışma grubu bu alandaki olağanüstü plânlar için özel bir inceleme yapmaktadır. Halkın hayatta kalmasını sağlamak son derece önemli bir sorundur. Bu sorunu çözümlemek için halkı muhtemel isabet bölgelerinden boşaltmak veya bunlara sığınak sağlamak, ya da bu iki tedbiri bağdaştırmak mümkündür.

Hayatta kalma sorunu

7,5 km. çaplık bir termo-nükleer patlamanın tüm etkilerine karşı köklü bir korunmayı sağlayacak sığınakların yapım maliyeti çok yüksektir. İttifak üyelerinin çoğu bugüne kadar böyle bir girişimde bulunmamıştır. Buna rağmen, üye ülkeler radyoaktif yağmurlara karşı sığınaklar yapılması için tedbirlerin alınması gerektiği düşüncesindedirler. Pek çok ülke, çeşitli tipteki yapılara, konutlara, işyerlerine vb. uygulanabilecek tedbirleri incelemektedir. Bir NATO çalışma grubu, bu sorunun bütün yönleri ile ilgili teknik önerileri Sivil Savunma Komitesi'ne bildirmekle yükümlüdür. Genellikle kabul edilen teoriye göre, boşaltma veya dağıtma tedbirleri ile sığınak yapımının dengeli bir şekilde bağdaştırılması, hayatta kalma sorununu çözümleyebilir. Demek ki, muhtemel isabet bölgelerindeki merkezden halkı uzaklaştırmak, geri kalanlara da sığınak yapmak gerekmektedir. Pek çok NATO ülkesi boşaltma ve dağıtma plânları yapmaktadır ve aralarından birkaçı da bu konuda birçok deneme yapmış bulunmaktadır. Sığınaklara gelince, pahalı oldukları için daha yavaş gerçekleştirilmekte ve özellikle radyoaktif yağmurlara karşı olan sığınaklar için gerçekleştirme daha da yavaş olmaktadır.

Sivil savunma elemanları

Halkların hayatta kalabilmesinde başlıca unsur iyi teşkilâtlandırılmış bir sivil savunmadır. Pek çok NATO ülkesi, teşkil edilecek gönüllü birliklerini yetiştirecek sivil savunma okulları açmıştır. Gördükleri eğitim, konferansçılar tarafından verilen teorik kursları ve öğretmenlerin düzenlediği pratik çalışmaları içermektedir.
Pek çok NATO üyesi Avrupa ülkesinde, sivil savunmada iki kademe vardır : Birincisi yerel seviyede savunma ile yükümlü gönüllüler, ikincisi de

çevik kollar. Gönüllülerin de mevcut olduğu Kuzey Amerika'da çevik kolların yerini, düşman saldırısına hedef teşkil edecek muhtemel bölgelerde, gönüllülerden oluşan karşılıklı destek birlikleri almıştır.

Bir sivil savunma teşkilâtında normal olarak aşağıdaki unsurlar yer alır :

Bir **Yönetim Dairesi,** harekâtın yürütülmesinden sorumludur ve özellikle radyoaktif yağmurlarla ilgili önemli keşif görevleri de yükümlüdür. **Mahalle Muhtarları Servisi,** sivil halkla bağlantıyı sağlar; can ve mal kayıplarını haber vermek, radyoaktif zerreciklerinin mevcudiyetini ortaya çıkartmak gibi önemli görevleri vardır. Bu servis polis ile sıkı ilişki içinde çalışmalıdır, bazı durumlarda bu servisi polis yönetir. **Kurtarma ve İlk Yardım Bölümü** görevlileri, yıkıntılar altında kalanları kurtarmak ve tedavi etmek üzere özel olarak yetiştirilmiştir. Bu amaçla, kurtarıcıların gerekli malzemeyi sırtlarında taşıyacakları bir «malzeme torbası» hazırlanmak üzeredir. **Cankurtaran Bölümü**'nde ilkyardımda bulunacak şekilde yetiştirilmiş sedyeciler bulunur. Bunlara çevik kurtarma ekipleri eklenebilir. **Sosyal Hizmet Bölümü** içinde bombardıman kazazedelerine veya kurtarılmış olanlara gerekli manevî ve maddî yardımda bulunacak yiyecek, giyecek dağıtımından vb. sorumlu olan sosyal asistanlar bulunur.

Uzak Haberleşme Bölümü, uzak haberleşme araçlarının korunmasının önemi gözönünde tutularak telgraf dağıtımı, mesaj yollanması ile ilgili olarak çalışacaktır.

Yangın Söndürme Hizmeti, İngiltere'deki gibi özerk de olabilir, sivil savunma servislerine de bağlanabilir. Barış zamanında da var olan bu hizmet, savaş zamanında son derece güçlendirilmelidir. Su yollarının kesileceği hemen kesin olduğundan, ırmaklar, göller veya barajlar gibi tamamen doğal kaynaklara başvurmak gerekeceğinden yangınla mücadelede suyun sağlanabilmesi en ciddî sorundur. Daha barış sırasında su ihtiyatlarının sağlanması için tedbirler almak gerekir ve bunun maliyeti çok yüksek olabilir.

Polis, barışta olduğu gibi savaşta da asayişi ve nizamı korumakla yükümlüdür. Bu arada barış zamanındaki kuvvetler, gönüllüler ile takviye edilmelidir.

Halka gerekli bilginin verilmesi

Halktan yardım görmedikçe, sivil savunma servisleri, ne kadar etkili olurlarsa olsunlar, savaş döneminde karşılaştıkları sorunları çözümleyemezler. Bu bakımdan, sivil halkın kendi kendine yardım etmesinin büyük önemi vardır. Bu amaçla, halk karşılaşacağı sorunlar hakkında bilgi sahibi kılınmalı ve bunlarla nasıl mücadele edileceğini öğrenmelidir. Aynı zamanda halkı kurtarma, evde tedavi, yangınla mücadele, yiyecek sıkıntısı durumunda yemek pişirme ve evde su toplama konularında temel bilgiler verilmelidir.

Gelecek herhangi bir savaşta, bütün ulus cephede olacaktır; sorumluluğun bilinci içinde olan her insan kendini ve ailesini korumak ve iç cephedeki bütünlüğü sağlamak durumunda olmalıdır.

Sivil Savunma Komitesi ve Uzmanlık Komiteleri

NATO'daki sivil savunma sorunlarını Sivil Savunma Komitesi inceler. Bu Komite teknik zorluklar gösteren veya özel bir önemi olan sorunları incelemekle yükümlü çalışma grupları kurmuştur. Olağanüstü Sivil Plânlama Müdürlüğü'nde, bir sivil savunma yöneticisi bütün komitelere ve bütün NATO ülkelerine bilgiler vermek ve bilgi teatisini merkezde toplamakla yükümlüdür. Halkın sağ kalabilmesi için iaşesinin sağlanması gerekir : İaşe ve Tarım Komitesi, tüm NATO ülkelerinin bu amaca uygun yiyecek stokları bulundurmasını gözetmekle yükümlüdür. Komite, hükûmetlere resmî bir kampanya açmalarını ve bu yolla halkı, sağ kalmak için ilk tedbir olan besin maddesi stoku yapmağa teşvik etmelerini tavsiye etmiştir. Radyoaktif yağmur halinde, bu çeşit tedbirler pek çok hayat kurtarır. Ülkelere talimat verebilmek için Komite, ışınlara karşı ürünlerin ve hayvanların nasıl korunacağına dair ayrıntılı bir rapor vermiştir.

Nükleer bir saldırıdan sonra, ülkenin temel ihtiyaçlarının sağlanabilmesi için, saldırıdan kurtulabilmiş sanayi tesisleri mümkün olduğu kadar sür'atli bir şekilde çalıştırılmalıdır. Zarar görmüş, hayatî önemde tesisler onarılmalı ve eldeki ham maddeler öncelik esasına göre dağıtılmalıdır. Bütün bu işlemler, ulusal seviyede, önceden düzenlenmelidir. Sanayi Plânlama Komitesi, bu sorunları incelemekte ve İttifak ülkelerine direktifler vermektedir.

Petrol Ürünleri İnceleme Komitesi, savaş sırasında sivil ve askerî makamlara gerekli ve yeterli akaryakıtın sağlanmasından sorumludur. Katı yakıtlar sorunu bir başka komite tarafından incelenmiş ve çözüme bağlanmıştır. Bu komite bugün kaldırılmıştır.

Bütün taşıt araçlarının korunması da gereklidir. Deniz ulaştırma sorunları, Açıkdeniz Ulaştırma İnceleme Bürosu'nca ele alınır. İç ulaştırma, limanların kullanımı, İç Deniz Ulaştırma İnceleme Bürosu'nca incelenir. Hava ulaştırmasını Sivil Havacılık Komitesi inceler.

Hükûmet otoritesinin korunması için haberleşmenin iyi işlemesi gereklidir. Termonükleer bir savaşta telgraf ve telefon hatlarının işlemiyeceğini hesaplamak gerekir. Halka bilgi ve talimat verebilmek için radyo ve telsiz yayını araçlarından yararlanılabilmeli, radyoaktif serpintilerin düştüğü yerlere tehlike işaretlerini dağıtabilmeli, ulusal ve uluslararası kademede sivil savunmanın hayatî alanlarındaki asgarî ihtiyaçlara cevap verilebilmelidir. Sivil Savunma Komitesi tarafından kurulmuş olan bir çalışma grubu, nükleer patlama halinde ve radyoaktif yağmurlardan korunmak için NATO ülkeleri arasında bilgi ve verilerin ulaştırılması için uluslararası plânlar, hazırlamıştır. Sivil Uzak Haberleşme İnceleme Komitesi, uzak haberleşme sorunlarının bütün yönlerini incelemektedir.

Hava hücumlarına veya füze hücumlarına uğramış kişilerin bakım işi özel sorunlar yaratır, zira barış döneminde görevlerini yerine getirebilmek için hastahaneler normal olarak isabet hedeflerinde bulunmaktadır; bu bakımdan hastahanelerin başka binalara veya tehlikeye daha az mâruz bölgelere taşınması gereklidir.

Hastahaneye sevk işlemi sivil ve askerî makamların yetkisine girdiğinden bu sorunları incelemek üzere kurulan bir NATO Tıp Komitesi SHAPE ile

ilişkili olarak çalışmaktaydı. İncelemelerini bitirmiş olan bu Komite, kaldırılmıştır. Yüksek Komite'ye bağlı bir özel çalışma grubu, özel nitelikteki bütün tıp sorunlarını incelemektedir.

Savaş döneminde bütün ulusal ekonomi kesimleri, bütün kategorilerden personel edinmek üzere ilgili işgücü kurumlarına baş vuracaktır. Bu işgücünü saymak ve görevlendirebilmek ve öncelik tanıyabilmek için uygun yöntemleri getirmek ve teşkilât kurmak gerekir. Özellikle kıymetli araştırmacılardan ve uzman teknisyenlerden yararlanmak düşünülecektir. Bu sorunları incelemek ve ülkelere gereken talimat vermek üzere kurulmuş olan İşgücü İnceleme Komitesi, görevini tamamladıktan sonra kaldırılmıştır.

Uluslararası Sivil Ajanslar kurma plânları

Olağanüstü durumlarda, sivil ve askerî ihtiyaçlara cevap verebilmek için uluslararası bir sistemin kurulması gerekecektir. Yüksek Komite'nin talimatı gereğince, Milletlerarası Sekreterlik ve teknik komiteler ve bürolar savaş dönemi için, askerî makamlarla ve birbirleri ile gerekli bağları kurabilmiş olan uluslararası sivil ajansların kurulması için plânlar hazırlamışlardır. Olağanüstü durumlarda çalıştırılacak olan bu ajanslarla ilgili plânlar, sivil savunma alanında olağanüstü plânlar hazırlamakla yükümlü komite ve büroların çalışmalarını belirten değerli bir unsurdur. Bu plânlar lojistik manevralar sırasında büyük çapta denenmiştir ve tekrar denenecektir.

13

HAVACILIK ÇALIŞMALARININ UYUMLAŞTIRILMASI

Hergün binlerce sivil ve askerî uçak çeşitli yönlere doğru gitmekte ve NATO üyesi Avrupa ülkelerinin havalarında 20.000 metre yükseklerde uçtadır. Her çeşit çarpışma tehlikesini önlemek ve hareket özgürlüğünü sağlamak için gerek sivil, gerek askerî alanda sıkı bir uyumlaşmanın ve hava trafiğinin denetim altına alınmasının sağlanması gerekir. Aynı zamanda, hava durumunu açıkça ve kesin bir şekilde belirten günlük bir çizelgenin var olması ve esasen etkili bir savunma için şart olan uçakların hüviyetlerinin tespiti sisteminin mevcut olması gerekir. Hava savunmasında yüklendiği sorumluluklar bakımından ve bu bölgede hava kuvvetlerinin meydana getirilmesi ve eğitimi yüzünden ve sivil havacılık NATO ülkeleri için çok büyük iktisadî değer taşıdığı için NATO bu sorunlara ilgi duymaktadır.

Bu görevleri yeterince yerine getirebilmek için Konsey 1955 Nisanında, «Avrupa Hava Sahaları Uyumlaştırma Komitesi»ni (CEAC) kurmuştu.

Bu Komite'nin üyeleri, NATO ülkelerinin yüksek sivil ve askerî kişileridir. NATO'nun askerî makamları ve özellikle çeşitli kumandanlıklar Komite'de temsil edilmektedir. Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilâtı (1), Uluslararası Havacılık Birliği (İATA) (2) ve Avrupa Hava Güvenliği Teşki-

(1) 7 Aralık 1944 de Şikago'da imzalanan ve Uluslararası Sivil Havacılıkla İlgili Andlaşma'ya uygun olarak kurulmuş Birleşmiş Milletler uzmanlık kurumu olan bu teşkilât, Uluslararası sivil havacılığı uyumlaştırır. (ICAO), Ingilizce adının kısaltılmışıdır.

(2) 1945 Nisanında Havana'da kurulmuş ve birçok hava şirketini içermektedir. Uçuş güvenliğini ve ucuz ulaştırmayı sağlamakla yükümlüdür. IATA kısaltılmış Ingilizce adıdır. Diğer uluslararası teşekküllerle bu arada ICAO ile işbirliği yapar.

lâtı (1) mensupları, kendi örgütlerini ilgilendiren konuların tartışmalarına dâvet edilirler; Komite, hava sahasının gerek sivil gerek askerî yönden teşkilâtlandırılıp standartlaştırılması ile ilgililere daha iyi şartların sağlanmasına ve sivil ve askerî karma denetim kurulması ile hava trafiğini denetleyecek sistem ve yöntemlerin getirilmesine ve radarların ortaklaşa kurulmasına katkıda bulunmuştur. Hava - Kara - Hava ulaşımı, seyir ve ortak radyo frekansları ile ilgili hükümler, bölge için genel bir plân içinde uyumlaştırılır.

Hava Sahası Uyumu Komitesi tarafından havanın kontrolü

Büyük çapta NATO manevraları sırasında çok sayıda uçağın havalanması, hava sahasının tıkanmasına yol açmakta, sivil ve askerî uçakların rahatlıkla ve ekonomik olarak çalışmasını sağlamak için hava sahasının düzenlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili özel anlaşmalar gerekmektedir. Örneğin, bazı hava yollarına yeni sınırların çizilmesi ve sivil trafiğin yoğun olduğu bölgelerde askerî harekâtın kısıtlanması gerekli olmaktadır. CEAC, bu koordinasyonu sağlamak için metod ve usulleri tanımlamış bulunmaktadır. Ülkeler, mürettebatın karşılaşacağı koşullara ve alması gereken tedbirlere alışması için, bu plânı talimat şeklinde yayınlamışlardır. Bu tedbirler çalışma şartlarını, hissedilir derecede düzenlemiştir. Çok yüksekler-den uçan tepkili uçakların sivil nakliyatta kullanımı, askerî havacılıktakine benzer denetim biçimleri gerektirdiğinden ve yine yarı otomatik sistemlerin kurulması ve bakımı pahalı olduğundan, Komite incelemeleri, tesislerin ve cihazların sivil ve askerî kullanımı ile ilgili plânları kapsamaktadır.

(1) Eurocontrol, Belçika, Fransa, Almanya, Irlanda, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere hava sahalarında hava trafiğinin düzenlenmesine yardımcı olur.

14

BASIN VE ENFORMASYON

Oybirliği ile onbeş hükûmet tarafından kabul edilmiş olan Üçler Komitesi Raporu ([1]) enformasyona ayrı bir bölüm ayırmıştır. Üye ülkelerin «NATO'yu desteklemek istedikleri takdirde onu daha iyi tanımaları» gereği üzerinde duran rapor «NATO faaliyetleri ile ilgili bilgileri halka aktarmak ve izah etmek görevinin önce millî enformasyon servislerine düştüğünü» belirtmekte ve bu servislerden her birinin NATO ile bağlantılı bir görevliyi atamalarını tavsiye etmektedir. Rapor ayrıca «NATO'nun, bu görevi yerine getirmelerinde hükûmetlere yardımcı olabileceğini ve olması gerektiğini» belirtmektedir. Nitekim, Teşkilât ve üyeleri, kamu oyunu NATO ve Atlantik Topluluğu konusunda aydınlatmak üzere işbirliği yapmalıdır. Basın ve Enformasyon Servisleri, millî enformasyon servisleri ile yakın işbirliği yapmakta ve Atlantik Andlaşması Derneği (A. T. A.) gibi, resmî olmayan kuruluşlarla da bağlantı kurmaktadır.

Basın servisi

Siyasî Daire içinde, Milletlerarası Sekreterliğin iki ayrı servisi olan Basın ve Enformasyon servislerinin çalışmaları aşağıda tanımlanmaktadır. Basın Servisi Başkanı, Teşkilât'ın resmî sözcüsü olduğu için, basın ile Genel Sekreter adına ilişki kurar. Bakanlar toplantıları sırasında basına günlük haberleri veren odur. NATO faaliyetlerinden ve aynı zamanda açıklanabildikleri taktirde Konsey tartışma ve kararlarından basını haberli kılan ve gazetecilerin isteklerini karşılayan da odur. Basın Servisi ayrıca basın bül-

([1]) Bk. Ek : 11, S. 321.

...erarası Sekreterliğe günlük olaylar konusunda bilgi verir.

Enformasyon Servisi

Enformasyon Servisi, iki yardımcısı ve Milletlerarası personeli bulunan Enformasyon Müdürü'ne bağlıdır. Basın Servisi'nin aktüalite ile ilgili olmasına ve Konsey'in bildiri ve bildirgelerini açıklamasına karşılık Enformasyon Servisi, belirli bir süre içinde yer alan olayları ele alır. NATO'nun ne için ve nasıl kurulduğunu, nasıl çalıştığını, İttifak'ın uzun vâdeli politikasının ana çizgilerini, elindeki bütün araçlarla anlatır. Bu araçlar, yayımlar -bu kitap da buna dahildir- filimler -televizyon için hazırlanmış filimler-, fotoğraflar, fotoğraflı röportajlar, konferanslar, seminerler, Teşkilât'a grup ziyaretleri -gazeteciler de dahil- konferansçı yollanması, askerî birliklere bilgi vermek için düzenlenen kurslar, kütüphane ve belgeler servisidir. Bu çeşit servisler şu şekilde düzenlenmiştir :

Filmler ve Televizyon

Film - Televizyon ve Radyo Bölümü'nün amacı, NATO'nun herhangi bir yönü ile ilgili programlar konusunda televizyon şebekelerine yardımcı olmak ve aynı zamanda bu çeşit programların yapılmasını teşvik etmektir. Bu amaçla, radyo ve televizyon yorumcuları için enformasyon gezileri düzenlenmekte, senaryolarını hazırlayabilmeleri için gerekli malzeme verilmekte, programlarında hemen kullanabilecekleri filme çekilmiş mülâkatlar ve hazırlanmış film sahneleri sağlanmaktadır. Ayrıca, servisin filmcileri bazı durumlarda (gazetecilerin giremiyecekleri güvenlik bölgelerinde) filmleri kendileri çekmektedir. Bundan başka, TV yapımcıları, muntazaman NATO tesislerini ziyarete davet edilmektedir. Öte yandan, Servis millî enformasyon servisleri tarafından normal olarak ele alınmayan NATO çalışmaları konusunda, sınırlı sayıda belgesel filmler meydana getirmektedir.

Radyo

Televizyon gibi Radyo da, NATO konusundaki bilgilerin yayınlanması için önem taşımaktadır. Bütün NATO ülkelerinin radyo istasyonları tarafından kullanılan mülâkat ve yuvarlak masa toplantıları yapılmakta, iki ayda bir İngilizce olarak «Report from NATO» adlı bir program düzenlemektedir.

Fotoğraflar

Fotoğraf Bölümü'nün, devamlı olarak günün ihtiyaçlarına cevap veren bir fotoğraf arşivi vardır. Bunlar, NATO şahsiyetleri, Bakanlar toplantılarına ait röportajlar ve Teşkilât'ın gerek sivil, gerek askerî faaliyetleri ile ilgili fotoğraflardır. Bu fotoğraflar ve hazırlanmış foto röportajlar dünya basınının kullanımına sunulmaktadır.

NATO'ya ziyaretler

Her yıl, 350 gruba bölünen 12,000 den fazla insan NATO merkezini ziyaret etmektedir. Bu ziyaretlerin süresi değişiktir (istenilen bilgiye göre ya-

rım günden iki güne kadar). Bu programlar SHAPE'i ziyareti de kapsamaktadır. NATO'ya her sosyal kategoriden ziyaretçi çağrılmaktadır. Parlâmento üyeleri, dergi veya gazetelerin fıkra yazarları, iş adamları, memurlar, öğrenciler, sendikacılar vb. Öncelik, kamu oyuna bilgi veren gazetecilere, radyo yorumcularına, profesörlere vb. tanınmıştır.

Halkla ilişkiler

Genç kuşaklarda NATO'ya karşı ilgiyi arttırmak amacı ile, gençlik hareketleri ile işbirliği yapılarak ve Teşkilât'ın yönetiminde gerek ulusal, gerek uluslararası düzlemde çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir. Böylelikle, NATO ülkelerinde muntazaman, siyasî gençlik kuruluşları, sendikalar ya da gençlik hareketlerinin genç yöneticileri için kurslar, seminerler vb. düzenlenmektedir. Bundan başka her yıl, Atlantik İttifakı ve sorunları konusunda üye ülkelerde uluslararası bir seminer yapmaktadırlar. Son olarak, Enformasyon Servisi'nin bazı yöneticileri, kendi ülkeleri ile ilişkiler, kadın örgütleri ile muntazam temaslar, sanayi dünyasıyla ve üye ülkelerin sendikaları ile bağlantılar kurmakla yükümlüdürler.

NATO yayınları

NATO Enformasyon Servisi, İttifak sorunlarını ele alan yazıları, Atlantik Topluluğu'nu doğrudan doğruya ve dolaylı olarak ilgilendiren tartışma tutanaklarını, mülâkatları ya da çeşitli düşünürlerin, gazetecilerin bu konulardaki görüşlerini yayınlamak amacıyla bir dergi çıkartmaktadır. Fransızca, İngilizce, İtalyanca ve Hollandaca dillerinde iki ayda bir yayınlanan bu renkli ve resimli dergi aynı zamanda «NATO Dergisi» adıyla üç ayda bir Türkçe olarak ta basılmaktadır. Dergi'nin bundan başka Danimarka, İzlanda, Norveç, Portekiz ve Yunan dillerinde 3 ayda bir yayınlanan baskıları da mevcuttur.
Bu dergi parasız olarak dağıtılmaktadır. Diğer yayımlar arasında, bu kitap ile NATO'nun kökenini ve teşkilâtını açıklayan bir elkitabı ve birçok broşür vardır.

Gezici Enformasyon Merkezi

Enformasyon Servisi'nde, üye ülkelerin hizmetinde bulunan bir gezici Enformasyon Merkezi vardır. Bu merkezde fotoğraf panoları ve film projeksiyon makinesi vardır. Bu gezici merkez, üye ülkelerin şehirlerinde, kasabalarında, okullarında, kışlalarında hizmet görmektedir. Bu merkez ile ilgili istekler, millî enformasyon servisleri aracılığı ile yapılmalıdır. Çünkü başarı için bu gezilerin titizlikle hazırlanması ve uyumlaştırılması zorunludur.

Kitaplık ve Dokümantasyon

Enformasyon Servisi'nin Brüksel'deki merkezinde, bütün delegasyon üyelerinin, Milletlerarası Sekreterliğin ve NATO'ya değgin bilgi almak isteyen herkesin yararlanabileceği bir kitaplık vardır. Enformasyonun çeşitli faaliyetleri milletlerarası bütçeden karşılanmakta ve program her yıl, onbeş

hükûmetin temsil edildiği Enformasyon ve Kültürel İlişkiler Komitesi'nde tartışılmaktadır. Komite'nin onaylanmasından sonra program, enformasyon alanındaki çalışmaların temelini teşkil eder. Bu çalışmalar, ayrılan kredilere orantılı olarak uygulanır.

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI DERNEKLERİNİN ÇALIŞMALARI

Bütün NATO ülkelerinde, Teşkilât'ın ve üye hükûmetlerin kültür ve enformasyon alanındaki çalışmalarına yardımcı olan ve A. T. A'ya (Association du Traité de l'Atlantique - Atlantik Andlaşması Derneği) (1) bağlı resmî nitelik taşımayan özel dernekler mevcuttur. 18 Haziran 1954 de La Haye'de toplanan bir konferans sırasında ve Kuzey Atlantik Andlaşması hükümlerinin dürüst bir şekilde desteklenmesini geliştirmek için kurulan bu dernekler, çoğunlukla mütevazi araçlarla, kendi ülkelerinde İttifak ve NATO konusunda olumlu bir akımın gerçekleşmesine ya da kuvvetlenmesine çalışırlar. Çalışmaları çok değişik alanları kapsar : Yayımların dağıtımı, konferansların, sempoziyumların, seminerlerin, sergilerin düzenlenmesi vb. A. T. A., orta eğitim alanında verimli çalışmalar göstermiştir. İki yılda bir, üye ülkelerden birinde, orta öğretim öğretmenlerinden Tarih, Coğrafya, Yurtdaşlık Bilgisi konularında ihtisas sahibi olanlar için konferanslar düzenler. 1962 yılında Strasbourg'da toplanan Öğretmenler Konferansı'nın bir tavsiyesine dayanarak, A. T. A. 1963 yılında, öğretmenler için Atlantik Enformasyon Merkezi'ni kurmuştur. Merkezi Londra'da bulunan bu merkez, yılda üç kez, üst sınıflardaki öğretmenler ile öğrencilerin aktüel sorunlar ve Atlantik Topluluğu içindeki kültür faaliyetleri ve öğretmen mübadeleleri konularında bilgi sahibi olmaları için «Dünya ve Okul» adında bir dergi yayınlar. Bundan başka, A. T. A. ve üyesi bulunan ulusal dernekler, gençlik kampları, belirli konularda yuvarlak masa toplantıları, sendikacılar için konferanslar düzenler. Ayrıca, 1963 yılında, siyasi gençlik kuruluşları yöneticileri, Atlantik Derneği olarak bir araya gelmiş bulunan üye ülkelerin genç siyasetcileri nezdinde köklü bir çalışma yapar.
Türkiye'de ATA ile ilgili her türlü bilgi,

TÜRK ATLANTİK ANDLAŞMASI DERNEĞİ
Vali Dr. Reşit Caddesi 35.
Çankaya - Ankara

adresinden sağlanabilir.

(1) Bk Ek : 21, S. 373.

BÖLÜM 3

NATO'NUN YAPISI

15 SİVİL YAPI

16 ASKERÎ YAPI

17 MALÎ DENETİM

15

SİVİL YAPI

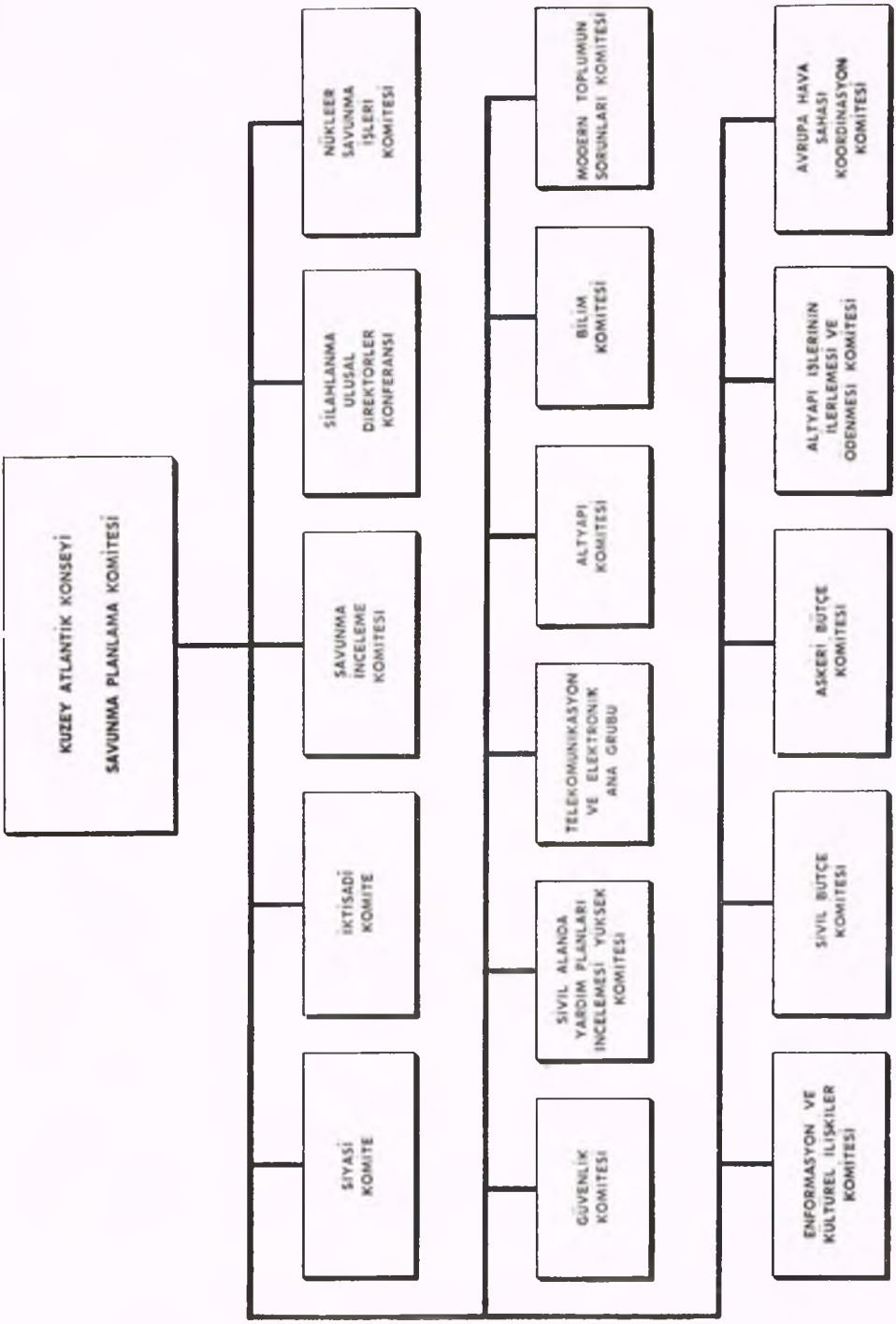
Konsey İttifak'ın en yüksek organıdır. Üye devletler temsilcilerinden kurulur. Bu devletler, egemen olduklarından ve eşit haklara sahip bulunduklarından, Konsey bütün kararlarını oybirliği ile alır.
Konsey, ya Bakanlar seviyesinde ya da Daimî Temsilciler seviyesinde toplanır. Bakanlar seviyesindeki toplantılarda, İttifak'a katılan Devletler, gündemdeki sorunların niteliğine göre, bir ya da birçok Bakan (Dışişleri, Savunma, Maliye, İktisat vb.) tarafından temsil olunurlar. Ayrıca, devletlerin Hükûmet Başkanları tarafından temsil edilmeleri de mümkündür.

Üye ülkeler ve Daimi Temsilciler

Konsey'in, karar alma yetkisini de elinde bulundurarak devamlı görev yapmasını sağlamak için, üye ülkelerin Büyükelçi derecesindeki Daimî Temsilcileri, Bakanlar seviyesindeki birleşimler arasında toplanırlar.
Konsey, yılda genellikle iki defa Bakanlar seviyesinde olmak üzere, haftada bir veya birkaç defa Daimî Temsilciler seviyesinde toplanır. Konsey Genel kural olarak, savunma sorunlarını ele almaz. Bu sorunlar Konsey kadar sık ve aynı seviyede toplanan Savunma Plânlama Komitesi tarafından incelenir; 1966 yılında Fransız Hükûmeti'nin, kaynaşmış askerî teşkilâttan çekilme kararı vermesi üzerine, Fransa temsilcileri Savunma Plânlama Komitesi'ne katılmamakta ve böylece Komite 14 üyeyle toplanmaktadır. Hangi seviyede toplanırlarsa toplansınlar Konsey'e ve Savunma Plânlama Komitesi'ne NATO Genel Sekreteri başkanlık eder. Her yıl, İngilizce alfabe sırasına göre, bir üye ülkenin Dışişleri Bakanı Konsey'e Onur Başkanlığı yapar ([1]).

([1]) Bk. Kuzey Atlantik Konseyi Onur Başkanları listesi Ek; 19, S. 371 de.

KONSEY'İN BAŞLICA KOMİTELERİ

Konsey ve Savunma Plânlama Komitesi, Daimî Temsilciler seviyesinde, son derece kısa bir ihbar süresinden sonra her an toplanabilir. Konsey'e bağlı pek çok komite ve çalışma grubu kurulmuştur. Bunlar Konsey tarafından kendilerine yollanan sorunları inceler ve Konsey'e tavsiyelerde bulunurlar (yan sayfadaki çizelgeye bak.).

Genel Sekreter

Genel Sekreter, Kuzey Atlantik Konseyi'nin, Savunma Plânlama Komitesi'nin (1), Nükleer Savunma İşleri Komitesi'nin (2) ve Nükleer Plânlama Grubu'nun (3) Başkanı'dır; Milletlerarası Sekreterliğin yönetiminden sorumludur (Sayfa 164 deki çizelgeye bak.) Genel Sekreter'e görevlerinde yardımcı olan ve yokluğunda ona vekâlet eden bir Genel Sekreter Başyardımcısı vardır.

Siyasî İşler Dairesi

Genel Sekreter Siyasî İşler Yardımcısı'nın yönetimi altındaki Siyasî İşler Dairesi üç Müdürlüğe ayrılır : Siyasî İşler Müdürlüğü, İktisadî İşler Müdürlüğü, Enformasyon ve Basın Müdürlüğü.
Dairenin başlıca görevleri şunlardır :

a) Konsey ve Siyasî Komite'nin görüşüp tartışacağı siyasî konuları hazırlamak;
b) Konsey'e ve Genel Sekreter'e sunulacak siyasî raporlarla muhtıraları hazırlamak;
c) Üye ülkeler delegasyonları ile siyasî bağlantıyı sağlamak;
d) Diğer uluslararası ve hükûmetlerarası teşkilâtlarla bağlantı sağlamak.

Genel Sekreter Siyasî İşler Yardımcısı, Siyasî Komite'yle (Üçler Komitesi'nin tavsiyesi üzerine 1957 de kurulmuştur) Enformasyon ve Kültür İlişkileri Komitesi'ne başkanlık eder.

İktisadî İşler Müdürlüğü

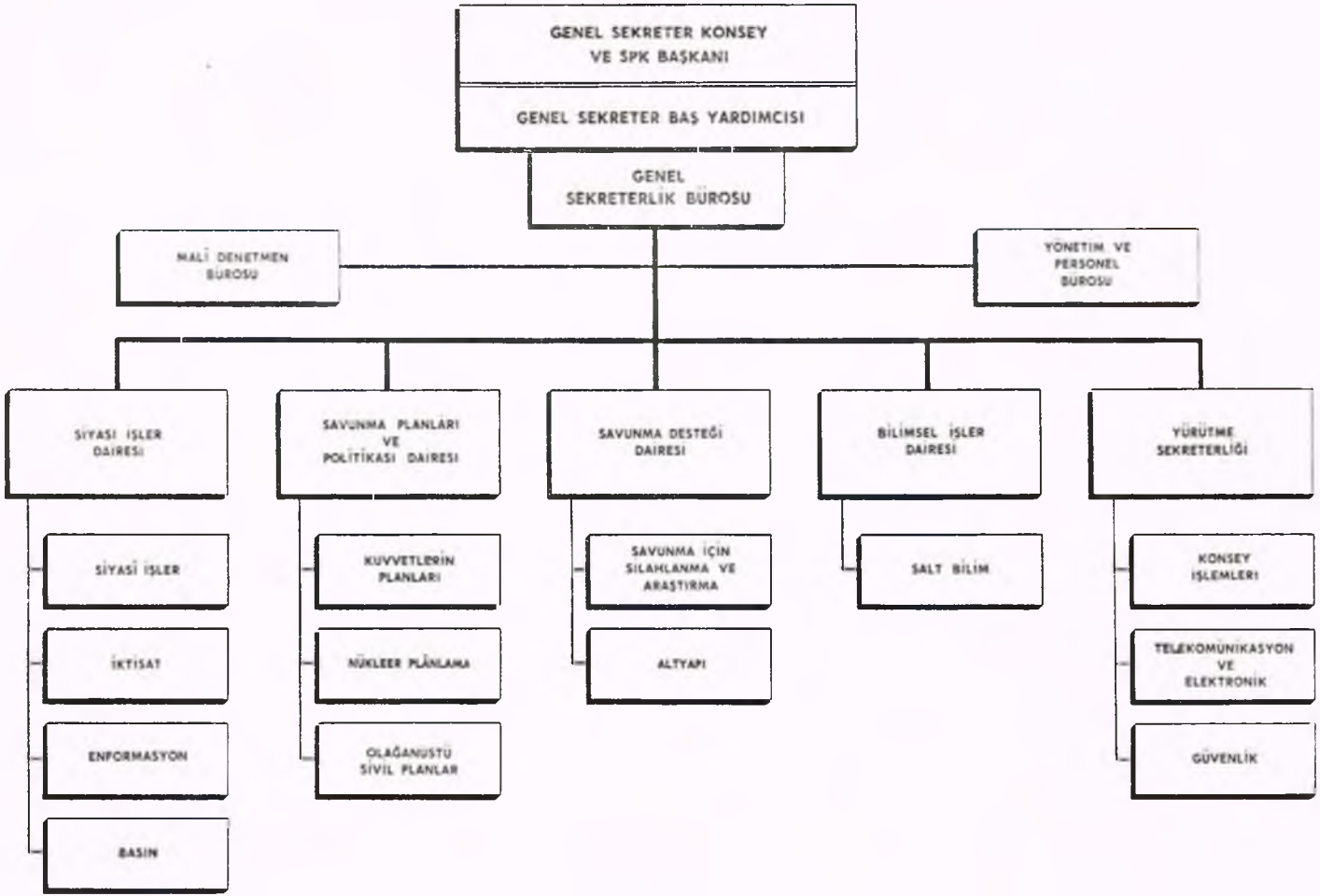
Siyasî İşler Dairesi'ne bağlanmış bulunan İktisadî İşler Müdürlüğü, siyasî ya da askerî önem taşıması bakımından İttifak için özel bir ilgi konusu olan bütün iktisadî işleri yürütür. Uluslararası iktisadî kuruluşlarla bağlantı sağlar. İktisadî İşler Müdürü, İktisadî Komite'ye başkanlık eder.

Enformasyon Müdürlüğü ve Basın Servisi

Enformasyon Müdürlüğü'nün görevi, kamu oyuna Atlantik İttifakı'nın hedefleri ve gerçekleştirdikleri hakkında bilgi yetiştirmektir. Bu Müdürlük, Kamuoyu'nun, dergilerle, filmlerle, radyo ve televizyon aracılığıyla, yayın ve sergilerle NATO'yu daha iyi anlayabilmesi için üye ülkelerin hükûmetlerine yardımcı olur. NATO merkezine gruplar çağırır, gençlik için kurslar ve seminerler düzenler. Enformasyon Müdürlüğü yayın ve belgeler bölümü ile NATO kitaplığından da sorumludur.

(1) Teşkilât'ın kaynaşmış askerî yapısına katılan bütün uluslardan oluşmaktadır.
(2) Belçika, Kanada, Danimarka, Birleşik Amerika, İtalya, Norveç, Hollanda, Portekiz, Türkiye, Yunanistan, Federal Almanya ve İngiltere'den oluşmaktadır.
(3) Nükleer Savunma İşleri Komitesi üyeleri arasında sıra ile seçilen sekiz ülkeden oluşur.

NATO MİLLETLERARASI SEKRETERLİĞİ

Basın servisi basınla olan günlük ilişkileri sağlar. Basınla ilişkilerinde Basın Servisi Başkanı NATO'nun sözcülüğünü yapar.

Savunma Plânlaması ve Siyaseti Dairesi

Bu Daire, Genel Sekreter Savunma Plânlama ve Siyaseti İşleri Yardımcısı tarafından yönetilir. Sorumlu olduğu alanlar şunlardır :

a) Savunma Plânlama Komitesi'nin, NATO askerî makamlarına verdiği siyasî direktiflerin uygulanmasından doğan savunma sorunlarının askerî olmayan yönlerini incelemek. Bu inceleme nükleer silâhların denetim ve kullanımının plânlanmasından doğan sorunları da kapsar.

b) Askerî makamların tespit ettiği plânlar ve millî savunma bütçeleri çerçevesinde her ülkenin ayrı ayrı savunma çabalarının malî yönünü incelemek ve aynı zamanda savunma programlarının yüklediği külfetleri değerlendirmek, eleştirici bir incelemesini yapmak.

c) Savaş ve buhran sırasında olağanüstü sivil plânlama işleri çerçevesine giren bütün çalışmaları ve özellikle halkın, mal ve mülkün, yönetimin, kaynakların dağılımının ve her çeşit taşıt aracının korunmasını düzenlemek.

Savunma Desteği Dairesi

Bu Daire Genel Sekreter Savunma Desteği İşleri Yardımcısı tarafından yönetilir. Görevleri şunlardır :

a) İttifak'ın mevcut kaynaklarından Silâhlı Kuvvetler donatım ve ikmâl işlerinde yararlanılmasını sağlamak için :

1. Silâhlara ve donatıma ilişkin olarak üye ülkeler arasında, araştırma, geliştirme, üretim ve standartlaştırma alanlarında işbirliğini teşvik etmek, bunların İttifak'ın savunma plânları çerçevesinde bakım ve ikmalini yapabilmek için beraberlik sağlamağa çalışmak;
2. Bu konularda üye ülkeler arasında bilgi alış-verişini sağlamak;
3. NATO'nun Akaryakıt Boru Şebekesi, Bakım ve İkmâl Ajansı vb. kuruluşlarının çalışma konusuna giren lojistik sorunları incelemek.

b) NATO'nun ortak altyapı programının teknik ve malî denetimini sağlamak.

c) Yetki ve sorumluluğu içine giren konularda savunma incelemesi çalışmalarına katılmak.

Bilimsel İşler Dairesi

Bu Daire'nin Başkanı olan Genel Sekreter Bilimsel İşler Yardımcısı, Bilimsel Komite'ye de başkanlık eder. Başlıca görevleri şunlardır :

a) NATO'yu ilgilendiren bilimsel sorunlarda Genel Sekreter'e danışmanlık yapmak;

b) NATO'nun sivil ve askerî makamlarıyla, üye ülkelerde bilim işlerini yürütmekle görevli kuruluşlarla, bilim alanında çalışan uluslararası teşkilâtlarla bilimsel bağlantılar kurmak;

c) Bilim Komitesi'nin kurduğu çalışma gruplarının çalışmalarını yönetmek ve genel olarak Bilimsel Komite ile bu komitenin çalışma gruplarının kararlarını uygulamak.

Konsey İşlemleri ve Muhabere Dairesi

Bir müdürün sorumluluğu altındaki bu daire iki bölümden kuruludur :

a) Konsey İşlemleri Müdürlüğü. NATO merkezinde buhran yönetimi alanına giren işlemlerden; yüksek seviyedeki manevraların plânlanmasından ve yürütülmesinden, NATO Durum Merkezi'nin işlemesinden sorumludur.

b) Muhabere ve Elektronik Müdürlüğü. NATO'nun tüm sivil ve askerî haberleşme siyasetinin uyumlaştırılmasıyla görevlidir.

Bu Daire'de ayrıca Avrupa hava sahasının uyumlaştırılmasıyla görevli bir bölüm daha vardır.

Yürütme Sekreteri

Yürütme Sekreteri Kuzey Atlantik Konseyi'nin ve Savunma Plânlama Komitesi'nin sekreteridir. Bu Büro belli başlı Konsey komiteleriyle çalışma gruplarının da sekreterlik işlerini yürütür.

Yönetim İşleri Bürosu

Yönetim İşleri Müdürü Milletlerarası Sekreterliğin genel yönetiminden ve yıllık bütçenin hazırlanmasından sorumludur. Personel hizmetlerini yürütür ve NATO'nun sivil görevleri için genel ve uyumlu bir personel politikası izler. Yönetim İşleri Bürosu, toplantıların tercüme işlerini düzenler, belgelerin tercümelerini ve çoğaltılmasını, tasnifini ve arşivlerde muhafazasını sağlar; Genel Merkez'in güvenliği ile binaların bakımı da onun sorumluluğuna girer.

İstatistik Servisi, bu Müdürlüğe bağlı olarak çalışır, bütün istatistikleri ve özellikle NATO'nun savunma çabasına ilişkin olanları hazırlar.

Malî Denetmenlik Bürosu

Bağımsız olan bu Büro'yu Konsey tarafından atanan ve görevi bütçe uygulamasını denetlemek olan Malî Denetmen yürütür.

Güvenlik İşleri Bürosu

NATO'da alınan bütün güvenlik tedbirlerinde uyumluluk sağlamakla ve Konsey'e güvenlik konularında tavsiyelerde bulunmakla görevlidir. NATO'nun güvenlik tedbirlerini muntazaman inceleyerek, üye ülkelerin, askerî makamlarla sivil ve askerî kuruluşların, gizli belgelerin korunması konusunda uygulanması gereken usullere uyup uymadıklarını tesbit eder.

İhtisas Ajansları

1957 ile 1966 yılları arasında Konsey, belirli görevlerin uygulanması ile yükümlü şu kuruluşları oluşturmuştur :

— Merkezî Avrupa Bölgesi Akaryakıt Boru Şebekesi Teşkilâtı (CEPS)

— NATO İkmâl ve Bakım Teşkilâtı (NAMSO)
— HAWK Füzeleri Üretim Teşkilâtı
— NATO F - 104 G «STARFIGHTER» Uçağı Üretim Teşkilâtı
— NATO Sidewinder Üretim ve Lojistik Teşkilâtı
— NATO BULLPUP Mermisi Üretim Teşkilâtı.

F - 104 G Starfighter ve Sidewinder Teşkilâtları çalışmalarını bitirmiş ve kaldırılmışlardır. BULLPUP Teşkilâtı tasfiye edilmektedir.

Konsey silâhların uyumlu üretimi için su Yürütme Komitelerini kurmuştur:
— Deniz keşif uçağı (BREGUET - ATLANTIC)
— Hava - yer füzesi AS/30
— Hafif Tanksavar bombası (LAW).

M. 72 Koordinasyon Komitesi ise aşağıdaki konu için kurulmuştur.
— Denizaltısavar MARK 44 torpili.

AS/30 mermileri ile ilgili Komite lağvedilmiştir. Askerî gereçlerin araştırılması, geliştirilmesi ve üretimi alanında işbirliğine ilişkin yeni yöntemleri kabul ederek ve bunların Konsey tarafından 1966 Mayısında onaylanması üzerine, Ulusal Silâhlanma Direktörler Konferansı, NATO projesinin Yürütme Komitesi olarak, JAGUAR tasarısına katılan ülkelerce kurulmuş olan Komiteyi kabul etmiş ve böylece bu komite :
— NATO JAGUAR Yürütme Komitesi olmuştur.

NATO projeleri ile ilgili başka yürütme komitelerinin kurulmasına ilişkin teklifler incelenmektedir.

16

ASKERÎ YAPI

1949 yılında NATO kurucusu oniki ülkenin elinde sadece yirmi tümen vardı ve ihtiyat kuvvetleri de gereği kadar donatılmış değildi. Batı Avrupa'da 1000 den az savaş uçağı bulunuyordu; üstelik bunların pek çoğu İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bozuk uçaklardı. Sayısı 20 den az olan havaalanları tepkili uçakların inebilecekleri biçimde değildi ve hedef teşkil edecek ileri hatlardaydı. NATO'nun en büyük Kara ve Hava Kuvvetleri Batı Almanya'da üslenmişti, ancak bunlar muhtemel bir saldırıyı karşılamak için değil fakat işgal ve asayiş görevi yapmak için orada bulunuyorlardı. İkmal hatları batıdan doğuya uzanacak yerde kuzeyden güneye uzanıyordu. Deniz Kuvvetleri bakımından durum daha iyi değildi. Pek çok savaş gemisi saf dışı bırakılmış ya da sivil gemilere dönüştürülmüştü. Batı, ciddî bir saldırıyı karşılama gücünden yoksundu ve saldırı teşebbüslerini caydırıcı kuvvetler teşkil edebilmekten uzaktı.

1949 dan beri NATO'nun askerî yönden tarihi, üye ülkelerin kuvvetlerinin sabırla ve tedricen kalkındırılması, bunların yeni teknolojik buluşlara uygun biçime sokulması ve kaynaşmış Müttefik kumandanlıklarının dengeli bir şekilde kurulması olmuştur.

Kuzey Atlantik Andlaşması'nın kapsamına giren stratejik bölge, üç kumandanlık ve bir stratejik bölge grubu arasında bölünmüştür. Bu bölünüş coğrafî ve siyasî unsurlar ile kumandanlıkların yetkileri barış ve savaş durumuna göre değişen koşullara göre düzenlenmiştir.

Üye ülkelerin kuvvetleri

Üye ülkelerin Silâhlı Kuvvetleri, barış döneminde NATO Kumandanlıklarına ayrılmış olan kuvvetlerden, bu kumandanlıklara tahsis edilmek üzere

ayrılmış bulunanlardan ve millî kumandanlıklara bağlı olanlardan meydana gelmektedir. NATO Kumandanlıkları kendi bölgelerinin savunma plânlarının hazırlanmasından, kuvvet ihtiyaçlarının değerlendirilmesinden ve kendi kumandanlıklarına bağlı kuvvetlerin konum ve eğitiminden sorumludur. Kuvvetlerle ve bunların lojistik destekleri ile ilgili olarak Kumandanlıkların verdikleri raporlar ve yaptıkları tavsiyeler NATO Askerî Komitesi'ne sunulmaktadır.

Askerî Komite

Askerî Komite, NATO'nun en yüksek askerî organıdır ([1]). Fransa ve İzlanda dışındaki üye ülkelerin Genelkurmay Başkanları'ndan oluşur. Fransa, Askerî Komite nezdindeki, Fransız Askerî İrtibat Heyeti Başkanı tarafından temsil olunur. İzlanda, askerî kuvvete sahip bulunmadığından, Askerî Komite'de bir sivil tarafından temsil edilmektedir.

Askerî Komite yılda en az iki defa ve ayrıca gerektiğinde, Genelkurmay Başkanları seviyesinde toplanır. Sürekli ve yetkili bir şekilde toplanabilmesi için her ülke, Genelkurmay Başkanı'nı temsilen bir Daimî Askerî temsilcisini Askerî Komite'ye atamaktadır.

Askerî Komite Onur Başkanlığı İngiliz alfabesindeki sıraya göre değişir ([2]).

Askerî Komite Başkanı Genelkurmay Başkanlarının ve askerî temsilcilerin katıldıkları toplantıları yönetir. Komite Başkanı Genelkurmay Başkanları tarafından iki yıl için seçilir. Bu süre uzatılabilir.

Askerî Komite, barış döneminde, NATO Bölgesi'nin ortak savunması ile ilgili tedbirleri tavsiye etmekle görevlidir. Başlıca NATO Kumandanları Komite'ye karşı sorumludurlar. Askerî Komite, Konsey'e askerî konularda bilgi verir, tavsiyelerde bulunur. NATO Kumandanlarının istek ve tavsiyelerini uyumlaştırır ve ortaklaşa olarak kararlaştırılmış bulunan NATO siyasetinin ve plânlarının uygulanması için gerekli yönetimi sağlar.

Askerî Komite'ye çalışmalarında Milletlerarası Kurmay Heyeti (MKH) yardımcı olur.

Milletlerarası Kurmay Heyeti

Milletlerarası Kurmay Heyeti, Orgeneral rütbesinde bir Direktör tarafından yönetilir. Direktör, Askerî Komite Başkanı'ndan ayrı bir milliyetten olmak şartıyla herhangi bir üye ülkeden seçilebilir. Direktöre özellikle nükleer konulardan sorumlu bir başyardımcı, beş direktör yardımcısı ve MKH Sekre-

([1]) Askerî Komite NATO ile hemen hemen aynı dönemde kurulmuştur. 4 Nisan 1949 da Andlaşma'nın imzalanışından iki gün önce, bir çalışma grubu, teşkilâtın başarı ile çalışabilmesi için gerekli kuruluşlar konusunda çalışmağa başlamıştı. Bu çalışma grubunun raporu ilk defa 7 Eylül 1949 da toplanan NATO Dışişleri Bakanları tarafından onaylanmıştı. Çalışma grubu askerî teşkilâtın (tercihan Genelkurmay Başkanı olan) her ülkenin temsilcisinden oluşan bu askerî komiteye sahip olmasını tavsiye etmişti. Kuzey Atlantik Konseyi ilk toplantısında, NATO Savunma Bakanlarından oluşan bir Savunma Komitesi kurmuş ve bu komiteyi gerekli askerî örgütü hazırlamakla görevlendirmişti. 5 Ekim 1949 da toplanan Savunma Komitesi süratle NATO Askerî Komitesi'ni teşkil ediyordu. Askerî Komite ilk toplantısını 6 Ekim 1949 da Washington'da yapmıştı

([2]) Bk. Askerî Komite Onur Başkanları listesi Ek; 20, S. 372 de.

teri yardımcı olur. Ayrıca, İstihbarat, Plânlama, Harekât, Eğitim ve Teşkilât, Lojistik ve Haberleşme ile Elektronik diye beş bölüm; bundan başka yönetim ve personel dairesi vardır. Askerî Komite'nin yürütme organı olarak Milletlerarası Kurmay Heyeti, Askerî Komite'nin direktif ve kararlarının uygulanmasını sağlamakla görevlidir. Ayrıca plânlar hazırlar, incelemeler yapar ve NATO'ya ya da Askerî Komite'ye çeşitli makamlar (millî veya NATO makamları) veya kumandanlar ya da ajanslar tarafından iletilmiş askerî nitelikteki bütün konular hakkında önerilerde bulunur.

Avrupa Müttefik Kumandanlığı

Avrupa Müttefik Kumandanlığı, Kuzey Burnu'ndan Akdeniz'e ve Atlantik Okyanusu'ndan Türkiye'nin doğu sınırına kadar uzanan alanı kaplar. Savunması tek bir NATO askerî kumandanlığının sorumluluğuna girmeyen İngiltere ve Portekiz bu alan içinde değildir. Şimdiki Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanı (SACEUR) (1) General Andrew J. Goodpaster'dir. Yüksek Kumandan, Müttefiklerin savunma plânlarını uyumlaştırarak Batı Avrupa güvenliğini korumak, barış zamanında Müttefik askerî kuvvetlerin gücünü arttırmak ve savaş zamanında en etken şekilde kullanıma hazır olmalarını sağlamakla görevlidir (Sayfa 172 deki çizelgeye bak.)

SACEUR'ün görevleri

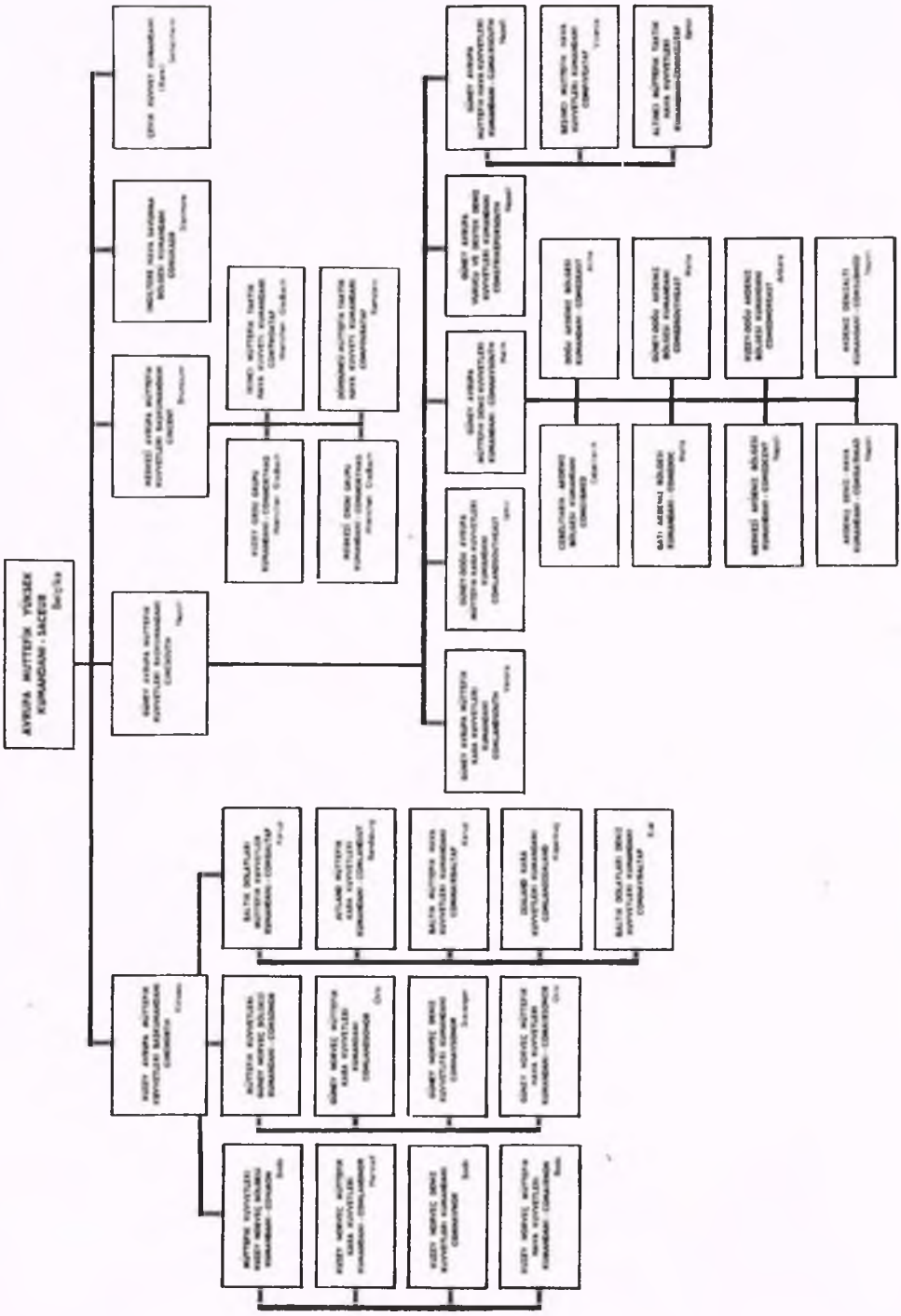
Askerî Komite'nin yönetimi altında bulunan SACEUR'ün görevi kumanda bölgesi içinde Müttefik ülkeleri her türlü saldırıya karşı korumaktır. Savaş sırasında, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın başlıca görevi, bölgesindeki bütün kara, deniz ve hava harekâtını yönetmektir. Sardunya ve Sicilya da dahil bu bölgelerin iç savunması ve karasularının korunması millî makamların sorumluluğu altında kalmaktadır. Ancak, Yüksek Kumandan, kumandası altındaki bölgenin savunması yönünden gerekli göreceği harekâtı yürütmek yetkisine sahiptir.

SACEUR'ün barış zamanındaki görevleri, Kuzey Atlantik kuvvetlerinin birleşmiş tek bir kuvvet durumuna gelmeleri için, bunların teşkilâtlandırılması, eğitimi ve donatımıdır. SACEUR ayrıca, savunma plânlarını hazırlamak; birliklerin hazırlanması, eğitimi, donatımı ve ikmali ile ilgili konularda, savaş ve barış zamanında kendi harekât imkânları ile ilgili askerî bütün sorunlar konusunda Askerî Komite'ye tavsiyelerde bulunmakla görevlidir.

Yüksek Kumandan Askerî Komite'den direktif almakla birlikte İttifak ülkelerinin Genelkurmay Başkanlarına ve bazı durumlarda Savunma Bakanlarına veya Hükümet başkanlarına doğrudan doğruya başvurmak yetkisine

(1) General Dwight D. Eisenhower'in (B. Amerika) 1952 Mayısında ayrılışından sonra Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanlığı'na şu şahsiyetler gelmiştir :
General Mathew B. Ridgway (A. B. D.) Mayıs 1952 de atandı.
General Alfred B. Gruenther (A. B. D.) Temmuz 1953 de atandı.
General Lauris Norstad (A.B.D.) Kasım 1956 da atandı.
General Lyman L. Lemnitzer (A. B. D.) Ocak 1963 de atandı.
General Andrew J. Goodpaster (A. B. D.) Temmuz 1969 da atandı.

AVRUPA MÜTTEFİK YÜKSEK KUMANDANLIĞININ MİLLETLERARASI TEŞKİLÂTI, BAĞLI KUMANDINLIKLAR

sahiptir. Fransa ve İzlanda dışında bütün Kuzey Atlantik ülkelerinin SHAPE (1) de birer Millî Askerî Temsilcileri vardır. Bu askerî temsilciler SHAPE ile kendi Genelkurmay Başkanları arasında bağlantı sağlarlar. Eskiden Paris'de bulunan SHAPE, 1 Nisan 1967 yılında Belçika'da Mons yakınlarında Casteau'ya taşınmıştır.

Avrupa Alt Kumandanlıkları

Avrupa Müttefik Kumandanı'nın denetimi altındaki geniş bölgeler, doğrudan doğruya SACEUR'e karşı sorumlu üç alt kumandanlığa taksim edilmiştir.

Kuzey, Avrupa Kumandanlığı'nın emrinde, Kuzey Norveç Müttefik Müdahale Kuvvetleri, Norveç Müttefik Kara Kuvvetleri, İskandinavya yakınları Müttefik Deniz Kuvvetleri, Güney Norveç Müttefik Taktik Hava Kuvvetleri ve Baltık Denizi yakınları Müttefik Kuvvetleri bulunmaktadır.

Orta Avrupa Kumandanlığı'nın emrinde Kuzey kesimi Kara Kuvvetleri, Orta kesim Kara Kuvvetleri, 2 nci Müttefik Taktik Kara Kuvvetleri ve 4 üncü Müttefik Taktik Kara Kuvvetleri vardır.

Güney Avrupa Kumandanlığı'nın emrinde, Güney Avrupa Müdahale ve Destek Deniz Kuvvetleri, biri Güney Avrupa, diğeri Güney - Doğu Avrupa'ya ait olmak üzere iki Müttefik Kara Kuvveti ve Güney Avrupa Müttefik Hava Kuvvetleri ile Güney Avrupa Müttefik Deniz Kuvvetleri bulunmaktadır.

Bundan başka doğrudan doğruya SACEUR'e bağlı iki kumandanlık vardır, biri Kara Kuvvetleri'nden oluşan Avrupa Müttefik Çevik Kuvvet Kumandanlığı, diğeri de İngiltere Hava Bölgesi Savunma Kumandanlığı'dır.

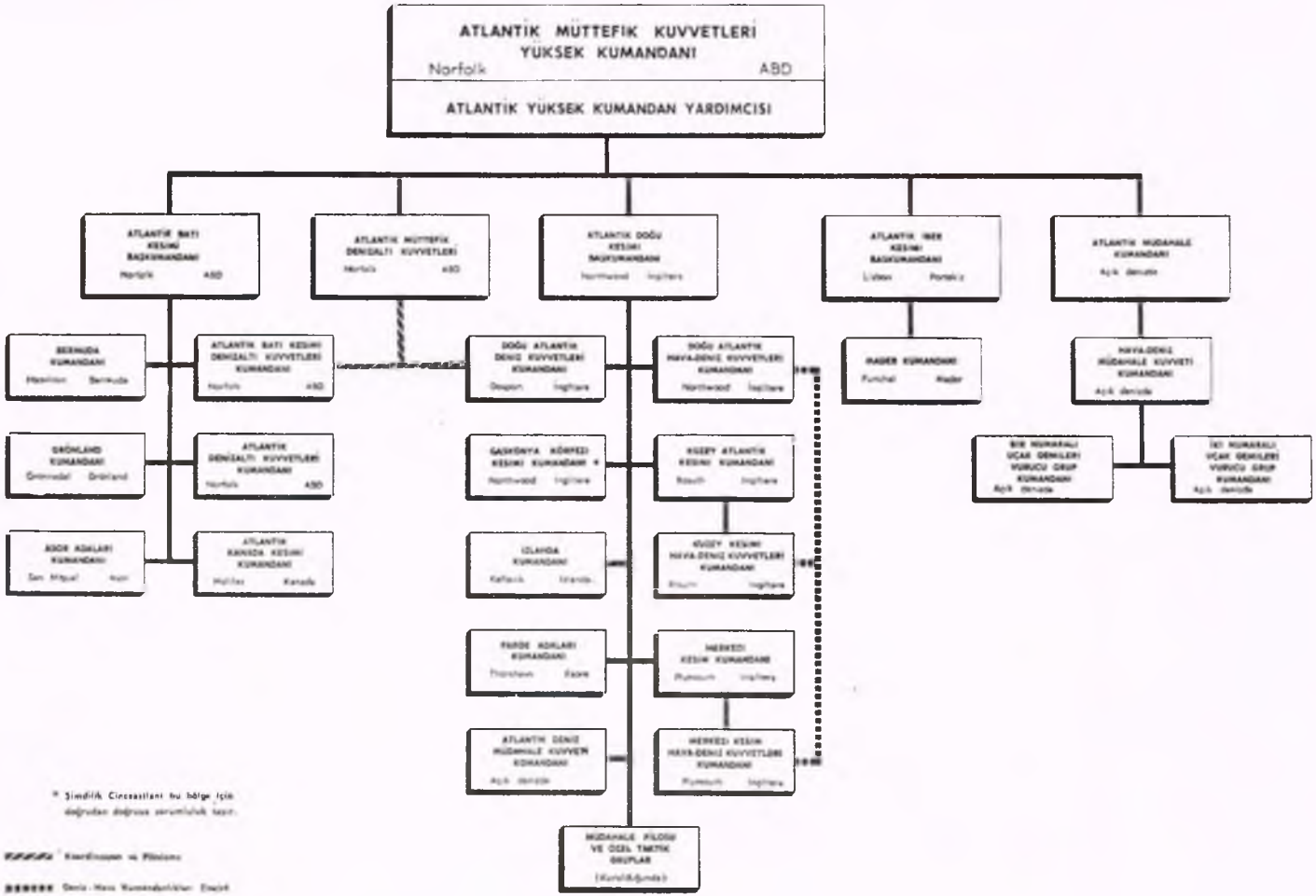
Atlantik Müttefik Kumandanlığı

Atlantik Müttefik Kumandanlığı bir taraftan Kuzey Kutbu'ndan Yengeç Dönencesi'ne kadar, diğer taraftan da Portekiz dahil, Manş Denizi ve İngiliz adaları hariç olmak üzere, Kuzey Amerika'dan Avrupa ve Afrika kıyılarına kadar uzanmaktadır. Halen Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanı (SACLANT) Amiral Charles K. Duncan (A. B. D.) dır. (2) SACLANT, tıpkı Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanı gibi direktiflerini Askerî Komite'den alır. Görevi, Kuzey Atlantik Bölgesi'nin savunma plânlarını hazırlamaktır. Birleşik eğitim uygulamasını düzenler ve yönetir. Savaş zamanında Atlantik Okyanusu'nun deniz yollarının savunması, düşman deniz üs ve hava-alanlarına karşı geleneksel ve nükleer tipteki harekâtın düzenlenmesi ve SACEUR tarafından düzenlenmiş harekâtın desteklenmesi ile görevlidir (S. 174 deki çizelgeye bak).

(1) İngilizce : Supreme Headquarters Allied Forces Europe (Avrupa Müttefik Kuvvetleri Kumandanlığı Yüksek Karargâhı) nın kısaltılmışı.

(2) İlk Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanı Amiral Lynde D. Mc Cormick (A. B. D.) idi. Mc Cormick'den sonra SACLANT görevine sırası ile şu şahsiyetler atanmıştır :
Amiral Jerauld Wright (A. B. D.) Nisan 1954 de atandı.
Amiral Robert L. Dennison (A. B. D.) Aralık 1959 da atandı.
Amiral H. P. Smith (A. B. D.) Nisan 1963 de atandı.
Amiral Thomas H. Moorer (A. B. D.) Mayıs 1965 de atandı.
Amiral Ephraim P. Holmes (A. B. D.) Haziran 1967 de atandı.
Amiral Charles K. Duncar (A. B. D.) Ekim 1970 de atandı.

ATLANTİK OKYANUSU MÜTTEFİK KUVVETLERİ YÜKSEK KUMANDANLIĞI

SACLANT'ın barış zamanındaki görevleri savunma plânlarının hazırlanması ve tespiti, ortak eğitim uygulamasının düzenlenmesi ve yönetimi, kuvvetlerin tertip ve eğitimi ile ilgili esasların tespiti, NATO makamlarına stratejik ihtiyaçlar hakkında bilgi verilmesidir.
Savaş zamanında Atlantik Müttefik Kumandanlığı'nın başlıca görevi, deniz yollarını savunmak, düşmanın bu bölgeye girmesini önleyerek, bütün Atlantik Okyanusu'nun güvenliğini sağlamak olacaktır. SACLANT ayrıca Atlantik'te bulunan Féroé ve Asor gibi adaların savunmasından sorumlu olacaktır. Savaş sırasında yetkileri kuvvetlerin terkibi ve yayılması, harekâtın yönetilmesi ve kuvvetlerin tahsisi ile ilgilidir.

SACLANT'ın sorumluluğu hemen hemen sadece harekâtla ilgili bulunmaktadır. NATO Atlantik Daimî Deniz Kuvveti (STANOVFORLANT) barış zamanında daimî olarak ilk defa kurulmuş milletlerarası bir filodur ve Deniz Kuvvetleri normal olarak Atlantik'te harekâtta bulunan NATO ülkelerinin gemilerinden oluşur. STANOVFORLANT Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanı'nın emrindedir. Ancak Kumandan bu yetkisini, bu kuvvet Avrupa sularında harekâtta bulunduğu zaman Atlantik Doğu Kesimi Kumandanı'na devreder. Ayrıca, manevra sıralarında veya savaş zamanında SACLANT'a tahsis edilmek üzere ek kuvvetler ihtiyata ayrılmıştır.

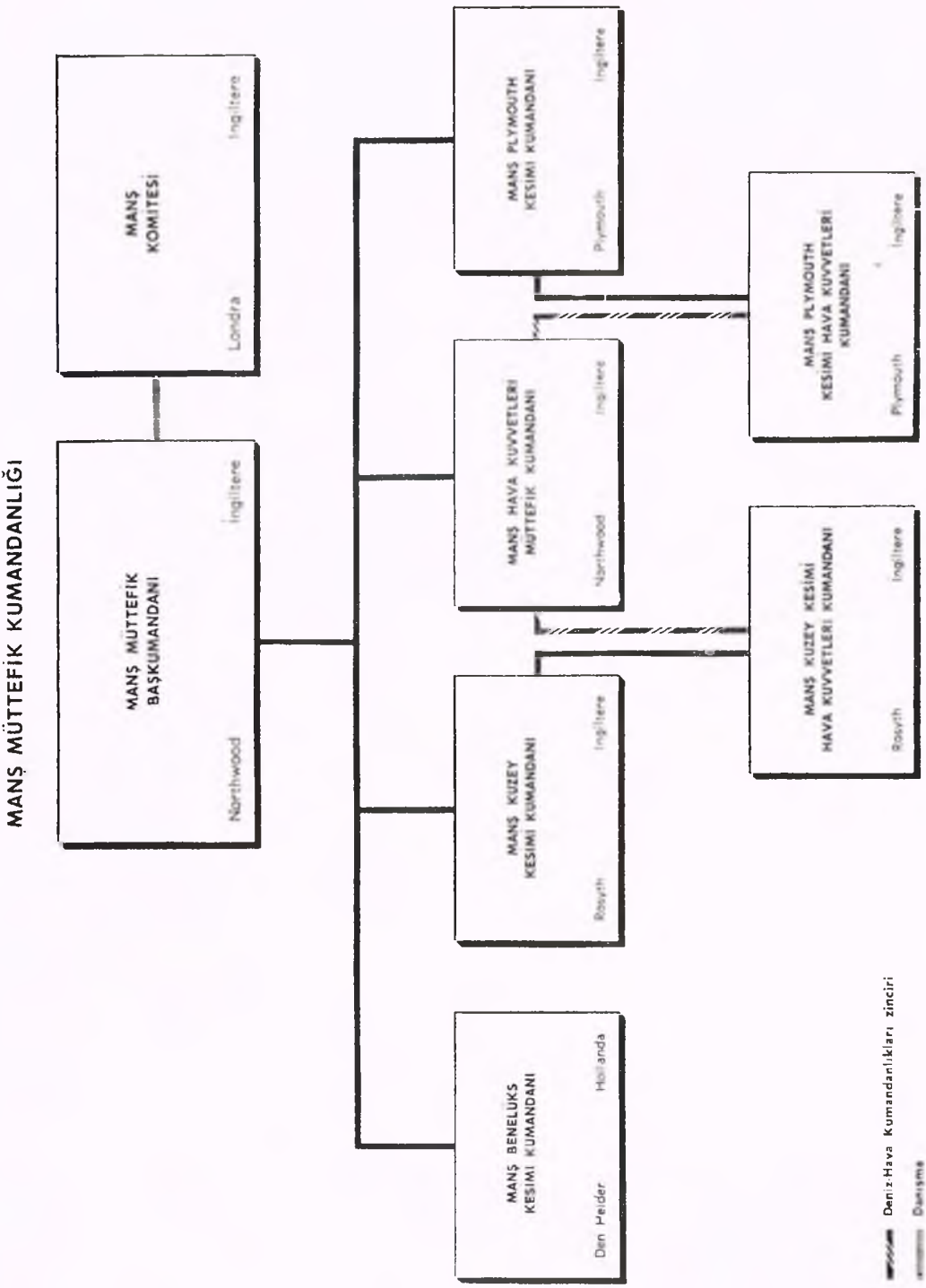
SACEUR gibi SACLANT da doğrudan doğruya ilgili Genelkurmay Başkanları, Savunma Bakanları ve Hükûmet Başkanlarına başvurmak yetkisine sahiptir.

Atlantik Alt Kumandanlıkları

SACLANT'a karşı sorumlu olan beş alt Kumandanlık vardır : Batı Atlantik Kumandanlığı. Bu bölgenin Başkumandanı emrinde, bir Batı Atlantik Sahası Denizaltı Kuvvet Kumandanlığı, bir Atlantik Kanada kesimi Kumandanlığı, bir Okyanus kesimi Kumandanlığı ve Bermuda, Asor, Grönland Kumandanlıkları vardır. Doğu Atlantik Kumandanlığı. Bu bölgenin Başkumandanı emrinde, Atlantik Bölgesi Deniz - Hava Birlikleri Kumandanlığı, bir Kuzey kesimi Kumandanlığı, bir Merkez kesimi Kumandanlığı, bir Merkez alt kesimi Deniz - Hava Birlikleri Kumandanlığı, bir Doğu Atlantik Denizaltı Kuvvetleri Kumandanlığı ve İzlanda ile Féroe Adaları Kumandanlıkları bulunmaktadır. Atlantik Vurucu Filo Kumandanlığı. Bu Filo Başkumandanı'nın emrinde bir Uçak Gemisi Vurucu Kuvveti Kumandanlığı ve Uçak Gemisi bir ve iki numaralı Vurucu Grupları Kumandanlıkları bulunur. Atlantik Müttefik Denizaltı Kuvvetleri Kumandanlığı. İberya - Atlantik Bölgesi Kumandanlığı. İberya - Atlantik Başkumandanı'nın emrinde Mader Ada Kumandanı bulunmaktadır.

Manş Kumandanlığı

Manş Müttefik Kumandanlığı Kuzey Denizi'nin güneyi ile Manş Denizi'ni kapsar. Manş Başkumandanı (CINCHAN) Amiral Sir William O'Brien (İngiltere) dir. CİNCHAN'ın Genel Karargâhı Nortwood'dadır (İngiltere). (S. 176'daki Çizelgeye bak).

MANŞ MÜTTEFİK KUMANDANLIĞI
MANŞ KOMİTESİ
Londra
İngiltere
MANŞ MÜTTEFİK BAŞKUMANDANI
Northwood
İngiltere
MANŞ BENELUKS KESİMİ KUMANDANI
Den Helder
Hollanda
MANŞ KUZEY KESİMİ KUMANDANI
Rosyth
İngiltere
MANŞ HAVA KUVVETLERİ MÜTTEFİK KUMANDANI
Northwood
İngiltere
MANŞ PLYMOUTH KESİMİ KUMANDANI
Plymouth
İngiltere
MANŞ KUZEY KESİMİ HAVA KUVVETLERİ KUMANDANI
Rosyth
İngiltere
MANŞ PLYMOUTH KESİMİ HAVA KUVVETLERİ KUMANDANI
Plymouth
İngiltere
Deniz-Hava Kumandanlıkları zinciri
Danışma

Manş Kumandanlığı'nın başlıca görevi bu bölgedeki deniz seferlerini denetleyip korumak ve muhtemel saldırganın püskürtülmesi hareketine katılmaktadır. Saldırı durumunda, CİNCHAN bu bölgenin denetim altında bulunmasını sağlamak, diğer kumandanlıkların harekâtını desteklemek ve Manş'ın hava savunması için SACEUR ile işbirliği yapmakla görevlidir. Barış zamanında CİNCHAN'ın emrine verilmiş kuvvet yoktur. Buhran dönemlerinde CİNCHAN'a tahsis edilmek üzere ayrılmış kuvvetler, genellikle Deniz Kuvvetlerinden oluşmaktadır. Fakat aynı zamanda deniz - hava birlikleri de vardır.

CINCHAN'a bağlı alt-kumandanlıklar, Manş Müttefik Deniz Hava Birlikleri Kumandanlığı, Manş kuzey alt-kesimi Kumandanlığı, Manş Plymouth alt kesimi Kumandanlığı ve Manş Benelüks alt kesimi Kumandanlığı'dır. Manş Başkumandanlığı'na danışmanlık yapan Manş Komitesi, Belçika, Hollanda ve İngiltere Deniz Kuvvetleri Kumandanları'ndan kuruludur.

Amerika-Kanada Bölge Stratejik Grubu

Kuzey Amerika - Kanada Bölge Grubu, Kuzey Amerika bölgesini içine alır. Bu grup Kanada - Amerika bölgesinin savunması için plânlar hazırlayarak Askerî Komite'ye sunar. Grup sıra ile Washington ve Ottawa'da toplanır.

SACLANT ile SACEUR'un, Brüksel'deki NATO Merkezi'nde resmî temsilcileri vardır. Bu temsilciler NATO makamları ve çeşitli Genelkurmay Başkanları ile irtibat sağlarlar. SACLANTREPEUR (SACLANT'ın yukarıda belirtilen temsilcisi) gerektiğinde CINCHAN'ı da temsil eder.

Milletlerarası manevralar

NATO Silâhlı Kuvvetleri'nin savaş gücünü etken bir hale sokmak ve çeşitli uluslar arasındaki işbirliği zihniyetini geliştirmek amacı ile Avrupa ve Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanlıkları ya da Manş Başkumandanlığı tarafından, üye hükûmetlerle bağlantılı olarak, muntazam aralıklarla milletlerarası manevralar düzenlenmektedir. Bu manevralar, aynı işin tekrarının önlenmesi amacı ile çok önceden hazırlanmış plânlara göre düzenlenmekte ve bu plânlar kumandanlıkların gerekli asker sayısına sahip olmalarını ve üye hükûmetlerin, millî manevralarının NATO'nunkilerle uyumlaştırmalarını öngörmektedir. Bu manevralar başlıca iki bölüme ayrılır : Silâhlı Kuvvetlerin katılmadığı ve kurmay heyetlere ait olan manevralar ile Silâhlı Kuvvetlerin katıldıkları manevralar. Kurmay Heyeti Manevraları (İngilizce «Command Post Exercise»ın kısaltılmışı olarak CPX diye belirtilir) Kumandanları ve Genelkurmay Başkanlarını savaş sırasındaki sorunlarla karşı karşıya getirmek stratejik plânların ve yürütme kuruluşlarının değerlerini denemek, taktik ve diğer sorunları incelemek ve haberleşme tesislerini denetlemek amacını taşır. Bir CPX özellikle, askerî savunma sorunlarını tanımlamak, incelemek ve çözümlemek amacındadır. Manevra Direktörü'nün incelenmek üzere seçtiği konular üzerinde grup tartışmaları yapılır ve çeşitli kumandanlar ve subayları görüşlerini belirtirler. Yine muayyen seviyede veya her çeşit seviyede Kurmay Heyeti Ma-

nevrası düzenlenebilir ve burada da birlikler katılmaksızın taktikler ve usuller izlenir.

Silâhlı Kuvvetlerin katıldıkları milletlerarası manevralar, Yüksek Kumandanların veya Alt Kumandanlıkların düzenleyişlerine göre ya sınırlı bir alanda cereyan eder veya aksine tüm NATO kademesinde yapılır. Bu taktirde de Müttefik Yüksek Kumandanlar ve Manş Başkumandanı tarafından ortaklaşa yönetilir.

Çeşitli tipte manevralar vardır, her biri özel bir ad taşır ve bu manevralara katılan kuvvetlerin sayı bakımından önemi çok değişir. Bu manevraların başlıca amacı üye ülkelerin Silâhlı Kuvvetleri arasındaki işbirliğini arttırmak, plânların değerini denetlemek, taktik ya da stratejik sorunları incelemektir. Milletlerarası manevralar, NATO Kumandanlıklarına tahsis edilen kuvvetlerin güçlerinin arttırılması ile gittikçe artan bir ağırlık kazanmışlardır.

Askerî kuruluşlar

Diğer sorumluluklarının yanı sıra Askerî Komite çeşitli askerî kuruluşları da yönetir. Bunlar arasında, Askerî Standartlaştırma Bürosu (MAS), Hava Savunması için NATO Elektronik Altyapı Teşkilâtı (NADGE), bir çok ulaştırma ajansı, Hava - Uzay Araştırmaları Danışma Grubu (AGARD) ve NATO Savunma Koleji (NSK) vardır.

MAS

1951 de Londra'da kurulan MAS, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın başlıca standartlaştırma bürosudur, NATO ülkeleri arasında gerek metot gerek gereç bakımından askerî standartlaştırmayı kolaylaştırma ve böylelikle NATO kuvvetlerinin en etken bir şekilde birlikte hareket etmelerini sağlama ile görevlidir Milletlerarası teknik uzmanlar ile Büro'nun, savunma donatımı konusundaki işbirliği Milletlerarası Sekreterlik aracılığı ile sağlanır. Bu büronun faaliyetleri konusunda ek bilgi. 115 ve 116. Sayfalarda bulunabilir.

NADGE

NADGE (1) kuzeyden güneye, Norveç, Danimarka, Almanya, Hollanda Belçika, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'ye kadar uzanan hat üzerinde, dokuz Avrupa ülkesinin hava savunması sistemlerini tamamlamak ve geliştirmekle yükümlüdür. Fransa, NADGE sistemi ile işbirliği yapmaktadır, ancak bu işbirliği sadece bilgilerin toplanması ve ulaştırılması alanında olmakta, mukabele araçlarının denetiminin başladığı yerde son bulmaktadır. NADGE, çalışmalar bittiğinde, üye ülkelerine Avrupa Kumandanlığı'nın kuzey, orta ve güney bölgelerinde kullanılacak yarı-otomatik hava savunması tesis ve donatımını sağlamış olacaktır.

(1) Bk. S. 115.

Haberleşme kuruluşları

Çok milletli muhabere alanında ihtisas yapmış dört kurum, her biri kendi yetki alanında olmak üzere Askerî Komite'ye bütün askeri hususlarda görüşlerini bildirir. Bu kurumlar şunlardır :
Müttefik Radyo Frekansları Bürosu (ARFA)
Müttefik Uzak Mesafe Hatlar Bürosu (ALLA)
Müttefik Muhabere Güvenlik Bürosu (ACSA)
Müttefik Deniz Muhabere Bürosu (ANCA)
ARFA, ALLA, ACSA'nın devamlı görevlileri NATO'nun milletlerarası askerî personeli tarafından sağlanmaktadır ve bunlar Brüksel'de yerleşmiştir. ANCA'nın dokuz görevlisi ise Londra'da çalışmaktadır.

NSK ve AGARD

NATO Savunma Koleji 1952 de kurulmuştur. 184. sayfada bu Kolej'in çalışması, ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. 181. sayfada ise, AGARD'ın faaliyetleri tanımlanmaktadır. SHAPE Teknik Merkezi ile SACLANT'ın Denizaltı Araştırma Merkezi ile ilgili açıklamalar aşağıdadır.

SHAPE Teknik Merkezi

SHAPE Teknik Merkezi, NATO hava savunması sisteminin zayıflığından endişe duyan General Gruenther'in Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı olduğu sırada yaptığı tavsiyelere uyularak 1954 de kurulmuştur. Bu zayıflığa çözüm bulmak için General, hava savunmasının bütünü ile incelenmesini ve İttifak ülkelerinden her birinin kendine düşen kısmını yürüteceği genel bir plânın yapılmasını tavsiye etmişti.
Ne var ki, kaynaşmış bir hava savunmasının gerçekleştirilmesi, millî sınırları ister istemez aşacak işlemler gerektirdiğinden, sadece siyasî ve taktik sorunların değil, fakat aynı zamanda tüm NATO ülkeleri bakımından da öngörülmesi gereken teknik sorunların çözümlenmesini gerektiriyordu. İttifak'ın siyasî ve askerî makamları, SHAPE'in kaynaşmış hava savunmasını uygulayan bir kuruluş olması dolayısı ile, bütün üye ülkelere mensup uzmanlardan meydana gelen bir teknik ve bilimsel hava savunması merkezinin yardımını sağlamasına izin verdiler.
Bu merkezin teşkilâtı, yapısı, finansman şekli, yeri konusunda bir anlaşmaya varılmasının yaratacağı gecikmeler süresince, Birleşik Amerika, NATO bu konuda bir karar verene ve bu Merkez tecrübeden geçinceye kadar, giderleri karşılamağı kararlaştırdı. Derinlemesine incelemelerden sonra Birleşik Amerika bu Merkez'in kuruluş ve yönetilişini, hiçbir kâr gayesi gütmeyen ve Hollanda'da bilimsel araştırmalar yapan RVO - TNO kurumuna tevdi etmeği kararlaştırdı. 14 Aralık 1954 de, Birleşik Amerika ile Hollanda arasında yapılan bir anlaşma sonucu La Haye'de bu Teknik Merkez kurulmuş oldu. Bu Merkez, 1 Temmuz 1960 yılına kadar Birleşik Amerika Hükûmeti tarafından finanse edildi, bu tarihten sonra, NATO Konseyi'nin 24 Şubat 1960 da aldığı bir karar üzerine, Askerî Bütçe Komitesi'ne bağlı olarak Merkez'in milletlerarası bir şekilde finanse edilmesi kabul edildi. Bu karar Merkez'in teşkilâtında bir değişiklik yaratmadı. Hollanda Hükûmeti NATO'ya karşı, 1954 de Birleşik Amerika'ya

yaptığı taahhütleri yeniledi. 1 Mart 1963 tarihinde, Konsey'in kararına uygun olarak, Merkez tam yetkili milletlerarası askerî bir kuruluş hüviyetine sahip oldu ve Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanı'nın yönetimi altına sokuldu.

SHAPE Teknik Merkezi'nin başlıca görevi, SHAPE'e teknik ve bilim yönünden tavsiyelerde bulunmak ve yardımcı olmaktır. Bu Merkez ayrıca Avrupa Müttefik Kumandanlığı için araştırma, inceleme, soruşturma, uygulama projeleri ve harekât denetimleri yapmakla yükümlüdür. Başlıca görevlerine zarar vermeksizin, Merkez ek olarak, yardım talep eden NATO ülkelerine bilimsel yardımda bulunabilir. Merkez'in başlangıçta başlıca görevi, hava savunması sorunlarını incelemekten ibaretti; ancak, 23 Ekim 1963 de Konsey, Merkez'in Avrupa Müttefik Kumandanlığı'nı ilgilendiren tüm saldırı ve savunma sorunlarını ele almasını onayladı. İşte böylece Merkez ad değiştirerek SHAPE Teknik Merkezi oldu.

Merkez'in başlıca çalışmaları, SHAPE sorunlarının gelişmesini izlemeğe yöneldi. Başlangıçta, uzak mesafe haberleşme sistemlerinin NATO sistemine katılması amacı ile üye ülkelere sağlanmış haberleşme tesislerinin etkenliğini değerlendirmeğe, yeni ve daha etkin araçlar teklif etmeğe çalışmıştır. Daha sonra, uçakların ve füzelerin saldırısına karşı sınırlı yerleşme durumunu da gözönünde tutarak hava savunması ile ilgili silâh sistemlerinin etkinliği ve dayanıklılığı sorunlarını değerlendirmek gibi yeni görevler yüklenmiştir. Bundan başka, manevraların değerlendirilmesi NADGE plânlarının meydana getirilmesinde yardımcı olunması, genel karargâhların işleyişi ve korunmasının gözetimi, kumanda ve denetim sorunlarının ele alınması ve kuvvetlerin bünyesinin incelenmesi ile görevlendirilmiştir.

Merkez'de çalışan bilim adamlarının sayısı 98 kişidir, dört yönetici vardır; gerekli teknik ve idarî personel bunlara yardımcı olmaktadır. Tesisler de gelişmiştir. 1961 yılı sonunda, matematik sorunları kolaylaştırmak, manevralarda elde edilen verileri incelemek ve savaş manevralarını kolaylatmak amacı ile parmakla işletilen bir elektronik beyin edinilmiştir. 1965 yılında sorumlular çok süratli ve CDC 3600 tipinden daha üstün randımanlı bir elektronik beyin kiralamışlardır ki, hâlen Merkez'de kullanılmaktadır. Merkez'in gelişmesi, kullanılan bina sayısının artmasından da anlaşılmaktadır. SHAPE Teknik Merkezi, bütün personelin bir arada olacağı ve gelecek için yeterli imkânlar sağlayan yeni bir binaya geçmiştir. Milletlerarası finansman uygulanmağa başlandığı zaman Millî Temsilciler Bilim Komitesi adı ile yeni bir Büro kurulmuştur. Bu yolla, Merkez ve ülkeler arasında bilgi akımı sağlanmakta, Merkez'in faaliyetleri teşvik görmekte ve çifte iş yapılması önlenmektedir.

Denizaltı - savar Araştırma Merkezi

İtalya'da La Spezia'da 1959 Mayısında açılan SACLANT Denizaltı-savar Araştırma Merkezi'ne dokuz NATO ülkesi katılmaktadır : Kanada, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Norveç, İngiltere ve Birleşik Amerika. NATO üzerine alıncaya kadar Merkez, Birleşik Amerika tarafından finanse edilmiştir.

Merkez ile ilgili bir NATO yönetmeliğinin hazırlanmasına ilişkin görüşmeler 1962 yılında, Konsey tarafından yetkili kılınan ve ilgili ülkeler ile Daimî Askerî Kumandanlıkların temsilcilerinin katıldığı bir çalışma grubunun teşkili ile başladı. Çalışma Grubu, SACLANT Merkezi ile SHAPE Teknik Merkezi'nin gelecekteki statüsünü inceledi. NATO yönetmelikleri ile her iki merkezin NATO'ya devri plânları hazırlandı.
1962 yaz ve sonbaharında Paris'te yapılan görüşmeler sonucu hazırlanan NATO yönetmeliği 30 Ekim de Konsey tarafından kabul edildi. Bu yönetmelik hükümlerine göre, Merkez, SACLANT'ın yönetimi altında milletlerarası askerî bir NATO kuruluşu oluyordu. 1 Ocakta başlıyan NATO'ya devir işlemi 1 Temmuz 1963 de tamamlandı.

Merkezin çalışması

Merkez, SACLANT'a denizaltı-savar savaşı konusunda teknik ve bilimsel yardımda bulunmak ve bu alanda NATO Deniz Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarını SACLANT aracılığı ile karşılamakla görevlidir. Merkez aynı zamanda, esas görevlerine zarar vermemek şartı ile, denizaltı-savar savaşı sorunlarında NATO ülkelerine de, onaylanmış bulunan program çerçevesinde, bilimsel ve teknik yardımda bulunabilir.
Merkez aynı zamanda denizaltı-savar savaşı alanında araştırmalar ve sınırlı uygulamalar (üretim tekniği olmaksızın) yapmaktadır. Bu araştırmalar arasında okyanusların incelenmesi, danışman uzman çalışmaları, ön araştırmalar ve gerekli ek işler vardır. Merkez bir Direktör tarafından yönetilmekte ve kendisine bir Direktör Yardımcısı ile SACLANT tarafından atanan bir Deniz İşleri Danışmanı yardımcı olmaktadır. Merkez'in bilimsel olarak genel yönetimi bir Bilimsel Komite tarafından yürütülmekte ve bu Komite'ye her NATO ülkesi bir üye atayabilmektedir. Bilimsel çalışmalar, bir Direktör'ün yönetimi altında, üye ülkelerce sağlanan bilim adamları, mühendisler ve teknisyenler tarafından yapılır.
Genel karargâh ve karadaki lâboratuarlar, La Spezia'daki İtalyan Hükûmeti tarafından sağlanmış olan bir binada bulunur. Yüzer tesisler, araştırma gemisi haline sokulmuş bir ticaret gemisinden, yerel olarak kullanılan küçük teknelerden ve bölge içindeki bir gölde bulunan donatımların ölçüldüğü bir mavnadan ibarettir. Merkez'in personeli, içinde bilim adamlarının, mühendislerin, teknisyenlerin, yöneticilerin bulunduğu ikiyüzden fazla kişiden oluşmaktadır.
Bilimsel program, başlıca üç bölüme ayrılmaktadır : Denizaltıların bulunması, yerlerinin tesbiti ve sınıflandırılmaları; denizaltı-savar savaşın yapılacağı denizlerin fizik özellikleri; denizaltı-savar savaşında taktiklerin, eğitimin ve maddî unsurların etkenliğinin değerlendirilmesi.
Her yıl, İttifak hükûmetlerine ve ilgili NATO kumandanlıklarına kırk kadar bilimsel rapor verilmektedir.

AGARD

Başlangıçta «Deniz - Hava Araştırması ve Gelişmesi için Danışma Grubu» adını taşıyan AGARD; 1951 Şubatında Washington'da toplanmış bulunan

Aerodinamik Araştırma Kuruluşları Direktörleri Konferansı'nda, Amerikan Hava Kuvvetleri Bilimsel Danışma Bürosu Başkanı Doktor Theodore von Karman'ın tavsiyesi üzerine kuruldu. Toplantıda hazır bulunanların tümü, NATO ülkelerinin bilimsel ve teknik kaynaklarının, işgücünün ve tesislerinin harekete geçirilmesinde, bu ülkelerin yararına âcil bir ihtiyaç olduğunu kabul ettiler. Yapılan tavsiyeler, iki yıllık bir deneme olarak Daimî Grup tarafından onaylandı, lojistik destek de Birleşik Amerika tarafından sağlandı. 1954 de, NATO ülkeleri, AGARD'ın Daimî Grub'un resmî bir ajansı olarak NATO tarafından finanse edilmesini kabul ettiler. 1966 da Daimî Grub'un lağvedilmesi üzerine AGARD, Askerî Komite'ye bağlandı. AGARD'ın ilk genel kurul toplantısı 1952 de Paris'de yapıldı. Bundan sonraki genel kurul toplantıları, sırası ile Roma, Londra, Scheveningen, Ottawa, Brüksel, Washington, Kopenhag, Aachen, İstanbul, Oslo, Paris, Atina ve sonuncusu 1964 de olmak üzere Lizbon'da yapıldı. Daha sonra, 1965 de Chatillons Bagneux (Fransa), 1966 da Delft (Hollanda), 1967 de Torino (İtalya), 1968 de Cambridge (İngiltere), 1969 da Bad Godesberg (F. Almanya) ve 1970 de Washington'da (A.B.D.) yıllık toplantılar düzenlendi. AGARD, Askerî Komite'ye bağlı askerî bir ajanstır. Ajans'ın en yüksek organı olan Millî Temsilciler Bürosu, üye ülkelerce resmen atanan temsilcilerden oluşmaktadır. Millî temsilciler tarafından atanmış uzmanlardan oluşan teknik gruplar ve komiteler vardır. Teknik ve idarî personel, Neuilly'de (Fransa) yerleşmiştir.

Grubun amacı, Aeronotik bilim ve teknolojisi alanında üye ülkelerin önemli şahsiyetlerini bir araya getirerek bunların, Atlantik Toplumu'nun yararına, en etkili bir şekilde aşağıdaki konularda tavsiyelerde bulunmalarını mümkün kılmaktır :

— Aeronotik alanda bilim ve teknoloji ile ilgili ilerlemeler hakkında Askerî Komite'ye bilgi vermek;
— İlerde savunma sorunlarına uygulanabilecek bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin gerçekleştirilmiş ve öngörülmüş olanlarının sağladığı imkânları tespit etmek ve değerlendirmek;
— Aeronotik alanda bilimsel ve teknik bilgi ve tavsiye konusunda NATO ülkelerinin, Askerî Komite'nin ve kuruluşların isteklerini cevaplandırmak;
— Aeronotik alanda savunmayı ilgilendiren bilimsel ve teknolojik bilgilerin, bütün ülkelerin savunma gücünü geliştirmek amacı ile, üye ülkeler arasında teati edilmesini teşvik etmek.
— AGARD'ın teknik görevleri, çalışma gruplarına, daimî komitelere, Ad Hoc çalışma gruplarına verilmiştir. Ve Milletlerarası Danışma ve Mübadele Programı çerçevesi içinde yerine getirilmektedir.

Çalışma grupları ve Daimi Komiteler

AGARD'ın Çalışma Grupları ile Daimî Komiteleri şunlardır :

— Aeronotik ve Uzay Tıbbı Çalışma Grubu
— Havacılıkla ilgili Elektronik Çalışma Grubu
— Yanma ve İtme (İhtirak ve Tahrik) Çalışma Grubu
— Uçuş Mekaniği Çalışma Grubu

— Akışkanlar Dinamiği Çalışma Grubu
— Yapı ve Gereçlerle ilgili Çalışma Grubu
— Teknik Enformasyon ve Belgeler Komitesi.

AGARD'ın başlangıçtan itibaren çalışma ilkesi, önemli hedefleri seçme ve bu yolda ilerlemeler kaydetme olmuştu. Bu yüzden Aeronotik araştırma gelişme alanının tamamen kapsanması için teşebbüste bulunulmamıştır. Normal çalışma gruplarının, bir sorunun incelenmesinde uygun araç olmadığı her görüldüğünde, özel komiteler veya danışmanlar servisine başvurulmuştur.

Çalışma grupları, incelemelerinde şu dört usulü izlerler :

— Çalışma grupları üyeleri arasında bilgi alış-verişi ve işbirliği
— AGARD'ın Milletlerarası Danışma ve Mübadele Programı'nın uygulanması
— Teknik nitelikte toplantıların, sempozyumların, kollokyumların düzenlenmesi
— Yapılan inceleme ve araştırmaların «Agardograf» ismi altında yayınlanması ve araştırma belgelerinin mübadelesi.

Danışma ve mübadele programı

Milletlerarası Danışma ve Mübadele Programı, araştırma ve geliştirme konularında NATO'nun gücünü arttıracak önemli bir kaynaktır. 1953 te hazırlanmış olan bu programa göre, bilim adamları ve mühendisler, AGARD'a katılan üye ülkelerin yararlı gördükleri teknik faaliyetlere yardımcı olurlar. Bu faaliyetler arasında, konferanslar düzenlemek; araştırma kurumlarının ve Üniversitelerin programlarına katılmak; çeşitli laboratuarlardaki toplantıları kolaylaştırıcı tedbirler almak; araştırma gereçleri alışverişinde bulunmak vardır. Yardımlar, millî temsilcilerin, çalışma grupları ve AGARD komiteleri üyelerinin belirttikleri ihtiyaçlara göre yapılmaktadır. AGARD'ın faaliyetleri ile ortaya çıkan bilimsel sonuçlar ve teknik bilgiler bütün ülkelere aşağıdaki yayın şekilleriyle dağıtılır :

Agardograf : Tekniğin durumu hakkında veya özel bir araştırma konusunda inceleme.

El kitapları : Özel bir aeronotik alanında kullanılan deneysel teknikler.

Raporlar : Çalışma grupları tarafından çalışmalar sırasında tespit edilen ve bilimsel araştırma için ilginç olan belgeler.

Bundan başka AGARD, çalışma belgeleri, özelliği olan belgeler, araştırma alanında görüşler vb.

AGARD yayınlarını ilgililerin sağlamasını kolaylaştırmak için, ikibin eseri belirten bir belgeler fihristi hazırlanıp dağıtılmıştır. Aeronotik deyimlerle ilgili bir lûgat da dokuz dilde yayımlanmıştır. Uzay teknolojisi ile ilgili terminoloji, bu lûgatte, en iyi şekilde belirtilmiştir.

Başlangıçta NATO savunmasına bilgilerine katma kararında olan bir avuç insandan oluşan AGARD, yavaş yavaş, NATO'nun devamlı olarak hizmetinde bulunan Aeronotik bilim alanında dünyanın en ünlü kişilerinin bir araya geldiği bir topluluk olmuştur. Bu ajans ayrıca, ihtiyaçlara göre, teknik ehliyetleri çerçevesi içinde özel bilimsel araştırmalarda bulunabilir.

NATO Savunma Koleji

NATO Savunma Koleji, 1951 yılında, General Eisenhower'in, geniş bölgelere yayılan ülkeler bütününün ortak savunmasının barış döneminde teşkilâtlandırılabilmesi için, bu yeni görevlere uyum sağlayan kadroların gerektiğini anlaması ile kurulmuştur. Nitekim bu kadrolardaki kişiler, millî menfaatler sınırlarını aşarak, bir ülkeler bütününün askerî, siyasî, iktisadi ve sosyal sorunlarına eğilmek durumunda idiler. Bunlar sadece kendi alanlarında ehil olmakla kalmayıp bir İttifak için gerekli olan işbirliği zihniyeti ile yönetilmek durumundadır. Avrupa Müttefik Kuvvetleri'nin ilk Yüksek Kumandanı, değerini muhafaza etmekte olan bir mesajında şöyle demiştir : «NATO kuruluşlarının başlıca görevlerinin uygulanması sırasında ihtiyacımız olacak kişilerin yetiştirilmesi için, yakın bir gelecekte bir NATO Savunma Koleji kurulması son derece temenni edilecek bir husustur. Bu Kolej, ya Daimî Grub'un ([1]) ya Konsey'in ya da her ikisinin genel yönetimine tâbi olmalıdır. Kolej'in öğrencileri (bunlara dinleyici denmektedir), dikkate seçilmiş, her üç orduya mensup ve herhalde, Albay veya ona tekâbül eden rütbeye sahip ve daha sonra NATO'nun kilit noktalarına getirilebilecek subaylar olmalıdır; öte yandan, dinleyiciler arasında NATO'nun kilit noktalarına getirilebilecek memurlar da bulunmalıdır. Kolej'in programı, NATO savunmasına etkide bulunan askerî, siyasî ve iktisadî sorunların incelenmesini ve askerî ve siyasî alanlarda tatmin edici bir şekilde çözümlenmemiş belirli sorunların tetkikini kapsayabilir». SACEUR'ün vardığı bu sonuçlar Konsey tarafından kabul edildi; Amiral Lemonnier Kolej'in ilk Kumandanı oldu. Fransız Hükûmeti, Kolej'in hizmetine Paris'te Champ-de-Mars'ın güney ucunda bulunan Harb Okulu binasının «Topçuluk» kanadını verdi. Milletlerarası eğitim alanında şüphesiz en yeni gerçekleştirmelerden biri olan Savunma Koleji, 19 Kasım 1951 de ilk dinleyicilere kapılarını açtı. O tarihten beri, her yıl Kolej'den millî makamlarda olduğu kadar NATO'nun üst kuruluşlarında da kilit noktalarına gelmek üzere, yüzden fazla dinleyici çıktı.

Roma'ya taşınma

1966 yılında, Fransız Hükûmeti Kolej'in çalışmalarına artık katılmama ve okulun Fransız topraklarının dışına çıkartılması isteğinde bulunma kararını verdiği zaman Kolej tarihinde önemli bir değişiklik oldu. Harb Okulu'nda son düzenlenen 29 uncu toplantı 23 Temmuz 1966 da bitti ve Kolej taşınma hazırlıklarına başladı. 1966 Haziranında, Brüksel'de Bakanlar seviyesindeki toplantısında Konsey, oybirliği ile İtalya'dan Kolej için bir yer sağlamasını istedi. Ve 12 Eylûl 1966 da İtalyan Hükûmeti Kolej için Roma'daki EUR mahallesinde yer ayırdı. Burası, 1942 de düzenlenen Evrensel Roma Sergisi için ayrılmış ve Roma'nın güneyinde bulunan geniş bir mahalledir. Bugün, Roma'nın bir bahçeli sitesi ve milletlerarası faaliyetlerin bir merkezi olmak durumundadır, modern İtalyan mimarisi stilinde yapılmış yeni binalardan birine yerleşmiş bulunan Savunma Koleji bu faaliyetlere hiç şüphe yok ki katkıda bulunacaktır. 1966 da Kolej Roma'ya taşınmış ve 1967 de başlıyan yeni dönemi hazırlamıştır.

([1]) Hatırlatmak için tekrarlıyalım : Kolej'in bağlı olduğu Daimî Grub 1966 da kaldırılmıştır.

NATO'NUN GÖZLERİ

Şimdiki zamanda uçaklar ve füzeler o kadar hızlı gitmektedir ki, eğer bunları zamanında yakalamak istersek, üye ülkelerin sınırlarına yaklaşmazdan önce haberdar olmak gerekir. Ancak elektronik beyinler yeterli hızla hesap yapabilip, gerekli tepkiyi göstermektedir. NATO'nun savunma bölgesini başlıca DEWLINE, BMEWS ve bittiğinde NADGE gibi üç ihbar sistemi ağ gibi örmektedir. Bu sayede «İttifak'ın damı» adetâ çok uzak mesafelerden uçakları ve füzeleri teşhis ve tesbit edecek gözlere sahip olacaktır. Birkaç mikro saniyede elektronik hesap makinaları gerekli cevabın ne olacağını, nasıl olacağını bildirerek Avcı uçaklarını ya da yer - hava füzelerini düşman hedeflerine yöneltecektir.

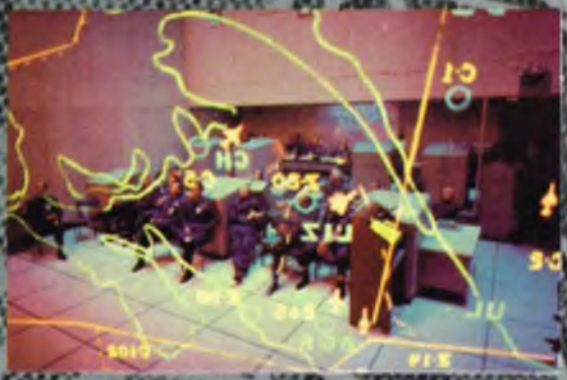

ELEKTRONİK KALKAN

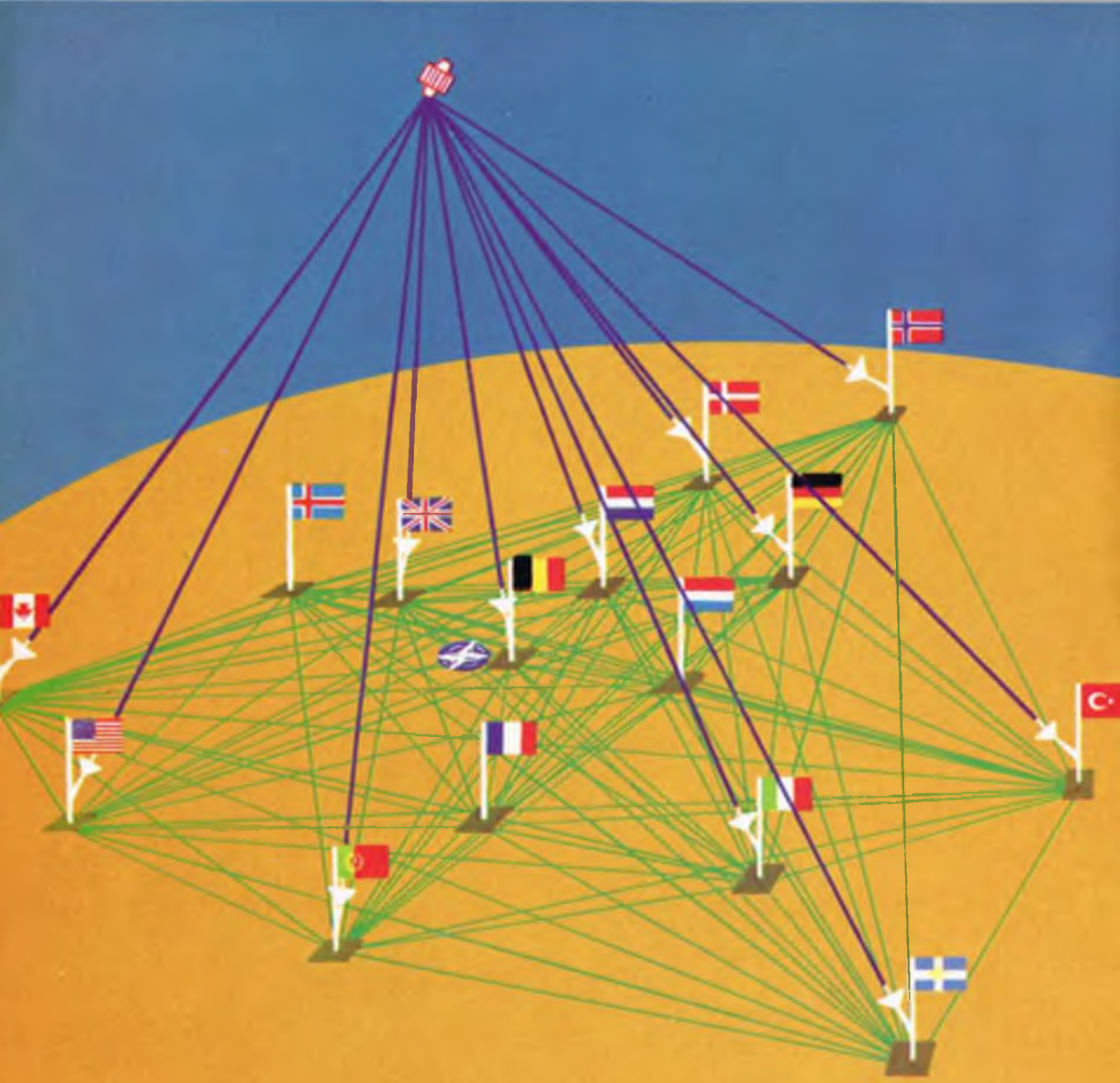
Genel olarak NORAD diye adlandırılan tamamen kayna
zey Amerika ve Kanada'nın bütün hava savunmasını
da'da Northbay'de inşa edilmiştir (4 ve 5 numaralı fo
re'de Flylingdales'de bulunan üç BMEWS erken ihbar
dan beri NATO da böyle bir sistemi işletmeğe başlan
olan NADGE adı verilen bu sistem (Hava Savunması
kaplamadığı bütün NATO üyesi ülkeleri savunabilecek
landa ve Almanya, Belçika'da Glons'da bir eğitim me
leri bu merkezde çalışırken görüyoruz). Glons aynı za
vunma sistemlerinin bir harekât merkezidir (Foto 2).

aşık Kuzey Amerika Hava Savunma Kumandanlığı Ku-
sağlar. Belli başlı harekât merkezlerinden biri Kana-
oto). NORAD tespit ve teşhis işlemlerini biri İngilte-
r sistemiyle sağlar (3 numaralı foto). 1970 yılı başın-
nıştır. Şimdiye kadar gerçekleştirilenlerin en önemlisi
İçin Elektronik Altyapı) Kuzey Amerika'daki sistemin
ktir. Daha şimdiden, üç Avrupa ülkesi, Belçika, Hol-
rkezi kurmuşlardır (1 numaralı fotografta teknisyen-
manda NATO'nun şimdiye kadar mevcut olan hava sa-

NATO İÇİ HABERLEŞME

Barış döneminde ve ondan daha da fazla savaş sırasında haberleşmede güvenlik ve hız hayatî önemde şeylerdir. Bu nedenle NATO uzak haberleşmelerini en modern yol olan uydu aracılığıyla yapmaktadır ve haberleşme şebekesini geliştirme yolunu tutmuştur. Çekoslovakya'nın istilâsından bu yana, NATO'nun buhran dönemleri için uyguladığı yöntemlerin önemleri ve İttifak için gereklilikleri, eğer Konsey etkili ve çabuk danışmalar için hükûmetlerarası bir merkez rolü oynayacaksa, bir kere daha ortaya konmuştur. NATO da 1970'de fırlattığı ve yörüngeye yerleşen iki haberleşme uydusuyla, NATO Savunma Bölgesi'nin tümünü stratejik olarak kaplayacak şekilde dağıtılan 12 yer istasyonu arasında bağlantı sağlayacak duruma girmiştir. Öte yandan 1968'den bu yana üye ülkelerin başkentleriyle belli başlı Kumandanlıklar gerek aralarında ve gerekse NATO'daki Durum Merkezi'yle olan haberleşmelerini şifreli gizli bir telgraflaşmayla yapabilmektedir. 1969'dan itibaren aynı sistem daha da geliştirilmiş ve sistemin elektronik beyinlerle hareketi sağlanmıştır.

Eğitim prgoramı

Atlantik İttifakı'nın başlıca hedeflerini tatmin edecek fakat aynı zamanda, bazan öngörülemiyen dünya olayları ile devamlı gelişme gösteren bir durumun incelenmesini mümkün kılıcı esneklikte olacak bir eğitim programı nasıl düzenlenecekti ?
Bu alanda denemeler, sadece millî plânda yapılmıştı : Örneğin, Washington'daki, National War College, Londra'daki Imperial Defense College ve Paris'deki Institut des Hautes Etude de Defense Nationale gibi bu kurumlar esasen, münhasıran askerî olan sorunların incelenmesini, eski Batı üniversitelerinde ele alınan sosyal, siyasî ve iktisadî sorunların incelenmesine bağlamışlardı.

İnceleme konuları

Kolej, görevinin başlıca yönleri hususunda bu örneklerden esinlendi. NATO'nun Silâhlı Kuvvetlerine ve idarî teşkilâtına girecek olanlara ve tecrübe sonucu bunun kapsamı genişletilerek millî orduların ve yönetimlerin mensupları olacakların, aşağıdaki konuları derinlemesine ve ortaklaşa incelenmesine karar verildi :

a. NATO kuruluşu, hedefleri ve ortak savunmanın başlıca unsurları;
b. Savaş durumunda NATO kuvvetlerinin hazırlanmasına ve kumandasına ilişikin sorunlar;
c. NATO kuruluşlarının ve kurmay heyetlerinin teşkilâtı ve çalışma metotları;
d. Her dinleyicinin ihtiyacına göre Fransızca ve İngilizce dil bilgisinin arttırılması.

Kolej Kumandanlığı

Askerî Komite tarafından denetlenen ve askerî bir bünyeye göre kurulmuş olan Kolej, Kolordu Kumandanı rütbesinde olan veya buna tekâbül eden ya da daha üst derecede olan bir Kumandan tarafından yönetilir ([1]).
Kumandan, üç askerî yardımcısı («Kara» «Deniz» ve «Hava» yardımcıları), bir sivil işler yardımcısı ve bir veya ikisi sivil olan oniki öğretim danışmanı bulunan bir Fakülte'nin başındadır; bu yardımcılar özel yetenekleri ve Kolej'in incelediği sorunlara ilişkin konulardaki bilgilerine göre seçilirler. Zira görevleri, en doğru deyimle öğretimden çok, İttifak'ın çe-

([1]) NATO Savunma Koleji Kumandanları sırası ile şunlardır :
Amiral Lemonnier (Fransa); 1951-1953 Kasım.
Korgeneral Byers (B. Amerika); 1953 Kasım - 1957 Temmuz.
Korgeneral de Renzi (İtalya); 1957 Temmuz - 1958 Ocak.
Tümgeneral Escourt (İngiltere); 1958 Ocak - 1958 Mayıs arasında vekâleten.
Korgeneral Tekin Arıburun (Türkiye); 1958 - 1959 Mayıs
Tümgeneral Sizaire (Fransa); 1959 Mayıs - 1959 Eylül arası vekâleten.
Korgeneral Harteon (Belçika); 1959 Eylül - 1961 Ağustos.
Korgeneral Umberto De Martino (Vefat etti) (İtalya); 1961 Eylül - 1963 Ağustos.
Korgeneral Wolf Graf von Baudissin (Almanya); 1963 Eylül - 1965 Nisan
Korgeneral Duilio Fanali (İtalya); 1965 Nisan - 1966 Mart.
Korgeneral E. Tufte Johnson (Norveç); 1966 Mart - 1968 Şubat.
Korgeneral Şefik Erensü (Türkiye); 1968 Şubat - 1970 Temmuz.
Amiral J.C.O.'Brien (Kanada); 1970 Temmuz.

şitli ülkelerinden gelen kişilerin İttifak sorunlarını incelemelerine ve ortak bir çalışma sayesinde, bağımsız ve objektif bir anlayışla bu sorunlara çözüm bulmalarına yol açmaktır.

Çalışma formülü

Bu çalışma formülü, Kolej'de uygulanan zihniyet ve metotların dolaysız bir sonucu olan okuldaki liberal hava, bu kurumu Atlantik işbirliğinin kayda değer bir aracı yaline getirmiştir. Kuruluşundan beri eğitime binüç-yüzden fazla dinleyici katılmıştır ve Kolej'de bulundukları süreden itibaren kendilerini saran NATO zihniyeti, bugün işgal ettikleri görevlerde de belli olmaktadır. Bundan başka, beşerî yönden, Kolej'de bulunuşları devamlı dostluklar kurmalarına yol açmıştır; her yıl Kolej'de düzenlenen «Eskiler» toplantısı, siyasî ve askerî aktüalite konularında çalışmalar yapılmasına ve ortak eğitim süresinin ahenkli bir şekilde devam etmesine yol açmaktadır.
Eğitim programı, Kolej'e verilen görevin büyük çizgilerini belirleyen üç bölüme ayrılmıştır. Birincisi «NATO'nun temel unsurları»na ayrılmıştır. Kolej'e gelmeden önce teşkilâtın temel unsurları konusunda bilgi edinmeleri istenen dinleyiciler burada İttifak'ın askerî ve siyasî kuruluşları ve Batı dünyasının iktisadî kurumları hakkında bilgilerini derinleştirmekte, hâlen üç silâhlı kuvveti yöneten ilkeler konusunda bilgi edinmektedirler. Aynı zamanda, bünyesi ve gelişmesi belirtilen diğer cephe karşısında Batı savunmasının hazırlanması konusuna eğilmektedirler. İkincisi, İttifak dışı unsurların incelenmesine dairdir. Kuzey Atlantik Andlaşması'nın coğrafî alanının dışındaki bölgelerle ilgili büyük sorunlar hakkında bilgi edinmek söz konusudur. Konuların seçiminde, aktüalitenin gözönünde tutulması gerektiğinden, esneklik vardır. Dinleyiciler, daimî benimsenme yolunda olan ideolojiler konusunda bilgi almaktadırlar. Sık sık fen, tarih ve iktisat dalları ele alınmaktadır. Bununla birlikte dünya politikasının değişiklikleri de incelenmektedir.
Üçüncüsü, NATO'nun geleceği ile ilgilidir; dinleyicilerin kişisel tecrübeleri buna katılmakta ve kendilerinden bir sentez ve muhayyile çabası istenmektedir.

Kolej'in çalışmaları

Kolej'in faaliyetlerine gelince, bazıları dünya çapında ün sahibi olan kişiler tarafından verilen günlük konferanslar düzenlenmektedir. Böylelikle dinleyicilere muntazaman, siyaset adamları, yüksek rütbeli subaylar, üniversite hocaları, gazeteciler, iktisatçılar, yazarlar vs. hitap etmektedir. Kolej aynı zamanda NATO ülkelerine iki veya üç öğretim gezisi düzenlemektedir. Dinleyiciler başkentleri, başlıca şehirleri, seçkin endüstri merkezlerini ve NATO'nun büyük genel karargâhlarını ziyaret etmekte, Dışişleri Bakanları, Savunma Bakanları, Genelkurmay Başkanları, önemli sanayiciler ve NATO Başkumandanlarının yaptıkları açıklamaları dinleyebilmekte, ülkelerin karşılaştıkları sorunları yerinde ve en iyi koşullar altında incelemektedirler. NATO'nun, iki resmî dili olan Fransızca ve İngilizce dilleri konusunda günlük kurslar ve pratik olanağı dinleyicilerin bu dilleri geliştirmelerini sağlamaktadır.

Kolej üyeleri aşağıdaki iki tip faaliyet çerçevesi içinde teşebbüs ve işbirliği zihniyetini geliştirebilmektedirler. Birincisi, üç eğitim konusundan biri üzerindeki sorunları anlatmağa gelen konferansçıya, dinleyiciler, belirli noktalarda aydınlatıcı bilgi alabilmek için sorular sorabilmektedirler.
İkincisi, çalışma komiteleri sırasında, aynı anlayıştan hareketle tartışmalar yapılmaktadır; öğretim danışmanlarının katıldıkları bu komiteler, İttifak'ın başlıca hedeflerini gözönünde tutarak fakat aynı zamanda komite üyelerinin kişisel görüşleri de dikkate alınarak bazı sorunları incelemektedirler.

Kurs öğrencilerinin seçimi

Belirli bir çerçeve içinde, İttifak ülkelerinin askerî ve sivil temsilcileri beş aydan fazla bir süre işbirliği yapmaktadırlar. % 25 i sivil olan kurs öğrencilerinin seçimi tamamen hükûmetlerin yetkisindedir. Bunları geçmişlerine ve yetişmelerine göre seçmek hükûmetlere düşmektedir. Yine, Kolej'de gördükleri eğitimden yararlanabilecekleri şekilde dinleyicilerin görevlendirilmeleri hükûmetlere ait bir iştir. Bu bakımdan, Kolej adaylarının sahip olmaları gereken başlıca nitelik, kendi alanlarında yetenekli olmalarından başka, diğer üyelerin görüşlerini anlayabilecekleri bir geniş görüşe ve düşünce açıklığına sahip olmalarıdır. Yine öğrencilerin, İttifak'ın resmî dillerinden birini bilmeleri temenni edilmektedir.
Böylelikle Kolej, hükûmetlerince atanan kişilere, bir Atlantik Kurumu çerçevesi içinde, strateji ve diplomasi ile ilgili temel kavramları öğrenmeleri fırsatını vermektedir. Bir kısmı, ağırlığı itibariyle kavranması genellikle güç olan sorunlarda bilgilerini derinleştirmekte, diğerleri de bir askerî yorumcunun deyimi ile «siyaset kullanacağı aracı tanımalı» düşüncesine yaklaşımda bulunmaktadırlar. Nihayet Kolej'den mezun olanlar tarafından temsil edilmekte olan hükûmetler için bu kurum, en iyi koşullar altında en iyi elemanlarını değerlendirebilmesine imkân vermektedir.

17

MALİ DENETİM

Gerek Milletlerarası Sekreterlik ve Milletlerarası Kurmay Heyeti'nin, gerekse Genel Karargâhların ve diğer kuruluşların giderleri, üye ülkelerden istenen aidatlar ile karşılanmaktadır.

Üye ülkelerin aidatları

Aidat şekli ile Teşkilat'a tahsis edilmiş yekûnların önemi ne olursa olsun, bunun sıkı ve etkili bir denetime tâbi olması gerekmektedir. Milletlerarası paraların kullanımı söz konusu olduğuna göre, bu kullanış şekli, üye ülkelerin muntazam ve iktisadî bir idare edilişin teminatını bulacakları organik koşullar altında denetlenmelidir.
Teşkilât adına ortak kararlar alma yetkisine sahip üst kuruluş Konsey'dir. Konsey'e, malî denetim konusunda, milletlerarası nitelikte alt kuruluşlar yardımcı olur : Bütçe komiteleri ile Hesap Denetimi Heyeti.

Bütçe Komiteleri

Teşkilât'ın çalışma giderleri, bütçe komitelerinin verdikleri raporlara göre Konsey tarafından onaylanmış bütçelerden karşılanır. İki Bütçe Komitesi vardır. Biri, Milletlerarası Sekreterliğin bütçe tasarılarını inceler. İkincisi, Milletlerarası Askerî Kurmay Heyeti'nin, SHAPE'in, alt genel karargâhların, ihtisas ajanslarının ve SACLANT ile CHANCOM gibi bağımsız kumandanlıkların bütçe tasarılarını inceler. Konsey tarafından onaylanmış olan NATO mali yönetmeliği, üye ülkeler tarafından tahsis edilmiş tahsisatların harcanışını ve taahhüt süresinin tüm bölümlerini kapsamakta ve bu fonların tahsis edildikleri amaçlar için kullanılışını gözetmektedir. Çalış-

malar ve malzemeler için, daha iktisadî davranılması ve dilekçe sahipleri ile müteahhitlere fırsat verilmesi için bir ihale usulü kabul edilmiştir. Aynı zamanda gerekli teminatı veren bir tasfiye ve ödeme sistemi ile muhasebe konusunda uygun birçok hüküm mevcuttur. Genel malî yönetimi basitleştirecek usuller de uygulanmaktadır.

Malî denetim

Malî yönetmeliğin sıkı sıkıya uygulanması ve çeşitli malî işlemlerin denetlenmesi sorumluluğu malî denetmenlere aittir. Bunlar, idarî servislerden bağımsız olarak Teşkilât'ın veznedarları ile birlikte çalışırlar. Milletlerarası Sekreterlik ve Milletlerarası Askerî Kurmay Heyeti için bir Malî Denetmen ve NATO'nun başlıca kumandanlıkları SHAPE, SACLANT, CHANCOM için birer Malî Denetmen vardır. Bu Denetmenlerin atanması, Konsey tarafından onaylanır. Alt genel karargâhların malî servislerinin başında, Yüksek Kumandanlıklardaki Malî Denetmenlere karşı sorumlu olan Malî Denetmenler vardır.
Üye ülkelerin, bir yıl içinde üç taksitte ödeyecekleri aidatları toplama işi de Malî Denetmenlere aittir. Her ülkenin aidatı, ortaklaşa kabul edilmiş bulunan bir gider paylaşılması formülüne göre tespit edilir. Harcamalar, bütçe hükümlerine ve Konsey tarafından tespit edilmiş Malî Yönetmelik maddelerine göre hareket eden Malî Denetmenlerin gözetiminde yapılır.

Altyapının finansmanı

Kendi toprakları üzerinde izin verdikleri altyapı çalışmaları yapılırken NATO ülkeleri, İttifak'ın bütün üyeleri tarafından finanse edilen harcamalarda bulunurlar. Bu ortak finansman, herkes tarafından kabul edilmiş olan bir gider paylaşılması formülüne göre yapılır. Önceden Altyapı Çalışmaları Ödemeler Komitesi'nce onaylanmadıkça hiçbir proje ortak finansmandan yararlanamaz. Çalışmaların yapıldığı sürece, ev sahibi ülke yani çalışmaların yapıldığı ülke yapılan harcamalar konusunda Milletlerarası Sekreterliğe raporlar yollar.

Alacak hesaplarının tasfiyesi

Net alacak hesaplarının tasfiyesi doğrudan doğruya ülkelerin kendi aralarında düzenlenir; ev sahibi ülkeler tarafından sunulmuş, Milletlerarası Sekreterlik tarafından incelenip yorumlanmış ve Altyapı İşlerinin İlerlemesi ve Ödenmesi Komitesi'ne onay için sunulmuş altı aylık malî raporlarda belirtilen rakkamlara göre üç aya bölünür.

NATO hesap komiteleri

Milletlerarası Sekreterliğin, Milletlerarası Askerî Kurmay Heyeti'nin, Genel Karargâhların ve Ajansların hesapları ile ortaklaşa finanse edilen altyapı çalışmaları ile ilgili hesaplar NATO Milletlerarası Hesap Denetim Heyeti tarafından denetlenir.
Heyet ülkeleri, üye ülkelerin Malî Denetim Heyetleri'ne mensup yüksek memurlar ya da resmî denetim usulleri hakkında esaslı bilgi sahibi olan kişilerdir. Bunlar kendi ülkeleri tarafından seçilirler, maaşları kendi ül-

keleri tarafından ödenir ve göreve Konsey tarafından atanırlar. Bağımsızdırlar ve sadece Konsey'e karşı sorumludurlar; yardımcıları Milletlerarası Sekreterlik mensuplarıdır.

Ortak fonların dürüstce kullanımı

Heyet'in başlıca görevi, Konsey'in ve Konsey'deki Daimî Temsilciler aracılığı ile üye ülkeler hükûmetlerinin, ortak fonların, onaylanmış hedefler için doğru olarak kullanıldığı kanaatine varmalarını sağlamaktır. Heyet, harcamaların, ilgili onaylar ve bütçeler çerçevesi dışına çıkmamasını, yürürlükteki malî yönetmeliklere uygun olmasını ve mümkün olduğu kadar iktisadî olmasını sağlar. Öte yandan Denetim Heyeti, en modern usullere uygun bir şekilde kendi denetim usullerini tespit eder.

Yıllık raporlar

Denetim Heyeti, her yıl, yaptığı denetlemelerle ilgili raporlar hazırlar. İç malî denetim ve usullerin etkililiği, idarî uygulamalardaki malî konular, verim ve tasarruf hakkında bu raporlara tavsiyeler ekliyebilir. Görüldüğü gibi, NATO'nun Malî Teşkilâtı modern metotlara göre kurulmuştur ve NATO'ya tevdi edilen fonlar teminat altına alınmış ve millî makamlarda uygulanan denetime eş bir denetime tâbi tutulmuştur.

BÖLÜM 4

- OLAYLAR DİZİSİ
- İSTATİSTİKLER
- EKLER
- DİZİN

OLAYLAR DİZİSİ

OLAYLAR DİZİSİ

1945

26 Haziran	Birleşmiş Milletler Yasası San Francisco'da imzalandı.
6 Ağustos	Hiroşima'ya ilk Atom Bombası atıldı.

1946

16 Mart	Fulton'da (Missouri) konuşan Winston Churchill «Demir Perde»yi kınadı. İlk defa kullanılan bu deyim bundan böyle siyaset edebiyatına girecekti.

1947

19 Ocak	Polonya'da seçimler. Komünist eğilimli «Lublin Komitesi» iktidar tekelini eline geçirdi.
4 Mart	Fransa ve İngiltere, Dunkerk'te, elli yıl süreli bir «İttifak ve Karşılıklı Yardım Andlaşması» imzaladılar.
12 Mart	Başkan Truman, Kongre'de yaptığı konuşmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin «Silâhlı azınlıkların ya da dış baskınların etkisiyle esir duruma sokulma girişimlerine karşı direnen özgür halkların desteklenmesini» (Truman Doktrini) ve Türkiye'yle Yunanistan'a yapılacak bir malî yardımın onaylanmasını istedi.
5 Haziran	Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Harvard Üniversitesi'nde Avrupa'nın kalkınması için hazırlanan tasarıyı açıkladı. Marshall Plânı adını alan bu tasarı, Avrupa'nın savaş sonrası kalkınmasının başlangıç noktası olacaktı.
5 Ekim	Sovyet Bloku'nun ülkü birliğini sağlamak amacıyla Kominform kuruldu.

1948

22 Ocak	İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin Avam Kamarası'nda Avrupa Birliği ilkesini savundu.
22 Şubat	Çekoslovakya'da Komünist Partisi bir darbeyle iktidarı ele geçirdi.
17 Mart	Brüksel Andlaşması : Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere Dışişleri Bakanları, iktisadî, sos-

yal ve kültürel alanlarda ve ortak savunma konusunda işbirliğini öngören elli yıl süreli bir andlaşma imzaladılar.

11 Nisan — Birleşik Amerika'da, Dışişleri Bakanı Marshall ve Yardımcısı Robert A. Lovett, Kuzey Atlantik Bölgesi'nin savunma sorunlarına ilişkin görüşmeler için Senato üyesi Arthur H. Vandenberg ve gene Senato üyesi Tom Connally ile ön görüşmelere başladılar.

16 Nisan — Onaltı Avrupa ülkesinin Dışişleri Bakanı ve Almanya'daki Batı İşgal Bölgeleri Kumandanları Avrupa İktisadî İşbirliği Sözleşmesi'ni imzaladılar. Bu Sözleşme'nin birinci maddesi gereğince Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı (OEEC) kuruldu.

11 Haziran — Amerika Birleşik Devletleri Senatosu «Vandenberg karar tasarısı» adıyla bilinen teklifi 239 oyla kabul etti.

24 Haziran — Batı Berlin Ruslar tarafından abluka altına alındı.

28 Haziran — Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarıldığı resmen açıklandı.

6 Temmuz — Brüksel Andlaşması'na imza koyan ülkelerin Büyükelçileri Amerika Dışişleri Bakan Yardımcısı'yla Kuzey Atlantik Bölgesi'nin savunmasına ilişkin müzakerelere başladılar.

1 Eylül — Batı Almanya Kurucu Meclisi toplandı.

27 - 28 Eylül — Brüksel Andlaşması'na katılan ülkelerin Savunma Bakanları Batı Avrupa'nın savunulması için bir teşkilât kurmağa karar verdiler.

25 - 26 Ekim — Brüksel Andlaşması ülkelerinin Danışma Konseyi «Atlantik Savunma Paktı kurulması konusunda girişimlerde» tam bir görüş birliği olduğunu bildirdi.

10 Aralık — Washington'da, Brüksel Andlaşması'nı imzalayan devletlerin temsilcileriyle Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri arasında Kuzey Atlantik Andlaşması'nı kaleme almak için müzakereler başladı.

1949

15 Mart — Bu müzakereci ülkeler Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'i de Andlaşma'ya katılmağa çağırdılar.

18 Mart — Kuzey Atlantik Andlaşması'nın metni açıklandı.

31 Mart	Sovyet Hükûmeti Kuzey Atlantik Andlaşması'nı imzalamağa karar veren oniki ülkeye gönderdiği muhtırada Andlaşma metninin Birleşmiş Milletler Yasası'na ve Dört Büyükler Dışişleri Bakanları Konseyi'nin kararlarına aykırı olduğunu ileri sürdü.
2 Nisan	Oniki Hükûmet ortak bir notayla Sovyet iddialarını çürüttüler.
4 Nisan	Aşağıdaki ülkelerin Dışişleri Bakanları Washington'da Kuzey Atlantik Andlaşması'nı imzaladılar : Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Portekiz.
8 Nisan	Brüksel Andlaşması ülkeleriyle Danimarka, İtalya ve Norveç'in Birleşik Amerika'dan istedikleri askerî ve malî yardım talepleri metinlerinin yayınlanması.
5 Mayıs	Londra'da toplanan on ülke temsilcileri Avrupa Konseyi'nin kurulması üzerinde anlaşmaya vardılar.
9 Mayıs	Berlin ablukası kaldırıldı.
10 Ağustos	Strasbourg'ta Avrupa Konseyi açıldı, ilk birleşim yapıldı.
24 Ağustos	Kesin onay belgelerinin Washington'a gönderilmesi üzerine Kuzey Atlantik Andlaşması yürürlüğe girdi.
17 Eylül	Kuzey Atlantik Konseyi ilk oturumunu Washington'da yaptı.
20 Eylül	Federal Alman Cumhuriyeti kuruldu.
22 Eylül	Bir İngiliz - Amerikan - Kanada bildirisinin açıkladığına göre Sovyetler ilk Atom Bombasını patlattı.
6 Ekim	Başkan Truman «1949 yılı için karşılıklı savunmaya ayrılan askerî yardım kanunu»nu imzaladı.
18 Kasım	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Washington'da ikinci toplantısı.

1950

6 Ocak	Washington'da Kuzey Atlantik Konseyi'nin üçüncü toplantısı.
27 Ocak	Başkan Truman Kuzey Atlantik Bölgesi'nin kaynaşık savunma tasarısını onayladı, askerî yardım amacıyla 900 milyon dolarlık bir kredi açıldı.

9 Mayıs	Fransız Hükûmeti, Fransa ve Almanya'daki kömür ve çelik üretimini denetleyecek, başka ülkelerin de katılabileceği tek bir kuruluş meydana getirilmesini teklif etti.
15 - 18 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Londra'da 4. toplantısı.
25 Haziran	Güney Kore'nin, Kuzey Kore kuvvetleri tarafından istilâsı.
25 Temmuz	Yardımcılar Konseyi Londra'da ilk toplantısını yaptı. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakan Yardımcısı olan Charles M. Spofford Daimî Başkan seçildi.
1 Ağustos	Türk Hükûmeti'nin, Kuzey Atlantik Konseyi'ne katılmak için resmen müracaatta bulunacağı Ankara'da açıklandı.
15 - 18 Eylül	Kuzey Atlantik Konseyi'nin New York'ta 5. toplantısı.
26 Eylül	Kuzey Atlantik Konseyi'nin New York'ta 5. toplantısının devamı.
2 Ekim	Konsey'in çağırısı üzerine Türkiye NATO'nun askerî kuruluşlarıyla birlikte Akdeniz bölgesinin savunulmasının plânlamasına katılmağı kabul etti.
5 Ekim	Gene Konsey'in çağırısı üzerine Yunanistan aynı çalışmalara katılmayı kabul etti.
24 Ekim	Millet Meclisi'nde söz alan Fransa Başbakanı Rene Pleven NATO çerçevesinde kullanılacak ve içine Alman birliklerini de alan bir Birleşik Avrupa Ordusu kurulmasını öngören tasarısını açıkladı.
28 - 31 Ekim	NATO Savunma Komitesi'nin toplantısı. Almanya'nın, Batı Avrupa'nın savunmasına nasıl katılabileceği tartışıldı ve mesele, daha derinine incelenebilmesi için Yardımcılar Konseyi'ne ve Askerî Komite'ye havale edildi.
18 - 19 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Brüksel'de 6. toplantısı.
19 Aralık	Konsey General Dwight D. Eisenhower'i (A. B. D.) Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'na atadı.
19 Aralık	Konsey'in 6. toplantısının kendilerine yaptığı çağrı üzerine, Fransa, Birleşik Amerika ve İngiltere Dışişleri Bakanları, Batı Almanya'daki Müttefik Yüksek Komiserlerine, Federal Alman Cumhuriyeti'yle, Almanya'nın savunmasına muhtemel katkısını görüşme yetkisi verdiler.

20 Aralık	Brüksel Andlaşması devletleri Danışma Konseyi, Batı Birliği'nin askerî teşkilâtını, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın askerî teşkilâtıyla birleştirmek kararını aldı.

1951

24 Ocak	Fransız Hükûmeti Avrupa Ordusu kurulmasına ilişkin tasarıyı incelemekle görevli bir toplantı düzenleyeceğini bildirdi.
15 Şubat	Avrupa Ordusu kurulması konusundaki konferans Paris'te çalışmalarına başladı.
2 Nisan	General Eisenhower Avrupa'daki Müttefik Kumandanlığı'nı ve Avrupa Müttefik Kuvvetleri Genel Karargâhı'nı (SHAPE) hizmete sokan 1 numaralı genelgesini yayınladı.
18 Nisan	Avrupa Kömür ve Çelik Birliği : Bu kuruluşun resmen doğmasına yol açan ve Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Federal Almanya Cumhuriyeti temsilcileri tarafından imzalanan ortak bildirge.
3 Mayıs	Yardımcılar Konseyi'ne katılan temsilciler NATO'nun üst kademe yönetiminde önemli değişiklikleri haber verdiler. Kuzey Atlantik Konseyi, Savunma Komitesi'yle İktisadî ve Malî Savunma Komitesi'ni de içine alarak NATO'nun Bakanlar seviyesindeki tek organı durumuna geldi.
19 Haziran	Konsey'deki yardımcılar, hükûmetlerini temsilen Londra'da «Kuzey Atlantik Konseyi'ne taraf olan devletler arasında kuvvetlerin statüsüne ilişkin Statü»yü imzaladılar.
8 Temmuz	Petersberg görüşmeleri kesildi.
24 Temmuz	Paris Konferansı bir Avrupa Ordusu kurulmasını öneren geçici raporu onayladı. General Eisenhower askerî konularla ilgili sorunlarda işbirliği yapmağı kabul etti.
1 Eylül	Avusturalya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri, Pasifik Savunma Andlaşması'nı (ANZUS) imzaladılar.
15 - 16 Eylül	Kuzey Atlantik Konseyi'nin 7. toplantısı Ottawa'da yapıldı.
20 Eylül	Ottawa'da, «Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı, millî temsilciler ve milletlerarası görevlilerin statüsüne ilişkin Sözleşme» imzalandı.

9 - 11 Ekim	Geçici Konsey Komitesi Paris'de yaptığı ilk birleşiminde bir yürütme kurulunu (Üç Bilge) görevlendirdi.
17 - 22 Ekim	Konsey'deki yardımcılar, hükûmetlerini temsilen, Türkiye ve Yunanistan'ın Andlaşma'ya katılmasını öngören protokolü imzaladılar.
19 Kasım	Paris'de NATO Savunma Koleji açıldı.
24 - 28 Kasım	Konsey'in 8. toplantısı Roma'da yapıldı.

1952

30 Ocak	Bakanlar Konseyi adına hareket eden Yardımcılar Konseyi, Amiral Lynde D. McCormick'i (ABD) Atlantik Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'na (SACLANT) atadı.
18 Şubat	Türkiye ve Yunanistan Kuzey Atlantik Andlaşması'na katıldılar.
20 - 25 Şubat	Konsey'in 9. toplantısı Lizbon'da yapıldı. Bu toplantıda İttifak'ın yapısı yeniden teşkilâtlandırıldı. Devamlı bir kuruluş durumuna gelen NATO merkezi Paris'e yerleşti.
21 Şubat	Konsey bir Manş Komitesi kurmak kararını aldı. Biri deniz ve diğeri deniz - hava olmak üzere iki kumandanlık Manş Kumandanlığı adını alan bu Komite'ye bağlandı. Manş Başkumandanlığı'na Amiral Sir Arthur John Power atandı.
12 Mart	İngiltere Hükûmeti'nde İngiliz Milletler Topluluğu ile ilişkilerden sorumlu Bakan Yardımcısı olan Lord Ismay'in Kuzey Atlantik Konseyi Başkan Yardımcılığı ve Genel Sekreterliği görevlerine getirildiği açıklandı.
4 Nisan	Andlaşma'nın imzasının üçüncü yıldönümü. Lord Ismay Genel Sekreter olarak görevine başladı. Konsey eski Yardımcılar Konseyi'nin, Savunma Üretimi Bürosu'nun, İktisadî ve Malî Büro'nun yetkilerini üzerine aldı.
10 Nisan	Atlantik Müttefik Kuvvetleri Genel Karargâhı hizmete açıldı.
16 Nisan	NATO geçici merkezi Paris'deki Chaillot Sarayı'nda merasimle açıldı.
28 Nisan	Oturumları artık devamlı duruma gelen Kuzey Atlantik Konseyi Paris'de ilk toplantısını yaptı. Konsey bu sırada General Matthew B. Ridgway'i (A. B. D.) Avru-

pa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı olarak Genaral Eisenhower'in yerine atadı.

25 Mayıs — Amerika ilk termo-nükleer bombayı Eniwetok'da patlattı.

26 Mayıs — Amerika, Fransa ve İngiltere'nin Federal Almanya ile ilişiklerine değin bir sözleşme ile buna bağlı ek sözleşmeler Bonn'da imzalandı.

27 Mayıs — Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Federal Almanya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanları Paris'de «Avrupa Savunma Birliği» kurulmasını öngören Andlaşma'yı imzaladılar. NATO üyesi olan ülkelerin temsilcileri, Kuzey Atlantik Andlaşması'na ek bir protokola imza koydular. Bu protokol Avrupa Savunma Birliği üyelerine NATO ülkelerinin verdikleri teminatları kapsıyordu.

6 Haziran — Amiral Sir John Edelsten, Manş Başkumandanı olarak Amiral Sir Arthur Power'in yerini aldı.

4 Kasım — General Eisenhower Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildi.

15 - 18 Aralık — NATO Bakanlar Konseyi Paris'te toplandı.

1953

28 Şubat — Ankara'da, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir «Dostluk ve İşbirliği Andlaşması» imzalandı.

5 Mart — Stalin'in ölümü.

23 - 25 Nisan — Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı Paris'de yapıldı.

28 Mayıs — Sovyetler Birliği Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni tanıdı.

17 Haziran — Almanya'nın ve Berlin'in Sovyet bölgesinde işçiler ayaklandı.

10 Temmuz — Kuzey Atlantik Konseyi Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığına General Ridgway yerine General Alfred M. Gruenther'i (A. B. D.) atadı.

23 Temmuz — Kore'de Panmunjon'da mütareke imzalandı.

8 Ağustos — Sovyetler Birliği Hidrojen Bombası'na sahip olduğunu açıkladı.

5 Aralık — Lord Ismay, NATO'nun gözlemcisi olarak, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere arasında yapılan Bermuda toplantısına katıldı.

14 - 16 Aralık	Paris'de Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı.
23 Aralık	Beria'nın idam edildiği açıklandı.

1954

25 Ocak - 18 Şubat	Almanya'nın birleştirilmesi için Dört Büyükler Berlin'de toplandılar. Hiçbir sonuç alınmadı.
17 Şubat	Kuzey Atlantik Konseyi, Atlantik Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı Amiral McCormick'in yerine Amiral Jerauld Wrigh'ı (A. B. D.) atadı.
23 Nisan	Paris'de Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı.
26 Nisan	Kore sorununa bir çözüm getirmek ve Çin Hindi'nde barışın yeniden kurulmasını sağlamak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin teşebbüsüyle Cenevre Konferansı çalışmalarına başladı.
7 Mayıs	Sovyetler Birliği'nin 31 Mart tarihli notasına verdikleri cevapta Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere, SSCB'nin NATO'ya girmek yolundaki temennisini reddettiler.
17 - 18 Haziran	NATO'yu destekleyen özel grupların desteklediği Uluslararası Atlantik Komitesi'nin himayesinde Atlantik Andlaşması Derneği'ni kurmak için La Haye'de yapılan toplantıda bir dernek kurulması kabul edildi.
21 Temmuz	Cenevre anlaşmaları ve Çin Hindi'ne ilişkin demeçler.
29 Ağustos	Fransız Millet Meclisi Avrupa Savunma Birliği tasarısını reddetti.
2 Eylül	Amiral Sir George Creasy Manş Başkumandanı olarak Amiral Sir John Edelsten'in yerine atandı.
6 Eylül	Güney - Doğu Asya Andlaşması Teşkilâtı (SEATO)'nun kurulmasını sağlayan andlaşmaların imzasıyla sonuçlanan Manilla Konferansı çalışmalarına başladı.
28 Eylül	Avrupa Savunma Birliği yerine başka bir çözüm arayan dokuz devlet (Belçika, Kanada, Amerika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Federal Almanya ve İngiltere) Londra'da toplandılar.
3 Ekim	Londra Konferansı çalışmaları son buldu. İtalya ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Brüksel Andlaşması'na katılmağa çağrılmaları kararlaştırıldı.

5 Ekim	Trieste sorununu çözümleyen anlaşmanın imzalanması.
20 - 22 Ekim	Paris'de, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Federal Almanya ve İngiltere temsilcileri dörtlü bir toplantı yaparak dokuz ülkenin kararlarını onayladılar, Federal Almanya'daki işgal rejimine son veren protokolü kabul ettiler.
23 Ekim	Paris Anlaşmaları'nın imzalanması. Kuzey Atlantik Konseyi Londra ve Paris'de yapılan toplantıların kararlarını onayladı ve Federal Almanya Cumhuriyeti'ni NATO'ya katılmağa çağırdı. Öte yandan, İtalya ve Federal Almanya, Paris Andlaşmaları uyarınca kurulan Batı Avrupa Birliği'ne katıldılar.
17 - 18 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Paris'de Bakanlar seviyesinde toplantısı.

1955

26 Ocak	SSCB Almanya ile savaş durumuna son verdi.
3 - 9 Şubat	Yüksek Sovyet toplantısı : Malenkof istifa etti, yerine Bulganin Başbakanlığa getirildi.
24 Şubat	Türkiye, Pakistan, Irak ve İran ve İngiltere Bağdat Paktı'nı imzaladılar.
5 Mart	Başkan Eisenhower Avrupa'daki Amerikan kuvvetlerinin gerekli görüldüğü sürece Avrupa'da kalacağını taahhüt etti.
6 Nisan	Sir Anthony Eden Sir Winston Churchill'in yerine İngiltere Başbakanı oldu.
17 Nisan	İlk defa Asya ve Afrika'nın «tarafsız» ülkelerini bir araya getiren Bandung Konferansı açıldı.
5 Mayıs	Federal Almanya Cumhuriyeti resmen NATO'ya katıldı.
7 Mayıs	SSCB, Fransız - Sovyet ve İngiliz - Sovyet Andlaşmaları'nı feshetti.
9 - 11 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Federal Almanya'nın NATO'ya katılışı nedeniyle bir tören yapıldı.
14 Mayıs	SSCB, Almanya'nın NATO'ya girmesine, Avrupalı uydularıyla Varşova Paktı'nı imzalayarak tepki gösterdi.
15 Mayıs	Avusturya'daki dörtlü işgal rejimine son veren anlaşma'nın imzalanması.

26 Mayıs	Bulganin ve Kruşçef Belgrad'da Tito'yu ziyaret ederek «samimî üzüntülerini» ve «geçmişin acılarını» unutma arzularını belirttiler.
7 Haziran	Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere Hükûmetleri Sovyetler Birliği'ni, 18 - 21 Temmuz tarihleri arasında Cenevre'de toplanacak Dörtler Toplantısı'na katılmağa çağırdılar.
16 Temmuz	Cenevre Konferansı'ndan önce Müttefikler'in aralarında görüş teatisinde bulunabilmeleri için Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar seviyesinde toplandı.
18 - 21 Temmuz	Zirve Toplantısı adıyla da anılan Cenevre Konferansı. Hiç bir anlaşmaya varılamadı fakat Dışişleri Bakanları askıdaki sorunları incelemeğe devamla görevlendirildi.
18 - 23 Temmuz	Paris'de NATO Parlâmento Üyelerinin ilk toplantısı.
8 Ağustos	Cenevre'de atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılması için ilk konferans çalışmalarına başladı.
8 Eylül	Federal Almanya Başbakanı Adenauer'in Moskova'yı ziyareti.
25 Ekim	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Amerika, Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanları 27 Ekim'de Cenevre'de yapılacak Dışişleri Bakanları toplantısına götürecekleri sorunlar hakkında meslekdaşlarına bilgi verdiler.
27 Ekim - 11 Kasım	Dört Dışişleri Bakanı Cenevre'de toplandı. Toplantı bir sonuç alamadan son buldu.
15 - 16 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı. Konsey, Atlantik kuvvetlerini en modern silâhlarla, yâni atom silâhıyla, donatma kararını aldı ve Avrupa'daki NATO ülkeleri arasında daha sıkı bir işbirliğiyle hava savunmasını yeniden teşkilâtlandırma ilkesini benimsedi.
30 Aralık	SSCB, Almanya'nın Sovyet İşgal Bölgesi'ndeki Pankow rejimiyle bir andlaşma imzalayarak bu rejime devlet yetkileri tanıdı.

1956

27 Ocak	Doğu Almanya Varşova Paktı'na kabul edildi.
14 Şubat	Stalin aleyhtarı yeni gidişin başlangıcı.

18 Nisan	Pravda Gazetesi Kominform'un feshedildiğini bildirdi.
4 - 5 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı. Gaetano Martino (İtalya), Halvard Lange (Norveç) ve Lester B. Pearson (Kanada), Konsey'e NATO ülkelerinin askerî olmayan alanlardaki işbirliğini geliştirmek ve Atlantik Topluluğu'nun birliğini arttırmak için alınması gereken tedbirlere ilişkin tavsiyeler sunmakla görevlendirildiler.
28 Haziran	Polonya'nın Poznan şehrinde işçi ayaklanmaları.
26 Temmuz	Mısır Hükûmeti Süveyş Kanalı'nı millileştirdi.
17 Ağustos	Federal Almanya'da Komünist Partisi kanun dışı ilân edildi.
29 Eylül	Saar'a ilişkin Fransız - Alman anlaşmaları.
21 Ekim	Stalinci unsurlara galebe çalan Gomulka Polonya Birleşik İşçi Partisi (Komünist) Birinci Sekreteri seçildi.
23 Ekim	Macaristan'da halk ayaklandı.
29 Ekim	İsrail Sina bölgesinde savaşa başladı.
29 Ekim	Sovyet Mareşali Rokossovski'nin Polonya Savunma Bakanlığı son buldu.
31 Ekim	Süveyş Kanal bölgesine Fransız - İngiliz müdahalesi.
4 Kasım	Sovyet Kuvvetleri Macar isyanını silâhla bastırdılar.
6 Kasım	General Eisenhower dört yıllık bir dönem için Amerika Birleşik Devletleri Başkanlığı'na yeniden seçildi.
9 Kasım	Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı General Gruenther Konsey'e «Allahaısmarladık» dedi.
19 - 23 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin Paris'de 2. toplantısı.
20 Kasım	General Lauris Norstad, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'nı devralarak göreve başladı.
11 - 14 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi Üçler Komitesi Raporu'ndaki tavsiyeleri onayladı. Lord Ismay 1957 yılı İlkbaharında görevinden ayrılmak istediğini bildirdi. Konsey yerine Genel Sekreter olarak Belçika Dışişleri Bakanı Paul-Henri Spaak'ı seçti.
12 Aralık	Amerika'nın Orta - Doğu'ya Yardım Plânı açıklandı.

1957

1 Ocak	Saar, siyasî bakımdan Federal Almanya Cumhuriyeti'ne bağlandı.
10 Ocak	Harold Macmillan İngiltere Başbakanı olarak Anthony Eden'in yerini aldı.
6 Şubat	General Spiedel Orta Avrupa Kesimi Kara Kuvvetleri Kumandanlığı'na getirildi.
23 Mart	Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na katıldı.
24 Mart	Avrupa Atom Birliği'ni ve Ortak Pazar'ı kuran Roma Andlaşmaları imzalandı.
8 Nisan	Süveyş Kanalı yeniden açıldı.
2 - 3 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bonn'da Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Konsey, görevinden ayrılan Lord Ismay'e teşekkür etti ve Almanya'nın tekrar birleştirilmesi konusunda müttefiklerarası ortak politikanın pekiştirilmesini kararlaştırdı.
7 Mayıs	Amiral Sir Guy Grantham Manş Müttefik Başkumandanlığı'nda Amiral Sir George Creasy'nin yerini aldı.
16 Mayıs	Yeni NATO Genel Sekreteri Paul-Henri Spaak görevine başladı.
3 Temmuz	Malenkof, Molotof ve Kaganoviç'in Kruşçef'i işbaşından uzaklaştırma teşebbüsleri başarısızlığa uğradı, bunun üzerine üçü de Prezidyum'dan ve Parti'nin Merkez Komitesi'nden atıldılar, kamu görevlerinden uzaklaştırıldılar.
29 Temmuz	Federal Almanya, Amerika, Fransa ve İngiltere Berlin'de imzaladıkları bir ortak bildirge de Almanya'nın birleştirilmesi ve Avrupa güvenliği konularında görüş birliğinde olduklarını belirttiler.
2 Ağustos	Amerika ve Kanada'nın Hava Savunma Kumandanlıkları NORAD adıyla bir tek kumandanlık altında birleştirildi. İki tarafın birleşik Karargâhı Colorado Springs'e yerleşti.
29 Ağustos	Bütün NATO ülkelerinin onayladığı teklifler Londra'da Silâhsızlanma Alt Komitesi'ne sunuldu.
14 Eylül	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Sovyetler'in Macaristan'a müdahalesini suçladı.
27 Eylül	Hammarskjoeld beş yıllık bir dönem için yeniden Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne seçildi.

4 Ekim	İlk «Sputnik» uzaya fırlatıldı.
7 Ekim	Uluslararası Atom Enerjisi Komisyonu kuruldu. Komisyon'un Merkezi Viyana'da yerleşti.
14 Ekim	Üçler Komitesi'nin «Bilge»lerinden biri olan Lester B. Pearson Nobel Barış Armağanı'nı aldı.
23 - 25 Ekim	Başkan Eisenhower ve Harold Macmillan, sonra da Paul-Henri Spaak Londra'da toplandılar. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ve İngiltere Başbakanı yayınladıkları ortak iyi niyet bildirisinde Hür Dünya uluslarının birbirlerine bağlılıklarına dikkati çektiler. Kuzey Atlantik Konseyi'ni Hükûmet Başkanları seviyesinde toplantıya çağırma kararı alındı.
11 - 16 Kasım	Paris'de NATO Parlâmento Üyelerinin 3. toplantısı.
16 - 19 Aralık	Paris'de Hükûmet Başkanları toplantısı. Atlantik İttifakı'nın ilke ve amaçlarını yeniden doğrulayan bir bildirge yayınlandı. Konsey NATO silâhlarını etkenlik yönünden en yüksek seviyeye çıkarmağa, siyasî ve iktisadî alanlarda daha sıkı bir işbirliği gerçekleştirmeğe karar verdi, bilim ve teknik alanında artan bir işbirliğinin temellerini tespit etti.

1958

31 Ocak	İlk Amerikan uydusu «Explorer I» uzaya fırlatıldı.
19 Mart	Avrupa Parlâmentoları Asamblesi ilk toplantısını Strasbourg'ta yaptı.
27 Mart	Kruşçef, Mareşal Bulganin'in yerine Sovyet Hükûmeti'nin başına geçti.
15 - 17 Nisan	1957 Ocağında Hükûmet Başkanları'nın aldıkları kararlar uyarınca NATO ülkeleri Savunma Bakanları Paris'de toplandılar. NATO'nun savunma amacı taşıyan stratejisi yeniden belirtildi.
5 - 7 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Kopenhag'da Bakanlar seviyesinde toplantısı. Konsey, önceden iyi hazırlanmış ve askıdaki sorunların çözümüne yol açabilecek olması şartıyla Doğu ile müzakerelere taraftar olduğunu bildirdi.
13 Mayıs	Cezayir'de bir «Halk Selâmet Komitesi» kuruldu.
1 Haziran	General de Gaulle Başbakan oldu.

7 Ağustos	Nükleer itimli «Nautilus» Denizaltısı Kuzey Kutbu'nun altından Atlantik'ten Pasifik'e geçti.
10 Kasım	Kruşçef SSCB'nin, Dörtlerin Berlin Statüsü'ne ilişkin anlaşmasını feshedeceğini bildirdi.
17 - 21 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin 4. toplantısı.
27 Kasım	Sovyet Hükûmeti Kruşçef'in Berlin konusundaki tutumunu doğruladı.
16 - 19 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Konsey, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İngiltere'nin Berlin ve Batılılar'ın orada kalmak haklarına ilişkin görüşlerine tamamen ve aynen katıldı.
21 Aralık	General de Gaulle Fransa Cumhurbaşkanlığı'na seçildi.
31 Aralık	Batılılar Kruşçef'in Berlin Plânı'nı reddettiler.

1959

1 Ocak	Avrupa Ortak Pazar'ı yürürlüğe girdi.
13 Şubat	Amiral Sir Manley Power, Amiral Sir Guy Grantham yerine Manş Kumandanlığı'na atandı.
19 Şubat	Bir İngiliz - Türk - Yunan ortak toplantısında Kıbrıs'ın 19 Kasım 1960 ta bağımsızlığa kavuşması kararlaştırıldı.
21 Şubat - 3 Mart	İngiltere Başbakanı Macmillan'ın Sovyetler Birliği'ni ziyareti.
26 Şubat	Başkan Eisenhower Kuzey Atlantik Andlaşması'nın onuncu yıldönümünü kutlamak üzere bir bildiri yayınladı.
24 Mart	Irak Bağdat Paktı'ndan çekildi.
2 - 3 - 4 Nisan	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı Andlaşma'nın imzasının onuncu yıldönümüyle aynı güne tesadüf etti. Bu vesileyle bütün üye ülkeler bu yıldönümünü kutladı.
15 Nisan	Amerika Dışişleri Bakanı Foster Dulles istifa etti.
11 Mayıs	Dört Dışişleri Bakanı (Amerika, Fransa, İngiltere, SSCB) Almanya sorununu ele almak için Cenevre'de toplandılar.

4 - 10 Haziran	NATO Parlâmento Üyeleri Birliği Londra'da bir Atlantik Kongresi topladı. 700 kişinin katıldığı toplantıyı İngiltere Kraliçesi Elizabeth II. açtı. Kongre'nin en önemli kararları arasında bir Atlantik Enstitüsü kurulmasına ilişkin tavsiye vardı.
19 Haziran	Cenevre Konferansı ertelendi.
13 Temmuz	Cenevre Konferansı çalışmalarına başladı.
25 Temmuz - 2 Ağustos	Amerika Başkan Yardımcısı Richard Nixon'un Sovyetler Birliği'ni ziyareti.
5 Ağustos	Cenevre Konferansı'nın ikinci defa ertelenmesi ve Dört Bakanın silâhsızlanma hakkında yayınladıkları bildiri.
9 Ağustos	Bağdat Paktı CENTO oldu. (Türkiye, Pakistan, İran, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri), Merkezî Andlaşma Teşkilâtı merkezinin Ankara'ya yerleşmesi kararlaştırıldı.
15 - 23 Eylül	Kruşçef'in Birleşik Amerika'yı ziyareti ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ile Sovyet misafirinin Camp David'de görüşmeleri.
15 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin 5. toplantısı Washington'da yapıldı.
20 Kasım	Stockholm Sözleşmesi'yle, Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre ve İngiltere, Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi'ni (EFTA) kurdular.
4 Aralık	Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower'in Avrupa'yı ve bu arada Kuzey Atlantik Konseyi'ni ziyareti.
15 - 22 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Paris'de Porte Dauphine'deki yeni NATO Merkezi'nin açılışıyla başlayan bu birleşimde daha çok yeni bir zirve toplantısı için Doğu ile Batı arasında yapılacak müzakereler ele alındı.

1960

29 Şubat	Amiral Robert L. Dennison (A. B. D.) Müttefik Atlantik Yüksek Kumandanlığı'nı Amiral Jerauld Wright'tan devraldı.
15 Mart	Birleşmiş Milletler'in on ülkeden kurulu Komitesi çerçevesinde, Cenevre'de Silâhsızlanma Görüşmeleri başladı.

23 Mart	Fransız Hükûmeti'nin daveti üzerine Kruşçef Fransa'yı ziyaret etti.
1 Mayıs	Bir Amerikan «U2» uçağı Sovyet toprakları üzerinde düşürüldü.
2 - 4 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'nin İstanbul'da Bakanlar seviyesinde toplantısı. Üye ülkeler Zirve Toplantısı'ndan önce siyasî durumun ne olduğunu incelediler.
3 Mayıs	Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi (EFTA) kurulmasına ilişkin anlaşmanın onay belgeleri teslim edildi.
7 Mayıs	Gary Power'in kullandığı U2 uçağının düşürülmesinin bir sonucu olarak Kruşçef, Yüksek Sovyet'e Mareşal Nedelin'in kumandasında bir Füze Kuvveti kurulduğunu bildirdi.
16 Mayıs	Paris'de Zirve Konferansı (A. B. D., Fransa, İngiltere ve SSCB) toplandı ve başarısızlığa uğrayarak dağıldı.
19 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi'ndeki Amerika, Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanları görüşmelerin hangi şartlar altında kesilmiş olduğunu diğer üye ülkelerin temsilcilerine anlattılar.
27 Haziran	Cenevre Konferansı'na katılan komünist ülkeler temsilcileri toplantıyı terkettiler.
16 Ağustos	Kıbrıs bağımsız oldu.
23 Eylûl	New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na katılan Kruşçef toplantılar sırasında çeşitli taşkınlıklarıyla dikkati çekti.
8 Kasım	John F. Kennedy Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildi.
10 Kasım	81 ülkeden gelen liderlerin katılmasıyla Moskova'da Komünist Zirve'si toplandı. Kruşçef'in barış içinde birlikte yaşamayla ilgili görüşleri onaylandı.
21 - 26 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin 6. toplantısı Paris'te yapıldı.
14 Aralık	Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı (OEEC), İktisadî İşbirliği ve Gelişme Teşkilâtı (OECD) oldu. ABD ve Kanada yeni teşkilâta katıldılar.
16 - 18 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar Toplantısı. Konsey Berlin konusundaki 16 Aralık 1958 tarihli bildirgesini doğruladı.

1961

1 Ocak	Atlantik Enstitüsü'nün kuruluşu kesinleşti. Enstitü'nün geçici olarak Milâno'ya yerleşmesi kabul edildi.
1 Şubat	NATO Genel Sekreteri Paul-Henri Spaak, memleketinde yeniden siyasî hayata atılmak kararında olduğunu bildirdi. İstifası Konsey tarafından kabul edildi.
17 Şubat	Sovyetler Birliği Federal Almanya'ya verdiği bir notayla Berlin sorununu tekrar ortaya attı.
5 Mart	Spaak Genel Sekreterlik'ten ayrıldı. Bu görev yeni Genel Sekreter'in atanmasına kadar Genel Sekreter Başyardımcısı Alberto Casardi tarafından yürütüldü.
12 Nisan	Sovyetler'in fırlattıkları uzay aracı Spuknik'te yer alan Yuri Gagarin Dünya'nın etrafında bir yörüngede dönen ilk insan oldu.
14 - 15 Nisan	Kübalı göçmenlerin «Domuzlar Körfezi»ne yaptıkları çıkartma teşebbüsü başarısızlığa uğradı.
18 Nisan	Kuzey Atlantik Konseyi Genel Sekreterlik görevi için Hollanda Daimî Temsilcisi Dirk U. Stikker'e teklifte bulundu.
21 Nisan	Dirk U. Stikker NATO Genel Sekreterliği görevine başladı.
8 - 10 Mayıs	Kuzey Atlantik Konseyi Oslo'da Bakanlar seviyesinde toplandı. Konsey tıpkı 1958 tarihli bildirgedeki gibi olan Almanya sorunundaki tutumunu bir kere daha belirtti. Öte yandan, Konsey, Türkiye ve Yunanistan'a kalkınma programlarını gerçekleştirmekte nasıl yardımcı olunabileceğinin incelenmesini kabul etti.
1 Haziran	Başkan Kennedy Paris'deki NATO Merkezi'ni ziyaret etti.
2 - 3 Haziran	Şahsen görüşmek ve genel görüş teatisinde bulunmak amacıyla Kennedy ve Kruşçef Viyana'da buluştular.
13 Ağustos	Doğu Almanya'nın «Vopo» diye anılan Halk Polisi Berlin'in Doğu kesimini kapattı. Üç Müttefik, «Utanç Duvarı»nın kurulmasını protesto eden bir nota gönderdiler.
31 Ağustos	SSCB nükleer denemelerine yeniden başladı.
30 Eylül	OECD sözleşmesinin yürürlüğe girişi.
17 Ekim	Sovyet Komünist Partisi XXII. Kongresi'nin açılışı. Kruşçef, Berlin sorunu için tanıdığı ve yıl sonunda bi-

ten mühletten vazgeçti. Stalinciliğin kalıntılarının ortadan kaldırılmasına hız verildi.

26 Ekim — Manş Müttefik Başkumandanlığı'nda Amiral Sir Alexander Bingley, Amiral Sir Manley Power'in yerini aldı.

30 Ekim — Sovyetler Birliği 50 megatondan daha güçlü bir bomba patlattı.

8 Kasım — Cabot Lodge Atlantik Enstitüsü'nün Genel Müdürlüğüne atandı. Enstitü Paris'e yerleşti.

13 - 15 Kasım — NATO Parlâmento Üyelerinin 7. toplantısı.

13 - 15 Aralık — Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı Paris'de yapıldı. Konsey, Berlin konusundaki tutumunu yeniden belirtti. Berlin Duvarı'nın kurulmasını sert bir şekilde suçladı, müzakereler yoluyla bir çözüme varılması için Moskova ile yeniden diplomatik temasların başlatılmasını onayladı. Öte yandan, Konsey, bir Çevik Müdahele Kuvveti kurulduğunu açıkladı.

1962

19 Ocak — NATO ülkelerinin 8 - 20 Ocak arasında Paris'de toplanan «Kurultay»ı, İttifak'ın ve Atlantik Topluluğu'nun kuvvetlendirilmesi için bir bildirge yayınladı.

20 Şubat — İlk Amerikan Uzay Adamı Yarbay John Glenn «Dostluk» adını taşıyan uzay aracıyla dünyanın etrafında üç defa döndü.

14 Mart — Onyedi ülkenin katıldığı Cenevre Silâhsızlanma Görüşmeleri başladı.

18 Mart — Cezayir'in bağımsızlığını tanıyan Evian Andlaşmaları.

29 Mart — Uzay'a araç fırlatıcısı yapımını düzenlemek amacıyla bir Avrupa Teşkilâtı kurulmasını öngören sözleşmenin imzası. ELDO adı verilen bu teşkilâta, Belçika, Danimarka, Federal Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, İspanya ve İngiltere katıldı.

10 Nisan — Kennedy ve Macmillan yayınladıkları bir ortak bildirgeyle Kruşçef'i nükleer denemeleri yasaklamak konusunda bir anlaşmaya varmak için sıkıştırdılar.

18 Nisan — Fransız halkı yapılan referandumla Cezayir'in bağımsızlığını onayladı.

4 - 6 Mayıs	NATO Bakanlar Konseyi Atina'da toplandı. Dışişleri ve Savunma Bakanları diğer konular arasında İttifak'ın hangi şartlar altında nükleer silâhlara başvurabileceğini ele aldılar.
14 Haziran	Avrupa Uzay Araştırmaları Teşkilâtı'nın (ESRO) kurulmasını sağlayan sözleşmenin imzası. Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre ve İtalya sözleşmeye katıldılar.
25 Temmuz	Atlantik Konseyi, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığına, emekliliğini isteyen General Norstad'ın yerine General Lyman L. Lemnitzer'in atanmasını onayladı.
5 Ağustos	SSCB atmosferde bir dizi nükleer denemeye girişti.
20 Ekim	Çin, Hindistan'a saldırdı.
22 Ekim	Başkan Kennedy, Küba'da füze fırlatma rampaları bulunmasını kınayarak açıkladı. Ada'nın kısmen abluka altına alınmasına karar verdi.
28 Ekim	Kruşçef, Küba'daki füze tesislerinin sökülmesini kabul etti.
12 - 16 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin 8. toplantısı.
20 Kasım	Kruşçef'in Sovyet bombardıman uçaklarını geri çekmeyi kabul etmesi üzerine Küba'ya uygulanan kısmî abluka kaldırıldı.
11 Aralık	McNamara havadan yere «Skybolt» füzesinin yapımından vazgeçildiğini açıkladı.
13 - 15 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Paris'de Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Konsey, Küba meselesinin sonuçları üzerinde geniş bir görüş teatisinde bulunarak Amerikan teşebbüsünü onayladı. Bu vesileyle İttifak'ın Berlin ve silâhsızlanma konularındaki tutumu bir kere daha belirtildi.
18 - 20 Aralık	Kennedy ve Macmillan arasında, Bahama'daki Nassau şehrinde yapılan görüşme. İki devlet adamı stratejik nükleer kuvvetlerinden bir kısmını İttifak emrine vermeği teklif ettiler.

1963

2 Ocak	General Norstad Kumandanlığı General Lemnitzer'e devretti.

14 Ocak	Bir basın toplantısında, General de Gaulle, İngiltere'nin Ortak Pazar'a girmesine karşı olduğunu bildirdi.
16 Ocak	Fransız temsilcisinin demeci üzerine Konsey, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın Fransa'nın Cezayir vilâyetlerine ait hükümlerinin 3 Temmuz 1962 den itibaren geçerliliklerini kaybettiğini kaydetti.
21 - 22 Ocak	Federal Almanya Başbakanı Adenauer'in Paris'i ziyareti ve Fransız - Alman İşbirliği Andlaşması'nın imzası.
28 Ocak	İngiltere'nin Ortak Pazar'a girişi konusunda Brüksel'de yapılmakta olan görüşmeler belirsiz bir süre için ertelendi.
1 Şubat	Amiral Sir Wilfrid Woods (İngiltere) Manş Müttefik Kuvvetleri Başkumandanlığı görevini devraldı.
5 Nisan	Moskova, Kremlin'le Washington arasında bir kırmızı telefon hattı kurulmasını kabul etti.
30 Nisan	Amiral Harold Page Smith, Amiral Dennison'dan Atlantik Müttefik Kumandanlığı görevini devraldı.
22 - 24 Mayıs	Özellikle savunma sorunlarını ele alan Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısı Ottawa'da yapıldı. V tipi İngiliz bombardıman kuvveti ve Polaris'le donatılmış üç Amerikan denizaltısı Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı emrine verildi. Yüksek Kumandan'a, kendisine karşı sorumlu olacak ve nükleer sorunlarla uğraşacak bir yardımcı ataması yetkisi verildi.
10 Haziran	Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, nükleer denemeleri yasaklayan bir anlaşmaya varabilmek için Temmuz ayında Moskova'da bir Amerikan - İngiliz - Sovyet Konferansı'nın toplanacağını bildirdi.
20 Haziran	Cenevre'de Amerikan ve Sovyet temsilcileri, Washington ile Moskova arasında bir kırmızı telefon kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzaladılar.
21 Haziran	Cenevre'deki Silâhsızlanma Toplantısı 30 Temmuza ertelendi.
25 Haziran	Almanya'daki Frankfurt şehrinde bir konuşma yapan Başkan Kennedy Amerika'nın Avrupa'ya karşı olan taahhütlerini resmen yenileyerek Atlantik İttifakı'ndaki ortakların eşitliği ilkesini bir kere daha belirtti.
15 - 25 Temmuz	«Atmosferdeki, uzaydaki ve su altındaki nükleer denemeleri yasaklayan anlaşma»nın parafe edilmesiyle so-

nuçlanan Moskova'daki Amerikan - İngiliz - Sovyet Konferansı.

29 Temmuz — Bir basın toplantısında General de Gaulle Fransa'nın Moskova Andlaşması'nı imzalamayacağını bildirdi.

21 Eylül — SSCB, Komünist Çin'in her ne pahasına olursa olsun atom silâhına sahip olma isteğini kınadı ve Çinliler'in iki ülke sınırını 5.000 defadan fazla ihlâl ettiğini açıkladı.

10 Ekim — Nükleer denemeleri kısmen yasaklayan Moskova Andlaşması'nın yürürlüğe girişi.

11 Ekim — Dr. Konrad Adenauer Federal Almanya Başbakanlığı görevinden istifa etti.

17 Ekim — Prof. Ludwig Erhard Adenauer'in yerine Başbakan oldu.

22 - 23 Ekim — Âcil durumlarda Avrupa'daki NATO kuvvetlerini takviye konusunda Amerika'nın kapasitesini ortaya koymak amacıyla yapılan «Big Lift» manevraları sırasında 14.500 Amerikan askeri rekor teşkil eden bir süre içinde Amerika'dan Almanya'ya intikal ettirildi.

4 - 9 Kasım — 9. NATO Parlâmento Üyeleri toplantısı.

22 Kasım — Başkan Kennedy'nin Dallas'ta (Texas) öldürülmesi. Başkan Yardımcısı Lyndon B. Johnson Birleşik Amerika Başkanı oldu.

25 Kasım — Kuzey Atlantik Konseyi Başkan Kennedy'nin hatırasını anmak için Paris'de olağanüstü toplandı.

16 - 17 Aralık — Kuzey Atlantik Konseyi'nin Paris'de Bakanlar seviyesinde yaptığı toplantı. Başkan Johnson Konsey'e gönderdiği mesajda «Amerika Birleşik Devletleri'nin NATO'ya olan samimî desteği»ni yeniden belirtti. Bakanlar, ortak siyasetlerinin ana çizgilerini hatırlattılar ve Doğu - Batı ilişkilerinin gerçekten ve temelden düzeltilmesini sağlamanın kaygıları olduğunu belirttiler.

1964

7 Ocak — Fransa Hükûmeti Pekin Hükûmeti'ni tanıdı.

23 Nisan — Daimî Konsey'de Dirk U. Stikker, yazın Genel Sekreterlik görevinden ayrılmak niyetinde olduğunu açıkladı.

12 - 14 Mayıs — Konsey La Haye'de Bakanlar seviyesinde toplandı. Bakanlar, belli başlı dünya sorunları karşısındaki tutumlarını ve Kıbrıs'ta nizamın yeniden kurulması yolunda

Birleşmiş Milletler'in giriştiği çabaları tamamen desteklediklerini bir kere daha belirttiler. Konsey bu arada çalışmalarından ötürü Dirk U. Stikker'e teşekkürle Eski İtalyan Bakanlarından ve Paris Büyükelçisi Manlio Brosio'yu 1 Ağustostan itibaren Genel Sekreterlik görevine davet etti.

4 Haziran — Kuzey Atlantik Konseyi 1 Temmuzdan itibaren Daimî Grub'un Etüt ve Plân servislerinin yeniden teşkilâtlandırılmasını kabul etti. Askerî Komite'nin karar verdiği bu yeniden teşkilâtlandırmanın amacı, Daimî Grup'a üye olmayan ülkelere mensup subayların NATO'nun askerî plân ve etütlerinin hazırlanmasına daha geniş şekilde katılmalarını sağlamaktı.

30 Haziran — Türkiye Başbakanı İsmet İnönü Konsey'i ziyaret etti.

29 Temmuz — Dirk U. Stikker Atlantik Konseyi'ne veda etti.

1 Ağustos — Manlio Brosio Genel Sekreterlik görevini devraldı.

18 Eylül — Belçika Dışişleri Bakanı Paul-Henri Spaak Kuzey Atlantik Konseyi Onur Başkanı oldu.

8 - 9 Ekim — Savunma Araştırması Millî Direktörleri Komitesi'nin ilk toplantısı. 1960 yılı İlkbaharında kurulan bu Komite'nin amacı, özellikle uluslararası işbirliğini gerektiren alanlarda olmak üzere savunmayı kuvvetlendirmek için bilimsel uygulamalar konusunda İttifak'a tavsiyelerde bulunmaktır.

15 Ekim — İngiliz seçimlerinde İşçi Partisi'nin zaferi. Harold Wilson Başbakan oldu.

15 Ekim — Kruşçef görevlerinden istifa ettirildi. Hükûmet Başkanlığı'na Aleksi Kosigin, Parti Genel Sekreterliği'ne Leonid Brejnev getirildi.

16 Ekim — Komünist Çin ilk Atom Bombasını patlattı.

3 Kasım — Lyndon B. Johnson Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildi.

16 - 21 Kasım — NATO Parlâmento Üyeleri Konferansı'nın 10. yıllık birleşimi NATO Merkezi'nde yapıldı.

15 - 17 Aralık — Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı Paris'de yapıldı. Bakanlar, Sovyetler Birliği'nde ve Çin'de vukua gelen olayların ışığı altında uluslararası durumu incelediler. Geleneksel tutumlarını ve uyanık bir savunma gereğini yeniden belirttiler, klâsik silâhlarla nükleer silâhlar konusunda İttifak'ın karşı-

laştığı sorunları ele aldılar. Konsey bir sonraki Bakanlar toplantısının 1965 yılı Mayısında Londra'da yapılmasını kararlaştırdı.

1965

24 Ocak	Sir Winston Churchill'in Londra'da ölümü.
6 Nisan	ABD, dünyanın ilk ticarî uydusu olan «Early Bird»ü yörüngesine oturttu. Bu uydu, telefonla uzak muhabere, televizyon yayınları vb. için mükemmel toplu bir sistem olduğunu gösterdi.
7 Nisan	Federal Almanya Parlâmentosu Berlin'de toplantıdayken, Sovyet ve Doğu Alman makamları bir hafta süreyle şehre karadan giriş yollarını zaman zaman abluka altına aldılar. Sovyetler, Berlin'de yapılan toplantının, Berlin'in Federal Almanya'ya dahil olmadığı bahanesiyle kanunsuz olduğunu ileri sürdüler.
23 Nisan	Sovyetler ilk muhabere uydusunu fırlattılar.
30 Nisan	Amiral Thomas H. Moorer (ABD) Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanı olarak Amiral Page Smith'in yerine geçti.
11 - 12 Mayıs	Londra'da toplanan Konsey, Fransız, İngiliz ve Amerikan Hükûmetleri'nin Almanya'ya ilişkin ortak demeçlerine katıldı.
14 Mayıs	Komünist Çin ikinci Atom Bombası'nı patlattı.
31 Mayıs - 1 Hazıran	Paris'de toplanan NATO Savunma Bakanları özellikle Türkiye ve Yunanistan'ın askerî meselelerine eğildiler ve Müttefiklerin hepsinin nükleer plânların hazırlanmasına daha geniş şekilde katılmasını temenni ettiler.
1 Temmuz	Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda tarım konusunda yapılan görüşmeler Fransa tarafından kesildi.
24 Ağustos	Amiral Sir Varyl Begg (İngiltere), Amiral Sir Wilfred Woods yerine Manş Müttefik Başkumandanlığı'na atandı.
9 Eylül	General de Gaulle, NATO içindeki kaynaşık sistemin Fransa bakımından en geç 1969 yılında son bulacağını bildirdi.
4 - 9 Ekim	NATO Parlâmento Üyeleri 11. yıllık toplantılarını New York'ta yaptılar.

20 Ekim	Kuzey Atlantik Konseyi Amerika - Kanada Stratejik Bölge Grupu'ndaki görev ve belli başlı NATO Kumandanlıkları'nın yeniden tespit edilen yetkilerini onayladı.
5 - 19 Aralık	General de Gaulle seçimlerin ikinci turunda yeniden Fransa Cumhurbaşkanı seçildi.
14 - 16 Aralık	Konsey Bakanlar toplantısı Paris'de yapıldı. Bakanlar, NATO kuvvet hedeflerinin tespiti için yeni yöntemler getirilmesi ilkesini kabul ettiler.

1966

21 Ocak	Amiral Sir John Frewen (İngiltere) görevlerine ek olarak Manş Müttefik Başkumandanlığı görevini de üzerine aldı.
7 Mart	General de Gaulle, Fransa'nın NATO'nun kaynaşık askerî kumandanlıklarından çekilmek niyetinde olduğunu, Başkan Johnson'a yazıyla bildirdi.
10 Mart	Fransız Hükûmeti diğer ondört üye ülkeye gönderdiği bir muhtırayla Fransa'nın NATO Kumandanlıklarından ayrıldığını bildirdi ve Fransız topraklarındaki Müttefik Kuvvetlerinin çekilmesini istedi.
29 Mart	10 Mart tarihli muhtırasına dayanan Fransa, Fransız Kuvvetleri'nin 1 Temmuzdan itibaren NATO emrine verilmesinin son bulacağını belirtti, Müttefikler'e ait kuvvetlerle tesislerin 1 Nisan 1967 ye kadar taşınmasını diledi.
9 Mayıs	Çin termo-nükleer olan üçüncü Atom Bombasını patlattı.
7 - 8 Haziran	Konsey Brüksel'de genellikle Fransız girişimlerinin sonucunda ortaya çıkan sorunlara ayrılan bir toplantı yaptı.
16 Haziran	Konsey, Daimî Grup'un 1 Temmuzda kaldırılmasını kararlaştırdı; Askerî Komite'den Konsey'e yeni teklifler getirmesini istedi.
21 Haziran	Belçika Temsilciler Meclisi SHAPE'in Belçika'ya yerleşmesini kabul etti.
25 Temmuz	NATO ülkelerinin Paris'de toplanan Savunma Bakanları 1970 e kadar olan -1970 dahil- kuvvet hedeflerini kabul ettiler. Savunma Bakanları İttifak kanatlarının savunulmasının önemine de bu arada işaret ettiler.

13 Eylül	SHAPE'i Belçika'nın Mons şehri yakınındaki Casteau'ya taşımak kararı verildi.
13 Eylül	Kuzey Atlantik Konseyi bir danışma organı durumuna getirilen Manş Komitesi'nin yeniden teşkilâtlandırıldığını bildirdi. Bunun sonucunda CINCHAN doğrudan doğruya Askerî Komite'ye bağlı olacaktı.
10 Ekim	NATO Savunma Koleji Paris'den ayrılarak Roma'ya yerleşti.
10 Ekim	AFCENT'in Hollanda'da Brunssum'a taşınması kararlaştırıldı.
26 Ekim	Konsey NATO Merkezi'nin Brüksel'e taşınmasına karar verdi.
27 Ekim	Çin, yaptığı dördüncü atom denemesinde uzaktan kumandalı bir bomba patlattı.
10 Kasım	Savunma Plânlama Komitesi (Ondört ülkenin katılmasıyla Konsey) Askerî Komite'yi Washington'dan ayrılıp Brüksel'e yerleşmeğe davet etti.
14 Kasım	İngiltere Başbakanı Harold Wilson İngiltere'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek niyetinde olduğunu bildirdi.
14 - 18 Kasım	NATO Parlâmento Üyelerinin 12. toplantısı.
1 Aralık	Kurt Georg Kiesinger Hristiyan Demokratlar'la Sosyalistler'in kurduğu koalisyonda Almanya Başbakanı oldu. Willy Brant Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanlığı görevlerini üzerine aldı.
5 Aralık	Savunma Plânlama Komitesi, Portekiz'deki ilk NATO Kumandanlığı olan IBERLANT'ın faaliyete geçmesini onayladı.
8 Aralık	Uzay'ın araştırılması konusundaki ilk uluslararası anlaşma için Birleşmiş Milletler'de onay sağlandı.
9 Aralık	Savunma Plânlama Komitesi NATO'nun kaynaşık kuvvetlerinin bir genel teşkilâtlandırılmaya tâbi tutulmasını ve yeni bir strateji uygulanmasını onayladı.
14 - 16 Aralık	Bakanlar seviyesinde Paris'de toplanan Konsey, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa devletleriyle Batı arasında, siyasî havanın yumuşamasını sağlayacak yolların aranması isteğine işaretle iki karar aldı. Bunlardan birincisi teknoloji alanında işbirliğine, diğeri, gelecekteki görevlerini tespit edebilmek üzere, 1949 dan bu ya-

	na Atlantik İttifakı'nı etkileyen olayların tahliline ilişkindi. Savunma Plânlama Komitesi nükleer plânlama için iki komite kurmağa karar verdi.
20 Aralık	Savunma Plânlama Komitesi Askerî Komite'nin yürütme işleriyle görevli bir Uluslararası Kurmay Heyeti'nın kuruluşunu kaydetti.
27 Aralık	Yöneltilebilen bir cihazla Çinliler 5. Atom Bombalarını patlattılar.

1967

18 Ocak	NATO Savunma Koleji Roma'da resmen açıldı.
30 Mart	SHAPE'deki bayraklar, Fransa'da son defa olarak direklerinden indirildi.
31 Mart	SHAPE'in yeni Karargâhı Belçika'da resmî merasimle açıldı.
1 Haziran	AFCENT Karargâhı Brunssum'da resmen açıldı.
5 Haziran	AFMED kaldırıldı ve Avrupa Güney-Doğu Müttefik Kuvvetleri Kumandanlığı'na bağlı olarak Malta'da NAVSOUTH kuruldu.
14 Haziran	Lüksemburg'da Bakanlar seviyesinde toplanan Konsey İsrail - Arap çatışmasından sonra Orta-Doğu'daki durumu inceliyerek teknoloji alanında İttifak'ın oynayabileceği muhtemel rolü tespit için girişilen incelemelerin devamını kararlaştırdı.
17 Haziran	Çin'de 6. Atom Bombası patlatıldı. Bu defa patlatılan bir Hidrojen Bombası'ydı.
26 Haziran	Atlantik Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'na Amiral Ephraim P. Holmes (A. B. D.) atandı.
7 Temmuz	Mareşal Yakubovsky (SSCB) Varşova Paktı Kuvvetleri Başkumandanlığı'na atandı.
28 - 29 Eylûl	NATO Nükleer Plânlama Grupu Ankara'da toplandı.
6 Ekim	Amiral Sir John Bush (İngiltere), Manş ve Doğu Atlantik Başkumandanlığı görevini Amiral Sir John Frewen'den devraldı.
16 Ekim	Brüksel'deki yeni NATO Merkezi resmî törenle açıldı.
20 - 25 Kasım	Kuzey Atlantik Asamblesi adını alan NATO Parlâmento Üyeleri Birliği yıllık 13. toplantısını Brüksel'de yaptı.

12 Aralık — Nükleer Savunma Meseleleri Komitesi, Brüksel'de, Nükleer Plânlama Grupu'nun Nükleer Stratejik Kuvvetlere, füze-savar füze konusuna, nükleer silâhların taktik kullanımına ve bütün Müttefiklerin nükleer plânlamaya katılmasına ilişkin raporunu inceledi.

13 - 14 Aralık — Kuzey Atlantik Konseyi'nin Brüksel'de Bakanlar seviyesinde yaptığı ilk toplantı. Konsey, İttifak'ın gelecekteki görevlerine ilişkin Harmel Raporu'nu kabul etti. Savunma Plânlama Komitesi esnek ve dengeli, klâsik ve nükleer bir mukabele yelpazesini öngören kademeli caydırma stratejisi kavramını kabul etti; Atlantik Daimî Hazır Kuvveti'nin (STANAVFORLANT) kuruluşunu onayladı.

1968

13 Ocak — STANAVFORLANT İngiltere'nin Portland Limanı'nda kuruldu. Hollanda, Norveç, İngiltere ve Amerika Deniz Kuvvetleri'ne bağlı gemiler bu münasebetle yapılan törene katıldılar.

19 Ocak — Amerika ve Sovyetler Birliği nükleer silâhların yayılmasını önleme anlaşması için bir tasarı üzerinde mutabakata vararak bunu Cenevre'deki Silâhsızlanma Konferansı'na sundular.

10 Mayıs — Brüksel'de Bakanlar seviyesinde toplanna Savunma Plânlama Komitesi İttifak için, NATO kuvvetleriyle Varşova Paktı kuvvetleri arasında bir denge muhafaza etmenin gereğini belirttiler. Bakanlar, 1969 dan 1973 e kadar olan dönem için bir dizi kuvvet hedefini onayladılar ve Nükleer Savunma Meseleleri Komitesi'nin, Avrupa'da bir Füze-savar Füze sistemi kurulmasının yerinde olmayacağı şeklindeki görüşünü doğruladılar.

24 - 25 Haziran — İzlanda Başkenti Reykjavik'te Bakanlar toplantısı. Bakanlar günün çeşitli konularını ve bu arada Berlin'e olan ulaşımı kısıtlayan yeni tedbirleri gözden geçirdiler; ortak bildiriye ilişik olarak karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimi konusunda bir bildirge yayınladılar.

20 - 21 Ağustos — Sovyet, Polonya, Doğu Alman, Bulgar ve Macar Birlikleri Çekoslovakya'yı istilâ ettiler. Çekoslovak Komünist Partisi önderi Dubçek tutuklandı.

21 Ağustos — Kuzey Atlantik Konseyi toplanarak bu buhranın yarattığı durumu tartıştı.

23 Ağustos	Çekoslovakya Halk Cumhuriyeti Başkanı General Svoboda Moskova'ya giderek Sovyetler'le müzakerelere başladı.
26 Ağustos	Moskova'daki Rus - Çek görüşmeleri sonunda yayınlanan ortak bildiride, Varşova Paktı Kuvvetleri'nin, Çekoslovakya'daki durum normale dönünce geri çekilecekleri üzerinde anlaşmaya varıldığını belirtiyordu.
27 Ağustos	General Svoboda, Dubçek ve diğer Çek yöneticileri Prag'a geri döndüler.
17 Ekim	Prag'da, Sovyet Kuvvetleri'nin geçici olarak Çekoslovakya'da kalışını meşru duruma getiren bir anlaşmanın imzası.
5 Kasım	Richard Nixon Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildi.
10 - 15 Kasım	Kuzey Atlantik Asamblesi'nin 14. yıllık toplantısı Brüksel'de yapıldı.
14 - 16 Kasım	Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar toplantısının öne alınmış birleşimi. Bakanlar, Çekoslovakya'da Sovyetler'in giriştiği hareketi Birleşmiş Milletler ilkelerine karşı olduğu için kınadılar ve Sovyetler Birliği'ne ihtarda bulundular. Dışişleri Bakanları, savunma konusunda durumlarını yeniden değerlendirmeği ve bir siyasî yumuşamaya varmak için incelemelerine devama karar verdiler; İttifak'ın vazgeçilmez niteliğini belirttiler.
13 Aralık	Osman Olcay (Türkiye)'ın 1969 Ocağından itibaren James A. Roberts (Kanada)'in yerine NATO Genel Sekreter Başyardımcılığına getirildiği açıklandı.

1969

16 Ocak	Savunma Plânlaması Komitesi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı.
24 Şubat	Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Richard Nixon NATO Genel Merkezi'ni ziyaret ederek, Kuzey Atlantik Konseyi'nde bir söylev verdi.
10 Nisan	İttifak'ın Yirminci Yıldönümü'nde Kuzey Atlantik Konseyi Washington'da Bakanlar seviyesinde toplandı.
28 Mayıs	Savunma Plânlama Komitesi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısı Akdeniz'de bir Deniz Çağrı Kuvveti oluşturulmasını onayladı.

5 - 6 Kasım	Brüksel'de bazı Bakanların da katılmasıyla toplanan Konsey Aralık Bakanlar Toplantısı için hazırlık yaptı. Çevre sorunlarıyla ve genel olarak modern toplumun ortaya çıkardığı sorunlarla uğraşmak görevi verilen bir Komite kuruldu.
11 - 12 Kasım	Nükleer Plânlama Grubu'nun Bakanlar seviyesinde Washington toplantısı.
3 - 5 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin ve Savunma Plânlama Komitesi'nin Brüksel'de Bakanlar seviyesinde toplantısı. Konsey, toplantıdan sonra Doğu - Batı ilişkilerine değinen bir bildiri yayınladı.

1970

28 Ocak	Konsey, Modern Toplumun Sorunları Komitesi Başkanı'nın sunduğu raporu onayladı.
5 Mart	Nükleer Silâhların Yayılması Andlaşması yürürlüğe girdi.
20 Mart	NATO'nun uzak haberleşme uydusu fırlatıldı.
16 Nisan	ABD - SSCB arasında stratejik silâhların kısıtlanması için yapılan görüşmeler Viyana'da başladı.
26 - 27 Mayıs	Konsey'in Roma'da Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Bakanlar bir bildiri ile buna ekli olarak karşılıklı ve dengeli silâh indirimine ilişkin bir bildirge yayınladılar. İtalya bildirgeyi diğer ilgili Devletlere diplomatik kanallarla iletmekle görevlendirildi.
8 - 9 Haziran	Nükleer Plânlama Grupu'nun Venedik'te Bakanlar seviyesindeki toplantısı.
11 Haziran	Savunma Plânlama Komitesi'nin Brüksel'de Bakanlar seviyesindeki toplantısı. Bu toplantıda Sovyet silâhlı kuvvetlerinin artışı ile Rusların Akdeniz'deki mevcudiyeti ele alındı.
12 Ağustos	Sovyetler Birliği - Federal Almanya Andlaşması Moskova'da imzalandı.
14 Ağustos	ABD - SSCB arasında stratejik silâhların kısıtlanması için Viyana'da yapılan görüşmeler son buldu.
21 - 25 Eylül	La Haye'de Kuzey Atlantik Andlaşması Derneği'nin 16 ıncı Genel Kurul toplantısı.

28 - 30 Ekim	Nükleer Plânlama Grupu'nun Ottowa'da 8. toplantısı.
2 Kasım	ABD - SSCB arasında Stratejik Silâhların Kısıtlanması na ilişkin görüşmeler (SALT) Helsinki'de yeniden başladı.
18 Kasım	Varşova'da Federal Almanya ile Polonya arasında Oder-Neisse hattını Polonya'nın kesim sınırı sayan bir anlaşma parafe edildi.
2 - 4 Aralık	Kuzey Atlantik Konseyi'nin Brüksel'de Bakanlar seviyesindeki toplantısı.

İSTATİSTİKLER

NATO ÜLKELERİNİN ALANLARI

ÜLKE	ALAN (Km^2)
Belçika	30,513
Kanada	9,976,177
Danimarka	43,043
Fransa	547,026
Federal Almanya	248,454
Yunanistan	131,944
İzlanda	103,000
İtalya	301,225
Lüksemburg	2,586
Hollanda	33,612
Norveç	324,219
Portekiz	91,971
Türkiye	780,576
İngiltere	244,030
B. Amerika	9,363,353
Avrupa	2,882,199
Kuzey Amerika	19,339,530
TOPLAM	22,221,729

NATO ÜLKELE

ÜLKE	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	19
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9
Belçika	8 614	8 639	8 678	8 730	8 778	8 820	8 869	8 924	8
Kanada	13 447	13 712	14 009	14 459	14 845	15 287	15 698	16 123	16
Danimarka	4 231	4 270	4 304	4 334	4 369	4 406	4 439	4 466	4
Fransa	41 496	41 836	42 154	42 460	42 752	43 057	43 428	43 843	44
F. Almanya (a)	46 164	46 904	47 416	47 717	48 180	48 701	49 176	49 774	50
Yunanistan	7 483	7 566	7 646	7 733	7 817	7 893	7 966	8 031	8
İzlanda	142	143	145	148	151	154	158	161	
İtalya	46 343	46 637	47 030	47 352	47 604	47 899	48 200	48 469	48
Lüksemburg	296	297	298	299	301	303	305	307	
Hollanda	9 955	10 114	10 264	10 382	10 493	10 616	10 751	10 888	11
Norveç	3 234	3 265	3 296	3 328	3 362	3 395	3 429	3 462	3
Portekiz	8 333	8 405	8 477	8 496	8 534	8 570	8 610	8 647	8
Türkiye (b)	20 487	20 947	21 634	22 219	22 818	23 433	24 065	24 771	25
Ingiltere	50 111	50 363	50 574	50 737	50 880	51 066	51 221	51 430	51
B. Amerika	149 767	152 183	154 878	157 553	160 184	163 026	165 931	168 903	171
Avrupa Toplam	246 889	249 386	251 916	253 935	256 039	258 313	260 617	263 173	265
K. Amerika »	163 214	165 895	168 887	172 012	175 029	178 313	181 629	185 026	188
NATO Toplam	410 103	415 281	420 803	425 947	431 068	436 626	442 246	448 199	454

(a) 1960'dan sonra Saar ve Batı Berlin dahil olmak üzere.

(b) 1970 sayımının geçici rakamlarına göre 35.666.549

RİNİN NÜFUSU

BİRİM : 000 olarak

57	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)
989	9 053	9 104	9 153	9 184	9 221	9 290	9 378	9 464	9 528	9 599
677	17 120	17 522	17 909	18 269	18 600	18 925	19 325	19 678	20 050	20 441
488	4 515	4 547	4 581	4 612	4 647	4 684	4 720	4 757	4 791	4 828
311	44 789	45 240	45 684	46 163	46 998	47 853	48 411	48 920	49 400	49 890
415	51 031	51 628	55 433	56 175	56 938	57 587	58 267	59 012	59 638	61 010
096	8 173	8 258	8 327	8 398	8 448	8 480	8 510	8 551	8 614	8 658
165	169	172	176	179	182	185	189	192	196	200
743	49 041	49 356	49 642	49 863	50 151	50 598	51 120	51 575	51 962	52 398
308	310	312	314	317	321	324	328	331	335	339
026	11 187	11 348	11 486	11 639	11 806	11 966	12 127	12 292	12 455	12 597
494	3 525	3 556	3 585	3 615	3 639	3 667	3 694	3 723	3 753	3 782
680	8 725	8 776	8 865	8 932	9 008	9 074	9 143	9 234	9 335	9 419
498	26 246	27 017	27 755	28 450	29 160	29 890	30 635	31 391	32 174	33 017
657	51 870	52 157	52 559	52 941	53 458	53 797	54 213	54 595	54 896	55 302
984	174 882	177 830	180 684	183 756	186 656	189 417	192 120	194 592	196 920	199 118
870	268 634	271 471	277 560	280 468	283 977	287 395	290 735	294 037	297 077	301 039
661	192 002	195 352	198 593	202 025	205 256	208 342	211 445	214 270	216 970	219 559
531	460 636	466 823	476 153	482 493	489 233	495 737	502 180	508 307	514 047	520 598

NATO ÜLKELERİ SAVUNMA
(Cari
1949

ÜLKE	Para Birimi	1949	1950	1951	1952	1953	1954
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Belçika	Milyon Belçika Fr.	7.653	8 256	13.387	19.965	19.815	19.925
Kanada	» Kanada Doları	372	495	1.220	1 875	1.970	1.771
Danimarka	» Danimarka Kuronu	360	359	475	676	889	835
Fransa	» Fransız Frangı	4.787	5.591	8.811	12.531	13.865	11.710
Federal Almanya (a)	» DM	. .	. .	. .	. .	6.195	6.287
Yunanistan	» Drahmi	1.630	1.971	2.615	2.655	2.767	3.428
İtalya	Milyar Liret	301	353	457	521	480	543
Lüksemburg	Milyon Lüksemburg Fr.	112	170	264	436	488	566
Hollanda	» Florin	680	901	1.060	1.253	1.330	1.583
Norveç	» Norveç kuronu	370	357	572	831	1.067	1.141
Portekiz	» Eskudos	1.419	1 516	1.553	1.691	1.975	2.100
Türkiye	» Lira	556	599	652	725	827	936
İngiltere	» Sterlin	779	849	1.149	1.561	1.681	1.571
B. Amerika	» Dolar	13.503	14.307	33.059	47.598	49.377	42.786
Avrupa Toplam (b)	Milyon US Dolar	4.825	5.445	7.627	10.231	12 403	11.746
K. Amerika »	» » »	13.875	14.802	34.279	49.473	51.347	44.557
Toplam NATO (b)	Milyon » »	18.700	20.247	41.906	59.704	63.750	56.303

a. Kuzey Atlantik Andlaşması'na girişinden (Mayıs 1955) önce Federal Almanya, bazı NATO ülkelerinin sa
vunma gideri çerçevesine giren bazı masraflar yapıyordu. Savunma giderlerinin (NATO tanımlamasına göre)
lin'in yaşamasını sağlayacak önemli harcamalarda bulunuyordu. Bu giderler NATO tanımlaması çerçevesine gir

b. Avrupa ve NATO toplamları 1953 den önceki Alman savunma giderlerini içermemektedir. Bu yüzden

GİDERLERİ TOPLAMI
Fiatlar)
1967

1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)
17.067	17.065	18.356	18.312	18 686	19.161	19.561	21.111	22.230	24.853	25.036	26.313	27.774
1.819	1.888	1.829	1.740	1.642	1.654	1.715	1.810	1.712	1.813	1.659	1.766	1.880
920	936	1.012	988	986	1.113	1.180	1.551	1 651	1.764	1.974	2.080	2.337
11.020	14.690	15.600	16.569	17.926	19.162	20.395	22.184	22.849	24.280	25.300	26.732	28.000
7.383	7.211	8.962	6.853	11.087	12.115	13.175	17.233	19.924	19.553	19.915	20.254	21.941
3.688	4.939	4.477	4.469	4.735	5.110	5.034	5.102	5.385	5.647	6.290	7.168	9.389
551	584	611	647	667	710	749	861	1.031	1.118	1.212	1.342	1.350
614	395	439	429	402	263	290	355	348	462	477	497	470
1.699	1.854	1.845	1.656	1.505	1.728	2.013	2.186	2.307	2.661	2.714	2.790	3.143
953	967	1.049	1.024	1.107	1.058	1.179	1.371	1.465	1.570	1.897	1.947	2.145
2.224	2.297	2.391	2.485	2.820	3.023	4.922	5.744	5.724	6.451	6.680	7.393	8.563
1.077	1.159	1.266	1.470	2.153	2.405	2.718	2.980	3.147	3 443	3.821	3.996	4.596
1.567	1.615	1.574	1.591	1.589	1.655	1.709	1.814	1.871	2.000	2.091	2.175	2.275
40.371	41.513	44.159	45.096	45.833	45.380	47.808	52.381	52.295	51.213	51.827	63 572	74.210
11.828	13.137	13.814	12.925	13.358	14.231	15.339	17.408	18.756	19.706	20.574	21.534	22.879
42.190	43.401	45.988	46.836	47.475	47.034	49.523	54 096	53.879	52.890	53.362	65.205	75.949
54.018	56.538	59.802	59.761	60.833	61.265	64.862	71.504	72.635	72.596	73.936	86.739	98.828

vunma bütçelerine işgal masrafları adı ile katkıda bulunuyordu. Ayrıca NATO'nun tanımlamasına göre sadışında, Alman makamları her yıl Berlin'in olağanüstü durumu ve hür dünyanın savunmasının yararı için, Bermediği için yukarda belirtilmemiştir. Bunlar, 1967 de 2.463 milyon DM tutarında idi.

ertesi yılların toplamları ile kıyaslanabilecek durumda değillerdir.

NATO ÜLKELERİNİN GAYRİ SAFİ MİLLÎ

ULKE	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Belçika	2,5	2,6	3,7	5,4	5,2	5,0	4,1	3,8
Kanada	2,6	3,1	6,5	8,9	9,0	3,6	3,6	3,4
Danimarka	2,1	1,8	2,3	3,0	3,7	8,1	7,6	7,1
Fransa	6,4	6,5	8,4	10,3	11,0	8,7	7,6	9,2
Almanya	. .	. .	. .	. .	4,9	4,7	4,8	4,2
Yunanistan	6,4	6,9	7,4	7,1	5,6	6,0	5,7	6,5
İtalya	4,1	4,3	4,8	5,1	4,3	4,6	4,2	4,2
Lüksemburg	1,0	1,5	1,7	2,6	3,2	3,6	3,6	2,1
Hollanda	4,5	5,4	5,5	6,2	6,2	6,6	6,2	6,3
Norveç	2,9	2,5	3,4	4,5	5,6	5,6	4,4	3,9
Portekiz	3,9	4,1	3,8	4,1	4,6	4,7	4,7	4,3
Türkiye	6,7	6,4	5,8	5,6	5,4	6,0	5,6	5,2
İngiltere	7,0	7,2	8,9	11,1	11,2	9,9	9,2	8,8
B Amerika	5,7	5,4	8,7	14,9	14,7	12,7	11,0	10,6
Toplam Avrupa	5,7	5,9	7,1	8,7	8,0	7,2	6,6	6,7
Toplam Kuzey Amerika	5,5	5,3	10,6	14,5	14,4	12,4	10,8	10,4
Toplam NATO	5,6	5,4	9,8	13,0	12,4	10,8	9,4	9,2

. . = Bu yıllara ait bilgiler bilinmiyor.

Kaynak : GNP : (OECD).
Savunma giderleri : 1967 Basın bildirisi.

HASILAYA ORANLA SAVUNMA GİDERLERİ

957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)
3,9	3,9	3,9	3,7	3,6	3,7	3,6	3,6	3,3	3,3	3,3
6,5	6,0	5,4	5,2	5,3	5,1	4,5	4,4	3,7	3,6	3,6
3,5	3,3	2,9	3,1	2,9	3,4	3,5	3,2	3,3	3,1	3,3
8,7	7,9	7,9	7,6	7,5	7,3	6,8	6,6	6,4	6,3	6,2
4,8	3,4	5,1	4,7	4,7	5,6	6,1	5,5	5,1	4,9	5,3
1,5	5,3	5,4	5,4	4,7	4,5	4,3	4,1	4,0	4,2	5,1
4,1	4,0	3,9	3,8	3,6	3,7	3,9	3,8	3,8	3,9	3,7
2,2	2,1	1,9	1,1	1,2	1,5	1,4	1,6	1,6	1,6	1,4
5,7	5,0	4,3	4,4	4,9	5,0	4,8	4,7	4,3	4,1	4,2
4,0	4,0	4,1	3,6	3,7	4,0	4,0	3,9	4,2	4,0	4,1
4,3	4,3	4,6	4,5	6,9	7,5	7,0	7,2	6,7	6,9	7,4
4,5	4,5	5,3	5,5	6,1	6,3	5,5	5,6	5,8	5,2	5,4
8,0	7,8	7,4	7,2	7,0	7,1	6,9	6,8	6,7	6,7	6,7
10,8	10,9	10,2	9,7	9,9	10,1	9,6	8,8	8,2	9,2	10,1
6,4	5,8	6,0	5,8	5,7	5,9	5,9	5,6	5,4	5,3	5,4
10,5	10,6	9,9	9,5	9,6	9,8	9,3	8,5	7,9	8,8	9,7
9,2	9,0	8,7	8,2	8,3	8,5	8,1	7,5	7,0	7,6	8,2

NATO ÜLKELERİNİN GELİŞMEK
(Yardımı Yapan Ülkele

A. TOPLAM

ÜLKE	1957	1958	1959	1960
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
Belçika	0.39	1.18	1.73	1.77
Kanada	0.47	0.54	0.27	0.46
Danimarka	0 05	0.13	0.43	0.72
Fransa	2.40	2.68	2.55	2.59
Federal Almanya	1.18	1.07	1.57	1.03
İtalya	0.87	0.60	0.54	1.02
Hollanda	1.70	2.31	2.36	2.43
Norveç	0.25	0.08	0.18	0.25
Portekiz	. . .	. . .	. . .	. . .
İngiltere	1.76	1.17	1.40	1.34
B. Amerika	1.00	0.89	0.73	0.82
NATO Toplam	1.15	1.05	0.97	1.03

B. KAMU SEKTÖ

ÜLKE	1957	1958	1959	1960
(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
Belçika	0.21	0.24	0.82	0.98
Kanada	0.17	0.32	0.20	0.24
Danimarka	0.05	0.13	0.27	0.11
Fransa	1.60	1.77	1.82	1.66
Federal Almanya	0.62	0 56	0.65	0.58
İtalya	0.68	0.28	0.30	0.37
Hollanda	0.27	0.46	0.53	0.46
Norveç	0.25	—	0.13	0.25
Portekiz	0.10	0.05	0.80	1.58
İngiltere	0.43	0.48	0.63	0.64
B. Amerika	0.51	0.58	0.52	0.60
NATO Topam	0 58	0.62	0.60	0.65

. . . Bu yılların bilgileri bilinmiyor.

Kaynak : OECD

TE OLAN ÜLKELERE YARDIMI
rin GSMH Oranlarına Göre)
YARDIM

1961	1962	1963	1964	1965	1966
(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1.62	1.02	1.42	1.18	1.46	1.11
0.31	0.33	0 37	0.38	0.41	0.58
0.56	0.23	0.16	0.41	0.17	0.25
2.60	2.27	1.86	1.86	1.66	1.51
1.19	0.85	0.74	0.79	0.74	0.71
0.80	1.06	0.76	0.51	0.54	1.16
1.88	1.15	1.00	0.76	1.32	1.20
0.61	0.15	0.43	0.41	0.61	0.25
. . .	. . .	. . .	. . .	0.90	1.07
1.32	1.05	0.95	1.12	1.14	1.07
0.94	0.84	0.84	0.82	0.87	0.66
1.10	0.96	0.90	0.89	0.91	0.80

RÜNÜN YARDIMI

1961	1962	1963	1964	1965	1966
(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
0.85	0.61	0.65	0.51	0.68	0.61
0.19	0 16	0.28	0.34	0.30	0.46
0.14	0.11	0.14	0.14	0.15	0.27
1.71	1.59	1 25	1.12	0.94	0.85
0.88	0.61	0.53	0.47	0.48	0.47
0.26	0.30	0.26	0.11	0.18	0.22
0.61	0.75	0.27	0.31	0.35	0.35
0.20	0.15	0.41	0.30	0 19	0.19
1.77	1.54	1.78	1.99	0.61	0.67
0 67	0.59	0.54	0.60	0.55	0.55
0.72	0.68	0.68	0.59	0.57	0.52
0.75	0.69	0.65	0.58	0.55	0.52

EKLER

EK 1

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER YASASININ 51. MADDESİNİN METNİ

24 Ekim 1945

İşbu Andlaşma'nın hiçbir hükmü Birleşmiş Milletler üyelerinin birinin silâhlı bir saldırmaya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi Milletlerarası barış ve güvenliğin korunması için gerekli tedbirler alıncaya kadar, münferit veya müşterek tabiî meşruu müdafaa hakkına halel getirmez. Bu meşru müdafaa hakkını kullanarak üyelerin aldığı tedbirler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Andlaşma'ya dayanarak milletlerarası barış ve güvenliğin korunması veya iadesi için gerekli göreceği şekilde her an hareket etmek yetki ve görevine hiçbir veçhile tesir etmez.

EK 2

BRÜKSEL ANDLAŞMASI'NDAN BÖLÜMLER (1)

17 Mart 1948

Andlaşma'ya Taraf Devletlerin Başkanları :
Temel insan haklarına, kişinin haysiyet ve değerine ve Birleşmiş Milletler Yasası tarafından ilân edilen diğer ilkelere olan inançlarını teyit etmeğe;
Ortak miraslarını teşkil eden demokratik ilkeleri, vatandaş ve kişi özgürlüklerini, anayasal gelenekleri ve hukuka saygıyı savunmağa ve doğrulamağa; bu amaçla, kendilerini esasen birleştiren iktisadî, sosyal ve kültürel bağları pekiştirmeye, dürüst bir işbirliğinde bulunmaya ve Batı Avrupa'da, Avrupa ekonomisinin yeniden kurulması için gerekli sağlam bir temel yaratmak için çabalarını birleştirmeğe;
Milletlerarası barış ve güvenliği sağlamak ve her türlü saldırı siyasetini önlemek amacı ile, Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun olarak karşılıklı yardımda bulunmaya;
Almanya'nın yeniden saldırı siyasetine başvurması halinde gerekli tedbirleri almağa;
Aynı ilkelerden esinlenen ve aynı kararlarla harekete geçen diğer Devletleri kendi çabalarına ortak etmeğe;
Bu amaçla, iktisadî, sosyal ve kültürel işbirlikleri ile meşru ortak savunma haklarını düzenleyecek bir andlaşma yapmaya;
Kararlı olarak tam yetkili temsilcilerini tâyin etmişler ve bunlar da aşağıdaki maddelerde mutabakata varmışlardır :

MADDE I

Avrupa'nın iktisaden kalkındırılmasını hızlandırmak için birleşme gereğinden ve menfaatlerinin sıkı dayanışmasından emin bulunarak, sözleşmeyi yapan yüksek taraflar, iktisadî politikalarındaki ayrılıkları yok ederek, üretimlerinde ahenk sağlıyarak, ticarî mübadelelerini geliştirerek, verimi en yüksek noktasına ulaştırmak amacı ile iktisadî faaliyetlerini düzenleyecekler ve uyumlaştıracaklardır.
İşbu maddenin yukardaki satırlarında belirtilen ve 7. maddede öngörülen Danışma Konseyi ile yürütülecek olan işbirliği, Andlaşma'ya taraf olanların bulundukları veya bulunacakları diğer iktisadî kuruluşlar ile aynı işi tekrarlamış olmayacak ve görevlerini engellemiyecek, aksine bu kuruluşların faaliyetine en etkili yardımı sağlayacaktır.

(1) Brüksel Andlaşması Paris Anlaşmaları ile değiştirilmiştir. S. 296 ya bak.

MADDE II

Sözleşmeyi yapan Yüksek Taraflar, ya doğrudan doğruya danışmalar yolu ile veya ihtisas kuruluşları içinde, daha iyi bir hayat seviyesine ulaşmanın çabasını ortaklaşa göstereceklerdir. Aynı zihniyet ile, ülkeleri arasındaki sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmeye çalışacaklardır.
Sözleşmeyi yapan Yüksek Taraflar, ihtisas kurumlarınca onaylanmış olan sosyal sorunlara ilişkin pratik nitelikteki tavsiyelerin derhal uygulanmasını tetkik için aralarında dayanışmalarda bulunacaklar. Bu sosyal sorunlara ilişkin andlaşmalara biran önce varmaya çaba göstereceklerdir.

MADDE III

Sözleşmeyi yapan Yüksek Taraflar, ortak medeniyetlerinin temelinde bulunan ilkelerin, halkları tarafından daha iyi anlaşılması ve kültürel mübadelelerin özellikle aralarındaki andlaşmalar yolu ile geliştirilmesi için çabalarını birleştireceklerdir.

MADDE IV

Sözleşmeyi yapan Yüksek Taraflardan biri, Avrupa'da silâhlı bir saldırıya uğrayacak olursa, diğer Taraflar, Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. maddesindeki hükümlerine uygun olarak ellerindeki askerî veya diğer araçları kullanarak saldırıya uğrayan tarafa yardımda bulunacaklardır.

MADDE V

Yukardaki maddeye göre alınmış olan uygulayıcı tedbirler derhal Güvenlik Konseyi'nin bilgisine sunulur. Güvenlik Konseyi, milletlerarası barış ve güvenliğin korunması veya iadesi için gerekli tedbirleri aldığında, alınmış olan tedbirler kaldırılacaktır.
İşbu Andlaşma Birleşmiş Milletler Yasası hükümlerinin Taraflara yüklediği mükellefiyetleri haleldar edemez. Güvenlik Konseyi'nin, Birleşmiş Milletler Yasası hükmünce, Milletlerarası barış ve güvenliğin korunması veya iadesi için gerekli gördüğünde harekete geçme yetki ve görevini engeller gibi yorumlanamaz.

MADDE VI

Sözleşmeyi yapan Taraflardan her biri, aralarında veya üçüncü bir Devlete karşı giriştikleri taahhütlerin işbu Andlaşma'nın hükümlerine aykırı olmadığını beyan ederler.

Aralarından birine karşı aktedilmiş hiçbir ittifakta bulunmazlar ve hiçbir Birliğe katılmazlar.

MADDE VII

İşbu Andlaşma konusuna giren bütün sorunlar hakkında danışmada bulunmak üzere Taraflar, görevlerini daimî surette yerine getirebilecek şekilde teşkilâtlandırılmış bir Danışma Konseyi teşkil edeceklerdir. Konsey gerekli gördüğü her zaman toplanacaktır.
Danışma Konseyi, nerede meydana gelirse gelsin barışı tehdit eden bir durum hakkında ve Almanya'nın bir saldırı politikasına başvurması halinde veya iktisadî istikrarı tehlikeye sokan herhangi bir durum halinde alınacak tedbirler hakkında tarafların danışmada bulunabilmeleri için, bunlardan herhangi birinin isteği üzerine toplanabilir.

MADDE VIII

Aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözümlemek kararlılığına sadık kalarak, Taraflar, aşağıdaki hükümleri uygulamakta aralarında anlaşmağa varmışlardır :
Taraflar, işbu Andlaşma'nın uygulandığı sürece, Milletlerarası Adalet Divanı Yönetmeliği'nin 36. maddenin 2. fıkrasında öngörülen bütün anlaşmazlıkları, bunları Divan'a götürmekle çözümleyeceklerdir.

MADDE IX

Sözleşmeyi yapan Taraflar, aralarında anlaşmaya vararak, diğer Devletleri aralarında ve davet edilen Devlet ile anlaşmaya varılmış şartlar altında, işbu Andlaşma'ya katılmağa davet etme kararını verebilirler.

MADDE X

İşbu Andlaşma, son onay belgesinin tevdii tarihinden itibaren yürürlüğe girecek ve elli yıl yürürlükte kalacaktır.
Brüksel 17 Mart 1947.

EK 3

VANDENBERG KARAR SURETİNİN METNİ

80. Kongre'nin 2. Oturumunda, 239. Senato Kararı, 11 Haziran 1948

Barış, adalet, insan hak ve temel hürriyetlerinin, Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde gerçekleştirilmesi mümkün olan sıkı bir milletlerarası işbirliğini gerektirmesi dolayısı ile, Birleşik Amerika Senatosu şu hususları kararlaştırmıştır :

a. Ortak menfaatin gerektirdiği durumlar dışında, silâhlı kuvvete başvurmamak amacı ile Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde Milletlerarası barış ve güvenliği korumakla Birleşik Amerika'nın iradesini teyit etmek;

b. Birleşik Amerika Başkanı'nın, hükûmetin, kanunî yoldan, Birleşmiş Milletler çerçevesi içindeki aşağıdaki hedefleri izlemesinde Senato'nun isteğinden haberdar kılınması :

1. Milletlerarası sorunlar ve anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözümlenmesini gerektiren tüm sorunlar ve yeni üyelerin girişi konularında Vetonun kaldırılmasının kabulü.
2. Birleşmiş Milletler Yasası'nın hedeflerine, ilkelerine ve hükümlerine uygun olarak, tek tek ve topluca bölgesel veya müşterek savunma tedbirlerinin sür'atle alınması.
3. Birleşik Amerika'nın kanunî yoldan, ferdî ve karşılıklı, etkili ve devamlı yardıma dayanan bu bölgesel veya ortak tedbirlere katılması.
4. Millî güvenliklerini haleldar eden silâhlı bir saldırı halinde, münferit veya toplu meşru müdafaa hakkını (Madde 51) kullanmaktaki kararlılığını teyit ederek barışın korunmasına katılması.
5. Birleşmiş Milletler Yasası'nda öngörüldüğü gibi, Birleşik Amerika'nın hizmetine Silâhlı Kuvvetler verecek anlaşmaların imzalanması için azamî çaba sarfedilmesi, üye uluslar arasında silâhların evrensel denetimi ve indirimi konusunda her türlü ihlâl teşebbüsüne karşı teminatlarla donatılmış bir anlaşmanın imzalanması,
6. Birleşmiş Milletler'in güçlendirilmesi için yapılmış çabalara rağmen gerekli görüldüğü takdirde, 109. maddeye uygun olarak bir konferansın veya Genel Kurul'un toplanmasını sağlayacak Yasa'nın gözden geçirilmesi.

EK 4

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI

Washington D. C., 4 Nisan, 1949

İşbu Andlaşma'ya Taraf olan Devletler :
Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın gaye ve prensiplerine inançlarını ve bütün milletler ve hükûmetlerle barış halinde yaşamak arzularını teyit eyliyerek;
Milletlerinin, demokrasi prensipleriyle fert hürriyetleri ve hukukun hükümranlığı üzerine müessese bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarını ve medeniyetlerini korumaya karar vererek;
Kuzey Atlantik Bölgesi'nde refah ve istikrarın gelişmesine yardım etmek arzusunu besliyerek;
Müşterek müdafaaları ve barış ve güvenliğin korunması için gayretlerini birleştirmeye azmederek;
İşbu Kuzey Atlantik Andlaşması üzerinde mutabık kalmışlardır.

MADDE I

Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda kararlaşmış olduğu üzere, Taraflar, dahil olabilecekleri bilûmum milletlerarası ihtilâfları, milletlerarası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye koymıyacak surette barışçı yollarla halletmeyi ve milletlerarası münasebetlerinde, Birleşmiş Milletler'in gayeleriyle herhangi bir surette telif edilemiyecek tehdit veya kuvvet istimalinden çekinmeyi taahhüt ederler.

MADDE II

Taraflar, kendi hür müesseselerini takviye, bu müesseselerin istinat ettiği prensiplerin daha iyi anlaşılmasını temin ve istikrar ve refahı sağlamıya has şartları geliştirmek suretiyle milletlerarası muslihane ve dostane münasebetlerin inkişafına yardım eyliyeceklerdir. Taraflar, beynelmilel iktisadî siyasetlerindeki bütün ayrılıkları izaleye çalışacaklar ve içlerinden herbiri veya hepsi arasında iktisadî işbirliğini teşvik eyliyeceklerdir.

MADDE III

İşbu Andlaşma'nın gayelerinin daha müessir bir şekilde tahakkukunu temin için Taraflar, kendi hususî vasıtalarını geliştirmek ve birbirlerine kar-

şılıklı yardımlarda bulunmak suretiyle, münferiden ve müçtemian, devamlı ve fiilî olarak hareket edip bir silâhlı tecavüze karşı münferiden ve müşterek mukavemet kudretlerini idame ve tezyit eyliyeceklerdir.

MADDE IV

İçlerinden herhangi birinin mülkî tamamiyetinin, siyasî istiklâlinin veya güvenliğinin, Taraflardan birinin fikrince, tehdit altında bulunması halinde, Taraflar birbirleriyle istişare eyleyeceklerdir.

MADDE V

Taraflar, içlerinden birine veya birkaçına karşı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da vâki olacak silâhlı bir tecavüzün bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz addedilmesi ve binnetice Taraflardan herbirinin böyle bir tecavüzün vukuu halinde, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın 51. maddesi ile tanınan münferit veya müşterek meşrû müdafaa hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik Bölgesi'nde güvenliği yeniden tesis ve temin için, silâhlı kuvvet istimali de dahil olmak üzere, lüzumlu göreceği harekete, münferiden ve diğer Taraflarla mutabakat halinde, hemen tevessül etmek suretiyle tecavüze uğrayan Taraf veya Taraflara yardım eylemesi hususunda mutabık kalmışlardır.
Bu mahiyette olan her silâhlı tecavüz ve bunun neticesinde alınan her tedbir derhal Güvenlik Konseyi'nin ıttılaına arzolunacaktır. Bu tedbirler, Güvenlik Konseyi'nin milletlerarası barış ve güvenliği yeniden tesis ve idame için lâzım tedbirleri alması ile nihayet bulacaktır.

MADDE VI (1)

Taraflardan birinin Avrupa veya Kuzey Amerika'daki ülkesine, Fransa'nın Cezayir (2) Vilâyetleri'ne, Taraflardan herhangi birinin Avrupa'daki İşgal Kuvvetleri'ne, Kuzey Atlantik Bölgesi'nde Sereten Medarı'nın Kuzeyi'nde olup Taraflardan birinin hakkı kazasına tâbi bulunan adalara veya aynı bölgede Taraflardan birinin gemi veya uçaklarına karşı yapılan bir silâhlı tecavüz addedilip 5 inci maddenin tatbikini icabettirecektir.

(1) Kuzey Atlantik Bölgesi, Yunanistan ve Türkiye'nin İttifak'a katılmasıyla ilgili protokolun 2. maddesiyle yeniden sınırlanmıştır. (Bak. S. 252)

(2) 16 Ocak 1963 de Kuzey Atlantik Konseyi Fransız Daimî Temsilcisinin, 1 Temmuz 1962 tarihinde selfi determinasyon oylaması ile Cezayir halkının Fransa ile işbirliği halinde Cezayir'in bağımsızlığını ilân ettiğine dair beyanatını dinlemiştir. Dolayısı ile Fransa Cumhurbaşkanı 3 Temmuz 1962 de Cezayir'in bağımsızlığını resmen tanımıştı. Bunun sonucu olarak «Fransa'nın Cezayir Vilâyetleri» artık bu şekliyle mevcut olmadığı gibi Kuzey Atlantik Andlaşmasında söz konusu edilmelerinin de anlamı kalmamıştır. Bu beyandan sonra Konsey, Fransa'nın Cezayir Vilâyetleri ile ilgili Andlaşma maddeleri 3 Temmuz 1962 den itibaren yürürlükten kalktığını kaydetmiştir.

MADDE VII

İşbu Andlaşma, Birleşmiş Milletler'e üye olan Tarafların Birleşmiş Milletler Andlaşması'ndan mütevellit hak ve vecibelerini, yahut milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasında Güvenlik Konseyi'nin aslî mesuliyetini haleldar etmez ve herhangi bir şekilde haleldar ediyor gibi tefsir olunamaz.

MADDE VIII

Taraflardan herbiri, kendisiyle diğer herhangi bir Taraf veya diğer herhangi bir Devlet arasında halen mer'iyette bulunan Milletlerarası taahhütlerden hiçbirinin İşbu Andlaşma ahkâmına mugayir olmadığını beyan ve Andlaşma'ya aykırı herhangi bir milletlerarası taahhüde girişmemek vecibesini tekabbül eyler.

MADDE IX

İşbu madde ile Taraflar, Andlaşma'nın tatbikatına müteallik meselelerde selâhiyettar olmak üzere, içinde Akitlerden herbirinin temsil olunacağı bir Konsey ihdas ederler. Konsey heran ve sür'atle toplanabilecek şekilde teşkilâtlandırılacaktır. Konsey lüzumlu olabilecek talî teşekkülleri kuracak, bilhassa, 3 ve 5 inci maddelerin tatbiki için alınacak tedbirleri tavsiye eyleyecek olan bir Müdafaa Komitesi'ni hemen tesis eyliyecektir.

MADDE X

Taraflar, işbu Andlaşma'nın prensiplerinin gelişmesine ve Kuzey Atlantik Bölgesi'nin güvenliğine yardım edebilecek durumdaki diğer her Avrupa devletini Andlaşma'ya iltihaka, oybirliğiyle davet edebilirler. Bu suretle davet olunan her devlet kendi iltihak vesikasını Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi etmekle Andlaşma'ya Taraf olabilir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti her iltihak vesikasının tevdiinden Taraflardan herbirini haberdar eyliyecektir.

MADDE XI

Bu Andlaşma Taraflarca kendi Anayasaları kaidelerine tevfikan tasdik ve hükümleri ona göre tatbik olunacaktır. Tasdiknameler, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne mümkün olduğu kadar çabuk tevdi edilecek, mezkûr Hükûmet her tasdiknamenin tevdiinden diğer bilcümle mümzi devletleri haberdar eyliyecektir.

Andlaşma, Belçika, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere dahil olmak üzere, mümzi devletlerin çoğunluğunun tasdiknameleri tevdi olunur olunmaz, tasdik eden Devletler arasında mer'iyete girecek ve diğer mümzi devletler için tasdiknamelerin tevdiî günü vacibüttatbik olacaktır.

MADDE XII

Andlaşma 10 sene mer'iyette kaldıktan sonra veya muahhar bir tarihte, Taraflar, içlerinden birinin talebi üzerine, milletlerarası barış ve güvenliğin idamesi için Birleşmiş Milletler Andlaşması'na tevfikan aktedilmiş bulunan gerek mıntıkavî, gerek cihanşümul mahiyetteki tertiplerin tekâmülü de dâhil olmak üzere, Kuzey Atlantik Bölgesi'nde o tarihte barışa ve güvenliğe müessir âmiller nazarı itibare alınarak, Andlaşma'nın tâdili hususunda yekdiğeriyle istişarede bulunacaklardır.

MADDE XIII

Andlaşma 20 sene mer'iyette kaldıktan sonra, Taraflardan herbiri, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne feshi ihbar ettiği tarihten bir sene sonra, kendisine taallûku itibariyle Andlaşma'ya nihayet verebilecektir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, her fesihnamenin tevdiini diğer Akitlere bildirecektir.

MADDE XIV

Fransızca İngilizce metinleri aynı derecede muteber olan bu Andlaşma, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti Hazine-i Evrakına tevdi edilecektir. Tasdikli suretleri bu Hükûmet tarafından diğer mümzi Devletler Hükûmetleri'ne verilecektir.

EK 5

YUNANİSTAN İLE TÜRKİYE'NİN KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI'NA İLTİHAKINA MÜTEDAİR PROTOKOL

Londra, 22 Ekim, 1951

4 Nisan 1949 da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devletler,
Kuzey Atlantik Bölgesi güvenliğinin, Yunanistan Kırallığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin işbu Andlaşma'ya iltihakiyle artacağına kaani bulunmakla, aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır :

MADDE I

İşbu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, bilûmum Taraflar namına, Yunanistan Kırallığı Hükûmeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'ne, bu Protokol'ün ikinci maddesiyle muaddel şeklini alacak olan Kuzey Atlantik Andlaşması'na iltihak için bir davetiye gönderecektir. Bunu müteakip, Yunanistan Kırallığı ile Türkiye Cumhuriyeti'nden herbiri, iltihak vesikasını Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi eylemesi tarihinde, Andlaşma'nın 10 uncu maddesine tevfikan, işbu Andlaşma'ya Taraf olacaktır.

MADDE II

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olması halinde ,Andlaşma'nın 6 ncı maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin iltihak vesikasını Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi eylemesi tarihinden itibaren, aşağıdaki şekilde tâdil edilmiş olacaktır.
"5 inci maddenin tatbikini icap ettiren, Taraflardan birine veya birkaçına karşı yapılmış silâhlı bir tecavüz".

i. Taraflardan birinin Avrupa ve Kuzey Amerika'daki ülkesine yahut Fransa'nın Cezayir Vilâyetleri'ne, Türkiye ülkesine, yahut Kuzey Atlantik Bölgesi'nde Seretan Medarı'nın kuzeyinde olup Taraflardan herhangi birinin hakkı kazasına tâbi bulunan adalara;
ii. Taraflardan herhangi birinin işbu ülkelerde veya bu ülkeler üzerinde yahut Avrupa'nın Andlaşma yürürlüğe girdiği tarihte, Taraflardan herhangi birinin İşgal Kuvvetleri'nin konaklamış olduğu diğer herhangi bir bölgesinde veya Akdeniz'de Yahut Seretan Medarı'nın kuzeyinde

kalan Kuzey Atlantik Bölgesi'ndeki kuvvetlerine, gemilerine veya uçaklarına yapılan bir silâhlı tecavüzdür.

MADDE III

İşbu Protokol Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devletler'den herbirinin kabulünü Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tebliğ etmesiyle yürürlüğe girecektir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti bu tebliğlerden herbirinin alındığı tarihi ve işbu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihi Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan bilûmum Devletler'e bildirilecektir.

MADDE IV

Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede muteber olan işbu Protokol, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti Hazine-i Evrakı'na tevdi olunacaktır. Mezkûr Hükûmet, Protokol'ün müsaddak suretlerini Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan diğer bilûmum Devletler'e verecektir.

EK 6

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI'NA TARAF DEVLETLER ARASINDA KUVVETLERİN STATÜSÜ'NE DAİR SÖZLEŞME

Londra, 19 Haziran 1951

4 Nisan 1949 da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf Devletler;
Taraflardan birinin kuvvetlerinin, anlaşma yoluyla, hizmet için diğer bir Tarafın ülkesine gönderilebileceğini nazarı itibara alarak;
Bu kuvvetlerin gönderilmesi hususundaki kararın ve gönderilme şartlarının, şartlar işbu Sözleşme ile tesbit edilmemiş bulundukça, ilgili Taraflar arasında ayrı anlaşmalara mevzu teşkil etmekte devam edeceklerini gözönünde bulundurarak;
Bu gibi kuvvetlerin diğer bir Tarafın ülkesinde bulundukları sırada tâbi olacakları Statü'yü tâyin arzusu ile;

Aşağıdaki hükümler üzerinde mutabık kalmışlardır :

1. İşbu Sözleşmedeki

a. «Kuvvet» tâbiri ile, bir Âkid Tarafın resmî vazife ile diğer bir Âkid Tarafın Kuzey Atlantik Andlaşması sahası içindeki ülkesinde bulunan Kara, Deniz veya Hava Silâhlı Kuvvetleri'ne mensup personeli kasdolunur; şu kadar ki, muayyen şahısların, birliklerin veya teşkillerin işbu Sözleşme bakımından bir kuvvet yahut bir kuvvete dahil sayılmayacakları hususunda iki alâkalı Âkid Taraf birbirleriyle anlaşabileceklerdir;

b. «Sivil unsur» tâbiri ile, bir Âkid Tarafın kuvvetlerine refakat eden ve bu Tarafın ordusu hizmetinde bulunan ve tâbiyetsiz, Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf bulunmayan bir devletin veya ülkesinde kuvvetin vazifeli bulunduğu devletin uyruğu olmıyan, yahut mutaden devletin ülkesinde mükim bulunmıyan şahıslar kasdolunur;

c. «Yakın» tâbiri ile, bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun eşi veyahut nafakası kuvvet veya sivil unsur mensubuna ait çocuklar kasdolunur;

d. «Gönderen Devlet» tâbiri ile, kuvvetin mensup bulunduğu Âkid Taraf kasdolunur;

e. «Kabul eden Devlet» tâbiri ile, kuvvetin veya sivil unsurun ister devamlı surette, ister geçici olarak, ülkesinde bulunduğu Âkit Taraf kasdolunur;

f. «Gönderen Devlet'in Askerî Makamları» tâbiri ile, bu Devletin kendi mevzuatına göre askerî kanunlarını, kuvvetleri ve sivil unsurları mensuplarına tatbik selâhiyetini haiz makamlar kasdolunur.

g. «Kuzey Atlantik Konseyi» tâbiri ile, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 9 uncu maddesi ile kurulmuş olan Konsey veya onun namına harekete yetkili herhangi bir tâli uzvu kasdolunur.

2. Sözleşme, Âkid Tarafların merkezî makamlarına olduğu gibi, XX nci madde hükümlerine göre, Sözleşme'nin tatbik veya teşmil edileceği ülkelerin sınırları içinde, onların tâli siyasî teşekküllerine de tatbik olunacaktır. Şu şartla ki, tâli siyasî teşekküllere ait mallar, VII nci madde anlamına göre, bir Âkid Tarafa ait sayılmıyacaktır.

MADDE II

Bir kuvvet ve bir sivil unsur ve bunların mensupları ile yakınları, kabul eden Devlet'in kanunlarına riayet edecekler ve o Devlet'in ülkesinde bu Sözleşme'nin ruhuna uygun olmıyan hareketlerden ve hassaten her türlü siyasî faaliyetten çekineceklerdir. Gönderen Devlet'in makamları da bu maksatla gereken tedbirleri almakla mükelleftirler.

MADDE III

1. Bu maddenin 2 nci fıkrasında tasrih edilen şartlar altında ve bir kuvvetin veya mensuplarının giriş ve çıkışları hakkında kabul eden Devlet tarafından konulmuş formalitelere riayet olunmak şartiyle, bir kuvvetin mensupları, kabul eden Devlet'in ülkesine girerken veya bu ülkeyi terkederken pasaport ve vize nizamatından ve muhaceret servislerinin kontrolünden muaf tutulacaklardır. Bir kuvvet veya mensupları kezalik, kabul eden Devlet'in, yabancıların tescili ile murakabesine müteallik nizamlarına tâbi olmıyacaklardır. Ancak, kabul eden Devlet'in ülkesinde devamlı surette oturmaya veya ikametgâh tesisine hak kazanmış sayılmayacaklardır.

2. Bir kuvvet mensuplarından istenilecek vesikalar yalnız şunlardan ibaret olup bu vesikalar istenildiğinde ibraz edilecektir :

a. Hâmilinin adlarını, doğum tarihini, rütbesini (mevcut ise) sicil numarasını ve servisini gösterir, gönderen Devlet tarafından verilmiş fotoğraflı hüviyet varakası;

b. Hâmilinin veya bir grup teşkil eden hâmillerinin kuvvet mensubu veya mensupları Statüsü'nü haiz bulunduklarını ve emredilen hareketi tevsikan, hem gönderen Devlet'in resmî dilinde, hem de Fransızca ve İngilizce yazılmış ve gönderen Devlet'in veya Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın yetkili bir makamı tarafından verilmiş olan ferdî veya müşterek hareket emri. Kabul eden Devlet, yetkili temsilcisi tarafından imzalanmak suretiyle, hareket emrinin tasdikini talebedebilir.

3. Sivil unsur mensupları ve yakınların ellerindeki pasaportlar, hâmillerinin bu sıfatlarını gösterir kayıtları ihtiva edecektir.

4. Bir kuvvet veya sivil unsur mensubu, gönderen Devlet'in hizmetinden çıkar ve yurduna iade edilmez ise, gönderen Devlet'in makamları keyfiyeti derhal kabul eden Devlet'in makamlarına ihbar ederek bu hususta lâzımgelen bilgileri vereceklerdir. Gönderen Devlet'in makamları kezalik, müsaadesiz gaybubeti 21 günü aşan herhangi bir mensubu kabul eden Devlet makamlarına ihbar edeceklerdir.
5. Kabul eden Devlet, bir kuvvet veya sivil unsur mensuplarından birinin ülkesinden çıkarılmasını talep eylediği veyahut bir kuvvetin veya sivil unsurun eski bir mensubu veya bir mensubun yahut eski bir mensubun yakını hakkında sınırdışı etmek kararı aldığı takdirde, gönderen Devlet makamları, bahis mevzuu şahsı kendi topraklarına kabul eylemek veya o şahsın kabul eden Devlet ülkesi haricinde başka bir yere gönderilmesini sağlamakla mükellef olacaktır. Bu fıkra münhasıran kabul eden Devlet'in uyruğu olmıyan ve bu Devlet'in ülkesine, bir kuvvetin veya sivil unsurun mensubu sıfatiyle yahut bir kuvvete veya sivil unsura intisap maksadiyle girmiş bulunan şahıslar ile yakınları hakkında tatbik olunur.

MADDE IV

a. Kabul eden Devlet, gönderen Devlet veya onun tâli uzuvları tarafından bir kuvvet veya sivil unsur mensubuna verilmiş şoför veya askerî ehliyetnamesini, hâmilini imtihana veya harca tâbi tutmaksızın muteber sayacak; yahut,
b. Gönderen Devlet veya onun tâli uzuvları tarafından verilmiş şoför veya askerî şoför ehliyetnamesini hâmil herhangi bir kuvvet veya sivil unsur mensubuna, imtihana tâbi tutmaksızın kendi şoför ehliyetnamesini verecektir.

MADDE V

1. Bir kuvvet mensupları normal olarak üniforma giyerler. Gönderen Devlet ile kabul eden Devlet Makamları'nın, bunun hilâfını derpiş eden bir Anlaşma yapmak hususundaki hakları mahfuz kalmak şartiyle, kabul eden Devlet'in kuvvetleri mensuplarının tâbi oldukları şartlar dairesinde sivil elbise giyebileceklerdir. Bir kuvvetin, usulüne uygun olarak kurulmuş birlikleri veya teşkilleri hududu geçerken üniforma giymiş olacaklardır.
2. Bir kuvvetin veya sivil unsurun hizmete mahsus nakil vasıtaları, kayıt numaralarına ilâveten milliyetlerini gösteren bir işaret taşıyacaklardır.

MADDE VI

Kendi talimatnameleri cevaz vermek şartiyle bir kuvvetin mensupları silâh bulundurabilir ve taşıyabilirler. Gönderen Devlet'in makamları, kabul eden Devlet'in bu hususla ilgili taleplerini hayırhahlıkla tetkik edeceklerdir.

MADDE VII

1. İşbu maddenin hükümleri mahfuz kalmak şartiyle;

a. Gönderen Devlet'in askerî makamları, mevzuatlarının kendilerine bahşettiği cezaî ve inzibatî kaza selâhiyetini, kendi askerî kanunlarına tâbi bütün şahıslar hakkında kabul eden Devlet'in ülkesinde kullanmak hakkını haizdirler.

b. Kabul eden Devlet Makamları, kabul eden Devlet ülkesinde işlenilen ve bu Devlet'in kanunlarına göre cezaî müstelzim olan suçlar dolayısıyle bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile yakınları üzerinde kaza selâhiyetini haiz olacaklardır.

2. a. Gönderen Devlet'in askerî makamları, bu Devlet'in emniyetine taallûk eden suçlar da dahil olmak üzere, gönderen Devlet kanunlarına göre cezayı müstelzim olup ve fakat kabul eden Devlet kanunlarınca cezayı müstelzim olmıyan suçlar dolayısiyle, gönderen Devlet'in askerî kanunlarına tâbi şahıslar hakkında mutlak kaza salâhiyetini kullanmak hakkını haiz olacaklardır.

b. Kabul eden Devlet Makamları, bu Devlet'in emniyetine taallûk eden suçlar da dâhil olmak üzere, kendi kanunlarına göre cezayı müstelzim olup ve fakat gönderen Devlet'in kanunlarınca cezayı müstelzim olmayan suçlar dolayısiyle bir kuvvet veya sivil unsur mensuplariyle yakınları hakkında mutlak kaza salâhiyetini kullanmak hakkını haiz olacaklardır.

c. İsbu fıkra ve bu maddenin 3 üncü fıkrası bakımlarından, bir Devlet'in emniyetine karşı işlenmiş suçlar şunlardır :

(i) Vatana ihanet;

(ii) Sabotaj, casusluk, yahut Devlet sırlarına veya onun savunmasiyle ilgili sırlara müteallik herhangi bir kanunun ihlâli.

3. İki tarafın kaza salâhiyetlerinin tedahülü hallerinde şu kaideler tatbik olunacaktır :

a. Gönderen Devlet'in askerî Makamları, aşağıdaki hallerde, bir kuvvet veya sivil unsur mensubu hakkında kaza salâhiyetlerini rüçhaniyetle kullanmak hakkını haiz olacaklardır :

(i) Münhasıran gönderen Devlet'in malına ve emniyetine veya münhasıran bu Devlet kuvveti veya sivil unsuru mensubunun veya bir yakının şahsına veya malına karşı işlenen suçlar;

(ii) Resmî vazifesinin ifası dolayısiyle bir fiil veya ihmalden mütevellit suçlar.

a. Bunların haricindeki herhangi bir suçun işlenmesi halinde, kabul eden Devlet'in Makamları kaza salâhiyetlerini rüçhaniyetle kullanmak hakkını haiz olacaklardır.

c. Rüçhaniyet hakkını haiz olan Devlet, kaza salâhiyetini kullanmamaya karar verecek olursa, diğer Devlet'in Makamları'nı mümkün olan sür'atle keyfiyeten haberdar edecektir. Rüçhaniyet hakkını haiz olan Devlet'in Makamları, bu haktan feragat etmeleri hususunda diğer Devlet'in Makamları'nca yapılacak talebi, feragat keyfiyetine işbu Devletçe hususî bir ehemmiyet atfedilen hallerde, hayırhahlıkla tetkik edeceklerdir.

4. İşbu maddenin yukardaki hükümleri, gönderen Devlet'in askerî Makamları'na, kabul eden Devlet'in tebaası olan veya mûtat ikametgâhları bu devletin ülkesinde bulunan şahıslar hakkında kaza salâhiyetini kullanmak hakkını vermez, meğer ki bu şahıslar gönderen Devlet'in kuvvetine mensup olalar.

5. a. Bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile yakınlarının, kabul eden Devlet'in ülkesinde tevkif ve yukardaki hükümler gereğince kaza salâhiyetini kullanacak Makama teslim edilmeleri hususunda, kabul eden Devlet'in Makamları ile gönderen Devlet'in Makamları birbirlerine yardım edeceklerdir.

b. Kabul eden Devlet'in Makamları, bir kuvvet veya sivil unsurun herhangi bir mensubunun veya bir yakınının tevkifinden, gönderen Devlet'in askerî Makamları'nı derhal haberdar edeceklerdir.

c. Kabul eden Devlet'in, hakkında kaza salâhiyetini kullanacağı bir kuvvet veya sivil unsur mensubu sanık, gönderen Devlet'in elinde bulunuyorsa, kabul eden Devlet cezaî takibata başlayıncaya kadar bu sanığın muhafazasından gönderen Devlet mesul olacaktır.

6. a. Suçla ilgili eşyanın zaptı ve indelhace teslimi de dahil olmak üzere, suçlara müteallik gerekli tahkikatın icrası ve delillerin toplanıp meydana çıkarılması hususlarında kabul eden Devlet'in Makamları ile gönderen Devlet'in Makamları ile birbirlerine yardım edeceklerdir. Mamafih, suçla ilgili eşyanın teslimi, teslim eden Makam'ca tesbit edilecek bir müddet zarfında iade olunması şartına bağlanabilir.

b. Âkid Tarafların Makamları, kaza salâhiyetlerinin tedahülünü mucip olan dâvaların neticelerinden yekdiğerini haberdar edeceklerdir.

7. a. Kabul eden Devlet'in kanunlarınca mümasil bir halde ölüm cezası verilmiyorsa, bu Devlet'in ülkesi üzerinde gönderen Devlet Makamları tarafından bir idam hükmü infaz olunamaz.

b. Bu maddenin hükmüne tevfikan gönderen Devlet'in Makamları tarafından kabul eden Devlet ülkesinde verilmiş bir hapis hükmünün infazına yardım edilmesi için gönderen Devlet Makamları'nca yapılacak talebi, kabul eden Devlet'in Makamları hayırhahlıkla tetkik edeceklerdir.

8. Bir sanık bu maddenin ahkâmına tevfikan bir âkid Tarafın Makamları'nca yargılanıp beraat kararı almış yahut hüküm giyip cezasını çekmiş veya çekmekte veyahut affedilmiş ise, aynı ülkede aynı suçtan dolayı diğer bir Âkid Tarafın Makamları'nca tekrar yargılanamaz. Bununla beraber bu fıkranın hiçbir hükmü, gönderen Devlet Askerî Makamları'nın, kendi kuvvetlerinin diğer bir Âkid Taraf Makamları'nca yargılanmış bulunan bir mensubunu, bu yargılanmaya mevzu olan suçu teşkil eden fiilî veya ihmalî neticesinde disiplin kaidelerinin ihmali dolayısiyle yragılamalarına mâni değildir.

9. Bir kuvvet yahut sivil unsur mensubu veya bir yakın, kabul eden Devlet kazasına tâbi olup da hakkında bu Devlet Makamları'nca tatbikat yapıldığı takdirde, şu haklara sahip olacaktır :

a. Sür'atle yargılanmak;

b. Duruşmadan önce, kendisine isnad olunan suç veya suçlardan haberdar edilmek;
c. Aleyhindeki şahitlerle yüzleştirilmek;
d. Lehindeki şahitleri, kabul eden Devlet kazasına tâbi iseler, ihzaren getirtmek;
e. Kendi seçeceği avukat tarafından veya kabul eden Devlet'in mer'i usullerine tevfikan adlî müzaheret yoluyla tâyin edilecek bir müdafi tarafından müdafaa olunmak;
f. Lüzum görüyorsa, yanında ehliyetli bir tercüman bulundurmak;
g. Gönderen Devlet Hükûmeti'nin bir temsilcisi ile temas etmek ve mahkeme usulleri cevaz verdiği takdirde bu temsilciyi duruşma esnasında hazır bulundurmak.

10. a. Bir kuvvetin usulüne göre kurulmuş askerî birlikleri veya teşkilleri kabul eden Devlet'le vâki bir Anlaşma neticesinde işgal ettikleri kamplarla tesisler veya binalarda asâyişi temin etmek hakkını haiz olacaklardır. İşbu kuvvete bağlı askerî inzibat teşkilâtı, buralarda asâyiş ve emniyeti temin için lüzumlu bütün tedbirleri alabilir.
b. Bahsi geçen yerler dışında askerî inzibat teşkilâtı ancak kabul eden Devlet makamlariyle yapılacak Anlaşmalar dairesinde ve bu makamlarla irtibat halinde, kuvvet mensupları arasında disiplin ve intizamın muhafazası bakımından lüzumlu olduğu nispette kullanılacaktır.

11. Her Âkid Taraf, ülkesi üzerinde bulunan diğer Âkıd Taraflara ait tesislerle teçhizat, mal, evrak ve resmî malûmatın tam emniyetini ve hüsnü muhafazasını sağlayacak ve bu maksatla vaz'edilmiş kanunları ihlâl edecek şahısların tecziyesi için lüzumlu gördüğü teşrii tedbirlere tevessül edecektir.

MADDE VIII

1. Aşağıdaki hallerde, Âkid Taraflardan herbiri, kendisine ait olup Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri tarafından kullanılan mallara ika edilen zarar ve hasardan dolayı diğer bir Âkid Taraftan bütün tazminat taleplerinden feragat eder.

(i) Zarar ve hasar, diğer Âkid Tarafın Silâhlı Kuvvetleri'nin bir mensubu veya hizmetlisi tarafından Kuzey Atlantik Andlaşması tatbikatı ile ilgili vazifelerinin ifası sırasında ika olunmuş ise;
(ii) Zarar ve hasar, diğer Âkid Tarafa ait olup onun Silâhlı Kuvvetleri tarafından kullanılan herhangi bir nakil vasıtası, gemi veya uçağın istimalinden mütevellit bulunuyorsa. Şu kadar ki, zarar ve hasarı iras eden nakil vasıtası, gemi veya uçağın Kuzey Atlantik Andlaşması'nın tatbikatı ile ilgili olarak kullanılmakta olması yahut bu şekilde kullanılmakta olan bir malın zarar ve hasara uğramış bulunması şarttır.

Bir Âkid Tarafın diğer herhangi bir Âkid Tarafa karşı, kurtarma ameliyesinden mütevellit tazminat taleplerinden, kurtarılan gemi veya hamule

bir Âkid Tarafın malı olması ve bu Devlet'in Silâhlı Kuvvetleri tarafından Kuzey Atlantik Andlaşması'nın tatbikatı ile ilgili olarak kullanılmakta bulunması şartiyle, feragat edilecektir.

2. a. Bir Âkid Tarafın kendi ülkesindeki diğer mallarına 1 nci fıkrada tasrih olunduğu şekilde iras olunan zarar ve hasar halinde, ilgili Taraflar arasında hilâfına bir Anlaşma yapılmazsa, diğer Âkid Tarafın sorumluluğu ve ödenecek tazminatın miktarı bu fıkranın (b) bendinin hükümlerine tevfikan seçilecek tek bir hakem tarafından tâyin ve tesbit edilir. Hakem, aynı zamanda işbu hâdiseden mütevellit mukabil tazminat taleplerini de karara bağlar.

b. Yukarıdaki (a) bendinde zikri geçen hakemi, ilgili Âkid Taraflar birbirleriyle anlaşarak kabul eden Devlet'in adliye hizmetlerinde yüksek bir memuriyet işgal eden veya etmiş bulunan vatandaşları arasından seçeceklerdir. Âkid Taraflar iki ay zarfında hakem üzerinde anlaşamadıkları takdirde, herhangi biri, Kuzey Atlantik Teşkilâtı Nâzır Vekilleri Konseyi Başkanı'na müracaatla, zikri geçen vasıfları haiz bir şahıs seçmesini talebedebilir.

c. Hakem tarafından alınacak karar her iki Âkid Taraf için katî ve bağlayıcı mahiyette olacaktır.

d. Hakem tarafından kararlaştırılacak tazminatın miktarı bu maddenin 5 nci fıkrasının (e), (i), (ii) ve (iii) bentlerinin hükümlerine göre tevzi olunacaktır.

e. Hakeme verilecek ücret alâkadar Âkid Taraflar arasında Anlaşma yolu ile tesbit olunacak ve vazifesinin ifasından mütevellit gerekli masraflarla birlikte mezkûr Taraflar beyninde mütesaviyen taksim edilerek ödenecektir.

f. Bununla beraber, zarar ve hasar aşağıda gösterilen miktarlardan daha az ise, Âkid Taraflardan herbiri tazminat talebinden feragat edecektir :

Belçika	70,000 FB.	Lüksemburg	:	70,000	Flux.
Kanada	: 1,460 $	Hollanda	:	5,320	Fl.
Danimarka	: 9,670 Kr.	Norveç	:	10,000	Kr.
Fransa	: 490,000 FF.	Portekiz	:	40,250	Es.
İzlanda	: 22,800 Kr.	Türkiye	:	3,900	TL.
İtalya	: 850,000 Li.	İngiltere	:	500	£
		A. B. D.	:	1,400	$

Malları aynı hâdise neticesinde zarar ve hasara uğrayan diğer herhangi bir Âkid Taraf da yukardaki miktarları aşmıyan tazminat taleplerinden feragat edecektir. Bu paraların kambiyo rayiçleri arasında büyük tahavvüller husule gelirse, Âkid Taraflar gerekli ayarlamalar üzerinde mutabık kalacaklardır.

3. Bu maddenin 1 nci ve 2 nci fıkraları bakımından, bir geminin bahis mevzuu olduğu hallerde, «Bir Âkid Tarafa ait» tâbiri, bu Âkid Tarafça donatılmış olarak kiralanmış veya donatılmamış olarak el konulmuş yahut harb ganimeti olarak zaptedilmiş olan gemilere de şâmildir. Lâkin riziko veya malî mesuliyetin işbu Âkid Taraftan gayri bir şahsa terettübetmesi hali bundan, müstesnadır.

4. Âkid Taraflardan herbiri, Silâhlı Kuvvetler'i mensuplarından birinin resmî vazifesini ifası sırasında yaralanmasından veya ölümünden mütevellit olarak diğer bir Âkid Tarafa karşı bütün tazminat taleplerinden feragat edecektir.

5. Mukavelelerden mütevellit ve bu maddenin 6 ncı veya 7 nci fıkralarının şümulüne giren tazminat talepleri hariç olmak üzere, bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun resmî vazifesini ifası sırasında vaki herhangi bir fiil veya ihmalinden yahut bu kuvvet veya sivil unsurun hukukan mesuliyetini mucip olup kabul eden Devlet'in ülkesinde Âkid Taraflardan gayrî 3 üncü şahıslara hasar ve zarar iras eden diğer herhangi bir fiil, ihmal veya hâdiseden mütevellit tazminat talepleri, kabul eden Devlet'çe aşağıdaki hükümler dairesinde muameleye konulacaktır :

a. Tazminat talepleri, kabul eden Devlet'in kendi Silâhlı Kuvvetleri'nin faaliyetinden mütevellit tazminat taleplerine müteallik kanun ve nizamlara tevfikan muameleye konulur, tetkik ve intaç edilir.

b. Kabul eden Devlet, bu gibi tazminat taleplerini sulhen intaç edebilir. Üzerinde mutabık kalınan veya hükmolunan meblağ kabul eden Devlet'in parası ile ödenir.

c. Gerek sulhen tesviye yoluyla veya kabul eden Devlet'in salâhiyetli mahkemesi tarafından verilen karar mucibince yapılmış bulunan böyle bir ödeme, gerek tazminat talebinin reddi hakkında salâhiyetli mahkemece verilecek karar Âkid Taraflar için kat'î ve bağlayıcı mahiyette olacaktır.

d. Kabul eden Devlet'çe ödenen her tazminata ait malûmat, gerekli tafsilâtı havî bir rapor ve aşağıdaki (e), (i), (ii) ve (iii) bentlerine tevfikan hazırlanmış bir tevzi teklifi ile birlikte, alâkadar gönderen Devlet'lere ulaştırılacaktır. İki ay zarfında cevap alınmadığı takdirde, taksim teklifi kabul edilmiş sayılacaktır.

e. Bu maddenin 2 nci fıkrasına ve yukardaki bentlere tevfikan tazminat taleplerini karşılamak üzere sarf olunacak meblağ Âkid Taraflar arasında şu şekilde taksim edilecektir.

   (i) Yalnız bir gönderen Devlet'in sorumlu olduğu hallerde, tesbit edilen veya hükmolunan tazminat miktarının % 25 i kabul eden Devlet, % 75 i gönderen Devlet tarafından ödenecektir.

   (ii) Zarar ve hasardan birden fazla Devlet'in sorumlu olduğu hallerde, tesbit edilen veya hükmolunan tazminat miktarı aralarında mütesaviyen taksim olunacaktır. Bununla beraber, kabul eden Devlet sorumlu Devletler'den biri değilse, tazminata iştirak hissesi diğer gönderen Devletler'den herbirinin hissesinin yarısı kadar olacaktır.

   (iii) Zarar ve hasar Âkid Devletler'in Silâhlı Kuvvetleri tarafından iras edilmiş olmakla beraber, bu kuvvetlerden birine veya birkaçına katiyetle kabili izafe değilse, tesbit edilen veya hükmolunan tazminat, ilgili Âkid Taraflar arasında mütesaviyen taksim olunacaktır. Bununla beraber, kabul eden Devlet, Silâhlı Kuvvetleri zarar ve hasara sebebiyet veren Devletler'den biri değilse, tazmi-

nata iştirâk hissesi ilgili gönderen Devletler'den herbirinin hissesinin yarısı kadar olacaktır.

(iv) Her 6 ayda bir, tazminatın yüzde esası üzerinden taksimi kabul edilmiş her vak'a ile ilgili olarak, mevzuubahis 6 aylık devre zarfında kabul eden Devlet tarafından yapılan tediyeleri gösterir bir cetvel hazırlanacak, hisselerinin ödenmesi talebiyle birlikte alâkalı gönderen Devletler'e ulaştırılacaktır.

f. Bu fıkranın (b) ve (e) bentleri hükümlerinin tatbiki bir Âkid Tarafı ciddî surette müşkül bir duruma düşürecek olursa, bu taraf, başka bir hal şekli bulmasını Kuzey Atlantik Konseyi'nden talep edebilir.

g. Resmî vazifenin ifasından mütevellit ihtilâfların bahis mevzuu olduğu hallerde, bir kuvvet veya sivil unsur mensubu hakkında kabul eden Devlet ülkesinde verilen hükümler icra yoliyle infaz olunamaz.

h. İşbu maddenin 2 nci fıkrasının şümulüne giren tazminat taleplerine, işbu fıkranın (e) bendinin tatbik edildiği hallerde hariç olmak üzere bu fıkranın hükümleri bir geminin seyrüseferinden veya işletilmesinden yahut bir hamulenin tahmil, nakil ve tahliyesinden mütevellit tazminat taleplerine tatbik olunamaz; meğer ki, bir şahsın ölümü veya yaralanması bahis mevzuu olsun ve işbu maddenin 4 üncü fıkrası kabili tatbik olmasın.

6. Bir kuvvet yahut sivil unsur mensuplarının kabul eden Devlet'in ülkesinde resmî vazife dışında vâki zarar ve hasarı mucip fiil veya ihmallerinden mütevellit tazminat talepleri aşağıdaki şekilde muameleye konulacaktır :

a. Kabul eden Devlet'in makamları, zarar gören şahsın hareket tarzı da dahil olmak üzere, hâdise ile münasebettar bütün şartları nazarı itibara almak suretiyle tazminat talebini tetkik ederek talep sahibine verilecek tazminatı adalet ve hakkaniyete uygun olarak tesbit edecek ve bu hususta bir rapor hazırlayacaklardır.

b. Rapor, gönderen Devlet'in makamlarına tevdi olunacak, bu makamlar da, vakit geçirmeden, cemile olarak bir tazminat teklif edilip edilmeyeceğini, edilecekse miktarının ne olacağını kararlaştıracaklardır.

c. Cemile olarak bir ödeme yapmak teklifinde bulunulduğu ve bu teklif alâkadarlarca matlûp tazminatın tam karşılığı olarak kabul olunduğu takdirde, gönderen Devlet'in makamları tediyeyi bizzat yapacak ve kabul eden Devlet makamlarını bu kararlarından ve ödedikleri meblağın miktarından haberdar edeceklerdir.

d. Talebi tamamen tatmin eden bir tazminat verilmedikçe veya böyle bir tazminat verilinceye kadar, bu fıkranın hiçbir hükmü, kabul eden Devlet Mahkemeleri'nin bir kuvvet veya sivil unsur mensubu hakkında adlî takibatta bulunmalarına mâni teşkil etmeyecektir.

7. Bir gönderen Devlet'in Silâhlı Kuvvetleri'ne ait herhangi bir nakil vasıtasının müsaadesiz kullanılmasından mütevellit tazminat talepleri hakkında bu maddenin 6 ncı fıkrasına göre muamele ifa olunacaktır. Bir kuvvet veya sivil unsurun kanunen sorumlu olmaları hali bundan müstesnadır.

8. Bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun zarar ve hasarı mucip fiil veya ihmalinin resmî vazifesinin ifası sırasında vukubulmuş olup olmadığı veya bir gönderen Devlete ait herhangi bir nakil vasıtasının müsaadesiz kullanılıp kullanılmadığı hususlarında ihtilâf çıktığı takdirde, mesele, bu maddenin 2 nci fıkrasının (b) bendi mucibince tâyin edilmiş bir hakeme havale olunacak ve hakemin mezkûr hususlar hakkında vereceği karar kat'î ve nihaî olacaktır.
9. İşbu maddenin 5 inci fıkrasının (g) bendinde derpiş edilen haller hariç olmak üzere gönderen Devlet, bir kuvvet veya sivil unsur mensubu için kabul eden Devlet mahkemelerinin hukukî kaza salâhiyetinden muafiyet talep edemez.
10. Âkid Tarafları ilgilendiren tazminat taleplerinde, tahkikatın hakkaniyete uygun bir şekilde yapılması ve karara varılması için gereken delillerin toplanması hususunda gönderen Devlet'in makamları ile kabul eden Devlet'in makamları yekdiğeri ile işbirliği yapacaklardır.

MADDE IX

1. Bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile bunların yakınları, şahsî istihlâkleri için lüzumlu malları ve muhtaç oldukları hizmetleri kabul eden Devlet'in vatandaşı ile aynı şartlar altında mahallinde mübayaa ve temin edebilirler.
2. Bir kuvvet veya sivil unsurun iaşesi için mahallî kaynaklardan tedariki icabeden maddeler normal olarak kabul eden Devlet'in Silâhlı Kuvvetleri için bu gibi mevadı mübayaa eden makamlar tarafından satın alınacaktır. Bu gibi mübayaatın kabul eden Devlet'in ekonomisi üzerinde menfî herhangi bir tesir hasıl etmesini önlemek için, bu Devlet'in yetkili makamları, indelhace satın alınması tahdit veya menedilecek maddeleri tesbit ve irae edeceklerdir.
3. Halen mer'iyette bulunan ve kabul eden ve gönderen Devletler'in yetkili temsilcileri arasında bundan böyle aktedilebilecek sözleşmeler ahkâmı mahfuz kalmak şartiyle, bir kuvvet veya sivil unsur için lüzumlu bina ve arsaların tedarikine ve bu hususla ilgili hizmet ve kolaylıkların teminine muktazi tedbiratı almaktan yalnız kabul eden Devlet'in makamları sorumlu olacaktır. Bu Sözleşme'ler tertipler, imkânın müsaadesi nispetinde, kabul eden Devlet'in mümasil personelinin iskân ve ibatesine müteallik nizamlara uygun olacaktır. Hilâfını derpiş eden sarih bir mukavele mevcut olmadıkça, binalarla arazinin işgal veya istimalinden ve istifade olunacak hizmetlerle kolaylıklardan doğan haklarla vecibeleri kabul eden Devlet'in kanunları tâyin edecektir.
4. Bir kuvvet veya sivil unsurun mahallî sivil el emeğine olan ihtiyaçları, kabul eden Devlet'in mümasil ihtiyaçlarının tâbi olduğu usûllere göre, bu Devlet'in makamlarının yardımı ve mahallî iş bürolarının tavassutu ile karşılanacaktır. İş verme ve çalışma şartları, hassaten ücretlerle sair ek ödemeler ve işçiyi koruma şartları, kabul eden Devlet'in kanunlarına tevfikan tesbit edilecektir. Bir kuvvet veya sivil unsur tarafından istihdam olu-

nan bu gibi sivil işçiler, ne maksatla olursa olsun, bir kuvvetin veya sivil unsurun mensubu telâkki edilmeyeceklerdir.

5. Bulunduğu yerdeki hasta bakımı veya diş tedavi servisleri gayrikâfi olan bir kuvvetin veya sivil unsurun mensupları ile onların yakınları, kabul eden Devlet'in mümasil personeli ile aynı şartlar altında, hastahane tedavisi dâhil, tıbbî ihtimam ve diş bakımı görürler.

6. Bir kuvvet veya sivil unsur mensuplarına seyahat hususunda kolaylıklar gösterilmesi ve bilet ücretlerinde tenzilât yapılması için vukubulacak talepler, kabul eden Devlet tarafından en müsait şekilde tetkik olunacaktır. Bu gibi kolaylıkla tenzilât, alâkadar Hükûmetler arasında yapılacak hususî anlaşmalara mevzu teşkil edecektir.

7. Âkid Taraflar arasında yapılacak umumî veya hususî mahiyette her türlü malî anlaşmaların hükümleri mahfuz kalmak şartiyle, bu maddenin 2 nci, 3 üncü, 4 üncü ve icabında 5 inci ve 6 ncı fıkralarına tevfikan tedarik edilmiş eşya ile sağlanmış mesken ve hizmetleri, kuvvetin ait olduğu makamlar vakit geçirmeden mahallî para ile ödiyeceklerdir.

8. Bir kuvvet veya sivil unsur veya bunların mensupları ile yakınlar, işbu maddeye dayanarak kabul eden Devlet'in malî mevzuatına göre eşya mübayaatının ve hizmetlerin tâbi olduğu vergi ve resimler hususunda muafiyetten istifade edemezler.

MADDE X

1. Kabul eden Devlet ülkesinde herhangi bir verginin tarhı, mükellefin orada ikametgâh tesis etmesine yahut oturmasına bağlı bulunuyorsa, bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun bu sıfatla bu Devlet ülkesinde geçirdiği müddetler vergi bakımından ikamet devresi telâkki edilmeyecek ve ilgili şahıs ikametgâh veya mesken değiştirmiş sayılmıyacaktır. Bir kuvvet veya sivil unsur mensuplarının bu sıfatları dolayısiyle gönderen Devletten aldıkları maaş ve muhassesat veya kabul eden Devlet ülkesinde mevcudiyeti sırf sahiplerinin muvakkaten orada bulunmasından ileri gelen bütün maddî menkul emvali her türlü mahallî vergilerden muaftır.

2. Bu maddenin hiçbir hükmü, bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun bu sıfatı ile ilgili faaliyeti dışında kabul eden Devlet ülkesinde girişeceği kâr getiren herhangi bir teşebbüsten vergi alınmasına mâni teşkil etmiyeceği gibi, mesken veya ikametgâhı kabul eden Devlet ülkesi dışında sayılsa bile, 1 nci fıkrada bahsi geçen maaş ve muhassesatı ile maddî menkul malları hariç olmak üzere, onun, mahallî kanunlara göre vergiye tâbi tutulmasına engel olamaz.

3. Bu maddenin hükümleri XI nci maddenin 12 nci fıkrasındaki tarifin mevzuu olan «resim»lere tatbik olunmaz.

4. Bu madde bakımından, kabul eden Devlet'in vatandaşları «bir kuvvet mensubu» tâbirinin şümulüne girmiyecektir.

MADDE XI

1. İşbu Sözleşme'de mevcut hilâfına sarih hükümler mahfuz kalmak şartiyle, bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile onların yakınları, kabul eden Devlet'in gümrük makamlarınca tatbik edilen kanun ve nizamlara tâbi olacaklardır. Kabul eden Devlet'in gümrük makamları, hassaten, bu Devlet'in kanun ve nizamlarınca derpiş edilen umumî şartlar dairesinde bir kuvvet veya sivil unsur mensupları ile onların yakınlarının üstlerini, eşyalarını ve nakil vasıtalarını aramak ve kanunlarla nizamata tevfikan müsaaderelerde bulunmak hakkını haizdirler.

2. a. Bu sözleşmenin ekinde gösterilen şekilde bir triptik'in ibrazı üzerine, bir kuvvete veya sivil unsura ait zatülhareke hizmete mahsus nakil vasıtalarının bilârüsum muvakkaten ithaline ve tekrar ihracına müsaade edilir.

b. Bu gibi nakil vasıtalarından zatülhareke olmıyanların muvakkaten ithali bu maddenin 4 üncü fıkrası, tekrar ihracı ise 8 nci fıkrası hükümlerine tâbidir.

c. Bir kuvvet veya sivil unsurun hizmete mahsus nakil vasıtaları, vasıtaların yollarda istimali ile ilgili vergilerden muaftır.

3. Resmî mühürle mühürlenmiş resmî evrak gümrük muayenesine tâbi değildir. Sıfatları ne olursa olsun, bu gibi evrakı nakleden kuriyeler, III üncü maddenin 2 (b) bendinde zikrolunan «Ferdî hareket emri»ni hâmil olacaklardır. Bu hareket emri, nakledilen mazrufların sayısını gösterecek ve bunların yalnız resmî evrakı ihtiva ettiklerini tevsik edecektir.

4. Bir kuvvet kendi teçhizatını ve münhasıran kendisinin ve kabul eden Devlet'çe müsaade edilen hallerde, sivil unsurla yakınların istimaline mahsus makûl miktarlarda yiyecek, ikmal maddeleri ve sair eşyayı gümrük resminden muaf olarak ithal edebilir. Gümrük resminden muaf olarak bu suretle ithalâtta bulunulabilmesi için, giriş noktası gümrük dairesine, kararlaştırılacak gümrük vesikaları ile birlikte şekli, gönderen Devlet ile kabul eden Devlet arasında tesbit olunmuş ve gönderen Devletçe bu hususta selâhiyettar kılınan bir şahıs tarafından imzalanmış bir belgenin tevdii lâzımdır. Bu belgeleri imzaya yetkili şahsın tâyini, kabul eden Devlet'in gümrük makamlarına bildirilecek ve imzasının örneği ile kullanacağı mühürlerin nümuneleri de bu makama gönderilecektir.

5. Bir kuvvet veya sivil unsur mensubu, vazifeye başlamak üzere, veya yakınları kendisine mülâki olmak üzere, kabul eden Devlet ülkesine ilk gelişlerinde şahsî eşyaları ile ev eşyalarını hizmet müddeti için gümrük resminden muaf olarak ithal edebilirler.

6. Bir kuvvet veya sivil unsur mensupları, kendileriyle yakınlarının istimaline mahsus motörlü hususî nakil vasıtalarını gümrük resminden muaf olarak muvakkaten ithal edebilirler. Bu madde mucibince, hususî nakil vasıtalarına, bunların yollarda istimali ile ilgili vergilerden muafiyet tanınması mecburiyeti yoktur.

7. Münhasıran bir kuvvet ve onun sivil unsurunun istimali için yapılan ithalât ile işbu maddenin 5 ve 6 ncı fıkraları mucibince yapılan ithalât haricinde, bir kuvvetin makamları veya bir kuvvet yahut sivil unsur men-

supları tarafından yapılan ithalâta işbu madde gereğince gümrük resminden muafiyet tanınmıyacağı gibi bu ithalât diğer şartlardan da istisna edilmez.

8. Yukardaki 2 nci fıkranın (b) bendi ile 4 üncü, 5 inci veya 6 ncı fıkralar mucibince gümrük resminden muaf olarak ithal edilmiş bulunan eşya.

a. Serbestçe tekrar ihraç edilebilir; şu şartla ki, eşya 4 üncü fıkra mucibince ithal edilmiş ise, gümrük dairesine aynı fıkraya tevfikan tanzim edilmiş bir belge tevdi edilecektir. Ancak, gümrük makamları, tekrar ihraç edilen eşyanın belgede gösterilen ve hakikaten 2 nci fıkranın (b) bendi, 4 üncü, 5 inci veya 6 ncı fıkralar mucibince ithal edilmiş eşya olup olmadığını tahkik edebilirler.

b. Kabul eden Devlet ülkesinde ne satış ne de hibe yoluyla âhara ferag olunamaz. Bununla beraber, muayyen hallerde, kabul eden Devlet'in alâkadar makamlarınca tesbit olunacak şartlar altında, (Meselâ gereken resim ve vergiler ödenmek ve dış ticret ve kambiyo murakabesinin icaplarına tevfikan hareket olunmak suretiyle) böyle bir ferag muamelesine müsaade olunabilir.

9. Kabul eden Devlet ülkesi dahilinde satın alınan eşya, ancak bu Devlet'in yürürlükte bulunan nizamatına tevfikan ihraç olunabilir.

10. Usulüne uygun olarak kurulmuş birlik veya teşkillerin hududu geçişleri için, usulü dairesinde önceden haberdar edilmek şartiyle, ilgili gümrük makamlarınca hususî kolaylıklar gösterilecektir.

11. Bir kuvvete veya onun sivil unsuruna ait hizmete mahsus nakil vasıtaları, uçaklar ve gemilerde kullanılacak yakıt, yağ ve makine yağlarının bilcümle vergi ve resimlerden muaf olarak teslim edilebilmesi için kabul eden devlet tarafından hususî tertibat alınacaktır.

12. İşbu maddenin 1 ilâ 10 uncu fıkralarındaki :

«Rüsum» tâbiriyle, yapılmış hizmetlerin karşılığını teşkil eden tekâlif ve vergiler müstesna olmak üzere, icabı hale göre ithalât ve ihracat üzerinden alınan Gümrük resimleri ve bütün diğer resim ve vergiler kasdolunur.

«İthalât» tâbiri, mallar kabul eden Devlet'in ülkesinde yetiştirilmemiş, istihsal veya imâl edilmemiş olmak şartiyle, bunların gümrük antrepolarından çekilmesine veya devamlı surette bu antrepolarda muhafaza edilmesine de şâmildir.

13. İşbu maddenin hükümleri yalnız, bahse konu malların kabul eden ülkesine ithalini ve oradan ihracını değil, aynı zamanda transit suretiyle bir Âkid Tarafın ülkesinden geçmesi halini de derpiş eder. Bu itibarla işbu maddelerdeki «Kabul eden Devlet» tâbiri, malların ülkesinden transit olarak geçtiği herhangi bir Âkid Tarafa da şâmil olacaktır.

MADDE XII

1. Kabul eden Devlet'in Gümrük ve Maliye Makamları, bu Sözleşme ile derpiş olunan gümrük ve malî hususlardaki muafiyet ve imtiyazların bah-

şını suistimali önlemek üzere vaz'ına lüzum görecekleri hükümlere riayet olunmasına meşrut kılabilirler.
2. Mezkûr makamlar, kabul eden Devlet ülkesinde yetiştirilmiş, istihsal veya imâl edilmiş olup ihraç edilmedikleri takdirde verilmesi lâzım gelen vergi ve resimler ödemeksizin veya bunların iadesi suretiyle ihraç edilmiş bulunan malların ithali halinde bunlar hakkında işbu Sözleşme'de derpiş edilen muafiyetleri tanımaktan imtina edebilirler. Gümrük antreposunda mahfuz bulunmaları dolayısiyle «ihraç edilmiş» sayılan mallar, antrepodan çekilmeleri halinde ithal edilmiş telâkki olunur.

MADDE XIII

1. Kabul edilen Devlet'in makamları ile gönderen Devlet makamları Gümrük ve Maliye kanun ve nizamlarının ihlâlinden mütevellit suçlar hakkında tahkikat icrası ve delil toplanması hususlarında birbirlerine yardım edeceklerdir.
2. Kabul eden Devlet'in Gümrük ve Maliye Makamları'nca veya onlar namına müsadere edilebilecek maddelerin bu makamlara teslimini teminen, bir kuvvetin makamları ellerinden gelen her yardımı yapacaklardır.
3. Bir kuvvetin makamları, kuvvetin veya sivil unsurun mensupları ile onların yakınları tarafından tediyesi gereken vergi, resim ve para cezalarının ödenmesini teminen ellerinden gelen yardımı yapacaklardır.
4. Bir kuvvet veya sivil unsur mensubuna değil de, bir kuvvete veya sivil unsura ait olan ve gümrük veya malî kanun ve nizamların ihlâline müteallik bir suç dolayısiyle kabul eden Devlet makamları tarafından müsadere edilmiş bulunan hizmete mahsus nakil vasıtaları ve maddeler ilgili kuvvetin alâkadar makamlarına teslim olunacaktır.

MADDE XIV

1. Bir kuvvet, sivil unsur, bunların mensupları ve yakınları gönderen Devletin kambiyo nizamatına tâbi kalacak ve aynı zamanda kbul eden Devletin nizamlarına uyacaklardır.
2. Gönderen ve kabul eden Devletlerin kambiyo makamları, bir kuvvete, bir sivil unsura veya mensuplarına veya yakınlarına tatbik edilmek üzere hususî nizamnameler vazedebilirler.

MADDE XV

1. Bu maddenin 2 nci fıkrasının hükümleri mahfuz kalmak şartiyle, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın tatbikini icabettirecek muhasematın tahaddüsü halinde işbu Sözleşme yürürlükte kalmakta devam edecektir. Şu kadar ki, VIII nci maddenin 2 nci ve 5 inci fıkralarının, tazminat taleplerine mü-

tedair hükümleri harb, hasar ve zararlarına şâmil olmıyacak ve işbu Sözleşme'deki hükümler, betahsis III üncü ve VII nci maddeler, alâkadar Âkid Taraflarca derhal yeniden gözden geçirilecektir. Mezkûr Âkid Taraflar, Sözleşme'nin tatbiki bakımından şayanı arzu bulacakları tadilleri yekdiğeriyle anlaşarak icra edebilirler.

2. Yukarda tarif edildiği veçhile muhasemat halinde, Âkid Taraflardan herbiri, diğer Âkid Taraflara 60 gün evvelinden ihbarda bulunmak suretiyle, işbu Sözleşme'nin herhangi bir hükmünün tatbikini kendi bakımından tâlik etmek hakkını haizdir. Bu hak kullanıldığında, Âkid Taraflar, tatbiki tâlik edilen hükümlerin yerini alacak münasip hükümleri kararlaştırmak üzere derhal birbirleriyle istişarelerde bulunacaklardır.

MADDE XVI

Âkid Taraflar arasında işbu Sözleşme'nin tefsir veya tatbikatından çıkabilecek bütün ihtilâflar haricî keza merciine başvurulmadan, müzakere yoluyla alâkadarlar beyninde hallolunacaktır. Sözleşme'de hilâfına sarih bir hüküm mevcut olmadıkça, doğrudan doğruya müzakere yoluyla hallolunamıyan ihtilâflar Kuzey Atlantik Konseyi'ne havale olunacaktır.

MADDE XVII

Âkid Taraflardan herhangi biri, her zaman, bu Sözleşme'nin herhangi bir maddesinin tâdilini talep edebilir. Böyle bir talep Kuzey Atlantik Konseyi'ne yapılacaktır.

MADDE XVIII

1. İşbu Sözleşme tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün olan süratle Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi olunacaktır. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, her mümzi Devleti tasdiknamelerin tevdii tarihlerinden haberdar edecektir.

2. Dört mümzi Devlet'in tasdiknamelerini tevdi ettikleri tarihten 30 gün sonra işbu Sözleşme, bu Devletler arasında yürürlüğe girecektir. Diğer herbir mümzi Devlet için Sözleşme, bu Devlet'in tasdiknamesini tevdiinden 30 gün sonra mer'iyete girecektir.

3. Yürürlüğe girdikten sonra, işbu Sözleşme, Kuzey Atlantik Konseyi tarafından tasvip olunmak ve Konsey'ce tesbit edilecek şartlara uymak kaydiyle, Kuzey Atlantik Andlaşması'na katılan herhangi bir Devlet'in iltihakına açık bulunacaktır. İltihak, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne bir iltihak belgesi tevdi edilmek suretiyle vukubulacak, Amerika Birleşik Devletleri de her mümzi ve iltihak etmiş Devleti, işbu belgenin tevdi tari-

hinden haberdar edecektir. İltihak belgesini tevdi eden Devletler için Sözleşme, tevdiin vukubulduğu tarihten 30 gün sonra yürürlüğe girecektir.

MADDE XIX

1. İşbu Sözleşme, yürürlüğe girdiği tarihin üzerinden dört yıl geçtikten sonra, herhangi bir Âkid Tarafça fesholunabilir.
2. Sözleşme'nin herhangi bir Âkid Tarafça feshi, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne bu Tarafça yazılı bir tebliğde bulunulmak suretiyle vukubulur. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, her fesih tebliğini, tebellüğ tarihi ile birlikte diğer Âkid Taraflara bildirecektir.
3. Fesih, bu hususiaki tebliğin Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'nce tebellüğ eylediği tarihten bir sene sonra hüküm ifade edecektir. Bu bir yıllık müddetin hitamında Sözleşme, fesheden Taraf için yürürlükten çıkacak, fakat diğer Âkid Taraflar için mer'i kalmakta devam edecektir.

MADDE XX

1. Bu maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkralarının hükümleri mahfuz kalmak şartiyle, işbu Sözleşme ancak Âkid Tarafların anavatan ülkelerine tatbik olunacaktır.
2. Bununla beraber, herhangi bir Devlet, tasdiknamesini yahut iltihak belgesini tevdi ettiği tarihte veya bilâhare, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne yapacağı tebligat ile (Tebliği yapan Devlet'çe lüzumlu telâkki edildiği takdirde, onun alâkadar gönderen Devletler'le ayrı ayrı özel anlaşmalar akdetmek hakkı mahfuz kalmak şartiyle) işbu Sözleşme'nin Atlantik Andlaşması bölgesi içinde bulunup milletlerarası münasebetlerinden kendi mesul olduğu ülkelerin cümlesine veya herhangi birine şâmil olacağını beyan edebilir. Bu takdirde işbu Sözleşme, tebligatın Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'nce tebellüğünden 30 gün sonra yahut cevabında, özel anlaşmaların akdî veya Sözleşme'nin, XVIII inci maddede tarif edildiği veçhile yürürlüğe girmesi tarihlerinden hangisi geç ise o tarihten 30 gün sonra mer'iyete girmek üzere, tebligatta mezkûr ülke veya ülkelere şâmil bulunacaktır.
3. Bu maddenin 2 nci fıkrasına tevfikan, Sözleşme'nin, milletlerarası münasebetlerinden mesul bulunduğu herhangi bir ülkeye şâmil olacağını bildirmiş olan bir Devlet, XIX uncu maddenin hükümleri dairesinde Sözleşme'yi ayrıca yalnız bu ülke bakımından da feshedebilir.

Keyfiyeti tasdikan, aşağıda imzaları bulunan murahhaslar işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır.

1951 yılı Haziranının ondokuzuncu günü, Londra'da, her ikisi de aynı derecede muteber olmak üzere, İngiliz ve Fransız dillerinde ve Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti Arşivi'ne tevdi olunacak tek nüsha halinde tanzim olunmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, imzalıyan ve iltihak eden bütün Devletler'e Sözleşme'nin tasdikli nüshalarını tevdi edecektir.

EK 7

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI TEŞKİLÂTI'NIN, MİLLÎ TEMSİLCİLERİN VE MİLLETLERARASI PERSONELİN STATÜLERİ HAKKINDA SÖZLEŞME

Ottawa, 20 Eylûl 1951

İşbu Sözleşme'yi imzalıyan Devletler,
Vazifelerini ifa edebilmeleri ve gayelerine erişebilmeleri için, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın, onun Milletlerarası personelinin ve Teşkilâtın toplantılarına iştirak eden Üye Devletler temsilcilerinin aşağıda tesbit edilen statü'yü haiz olmaları gerektiğini gözönünde tutarak,
Şu hususlarda mutabık kalmışlardır :

KISIM I. UMUMÎ

MADDE I

İşbu Sözleşme'deki,

a. «Teşkilât» tâbiriyle, Konsey'den ve onun tâli organlarından mürekkep Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı;
b. «Konsey» tâbiriyle, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 9 uncu maddesiyle tesis edilmiş olan Konsey ve Nâzır Yardımcıları Konseyi;
c. «Tâli organlar» tâbiriyle, ikinci madde mucibince işbu Sözleşme'nin şümulüne girmiyenleri hariç olmak üzere, Konsey tarafından kurulmuş olan veya Konsey'in emri altında bulunan her türlü organ, komite veya servis;
d. «Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanı» tâbiriyle, onun yokluğunda yerine geçen Başkan Yardımcısı da kasdolunur.

MADDE II

Konsey başka suretle kararlaştırılmadıkça, işbu Sözleşme ne Kuzey Atlantik Andlaşması ahkâmına göre kurulmuş olan Askerî Karargâhlara, ne de diğer askerî organlara tatbik olunur.

MADDE III

Adalet'in lâyikiyle tevziine teshil, polis nizamatına riayeti temin ve işbu Sözleşme'de derpiş olunan muafiyet ve imtiyazlarla ilgili herhangi bir suistimalin vukuunun men'i için, Teşkilât ile Üye Devletler daimî surette işbirliği yapacaklardır. Üye Devletlerin birinde, işbu Sözleşme ile bahşolunan herhangi bir imtiyaz veya muafiyetin kötüye kullanıldığı zannı hasıl olduğu takdirde, bunun gerçekten vâki olup olmadığının tesbit, vâki olmuş ise tekerrür etmemesini temin için, ilgili Devlet veya Devletler ile Teşkilât arasında istişareler yapılacaktır. Yukardaki ahkâma, veya Sözleşme'nin diğer hükümlerine rağmen, bir Üye Devlet, herhangi bir şahsın, ikamet hususunda kendisine işbu Sözleşme ile tanınan imtiyazı veya diğer her türlü imtiyaz veya muafiyeti kötüye kullandığına kanaat getirirse, o şahsın topraklarını terketmesini talep edebilir.

KISIM II. TEŞKİLÂT

MADDE IV

Teşkilât hükmî şahsiyeti haiz olacak; mukavele akdine, menkul ve gayrimenkul mal iktisap ve tasarrufuna ve mahkemelerde dâva açmaya yetkili bulunacaktır.

MADDE V

Teşkilât namına hareket eden Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanın muafiyetten sarahaten feragat eylemesi hali müstesna, Teşkilât ile onun herhangi bir yerde ve herhangi bir şahıs elinde bulunan mal ve paraları kazaî muafiyeti haizdir. Bununla birlikte, muafiyetten feragatin, mallar hakkında el koyma veya icra tedbirleri alınmasına şümulü olmıyacaktır.

MADDE VI

Teşkilâtın binaları masuniyeti haizdir.
Nerede olursa olsun ve kimin elinde bulunursa bulunsun, Teşkilâtın malları ve parası, istimval, el koyma, istimlâk veya diğer herhangi bir müdahele şeklinden muaftır.

MADDE VII

Teşkilât'ın dosyaları ile Teşkilâta ait olan veya onun elinde bulunan vesaik, nerede bulunursa bulunsun, masuniyeti haizdir.

MADDE VIII

1. Teşkilât, hiçbir malî kontrol, nizam veya moratoryum ile tahdit edilmeksizin,
a. Elinde her çeşit döviz bulundurabilir ve her çeşit para üzerinden hesap tutabilir.
b. Paraların serbestçe ve bir memleketten diğerine veya aynı memleket dâhilinde bir yerden diğer yere nakil ve elindeki dövizleri, halin icabına göre, alım veya satım için en müsait resmî kambiyo râyici üzerinden diğer herhangi bir dövize tahvil edebilir.
2. Teşkilât, yukardaki birinci fıkrada zikredilen hakkını istimal ederken, herhangi bir Üye Devlet tarafından yapılacak teklifleri lâyıkiyle nazarı itibara alacak ve imkânının müsaadesi nispetinde tatbik mevkiine koyacaktır.

MADDE IX

Teşkilât'ın kendisi, paraları, geliri ve diğer malları :
a. Bütün vasıtasız vergilerden muaftır. Bununla beraber, Teşkilât âmme hizmetlerine ait mükellefiyetlerden başka birşey olmıyan resimler ile vergilerden muaf tutulmayı talep edemiyecktir.
b. Teşkilât tarafından resmen istimal edilmek üzere ithal veya ihraç edilecek maddeler gümrük resminden ve miktar tahditlerinden muaftır. Bununla beraber, bu muafiyetlere dayanılarak ithal edilmiş eşyalar, ithal edildikleri memleket dâhilinde hibe veya satış yoluyla âhara devredilemez. Meğer ki satış veya hibe o memleketin Hükûmeti'nce tasvibedilen şartlar altında vukubulsun.
c. Teşkilâta ait neşriyat, bütün gümrük resimlerinden ithalât ve ihracatın tâbi olduğu miktar tahditlerinden muaftır.

MADDE X

Teşkilât, esas itibariyle, menkul malların satışı üzerinden alınan ve satış fiyatına dâhil bulunan istihlâk resmi ile gayrimenkul satışlarının tâbi olduğu ferağ vergisinden muafiyet talep edemez. Bununla beraber, resmen kullanılmak üzere, bu çeşit vergilere tâbi önemli mallar satın alındığı takdirde, Üye Devletler, imkân buldukça, bahse konu resim veya verginin affı veya iadesi için gerekli idarî tedbirleri alacaklardır.

MADDE XI

1. Teşkilât'ın resmî muhaberatı ile sair resmî mürselâtı sansüre tâbi tutulamaz.

2. Teşkilât, şifre kullanmak, kuriye ile mühürlenmiş valizler içinde posta gönderip posta almak hakkını haizdir. Teşkilât'ın kuriyeleri ile mühürlü valizleri aynen diplomatik kuriye ve diplomatik valiz muafiyet ve imtiyazlarını haizdirler.
3. Bu maddenin muhteviyatı, bir Üye Devlet ile Teşkilât namına hareket eden Konsey'in, aralarında anlaşma yolu ile taayyün edecek uygun emniyet tedbirlerinin alınmalarına mâni teşkil etmez.

KISIM III. ÜYE DEVLETLERİN TEMSİLCİLERİ

MADDE XII

Bir Üye Devlet tarafından başka bir Üye Devlet'in ülkesindeki Teşkilât nezdine daima Baştemsilci tâyin olunan her şahıs ile onun resmî personelini teşkil edip bu ülkede ikamet eden ve bir taraftan kendilerini tâyin eden Devlet ile Teşkilât diğer taraftan Teşkilât ile ülkesinde ikamet edecekleri Devlet arasında mutabık kalınacak şahıslar, diplomatik temsilcilere ve onların muadil derecelerdeki resmî personellerine tanınan imtiyaz muafiyetlerden faydalanırlar.

MADDE XIII

1. Bir Üye Devlet'in, Konsey veya Konsey'in bir tâli organı nezdinde bulunup da 12 nci maddenin şümulune girmiyen her temsilcisi vazifeyle başka bir Üye Devleti'n ülkesinde bulunduğu müddetçe aşağıdaki imtiyazlarla muafiyetlerden istifade eder :
a. Tevkif ve hapsedilme hususlarında muadil derecedeki diplomatik personele bahşolunan muafiyet;
b. Resmî sıfatla vâki yazılı ve sözlü beyanat ve fiiller bakımından adlî takibattan masuniyet;
c. Bütün evrak ve vesaikinin dokunulmazlığı;
d. Şifre kullanmak, kuriye ile veya mühürlü valizler içinde evrak veya muhaberat gönderip almak hakkı;
e. Muhaceret tahditleri, yabancıların tesciline müteallik her türlü formaliteler ve millî hizmetler hususundaki mükellefiyetler hakkında muadil derecedeki diplomatik personele tanınan muafiyetlerden eşi ile beraber faydalanmak;
g. Zatî eşyası hususunda, muadil derecedeki diplomatik personele tanınan muafiyetlerle kolaylıklardan faydalanmak;
h. Vazifeye başlamak üzere ilk defa olarak ilgili memlekete muvasalatta ev ve zatî eşyasını gümrük resminden muaf olarak ithal, vazifenin hitamında yine resimden muaf olarak ihraç etmek hakkı. Her iki halde

de bu hakkın istimali, hakkın kullanıldığı memleketin Hükûmeti'nce lüzumlu mütalâa olunacak şartlara tâbidir;

i. Şahsî istimali için hususî motorlü vasıtasını gümrük resminden muaf olarak muvakkaten ithal ve bilâhare yine resimden muaf olarak ihraç etmek hakkı. Her iki halde de bu hakkın istimali ilgili memleketin Hükûmeti'nce lüzumlu mütalâa olunacak şartlara tâbidir.

2. İkamet şartına bağlı vergi mükellefiyetinde, bu maddenin şümulüne giren bir temsilcinin başka bir Üye Devlet'in topraklarında vazifeli olarak geçireceği müddet, ikamet müddeti sayılmıyacaktır. Bilhassa temsilcinin vazifeli bulunduğu müddetlere ait maaşları ile muhassasatı vergiden muaf olacaktır.

3. Bu maddede geçen, «Temsilci» tâbiri, delegasyonların bütün temsilcilerine, müşavirlerine ve teknik mütehassıslarına şâmildir. Her Üye Devlet, ilgili diğer Üye Devletler'e, istedikleri takdirde, bu maddenin şümulüne giren temsilcilerinin isimlerini ve bunların Üye Devletler'in topraklarındaki ikametlerinin muhtemel sürelerini bildirecektir.

MADDE XIV

Bir Üye Devlet temsilcisinin refakatinde bulunup da 12 nci veya 13 üncü maddelerin şümulüne girmeyen sekreterlik resmî personeli, vazifeyle başka bir Üye Devleti'n topraklarında bulunduğu müddetçe 13 üncü maddenin 1 (b), (c), (e), (f), (h) ve (i) fıkralariyle ikinci fıkrasında münderiç imtiyaz ve muafiyetlerden istifade eder.

MADDE XV

İşbu imtiyazlarla muafiyetler Üye Devletler temsilcileriyle onların personellerine, şahsî istifadeleri için değil, fakat Kuzey Atlantik Andlaşması ile ilgili vazifelerini serbestçe ifa edebilmelerini teminen tanınmıştır. Binaenaleyh, adaletin tecellisine engel olacağını ve ihdasındaki gayeyi haleldar etmeksizin kaldırılmasının mümkün olacağına kaani bulunduğu hallerde, temsilcilerinin ve onların personellerinin masuniyetlerinden feragat etmek, bir Üye Devlet için yalnız bir hak değil, fakat aynı zamanda bir vecibedir.

MADDE XVI

Yukardaki 12 nci ilâ 14 üncü maddelerin hükümleri, herhangi bir Devleti, bu maddelerde derpiş edilen imtiyaz ve muafiyetlerden herhangi birini kendi vatandaşlarına, temsilcilerinden birine veya bu temsilcinin maiyetindeki resmî personelin bir mensubuna bahşetmeye icbar etmez.

KISIM IV. TEŞKİLÂT NAMINA VAZİFE GÖREN MİLLETLERARASI PERSONEL VE MÜTEHASSISLAR

MADDE XVII

18 ilâ 20 nci maddeler ahkâmının Teşkilât'taki memur kategorilerinden hangileri hakkında tatbik olunacağı, Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanı ile alâkalı Üye Devletler'den herbiri arasında kararlaştırılacaktır. Nâzır Yardımcılar Konseyi Başkanı bu kategorilere dâhil memurların isimlerini Üye Devletler'e bildirecektir.

MADDE XVIII

17 nci madde gereğince kararlaştırılmış bulunan Teşkilât memurları :

a. Resmî sıfatları ile ve salâhiyetleri hududu içinde vâki yazılı ve sözlü beyanat ve fiilleri bakımından adlî takibattan masun olacaklardır;
b. Muhaceret tahditleri ve yabancıların tescili formalitelerinde muadil derecedeki diplomatik personele bahşedilen muafiyetlerden, eşleri ve nezdlerinde mukim olup nafakaları kendilerine terettübeden yakın aile efradı ile birlikte aynen faydalanacaklardır;
c. Para ve Kambiyo tahditleri bakımından, muadil derecedeki diplomatik personele tanınan kolaylıklardan aynen faydalanacaklardır;
d. Milletlerarası buhranlarda, yurda iade edilmek hususunda muadil derecedeki diplomatik personele gösterilen kolaylıklardan, eşleri ile nezdlerinde mukim olup nafakaları kendilerine terettüp eden yakın aile efradı ile birlikte aynen faydalanırlar;
e. Vazifeye başlamak üzere ilk defa olarak ilgili memlekete muvasalatlarında ev eşyaları ile zatî eşyalarını Gümrük resminden muaf olarak ithal etmek ve vazifenin hitamında onları resimden muaf olarak ihraç etmek hakkını haiz olacaklardır. Her iki halde de, bu hakkın istimali, hakkın kullanıldığı memleketin Hükûmeti'nce lüzumlu görülecek şartlara tâbidir;
f. Şahsî istimalleri için hususî motörlü vasıtaları Gümrük Resmi'nden muaf olarak ithal ve bilâhare resimden muaf olarak ihraç eylemek hakkını haizdirler. Her iki halde de, bu hakkın istimali ilgili memleketin Hükûmeti'nce lüzumlu görülecek şartlara tâbidir.

MADDE XIX

17 nci maddede derpiş olunan Teşkilât memurlarına, vazifeleri dolayısiyle Teşkilât'ça ödenecek ücretler ile muhasasat vergiden muaftır. Bununla beraber, bir Üye Devlet, Teşkilât namına hareket eden Konsey'le, Teşkilât'ın Milletlerarası kadrosunda çalışacak tebaasını (İsterse, mûtedan top-

raklarında oturmıyanları hariç tutmak suretiyle) tavzif ve tâyin edeceğine ve bunların ücretleriyle muhassasatını kendi tesbit edeceği bir barem üzerinden kendi parasiyle ödiyeceğine dair bir Anlaşma yapabilir. Ödenecek ücretler muhassasat üzerinden ancak ilgili Üye Devlet vergi alabilir; diğerleri alamaz. Bir Üye Devlet böyle bir Anlaşma yapar da, bu Anlaşma bilâhare tâdil olunur, yahut sona erdirilirse, Üye Devlet'ler, tebaalarına ödenen ücretlerle muhassasatı bu maddenin birinci cümlesine tevfikan vergiden muaf tutmakla bağlı kalmazlar.

MADDE XX

Teşkilât'ın İcra Sekreteri'ne, Kuzey Atlantik Savunma İstihsal Koordinatörü'ne ve Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanı ile Uye Devlet'ler Hükûmetleri arasında müştereken kararlaştırılacak mümasil derecedeki diğer daimî memurlara, 18 inci ve 19 uncu maddelerde tasrih olunan muafiyetlerle imtiyazlara ilâveten, muadil derecedeki diplomatik personele tanınan imtiyazlarla muafiyetler bahşolunacaktır.

MADDE XXI

1. Teşkilât'ça görevlendirilmiş (18 inci ilâ 20 nci maddelerle istihdaf edilen memurlardan gayrı) mütehassıslar, vazife ile bir Üye Devlet'in ülkesinde bulundukları esnada, vazifelerini lâyıkiyle ifa etmeleri için, aşağıdaki imtiyazlarla muafiyetlerden faydalanırlar.
a. Şahsen tevkif ve hapsedilmeleri ve zatî eşyalarının müsaderesi bakımlarından masuniyet;
b. Teşkilât'a ait resmî vezaifin ifası sırasında vâki yazılı ve sözlü beyanat ve fiilleri bakımından adlî takibattan masuniyet;
c. Para ve Kambiyo Tahdidatı ile zatî eşyası hususunda, yabancı Hükûmetleri'n muvakkat resmî vazifelerle görevlendirilmiş memurlarına gösterilen kolaylıklardan aynen faydalanmak;
d. Teşkilâtça verilmiş vazifelere ait bütün evrak ve vesaikin dokunulmazlığı.
2. Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanı, bu maddenin şümulüne giren bütün mütehassısların isimlerini ilgili Üye Devlet'lere bildirecektir.

MADDE XXII

İşbu imtiyaz ve muafiyetler memur ve mütehassıslara şahsî istifadeleri için değil, Teşkilât'ın nef'ine olarak bahşolunmuştur. Nâzır Yardımcıları Konseyi Başkanı, muafiyetin adaletin tecellisine engel olacağına ve onun kaldırılmasının Teşkilât'ın menfaatlerini haleldar etmiyeceğine kaani bu-

lunduğu hallerde, herhangi bir memur veya mütehassısın masuniyetini kaldırmak hususunda hem hak ve hem de vazife sahibi olacaktır.

MADDE XXIII

Yukardaki 18 inci, 20 nci ve 21 inci maddeler ahkâmı, hiçbir Devleti, işbu maddelerde derpiş olunan imtiyaz ve muafiyetleri kendi vatandaşlarına bahşetmekle mükellef kılmaz. Bu hükümden aşağıda zikredilen imtiyaz ve muafiyetler müstesnadır.

a. Teşkilât'ça verilmiş resmî vazifelerin ifası sırasında yapılan yazılı ve sözlü beyanat ile fiilleri dolayısiyle adlî tatbikattan mâsuniyet;
b. Teşkilât'ça verilmiş vazifelere ait bütün evrak ve vesaikin dokunulmazlığı;
c. Para ve Kambiyo Tahdidatı hususundaki kolaylıklardan, vazifenin lâyikiyle ifası için lüzumlu olduğu nispette, istifade.

KISIM V. İHTİLÂFLARIN HALLİ

MADDE XXIV

Konsey :

a. Teşkilât'a taallûk eden mukavelelerden veya özel mahiyetteki anlaşmazlıklardan çıkacak ihtilâfların;
b. Bu Sözleşme'nin XXIV üncü kısmının şümulüne giren ve resmî sıfatı dolayısiyle muafiyetten faydalanan Teşkilâtın herhangi bir memur veya mütehassısının dâhil olacağı ihtilâfların (Muafiyet 22 nci maddenin hükümlerine tevfikan kaldırılmamış bulunuyor ise) halli için gereken tedbirleri alacaktır.

KISIM VI. TAMAMLAYICI ANLAŞMALAR

MADDE XXV

Teşkilât adına hareket eden Konsey bir veya daha ziyade Devlet ile, işbu Sözleşme'nin bu Devlet veya Devletleri ilgilendiren hükümlerini tâdil maksadiyle, tamamlayıcı anlaşmalar aktedebilir.

KISIM VII. NİHAİ HÜKÜMLER

MADDE XXVI

1. İşbu Sözleşme, Teşkilât'a Üye Devletler'in imzalarına açık olacak ve tasdike tâbi tutulacaktır. Tasdik vesikaları, her tevdiden mümzi Devletler'i haberdar edecek olan, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi edilecektir.
2. Altı mümzi Devlet'in tasdik vesikalarını tevdi eylemelerini müteakip İşbu Sözleşme bu Devletler için yürürlüğe girmiş bulunacaktır. Diğer her Devlet için bu yürürlük, tasdik vesaikinin tevdii tarihinden itibaren başlayacaktır.

MADDE XXVII

Işbu Sözleşme, herhangi bir Akid Tarafça, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne yazı ile yapılacak bir fesih tebliği ile fesih olunabilir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti bu tebliğden her mümzi Devleti haberdar edecektir. Fesih, tebliğin Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti tarafından alındığı tarihten itibaren bir yıl sonra muteber olacaktır.

EK 8

KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI MUCİBİNCE KURULMUŞ OLAN MİLLETLERARASI ASKERÎ KARARGÂHLARIN STATÜSÜNE MÜTEALLİK PROTOKOL

Paris, 28 Ağustos 1952

4 Nisan 1949 tarihinde Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devletler,
Kuzey Atlantik Andlaşması gereğince yapılacak hususî Anlaşmalar'la ülkelerinde Milletlerarası askerî karargâhlar tesis edilebileceğini gözönünde tutarak, ve
Bu karargâhlarla personellerinin Kuzey Atlantik Andlaşması sahası içindeki statülerine tâyine istekli olarak,
Kuvvetleri'nin statüsüne dair 19 Haziran 1951 tarihinde Londra'da imzalanan Sözleşme'ye ek işbu Protokol üzerinde mutabık kalmışlardır.

MADDE I

İşbu protokoldeki,

a. «Sözleşme» tâbiri ile, Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devletler'in, kuvvetlerinin statülerine dair olarak 19 Haziran 1951 tarihinde Londra'da imzalamış oldukları Sözleşme;
b. «Yüksek Karargâh» tâbiri ile, Müttefik Devletler'in Avrupa'daki Yüksek Karargâhı; Atlantik Müttefik Başkomutanının Karargâhı ve Kuzey Atlantik Andlaşması gereğince kurulmuş olup doğrudan doğruya Yüksek Karargâha tâbi bulunan herhangi bir Milletlerarası Askerî Karargâh;
d. «Kuzey Atlantik Konseyi» tâbiri ile, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 9 uncu maddesi ile kurulmuş olan Konsey veya onun namına hareket yetkili, herhangi bir tâli uzvu kasdolunur.

MADDE II

Aşağıdaki hükümler mahfuz kalmak şartıyle, Sözleşme, bu Protokole Taraflardan birinin Kuzey Atlantik Andlaşması sahası içindeki ülkesinde bulunan Müttefik Karargâhları ve bu karargâhların, böyle bir ülkede resmî vazifeleri dolayısiyle bulunan askerî ve sivil personeli ve bu personelin, eşlerinin veya ana babalarının vazifeli olmaları dolayısiyle bu ülkede bu-

lunan, Protokol'ün 3 üncü maddesinin 1 nci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerindeki tariflere giren yakınları hakkında tatbik olunur.

MADDE III

1. Sözleşme'nin bir Müttefik Karargâhına tatbikî bakımından «kuvvet», «sivil unsur» ve «yakın» tâbirleri, Sözleşme'nin neresinden geçerlerse geçsinler, şu mânalara geleceklerdir :

a. «Kuvvet» tâbiri ile, Kuzey Atlantik Andlaşması'na dâhil herhangi bir Devlet'in Kara, Deniz veya Hava Silâhlı Kuvvetleri'ne mensup olan bir Müttefik Karargâhı'na bağlı personel kasdolunur.

b. «Sivil Unsur» tâbiri ile, tâbiiyetsiz, yahut Andlaşma'dan hariç herhangi bir Devlet'in veya kabul eden Devlet'in tebaası olmıyan veya mûtaden bu Devlet'in topraklarında oturmıyan ve;
   (i) Müttefik Karargâhı'na bağlı olarak Kuzey Atlantik Andlaşması'na dâhil Devletlerden birinin silâhlı servislerinden hizmetlendirilmiş olan; veya
   (ii) Kuzey Atlantik Konseyi'nce Müttefik Karargâhları'nda hizmetlendirilmeleri kararlaştırılacak olan sivil personel kategorilerine dâhil şahıslar kasdolunur.

c. «Yakın» tâbiri ile, bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde tarif olunan bir kuvvet veya sivil unsur mensubunun eşi ve yahut nafakası kuvvet veya sivil unsur mensubuna ait çocuklar kasdolunur.

2. Sözleşme'nin II nci madedsinin, V inci maddesinin 2 nci fıkrasının, VII nci maddesinin 10 uncu fıkrasının, IX uncu maddesinin 2 nci, 3 üncü, 4 üncü, 7 nci ve 8 inci fıkralarının ve XIII üncü maddesinin tatbiki için bir Müttefik Karargâhı, bir kuvvet addolunur.

MADDE IV

Sözleşme'nin gönderen Devlete veya onun makamlarına, kuvvetleri veya sivil unsurları veya yakınları hakkında bahşettiği haklar veya tahmil ettiği mükellefiyetler, bir Müttefik Karargâhı ve onun, işbu Protokol'ün 2 nci maddesi mucibince haklarında Sözleşme'nin tatbik edildiği personeli ve bunların yakınları bakımından aşağıdaki istisnalarla, ilgili Yüksek Karargâha ve ona karşı sorumlu makamlara tanınacak ve tahmil olunacaktır :

a. Sözleşme'nin VII nci maddesiyle gönderen Devlet'in askerî makamlarına verilmiş olan cezaî ve inzibatî kaza salâhiyetini istimal hakkı, ilgili şahsın askerî kanunlarına tâbi olduğu Devlet'in -eğer böyle bir Devlet mevcutsa- askerî makamlarına tanınacaktır;

b. Sözleşme'nin II nci maddesi, III üncü maddesinin 4 üncü fıkrası, VII nci maddesinin 5 (a) ve 6 (a) bentleri, VII nci maddesinin 9 uncu ve 10 uncu fıkraları ve XIII üncü maddesi ile gönderen Devlet'e veya

onun makamlarına tahmil olunan mükellefiyetler, hem Müttefik Karargâha, hem de silâhlı servisleri veya silâhlı servislerinin herhangi bir mensubu veya müstahdemi veya bu mensup veya müstahdemin yakınları bahse konu olan Devlet'e terettüp edecektir;

c. Sözleşme'nin II inci maddesinin 2 (a) ve 5 inci fıkralariyle XIV üncü maddesinin tatbikinde, bir kuvvet mensupları veya onların yakınları bahse konu oldukları hallerde, kuvvet mensubu hangi Devlet'in Silâhlı Kuvveti'ne ait ise o Devlet «Gönderen Devlet» sayılacaktır. Sivil unsur mensuplarının veya onların yakınlarının mevzuubahis oldukları halde, sivil unsur mensubu hangi Devlet'in -eğer böyle bir Devlet mevcutsa- silâhlı servisinde istihdam ediyorsa o Devlet «Gönderen Devlet» sayılacaktır;

d. Sözleşme'nin VII nci maddesinin 6 ncı ve 7 nci fıkraları gereğince Gönderen Devlet'e tahmil olunan mükellefiyetler, fiil veya ihmali tazminat talebine yol açmış olan şahıs hangi Devlet'in silâhlı servisine mensup ise o Devlet'e, veya, bir sivil unsur mensubu bahse konu olduğu takdirde, onu silâhlı servisinde hizmetlendirilmiş bulunan Devlet'e, böyle bir Devlet mevcut değilse, ilgili şahsın mensubu olduğu Müttefik Karargâhına terettüp eder.

VIII inci maddenin 8 inci fıkrası mucibince bir hakem tâyini hususunda, gönderen Devlet'in hakları hem ilgili Müttefik Karargâhı tarafından hem de işbu fıkra gereğince kendisine mükellefiyetler terettüp edebilecek Devlet varsa onun tarafından kullanılır.

MADDE V

Bir Müttefik Karargâhı'nın her mensubu, bu Karargâh tarafından verilmiş, fotoğraflı bir hüviyet varakasını hâmil olacaktır. Hâmilinin adını, doğum tarih ve yerini, tâbiiyetini, rütbe veya derecesini, varsa sicil numarasını ve vesikanın muteber olduğu müddeti gösterecek bu varaka her istenişte ibraz edilecektir.

MADDE VI

1. Sözleşme'nin VIII nci maddesiyle Âkid Taraflara yüklenen tazminat taleplerinden feragat mükellefiyeti, hem ilgili Müttefik Karargâhları hem de bu Protokol'a taraf olan ilgili her Devlet'i bağlar.
2. Sözleşme'nin VIII nci maddesinin 1 nci ve 2 nci fıkralarının tatbikinde :

a. Bir Müttefik Karargâh'ın malı olan veya bu Protokol'a Taraf Devletler'den birinin malı olup da Müttefik Karargâhı tarafından kullanılan mallar bir Âkid Tarafa ait ve onun kendi silâhlı servisleri tarafından kullanılan mal sayılacaktır;

b. İşbu Protokol'ün 3 üncü maddesinin, 1 inci maddesinin 1 inci fıkrasında tarif edilen bir «Kuvvetler» mensubu veya «Sivil unsur» men-

subu, veyahut bir Müttefik Karargâhı'nın herhangi bir diğer hizmetlisi tarafından ika edilen zarar ve hasar, bir Âkid Tarafın silâhlı servislerinin bir mensubu veya hizmetlisi tarafından sebebiyet verilmiş bir zarar ve hasar telâkki edilecektir;

c. VIII inci maddenin 3 üncü fıkrasındaki «bir Âkid Tarafın malı olan» tâbirine ait tarif bir Müttefik Karargâhı hakkında da tatbik olunacaktır.

3. Sözleşme'nin VIII inci maddesinin 5 inci fıkrasında derpiş olunan tazminat taleplerine «bir mukavelenin tatbikinden doğan zarar ve hasar talepleriyle o maddenin 6. ve 7. fıkralarına giren talepler hariç olmak üzere) bir Müttefik Karargâhı'nın herhangi bir hizmetlisinin fiil veya ihmalinden doğmuş olan, veyahut bir «Kabul eden Devlet» ülkesinde, işbu Protokol'a Tarafların birinden gayrî bir üçüncü şahsın zararını mucip olan kanunen bir Müttefik Karargâhı'nın sorumlu bulunduğu herhangi bir fiil, ihmal veya hâdiseden mütevellit tazminat talepleri de dâhildir.

MADDE VII

1. Sözleşme'nin X uncu maddesiyle bir kuvvetin veya sivil unsur mensuplarına maaşları ve ücretleri hususunda tanınan vergi muafiyeti bu Protokol'ün 3 üncü maddesinin 1 (a) ,(b) ve (i) fıkralarındaki tarife uygun Müttefik Karargâhları personeline bu sıfatları dolayısiyle bağlı oldukları veya hizmetinde bulundukları silâhlı servis tarafından ödenen maaşlarla ücretlere de tatbik olunur; şu kadar ki bu fıkra, böyle bir mensup veya hizmetliyi vatandaşı bulunduğu Devlet tarafından konulmuş vergilerden muaf kılmaz.

2. Bir Müttefik Karargâhın, Kuzey Atlantik Konseyi'nce kararlaştırılan kategorilere dahil hizmetlerine, bu sıfatları dolayısiyle Müttefik Karargâhları'nca ödenecek maaşlarla ücretler vergiden muaftırlar. Bununla beraber, işbu Protokol'de Taraf olanlardan herhangi biri, isterse, alelmutad kendi ülkesinde oturmıyan tebaasını hariç tutarak, Müttefik Karargâhı kadrosunda hizmet görecek bütün tebaasını kendi temin edip o Karargâh emrine vereceğine ve bunların maaşları ile ücretlerini kendi tâyin edeceği bir barem üzerinden ödiyeceğine dair ilgili Müttefik Karargâhı ile bir Anlaşma yapabilir. Bu tarzda ödenen maaş ve ücretlerden bu Devlet vergi alabilir, fakat başka bir Âkid Devlet alamaz. İşbu Protokol'e Taraf olanlardan herhangi birinin akdettiği böyle bir Anlaşma sonradan tâdil veya feshedilirse, Protokol'e taraf olanlar artık kendi vatandaşlarına verilen maaş ve ücretleri, bu fıkranın 1 inci cümlesi mucibince, vergiden muaf tutmaya mecbur olacaklardır.

MADDE VIII

1. Müttefik Karargâhları'nın yerleşmesini, inşaatını, bakım ve faaliyetini kolaylaştırmak üzere, bu Karargâhlar, müşterek müdafaa uğrunda ve mün-

hasıran kendi resmî istifadeleri için yaptıkları masraflara müteallik resim ve vergilerden imkân nisbetinde muaf tutulacaklardır. Bu bapta bir anlaşma akdi için Protokol'a Taraf olan her Devlet kendi ülkesinde kurulu Müttefik Karargâhları ile müzakerelere girişecektir.

2. Her Müttefik Karargâhı Sözleşme'nin XI inci maddesi ile bir kuvvete bahşedilen haklardan, aynı şartlar altında faydalanır.

3. Sözleşme'nin XI inci maddesinin 5 inci ve 6 ncı fıkrasındaki hükümler, kabul eden Devlet'in vatandaşlarına tatbik olunmıyacaktır; Meğer ki bu vatandaşlar, arazisinde bulunan Devletten gayri işbu Protokol'e Taraf olan bir Devlet'in silâhlı servisine mensup bulunsunlar.

4. Bu maddedeki «resimler ve vergiler» tâbiri, yapılan bir hizmet karşılığı olarak alınan resim ve harçlara şâmil değildir.

MADDE IX

Kuzey Atlantik Konseyi başka surette kararlaştırmadıkça,

a. Bir Müttefik Karargâhı'nın yatırım bütçesindeki milletlerarası fonlardan temin edilip artık Karargâha lüzumu kalmıyan mevcutlar, Kuzey Atlantik Konseyi'nin tasvip edeceği tertipler dairesinde tasfiye olunarak hasılaları, Karargâhın yatırım masraflarına iştirâk hisseleri nispetinde, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın Tarafları arasında taksim yahut onların matluplarına kaydedilecektir. Kabul eden Devlet, ülkesinde kâin olup bu yolda tasfiye edilen gayrimenkulleri satın almak hususunda rüçhan hakkına sahip olacaktır; şu şartla ki, teklif edeceği şartlar, bir üçüncü Tarafın tekliflerinden daha az müsait olmıyacaktır;

b. Kabul eden Devlet tarafından, itibarî bedelden gayrî bir bedel alınmamak suretiyle, bir Müttefik Karargâhı'nın istimaline tahsis edilmiş olup artık bu Karargâha lüzumu kalmıyan arsa, bina ve sabit tesisler, o Devlet'e iade olunur. Bu gayrimenkullerin Karargâh tarafından istimalinden dolayı kıymetlerinde husule gelen artış veya eksilişler, Kuzey Atlantik Konseyi'nce kabul eden Devlet'in kabili tatbik herhangi bir kanunu nazarı itibara alınarak tesbit olunacak ve Karargâh'ın yatırım masraflarına iştirâk nispetlerine göre, Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf Devletler arasında taksim yahut onlara alacak veya verecek kaydolunacaktır.

MADDE X

Her Yüksek Karargâh hükmî şahsiyete malik olup âkid yapmak, mal iktisap ve tasarruf etmek ehliyetini haizdir. Bununla beraber, kabul eden Devlet ve ehliyetin istimalini, kendisiyle, Yüksek Karargâh veya onun namına hareket eden bir Tâli Müttefik Karargâhı arasındaki özel anlaşmalara tâbi kılabilir.

MADDE XI

1. Sözleşme'nin VIII inci maddesinin hükümleri mahfuz kalmak şartiyle, bir Yüksek Karargâh gerek müddei gerek müddeialeyh sıfatiyle mahkemelere müracaat edebilir. Bununla beraber, kabul eden Devlet ile Yüksek Karargâh veya onun mezun kılacağı herhangi bir Tâli Müttefik Karargâhı, kabul eden Devlet'in mahkemelerinde Yüksek Karargâh'ın taraf teşkil edeceği dâvalarda bu Devlet'in Yüksek Karargâh'ın yerine kaim olması hususunda anlaşabilirler.

2. Sözleşme'nin VII nci maddesinin 1 (a) fıkrası ile XIII üncü maddesinde münderiç maksatlar müstesna, herhangi bir Müttefik Karargâhı'nın malları veya parası hakkında hiçbir icra tedbiri veya bu mallara veya paraya el koymıya mâtuf bir tedbir alınmıyacaktır.

MADDE XII

1. Milletlerarası bütçesini tatbik edebilmek üzere, bir Müttefik Karargâhı her nevî döviz bulundurabilir ve her nevî para üzerinden hesaplara malik olabilir.

2. Herhangi bir Müttefik Karargâhı'nın ihtiyaçlarının karşılanması için lüzumu için hâsıl oldukça, işbu Protokol'e Taraf olan Devlet'ler, bir Müttefik Karargâhı'nın talebi üzerine, bu Karargâh'ın paralarının bir memleketten diğerine transferini ve bir Müttefik Karargâhı'nın elinde bulunan herhangi bir dövizin diğer bir dövize tahvilini kolaylaştıracaklardır.

MADDE XIII

Bir Müttefik Karargâhı'nın, bu Karargâh'a tahsis edilip onun tarafından kullanılan binalarında veya Karargâh'ın usulü dairesinde yetkilendirilmiş herhangi bir memuru nezdinde bulunan dosyaları ile sair resmî evrakı, Karargâh bu muafiyetten feragat etmedikçe, masuniyeti haizdir; kabul eden Devlet'in talebi üzerine, herhangi bir evrakın bu maddede derpiş edilen muafiyetin şümulüne girip girmediğini tesbit için Karargâh, bu Devlet'in bir temsilcisinin huzurunda o evrakın mahiyetini tahkik edecektir.

MADDE XIV

1. Kuzey Atlantik Konseyi'nin kararı ile, bu Protokol'ün veya Sözleşme'nin bütünü veya herhangi bir kısmı, Kuzey Atlantik Andlaşması gereğince kurulmuş (İşbu Protokol'ün 1 inci maddesinin (b) ve (c) fıkralarındaki tarifelere girmiyen) herhangi bir Milletlerarası Askerî Karargâha veya Milletlerarası Teşkilât'a tatbik olunabilir.

2. Avrupa Savunma Birliği teessüs ettiğinde, işbu Protokol, Kuzey Atlantik Konseyi'nce tesbit edilecek tarihte ve şekilde bir Müttefik Karargâhı'na bağlı Avrupa Savunma Kuvvetleri'nin personeli ile bu personelin yakınlarına da tatbik olunabilir.

MADDE XV

Bu Protokol'ün tatbik veya tefsiri yüzünden işbu Protokol'ün Tarafları arasında veya bunlardan biriyle bir Müttefik Karargâhı arasında çıkan bütün ihtilâflar, herhangi bir dış kazaî mercie başvurulmadan, ihtilâflı Taraflar arasında müzakere yolu ile halledilecektir. İşbu Protokol'de veya Sözleşme'de hilâfına sarih hüküm olmadıkça, doğrudan doğruya müzakere yolu ile halledilemiyen ihtilâflar Kuzey Atlantik Konseyi'ne havale edilecektir.

MADDE XVI

1. Sözleşme'nin XV ve XVII ilâ XX nci maddeleri işbu Protokol'ün de ayrılmaz bir cüz'i mesabesindedirler; fakat şu şartla ki, işbu Protokol Sözleşme'den müstakil olarak o hükümlere tevfikan tâdil, tâlik, tasdik, fesih ve temdit edilebilecek ve Protokol'e iltihak olunabilecektir.
2. İşbu Protokol, kabul eden Devlet ile Yüksek Karargâh arasında yapılacak iki Taraflı anlaşmalarla tamamlanabilir. Kabul eden Devlet'in makamları ile bir Yüksek Karargâh, işbu Protokol'ün veya Sözleşmenin o Devletin tatbike karar vereceği herhangi bir hükmünün tasdikten önce idarî tedbirlerle yürürlüğe konulması hususunda mutabık kalabilirler.

Bu hususları tasdikan, aşağıda imzaları bulunan Murahhaslar işbu Protokol'ü imzalamışlardır.

EK 9

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI'NA İLTİHAKINA DAİR PROTOKOL

Paris, 23 Ekim 1954

4 Nisan 1949 da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devlet'ler, Kuzey Atlantik Bölgesi güvenliğinin, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin işbu Andlaşma'ya iltihakiyle artacağına kaani bulunarak,
Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 3 Ekim 1954 de yaptığı beyan ile Birleşmiş Milletler Yasası'nın 2. maddesinde öngörülen mükellefiyetleri kabul ettiğini ve Kuzey Atlantik Andlaşması'na iltihak ile, işbu Andlaşma'nın münhasıran savunucu niteliği ile bağdaşmıyan her türlü hareketten sakınacağı taahhüdünde bulunduğunu gözönünde tutarak,
Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri, Fransız Cumhuriyeti, Büyük Britanya Birleşik Kırallığı ve Kuzey İrlanda Hükûmetleri'nin yukarda sözü geçen Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 3 Ekim 1954 de yaptıkları beyana bütün üye hükûmetlerin katıldıklarına dair kararını gözönünde tutarak aşağıdaki hükümlerde anlaşmaya varmışlardır :

MADDE I

İşbu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, bilûmum Taraflar namına, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'ne Kuzey Atlantik Andlaşması'na iltihak için bir davetiye gönderecektir. Federal Almanya Cumhuriyeti, iltihak vesikasını Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi eylemesi tarihinde, Andlaşma'nın 10 uncu maddesine uygun olarak işbu Andlaşma'ya Taraf olacaktır.

MADDE II

İşbu Protokol, a) Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan Devletler'den herbirinin kabulünü Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tebliğ etmesiyle b) Brüksel Andlaşması'nı değiştiren ve tamamlayan Protokol'ün onay belgelerinin Belçika Hükûmeti'ne tevdi edilmesiyle, e) Federal Almanya Cumhuriyeti toprakları üzerinde yabancı kuvvetlerin bulunmasıyla ilgili Andlaşma'nın onay veya kabul belgelerinin Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'ne tevdi edilmesiyle yürürlüğe girecektir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, bu tebliğlerden herbirinin alındığı tarihi ve işbu Proto-

kol'ün yürürlüğe girdiği tarihi Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan bilûmum Devletler'e bildirecektir.

MADDE III

Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede muteber olan işbu Protokol, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti Hazine-i Evrakına tevdi olunacaktır. Mezkûr Hükûmet, Protokol'ün musaddak suretlerini Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf olan diğer bilûmum Devletler'e verecektir.

EK 10

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN ANDLAŞMA'YA KATILMASINA İLİŞKİN BELGELER

Paris Anlaşmaları, 23 Ekim 1954

«Pariş Anlaşmaları» adı ile tanınan bu belgeler 23 Ekim 1954 tarihinde, Londra (28 Eylül - 3 Ekim 1954) ve Paris (20 - 22 Ekim 1954) Konferanslarından ve Kuzey Atlantik Konseyi'nin toplantısından (23 Ekim 1954) sonra Paris'de imzalanmıştır.
«Dokuzlar Konferansı» denilen Londra Konferansı, anlaşmayı imzalayan yedi ülkeden başka Birleşik Amerika ile Kanada'yı da bir araya getirmişti. «Dörtler Konferansı» denilen Paris Konferansı, Birleşik Amerika'yı, Fransa'yı, İngiltere'yi ve Federal Alman Cumhuriyeti'ni bir araya getirmişti.

PARİS ANLAŞMALARI METİNLERİNİN İNCELENMESİ

Paris Anlaşmaları şu metinleri ihtiva etmektedir :

1. İki Taraf arasında (Fransa ve Federal Almanya Cumhuriyeti) imzalanan metinler.
Konu : Fransız - Alman uyuşmazlığı (Kültürel, iktisadî vb. sorumların çözümlenmesi) ve Saar meselesi.
2. Dört Taraf (Dörtler Konferansı), -Fransa, Birleşik Amerika, İngiltere, Federal Almanya- arasında imzalanan ve Almanya'nın hükümranlığı ile ilgili metinler :

a. Federal Almanya Cumhuriyeti dahilinde işgal rejiminin son bulması ile ilgili Protokol;
b. İşgal eden Devletler'le, Federal Cumhuriyet'in ilişkilerini düzenleyen Sözleşme'de yapılan değişiklik (işgal statüsünün sonu, haklar, Müttefik kuvvetlerin bulundurulması, âcil durum birleşme değişiklikleri);
c. Almanya'daki yabancı kuvvetlerin hak ve görevleri ile ilgili Sözleşme'de yapılan değişiklik;
d. Malî Sözleşme değişikliği;
e. Savaş ve işgalden doğan meselelerin çözümlenmesi ile ilgili Sözleşme'de değişiklikler;
f. Federal Almanya Cumhuriyeti ülkesinde bulunan yabancı kuvvetlerle ilgili Sözleşme.
(a, b, c, d, e fıkralarındaki Sözleşmeler, 26 Mayıs 1952 tarihinde Bonn'da işgal rejimine son verme amcaıyla imzalanan Sözleşme'lerdir).

3. Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, İngiltere tarafından imzalanan metinler. Konu : Federal Almanya Cumhuriyeti ve İtalya'yı Brüksel Andlaşması'na katılmağa dâvet eden beyanat.
4. Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, İngiltere, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya tarafından imzalanan metinler. Konu :
a. Brüksel Andlaşması'nı değiştiren tamamlayan Protokol;
b. Batı Avrupa Birliği kuvvetleri hakkında Protokol;
c. Silâhlanma'nın denetimi ve ilişkin Protokol;
d. Silâhlanma'nın denetimine ilişkin Batı Avrupa Birliği Ajansı ile ilgili Protokol;
e. Milletlerarası Adalet Divanı'nın yargı yetkisi ile ilgili mektup teatisi;
f. Silâh istihsali ve standardlaştırılması ile ilgili karar.
c. Dörtler ve Dokuzlar Konferanslarının sonuçları hakkında kararname.
5. 14 NATO memleketi tarafından imzalanan metinler :
a. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik Andlaşması'na katılması ile ilgili Protokol;
b. Kuzey Atlantik Konseyi'nin Londra Konferansı nihaî senedinin IV üncü kısmının uygulanması ile ilgili kararı (SACEUR'ün selâhiyeti);
d. Federal Cumhuriyet'in Londra Andlaşmaları sırasında girdiği yükümlerle ilgili katılma kararı ve bu yükümlerle ilgili beyanlar.

Aşağıda şu istisnalarla resmî metinlerin tümü bulunacaktır :
1. İki Taraf (Fransa ve Federal Almanya) arasında imzalanmış ve sadece imzalayıcı iki ülkeyi ilgilendiren metinler.
2. Bonn Sözleşmeleri'ndeki (yukarda 2 b, c, d, e fıkralarında belirtilen) tadilât. Bunun yerine «işgal rejimine son veren Protokol'e eklenmiş EK I ve IV» adı ile mektupların teatisi (2 f.) yer almaktadır.

I. DÖRTLER KONFERANSI

Paris, 24 Ekim 1954

Fransa Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Federal Almanya Cumhuriyeti aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır :

1. FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NDE İŞGAL REJİMİNE SON VEREN PROTOKOL

MADDE I

26 Mayıs 1952 tarihinde Bonn'da imzalanmış bulunan Federal Almanya Cumhuriyeti ile işgalci üç Devlet arasındaki ilişkileri tanzim eden Sözleşme, Federal Almanya Cumhuriyeti toprakları üzerinde yabancı kuvvetler-

le mensuplarının hak ve mükellefiyetleri ile ilgili Sözleşme, Malî Sözleşme, Harp ve işgalden doğan meselelerin çözümü ile ilgili Sözleşme; yukarda belirtilen Sözleşmeler'deki bazı maddî hataların düzeltilmesi ile ilgili 27 Haziran 1952 tarihinde Bonn'da imzalanmış Protokol ve 26 Mayıs 1952 de Bonn'dan imzalanıp 26 Temmuz 1952 de Bonn'da imzalanan Protokol ile tâdil edilmiş bulunan Kuvvetlere ve kuvvet mensuplarına uygulanacak malî rejim ile ilgili anlaşma, işbu Protokol'a ek beş maddeye uygun olarak tâdil edilecek ve tâdil edilir edilmez (imzalayıcı Devletler'in üzerlerinde anlaştıkları yukarda belirtilen metinleri tamamlayıcı belgeler ile birlikte) yürürlüğe girecektir.

MADDE II

Almanya'nın savunmaya katılması ile ilgili düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar, aşağıdaki hükümler uygulanacaktır :

1. Fransa, Birleşik Amerika ve İngiltere, silâhsızlanma ve askerlikten arınma alanlarında evvelce sahip oldukları ya da uyguladıkları hakları muhafaza edecek ve uygulayacaklardır. İşbu Protokol'ün birinci maddesinde belirtilen belgelerden hiçbirinin hiçbir maddesi, hiçbir mevzuatın yayımına, tâdiline, kaldırılmasına, ya da, işbu maddenin 2. fıkrasında yer alan hükümlerin gözönünde tutulması ile, bu alanlarda hiçbir makamın idarî kararına izin vermez.

2. İşbu Protokol'ün yürürlüğe girmesi ile Askerî Güvenlik Ofisi (hareketlerinden hiçbirinin ve kararlarından hiçbirinin değerine halel gelmeden) lağvedilecektir. Bu tarihten itibaren, silâhsızlanma ve askerlikten arınma alanlarındaki denetim, imzalayıcı Devletler'den herbirinin bir temsilci tâyin edeceği ve kararların dört üyenin çoğunluğu ile alınacağı dörtlü bir karma komisyon tarafından yerine getirilecektir.

3. İmzalayıcı Devletler'in Hükûmetleri, işbu maddenin hükümlerine uygun olarak, Dörtlü Komisyon kurulması, personeli ve çalışmasının teşkilâtlandırılması ile ilgili idarî bir anlaşmaya varacaklardır.

MADDE III

1. İşbu Protokol, imzalayıcı Devletler tarafından, kendi kanunî usullerine uygun olarak, onaylanacak veya kabul edilecektir. Onay ya da kabul belgeleri, imzalayıcı Devletler tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'ne tevdi edilecektir.

2. İşbu Protokol ile imzalayıcı Devletler'in üzerlerinde anlaşmaya vardıkları ilgili tamamlayıcı belgeler, onay veya kabul belgeleri işbu maddenin 1 inci fıkrasında öngörüldüğü şekilde tevdi edilir edilmez yürürlüğe girmiş olacaktır.

3. İşbu Protokol Federal Almanya Hükûmeti'nin Hazinei Evrak'ında saklanacak ve Federal Almanya Hükûmeti imzalayıcı Devletler'inkine uygun

tasdikli suretlerini tevdii ile bu Devletler'den herbirine Protokol'ün yürürlüğe giriş tarihini bildirecektir.
Bu hususları tasdikan, aşağıda imzaları bulunan ve bu konuda tam yetkili temsilciler işbu Protokol'ü imzalamışlardır.
24 Ekim 1954 de Paris'de, her üçü de aynı derecede muteber olmak üzere, Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerinde tanzim olunmuştur.

2. FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NDE İŞGAL REJİMİNE SON VEREN PROTOKOL'E 1'DEN V'E KADAR EK BELGELERİN ÖZETİ

Bu ek belgeler, 1952 de Bonn'da imzalanmış olan Sözleşmeler ile bir arada iken anlaşılabilir olacaklarından, işbu eserde bunların yerini bu sözleşmelerin kısatılmış bir hatırlatması ve getirilen değişikliklerin bir özeti almış bulunmaktadır.

EK I

İşbu ek, «Federal Almanya Cumhuriyeti ile üç devlet arasındaki ilişkilere dair Sözleşme'yi değiştirmektedir. 1952 tarihli belgede yer alan giriş formülü metni de değiştirilmiş ve «üç işgalci devlet» in yerini aşağıdaki hükümlerde anlaşmaya varmış dört devletin bir listesi almıştır.
İşbu Ek'in birinci maddesi, üç devletin Federal Cumhuriyet'te işgal rejimine son verdiğini, işgal statüsünü kaldırdığını ve «Eyalet» komiserliklerini lağvettiğini belirtmektedir. Böylece Federal Cumhuriyet «iç ve dış işlerinde egemen bir devletin tam yetkisine» sahip olacaktır. İkinci madde, üç devletin «Almanya'nın birleştirilmesi ve barışın düzenlenmesi de dahil olmak üzere, Berlin ve Almanya'nın bütünü» ile ilgili önceki haklarını muhafaza ettiğini belirtmektedir. Birinci Sözleşme'nin 2. maddesi, devletlere tanınan haklar arasında Almanya'da üslenmiş birlikleri de ihtiva ediyordu. Yeni hükümlere göre, Müttefik birlikler, «Almanya'nın savunmaya katkısı ile ilgili anlaşmalar yürürlüğe girinceye kadar, Almanya'da kalacak ve bu tarihten sonra da Federal Cumhuriyet Hükûmeti'nin onayı ile kalmakta devam edeceklerdir. Durumları, ayrı bir sözleşme konusudur. Üç devletin Berlin'deki hakları tehlikeye girmeksizin, Federal Cumhuriyet'in yeni durumu da gözönüne alınmıştır.
Dördüncü ve beşinci maddeler, üç devletin Almanya'daki silâhlı kuvvetlerinin üslenmesi ve bunların güvenliğinin korunması ile ilgili haklarından söz etmektedir. Sözleşme, Almanya'nın savunmaya katılışı ile ilgili anlaşmaların yürürlüğe girişinden sonra da, «bu yürürlüğe giriş tarihinde toprakları üzerinde bulunan aynı milletten ve aynı sayıda silâhlı kuvvetlerin üsleneceğini» belirtmektedir. Bu sözleşme, 23 Ekim 1954 de Almanya'da üslenmiş kuvveti bulunan ve imzalayıcı olmayan her Devlet'e açıktır. Bunlar : Belçika, Hollanda, Kanada, Lüksemburg ve Danimarka'dır. Sözleşme, «Almanya ile barış andlaşması aktedildiğinde veya imzalayıcı Devletler'in,

milletlerarası durumun gelişmesinin yeni davranışları doğruladığına hükmettikleri her an» son bulacaktır.
Almanya'daki Müttefik kuvvetlerin güvenliğinin korunması ile ilgili Müttefik devletlerin hakları, «ilgili Alman makamları, bu kuvvetlerin güvenliğini korumak ve güvenlik ve kamu düzenine karşı saldırıları önlemek imkânı Alman mevzuatı tarafından kendilerine verildiğinde» ortadan kalkacaktır.
Ek belgenin 10. maddesi, söz konusu sözleşmenin imzalayıcı Devletler tarafından hangi şartlar altında gözden geçirilebileceğini belirtmektedir :

a. «Almanya'nın birleşmesi durumunda aralarından birinin isteği üzerine ya da işbu Sözleşme'ye Taraf Devletler'in, birleşmeği öngören tedbirler konusunda milletlerarası bir anlaşmaya varılmasını kabul ettikleri veya buna katıldıkları takdirde, ya da bir Avrupa Federasyonu'nun kurulması durumunda»;
b. İşbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi tarihinde mevcut olan şartlarda temel değişiklikler olduğunu imzalayıcı Devletler'in oybirliği ile kabul edecekleri durumlarda».

EK II ve III

EK II, «Federal Almanya Cumhuriyeti toprakları üzerinde yabancı kuvvetler ile bunların hak ve mükellefiyetleri» ile ilgili sözleşmeyi değiştirmektedir.
EK III, 1952 tarihli Malî Sözleşme'yi aydınlatmaktadır. Alman Hükûmeti,
b. «İşbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi tarihinde mevcut olan şartlarda tılışı ile ilgili anlaşmaların yürürlüğe giriş tarihine kadar, Müttefik kuvvetlerin bakımı için ayda ortalama olarak 600 milyon mark verecektir. Bu hükümler 30 Haziran 1955 tarihine kadar uygulanmış olacaktır. Almanya'nın savunmaya katılışı ile ilgili anlaşmaların yürürlüğe girişinden sonraki ilk oniki ay, Federal Cumhuriyet, bakım masrafları adı altında, Kuvvetler'e 3,2 milyar marlık bir toplam miktar tahsis edecektir.
cektir.

EK IV ve V

EK IV, «Savaş ve işgalden doğan sorunların düzenlenmesi ile ilgili Sözleşme'yi tâdil etmekte, şimdiki adem-i merkeziyetçilik programına devam edileceğini belirlemektedir. İşbu hükümlerin yürürlüğe giriş tarihinde, kaldırılmamış bulunan kömür ve çelik endüstrilerinin yayılması ile ilgili mevzuat, bu tarihten önce verilmiş yayılma emri tahakkuk ettirilene ya da hak sahiplerinin korunması icap edene kadar yürürlükte kalacaktır. X. madde, görevleri «bir yönetmelik veya Yüksek Müttefik Komisyonu'ndan veya alt kuruluşlarından birinden çıkan emre göre hisselerin satılması ile ilgili tespit edilmiş nihaî karara, ya da böyle bir emre göre kabul

edilmiş bir plânın hükümlerine göre yapılmış talepleri incelemek olan» bir Karma Uzmanlar Komitesi kurmaktadır.
EK V, Bonn Anlaşması'nın birinci maddesinde belirtilmiş olan «Kuvvet ler'e ve Kuvvetler'in mensuplarına uygulanacak malî rejim» ile ilgili andlaşmada üç değişiklik yapmaktadır.

3. MEKTUPLAR

Anlaşmalar sonunda on mektup teati edilmiştir : F. Almanya Başbakanının üç Dışişleri Bakanı'na gönderdiği mektup, üç Yüksek Komiser'in Başbakana gönderdikleri mektuplar ve üç Dışişleri Bakanı'nın F. Almanya Başbakanına yolladıkları mektuplar.
Bu mektuplar, Bonn Sözleşmeleri'nde mevcut olup da ortak bir karar ile kaldırılmış olan ve ilgili tarafların bunları mektup teatisi ile düzenleme kararı verdikleri özel noktaları ele almaktadır.
Sözleşmeler'in metni olmadıkça kapsamları anlaşılmayacağından, bunlara, bu kitapta yer verilmemiştir.

4. FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ TOPRAKLARI ÜZERİNDE YABANCI KUVVETLERİN BULUNUŞUNA İLİŞKİN SÖZLEŞME

Paris, 23 Ekim 1954

Federal Almanya Cumhuriyeti toprakları üzerinde yabancı kuvvetlerin bulundurulmasını gerektiren milletlerarası durum ve hür dünyanın savunulmasının sağlanması gereği dolayısı ile, Fransa Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kuzey İzlanda Birleşik Krallığı ve Federal Almanya Cumhuriyeti aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmaya varmışlardır :

MADDE I

1. Almanya'nın savunmaya katılması ile ilgili anlaşmaların yürürlüğe giriş tarihinden itibaren, bu tarihte Federal Cumhuriyet toprakları üzerinde bulunan aynı milletten ve aynı sayıda kuvvetler bu topraklarda üslenebilirler.
2. İşbu maddenin 1 inci fıkrasına uygun olarak Federal Cumhuriyet toprakları üzerinde üslenmiş kuvvetlerin sayısı, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'nin onayı ile arttırılabilir.
3. İşbu Sözleşme'ye Taraf olan Devletler'in ek kuvvetleri, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'nin onayı ile, Federal topraklara girebilir ve Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı'nın emrine verilmiş kuvvetlere uygulanan kurallara uygun olarak ve aldıkları talimat hedefleri içinde ka-

larak, aynı dönemde otuz günden fazla kalmamak şartı ile bu topraklarda bulunabilirler.
4. Federal Cumhuriyet, Fransız, Amerikan ve İngiliz kuvvetlerine Federal topraklara girme, geçme veya (kuvvetlerin üslenmeğe devam ettiği sürece) Avusturya ya da Kuzey Atlantik Andlaşması'na üye herhangi bir Devlet istikametine veya bu istikamet, Kuzey Atlantik Andlaşması Tekşilâtı'na taraf olanlar arasında genellikle kabul edilmiş ya da Kuzey Atlantik Konseyi tarafından tüm üye Devletleri kapsayacak şekilde kararlaştırılmış esas dahilinde, transit geçme hakkını vermektedir.

MADDE II

İşbu Sözleşme'yi imzalamamış olup da, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde işgal rejimine son veren Protokol'ün 23 Ekim 1954 tarihinde imzalandığı sırada Federal topraklarda üslenmiş kuvvetlere sahip olan her Devlet, işbu Sözleşme'ye katılabilir. İşbu Sözleşme'ye dahil olmak isteyen böyle bir Devlet, talep belgesini Federal Cumhuriyet Hükûmeti'ne tevdi edebilir.

MADDE III

1. İşbu Sözleşme, Almanya ile barış anlaşmasının tamamlanması ya da bu tarihten önce, imzalayıcı Devletler'in, milletlerarası durumdaki gelişmelerin yeni anlaşmalar gerektirdiğini kabul etmeleri ile son bulur.
2. İmzalayıcı Devletler, işbu Sözleşme'nin maddelerini, Federal Almanya Cumhuriyeti ile üç Devlet arasındaki ilişkilere ait Sözleşme'nin X. maddesinde öngörülen aynı zaman ve aynı şartlar altında gözden geçireceklerdir.

MADDE IV

1. İşbu Sözleşme, imzalayıcı Devletler tarafından onaylanmış veya kabul edilmiş olacak ve onay ya da kabul belgeleri bunlar tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'ne tevdii edilecek, söz konusu hükûmet de her onay veya kabul belgesinin tevdiini imzalayıcı Devletler'den her birine bildirecektir. Söz konusu Sözleşme, bütün imzalayıcı Devletler tevdi işlemlerini tamamladıktan ve Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'nin Kuzey Atlantik Andlaşması'na giriş belgesi Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi edildikten sonra yürürlüğe girecektir.
2. Aynı şekilde Sözleşme'ye dahil olan diğer her devlet için, işbu Sözleşme'nin II. maddesine uygun olarak giriş belgesini tevdi ettiği tarihte ve diğer herhangi bir Devlet'in giriş belgesini tevdi ettiği tarihte yürürlüğe girmiş olacaktır.
3. İşbu Sözleşme, Federal Almanya Hükûmeti'nin Hazine-i Evrak'ına tevdi edilecek ve Federal Almanya Hükûmeti, işbu Sözleşme'ye Taraf Dev-

letler'den herbirine bu Sözleşme ile II. maddeye uygun olan giriş belgelerine uygun, tasdikli suretleri tevdi edecek ve Devletler'den herbirine işbu Sözleşme'nin yürürlüğe giriş tarihi ile giriş belgelerinden herbirinin tevdi ediliş tarihini bildirecektir.
Bu hususları tasdikan, aşağıda imzaları bulunan ve bu konuda tam yetkili temsilciler işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır.
23 Ekim 1954 de Paris'de, her üçü de aynı derecede geçerli olmak üzere, Fransız, İngiliz ve Alman dillerinde düzenlenmiştir.

5. BERLİN KONUSUNDA ÜÇLÜ BEYANAT

Paris, 23 Ekim 1954

Aşağıdaki beyanat, 23 Ekim 1954 de, Fransız Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere Dışişleri Bakanları tarafından Kamu oyuna açıklanmıştır :
«3 Ekim 1954 tarihli Londra bildirisinde güvenliği, Müttefiklerin teminatına konu olmuş Berlin konusunda, Fransa, İngiltere ve Birleşik Amerika Dışişleri Bakanları, Müttefik ve Berlin makamları arasındaki sıkı ve dostane işbirliğini büyük bir memnunlukla karşılamışlardır. Her üç Devlet, Berlin'in özel durumu ile bağdaşacak olan azamî özerkliği Berlin'de gerçekleştirme kararındadırlar.
Dolayısı ile her üç hükûmet, yukarda belirtilen ilkelerin en geniş bir şekilde birlikte uygulanması için bu şehrin makamları ile danışmalarda bulunmaları hususunda temsilcilerine talimat vermişlerdir».

II. BEŞ TARAFÇA İMZALANMIŞ METİN

İTALYA İLE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'Nİ BRÜKSEL ANDLAŞMASI'NA KATILMAĞA DAVET EDEN BEYANAT

Paris, 23 Ekim 1954

17 Mart 1948 tarihli Brüksel Andlaşması'na Taraf olan Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere Hükûmetleri, iktisadî, sosyal ve kültürel işbirlikleri ile ortak meşru savunmalarını düzenleyerek;
Brüksel Andlaşması'nın temelindeki ilkelerin Federal Almanya Cumhuriyeti ve İtalya tarafından da kabul edilip uygulandıklarını görerek;
Barışa ve demokratik kurumlara ortaklaşa bağlılığın Batı Avrupa'nın çeşitli ülkeleri arasında bir bağ teşkil ettiğini görmekten kıvanç duyarak;

Federal Almanya Cumhuriyeti ve İtalya ile birleşmenin, Andlaşma tarafından çizilen yolda yeni ve esaslı bir ilerleme yaratacağına inanarak, 28 Eylül - 3 Ekim 1954 tarihleri arasında Londra'da toplanmış olan Konferans'ın nihaî belgesindeki hükümlere göre değiştirilmiş ve tamamlanmış bulunan Andlaşma'ya, Andlaşma'nın IX. maddesine uygun olarak, Federal Almanya Cumhuriyeti ile İtalya'yı katılmağa davet etmek;
kararını almışlardır.

III. DOKUZLAR KONFERANSI

1. BRÜKSEL ANDLAŞMASI'NI DEĞİŞTİREN VE TAMAMLAYAN PROTOKOL

Paris, 23 Ekim 1954

Bir tarafta, 17 Mart 1948 tarihinde Brüksel'de imzalanmış ve aşağıda Andlaşma olarak adlandırılan, iktisadî, sosyal ve kültürel işbirliği ile ortak meşru savunmalarını düzenleyen Andlaşma'ya Âkid Taraflar, Belçika Kralı, Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Birliği Başkanı, Lüksemburg Büyük Düşesi, Hollanda Kraliçesi, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi ve İngiliz Milletler Topluluğu Başkanı;
Öte tarafta Federal Almanya Cumhuriyeti Başkanı ve İtalya Cumhuriyeti Başkanı;
Bir barış politikası izlemek ve güvenliği arttırmak ortak iradesi ile harekete geçerek;
Bu amaçla birliği güçlendirmek ve Avrupa'nın tedricen birleşmesini cesaretlendirmek arzusunda bulunarak;
Federal Almanya Cumhuriyeti ile İtalya'nın Andlaşma'ya dahil olmaları ile bu yolda yeni ve esaslı bir ilerlemenin kaydedileceğine inanarak;
Londra Konferansı'nın 3 Ekim 1954 de vardığı kararları ve bunların eklerini gözönünde tutarak;
Kurallara uygun olarak yetki belgelerini tevdi etmiş olan temsilcilerini atamışlar ve bunlar aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır :

MADDE I

Federal Almanya Cumhuriyeti ve İtalya Cumhuriyeti, işbu Protokol ile değiştirilmiş ve tamamlanmış Andlaşma'ya dahil olmaktadırlar.
İşbu Protokol'ü Âkid Yüksek Taraflar, Batı Avrupa Birliği Devletleri'nin kuvvetleri ile ilgili Protokol'ü (aşağıda Protokol II olarak belirtilmiştir) Silâhların denetimi ile ilgili Protokol'ü (aşağıda Protokol III olarak be-

lirtilmiştir) ve silâhların denetimi için Batı Avrupa Birliği Ajansı ile ilgili Protokol'ü (aşağıda Protokol IV olarak belirtilmiştir) işbu Protokol'ün mütemmim cüzleri olarak kabul etmektedirler.

MADDE II

Andlaşma'nın giriş kısmında «Almanya tarafından bir saldırı politikasının tekrarı durumunda gerekli bulacakları tedbirleri almak» şeklindeki ibare, «birliği arttırmak ve Avrupa'nın tedrici birleşmesini teşvik etmek için gerekli tedbirleri almak» şeklinde değiştirilecektir.
Andlaşma'nın birinci maddesinin 2. satırının başı şöyle olacaktır : «Bir önceki satırda belirtilen ve VIII. maddede öngörüldüğü şekilde Konsey tarafından uygulanacak olan işbirliği».

MADDE III

Andlaşma'ya, Madde IV olarak yeni bir madde sokulacaktır : «Andlaşma'nın uygulanışı sırasında, Yüksek Âkid Taraflar ve bunlarca Andlaşma çerçevesi içinde kurulmuş bulunan kurumlar, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı ile yakın işbirliği yapacaklardır». NATO'nun Kurmay Heyetleri ile çifte iş görmemek amacı ile, Konsey ve Ajans, her türlü askerî bilgi ve tavsiye konusunda NATO'nun ilgili askerî makamlarına başvuracaklardır. Andlaşma'nın IV, V, VI ve VII. maddeleri sırası ile V, VI, VII ve VIII. maddeleri olacaktır.

MADDE IV

Andlaşma'nın VIII. maddesi (eski VII. madde) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :
1. «Bir barış politikası izlemek, güvenliklerini güçlendirmek, birliği arttırmak, Avrupa'nın tedricen birleşmesi ile kendi aralarında ve diğer Avrupa kurumları ile olan işbirliğini teşvik etmek amacı ile, Brüksel Andlaşması'na Taraf Âkid Devletler, Andlaşma'nın, Protokoller'in ve bunların Ekleri'nin uygulanışı ile ilgili sorunlar hakkında bilgi sahibi olmak için bir Konsey kuracaklardır.
2. Konsey'in adı «Batı Avrupa Birliği Konseyi» olacaktır; Konsey devamlı çalışacak şekilde teşkilâtlandırılacaktır. Konsey, yararlı gördüğü her türlü alt-kuruluşu teşkil edecek, özellikle görevleri Protokol IV de tanımlanmış olan Silâh Denetimi Ajansı'nı derhal kuracaktır.
3. Konsey, Yüksek Âkid Tarafların, nerede yer alırsa alsın, barışı tehdit edici veya iktisadî istikrarı tehlikeye sokucu bir durumun olması halinde, aralarında danışmada bulunabilmeleri için, bunlardan birinin isteği üzerine derhal toplanacaktır.

4. Konsey, bir başka oy usulü kabul edilmediği takdirde, kararlarını oybirliği ile alır. II, III ve IV. Protokoller'de öngörülen durumlarda, belirtilmiş bulunan oybirliği, üçte iki çoğunluk ya da âdi çoğunluk kurallarına uyar. Ajansın, silâhların denetimi ile ilgili olarak sunduğu konularda âdi çoğunluk ile karar verir.

MADDE V

Andlaşma'ya, IX. madde olarak şöyle yeni bir madde sokulacaktır : «Batı Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Konseyi İstişarî Asamblesi'ndeki Brüksel Andlaşması'na Taraf Devletlerin temsilcilerinden oluşan bir heyete özellikle silâhların denetimi alanındaki faaliyetleri ile ilgili yıllık bir rapor sunacaktır».
Andlaşma'nın VIII, IX ve X. maddeleri sırası ile X, XI XII. maddeleri olmuştur.

MADDE VI

İşbu Protokol ve birinci maddede belirtilen Protokoller onaylanacak ve onay belgeleri mümkün olur olmaz Belçika Hükûmeti'ne tevdi edilecektir. Bunlar, işbu Protokol'ün bütün onay belgeleri Belçika Hükûmeti'ne ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik Andlaşması'na giriş belgesi Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne tevdi edilince yürürlüğe girmiş olacaklardır.
Belçika Hükûmeti, Yüksek Âkid Tarafların Hükûmetleri ile Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ni işbu Protokol'ün onay belgelerinden her birinin tevdii hususunda haberdar kılacaktır.
Bu hususları tasdikan, yukarda belirtilen temsilciler işbu Protokol'ü imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır.
23 Ekim 1954 de, her ikisi de aynı derecede geçerli olmak üzere Fransızca ve İngilizce dillerinde ve tek nüsha olan aslı Belçika Hükümeti arşivinde saklanarak onaylı suretleri bu Hükûmet'çe diğer imzalayıcılara yollanmak üzere düzenlenmiştir.

2. BATI AVRUPA BİRLİĞİ KUVVETLERİ İLE İLGİLİ PROTOKOL II

Paris, 23 Ekim 1954

Belçika Kralı, Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Birliği Başkanı, Federal Almanya Cumhuriyeti Başkanı, İtalya Cumhuriyeti Başkanı, Lüksemburg Büyük Düşesi, Hollanda Kraliçesi, Büyük Britanya ve Kuzey İzlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi ve İngiliz Milletler Topluluğu Başkanı, Brüksel Andlaşması'nı tâdil eden ve tamamlayan imzalayıcılar olarak;

Kuzey Atlantik Konseyi'ne danışarak, aşağıdaki hususlarda mutabakata varmışlardır :

MADDE I

1. İşbu Protokole Taraf Âkid Devletler'den herbirinin, barış döneminde ve Avrupa kıtası üzerinde, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın kumandasına tahsis edecekleri Kara ve Hava Kuvvetleri, toplam yekûn ve birlik sayısı olarak aşağıda belirtilenleri geçmiyecektir :
a. Belçika, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya ve Hollanda için 27 Mayıs 1952 tarihinde Paris'de imzalanmış bulunan Avrupa Savunma Birliği'ni kuran Andlaşma'ya eklenmiş özel anlaşmada barış dönemi için tespit edilmiş azamî miktar;
b. İngiltere için, dört tümen ve ikinci taktik hava kuvveti;
c. Lüksemburg için, bir taktik alay grubu.
2. 1. Fıkra'da belirtilmiş olan birliklerin sayısı gerekli görüldüğü takdirde NATO ihtiyaçlarına göre düzenlenir ancak, eşdeğer savaş gücünün ve toplam insan sayısının aşılmaması şarttır.
3. Bu azamî miktarın beyanı, Yüksek Âkid Tarafların hiçbiri için belirtilen seviyede kuvvet teşkili veya muhafazası taahhüdünü doğurmaz, ancak Yüksek Âkid Taraflara, istedikleri takdirde bunu yapabilmeleri hakkını verir.

MADDE II

İşbu Protokole Taraf Yüksek Âkid Devletler'in Deniz Kuvvetleri'nin NATO Kumandanlıkları'na katılması her yıl, Yıllık İnceleme sırasında tespit edilecektir (Bu inceleme NATO Askerî makamlarının tavsiyelerini gözönünde tutmaktadır). Federal Almanya Cumhuriyeti'nin katkısı, birinci maddede belirtilen özel anlaşma ile tespit edilmiş sınırlar içinde ya da eşdeğer savaş gücü sınırları içinde, Kuzey Atlantik Konseyi'nin tevdi edeceği savunma görevlerini yerine getirmek için gerekli gemilerden ve birliklerden meydana gelecektir.

MADDE III

Yıllık İncelenme sırasında, yukardaki I inci ve II nci maddelerde belirtilen sınırlar dışında, kuvvetlerin seviyesini arttırıcı tavsiyelerde bulunulacak olursa, tavsiye edilen bu artışlarla ilgili bulunan Yüksek Âkid Tarafın kabulü, ya Batı Avrupa Birliği Konseyi'nde veya Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı içinde, işbu Protokole Taraf Âkid Devletler'in oybirliği ile onayına bağlıdır.

MADDE IV

Yukardaki I inci ve II nci maddelerde belirtimiş olan sınırlara uyulduğundan emin olabilmek için Batı Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın teftişleri sırasında elde edilmiş bilgilerden muntazaman haberdar kılınacaktır. Bu bilgiler, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı tarafından atanmış bulunan yüksek rütbeli bir subay tarafından sunulacaktır.

MADDE V

İşbu Protokole Taraf Yüksek Âkid Devletler'in Avrupa Kıt'ası üzerindeki iç savunma ve polis kuvvetlerinin sayısı ve silâhlandırılması, bunların özel görevleri, ihtiyaçlar ve mevcut seviyeler gözönünde tutularak, Batı Avrupa Birliği Teşkilâtı çerçevesi içinde aktedilecek anlaşmalar ile tespit edilecektir.

MADDE VI

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi, Almanya da dahil olmak üzere Avrupa Kıt'ası üzerinde halen Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'na tahsis edilmiş bulunan İngiliz Kuvvetleri'nin gerçek gücünü yani, dört tümen, ikinci taktik hava kuvveti ya da Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın eşdeğer savaş gücü olarak temsil ettirmek istediği kuvvetleri, muhafaza etmekte devam edecektir.

Kraliçe, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın görüşlerinden tam bilgi edinerek karar almış bulunan diğer Yüksek Âkid Tarafların çoğunluğunun isteğine aykırı olarak bu kuvvetleri geri çekmemeği taahhüt eder. Denizaşırı ağır bir buhran durumunda bu taahhüdü ile bağlı kalmaz. Ingiliz Kuvvetlerinin Avrupa Kıt'ası üzerinde bulunuşu, herhangi bir zamanda, Birleşik Krallığın dış ödemelerine büyük bir yük teşkil ettiği takdirde, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Hükûmeti aracılığı ile Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı Konseyi'nden, bu durumun malî şartlarını gözden geçirmesi ricasında bulunur.

Bu hususları tasdiken, yukarda belirtilmiş bulunan tam yetkili temsilciler, Andlaşma'yı değiştiren ve tamamlayan Protokol I'in I inci maddesinde sayılan Protokollerden biri olan işbu Protokolü imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır.

23 Ekim 1954 de Paris'de, her ikisi de aynı derecede muteber olmak üzere Fransızca ve İngilizce dillerinde ve Belçika Hükûmeti Hazine-i Evrak'ına tek bir nüsha halinde tevdi edilmek ve tasdikli bir sureti bu hükûmetçe diğer imzalayıcılardan herbirine yollanmak üzere tanzim olunmuştur.

3 SİLÂHLARIN DENETIMI ILE İLGİLİ PROTOKOL III

Paris, 23 Ekim 1954

Belçika Kralı, Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Birliği Başkanı, Federal Almanya Cumhuriyeti Başkanı, İtalya Cumhuriyeti Başkanı Lüksemburg Büyük Düşesi, Hollanda Kraliçesi, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi ve İngiliz Milletler Topluluğu Başkanı, Brüksel Andlaşması'nı değiştiren ve tamamlayan Protokol'ün imzalayıcıları olarak, aşağıdaki hususlarda mutabakta varmışlardır :

Bölüm I. Üretilemiyecek silâhlar

MADDE I

Batı Avrupa Birliği'ne Taraf olan Yüksek Âkid Devletler (3 Ekim 1954 de Londra'da yapılmış ve işbu belgeye EK I olarak eklenmiş) Federal Almanya Cumhuriyeti Başbakanı'nın, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kendi toprakları üzerinde atom, biyolojik ve kimyasal silâh imalâtında bulunmama taahhüdü ile ilgili beyanını senet olarak kabul ederek beyana muvaffakat ettiklerini bildirirler. İşbu maddede belirtilen silâh tipleri EK II de tanımlanmıştır. Bu tip silâhların tanımı, Batı Avrupa Birliği Konseyi tarafından belirtilecek ve açıklanacaktır.

MADDE II

Batı Avrupa Birliği'ne üye Yüksek Âkid Taraflar, Federal Almanya Cumhuriyeti Başbakanı tarafından Federal Almanya Cumhuriyeti toprakları üzerinde diğer tip silâhların imâl edilmeyeceğini taahhüt eden beyanını senet olarak kabul ederler ve onaylarlar. Bu tip silâhlar ancak, kendisine tahsis edilen kuvvetlerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın yetkili Yüksek Kumandanı tarafından bu silâhlar listesinin muhtevasının değiştirilme veya lağvedilme tavsiyesi yapılırsa veya Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti bu konuda bir talepte bulunursa, Batı Avrupa Birliği Konseyi'nin üçte iki çoğunlukla alacağı değişiklik veya lağvetme kararı ile imâl edilebilirler. İşbu maddede öngörülen silâh tipleri EK III de sayılmıştır.

Bölüm II. Denetime tâbi silâhlar

MADDE III

Atomik, biyolojik ve kimyasal silâhların, bu silâhların imâli hakkından vazgeçmemiş olan Yüksek Âkid Tarafların kıt'adaki toprakları üzerindeki

imâli, deneme safhasını aşarak gerçek yapım safhaasın girdiği takdirde, ilgili Yüksek Tarafların Avrupa Kıtası üzerinde bulundurmakla mezun olacakları stokların seviyesi, Batı Avrupa Birliği Konseyi'nde oy çokluğu ile tespit edilecektir.

MADDE IV

Önceki maddelere hâlel getirmeksizin, EK IV de sayılan silâh tipleri Protokol IV de belirtilen usule göre denetlenir.

MADDE V

Batı Avrupa Birliği Konseyi EK IV de belirtilen listeyi, oybirliği ile karar almak suretiyle değiştirebilir.

Bu hususu tasdikan, yukarda belirtilen tam yetkili temsilciler, Andlaşma'yı değiştiren ve tamamlayan Protokol'ün birinci maddesinde belirtilen Protokoller'den biri olan işbu Protokol'ü imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır.

23 Ekim 1954 de Paris'de, her ikisi de aynı derecede muteber olan Fransızca ve İngilizce dillerinde iki metin tek bir nüsha halinde Belçika Hükûmeti Hazine-i Evrak'ına tevdi olunacak ve tasdikli bir sureti bu hükûmet tarafından diğer imzalayıcılara gönderilecek şekilde tanzim olunmuştur.

EK I

Federal Cumhuriyetin Başbakanı şu beyanda bulunmuştur :

Federal Cumhuriyet toprakları üzerinde ekteki listenin (1) 1, 2 ve 3. fıkralarında tanımlandıkları şekilde hiç bir atomik, kimyasal veya biyolojik silâh imâl etmemeği taahhüt eder;

Ayrıca ekli listenin (2) 4, 5 ve 6. fıkralarında tanımlanan silâhları üretmeği taahhüt eder. Federal Cumhuriyet'in talebi ile, 4, 5 ve 6. fıkraların muhtevası, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın yetkili Başkumandanı tarafından bu konuda bir talep sunulduğu takdirde, Brüksel Bakanlar Konseyi'nin üçte iki çoğunlukla alacağı karar ile değiştirilir veya kaldırılır;

Federal Cumhuriyet, Brüksel Andlaşması Teşkilâtı'nın yetkili makamının bu taahhütlere riayet edilip edilmediğini denetlemesini kabul etmektedir.

(1) S. 303 de, EK II de yer almaktadır.

(2) S 304 de, EK III de yer almaktadır.

EK II

Bu liste, aşağıda 1. ve 3. fıkrada tanımlanmış olan silâhlar ile bunların özel imalât araçlarını ihtiva etmektedir. Bu tanımlamaya, sivil ihtiyaçlar ya da bilimsel, tıbbî ve sınaî araştırmaya yarayan temel bilim ve uygulamalı bilim alanlarında kullanılan her çeşit cihaz ve mütemmim cüzü, âlet, üretim aracı ve maddeler dahil değildir.

I. Atom Silâhı

a. Atom silâhı, nükleer yakıt veya radyo-aktif izotop ihtiva eden veya etmek ya da kullanılmak için imâl edilen ve patlama suretiyle ya da denetlenmemiş nükleer değişim veya nükleer yakıtın radyo-aktivitesi ya da radyo-aktif izotop yoluyla kitle imhasında, genel hasar ya da kitle zehirlenmesi yapabilen her çeşit silâh olarak tanımlanmıştır.
b. Ayrıca a fıkrasında tanımlanmış olan silâhın her parçası, âleti, mütemmim cüzü ya da maddesi atom silâhı olarak telâkki edilecektir.
c. Yukardaki tanımda kullanıldığı şekli ile «nükleer yakıt»a giren maddeler, Plutonium, Uranium 233, Uranium 235 (Uranium 235 ağırlığında % 2,1 oranında arttırılmış olan Uranium'da bulunan Uranium 235 dahil olmak üzere) ve nükleer sızma ya da erime veya maddenin diğer nükleer tepkisi ile önemli derecede atom enerjisi salıveren herhangi bir maddedir. Yukardaki maddeler, bulundukları kimyasal ya da fiziksel durum ne olursa olsun, nükleer yakıt olarak telâkki edilmelidir.

II. Kimyasal Silâh

a. Kimyasal silâh, boğucu, zehirleyici, tahrik edici, hareketsiz bırakıcı, büyümeyi düzenleyici, yağlama görevlerini önleyici ya da katalitik özelliklere sahip herhangi kimyasal bir maddenin askerî amaçlarla kullanılması için özel olarak meydana getirilmiş her çeşit cihaz ve âlet olarak tanımlanmıştır.
b. c fıkrasındaki hükümler gözönünde tutulmak şartı ile, bu çeşit özelliklere sahip kimyasal maddeler ve a fıkrasında belirtilmiş olan cihaz ve âletlerde kullanılmağa elverişli olanlar bu tanıma girmektedir.
c. a ve b fıkralarında belirtilmiş olan ve barış döneminde sivil ihtiyaçlar sınırını aşmayan kimyasal maddeler ve araçlar bu tanımın dışında kalmaktadır.

III. Biyolojik Silâh

a. Biyolojik silâh, zararlı haşerenin ya da diğer canlı veya ölü organların veya bunların zehirleyici maddelerinin askerî amaçlarla kullanılmak üzere özel olarak meydana getirilmiş cihaz ve âlet olarak tanımlanmaktadır.

b. c fıkrasındaki hükümler gözönünde tutulmak şartı ile, haşereler, organlar ve bunların zehirli maddeleri a paragrafında belirtilmiş olan cihaz ve âletlerde kullanılmağa elverişli oldukları takdirde bu tanıma girmektedir.
c. a ve b fıkrasında belirtilmiş olan ve barış döneminde sivil ihtiyaçlar sınırını aşmayan cihazlar, âletler ve haşere, organ ve bunların zehirleyici maddelerinin miktarı bu tanımın dışında kalmaktadır.

EK III

Bu liste, aşağıdaki IV. ve VI. fıkralarda tanımlanmış olan silâhlarla bunların özel imalât araçlarını ihtiva etmektedir. Bu tanımlamaya, sivil ihtiyaçlar ya da bilimsel, tıbbî ve sınaî araştırmaya yarayan temel bilim ve uygulamalı bilim alanlarında kullanılan her çeşit cihaz ve mütemmim cüzü, âlet, üretim aracı ve maddeler dahil değildir.

IV. Uzun menzilli mermiler, güdümlü mermiler ve tepkili mayınlar

a. d fıkrasındaki hükümler gözönünde tutulmak şartı ile, uzun menzilli mermiler ve güdümlü mermiler, son Dünya Savaşı sırasında yapılmış ve daha sonra tâdil edilmiş V tipi silâhlar da dahil olmak üzere, merminin içine ya da dışına yerleştirilmiş bir mekanizma sayesinde veya bir cihaz ile atılışından sonra hızları ya da yönleri âyârlanabilecek mermiler olarak tanımlanmıştır. Yakıt, hıza tesir edebilecek bir mekanizma olarak kabul edilmiştir.
b. d fıkrasındaki hükümler gözönünde tutulmak şartı ile, tepkili mayınlar, son savaş sırasında meydana getirilmiş ve daha sonra tâdil edilmiş tepkili mayınlar da dahil olmak üzere, sadece dışarıdan gelen tesirlerle otomatik olarak patlayan deniz mayınları olarak tanımlanmıştır.
c. a ve b paragraflarında belirtilen silâhlarla veya bunların içinde kullanılmak üzere meydana getirilmiş, parçalar, cihazlar ya da mütemmim cüzler bu tanıma girmektedir :
Uzunluk : 2 metre;
Çap : 30 santimetre;
Sür'at : 660 metre/saniye;
Menzil : 32 kilometre;
Başlığın ve patlama maddesinin ağırlığı : 22,5 kg.

V. Küçük savunma tekneleri dışındaki savaş gemileri

Küçük savunma tekneleri dışındaki savaş gemilerinden şu anlaşılmaktadır :
a. 3000 tonilâtonun üstündeki savaş gemileri;
b. 350 tonilâtonun üstündeki denizaltılar;

c. Buharlı makineler, dizel veya benzin motörleri, gaz türbinleri ya da tepkili motörlerden başka yollardan harekete geçirilen savaş gemileri.

VI. Stratejik bombardıman uçakları

EK IV

DENETİLECEK SİLÂH TİPLERİ LİSTESİ

1. İşbu Protokol'ün birinci maddesinde tanımlanmış ve Batı Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilecek tanımlamaya uyan;
   a. Atom Silâhları;
   b. Biyolojik Silâhlar;
   c. Kimyasal Silâhlar.
2. 90 milimetre çapın üstünde hangi tipte olursa olsun ve nerede kullanılırsa kullanılsın, her çeşit top, obüs, havan topu ve bu silâhların alçalıp yükselen kütlesi gibi bütün tamamlayıcı parçalar.
3. Bütün güdümlü mermiler.
   Tanım : Güdümlü mermiler son Dünya Savaşı sırasında yapılmış ve daha sonra tâdil edilmiş V tipi silâhlar da dahil olmak üzere, merminin içine ya da dışına yerleştirilmiş bir mekanizma sayesinde veya bir cihaz ile atılışından sonra hızları ya da yönleri âyârlanabilecek mermilerdir. Yakıt, hızı etkileyecek bir mekanizma olarak kabul edilmiştir.
4. Çalışma sırasında 15 kiloyu aşan ve kendiliğinden fırlayan diğer mermiler.
5. Tanksavar ve personel mayınları dışındaki her tip mayın.
6. Tanklar ve bunların tamamlayıcı parçaları yani :
   a) Müteharrik kısım.
   b. Dökme kuleler veya takılı kaplama kuleler.
7. 10 metrik tonu aşan diğer zırhlı araçlar.
8. a. 1500 tonilâtoyu geçen savaş gemileri;
   b. Denizaltılar;
   c. Buharlı makine, dizel veya benzin motörleri ya da gaz türbinlerinden başka yollarla hareket eden savaş gemileri;
   d. 30 deniz milinden fazla bir hızı olan ve saldırıcı silâhlarla donatılmış bulunan küçük tonilâtolu tekneler.
9. 1000 kilodan ağır uçak bombaları.
10. Yukarda 2. fıkrada belirtilen silâhların cephaneleri.
11. a. Aşağıdakilerin dışındaki askerî hava taşıtları :
    (i) Eğitim amaçları ile kullanılan harekât uçağı tipindekilerin dışında bütün hava eğitim taşıtları;
    (ii) Ulaşım ve irtibat işlerinde kullanılan askerî hava taşıtları;

b. (i), (ii) ve (iii) fıkralarında belirtilen hava taşıtlarının dışındaki askerî hava taşıtları için özellikle inşa edilmiş hücreler;
c. Motor enerjisinin başlıca kaynağını teşkil ettikleri taktirde, tepkili motörler, türbo-itici motörler ve füze-motörler.

4. BATI AVRUPA BİRLİĞİ SİLÂH DENETİM AJANSI İLE İLGİLİ PROTOKOL

Paris, 23 Ekim 1954

Belçika Kralı, Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Birliği Başkanı, Federal Almanya Cumhuriyeti Başkanı, İtalya Cumhuriyeti Başkanı, Lüksemburg Büyük Düşesi, Hollanda Kraliçesi, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Kraliçesi ve İngiliz Milletler Topluluğu Başkanı, Brüksel Andlaşması'nı tâdil eden ve tamamlayan Protokol'ün imzalayıcıları olarak, Andlaşma'yı tâdil eden ve tamamlayan Protokol'ün IV. maddesine uygun olarak silâhların denetimi için bir Ajans kurmağa karar vermiş olduklarından aşağıdaki hususlarda anlaşmaya varmışlardır :

Bölüm I. Kuruluş

MADDE I

Silâh Denetim Ajansı (aşağıda «Ajans» olarak adı geçecektir) Batı Avrupa Birliği Konseyi'ne (aşağıda «Konsey» olarak adı geçecektir) karşı sorumlu olacaktır. Bir müdür, bir müdür yardımcısı ve Batı Avrupa Birliği üyesi Yüksek Âkid Taraflara mensup kişilerden âdil bir oranda seçilmiş personelden meydana gelecektir.

MADDE II

Müdür ve personel ile üye Devletler tarafından Ajans'a tahsis edilecek memurlar, Batı Avrupa Birliği Genel Sekreteri'nin genel idarî denetimine tâbi olacaklardır.

MADDE III

Müdür, Konsey'in oybirliği ile aldığı kararla beş yıl için atanacak ve bundan sonra tekrar seçilemiyecektir. Müdür, birinci maddede belirtilen ilkeye uygun olarak ve ilgili Üye Devletler'den herbirine danışarak, personeli seçmeden sorumlu olacaktır. Müdür Yardımcısı ve Ajans'ın Bölüm

Müdürlerini atamadan önce, atanacak kimselerin adlarını Konsey'in onayına sunacaktır.

MADDE IV

1. Müdür, Konsey'e sunulmak üzere, Genel Sekreter'e Ajans'ın teşkilâtlandırılması ile ilgili bir plân verecektir. Bu teşkilâtın aşağıdaki konulardan yükümlü çeşitli bölümleri olacaktır :
a. Batı Avrupa Birliği üye Devletleri ile Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın ilgili makamları tarafından sağlanan istatistik ve bütçe raporlarının incelenmesi;
b. Sondajlar, ziyaretler, teftişler;
e. Yönetim.
2. Ajans'ın teşkilâtı Konsey'in kararı ile değiştirilebilir.

MADDE V

Ajans'ın çalışması ile ilgili harcamalar Batı Avrupa Birliği bütçesi içinde yer alacaktır. Müdür, Konsey'e sunulmak üzere, her yıl Genel Sekreter'e bir harcama tasarısı verecektir.

MADDE VI

Ajans'ın memurları, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın Güvenlik Yasası'nın hükümleri ile bağımlı olacaklardır. Hiçbir suretle, resmî görevlerinin ifası sırasında elde ettikleri bilgileri yayamıyacaklardır, ancak ve özellikle Ajans'a karşı yükümlülükleri gerektirdiğinde bunu yapabileceklerdir.

Bölüm II. Görevler

MADDE VII

1. Ajans'ın görevleri arasında şunlar yer almaktadır :
a. Protokol III'e eklenmiş EK II ve III de belirtilmiş silâh tiplerinin imâl edilmemesine ilişkin söz konusu Protokol'de girişilmiş taahhütlerin yerine getirilip getirilmediğinden emin olmak;
b. İşbu Protokol'ün III. Bölümündeki hükümlere uygun olarak, Batı Avrupa Birliği üyesi Devletler'den herbirinin Avrupa Kıt'ası üzerinde ellerinde bulundurdukları ve Protokol III ün Ek IV de belirtilen tiplerdeki silâh stokları seviyesini denetlemek.

2. İşbu maddenin I. fıkrasında belirtilen görevleri yerine getirebilmek için Ajans :
a. Kendisine üye devletlerce ve Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı tarafından verilen istatistik ve bütçe belgelerini inceleyecek;
b. Avrupa Kıt'ası üzerinde, fabrikalara, depolara ve kuvvetlere (NATO'ya bağlı depo ve kuvvetlerin dışındakilere) ziyaretler ve teftişler yapacak ve sondajlarda bulunacak;
c. Konsey'e rapor verecek.

MADDE VIII

Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'na bağlı kuvvetlerle depolara yapılacak ziyaret, teftiş ve sondajlar Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın ilgili makamları tarafından yerine getirilecektir. Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın emri altındaki kuvvetler ve depolarla ilgili hususlarda, Ajans, söz konusu Yüksek Kumandan tarafından atanan yüksek rütbeli bir subay aracılığı ile Konsey'e sunulan bilgilerden haberdar kılınacaktır.

MADDE IX

Ajans'ın faaliyeti, Avrupa kıtası ile sınırlıdır.

MADDE X

Ajans, Protokol III ün EK II, III ve IV de belirtilen bitirilmiş maddelerin ve yapılış unsurlarının imalâtı ile ilgilenecek, imalât usulleri ile ilgilenmiyecektir. Sivil sektöre sunulan maddelerin ve malzemelerin denetime tâbi olmamasını gözleyecektir.

MADDE XI

Ajans tarafından yapılan teftişler belirli zamanlarda olmayacak, muntazam olmayan aralıklarla yapılmış denetimler şeklinde olacaktır. Bu teftişler ahenkli bir işbirliği zihniyetiyle yürütülecektir. Müdür, Konsey'e, bu teftişlerin yürütülmesi ile ilgili ayrıntılı yönetmelikler sunacak, bunlar da, özel menfaatleri koruyucu hukukî nitelikte teminatlar öngörecektir.

MADDE XII

Sondaj, ziyaret ve teftişlerinde Ajans üyeleri, müracaat etmeleri ile, fabrika ve depolara serbestçe girebilecekler ve gerekli hesap ve belgelerden

bilgi sahibi kılınacaklardır. Ajans ile millî makamlar, bu sondajlar, ziyaretler ve teftişler sırasında işbirliği yapacaklardır; millî makamlar, istedikleri takdirde bu faaliyetlere katılabileceklerdir.

Bölüm III. Silâh stoklarının seviyesi

MADDE XIII

1. Batı Avrupa Birliği üyesi Devletler'den herbiri, Avrupa Kıt'ası üzerinde üslenmiş, NATO Kumandanlıkları'na bağlı kuvvetleri ile ilgili olarak her yıl Ajans'a şu hususları bildireceklerdir :
a. Protokol III e Ek IV de belirtilen tipteki silâhlardan kendisine gerekli olanların toplam miktarı;
b. Her denetim yılı başında elde tutulan bu silâhların miktarı;
c. a fıkrasında belirtilen toplam miktara aşağıdaki imkânlarla varabilmesini sağlayacak programlar :
(i) millî üretim ile;
(ii) dışarıdan satın alarak;
(iii) dış askerî yardım ile.
2. Aynı şekilde, Batı Avrupa Birliği üyeleri her yıl, Avrupa Kıt'ası üzerindeki iç güvenlik ve polis kuvvetleri ile millî denetim altında bulunan diğer kuvvetler hakkında, Avrupa kıtası üzerinde bulunan ve denizaşırı kuvvetlere ayrılmış bulunan stoklar da dahil olmak üzere, aynı bilgileri vereceklerdir.
3. Bu bilgiler, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'na verilen bilgilerle uyumlaştırılmalıdır.

MADDE XIV

NATO Kumandanlığı emrindeki kuvvetlerle ilgili olarak, Ajans Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın ilgili askerî makamları ile danışma halinde, XIII. maddede belirtilen toplam miktarların, ilgili Devletler'in Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'na tahsis ettikleri birliklerin ihtiyacı olarak kabul edilmiş miktarlara uyup uymadığını ve Yıllık İnceleme çerçevesi içinde Kuzey Atlantik Konseyi'nce onaylanmış belgelerde mevcut olan sonuçlara ve belirtilere uygun olup olmadığını tespit edecektir.

MADDE XV

İç savunma ve polis kuvvetleri ile ilgili olarak, Ajans'ın uygun olarak kabul edeceği silâhların toplam miktarı, Batı Avrupa Birliği üyesi Devletler'in Avrupa Kıt'ası üzerindeki iç savunma ve polis kuvvetlerinin silâhları ve

mensuplarının sayısı konusunda ayrıca yapacakları anlaşmalarda tespit edilecek sınırları aşmamak şartı ile, üye hükûmetlerin bildirecekleri miktar olacaktır.

MADDE XVI

Millî denetim altında kalan diğer kuvvetlerle ilgili olarak, Ajans'ın uygun olarak kabul edeceği toplam silâh miktarı, üye Devletler'ce kendisine bildirilen miktar olacaktır.

MADDE XVII

Üye Devletler tarafından XV ve XVI. maddeler gereğince silâhların toplam miktarı ile ilgili olarak bildirilen sayılar, ilgili kuvvetlerin insan sayısına ve görevlerine uygun düşmelidir.

MADDE XVIII

XIV ve XVII. maddelerdeki hükümler, Yüksek Âkid Taraflara ve Protokol III ün III. maddesinde öngörülen silâh kategorilerine uygulanmıyacaktır. Söz konusu silâhların stokları, söz konusu maddede öngörülen usule uygun olarak tespit edilecek ve Ajans'a, Batı Avrupa Birliği Konseyi tarafından bildirilecektir.

MADDE XIX

XIV, XV, XVI ve XVIII. maddeler gereğince Ajans tarafından elde edilen sayılar, içinde bulunulan denetim yılı için üye Devletler'e uygun olan seviyeleri temsil eden sayılar olarak Konsey'e bildirilecektir.

MADDE XX

1. Ajans, başka kaynaklardan edinilen şu bilgiler ya da teftişler kendisine iletildiğinde :
a. ilgili üye hükûmetin üretmeme yükümünde bulunduğu silâh kategorisinin de yapılan üretim;
b. XIX ve XXII. madde hükümlerine uygun olarak tespit edilmiş sayı ve miktarı aşan silâh stoklarının varlığı.

Konusunda Konsey'e derhal haber verecektir.

2. Konsey Ajans tarafından kendisine bildirilen durumun az önem taşıdığı ve süratli bir mahallî tedbir ile giderilebileceği görüşünde olursa, Ajans'ı ve gerekli tedbirleri alacak olan ilgili Devleti durumdan haberdar edecektir.
3. Diğer ihlâl hallerinde, Konsey, ilgili Devleti, Konsye'ce tespit edilen süre içinde, izahatta bulunmağa davet edecektir; bu tedbirleri yetersiz bulduğu takdirde, kendi tespit ettiği usule göre gerekli gördüğü tedbirleri alacaktır.
4. İşbu madde uyarınca Konsey'in alacağı kararlar oy çokluğu ile alınacaktır.

MADDE XXI

Üye Devletler, Avrupa Kıtası üzerinde bulunan ve denetime tâbi silâh depolarının adları ile yerlerini ve bu silâhları üreten eden fabrikaları Ajans'a bildireceklerdir. Faaliyette bulunmamakla beraber, bu çeşit silâh yapımı için özellikle tâyin edilmiş ve Avrupa kıtası üzerinde bulunan fabrikaların adları ile yerlerini de Ajans'a bildireceklerdir.

MADDE XXII

Batı Avrupa Birliği üyesi ve Avrupa kıtası üzerinde bulunan Devletler'den herbiri, Avrupa kıtası üzerindeki topraklarından ihraç edilecek olan ve Protokol III EK IV de belirtilen silâh tiplerinin miktarı hakkında Ajans'a bilgi verecektir. Ajans, söz konusu silâhların gerçekten ihraç edildiğini denetlemeğe yetkilidir. Denetime tâbi malzemenin herhangi birinin stok seviyesi anormal görüldüğünde, Ajans, ihraç siparişinin gerçek durumu hakkında bilgi edinmeğe yetkilidir.

MADDE XXIII

Konsey, kendisine Birleşik Amerika ve Kanada Hükûmetleri'nin Batı Avrupa Birliği Teşkilâtı üyelerinin Avrupa kıtası üzerindeki kuvvetlerine yapılan askerî yardım hakkında verdikleri bilgiyi Ajans'a ulaştıracaktır. Bu hususları tasdikan, yukarda belirtilmiş olan tam yetkili temsilciler, Andlaşma'yı değiştiren ve tamamlayan Prtookol'ün birinci maddesinde sayılan Protokoller'den biri olan işbu Protokol'ü imzalamışlar ve mühürlerini basmışlardır.
23 Ekim 1954 de Paris'de, her ikisi de aynı derecede muteber olmak üzere Fransızca ve İngilizce dillerinde ve Belçika Hükûmeti Hazine-i Evrak'ına tevdii olunacak tek bir suret halinde ve tasdikli suretleri söz konusu hükûmetçe diğer imzalayıcılara yollanacak şekilde tanzim olunmuştur.

5. FEDERAL CUMHURİYET VE İTALYA HÜKÛMETLERİ TARAFINDAN BRÜKSEL ANDLAŞMASI'NI DEĞİŞTİREN VE TAMAMLAYAN PROTOKOL'ÜN İMZALAYICISI DİĞER HÜKÛMETLERE GÖNDERİLEN MİLLETLERARASI ADALET DİVANI'NIN YARGI YETKİSİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

Brüksel Andlaşması'nın X. (Eski VIII. madde) maddesinin uygulanması ve yorumlanması ile ilgili olarak Federal Cumhuriyet/İtalya Hükûmeti'nin taahhüdü hakkında aşağıdaki hususu Ekselânsları'na bildirmekle şeref duyarım.
Brüksel Andlaşması'nı tâdil eden ve tamamlayan Protokol ile buna ilişkin Protokoller ve Ekleri Yüksek Âkid Taraflarca onaylanmadan önce Federal Cumhuriyet/İtalya Hükûmeti, Andlaşma'nın X. maddesine (Eski VIII. madde) uygun olarak, Milletlerarası Adalet Divanı'nın mecburî yargı yetkisini kabul etmeği, Yüksek Âkid Taraflara bu kabule ek olarak sunduğu ihtiyat kayıtlarını bildirdikten sonra, taahhüt etmektedir.
Federal Cumhuriyet/İtalya Hükûmeti, Yüksek Âkid Taraflarla aynı görüşte olarak, Andlaşma'nın X. maddesinin (Eski VIII. madde) 5 fıkrasının, aralarında çıkabilecek anlaşmazlıkları başka yollardan çözümlemeyi öngören anlaşmaların yapılmasına en geniş anlamı ile müsait olduğu ve söz konusu taahhüdün hiçbir suretle, Andlaşma'nın uygulanmasından ve yorumlanmasından çıkacak muhtemel anlaşmazlıkları, başka yollardan çözümlemek amacı ile derhal görüşmelere başlanmasını engellemediği görüşündedir.

SADECE FEDERAL HÜKÛMETİN MEKTUBU

Federal Hükûmet ayrıca, Brüksel Andlaşması'nın anlamının genişletilmesi ile, Andlaşma'nın, Protokolleri'nin ve Ekleri'nin, temel sorunlarda olmayıp, özellikle teknik sorunlarda çeşitli kararsızlıklara ve anlaşmazlıklara yol açacağı görüşündedir. Bu çeşit sorunları düzenleyebilmek için Federal Hükûmet daha basit bir usulün öngörülmesi arzusundadır.
Dolayısı ile, Federal Hükûmet, Yüksek Âkid Tarafların, yukarıda belirtilmiş olan sorunları, daha uygun bir usule varmak amacı ile derhal müzakere etmelerini teklif etmektedir.

FEDERAL HÜKÛMET VE İTALYA HÜKÛMETİ'NİN İKİ MEKTUBUNUN ORTAK BÖLÜMÜ

İşbu bildirinin Hükûmetlerince kabul edildiğini teyit etmeleri ile, Ekselânsları'na müteşekkir olacağım.
Bu şekilde başlamış olan Mektupların teatisi, Brüksel Andlaşması'nı tâdil eden ve tamamlayan Protokol'ün, söz konusu Protokol'ün IV. maddesi 1 fıkrası gereğince, bir eki olarak kabul edilecektir.

6. FEDERAL CUMHURİYET VE İTALYA HÜKÜMETLERİ TARAFINDAN, GÖNDERİLEN MEKTUPLARA BRÜKSEL ANDLAŞMASI'NI TÂDİL EDEN VE TAMAMLAYAN PROTOKOL'ÜN İMZALAYICISI DİĞER HÜKÛMETLERİN VERDİKLERİ CEVAP

Ekselânsları'nın ... tarihli bildirisini aldığımı ve (İLGİLİ HÜKÛMET)in Federal Almanya Cumhuriyeti/İtalya'nın Brüksel Andlaşması'nın X. maddesi (eski VIII. madde) gereğince, Yüksek Âkid Taraflara kabul belgesine ek olarak sunduğu ihtiyat kayıtlarını bildirdikten sonra, Milletlerarası Adalet Divanı'nın mecburî yargı yetkisini kabul taahhüdünde bulunduğunu kaydetmiş olduğunu bildirmekle şeref duyarım.
(İLGİLİ HÜKÛMET'İN), Andlaşma'nın X. maddesinin (eski VIII. madde) 5. fıkrasının, Ekselânsları'nın bildirisinin üçüncü paragrafında belirtildiği şekilde yorumladığını teyit ederim.

SADECE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ HÜKÛMETİNE CEVAP VERİLEN BÖLÜMÜ

Ekselânsları'nın bildirisinin dördüncü ve beşinci paragrafları ile ilgili olarak (İLGİLİ HÜKÛMET), Yüksek Âkid Tarafların, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti'nce işaret edilen muhtemel anlaşmazlıkların çözümlenmesi amacı ile daha uygun bir usulün bulunması için vakit geçirmeden müzakerelere girişmeleri konusundaki Federal Cumhuriyet Hükûmeti'nin teklifini kabul etmektedir.

İKİ HÜKÛMETE GÖNDERİLEN CEVAP BÖLÜMÜ

Bu mektuplar teatisinin Brüksel Andlaşması'nı tâdil eden ve tamamlayan Protokol'e, söz konusu Protokol'ün IV. maddesi 1. fıkrası gereğince, ek teşkil etmesinde de mutabıktır.

7. SİLÂH ÜRETİMİ VE STANDARDLAŞTIRILMASINA İLİŞKİN KARAR (21 EKİM 1954 DE DOKUZ DEVLET KONFERANSI'NDA KABUL EDİLMİŞTİR)

Belçika Krallığı, Fransa Cumhuriyeti, Federal Almanya Cumhuriyeti, İtalya Cumhuriyeti, Lüksemburg Büyük Dukalığı, Hollanda Krallığı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Hükûmetleri;
Ortak savunmaya tahsis edilmiş kuvvetlerinin etkinliğini azamî hadde çıkarma tasasını duyarak;
İmalâtın rasyonel bir şekilde düzenlenmesi sayesinde elde ettikleri silâhlanma kredilerini en iyi şekilde kullanma isteğinde bulunarak;

Bu bakımdan silâhların ve silâh parçalarının standartlaştırılmasının taşıdığı önemi kaydederek; yedi devlet veya aralarından bazıları arasında bu yolda yapılacak anlaşmaları kolaylaştırmak isteğinde bulunarak;
1. 1 Ekim 1954 de Fransız Hükûmeti tarafından sunulan talimat projesini ve daha sonra silâhların imalâtı ve standartlaştırılması ile ilgili sorunda sunulabilecek belgeleri incelemek için bir çalışma grubunun kurulması ile ilgili Londra Konferansı'nın kararını hatırlatmışlar.
2. Talimat projesi ve yukarda belirtilen diğer belgeleri incelemekle yükümlü ve Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Federal Almanya Cumhuriyeti ve İngiltere temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubunu Batı Avrupa Birliği Konseyi'ne teklifler sunması amacı ile, 17 Ocak 1955 de Paris'de toplamağa karar vermişlerdir.

IV. KUZEY ATLANTİK KONSEYİ

1. FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASI'NA KATILMASI İLE İLGİLİ PROTOKOL METNİ (EK 9, SAYFA 284 DE)

2. LONDRA KONFERANSI NİHAİ SENEDİNİN IV. BÖLÜMÜNÜN UYGULANMAĞA KONULABİLMESİ İÇİN KONSEY KARARI

KUZEY ATLANTİK KONSEYİ :

1. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın yapısı ile Avrupa'nın ortak savunma sistemini güçlendirmek gereğini kabul ederek ve üye ülkelerin savunma çabalarının karşılıklı inceleme şartlarını belirtme isteğini duyarak;
2. Şu hususları hatırlatmaktadır :
a. Üye Devletlerin savunma çabalarına tahsis etmek niyetinde oldukları kaynaklar ile Kuzey Atlantik bölgesinin savunmasına Üye Devletler'in tahsis ettikleri kuvvetlerin seviyesi, terkibi ve niteliği, karşılıklı yardım da dikkate alınarak, kuvvet hedeflerinin ortaklaşa tespit edilebilmesi için, Kuzey Atlantik Anldaşması Teşkilâtı'nın Yıllık İnceleme çerçevesi içinde her yıl ortak bir incelemeye konu olmaktadır.
b. Üye Devletlerin savunma harcamaları ile, Yıllık İnceleme çerçevesi içinde öne sürülmüş tavsiyelere ne dereceye kadar uyulduğu, yıl içinde muntazam aralıklarla yapılan incelemelere konu olmaktadır.
3. Batı Avrupa Birliği'nin kuvvetlerle ilgili anlaşma hükümlerini kabul etmektedir ve Batı Avrupa Birliği üyelerinin, Avrupa Kıt'ası üzerinde NATO Kumandanlığı'na bağladıkları ve söz konusu anlaşmada azamî sayılarının belirtildiği kuvvetler hakkında, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın Yıllık İncelemesi sırasında söz konusu anlaşmada tespit edilen seviyenin aşılması ile ilgili tavsiye edilen artışı yapmayı kabul etmesinin ya Batı

Avrupa Birliği Konseyi'nde veya Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nda beyan edilmiş Batı Avrupa Birliği üyelerinin oybirliğini gerektireceğini kararlaştırmaktadır.

4. Avrupa Müttefik Kumandanlığı bölgesi içinde yer alan bütün kuvvetlerin Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı'nın veya diğer uygun bir NATO Kumandanlığı'nın emrine verileceğini ve Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın askerî makamlarının genel yönetimine tâbi tutulacaklarını kararlaştırmaktadır. Denizaşırı toprakların savunmasına tahsis edilmiş ve Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın millî kumandaya bağlı kalmasını kabul ettiği veya edeceği kuvvetler bunun dışındadır.

5 Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın bu konuda ilgili talimatları gözönünde tutarak, Üye Devletler'e, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın emrine sokmaksızın Avrupa Müttefik Kumandanlığı ortak savunma bölgesi içinde tutmak niyetinde oldukları kuvvetler hakkında Konsey'e bir rapor sunmaları konusunda çağrıda bulunmaktadır; bu birinci raporda, bu kuvvetlerin Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'na bağlanmayışın sebepleri izah edilecektir.

Daha sonra, değişiklikler teklif edilmiş ise, Kuzey Atlanik Andlaşması Teşkilâtı'nın Yıllık İnceleme çerçevesi içinde, Atlantik Konseyi'nin aldığı kararlar, ilgili NATO Kumandanlığı'na bağlanacak kuvvetler ile millî kumandaya bağlı kalacak kuvvetlerin niteliği ve sayısı konusunda geçerli addedilecektir.

6. Batı Avrupa Birliği çerçevesi içinde, bu Teşkilât'ın üye ülkelerinin kıta üzerinde bulunduracakları iç güvenlik ve polis kuvvetleri hakkında aktedilmiş anlaşmaların Kuzey Atlantik Konseyi'nin bilgisine sunulacağını dikkate almaktadır.

7. Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı emrinde bulunan Avrupa Müttefik Kumandanlığı bölgesindeki savaş kuvvetleri ile ilgili olarak, ortak savunma çabasına azamî etkenliği kazandırmak amacı ile şu hususları kararlaştırmaktadır :

a. Bütün Kuvvetler'in yayılması, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın stratejisine uygun olacaktır;
b. Kuvvetler'in yerleştirilmesi, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın ilgili millî makamlarla danıştıktan ve onlarla mutabakata vardıktan sonra tespit edeceği, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın harekât plânına uygun olacaktır;
c. Avrupa Müttefik Kumandanlığı bölgesi içinde Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın emri altındaki Kuvvetler, Kuzey Atlantik Konseyi'nin siyasî talimatta bulunduğu ve bunları normal yollarla ilettiği haller dışında, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın onayı olmaksızın geri çekilemez.

8. Şu hususları kararlaştırmaktadır :

a. Ordu grubu kademesindeki kuvvetler birliği ve taktik hava kuvveti muhafaza edilecektir;
b. Savaş destek birliklerinin gücü ve ordu kademesinde lojistik desteğin teşkilâtlandırılmasının önemi bakımından, bu kademede ve hava kuvvetlerine tekabül eden kademede kaynaşma, askerî etkenlik bakımın-

dan bir engel olmadığı takdirde, aynı sektörde harekâtta bulunan ve ortak görev gören çeşitli milletlere mensup birlikler için geçerli olacaktır;

c. Kuvvetler'in sayısı, yerleşmesi ve lojistik desteği gözönünde tutularak, askerî etkenlik şartlarının müsait olduğu durumlarda, gerek Kara Kuvvetleri'nde gerek Hava Kuvvetleri'nde daha alt kademede kaynaşma, azamî derecede gerçekleştirilmeğe çalışılacaktır;

d. Ortaklaşa finanse edilen kategorilerin arttırılması, özellikle bu tedbirlerin alınmasını sağlayacak enfrastrüktür konusunda, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın askerî makamları tarafından Kuzey Atlantik Konseyi'ne tekliflerde bulunulacaktır.

9. Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın, Avrupa'daki kumandasını daha iyi şartlar içinde uygulamasını mümkün kılacak araçları sağlayabilmesi için, kumandası altında bulunan kuvvetlerin lojistik desteği konusunda yetkileri ile sorumluluklarını arttırmağı kararlaştırmıştır.

10. Arttırılmış bulunan bu yetkiler ile sorumlulukların kendisine şu hakları verdiği görüşündedir :

a. İlgili millî makamlarla birlikte, lojistik kaynak (1) ihtiyaçlarını tespit etmek;

b. İlgili millî makamlarla birlikte bunların coğrafî dağılımını tâyin etmek;

c. İlgili millî makamlara danışarak, bu birliklerin teşkili; donatımı ve bakımı için lojistik öncelikleri tespit etmek;

d. Yetkili makamlarca emrine tahsis edilmiş lojistik destek unsurlarının kullanımını, ihtiyaçlarını gidermek amacı ile yönetmek;

e. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın ortak altyapı tesisleri ile millî makamlarca emrine tahsis edilmiş millî tesislerin, lojistik amaçlarla, kullanımını koordine etmek ve denetlemek.

11. Yedek birlikler ve Avrupa Müttefik Kumandanlığı bölgesi içindeki bu Kuvvetler'in lojistik desteği de dahil olmak üzere, SACEUR'un kumandasına bağlanmış kuvvetlere ait gerekli bilgilerin elde edilmesi ve ilgili makamlara iletilebilmesi için bu kuvvetlerin etkenlik seviyesi, silâhlandırılması, donatımı, ikmâli, lojistik araçlarının teşkilâtlandırılması ve yerleşmesi konularında raporlar istemek ve kumanda bölgesi içinde gerekli gördüğü yerlerde teftişlerde bulunmak üzere Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın yetkilerini genişletmeyi kararlaştırmıştır.

12. Üye Devletler'e, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın bu amaçla istediği raporları kendisine sunma ve Avrupa Müttefik Kumandanlığı Bölgesi içinde gerekli gördüğü kuvvet ve lojistik destek teftişlerini kolaylaştırma çağrısında bulunmaktadır.

13. Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın barış dönemindeki yetkilerinin sadece Kumandası altındaki kuvvetlerin kaynaşmış kuvvet şeklinde teşkilâtlandırmaktan ibaret olmayıp bunların eğitim ve öğretimini de kapsadığını teyit etmektedir. Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı, bu alanda, barış döneminde kumandasına bağlanmış bü-

(1) «Lojistik kaynak» tan, savaş harekâtını sürdürmek için gerekli bütün araçlar, gereçler, tesisler anlaşılmalıdır.

tün millî kuvvetlerin üst seviyede öğrenimini doğrudan doğruya denetler. Üye Devletler, Avrupa Müttefik Kumandanlığı Bölgesi içinde bulunan kuvvetler ile bu Kumandanlığa bağlanmak üzere ayrılmış ihtiyatların öğrenimini denetlemesi için kendisine kolaylıklar göstermelidir.

14. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın askerî makamlarını, Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı'nın Batı Avrupa Birliği Teşkilâtı Konseyi'ne, Avrupa Kıt'ası üzerinde bulunan Batı Avrupa Birliği üyesi Devletler'in Kuvvetleri hakkında raporlardan edinilen ve 11 ve 12. fıkralarda belirtilen teftişlerden sağlanan bilgileri Konsey'in yukarda 3. fıkrada öngörülen özel anlaşma ile tespit edilen sınırlamalardan emin olabilmesi için kendisine sunacak olan yüksek rütbeli bir subayı ataması için gerekli tedbirleri almalarından yükümlü tutmaktadır.

15. İşbu kararnamenin anlamı bakımından, «Avrupa Müttefik Kumandanlığı Bölgesi» deyiminin Kuzey Afrika'yı kapsamadığı hususunda mutabakata varmaktadır. Bu kararname, hiçbir suretle Birleşik Devletlerle İngiltere'nin Akdeniz'deki kuvvetler statüsünü değiştirmez.

16. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın Askerî Komitesi'ne, Kuzey Atlantik Konseyi'nin yukarda tanımlanmış hedef ve ilkelerini gerçekleştirmek için direktiflerinde gerekli değişiklikleri yapması talimatını verir.

3. DÖRTLER VE DOKUZLAR KONFERANSLARI'NIN SONUÇLARINA İLİŞKİN KARAR

Kuzey Atlantik Konseyi tarafından 22 Ekim 1954 de kabul edilmiştir.

KUZEY ATLANTİK KONSEYİ :

Londra Konferansı'ndan çıkan bütün anlaşmaların, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı üyesi bütün devletleri doğrudan doğruya veya dolayısı ile ilgilendiren genel bir nizamnamenin parçası olduğunu ve dolayısı ile Konsey'e bilgi edinilmek veya karara varmak üzere sunulduğunu kabul ederek;

Konsey'e bildirilen Protokol'de belirtildiği şekilde Federal Cumhuriyet'te işgal rejiminin son bulması için bir yanda Birleşik Devletler, Fransa ve İngiltere Hükûmetleri öte yanda Federal Almanya Cumhuriyeti arasında aktedilmiş anlaşmalardan memnunlukla haber almıştır;

Brüksel Andlaşması'na Taraf Devletler'in, Konsey'e sunulan Protokoller ve diğer belgelerle değiştirilmiş ve tamamlanmış bulunan Brüksel Andlaşması'na Federal Almanya Cumhuriyeti ile İtalya'yı katılmağa davet etmelerinden memnunluk duyar ve işbu kararname ile Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı'nın faaliyeti ile ilgili olan Protokol ve belgelerin hükümlerine muvafakat eyler;

Avrupa Birliği yolunda önemli bir aşama olan Brüksel Andlaşması'nın genişletilmiş olmasından memnunluk duyar ve Batı Avrupa Birliği ile At-

lantik Topluluğu'nun güvenlik ve refah alanında esasını teşkil eden Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı arasında en yakın işbirliğinin teessüs edeceği inancını belirtir; 29 Eylül 1954 de Londra'da Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı, Kanada Dışişleri Bakanı ve İngiltere Dışişleri Bakanı tarafından, İngiltere'nin Avrupa Kıt'ası üzerindeki kuvvetlerinin muhafazasına dair beyanlarını dikkate alır;
İttifak'ın güçlenmesine ve hür dünya birliğine kesin bir katkıda bulunan bu anlaşmalar bütününün olumlu bir şekilde sonuçlanmasından duyduğu derin memnunluğu belirtir.

4. KATILMA KARARI

KUZEY ATLANTİK KONSEYİ

Federal Almanya Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından Londra'da 3 Ekim 1954 tarihinde yapılan beyanatı (Ek A) ve aynı vesileyle Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Fransız Cumhuriyeti Hükûmetleri tarafından yapılan mütekabil beyanatı (Ek B) memnunlukla karşılayarak.
Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf diğer Devletlerin temsilcilerinin, üç Devlet'in yukarda belirtilen beyanatına hükûmetleri adına iştirak ettikleri hususunda bugün yaptıkları beyanları memnunlukla kaydeder.

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ HÜKÛMETİ'NİN BEYANI

Federal Almanya Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun bir siyaset izlemeği ve Yasa'nın II. maddesinde tanımlanan yükümlülükleri kabul ettiğini beyan eder.
Kuzey Atlantik Andlaşması'na ve Brüksel Paktı'na dahil olması münasebetiyle Federal Almanya Cumhuriyeti her iki Andlaşma'nın tamamiyle savunucu niteliği ile bağdaşmayan her türlü hareketten kaçınacağını beyan eder.
Federal Almanya Cumhuriyeti Almanya'nın birleşmesini özellikle Almanya ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bugünkü sınırlarının değiştirilmesini temin için kuvvete başvurmayacağını ve Federal Almanya Cumhuriyeti ile diğer Devletler arasında çıkabilecek bütün anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözümleyeceğini beyan eder.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ, FRANSA VE BİRLEŞİK KRALLIK, HÜKÛMETLERİ'NİN ORTAK BEYANLARI

Amerika Birleşik Devletleri, Fransa Cumhuriyeti ve Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Hükûmetleri,

Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun olarak barışın güçlendirilmesi çabasında bulunma kararlılığı ile ve Yasa'nın II. maddesine tanımlanan yükümlülükleri özellikle dikkate alarak aşağıdaki hususları kabul etmektedirler :

(i) Milletlerarası barış, güvenlik ve adaletin tehlikeye düşmiyeceği biçimde milletlerarası alandaki anlaşmazlıklarını barışçıl yollardan çözümlemek;

(ii) Milletlerarası ilişkilerinde, her Devlet'in toprak bütünlüğüne ve siyasî bağımsızlığına karşı tehditten veya kuvvet kullanımından ya da Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmıyacak herhangi bir hareketten kaçınmak;

(iii) Birleşmiş Milletler'in, Yasa'ya uygun olarak teşebbüs edeceği her harekete gerekli yardımda bulunmak ve Birleşmiş Milletler'in önleyici ya da zorlayıcı tedbir aldığı herhangi bir Devlet'e hiçbir yardım sağlamamak;

(iv) Milletlerarası barış ve güvenliğin gerektirdiği durumlarda, Birleşmiş Milletler'e üye olmayan Devletler'in Yasa ilkelerine uygun olarak hareket etmelerini sağlamak.

Birleşmiş Milletler'in hedef ve ilkelerine olan inançlarını teyit ettikleri ve bütün halklar ve hükûmetlerle barış içinde yaşama arzusunu belirttikleri ve milletlerarası alandaki anlaşmazlıklarını Yasa ilkelerine uygun olarak barışçıl yollardan çözümlemek ve bu ilkelere uygun olarak, milletlerarası ilişkilerinde tehdit ya da kuvvet kullanımından kaçınmak taahhüdünde bulundukları Kuzey Atlantik Andlaşması'nın niteliğinden doğan Atlantik İttifakı'nın tamamiyle savunucu niteliğini gözönünde tutarak;

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin, 3 Ekim 1954 tarihindeki beyanı ile, Birleşmiş Milletler Yasası'nın 2. maddesinde tanımlanan yükümlülüklerini kabul ettiğini ve Almanya'nın birleşmesini veya Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bugünkü sınırlarını değiştirmeyi temin için kuvvet kullanmama ve Federal Cumhuriyet ile diğer devletler arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları barışçıl yollardan çözümleme taahhüdünde bulunduğunu dikkate alarak :

1. Federal Cumhuriyet Hükûmeti'ni, serbestçe ve meşru olarak kurulmuş ve milletlerarası işlerde Alman halkının temsilcisi olarak Almanya adına konuşma yetkisine sahip tek Almanya Hükûmeti olarak telâkki etmektedirler.

2. Federal Cumhuriyet ile ilişkilerinde Birleşmiş Milletler Yasası'nın 2. maddesinde tanımlanmış olan ilkelere uygun olarak hareket edeceklerdir.

3. Almanya ile eski düşmanları arasında, bütün Almanya'yı kapsayan ve devamlı bir barışın temellerini atan bir barış andlaşmasının serbestçe yapılması, siyasetlerinin başlıca bir hedefi olarak kalmaktadır. Almanya hudutlarının kesin olarak sınırlanması bu andlaşmanın sonuçlanmasına bağlıdır.

4. Tamamiyle hür bir Almanya'nın barışçıl yollardan kurulması siyasetlerinin temel hedeflerinden biridir.

5. Berlin'in güvenliği ve refahı ve üç Devlet'in bu şehirdeki durumlarının muhafazası bu Devletler tarafından, bugünkü milletlerarası durum içinde,

hür dünya barışının başlıca unsurları olarak telâkki edilmektedir. Dolayısı ile, sorumluluklarının gerektirdiği sürece, Berlin toprakları üzerinde Silâhlı Kuvvetler bulundurmağa devam edeceklerdir. Dolayısı ile yeni baştan, Berlin'e, nereden gelirse gelsin, yapılacak bir saldırıyı kendi kuvvetlerine ve kendilerine karşı yöneltilmiş bir saldırı olarak addedeceklerini beyan ederler.

6. Birleşmiş Milletler Yasası ilkelerinin ihlâl edilerek, Atlantik İttifakı'nın bütünlüğünü ve birliğini ya da savunma hedeflerini haleldar edecek her türlü kuvvete başvurmayı barışa ve güvenliklerine karşı yapılmış bir tehdit olarak addedeceklerdir. Böyle bir harekete teşebbüs edildiği takdirde, üç hükûmet kendileri bakımından böyle bir ihlâlden suçlu bulunan hükûmeti, Kuzey Atlantik Andlaşması ile Protokollerinde öngörülen her türlü teminat ve askerî yardım hakkını kaybetmiş olarak telâkki edeceklerdir.

7. Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı üyesi diğer Devletleri bu beyana katılmağa davet edeceklerdir

EK 11

ÜÇLER KOMİTESİ RAPORU'NUN METNİ : NATO'DA ASKERÎ OLMAYAN ALANDA İŞBİRLİĞİ

13 Aralık 1956 da Kuzey Atlantik Konsey'inde kabul edilmiştir

BÖLÜM I.

GENEL GİRİŞ

1. Kuzey Atlantik Konseyi'nin Mayıs 1956 tarihli toplantısında kurduğu askerî olmayan alanda işbirliği konusundaki Komite «Askerî olmayan alanlarda NATO ülkeleri arasındaki işbirliğini düzenlemek ve geliştirmek ve Atlantik Topluluğu içindeki birliği arttırmak amacı ile Konsey'e tavsiyelerde bulunmak» ile görevlendirilmiştir.

2. Komite, bu görevi gereğince yerine getirebilmek için, özellikle milletlerarası durumun bugünkü gelişmesini gözönünde tutarak, İttifak'ın hedef ve ihtiyaçlarını yeni baştan incelemek ve tanımlamak ve İttifak'ın dayanışmasını, tutarlılığını ve birliğini güçlendirecek tavsiyelerde bulunmak zorunda olduğu görüşündedir.

3. Komite, bugün sunmakta olduğu raporun ve tavsiyelerin, İttifak'ın tamamiyle savunucu ve yapıcı hedeflerinin NATO üyesi olmayan ülkeler tarafından daha iyi anlaşılmasına yarayacağı ve milletlerarası gerginliği hafifletici bu tedbirlerin kabul edilmesini kolaylaştıracağı ve teşvik edeceği ümidindedir.

4. Müttefiklerarası ilişkiler de ciddî gerilimlere tâbi olmuştur. İşbu rapor, Üçler Komitesi'nin toplantıları ve Eylül ayındaki hükûmetlerarası danışmalar sırasında esas bakımından hazırlanmıştır. Daha sonra meydana gelmiş olaylar, Atlantik Topluluğu üyeleri arasındaki birliğin artmasının ortak menfaat sorunları konusunda, uygun zamanlarda, derinlemesine danışmalarda bulunmak suretiyle siyasetlerinde bir âhenk kurmalarının mümkün olabileceği yolunda Komite'nin inancını kuvvetlendirmiştir. Aksi takdirde, hürriyet dâvasına bunca hizmet etmiş ve ilerlemesine o derece gerekli olan NATO içindeki işbirliği tehlikeye düşmüş olur.

5. Sağlam bir yapının kurulmasını tek mümkün kılan NATO temeli, üyelerinin, ortak saldırıyı hepsine karşı yapılmış addetmeleri ve buna ortak bir eylemle cevap vermeleri konusundaki siyasî taahhüde dayanmaktadır. Bu taahhüdün önemini, özellikle bunun hatırlanması tehlikesinin azaldığı dönemlerde, küçümsemek eğilimi gösterilmektedir.

6. Ortak savunma amacı ile yapılmış bu siyasî taahhüt, üye ülkelerin dış politikalarının ve savunmalarının temel taşı olduğundan NATO sağlam bir temele dayanmaktadır. Tabiatiyle, siyasî ya da stratejik duruma ve barı-

şın tehdidinin niteliğine ve geliş yönüne göre bu yükümlülükten sıyrılma imkânları değişebilir. Stratejik plânlara ve politikalara getirilebilecek değişiklikler ne olursa olsun NATO'nun zayıflamasına ister istemez yol açmamalı ve üyelerin Teşkilât'a ve birbirlerine karşı duydukları güveni sarsmamalıdır. Aynı zamanda -ki bu temel bir şarttır- herbir üyenin Andlaşma'yı imzaladığı sırada yapmış olduğu taahhüdü yerine getirme irade ve imkânlarına sahip olması gereklidir, yâni saldırıya karşı ortak eyleme tam olarak katılmalıdır. Ayrıca, önceki olayların göstermiş olduğu gibi, önceden ortak bir tartışmada bulunmadan, birliği bozacak şekilde, bir ülkenin politika ve siyasetinde değişiklik yapılmamalıdır.

7. Böylece, NATO'nun sağlam temeller üzerinde gelişebilmesi için, herşeyden önce, bütün üyelerinin ortak savunmaya katılmakla ilgili siyasî taahhütlerini kayıtsız kabul etmeleri ve herbirinin bir saldırı halinde ortaklarının bu taahhüde bağlı kalacaklarına güvenmeleri gerekir.

8. Saldırıyı caydırmak ve dolayısı ile taahhüdümüzün hatırlatılması gereğini duymamak imkânına en çok bugün sahibiz.

9. Bununa birlikte, İttifak'ın dayanışmasına ve gücüne dayanan saldırıyı caydırma görevini NATO ancak, üyeleri arasında, siyasî ve iktisadî alanlardaki işbirliğine dayanan sıkı ilişkiler olduğu takdirde gerçekleştirebilir. Müttefiklerinin menfaatlerinden habersiz oldukları üyelere sahip bir ittifak, siyasî veya iktisadî anlaşmazlıkların bozacağı ve bir saldırıyı caydırma ya da püskürtmede etkili olmıyan bir ittifak olacaktır. Son olaylar, bunu her zamankinden çok doğrulamıştır.

10. NATO içindeki birliği ve karşılıklı anlayışı güçlendirici araçları aramak için, Teşkilât'ın kökenini ve hedeflerini hatırlatmak yararlı olacaktır.

11. 1949 yılında Washington'da imzalanmış olan Andlaşma, Sovyetler Birliği ile müttefiklerinin kuvvetlerinin saldırı endişesine karşı ortak bir tepki idi -tamamiyle millî bir tepkinin güvenliğimizi teminat altına almadığını öğrenmiştik-. Yunanistan'a yapılan tehdit, Çekoslovakya'ya el konulması, Berlin ablukası ve Yugoslavya'ya yapılan baskılar, bunların da birer saldırı aracı olduğunu göstermiştir.

12. NATO'nun kökeninde endişe yatmaktaysa da bilinçli olarak ya da olmayarak- bu atom çağında, mesafelerin gittikçe önemsiz olduğu bir dünyada, Atlantik ve Batı Avrupa uluslarını tamamiyle savunucu amaçlarla biraraya getirmenin zamanı geldiğini ve karşılıklı korunmamız için ulusal egemenlikleri biraraya getirmenin genel olarak ilerlemeye ve işbirliğine katkıda bulunacağını anlamıştık. İlgili hükûmetler ile halklar, bu büyük birleşmenin hem doğal, hem de istenilir olduğunu ve tehdit edenler tarafından imha edilmek istenen kültürel geleneklerinden, hür müesseselerden ve demokratik kavramlardan oluşan bu topluluğun, sadece bu müesseseleri korumak için değil fakat geliştirmek için birleştirilmesi gerektiğini anlamışlardı. Özetle, anî bir tehlike konusundaki bilinç Atlantik Topluluğu kavramı ile perçinleşiyordu.

13. Tabiatiyle bu nitelikte bir duygu, NATO'nun kuruluşuna yol açan kesin unsur olmadığı gibi başlıca saiki de olmamıştır. Bununla birlikte, kuruluşuna yol açan buhran geçtikten sonra NATO'nun gelişmekte devam edeceği ümidini doğurmuştur.

14. Bu ümit, Andlaşma'nın giriş kısmı ile II ve IV. maddelerinde belirtilmiştir. Şekil itibariyle sınırlı olan fakat bu büyük Atlantik Topluluğu tasarısını içeren bu iki maddenin sokulması, NATO'nun askerî ittifak'tan öteye bir şekil alması gerektiği inancı ile sağlanmıştır. NATO'nun, bu amaca ulaşmadığı takdirde, her zamankinden çok ihtiyaç duyulsa bile kendisini yaratan buhranın geçmesi ile yok olması endişesini yansıtmaktadırlar.

15. Böylece, daha NATO'nun kuruluşu sırasında, savunma alanında işbirliği en ivedi ve birinci derecede gereklilik ise de bu işbirliğinin yeterli olmadığı anlaşılmıştı. Aynı şekilde, Andlaşma'nın imzalanışından sonra, çağımızda güvenliğin askerî sorundan öteye bir sorun olduğu anlaşılmıştır. Siyasî danışmaların ve iktisadî işbirliğinin geliştirilmesi, kaynakların değerlendirilmesi, halkların eğitiminin ve anlayışının geliştirilmesi... bütün bunlar bir ulusun ya da İttifak'ın güvenliği için bir zırhlı birliğin kurulmasından ya da bir ordunun donatılmasından çok daha önemli olabilir.

16. Bununla birlikte, güvenliğin bu iki yönünü -sivil yön ile askerî yönüster millî, ister milletlerarası alanda olsun birbirinden tamamiyle ayrı iki sorun olarak addetmek tehlikelidir. Belki NATO bu karşılıklı bağımlılığı tam olarak henüz kabul etmemiştir ya da belki, İttifak'ın güçlü ve devamlı olması için sivil ve askerî unsurları arasında gerekli olan bu bağı kurmak için yeterince çaba sarfetmemiştir.

17. Ne var ki, Atlantik ülkelerinin siyasî ve iktisadî alanlardaki işbirliği -ve özellikle birleşmesi- bir günde ve tek bir beyanat ile gerçekleştirilemez; bu uzun bir yaratma süreci içinde ve millî kademede siyasî ilkelerin yasalaşması ve alışkanlıkların, geleneklerin, emsallerin oluşması ile yaratılabilir. Bu sürecin yavaş ve tedrici olması çok daha iyidir. Belki de istediğimizden yavaş olacaktır, ama muntazam ve emin olduğu takdirde bundan memnunluk duymalıyız. Bunun böyle olması için, üye ülkelerin hükûmetlerinin, en güçlü olanlarından başlamak üzere, NATO ile ve NATO aracılığı ile ortak askerî savunmadan daha geniş bir alanda işbirliğinde bulunmağa hazır olmaları gereklidir.

18. Her ne kadar NATO ülkeleri, askerî olmayan alanlarda çeşitli işbirliği örnekleri göstermişler ve çeşitli milletlerarası kurumlarda en faal ve yapıcı üyeler arasında bulunmakta iseler de, NATO bu alanda ve özellikle iktisadî sorunlarda teşebbüse geçmekte tereddüt etmiştir. Üyeleri, haklı olarak, görevlerinin birbirine karışmasından çekinmişler ve bu yolda yapılabileceğin en iyisini diğer milletlerarası kurumlar için de gerçekleştirmeğe çalışmışlardır.

19. Bununla birlikte, NATO üyeleri son olarak, Stalin'in ölümünden sonra Sovyetler'in taktiğinde ve politikasında meydana gelen değişikliklerin ve Doğu Avrupa'da meydana gelen karışıklıkların yankıları açısından Teşkilât'ın hedef ve ihtiyaçlarını yeniden gözden geçirmişlerdir.

20. Bu değişiklikler hiçbir surette ortak bir savunma gerekliliğini azaltmamış, fakat NATO'yu özellikle askerî olmayan nitelikte ek bir sorun ile karşı karşıya bırakmıştır. NATO, meydana gelen olayların niteliği konusunda yanılmamalıdır. Sovyetler'in yeni politikalarının önemli bir gösterisi olan rekabetçi birarada yaşama kavramı, Batı uluslarının, özgürlük-

çü bir hava içinde, iktisaden az gelişmiş toplumların kaderini düzenlemek ve bütün ülkelerin kalkınacağı bir çerçeve içinde âdil ve karşılıklı yararı olan bir mübadele sistemini gerçekleştirmek hususunda giriştikleri somut teşebbüslere cevap vermekten ibarettir. Sovyetler Birliği, iktisadî imkânlar ve siyasî yıkıcılık ile bu ülkeleri, komünizmin ağlarına çekmek ve bunlara, bugün Sovyet blokundaki bazı üyelerin kurtulmağa çalıştığı boyunduruğu takmak politikasına yönelmiş görünmektedir. NATO üyeleri, bu çeşit sızmalar karşısında uyanık olmalıdır.

21. Aynı zamanda, Batı Avrupa'ya karşı anî bir askerî saldırı endişesi azalmış bulunmaktadır. Bu gelişme, Sovyet Hükûmeti'nin her çeşit saldırının kesin, sür'atli ve yıkıcı bir cevap göreceğini ve her iki yanda nükleer silâhlarla güdülecek bir savaştan kimsenin muzaffer çıkmayacağını anlamış olmasından doğmaktadır. Sovyetler, askerî olmayan ya da yarı askerî olan metodlara daha fazla yer ayırdıkları için, NATO'nun birarada yaşama örtüsü altındaki sızmalara ve felâket doğurmayacak anlaşmazlıklara etkili bir cevap vermesi için elindeki imkânları gözden geçirmesi gerekir.

22. Bazı sorunlar gittikçe artan bir ivedilikle ortaya çıkmaktadır. 1956 daki yeni konjoktür dikkate alındığında, Teşkilât yeterince çalışıyor mu ? Çalışmıyorsa çözümü nedir ? Çok daha önemli bir başka sorun ortaya çıkmaktadır : Egemen Devletleri bir araya getiren bir kurum, üyelerini sağlam bir şekilde bağlamıyorsa, bunları birbirine bağlayan endişe harcı yok olduğunda yaşama imkânına sahip midir ?

23. Komite bu sorunları, Andlaşma'yı imzaladıkları sırada, hükûmetlerin sahip oldukları hedeflerin değerinden kaybetmediği ve NATO'nun bugün de üyeleri için aynı önemi taşıdığı inancı içinde incelemiştir.

24. Bu hedeflerin, birincisi, evvelce de belirtildiği gibi, saldırıyı caydırmak ya da püskürtmek için yeterli Silâhlı Kuvvetler'e sahip ortak bir eyleme dayanan güvenliktir.

25. Bu hedefe ulaşmak için, birlik ve kuvvetin, 1949 da olduğu kadar bugün de NATO için gerekli olduğu şüphesizdir. Sovyetler taktik değiştirmiş olabilirler. Ancak askerî güçleri ile nihaî hedefleri aynı kalmıştır. Kaldı ki, Doğu Avrupa'daki son olaylar Sovyetler Birliği'nin, bazı hallerde, kuvvet kullanma veya tehdidinde bulunmada tereddüt etmediğini göstermektedir. Dolayısı ile NATO Kuvvetlerinin azaltılmaması ancak niteliğinin ve araçlarının durmadan şartlara uydurulması gerekir. NATO'nun siyasî ve iktisadî alanda güçlendirilmesi, savunma alanındaki işbirliğini tamamlayacak gerekli bir husustur. Ancak bunun, savunmanın yerini almaması gerekir.

26. Son olaylara rağmen, Sovyet yöneticileri, siyasî ve iktisadî eylem ile propagandaya daha fazla yer verebilirler. Ancak böyle bir politikanın önemli askerî güçlerini en modern şekli ile bu diğer alanların temeli olarak muhafaza etmiyeceklerini hiçbir şey doğrulamamaktadır.

27. Gerçekten milletlerarası gerginlikleri hafifletmeğe yönelmiş ise, Sovyetler'in politikasındaki her değişikliği memnunlukla karşılamalıyız. Ancak Komünistlerin başlıca hedefinin NATO'yu zayıflatmak ve lağvettirmek olduğunu unutmamalıyız. Sovyet yöneticilerinin siyasî hedeflerinin

ve müttefiklerinin hedeflerinin hizmetine askerî güçlerini tahsis etmekte devam ettikleri sürece uyanık olmalıyız.

28. Bu, bizi NATO'nun ikinci hedefine -uzun vadeli olan hedef- yâni Ortak Savunma gereğinden daha derin temellere dayanan Atlantik Topluluğu'nun gelişmesine götürür. Böyle bir topluluğun gelişmesi birliklerini pekiştirmek ve özgür demokrasiler olarak ortak değerlerine hizmet etmek isteyen, Atlantik ülkelerinin özgür halkalarının en azından sürekli beraberliğini gerektirir.

29. Bu uzun vâdeli hedefe ulaşabilmek için, muhalif güçlerin veya ilgisizliğin İttifak'ı zayıflatmasını önlemeliyiz. NATO, düşmanlarının tehdidi ile ne yıkılmış, ne zaafa uğramıştır. Bazı üyelerinin atâleti ya da aşırı iyimserliği yüzünden, aralarından bazıları arasındaki uyuşmazlıklar ve ayrılıklar yüzünden veya dar millî görüşler genel menfaate üstün geldiğinden bazan kösteklenmiştir. Bu çeşit güçler önlenemediği taktirde, bunlar İttifak'ın yıkılmasına yol açabilir. Bunlarla mücadele edebilmek için üye ülkelerin, bugüne kadar yaptıklarından daha büyük oranda NATO'dan, danışmalar ve ortak menfaat sorunlarında gerçek ve samimî bir işbirliği için daha fazla yararlanmaları gerekmektedir. Bunun için kararlardan çok kararlılığın, sözlerden çok iradenin önemi vardır.

30. Bununla birlikte, sorunun daha derin kökleri vardır. NATO ülkeleri askerî olduğu kadar siyasî bir tehdit ile karşı karşıyadırlar. Bu tehdit, komünizmin ihtilâlci öğretilerinden doğmaktadır. Komünist yöneticilerin özeni sayesinde yıllardan beri bu öğretiler, hür ve demokratik dünyamız hakkında her yerde yalan tohumlarını ekmiştir. Bu yalanlar karşısında en iyi cevap, kendi kurumlarımızın komünist kurumlara üstün olduğunu ispatlamaktadır. Sözlerimizle olduğu kadar davranışlarımızla da, siyasî ilerlemeden, iktisadî kalkınmadan ve düzenli bir sosyal gelişmeden yana olduğumuzu ve günümüzde esas gericilerin, iktisadî bir öğretiyi ve sert bir politikayı savunmakla hürriyetleri geliştirmek yerine yıkmış olan komünist rejimler olduğunu gösterebiliriz.

31. Kurumlarımız hakkında yayılan yalanların incelenmeksizin kabul edildiklerini ve komünist olmayan bir dünyada bile sistematik bir propagandaya açık olan bazı kişilerin NATO'nun hedeflerini, savunduğu değerleri reddettiklerini unutmamalıyız. Bunlar, NATO'nun Stalin devrinde savunucu ve önleyici bir rol oynamış ise de bugün üyelerinin güvenliği için gerekli olmadığı düşüncesindedirler; «Kolonici» devletlerin, imparatorluklarını ve ayrıcalıklarını savunmak, ırk üstünlüklerini ve Birleşik Amerika yönetiminde Atlantik ülkelerinin hegemonyasını sağlamak için kuvvet ve kaynaklarını bir araya koyma aracı olduğu görüşündedirler. Bu düşüncelerin yanlış ve haksız olduğunu bilmemiz, gerçeği ortaya çıkartmak ve bu çeşit suçlamalarla mücadele etmek için NATO'nun ve üye ülkeler hükûmetlerinin ellerinden geleni yapmamaları demek değildir.

32. NATO, üyelerinin tesir ve menfaatlerinin Andlaşma'nın uygulama alanına özgü olmadığını ve bu alanın dışında cereyan eden olayların Atlantik Topluluğu'nun ortak menfaatlerini ağır şekilde haleldar edebileceğini unutmamalıdır. Üye ülkelerin bir yandan kendi aralarındaki ilişkilerini düzenler ve birliklerini güçlendirirken öte yandan tüm milletlerarası top-

luluğun daha geniş menfaatlerini gözetip dünyanın diğer kısımlarındaki politikalarını da uyumlaştırmalıdırlar. Bugün dünyayı bölen sorunların çözümlenmesi, milletlerarası barış ve güvenliğin sağlanması için Birleşmiş Milletler'de ve başka yerlerde çaba sarfetmelidirler.

33. Böyle bir politika izlemekle NATO, sadece Sovyetler'in politikasından doğan tehlike ve endişlerden hareket edecek bir savunma Teşkilâtı olmadığını gösterebilecektir. Birleşmiş Milletler Yasası'nın ilkelerini yaşatmakla milletlerarası topluluğun diğer üyeleri ile işbirliğinde bulunma isteğini ispatlayabilecektir. Endişesinin sadece, soğuk savaşın açık bir anlaşmazlığa dönüşmesini önlemek ve böyle bir felâket olduğunda kendisini savunmak olmadığını ama herşeyden önce bütün ülkelerin özgürlük içinde gelişebilmeleri ve devamlı bir barışın bütün uluslara sağlanabilmesi için siyasî ve manevî teşebbüse geçmek olduğunu gösterebilecektir.

34. Bütün samimî ve iyi niyetli kişiler, özellikle Macaristan olaylarından sonra, Sovyetler'in barışçı teşebbüsleri karşısındaki ihtiyatımızı, uluslararası güven şartlarının mevcut olduğuna inanmadan önce savunma sistemimizi parçalamayı reddedişimizi anlayacaktır. Anlayamıyacakları, böyle bir güven duygusunun yerleşmesi için engelleri kaldırmayı reddetmeğe kalkışmamız olacaktır.

35. Atlantik uluslarının asil ve yapıcı amaçlarla birleşmeleri NATO kavramının ideal ilkesi de budur- son on yıldaki tehlikeler ve bölünmelerden daha derin hususlara dayanmalıdır. Bu birleşme çağdaş olmaktan çok tarihî bir gelişimin sonucudur ve gerçek hedefine ulaşabilmek için onu bu açıdan görmemiz ve bundan sonuçlar çıkartmamız gerekir. Bugün bile sınırlı kalmak yeterli değildir.

36. Bu gelişmeye yol açmış olan tarihî olay, bir devletin kendi imkânları ve millî güçleri ile ne ilerliyebileceği ne de yaşamağa devam edebileceğidir. Kuzey Atlantik İttifakı'nın kurucularının da öngördüğü gibi devletlerin siyasî, iktisadî ve askerî alanlarda karşılıklı bağımlılıkları gittikçe sıklaşan bir milletlerarası birlik ve işbirliği gerektirmektedir. Gerçekten, bazı devletler, durum müsait olduğu zaman, daha büyük bir siyasî ve iktisadî bağımsızlığa sahip olabilir, ancak hiçbir devlet, istediği kadar güçlü olsun, tamamiyle millî bir eylem ile halkının güvenliğini ve refahını sağlayamaz.

37. İşte raporumuzun ve ilerdeki bölümlerde yer alan tavsiyelerimizin temelinde yatan da bu hususdur.

38. Bu tavsiyeleri belirtmek zor olmamıştır. Üye ülkelerin hükûmetleri için, bunları uygulamak çok daha zor olacaktır. Bunun için Atlantik Topluluğu'nun yaşayan ve gelişmiş bir siyasî gerçeğe dönüşmesinin, tamamiyle millî hedefler kadar önemli olduğuna inanmaları gerekir. Bunun için hükûmetlerin bu inancı politikanın uygulama alanına iletme iradesini göstermeleri gerekir.

BÖLÜM II

SİYASÎ İŞBİRLİĞİ

I. Giriş

39. Atlantik Toplumu'nun yaşayan bir gerçek olabilmesi ve ilerlemeler kaydedebilmesi için, NATO ülkeleri arasındaki ilişkilerin karşılıklı güvene ve anlayışa dayanması gerekmektedir.

40. Bu siyasî işbirliğinin kuvvetlendirilmesi, NATO ülkelerinin diğer dost ülkelerle ya da diğer milletlerarası örgütlerle, özellikle Birleşmiş Milletler'le olan bağlarını zayıflatmış olmayacaktır. NATO'ya üye olmak ne yasaklayıcı, ne de ayrıcalıklı bir nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda NATO aracılığı ile Atlantik Toplumu'nun gelişmesi, üye ülkelerin kendi aralarında, örneğin Avrupa ülkeleri çerçevesi içerisinde, daha sıkı ilişkiler kurmalarını önlememelidir. Atlantik işbirliği ile Avrupa Birliği, birbirine karşıt ya da birbiri ile rekabet eden kavramlar değildir; bunlar birbirini tamamlayıcı gerçekleştirmelerde bulunmalıdır.

41. Etkili ve yapıcı bir milletlerarası işbirliği ortak sorunların çözümlenmesinde birlikte çalışma kararlılığının gösterilmesini gerektirir. NATO ülkelerinin güvenlik konusunda ortak çıkar ve kaygıları vardır ve bu da bu görevi kolaylaştırabilmelidir. Ancak bu konudaki başarı, üye devlet hükûmetlerinin kendi politika ve eylemlerinde, İttifak'ın menfaatlerini gözönünde bulundurma derecesine bağlıdır. Bu ise, danışma ve işbirliği ilkesinin kabulüne değil fakat aynı zamanda hükûmet faaliyetleri çerçevesi içinde bu ilkelerin uygulanabilmesine bağlı olmaktadır.

42. NATO'da siyasî -ya da iktisadî- dayanışma ilkesine bağlılığını açıklamak kolaydır. Ancak sözden uygulamaya geçmek daha az kolaydır. Gerekli inanç olmadığı zamanda bunun imkânsız olduğu görülmüştür. Bir ittifak içinde danışmalarda bulunmanın bilgi teatisinin -ki, bu da gereklidirötesinde bir anlamı vardır. Mesele, NATO Konseyi'ni alınmış kararlardan haberli kılmak ya da bu kararlara destekçi aramak değildir. Bu çeşit danışmalar, siyasetlerin hazırlanma safhasında, ülkelerin nihaî tutumu belli olmadan önce, sorunların ortaklaşa tartışılmasını gerektirmektedir. Ancak bu yoldan İttifak'la ilgili sorunları ortak karara bağlamak mümkündür ve bir üye devletinin diğerlerinin görüşünü bilmeden harekete geçmesi de bu yoldan önlenebilir.

II. Dış Politika ile ilgili danışmalar

A. SİYASÎ DANIŞMALARIN NİTELİĞİ VE KAPSAMI

43. Siyasî işbirliğinin geliştirilmesinde danışmanın oynadığı rol 1951 yılında Kuzey Atlantik Topluluğu'nun ilk komitesinde açıkça belirtilmiştir : «Komite, Kuzey Atlantik Andlaşması ülkelerinin dış politikalarının ortak menfaat ile ilgili sorunlarda danışma alışkanlığının genelleştirilmesi ve

daha sıkı bir şekilde koordine edilmesi ile Kuzey Atlantik Topluluğu'nun dayanışmasının önemli bir şekilde kuvvetlendirileceği ve NATO'nun kuruluş gerekçesi olan barışçı amaçlara, üyelerin ayrı ayrı ve hep birlikte daha iyi hizmet etmesine yol açacağı düşüncesindedir. Siyasî alanda bunun anlamı, Kuzey Atlantik hükûmetlerinden, her biri eylem ve karar serbestisine sahip olmakla birlikte Kuzey Atlantik Topluluğu'nun tümünü ilgilendiren siyasetlerin hazırlanışında bilgi teatisi ve danışma yolu ile geniş bir anlaşmaya varılabilmesidir».

«Andlaşma'nın 4 üncü maddesinin de belirttiği gibi, NATO üyelerinin menfaatlerini tehlikeye sokacak olağanüstü durumlarda ve NATO üyeleri için ivedilik ve önemlilik taşıyan sorunlarda taraflar birbirleri ile danışmalarda bulunacaklardır. Ulusal politikaları tespit edebilmek ve tüm NATO ülkelerinin menfaatlerine uygun tedbirleri alabilmek için aktüel sorunlarda da etkili danışmalarda bulunulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Her ne kadar ilgili konularda NATO üyelerini birbirleri ile danışmada bulunmaları gerekiyorsa da bu danışmanın görev olarak Topluluğun en güçlü üyelerine düştüğü de kabul edilmiştir».

44. Bu hususlar beş yıl önce yapılmıştır. Bugün de, her zamankinden fazla kabul edilen bir gerçektir. Bu tavsiyelerin, NATO için sadece sözde kalmadığını belirtmemiz mümkün ise de danışmanın, siyasî durumun ve dünyadaki gidişatın gerektirdiği biçimde Kuzey Atlantik Konseyi'nde geliştirilmediğini de kabul etmek gerekir. Dolayısiyle bugün, danışmanın alan ve kapsamını genişletmek gerekmektedir. Üye devletlerin, NATO danışma usulünü, kendi politikalarının hazırlanması usulünün bir parçası haline getirmeleri önemlidir. Buna uymadıkları takdirde, Atlantik Topluluğu'nun varlığı dahi tehlikeye düşmüş olur.

45. Şunu da hatırlatmakta fayda vardır ki, ortak ve toplu bir tartışma kendi başına ulaşılması gereken bir amaç değil, sadece politikaların düzenlenmesine yarıyan bir araçtır. Atlantik Topluluğu'nun ortak çıkarları her tehlikeye düştüğünde, danışmanın gerekli zamanda ortak tedbirlerin alınmasına ve ortak bir tutumun kararlaştırılmasına yaraması gerekir.

46. Böyle bir anlaşmaya, daha yakın işbirliği ve danışma yolu ile dahi varmak kolay değildir. Buna rağmen Atlantik İttifakı için bu amaca varmada devamlı bir çaba harcanması hayati bir önem taşır, çünkü savunmada dayanışma ile dış politikada bölünme birbiri ile bağdaşmaz.

47. Bu alanda danışmanın bazı sınırlarının olması tabiidir. Bunlar, üzerinde israr edilemiyecek kadar belirlidir. Gerçekte bunların ihmal edilmesinin ya da değiştirilmesinin tehlikesi de azdır. Bunların ortak menfaat gözönünde tutulmayan uygulamaları haklı çıkartmak için mübalâğa edilmesi daha da tehlikelidir.

48. Bu sınırlandırmalardan bir tanesi kesindir. Karar ve eylemle ilgili nihai sorumluluk hükûmetlere aittir. Bir hükûmetin, diğerleri ile danışmada bulunmadan harekete geçtiği son derece vahim durumlar olabilir.

49. Bu sınırlamalardan bir diğeri de, bir danışmayı gerektirecek bütün sorunları ve koşulları önceden tanımlamaktaki zorluktur. Bu zorluk aynı zamanda, sorunların NATO'nun tümünü mü, ya da millî plânda sadece bir ülkeyi mi ilgilendirdiğini ayırmakta ve danışma ile ilgili yükümlülükleri ve

görevleri ayrıntılı olarak tespitte de kendini göstermektedir. Bütün bu konuların olayların ışığı altında düzenlenmesi gerekmektedir. Bu alanda, tecrübe, peşin olarak doğru kabul edilen şeylerden çok daha iyi rehberdir.

50. Esas olan, üye ülkelerin, harekete geçmeden ya da tutumunu ilân etmeden önce, şartların ve olayların gerektirdiği her seferinde İttifak'ın menfaat ve ihtiyaçlarını düşünebilmeleridir. Bu istek ve iradeye sahip olmadıkları takdirde, Konsey'in ya da Konsey'e bağlı komitelerin tüm karar ve tavsiyelerinin pratik bir değeri olamaz.

51. Bu istek ve iradenin var olduğundan hareket eden Komite, danışma konusunda Konsey'in onayına şu ilke ve usulleri sunmaktadır :

a. Üye ülkeler, İttifak için ciddî sonuçlar doğurabilecek bütün olaylar hakkında Konsey'e bilgi vermelidir. Buna basit bir formalite olarak değil ve fakat gerçek bir siyasî danışmaya ulaşabilmek için uyabilmelidirler.

b. Üye ülkelerin hükûmetleri ve Genel Sekreter, tümü ile ulusal bir nitelik taşımayan ve İttifak'ın ortak menfaatini ilgilendiren sorunları Konsey'in incelenmesini teklif edebilmelilerdir.

c. Hükûmetlerden hiç biri İttifak için ya da üyelerden biri için hayatî önem taşıyan sorunlar hakkında, maddî imkânsızlık halleri dışında, ön danışmada bulunmadan kesin bir politika benimsemede ya da siyasî açıklamalarda bulunmamalıdır.

d. Üye ülkeler, millî politikalarında diğer ülkelerin, özellikle doğrudan doğruya ilgili bulunan ülkelerin, NATO'daki danışmalar sırasında, bir görüş birliği ve anlaşma Konsey tarafından kaydedilmemiş olsa dahi, ileri sürdükleri görüş ve menfaatlerini dikkate almalıdırlar.

e. Millî politikaların uygulanışı sırasında her çeşit anlaşma dikkate alınmalıdır. Millî nedenlerden ötürü hükûmetlerden biri buna uymaz ise gerekçesini Konsey'e açıklamalıdır. Konsey'deki tartışmalardan sonra, tavsiyelerden biri kabul edildiği takdirde hükûmetlerin bu tavsiyeye kendi millî politikalarında tümü ile yer vermeleri daha da önemlidir.

B. YILLIK SİYASÎ İNCELEME

52. Danışma usulüne daha da kuvvet kazandırmak için Komite, Dışişleri Bakanlarının bahar toplantılarında İttifak tarafından gerçekleştirilmiş siyasî ilerlemeleri ve yeni hedeflerin tespitini gözden geçirmelerini tavsiye etmektedir.

53. Genel Sekreter, bu tartışmalara zemin, teşkil edecek ve içinde aşağıdaki hususların yer aldığı bir rapor hazırlamalıdır :

a. İttifak'ın karşılaştığı başlıca siyasî sorunlara ait inceleme,

b. Bu sorunlar konusunda üye ülkelerin birbirleri ile ne dereceye kadar danışmada ve işbirliğinde bulundukları,

c. Karşılaşılan güçlüklerin çözümlenebilmesi için ve aynı zamanda yapıcı ve olumlu tedbirlerin alınması için yeni danışmaların gerekli olabileceği bugünkü ve gelecekteki sorunlara değinilmesi.

54. Genel Sekreter'in raporunu hazırlayabilmesi için, üye ülkelerin hükûemtleri Daimi Temsilciler aracılığı ile gerekli bilgileri vermeli ve teknik uzmanlarınki dahil olmak üzere gerekli yardımda bulunabilmelidir.

C. SİYASÎ DANIŞMANIN HAZIRLANMASI

55. Etkili danışmalar, Konsey'in gerek Bakanlar gerekçe Daimi Temsilci seviyesindeki toplantılarının gündeminin özen ile hazırlanmasını gerektirmektedir. Konsey'in incelemesine sunulan siyasî sorunlar, sırası geldiğinde her temsilcinin kendi hükûmetinin tutumu ve diğerlerinin görüşü konusunda bilgi sahibi olabilmesi için, mümkün olduğu kadar önceden incelenip tartışılmalıdır. Gerektiği her seferinde, karar suretleri tartışmalara temel olacak şekilde önceden hazırlanmalıdır. Yukarda bahsi geçen yıllık siyasî inceleme için de bir hazırlık çalışmanın yapılması gereklidir.

56. Siyasî danışma konusundaki sorumluluklarını yerine getirmede, Daimi Temsilcilere ve Genel Sekreter'e yardımcı olmak üzere Konsey'e bağlı bir Siyasî Danışma Komitesi kurulmalıdır. Komite çeşitli delegasyonlarından alınan üyelerden meydana gelecek ve bunlara çeşitli başkentlerden talep edilen uzmanlar yardımcı olacaktır. Komite, Genel Sekreter'ce atanan milletlerarası sekreterlikten bir üyenin başkanlığında toplanacak ve ayrıca aktüel sorunları, örneğin Sovyet politikasının eğilimlerinin incelenmesi gibi sorunları ele alacaktır.

III. Üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi

57. NATO içinde etkili bir siyasal işbirliğinin gelişebilmesi için üye ülkeler arasında ciddî anlaşmazlıkların çıkmasını önlemek ve anlaşmazlık çıktığı takdirde bunu en sür'atli ve tatmin edici bir şekilde çözümlemek büyük önem taşır. Bu anlaşmazlıkların düzenlenmesi, Birleşmiş Milletler Yasası'nın (Madde 33) ve Kuzey Atlantik Andlaşması'nın (Madde 1) hükümlerine göre önce doğrudan doğruya ilgili üye Devletlerin hükümetlerine düşen bir görevdir. İlgililer arasında doğrudan doğruya çözümlenememiş anlaşmazlıkların çözümlenmesine, İttifak'ın yardımcı olabilmesini sağlamak amacı ile Komite, Andlaşma'nın 1 nci maddesi gereğince Konsey'in bir karar almasını tavsiye etmektedir. Buna göre, Konsey :

a. Üye ülkelerin aralarında çıkan anlaşmazlıkları barışçı yoldan çözümlemeleri zorunluluğunu teyit edecektir.
b. İlgililer arasında doğrudan doğruya çözümlenemeyen anlaşmazlıkların, başka bir uluslararası kuruma başvurma gereğinden önce - hukukî ve iktisadî anlaşmazlıklar istisna olup ilgili ihtisas kurumları çerçevesi içinde çözümlenmesi daha yararlı olabilir - NATO içinde dostça çözümlenecek şekilde ele alınmasını beyan edecektir.

c. İttifak'ın dayanışmasını ve etkenliğini tehdit edebilecek sorunlar üzerinde üye devlet hükûmetlerinin ve Genel Sekreter'in dikkati çekme konusundaki hak ve görevlerini teyid edecektir.
d. Anlaşmazlığa düşmüş ülkelere dostça yardım hizmeti teklifinde bulunmada Genel Sekreter'e imkân tanıyacaktır ve ilgililer kabul ettikleri takdirde Genel Sekreter'in soruşturma arabuluculuk, uzlaştırma veya hakemlik hizmetinde bulunmasını kolaylaştıracaktır.
e. Genel Sekreter'in, d maddesinde belirtilen yollara başvurmada, her olayda seçilmek üzere üç Daimi Temsilcinin yardımını istemesine imkân verecektir.

IV. Parlamento Dernekleri ve NATO ülkeleri Parlamento Üyeleri Konferansı

58. NATO'nun en iyi savunucuları arasında, İttifak'ın faaliyetlerinden doğrudan doğruya bilgi sahibi olan ve diğer ülkelerdeki meslektaşları ile görüş teatisinde bulunan parlamento üyeleri yer almaktadır. Parlamento üyelerinin ulusal dernekleri ve NATO Ülkeleri Parlamento Üyeleri Konferansı, NATO'nun kamu oyunda bulduğu desteğin ve üye ülkeler arasındaki dayanışmanın artmasına büyük katkıda bulunmuşlardır.

59. NATO ile Parlamento Üyeleri arasında sıkı ilişkilerin devamı için aşağıdaki tavsiyelerde bulunulmuştur.

a. Genel Sekreter, Parlamento Üyeleri Konferansı'nın emrine NATO Merkezindeki salon ve tesisleri vermeğe devam edecek ve bu toplantıların yapılabilmesi için gerekli yardımda bulunacaktır.
b. Üye ülkelerin Daimi Temsilcileri, Genel Sekreter, NATO'nun yüksek memurları ile kumandanları bu toplantıya dâvet edilmelidir. Böylelikle parlamento üyeleri İttifak tarafından gerçekleştirilen ilerlemeler ve İttifak'ın karşılaştığı sorunlar konusunda bilgi sahibi olacaklar ve tartışmalarının kapsamı genişlemiş olacaktır.

BÖLÜM III

İKTİSADÎ İŞBİRLİĞİ

I. Giriş

60. Siyasî işbirliği ile iktisadî uyuşmazlık bağdaşmaz. Bunun için üye ülkelerin, siyasî alanda olduğu kadar iktisadî alanda da bir arada çalışma isteğini duymaları ve ortak menfaat sorunlarında menfaat birliklerinin bilinci içinde aralarında danışmaya hazır olmaları gerekir.

61. NATO üyelerinin iktisadî alanda ortak menfaatleri, şu hususları yapmalarını gerektirir :

a. İttifak halklarının refah ve güvenini sağlamak ve yeterli bir savunma çabasının gerektirdiği şartları yaratmak için iktisadî durumlarını sağlamlaştıracak ve geliştirecek tedbirleri ferden veya ortaklaşa almaları,
b. Mümkün olduğu kadar mübadele, ödeme, işgücü hareketliliği ve yatırım serbestisini arttırmaları,
c. Halklar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için iktisaden az gelişmiş ülkelere yardım etmeleri,
d. Rekabetçi bir ortamda yaşama şartları altında, refahın artması ve iktisadî ilerleme için hür müesseselerin üstünlüğünü ispatlayacak politikalar izlemeleri.

62. Bu menfaat birliği ve bunun gerektirdiği ortak bir ferdi çaba, NATO üyesi olmayan ülkeler ile sıkı iktisadî ilişkilerin devamına mâni olmamalıdır. Siyasî işbirliği kadar iktisadî işbirliği de İttifak kapsamını aşmalıdır. Aynı zamanda NATO ülkelerinin, her yola başvurarak, özellikle Avrupa üye ülkeleri grupları içinde iktisadî işbirliğini kurmalarında menfaatleri vardır. Bu amaçla alınacak özel tedbirler, temenni edildiği şekilde, -yalnız Atlantik ülkeleri için değil fakat aynı zamanda komünist olmayan bütün dünyanın da istikrar ve refahı için önemli olan- Andlaşma'nın 2. maddesinde yazılı tedbirlere karşıt çıkacağı yerde yardımcı olmalıdır.

II. NATO ve diğer milletlerarası kuruluşlar

63. Andlaşmanın 2. maddesinde belirtilen hedef ve ilkeler büyük önem taşımakla beraber, üye ülkelerin bunları uygulamak için NATO çerçevesi içinde kalmaları gerekli değildir. NATO'nun, iktisadî işbirliği amacı ile kurulmuş diğer milletlerarası teşekküllerin, yerine esasen getirmekte oldukları bir görevi yüklenmesinde Atlantik Topluluğu için bir yarar yoktur ([1]).

([1]) Bu teşekküllerin başlıcaları şunlardır : Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı OECD, (bütün NATO ülkeleri, diğer dört ülke ile birlikte tam ya da ortak üyedir), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması Teşkiâtı, (GATT), Milletlerarası Para Fonu (IMF), Milletlerarası Kalkınma Bankası (IBRD), Milletlerarası Mali Şirket (IFC), ve Avrupa için İktisadî Komisyon da dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler'in çeşitli kurumları. Pek çok NATO üyesi, Asya ülkelerinin iktisadî kalkınması için Colombo Paktı'nda faal bir rol oynamaktadır. Yine üye ülkelerden pek çoğu, teknik yardım programlarının uygulanmasına ve iktisadî kalkınma için Birleşmiş Milletler Özel Fonu (SUNFED) projesinin tartışmasına katılmaktadır.

Kuruluşları bakımından özel görevlerine uymakta olan bütün bu teşekküllerde NATO üyeleri önemli bir rol oynamaktadırlar.

64. Ortak iktisadî faaliyetin gösterildiği ve NATO'nun bir müdahalesini gerektirecek önemde yeni alanların olduğu söylenemez. Nitekim, üye ülkelerin ortak iktisadî menfaatlerine, bu ülkeler arasında ve NATO'dan başka teşekküller çerçevesinde artan bir işbirliği ile daha iyi hizmet edebilir. Bununla birlikte, İttifak için özel bir önem taşıdığı ve özellikle siyasî olaylara yol açtığı, savunma ile ilişkili olduğu veya Atlantik topluluğunun iktisadî durumunu sarstığı her seferinde bu işbirliği NATO'da danışmalarla güçlendirilmelidir. Bu çeşit danışmalar, gerek iktisadî gerek siyasî alandaki bilgi ve görüşlerin NATO'da gelişmiş biçimi ile teati edilmesini gerektirir. İttifak'ın siyasî menfaatlerini ve güvenliğini tehlikeye düşürecek sorunların söz konusu olduğu her seferde, NATO'da yapılan bu danışmalar üye ülke hükümetlerinin ortak bir davranışına yol açmalıdır. Bununla birlikte bu anlaşmanın gerektirdiği tedbirler, normal olarak ya doğrudan doğruya hükûmetlerin kendileri tarafından ya da diğer milletlerarası teşekküller çerçevesi içinde alınmalıdır.

65. Milletlerarası bir kuruluş olarak NATO bu gibi diğer teşekküller ile resmî ilişkiler kurma yollarını aramamalı ve davranış ve eylemleri arasında ahenk kurma işi bu teşekküllerdeki NATO ülkeleri temsilcilerine bırakılmalıdır. NATO üyesi ülkelerin bu teşekküller içinde bir «blok» teşkil etmeleri ne gereklidir ne de temenni edilir. Böyle bir davranış sadece diğer hükûmetlerin dostluğunu kaybettirir. Buna karşılık, NATO için siyasî veya stratejik önem kaydeden sorunlar diğer teşekküllerde söz konusu edildiğinde ve özellikle İttifak'ı bölücü, zayıflatıcı ya da menfaatlerini tehlikeye sokucu teşebbüslerin söz konusu olduğu toplantılardan önce, NATO içinde danışmalarda bulunmak gereklidir.

III. Üye ülkelerin iktisadî politikaları arasında çatışma

66. NATO'nun İttifak için zararlı olabilecek, siyasî veya stratejik tepkileri bulunan iktisadî anlaşmazlıkların çözümlenmesinde büyük yararı vardır. Bu anlaşmazlıkları, diğer teşekküllerde doğrudan doğruya müzakereler veya çok taraflı tartışmalar ile normal olarak düzenlenen iktisadî politika alanındaki uyuşmazlıklardan ayırt etmek gerekir. Teknik bakımdan daha yetkili olan diğer teşekküllerde yer alan tartışmalara NATO'da yer vermenin hiç bir kazancı yoktur. Buna karşılık, her üye ülkenin ya da Genel Sekreter'ın NATO içinde, başka yerlerde gerekli ilerlemelerin kaydedildiği ya da Atlantik Topluluğu'nun hedeflerine varmada çözüm yolunun NATO'daki danışmalarla kolaylaşacağı görüşünde olduğu sorunları ele alabilmesi gerekir. Yukardaki bölümde belirtilmiş olan siyasî anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümlenmesi usulleri, NATO'da bir incelemeyi gerektiren ciddi iktisadî anlaşmazlıklara da uygulanabilmelidir.

IV. Bilim ve teknik alanlarda işbirliği

67. Bilim ve teknik, Atlantik Topluluğu için özel bir önem taşıyan alanlardır. Son on yıl içinde, bilim ve teknik alanlarında ilerlemelerin ulusların güvenliği ve dünyada işgal ettikleri yer bakımından önemli olduğu belli olmuştur. Bu ilerleme, iktisaden az gelişmiş ülkelere karşı kendisine düşen rolü oynamak istediği takdirde, Batı dünyası için de önemlidir.

68. Daha özel olarak, bilim adamlarının, mühendislerin ve teknisyenlerin nitelikleriyle sayılarını hızla artırmak gerekir. Bilim adamları ve teknik personelin seçilmesi, eğitilmesi ve kullanılması milletlerarası olmaktan çok millî bir iştir. Ancak millî hükûmetler de bu konuya müdahalede yalnız değillerdir. Federal yapıya sahip ülkelerde, Devlet ve eyâlet hükûmetleri önemli bir rol oynamaktadırlar ve Atlantik ülkelerinde pek çok üniversite ve yüksek öğretim kurumu, hükûmetlerin ayrıntılı denetimine tabii olmayan bağımsız müesseselerdir. Bununla birlikte, milletlerarası işbirliği ile ilgili tedbirler, üye ülkelerin daha olumlu politikalar gütmelerine ve bazı hallerde, daha yapıcı çözümler aramalarına yardımcı olmada katkıda bulunabilir.

69. Başka teşekküller bu yolda adımlar atmışlardır. Ancak bu alandaki ilerlemeler Atlantik Topluluğu'nun geleceği için öylesine kesindir ki, NATO üyeleri bu verimli işbirliği imkânlarından hiç birinin inceleme dışı kalmamasına dikkat etmelidirler. Komite dolayısı ile, ilk somut tedbir olarak, olağanüstü nitelikte (ülke başına bir ya da azami iki kişi) resmî veya özel şahsiyetleri bir araya getiren bir konferansın aşağıdaki hususların yerine getirilmesi için toplanmasını tavsiye etmektedir :

a. Bilim adamlarının, mühendislerin ve teknisyenlerin seçimi, eğitilmesi ve kullanılması sorunları konusunda bilgi ve görüşlerin teatisinde bulunmak ve bu sorunların çözümlenmesinde uzun veya kısa vadeli tedbirleri almak;
b. Üye ülkelerdeki deneme ve yapıcı çalışmanın bir araya getirilişine devam etmek amacı ile konferansa katılanlar arasında daha yakın ilişkilerin kurulmasını sağlamak;
c. Bu alandaki milletlerarası işbirliğini geliştirmek amacı ile bunları ister NATO, ister diğer milletlerarası kuruluşlar uygulasın, özel tedbirlerin alınmasını teklif etmek.

V. İktisadî sorunlar konusunda danışma

70. İktisaden az gelişmiş ülkelerin hızlı ve sıhhatli bir şekilde kalkınmalarında, bunlar Kuzey Atlantik bölgesine dahil olsalar da olmasalar da Atlantik Topluluğu için yarar olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte Komite, NATO'nun iktisadî kalkınma için yardım programlarının yönetileceği ya da üye ülkelerin bu konudaki politikalarının sistematik bir şekilde koordine edileceği kurum olmadığı düşüncesindedir.

Üye ülkelerin yapacakları ve yapmaları gerekli husus, bu alandaki programları ve politikaları hakkında birbirlerini ve NATO'yu bilgi sahibi kıl-

maktır. NATO'ya gelince, her gerektiğinde, alınmış tedbirlerin İttifak menfaatlerine uygun olup olmadıklarını incelemesi gerekir.

71. Atlantik Topluluğu'nun iktisadî menfaatleri, Sovyet Bloku'nun faaliyet ve politikalarından bağımsız olarak telâkki edilemez. Sovyetler Birliği, pek sık olarak, Batı İttifakı'nı zayıflatıcı iktisadî tedbirlere ya da diğer bölgelerde Sovyet dünyasına aşırı derecede bağımlılığa başvurmaktadır. Bu şartlar altında NATO ülkelerinin yapıcı, ticarî ve malî politikalar düzenlemeleri her zamankinden çok gereklidir. Bunlar özellikle, Sovyet Bloku ülkelerinin Atlantik Topluluğu ve diğer komünist olmayan ülkelere karşı sonuçlar elde edebilecekleri durumları yaratmaktan kaçınmalıdırlar. Bütün bu iktisadî rekabet alanında, üye ülkeler izlenecek, yolu bilinçli ve gerekli bir şekilde birlikte tespit edebilmek için aralarında danışmalarda bulunmalıdırlar.

72. Muntazam iktisadî danışmalarda bulunmak amacı ile NATO tarafından yapılan düzenlemeler büyük gelişme kaydetmiştir. Öte yandan pek çok iktisadî sorun, her durumun gerekliliğine göre incelemede bulunabilmesi için Konsey'e sunulmuştur. Bu alanda hiçbir yeni ve önemli düzenleme gerekli değildir. Bununla birlikte, bilgilerin muntazaman teatisi ve söz konusu danışmalar sırasında ele alınan sorunların çok çeşitli oluşu, Konsey'in kendisine bağlı bir İktisadî Danışma Komitesi kurması gerektiğini düşündürmektedir. Bu Komite, yukarda tanımlanmış olan sorunların sistematik bir ön tartışmasından ve Konsey'in kendiliğinden veya Komite'nin isteği üzerine kendisine tevdi ettiği görevlerden yükümlü olmalıdır. Teknik Danışmalar Komitesi'ne verilmiş her çeşit görev bu Komite'ye aktarılacaktır. Bu görevin yapılması muntazam bir çalışma gerektirmediğinden, hükûmetler, diğer milletlerarası iktisadî kuruluşlarla meşgul olan yüksek dereceli memurları tarafından burada temsil edilebilirler. Bununla birlikte, hükûmetlerin gerektiğinde özellikle incelenen konuların uzmanlarını gönderebilmeleri için, Komite'nin kuruluşu gereğince esnek olmalıdır.

BÖLÜM IV

KÜLTÜR ALANINDA İŞBİRLİĞİ

73. İttifak uluslarının kurumları içinde ve halk arasında bir Atlantik Topluluğu bilinci mevcut olmalıdır. Bu ise, halkların ortak kültürel mirasları, maddî hürriyetlerin ve düşünce hürriyetinin değeri hakkında bilinçli oldukları oranda gerçekleşebilir. Dolayısı ile, NATO ülkelerinin beraberliklerini güçlendirebilmek ve İttifak'a en büyük desteği sağlamak amacı ile halkları arasındaki kültürel işbirliğini ellerindeki tüm imkânlarla, teşvik etmeleri gerekir. Bu işbirliğinin bir kıt'a sınırını aşması özellikle önemlidir. Bununla birlikte bu husus, hükûmetlerin, İttifak'ın genel çerçevesi içinde kültürel bağlarını sıklaştırmaları için sınırlı, çok taraflı veya ikili tedbirler almalarına mani olmamalıdır. Komite, Atlantik Topluluğu içinde kültürel işbirliğinde bulunabilmek için kişilerin ve hükûmet dışı grupların teşebbüse geçmelerini memnunlukla karşılamaktadır. Bunlar teşvik edilmeli ve güçlendirilmelidir.

74. Kültür alanında işbirliğini geliştirebilmek için Komite, aşağıdaki ilkelerden esinlenmenin doğru olacağı görüşündedir.

a. Bu alandaki hükûmet faaliyetleri diğer özel çabalar ile çifte iş görmemeli ancak bunları desteklemeli ve tamamlamalıdır.
b. Hükûmetler, NATO ülkelerinin ortak bir eylemini gerektiren ve bunlardan topluluklarının bilincini arttıran tasarılara öncelik vermelidir.
c. Faaliyetlerini kültür alanına yaymakla NATO, Atlantik ötesi ilişkilerin kurulması konusunda en büyük yararı sağlayacaktır.
d. Kültür tasarılarının malî yönleri gerçekçi bir şekilde incelenmelidir.

75. Kamu oyunun NATO'yu ve Atlantik Topluluğu'nu daha iyi anlayabilmesi için Konsey, öğretim üyelerine kurs ve toplantılar düzenlemelidir.

76. NATO ve üyeleri, araştırma ve inceleme burslarının devamlılığı, Üniversitelerde Atlantik sorunları kürsülerinin kurulması, yabancı öğretim üyeleri için kürsü açılması, hükûmetlerin himayesinde mübadelelerin (özellikle Atlantik ötesi) düzenlenmesi, okullarda NATO belgelerinin kullanılması ve öğrencilere özel NATO burslarının verilmesi gibi pedagojik veya benzeri faaliyetleri desteklemelidir.

77. Hükûmetler, NATO ile gençlik teşekkülleri arasında sıkı ilişkilerin kurulmasını kolaylaştırmalı ve Milletlerarası Sekreterlik bu sorunlarda bir uzmanın bulunmasını sağlamalıdır. 1956 Temmuz Konferansı'na benzer gençlik teşekkülleri yöneticileri konferansları NATO'nun yardımı ile muntazaman toplanmalıdır.

78. Çeşitli NATO ülkelerinin halkları arasındaki ilişkilerin, daha kolay ve daha sık olabilmesi için, hükûmetlerin, seyahat hürriyetini kısıtlayacak döviz ve benzeri konulardaki politikalarını gözden geçirmeleri gerekir.

79. NATO silahlı kuvvetleri arasında anlayış ve iyi niyetin geliştirilmesinin önemi bakımından, normal eğitim programları dışında, askerî makamlarla işbirliği halinde askerî mübadeleleri geliştirmek yerinde olur. Hükûmetler başlangıçta bu husus için ikili anlaşmaları öngörebilirler. Aynı amaç-

larla, Atlantik Andlaşması Derneği'nin ve kâr gütmeyen diğer kurumların yardımını sağlamaya çalışmalıdırlar.

80. Topluluğa yararı olan kültür tasarıları ortak bir finansmana konu olmalıdır. Onaylanmış ve üye hükûmetlerden biri ya da özel bir kurum tarafından (örneğin Atlantik Topluluğu'nda okulun rolünü incelemek için Atlantik Andlaşması Derneği'nce düzenlenmiş konferans veya Oxford'daki son inceleme toplantıları gibi) ortaya atılmış kültürel tasarılar, millî plândakiler yetersiz olduğu takdirde, NATO'dan malî destek görmelidir.

BÖLÜM V

ENFORMASYON ALANINDA İŞBİRLİĞİ

81. Üye ülke halklarının NATO'yu destekleyebilmeleri için onu tanıması gerekir. Bunun için de yalnız NATO'nun niyetlerinden değil, fakat gerçekleştirdiklerinden de haberdar olmaları şarttır. NATO Enformasyonu için etkili bir programın unsurları ve uygulama için gerekli fonlar bulunmalıdır. Kamu oyunun mümkün olduğu kadar tam bir şekilde NATO danışmalarıyla elde edilmiş önemli sonuçları öğrenmesi gerekir.

82. NATO'nun enformasyon konusundaki çalışmaları İttifak ülkelerindeki kamu oyunun aydınlatılmasını hedef almalıdır. Ancak aynı zamanda Teşkilât'ın hedef ve gerçekleştirilmelerinin sempati ile karşılanabilmesi için bunların dışarıda da anlaşılabilmesi gereklidir.

83. Kamu oyuna NATO konularında bilgi vermek ve bunları izah etmek görevi millî enformasyon servislerinin başkanına düşer. Hükûmetler millî programlarında bu kişileri gözönünde tutmazlarsa bunlar bu görevi yerine getiremezler. Hükûmetlerin bu hususu öngörmeleri gereklidir. NATO bunlara yardım edebilir ve etmelidir. Nitekim, Teşkilât ve üyeleri, kamu oyunu NATO ve Atlantik Topluluğu konusunda daha iyi aydınlatmak için, çabalarını birleştirmelidirler.

84. NATO'nun bir görevi de, ortak menfaat alanlarında millî enformasyon servisleri başkanlarının çalışmalarını koordine etmek olmalıdır. Hükûmetler ise, yorum ve açıklama farklılıklarını önlemek amacı ile görüş ve tecrübelerini NATO'ya bildirmelidir. Bu, özellikle NATO hakkındaki bilgilerin başka ülkelerde yayılmasında önemlidir. Koordine edilmiş bir politika, İttifak'ın savunucu ve askerî olmayan önemli yönlerini ortaya çıkartabilmelidir. Bu politika aynı zamanda NATO'ya karşıt propagandaya verilecek cevabı ve Atlantik Topluluğu hakkında komünist teşebbüslerin ve beyanların incelenmesini kapsamalıdır.

85. NATO Enformasyon Dairesi, bu yeni görevlerin gerektirdiği malî imkânları ve desteği hükûmetlerden görebilmelidir, bu yardım olmadığı takdirde bu görevlerin yerine getirilmesi beklenemez.

86. NATO Enformasyon Dairesi ile ülkelerin enformasyon servisleri arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak için, Komite aşağıdaki özel tedbirlerin kabul edilmesini tavsiye etmektedir :

a. Her ülkenin Enformasyon Servisleri tarafından, NATO ile ilişkili ve NATO belgelerinin dağıtımından sorumlu bir irtibat memurunun atanması,

b. Hükûmetlerce, NATO'ya, öngördükleri enformasyon programlarının sunulması ve böylece Enformasyon ve Kültürel İlişkiler Komitesi'nde, Millî Enformasyon Servisleri temsilcilerinin de katılacağı görüşmelerin yapılması;

c. NATO Enformasyon Dairesi'nin bütçesinde, İttifak'ın resmî olmayan dillerine NATO belgelerinin tercüme edilebilmesi ve üye ülkelerin makul ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, tercüme kredilerinin de yer alması;

d. İstekte bulunan millî enformasyon servislerine, ortak menfaat sorunları hakkındaki özel incelemelerin NATO tarafından sağlanması.

87. Gazeteciler ve kamu oyunu etkileme durumunda olan diğer kişiler (örneğin sendika ve gençlik teşekkülleri yöneticileri, öğretim üyeleri ve ve konferansçılar) için düzenlenmiş NATO gezileri genişletilmelidir. Aynı zamanda, NATO'yu destekleyen çeşitli özel kurumlar ile Teşkilât'ın Enformasyon Dairesi arasındaki ilişkilerin sıklaşmasını teşvik etmek yerinde olur.

BÖLÜM VI

ÇALIŞMALARIN DÜZENLENMESİ

88. Komite, NATO'nun bu şekliyle üzerine düşen, askerî olmayan alanlardaki görevlerini başarabileceği görüşündedir. Hiçbir yapı değişikliğine gerek yoktur. Teşkilât bu haliyle yeterlidir. Ondan yararlanmak hükûmetlere düşmektedir.
89. İşbu raporda belirtilen tavsiyeler tam olarak uygulandığı takdirde, NATO'nun işleyişinde ve usullerinde bazı düzenlemeler yapmak gereklidir. Bu bölümde öne sürülen teklifler bu konu ile ilgidir.

A. KONSEY TOPLANTILARI

90. Bakanlar seviyesindeki toplantıların süresi arttırılmalıdır. Tecrübe de göstermiştir ki, tartışmalar uzamadığı takdirde Konsey, gündemindeki önemli maddelerin tümünü inceleyememektedir. Bu takdirde bunları hiç bir karara bağlamaksızın bırakmakta ya da açık olmayan kararlar almaktadır.
91. Önceden yazılmış, prensiplerle ilgili beyanlar ile yetinmektense tartışmayı teşvik etmeğe çalışılmalıdır. Toplantılar bu anlayışla düzenlenmelidir. Toplantıların çoğunda, yardımcıların sayısı son derece sınırlı tutulmalıdır. Serbest tartışmaları kolaylaştırmak için, Fransızca veya İngilizce dillerinden başka dillerde konuşmak isteyen Bakanlar, konuşmalarının resmî dillerden birine tercüme edilmesi için kendi delegasyonlarından tercüman sağlamalıdırlar.
92. Dışişleri Bakanları gerekli olduğu her zaman toplanmalıdırlar ve bu toplantılar NATO merkezinden başka yerlerde de yapılmalıdır. Bakanlar, her biri aynı zamanda gelme imkânını bulmasa dahi, Konsey'in olağan toplantılarına daha sık katılmalıdırlar. Daimi Konsey'in karar alma yetkisi tamdır. Başka deyimle, hükûmetler Bakanları ya da Daimi Temsilcileri ile temsil edilmiş olsunlar, Konsey'in yetkisi değişmez. Dolayısıyle Konsey'in Bakanlar seviyesindeki toplantıları ile diğerleri arasında kesin bir ayırım olmamalıdır.

B. KONSEY İLE ÜYE HÜKÛMETLER ARASINDAKİ BAĞLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ

93. İşbu raporda öngörülen danışmaların şekli, Daimi Temsilcilerin tam yetki ile konuşmalarını ve hükûmetlerinin düşünce şeklini aynen belirtmelerini gerektirmektedir. Coğrafi durumların ve yasal kuruluşların değişikliği bütün hükûmetlerin aynı tutumda olmalarına müsaade etmemektedir. Bazı hallerde, başkentte yüksek seviyeli bir memurun özellikle NATO sorunları ile ilgilenmesi yerinde olur. Bunun amacı, bir yandan, millî po-

litikalar İttifak ülkelerinin ortak menfaatleri ile her çatıştığında NATO danışmalarını kolaylaştırmak öte yandan da bu danışmaların sonuçlarını çeşitli hükûmetlerin etkili davranışları şeklinde yansıtmaktır .

94. Hükûmetlerin düşünceleri ile Konsey danışmaları arasında sıkı bir bağın devam edebilmesi için zaman zaman, yukarda belirtilen özel görev ile yükümlü yüksek seviyeli memurların veya Dışişleri Bakanlıklarındaki ileri gelenlerin de katılacakları Konsey toplantıları düzenlenebilir.

C KONSEY TOPLANTILARININ HAZIRLANMASI

95. Bakanlar seviyesindeki toplantıların gündeminde yazılı bulunan sorunlar, uygun teklifler Bakanların toplanmasından önce hazırlandığı için, Daimi Temsilciler tarafından önceden özenle incelenmelidir. Bu bakımdan, toplantının açılmasından önce gündemde yer alan sorunlarda danışmalarda bulunacak yüksek ehliyetli uzmanların hükûmetlerce yollanması yerinde olur.

96. Konsey'in tartışacağı sorunların hazırlanması, Konsey'in siyasî ve iktisadî danışma komiteleri tarafından kolaylaştırılır (Komitelerin kurulması ile ilgili tavsiyeler Bölüm 2. Fıkra 56 ve bölüm 3 fıkra 72 de yer almaktadır).

97. Özel sorunlar konusundaki danışmalar için, daimi delegasyonlar, her ayrı durumun gerektirdiği hazırlık çalışmasını yapacak ve çeşitli başkentlerden gelmeleri istenecek ileri derecede ehil uzmanlara daha fazla başvurmalıdırlar. Aynı sorumluluklara sahip uzmanlar arasındaki yarı resmî görüşmeler, politikaların hazırlanmasının daha ilk safhalarında hükûmetlerin tutumlarını belirtmelerinin önemli bir aracını teşkil etmektedir.

98. Üye ülkelerin hükûmetleri karşılıklı bilgi edinilmesi için NATO aracılığı ile, tutumları ile ilgili temel belgeleri karşılıklı sağlamalıdırlar. Bu husus, İttifak'ın ortak menfaat sorunlarını incelemesini kolaylaştırmış ve çeşitli hükûmetlerin kendisini özel olarak ilgilendiren bir konuda her üye ülkenin tutumunu daha iyi anlamasına yardım etmiş olacak fakat aynı zamanda diğer NATO üyesi ülkeler için az çok ciddî olan olayların anlaşılmasına yol açacaktır.

D. GENEL SEKRETER VE MİLLETLERARASI SEKRETERLİK

99. Teşkilâtın görevini tam olarak yerine getirmesi isteniyorsa Genel Sekreter'in ve Milletlerarası Sekreterliğin rolünü güçlendirmek gerekir.

100. Komite, Genel Sekreter'in, Konsey'in diğer toplantılarında olduğu gibi Bakanlar seviyesindeki toplantılarına da Başkanlık etmesini tavsiye etmektedir. Böyle bir usul değişikliği, işbu raporda tavsiye edildiği üzere, Genel Sekreter'in sorumluluklarının artmasının normal bir sonucudur. Bu aynı zamanda, Genel Sekreter'in, İttifak'ın sorun ve faaliyetleri ile tüm olarak meşgul olmasına izin veren ayrıcalıklı durumunu da doğrulamış olur.

101. Bununla birlikte, bugün yapılmakta olduğu gibi bundan böyle de, üye ülkelerin alfabetik listesine göre, her yıl bir Bakanın Konsey'in Onur Başkanı olması yerinde olur. Başkan olarak bu Bakan, Bakanlar seviyesindeki toplantılar sırasında ve bunların yapıldığı dönemlerin aralarında Genel Sekreter ile yakın ilişkilerde bulunacak ve resmî beyanda bulunmayı gerektiren her durumda Konsey'in sözcülüğünü yapacaktır. Konsey'in Bakanlar seviyesindeki toplantıların resmî açılış ve kapanışına da başkanlık edecektir.

102. Bundan başka :

a. Genel Sekreter, işbu raporda belirtilen alanları kapsayan ve danışmayı gerektiren sorunları söz konusu etmeğe teşvik etmeli ve bu danışmalar için resmen teşebbüse geçme ve bunları yönetme ile yükümlü olmalıdır.
b. Bu görevleri yapmasına imkân verebilmek için üye ülkeler Genel Sekreter'e, Daimi Temsilcileri aracılığı ile, İttifak'ın ortak menfaat sorunlarında hükûmetlerinin görüşlerini tam olarak bildirmelidirler.
c. Konsey'in dikkati, Komite'nin Genel Sekreter'e tevdiini tavsiye ettiği yıllık siyasî inceleme (Bölüm 2 fıkra 52) ve anlaşmazlıkların barışçı yollarla düzenlenmesi (Bölüm 2 fıkra 57) konularındaki ek sorumluluklara da çekilmektedir.

103. NATO'nun iyi çalışabilmesi Sekreterliğinin etkinliğine, bağlılığına ve moraline bağlıdır. İşbu raporda belirtilen tavsiyelerin kabulü halinde, Sekreterliğe yeni görev ve sorumluluklar düşmektedir. Üye hükûmetler, Milletlerarası Sekreterliği gerek malî düzlemde gerek personel alanında desteklemeğe hazır olmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde, işbu raporda belirtilen tavsiyeler hükûmetlerce tam olarak onaylanmış olsa bile, bunları yeterli bir şekilde uygulamaya imkân olmaz.

EK : 1

ÜÇLER KOMİTESİ, ÇALIŞMALARI HAKKINDA RESMİ ZABIT

Dr. Gaetano Martino (İtalya), Halvard Lange (Norveç) ve Lester B. Pearson'un (Kanada) meydana getirdiği Üçler Komitesi, 5 Mayıs 1956 da, Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki toplantısında kurulmuş bulunmaktadır. Yüklenmiş bulunduğu görev şu idi : ''..... NATO üyesi ülkeler arasında, askerî olmayan alanlarda işbirliğini geliştirmek ve düzenlemek ve Atlantik Topluluğu içindeki dayanışmayı arttırmak için alınması gereken tedbirler ile ilgili tavsiyelerde bulunmak.»

2. Komite ilk toplantılarını Paris'te 20 - 22 Haziran 1956 tarihleri arasında NATO merkezinde yapmıştır. Bu toplantılarında kendi çalışma usulünü tespit etmiş ve çeşitli üye ülkelerin hükûmetlerine gerek siyasî, iktisadî, kültürel ve enformasyon alanlarındaki işbirliği gerek NATO'nun Teşkilâtı ve çalışması konularında görüşlerini bildirmelerini isteyen bir soru dizini göndermiştir. Aynı zamanda, ülkelerin cevaplarını hazırlamada yardımcı olacak bir açıklayıcı ve yön verici muhtırayı yayımlamıştır. Soru di-

zini 28 Haziran 1956 da dağıtılmış ve hükûmetlerin 20 Ağustosta cevap vermeleri için çağrıda bulunulmuştur.

3. Komite, 10 Eylül 1956 da tekrar Paris'te toplanmış ve 22 Eylüle kadar süren bir dizi toplantılar düzenlemiştir. Komite, sorulara verilen cevapları inceledikten sonra, üye ülkelerden her biri ile görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerin amacı, hükûmetlerin cevaplarındaki tutumlarını, gerektiği takdirde, açıklığa kavuşturmak ve Komite'nin bazı görüşleri hakkında diğer hükûmet temsilcileri ile ön tartışmalarda bulunulmasını sağlamak olmuştur.

4. Söz konusu görüşmeler şu sırayı izlemiştir :

Çarşamba 12 Eylül

Sabah : İzlanda (Kuzey Atlantik Konseyi'ndeki İzlanda Daimî Temsilcisi H. G. Andersen tarafından temsil olunmuştur).

Öğleden sonra : Türkiye (Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri M. N. Birgi tarafından temsil olunmuştur).

Perşembe 13 Eylül

Sabah : Hollanda (Dışişleri Bakanı J. W. Beyen tarafından temsil olunmuştur.)

Öğleden sonra : Yunanistan (Dışişleri Bakanı E. Averoff tarafından temsil olunmuştur.)

Cuma 14 Eylül

Sabah : Belçika (Dışişleri Bakanı P. H. Spaak tarafından temsil olunmuştur.)

Öğleden sonra : Almanya (Dışişleri Bakanlığından Profesör Hallstein tarafından temsil edilmiştir.)

Pazartesi 17 Eylül

Sabah : Lüksemburg (Başbakan ve Dışişleri Bakanı M. J. Bech tarafından temsil edilmiştir.)

Öğleden sonra : Amerika Birleşik Devletleri (Başkan Eisenhower'in özel temsilcisi Senatör George tarafından temsil edilmiştir.)
Portekiz (Dışişleri Bakanı P. Da Cunha tarafından temsil edilmiştir.)

Salı 18 Eylül

Sabah : Danimarka (Dışişleri Bakanı Yardımcısı Ernst Christiansen tarafından temsil edilmistir.)

Öğleden sonra : İngiltere (Dışişlerine bakan Devlet Bakanı Anthony Nutting tarafından temsil edilmiştir.)

5. Komite ayrıca aşağıdaki gruplar ile toplantılar yapmıştır :

a. 12 Eylül Çarşamba, NATO ülkeleri Parlamento üyeleri Konferansı'nın Daimi Komisyonu ile toplantı. Bu Komisyon şu kişilerden meydana gelmiştir :

Belçika :	Fraus Van Cauwelaert ve A. de Meeler.
Kanada :	Senatör Wishart McL. Robertson (P.C.)
Fransa :	Maurice Schumann
Almanya :	F. Berendsen ve Dr. Richard Jaeger
Hollanda :	J. J. Fens J. L. Kranenburg ve E. A. Vermeer
Türkiye :	Albay Seyfi Kurtbek
İngiltere :	Albay Walter Elliot C. H., M. C., M. P.
B. Amerika :	Kongre üyesi Wayne L. Hays, M. C.

b. Cumartesi 15 Eylül Atlantik Andlaşması Derneği'nin Bürosu ile toplantı. Bu büro şu kişilerden olmuştu : Kont Morra, Başkan; Dr. Nord Başkan Yardımcısı; Dr. Flynt, Başkan Yardımcısı ve John Eppstein Genel Sekreter ve üye millî derneklerin delegelerinden bir grup.

c. Çarşamba 18 Eylül, Atlantik Birliği imzalayıcı taraflar, temsil eden General Billotte ve M. Barton ile toplantı.

6. Bu görüşmelerin sonunda Konsey'e sunulacak bir rapor tasarısı hazırlanmıştır. Bu çalışma için Komite üç özel danışmanın aydınlatıcı bilgilerinden yararlanmıştır. Bu üç kişi şunlardır : Prof. Lincoln Gordon (Harward Üniversitesi), Prof. Guido Carli (Roma) ve Robert Major (Oslo).

7. Komite son olarak, Eylül toplantısından beri dünyada meydana gelmiş önemli olayların ışığı altında raporunu gözden geçirmek için 14 Kasımda New York'ta toplanmıştır. Raporunu onaylayan Komite, metni, Kuzey Atlantik Konseyi'nde ele almadan önce incelenmek üzere diğer Dışişleri Bakanlarına göndermiştir.

EK : 2

KONSEY KARARLARI

1. Kuzey Atlantik Andlaşması'na üye devletler arasındaki uyuşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi hakkında karar

Kuzey Atlantik Andlaşması'na Taraf Devletlerin, işbu Andlaşma'nın 1. maddesi hükümlerine göre dahil olabilecekleri, her türlü milletlerarası anlaşmazlıkları, milletlerarası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye sokmayacak şekilde barışçı yollarla çözümlemeyi taahhüt ettiklerini;

Tarafların, ayrıca, milletlerarası iktisadî politikalarında her türlü aykırılıkları kaldırmağa gayret etmeyi ve kendi aralarında olduğu gibi, İttifk içinde iktisadî işbirliğini teşvik etmeyi taahhüt etitklerini,

Askerî ve askerî olmayan alanlarda devamlı bir işbirliğinin sağlanması için, İttifak amaçlarının gerçekleştirilmesinde birlik ve gücün gerekli olduğunu; dikkate alan,

Kuzey Atlantik Konseyi,

Andlaşma'nın birinci maddesinde öngörülen ve üyelerin aralarında çıkacak her türlü uyuşmazlığın barışçı yollarla çözülmesini gerektiren yükümlülüğü doğrular ve ilgililer arasında doğrudan doğruya çözümlenemiyen her türlü uyuşmazlığın -bir yandan milletlerarası bir mahkemeye sunulacak hukuki uyuşmazlıklar diğer yandan yetkili uzmanlaşmış iktisadî kuruluşlar çerçevesi içinde çözümlenmesi daha yararlı olan iktisadî uyuşmazlıklar hariç- üye ülkeler hükûmetleri diğer bir milletlerarası kuruluşa başvurmadan önce, NATO içinde ara bulma usulüne tâbi tutulmasına karar verir;
Üye devletler Hükûmetlerinin ve Genel Sekreter'in İttifak'ın dayanışma ve gücünü tehdit eden nitelikteki sorunları Konsey'in dikkatine sunmaları, konusundaki hak ve görevlerini teyit eder;
Genel Sekreter'i her zaman, aralarında uyuşmazlık çıkan ülkelere gayri resmî olarak, arabuluculuk yapmak ve ilgililer kabul ettikleri takdirde, soruşturma, uzlaşma, arabulma ve tahkim usullerinden birinin uygulanması için teşebbüse geçmek veya bunların uygulandırılmasını kolaylaştırmak ile görevlendirir :
Genel Sekreter'i, yukarıda yazılı amaçların gerçekleşmesi için her gerekli gördüğünde, her seferinde kendisi tarafından seçilecek üç Daimî Temsilcinin yardımını istemeğe yetkili kılar.

2. *NATO ülkeleri arasında askerî olmayan alanlarda işbirliği hakkında Üçler Komitesi tarafından sunulan raporla ilgili karar*

Paris'te 5 Mayıs tarihinde toplanan Konsey'in, İtalya, Kanada ve Norveç Dışişleri Bakanlarından oluşan bir komiteyi, NATO ülkeleri arasında askerî olmayan alanlarda işbirliğini geliştirmek ve düzenlemek ve Atlantik Topluluğu içinde birliği arttırmakla ilgili alınması gereken tedbirleri tavsiye etmekle görevlendirdiğini,
Üçler Komitesi'nin çalışmaları hakkında bir rapor sunduğunu ve NATO içinde askerî olmayan alanlarda işbirliğini geliştirmek ve düzenlemekle ilgili olarak alınması gereken tedbirlerle ilgili bazı tavsiyelerde bulunduğunu dikkate alan;
Kuzey Atlantik Konseyi,
Üçler Komitesi raporunda belirtilen tavsiyeleri kabul eder; Daimi Konsey'i, Hükûmetler tarafından ileriye sürecekleri görüşleri göz önünde tutarak bu rapordaki ilke ve tavsiyeleri uygulamaya dâvet eder;
Üçler Komitesi'ni raporunu yayınlamağa yetkili kılar.

EK : 12

KUZEY ATLANTİK KONSEYİ BAKANLAR TOPLANTISI BİLDİRİ VE BEYANNAMESİNİN METİNLERİ

Paris, 16 - 19 Aralık 1957

I — BEYANNAME

Kanunlarımızın ve geleneklerimizin teminatı altında bulunan nezedilmez insan haklarını korumağa ahdetmiş bulunan Kuzey Atlantik Paktı camiasına dahil onbeş memleket adına gerek memleketlerimizin ve gerek halklarımızın Kuzey Atlantik Paktı Andlaşması'na olan bağlılıklarını âlenen teyid eyleriz. Bu Andlaşma dokuz yıla yakın bir zamandır yürürlükte bulunmaktadır. Bu Andlaşma halklarımızı korumak ve onların sulh ve hürriyet içinde yaşamalarını ve idare edilmelerini sağlamak üzere meydana gelmiş bulunmaktadır. Bu âlî gayelere ulaşılmıştır. Edindiğimiz tecrübelerin ışığı altında ve elde ettiğimiz başarılardan cesaret bularak İttifakımızı daha sıkı ve daha kudretli bir hale getirmeğe karar verdik.

İkinci Dünya Savaşının sonunda Batı âleminin orduları hemen hemen kâmilen terhis edilmiş bulunmakta idi. Fakat, Sovyetler Birliği bu kabil hareketlere tevessül etmedi. Onun genişleme politikası bizi bu Andlaşma'yı meydana getirmeğe ve yeniden silâhlanmaya mecbur etti.

Bizler, kendilerini birleştiren her noktanın ehemmiyetini müdrik olan ve dünyada sulh ve sükûn içinde yaşayabilmek üzere aralarında sıkı iş ve gaye birliğinin lüzumuna tamamiyle inanmış bulunan bir hür memleketler topluluğu teşkil ediyoruz.

Andlaşmamızın prensipleri gayet sarihtir. Aramızdan birine vaki olacak bir tecavüzü hepimize tevcih edilmiş olarak telâkki edeceğimizi ve buna bütün gücümüzle karşı koyacağımızı âlenen ilân etmiş bulunuyoruz. Birleşmiş Milletler Anayasası'na sarsılmaz bir inançla bağlı olan bizler Andlaşmamızın hiç bir zaman tecavüzi gayeler gütmediğini yeniden tekrarlarız. Milletlerarası meseleleri müzakere yolu ile ve tarafların haklı menfaatlerini göz önünde tutarak halletmeğe daima hazırız. Bizler milletlerarası gerginliğe bir son vermek ve dünyada sulhü, refahı ve sosyal gelişmeyi lâyık oldukları yere getirmek niyetindeyiz.

Silâhlanma yarışından haklı olarak ızdırap duyan bir dünyanın endişelerini gidermek ve sulha en sağlam temelleri temin etmek üzere, birkaç safhada vuku bulacak umumî bir silâhsızlanmaya ve sıkı bir kontrol sistemine tam manâsı ile inanmış olan bizler, ümitlerimiz kırılmış olmasına rağmen, bu gayeye ulaşmak için her makul teklifi müzakereye hazırız.

Hür dünya Sovyet gücü tarafından desteklenen bir milletlerarası komünizmin her geçen gün biraz daha müteazzimane bir hâl alan meydan okuyuşu karşısındadır. Daha geçen ay, Moskova'da toplanan Komünist ida-

recileri icabı halinde yıkıcı hareketlerle, icabı halinde ise, zora başvurarak bütün dünyaya hâkim olma hususundaki niyetlerini teyid ettiler. Halbuki Kuzey Atlantik Paktı Andlaşması'nda dünya hakimiyeti fikrine yer verilmemiştir. Demokratik müesseselerimizin çerçevesi dahilinde terakki imkânlarının kudretine tam manâsı ile inanmış, milletlerimizin ideallerini ve geleneklerini muhafazayı iman edinmiş ve onların hürriyetlerini korumayı kendimize vazife edinmiş olan bizler bu kabil tehditler karşısında hiç bir zaman boyun eğmeyeceğiz.

Milletlerarası komünizmin hükümranlığı altına girmiş olan millî istiklâl, insan hürriyetleri, yaşama seviyesi ve milletlerin ilmî ve fennî başarıları gibi müesseselerin dünya hâkimiyeti hırsı ve korkunç bir askeri kuvvet meydana getirilmesi hususunda feda edilmesi bütün dünya için bir facia ve tehlike teşkil etmektedir. Fakat, bu milletlerin hürriyetlerini ebediyen söndürmeğe imkân yoktur. Nitekim biz bu memleketlerde iktisadî ve fikrî hürriyet iştiyakının her geçen gün artmakta olduğunu müşahade etmekteyiz. Eğer hür milletler sarsılmaz durumlarını muhafaza ederlerse, bugün karşılaştıkları totaliter tehdid geriliyecektir.

Harbi önlemek için meydana getirilmiş olan Andlaşmamız aynı zamanda iktisadî refaha ve sosyal gelişmeğe ulaşmak hususundaki gayelerimizin de tahakkukuna yaramıştır. Bu hususta, halklarımızın hayat seviyesinde ve fertlerin hürriyetlerinde hiç bir fedakârlıkta bulunmadan güvenliğimizin icap ettirdiği ağır yükü taşımak için aramızda çok sıkı bir işbirliği kurmağa karar verdik. Bu gayeye ancak sıkı bir işbirliği ve kaynaklarımızdan geniş ölçüde faydalanılmak üzere imkânlarımızın ve gayretlerimizin bir araya getirilmesi ile ulaşabiliriz. Bu gibi gayretlerin, bilhassa atom enerjisinin sulhçu gayelerde kullanılması alanında ve iyi bir şekilde teşkilâtlandırılmış ve geliştirilmiş ilmî işbirliği sahasında tatbiki zaruridir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra istiklâllerine kavuşmuş olan birçok memleketlere ve bizim gibi, sulh içinde hürriyet prensibine bağlı olan diğer memleketlere, bir beşerî kardeşlik duygusu ve tam muvasaat şartları ile işbirliği teklif ediyoruz.

Maddî ve manevî zenginliklerimizin azametini müdrik olan, siyasî prensiplerimizin ve yaşama şartlarımızın kıymetine ve doğruluğuna inanmış olan bizler, hiç bir tesir ve korku altında kalmadan memleketlerimizin olduğu kadar, bütün dünyanın da hayrına olacak, birliğimizi, kudretimizi ve güvenliğimizi takviye edecek kararları aldık.

II — BİLDİRİ

MİLLETLERARASI DURUM

1. Sovyet bloku hür dünyayı zayıflatmağa ve dağıtmaya çalışmaktadır. Bu gayeye ulaşmak için, askerî, siyasî ve iktisadî vasıtalara başvurmakta ve faaliyetini bütün dünyaya teşmil etmiş bulunmaktadır. Hür dünya bu meydan okuyuşa karşı durmak için askerî, siyasî ve iktisadî alanda yeniden teşkilâtlanmak ve durumun derhal harekete geçmeğe icap ettirdiği mahalde manevî kaynaklarını ve malzemesini kullanabilecek şekilde hazırlık-

lı bulunmak mecburiyetindedir. Andlaşmamız, sadece Kuzey Atlantik bölgesi veya, askerî müdafaa konusu ile ilgilenmekle iktifa edemez. İşbirliği prensipleri çerçevesi dahilinde siyasî ve iktisadî kudretini teşkilâtlandırmak ve Andlaşma'nın içine aldığı bölgenin dışında cereyan eden hadiselerle de alâkalanmak mecburiyetindedir.

2. Toplantımız sırasında, milletlerarası durumu ve bilhassa Sovyetler Birliği'nin dünya sulhüne karşı giriştiği hareketleri ve tehditleri inceledik. Bütün bir insanlık için belirli müthiş tehlikelerin mevcudiyetine rağmen, Sovyetler Birliği milletlerarası gerginliğin sebepleri olan çetin meselelerin halli zımnında hiçbir müsbet teşebbüste bulunmamıştır. Almanya'nın hürriyet içinde birleştirilmesi ve Almanya'nın merkezi olan Berlin'in sun'î bir şekilde diğer bölgelerden ayrı tutulması meselesi hatırlarımızdadır. Bu arada, Berlin'in güvenliğinin ve hürriyetinin sağlam temellere istinad ettirilmesi hususunda 23 Ekim 1954 tarihinde yapmış olduğumuz teklifleri yeniler ve teyid eyleriz.

Alman milletine karşı girişilmiş olan haksız hareketin devam ettirilmesi milletlerarası itimadı sarsmakta ve dünya sulhünü tehlikeye sokmaktadır. 1955 Temmuzunda Cenevre'de toplanan hükûmet reisleri konferansında Sovyetler Birliği idarecileri "Alman halkının millî menfaatleri ve Avrupa güvenliği bakımından hür seçimler yolu ile Almanya'nın birleştirilmesi ameliyesine iştirak edeceklerini" âlenen taahhüt etmişlerdi. Bizler Sovyetler Birliği'ni bu taahhüdünü yerine getirmeğe dâvet ederiz.

3. Orta - Doğu durumunu inceledik, Andlaşmamızın sulhçü prensiplerine dayanarak hükûmetlerimizin bu bölgedeki devletlerin hükümranlıklarını ve istiklâllerini desteklediklerini ve bunların halklarının iktisadî refahları konuları ile alâkadar olduklarını beyan ederiz.

4. Hayatî bir önemi olan Afrika kıt'asında, sulhün korunması, iktisadî ve siyasî muvazene şartlarının meydana getirilmesi hususları ile alâkalandığımızı beyan ederiz. Bu kıt'a memleketlerinin ve halkının hür dünyanın sinesinde, bu işlerin başarılması faaliyetine iştirak edeceklerini ümit ederiz. Biz kendi hesabımıza, bu işin tahakkuku için memleketimizin Afrika memleketleri ve halkı ile işbirliğinde bulunacaklarını taahhüt etmekteyiz. Bazı Avrupa memleketlerini Afrika'ya bağlayan tarihî, siyasî ve iktisadî mahiyetteki dostluk bağları bunların işbirliğini arzu edilir ve faydalı kılmaktadır.

5. Milletlerarası durumu gözden geçirirken Endonezya'da vukua gelen son vahim hadiselerin münakaşasını da yaptık. Bu mesele ile geniş ölçüde alâkalandık.

ANDLAŞMANIN FAALİYETİ

6. Müstakil milletler arasında meydana gelmiş olan Andlaşmamızın kuvveti bizi tehdit eden tehlikenin karşısındaki sarsılmaz birliğimizdedir. Bu sarsılmaz birlik sayesinde karşılaştığımız güçlükleri yenebilir ve görüşlerimizi ahenkleştirebiliriz. Buna mukabil Macaristan hadiselerinin gösterdiği gibi, Sovyet Bloku'nun birliği, sadece siyasî ve askerî korkuya istinat etmektedir.

7. Elde edilmiş olan inkâr edilmez terakkilere rağmen siyasî istişarelerimiz ve temaslarımız daha da geliştirilmeği icap ettirmektedir. Bizler bunu başaracağız. Kuzey Atlantik Paktı'na ve bunun üyelerinin menfaatlerini ilgilendiren her siyasî faaliyet hususunda Daimî Temsilciler hükûmetlerinden tam ve gayet sarih malûmat alacaklardır. Bu suretle, işbirliği ortaklarımızın tecrübelerinden geniş ölçüde faydalanmış ve politikalarımızı, sadece Atlantik Andlaşması'nın değil, aynı zamanda bütün hür dünyanın nefine olarak ayarlamış olacağız.

Diğer taraftan, Andlaşma'nın iç tesanüdünü tutmak için Daimi Konsey ve Genel Sekreterlik tesirli bir temas ve istişare sistemi kurmalı ve icabı halinde üyeler arasında ihtilâflı noktaların anlaşma yolu ile hallini sağlayacak tedbirler almalıdırlar.

SİLAHSIZLANMA

8. Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı'nın da tasvibi ile, bu yıl Londra'da cereyan etmekte olan silâhsızlanma müzakerelerine katılmış bulunan Batılı Devletlerin bu alanda, tesirli bir kontrol sistemi ile müterafik olarak aşağıdaki hususları teklif etmiş olduklarını hatırlamaktayız.

— Her çeşit silâhlarda ve ordu mevcutlarında azaltma yapılması,
— Askerî gayelerde kullanılmak üzere, girişilmiş olan atom ve hidrojen maddeleri istihsalâtının durdurulması,
— Halen mevcut bulunan atom ve hidrojen silâhları stoklarında azaltma yapılması,
— Atom ve hidrojen bombaları denemelerinin durdurulması,
— Ani baskınlar tehlikesine karşı koruyucu tedbirlerin kabulü.

9. Esefle kaydetmeliyiz ki, bu muhtelif teşebbüsler, Sovyet Rusya tarafından külliyen reddedilmiştir. Halbuki, bu teklif ve teşebbüsler, kabul edilmiş olsaydı, silâhlanma yarışına bir son verecek ve dünya güvenliğini takviye edecekti. Sovyet Rusya tarafından reddedilen bu teklifler Birleşmiş Milletler üyelerinin 56 sı tarafından kabul edilmiştir.

10. Sovyet Rusya'nın, Genel Kurul'un kuvvetli bir çoğunluğu ile üyelerinin sayısı 25'e iblağ edilmiş olan Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komisyonu'nu boykot etmek fikrini izhar ile, silâhsızlanma müzakerelerini tıkamasını esefle karşılamaktayız.

11. Sovyet Rusya'nın bazen sulhsever propaganda beyanatı, bazan da atom silâhlarına müstenid sindirme teşebbüslerinden husule gelen taktiğini takbih etmekteyiz.

12. Şunu da esefle karşılamaktayız ki, Sovyet idarecileri, umumî bir harp halinde bütün milletlerin maruz kalacağı harabî hakkında, Birleşmiş Milletler'in, bu teşkilâta mensup diğer memleketleri ikaz ve tenvir ettiği derecede kendi halklarına tarafsız malûmat verilmesine mani olmaktadırlar. Bu istikamette bir karar, Kasım 1957 de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9'a karşı 71 oyla kabul edilmiştir.

13. Şunu belirtiriz ki, silâhsızlanma hakkında her türlü anlaşma, müessir olabilmesi için, uygun bir beynelmilel kontrolü ihtiva etmelidir. Böyle bir kontrolün kabulü, sulh hususunda hakiki bir arzunun ölçüsüdür ve

Sovyet Rusya böyle bir prensibin mevkii tatbike konmasını reddetmektedir.

14. Teknik müşavirlerden müteşekkil bir grup ihdasına karar verdik, bu grup, yeni teknik inkişafların aydınlığında silâhların kontrolü meselesine dair istişari mütalâalarda bulunacaktır.

15. Sovyet Rusya'nın, kontrollü silâhsızlanma ve sulh dâvasını muvaffakiyetsizliğe uğratmak hususundaki müteaddit teşebbüslerine rağmen, Atlantik Konseyi, silâhları güvenlikle kabili telif asgarî haddine indirmek için hiçbir imkânı ihmâl etmiyecek ve bu maksatla gerekli bütün teşebbüslere girişecektir.

16. Şunu beyan ederiz ki, Sovyet Rusya ile tercihan Birleşmiş Milletler çerçevesi dahilinde yukarıda zikredilen tekliflerin tatbikine elverebilecek her türlü müzakereyi teşebbüs sahasına getirmeye hazırız.
Menşei ne olursa olsun, umumî veya kısmî bir silâhsızlanma hakkında bir teklif veya bunun gibi, her neviden silâhların kontrollü azaltılması hakkında bir anlaşmaya varmaya imkân verebilecek her türlü teklifi tetkike de hazır bulunmaktayız.

17. Sovyet Rusya hükûmeti, yeni Silâhsızlanma Komisyonu'nun çalışmalarına iştirâki reddederse, çıkmazdan kurtulmak için, Hariciye Vekilleri kademesinde bir toplantı yapılmasını müsait karşılamaktayız.

NATO SAVUNMASI

18. Sovyet idarecileri silâhsızlanma alanında bir anlaşma meydana gelmesine mâni olurken, askerî kuvvetlerini, halen en modern ve en büyük tahrip kudretine sahip silâhlarla teslih ettiklerini açıkça anlatmış bulunmaktadırlar. Sovyet idarecilerine göre, kendileri hariç, bütün Avrupa memleketleri, umumî bir silâhsızlanmaya varılmadan önce atom ve hidrojen silâhlarını, balistik ve güdümlü mermileri terketmeli ve atom çağından önceki müdafaa vasıtaları ile iktifa etmelidirler.

19. Sovyetler Birliği bu görüşünde israr ettikçe, bizler için uyanık bulunmaktan ve güvenliğimizle ilgili tedbirleri almaktan başka tercih edilecek yol yoktur. Bizleri, teknik sahada elde edilen son terakkiler ve silâhlanma, vadisinde meydana gelen son gelişmeleri gözönünde tutarak, Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı'na gayet müessir bir askerî müdafaa gücü vermeğe karar verdik.

20. Bunun için de Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı icabı halinde Teşkilât'ın müdafaa sistemini derhal faaliyete geçirmek üzere, bir atom ve hidrojen mermi çekirdekleri stoku yapmağa karar vermiştir. Sovyetler'in modern silâhlar alanında takip ettikleri bir politikanın neticesi olarak, hükûmet reisleri konferansı Avrupa'daki Müttefik Kuvvetler Başkumandanlığı'nın emrine orta menzilli balistik mermiler vermeği de kararlaştırmıştır.

21. Bu atom ve hidrojen mermi çekirdekleri stoklarının ve balistik füzelerin yerleştirilecekleri mahaller ve bunların, Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı müdafaa plânlarına tevfikan, hangi şartlar dahilinde kullanılacakları hususları doğrudan doğruya ilgili olan devletlerle varılacak anlaşmalar sa-

yesinde tâyin edilecektir. Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı'nın askerî makamları, müşterek müdafaada kullanılacak olan bu silâhlar hakkındaki görüşlerini ve tavsiyelerini en kısa bir zamanda Daimî Konsey'e bildirmeğe dâvet edilmişlerdir. Daimî Konsey bu konuların muhtelif veçhelerini tetkik edecektir. Alınacak olan bu tedbirler, Kuzey Atlantik Paktı'nın bir tecavüz hareketini yıldırmağa yarayan vasıtalarını takviye etmiş olacaktır.

22. Hür dünya milletleri arasında gittikçe gelişen karşılıklı bağlılık nispetinde, kuvvetlerimizi organize ederek daha müessir bir koordinasyon kurmaya ve bu suretle NATO üyesi memleketlerin, İttifak'ın ihtiyaçlarına cevap vermek için en müessir yardımda bulunmalarına imkân vermeğe karar verdik. Bütün sahalarda ve bilhassa hava ve deniz müdafaası, lojistik destek ve bunun gibi birliklerin kuruluş ve teçhizinde mümkün olduğu kadar ileri bir derecede standardizasyon ve entegrasyon, İttifak'ın kaynaklarından azami randımanı elde etmek ve kuvvetlerinin en iyi şekilde müessir olmasını sağlamak gibi bir netice verecektir. Gelecek yılın ilk ayında Vekiller kademesinde bir konferans toplanmasına karar verdik. Bu konferans, bu sahalarda, kaydedilen terakkileri, bilhassa 1957 yılının tetkik neticeleri ışığında inceleyecektir.

23. Silah imalâtı meselesine gelince, şimdiye kadar kaydedilmiş olan terakkilere müsteniden, NATO çerçevesi dahilinde yeni tedbirler almayı kararlaştırdık. Bu tedbirler sayesinde, orta menzilli balistik cihazlar da dahil olmak üzere, modern silâhların hazırlanmasını ve imâlini daha iyi koordine etmek mümkün olacaktır.

24. Kuvvetlerimiz için gerekli en yeni silâhların koordine edilmiş imalâtına vasıl olabilmenin en uygun çareleri müstacelen tetkik edilecektir. NATO memleketlerinden bu konuda programları şimdiden çok daha ileride olanlar, önemli istihsal tekniklerinden ve araştırma çalışmalarının neticelerinden Müttefiklerini faydalandırmak teklifinde bulunmuşlardır. Bu suretle silâh imalâtında hakiki bir müşterek gayret harekete getirilmiş olacaktır.

BİLİMSEL VE TEKNİK İŞBİRLİĞİ

25. Memleketlerimizin çoğunda, bazı ilmî ve teknik branşlarda kalifiye personelin sayısını arttırmak için daha fazla gayret sarfedilmesi lâzım geldiğine kani bulunuyoruz. Filhakika, ilmî ve teknik imkânlarımızın tam manâsile inkişafı, ekonomimizin tevsii Atlantik Camiası'nın siyasî ve askerî kudretinin takviyesi ve medeniyetimizin ilerlemesi için esaslı şart olarak görülmektedir.

26. Terakkinin, her memlekette esaslı surette yürütülecek icraat ve faaliyete ve bunun ilim adamlarının ve tedris heyetlerinin yardımına bağlı olduğuna kani bulunuyoruz. Gençlerin ilmî ve teknik branşlarda yetişmelerine imkân verecek vasıtaları arttırmaktayız. Bu konuda her hükûmet bu branşlarla ilgili müsabakalara yeni bir veçhe vermeye çalışacaktır.

27. Vazifelerin daha iyi tevzii ve ilmî vasıtalarla esas vesikaların müşterek kılınması suretiyle milletler ölçüsünde sarfedilen gayretleri daha müessir kılmak istiyoruz.

İcraat ve faaliyetimiz, ananelerimize uygun olarak, ilmin evrenselliği esasına müstenit olmalıdır. Hükûmetlerimiz, bu konuda icrayı faaliyette bulunan beynelmilel teşekkülleri destekleyeceklerdir.

28. Sinesinde Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı devletlerini, ilmî meseleleri görüşmeğe selâhiyetli yüksek ehliyet sahibi ilim adamlarının temsil edeceği, bir İlmî Komite'yi, derhal, teşkile karar verdik. Bundan başka beynelmilel şöhreti haiz olan bir şahıs da Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı Genel Sekreteri'ne ilmî müşavir olarak tayin edilecektir.

29. İlmî Komite, ilmî araştırmalarla meşgul olacak bir Batı teşkilâtı meydana getirilmesi hakkındaki Fransız hükûmetinin teklifi ve bundan başka gerek ilim ve teknik mütehassıslarımızın ve gerek Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı Parlâmentoları Konferansı'nda ileri sürülen teklifler muvacehesinde, hazırlayacağı müşahhas tavsiyelerini Daimi Konsey'e sunmakla görevlendirilmiştir.

İKTİSADÎ İŞBİRLİĞİ

30. Memleketlerimiz halklarının iktisadî ve sosyal gelişmelerini sağlamak ve diğer memleketlere de aynı hedefe ulaşmaları hususunda yardımda bulunmak üzere müştereken gayret sarfetmeyi kararlaştırmış olduğumuzu beyan ederiz. Hür insanların teşkil ettikleri bir cemiyette hükûmetin vazifesinin, ferdi devlete tâbi kılmaktan ziyade onun imkânlarını arttırmak olduğuna inanmaktayız .

31. Ticarî mübadele ve malî münasebetlerde manilerin yeniden azaltılması suretiyle iktisadî istikrarı ve iktisadiyâtın muntazam inkişafını teshil zımnında aramızda ve diğer hür memleketler hükûmetleriyle işbirliği yapacağız.

32. Şu hususu teyid ederiz ki, Batı Avrupa memleketleri arasında daha sıkı bir ekonomik ortaklık şayânı temennidir. Böyle bir iştirakin bütün memleketlerin menfaatine olacağına kaniyiz, bir Avrupa ekonomik camiasının ve Avrupa'da bir serbest mübadele bölgesinin teessüsünü teşvik edeceğiz. Bu teşekküllerin, iktisaden geri kalmış memleketlerin menfaatlerini tam manâsiyle nazarı itibare alacağına kani bulunuyoruz.

Bu teşebbüslerin, yalnız bunlara iştirak eden memleketlerin iktisadiyatlarını takviye edecek şekilde değil, fakat aynı zamanda Atlantik Camiası sinesinde ve hür dünyanın heyeti umumiyesinde beynelmilel münasebetleri inkişaf ettirecek bir şekilde tahakkuk etmesine büyük ehemmiyet atfetmekteyiz. Atlantik Paktı üyesi ve diğer hür dünya memleketleri ekonomileri arasında karşılıklı bağlılığı tanıyoruz.

33. Hür dünyanın iktisaden fazla gelişmemiş olan bölgelerinde iktisadî inkişafı hızlandırmak üzere âmme ve ferd kaynaklarının takviyesi hususundaki temennilerimizi beyan ederiz.

34. Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı Konseyi'nin, diğer teşekküllerinin faaliyetlerini zedelemeden, Andlaşma'nın 2. maddesi gereğince belirli zamanlarda konjonktürü ve iktisadî faaliyetin ulaştığı seviyeleri incelemesini, icabı halde, ya mevcut teşekküller kanalı ile, ya da alâkalı devletlere doğrudan doğruya ve nihayet, bazı fevkalâde ahvalde, meydana getirilecek olan yeni

teşekküllerle, mükemmeliyeti sağlayacak tavsiyelerde bulunmasını kararlaştırdık.

35. Bizim müdafaa teşkilâtımız bugün, yeni bir hüviyete bürünmüş bulunmaktadır. Halklarımızı ve hürriyetlerimizi ancak arttırılmış olan müşterek bir gayret koruyabilir. Hür ve müttehit olan bizler hürriyetlerimizi korumak için gerekli kudrete sahip bulunuyoruz.

36. Kendi memleketlerimizin olduğu kadar bütün dünyanın da nef'ine, kuvvetimizi ve güvenliğimizi takviye etme hususunda kararlar almış bulunuyoruz.

EK : 13

BERLİN KONUSUNDA BEYANNAME

16 Aralık 1958

1. Kuzey Atlantik Konseyi Berlin sorununu incelemiştir.

2. Konsey, hiç bir devletin tek taraflı olarak milletlerarası mükellefiyetlerden sıyrılma hakkı olmadığını beyan eder. Berlin konusunda Müttefiklerarası anlaşmaların Sovyetler Birliği tarafından inkârı diğer tarafları bu anlaşmalardan doğan haklardan men etmez veya Sovyetler Birliği'ni mükellefiyetlerinden kurtarmaz. Konsey, barışın temel taşlarından biri olan milletler arasındaki karşılıklı güveni bu tarz davranışların yıktığını beyan eder.

3. Konsey, bu konuda Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya Hükûmetleri'nin 14 Aralık tarihli beyanlarında açıkladıkları görüşlere aynen katılmaktadır.

4. Sovyet Hükûmeti tarafından ileriye sürülen talepler, kesinlikle karşı konulması gereken ciddî bir durum yaratmıştır.

5. Konsey, Berlin'in güvenliği ve refahı konusunda olduğu kadar bu şehirde üç devletin durumunun muhafazası konusunda da NATO Devletlerinden herbirine düşen sorumluluğu hatırlatmaktadır. NATO üyesi Devletler, üç Devletin sorumluluklarının gerektirdiği sürece kalmalarını ve bu şehir ile hür dünya arasında seyir özgürlüğünü tehlikeye düşürecek şekilde Berlin sorununun düzenlenmesini kabul edemez. Bu hakkı ve bu özgürlüğü tehlikeye sokacak etkiler yaratan her türlü hareketten Sovyetler Birliği sorumlu olacaktır. Batı Berlin'de oturan iki milyon insan, serbest seçimlerle, bu durumu yeniden onaylamış ve tam olarak desteklemiş bulunmaktadır.

6. Konsey, Berlin sorununun Alman sorununun tümü hakkında Sovyetler Birliği ile varılacak bir anlaşma çerçevesi içinde çözümlenebileceği düşüncesindedir. Konsey, Batılı Devletlerin bu sorun ile birlikte Avrupa güvenliği ve silâhsızlanma sorunlarını incelemeğe hazır olduklarını defalarca, beyan ettiklerini hatırlatır. Bütün bu sorunları tartışmaya her zaman hazırdırlar.

EK : 14

İTTİFAK'IN GELECEKTEKİ GÖREVLERİ

BAKANLAR TOPLANTISI BİLDİRİSİNE EK KONSEY RAPORU

Aralık, 1967

1. Bundan bir yıl önce, Belçika Dışişleri Bakanı'nın teşebbüsü üzerine, onbeş üye memleketin Hükûmetleri, «İttifak'ın devamlı bir barış vasıtası olması itibarile takviyesi zımmında, İttifak'ın müstakbel görevlerinin ve bunları yerine getirmek için gerekli usullerin incelenmesine» karar vermişlerdir. İşbu rapor, İttifak'ın müstakbel görevlerinin incelenmesinden çıkan ana prensipler ve incelemenin umumî istikameti hakkında bilgi vermektedir.
2. Bu konuda Bay Schütz, Bay Watson, Bay Spaak, Bay Kohler ve Bay Patijn tarafından tetkikler yapılmıştır. Konsey bu mümtaz şahsiyetlere gayretlerinden ve yaptıkları tahlillerden dolayı takdir ve teşekkürlerini bildirmek ister.
3. Yapılan çalışma göstermiştir ki, İttifak, kendini değişen şartlara devamlı olarak uyduran dinamik ve dinç bir teşkilâttır. Çalışma, ayrıca İttifak'ın müstakbel görevlerinin, yıllar boyunca değerini kabul ettirmiş bulunan usul ve metodlara istinat ettirilmek suretile, Andlaşma ahkâmı çerçevesi dahilinde ele alınabileceğini göstermiştir.
4. Kuzey Atlantik Andlaşması'nın imzalandığı 1949 yılından beri milletlerarası durum önemli surette değişmiş ve İttifak'ın siyasî görevleri yeni bir derinlik kazanmıştır. Diğer gelişmeler meyanında, İttifak, komünistlerin Avrupa'daki yayılmasını önlemek bakımından önemli rol oynamıştır; Sovyetler Birliği dünyanın en büyük iki kuvvetinden biri halini almış fakat komünist dünyası monolitik olmaktan çıkmıştır; «Barış içinde bir arada yaşama» şeklindeki Sovyet doktrini Batı ile karşı karşıya gelmenin mahiyetini değiştirmiş fakat esas meselelerde bir değişiklik olmamıştır. Birleşik Amerika'nın kudreti ile Avrupa memleketlerinin kudretleri arasındaki nisbetsizlik devam etmekle beraber, Avrupa kendine gelmiş ve birliğe ulaşacak yola girmiştir. Müstemlekeciliğin tasfiyesi ameliyesi Avrupa'nın diğer dünya memleketleriyle münasebetlerini değiştirmiş, fakat aynı zamanda gelişmiş memleketlerle gelişmekte olan memleketler arasındaki münasebetlerde büyük meseleler ortaya çıkmıştır.
5. Atlantik İttifakı'nın belli başlı iki görevi vardır. İttifak'ın birinci görevi, tecavüzü ve başka şekillerdeki tazyikleri karşılamak ve eğer tecavüz vuku bulursa, üye memleketlerin arazisini savunmak için kâfi miktarda askerî kuvvet bulundurmak ve siyasî tesanüdü muhafaza etmektir. Kuruluşundan bu yana, İttifak bu görevi başarı ile yerine getirmiştir. Fakat başta ve en önemlisi Alman meselesi olmak üzere Avrupa'daki esas siyasî meseleler çözülmemiş olarak kalmakta devam ettiği müddetçe bir buhran

ihtimali bertaraf edilemez. Ayrıca mevcut istikrarsızlık ve müphemiyet durumu hâlen karşılıklı bir askerî kuvvet indirimine engel olmaktadır. Bu şartlar altında, İttifak, kuvvetler dengesini sağlamak üzere yeterli, uygun bir askerî güç idame ettirecek ve bu suretle bir istikrar, güvenlik ve itimat havası yaratacaktır.

Bu hava içinde, İttifak, belli başlı siyasî meselelerin çözülebileceği daha istikrarlı münasebetler kurabilmek için terakki kaydetme istikametindeki gayretlerine devamla ikinci görevini yerine getirebilir. Askerî güvenlik ve siyasî gerginliğin giderilmesi siyaseti birbiri ile tezat teşkil etmeyip birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Müsterek savunma dünya siyasetlerinde bir istikrar unsurudur. Bu, gerginliklerin daha da giderilmesi istikametine yönelmiş müessir siyasetlerin zarurî şartıdır. Avrupa'da sulh ve istikrarın yolu, İttifak'ın bilhassa gerginliği giderilmesi yararına yapıcı bir şekilde kullanılmasındadır. Avrupa'daki siyasî meseleler üzerinde bir hal tarzına varılabilmesi için buna Sovyetler Birliği'nin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin iştiraki gereklidir.

6. Atlantik İttifakı başlangıcından beri, aynı idealleri paylaşan ve büyük çapta menfaat birliğini haiz bulunan bir devletler topluluğu olmuştur. Aralarındaki bağlılık ve dayanışma Atlantik Bölgesi içinde bir istikrar unsuru teşkil etmektedir.

7. Bağımsız Devletler olarak, Müttefiklerin siyasetlerini, müşterek kararlara tâbi kılmak mecburiyetleri yoktur. İttifak bilgi ve görüş teatisi için müessir bir forum temin etmekte olup bu sayede Müttefiklerden her biri, kendi siyasetini, diğerlerinin dâvâları ve hedefleri hakkında yakından edindiği bilgilerin ışığı altında kararlaştırma imkânına sahiptir. Bunun tahakkuku için istişarenin zamanında ve açık yapılması usulünün derinleştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. Her Müttefik, gerginliğin giderilmesi yollarını araştırırken İttifak'ın parçalanmasına imkân verilmemesi hususunu gözönünde bulundurmak suretiyle, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa memleketleri ile münasebetlerinin düzeltilmesinde kendine düşen herşeyi yapmalıdır.

8. İlgili taraflarca enerjik gayret sarfedilmediği takdirde, Avrupa'da barışçı bir düzenin kurulmasına imkân olamaz. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'nın siyasetindeki gelişme, bu Hükûmetlerin, barışçı bir hal tarzının hazırlanmasında işbirliği yapmanın faydasına ergeç kani olacakları ümidini uyandırmaktadır. Mamafih, Avrupa'da hâlen mevcut gerginliğin temelini teşkil eden Almanya meselesi halledilmedikçe, Avrupa için nihaî ve istikrarlı bir hal tarzı bulmak imkânsız olacaktır. Bu nev'i bir hal tarzı, Doğu Avrupa ile Batı Avrupa arasında bulunan ve Almanya'nın ikiye bölünmesinin en bariz ve en acıklı misâlini teşkil eden sun'î engelleri bertaraf etmelidir.

9. Binaenaleyh Müttefikler, Doğu - Batı arasındaki münasebetlerde gerginliğin giderilmesini teşvik edici realist tedbirler yolu ile gayretlerini bu istikamette sarfetmeğe azimlidirler. Gerginliklerin azalması nihaî gaye olmayıp, münasebetlerin islâhına Avrupa için bir hal tarzının bulunmasına matuf uzun vadeli bir tertibin bir cüz'ünü teşkil etmektedir. İttifak'ın ana siyasî gayesi, Avrupa'da âdil ve devamlı bir barışçı düzenin, uygun güvenlik garantileri ile birlikte gerçekleştirilmesidir.

10. Halihazırda Doğu Avrupa ile Batı Avrupa memleketleri arasındaki temasların gelişmesi, daha ziyade ikili münasebetler çerçevesinde vukubulmaktadır. Tabiatile, bazı meseleler, mahiyetleri dolayısiyle çok taraflı bir hal tarzına muhtaçtır.

11. Almanya'nın birleştirilmesi meselesi ile bunun Avrupa meselesinin halli ile olan irtibatı, bu sahada özel mes'uliyet taşımakta bulunan üç Batılı Devlet ile Sovyetler Birliği arasında yapılan görüş teatileri sırasında normal şekilde tezekkür edilmiştir. Federal Alman Cumhuriyeti, diğer üç Batılı Devlet ile birlikte, müşterek bir görüşün tesbiti zımmında, bu temaslardan evvel yapılan ihzarî çalışmalara muntazaman katılmıştır.

Bu konuda Batı'nın tâkip edeceği siyaset hakkında Müttefikler arasında gerekli zamanda yapılacak müzakereler sırasında, yukarıda söz konusu edilen özel mes'uliyetlere hiçbir şekilde halel getirmeden, diğer Müttefiklerin de görüşlerinin nazarı itibare alınmasına devam olunacaktır.

12. Müttefikler, Avrupa'da âdil ve devamlı bir düzenin kurulmasına, Almanya'nın taksimine son verilmesine ve Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasına matuf siyasî tedbirleri tetkik edecek ve gözden geçireceklerdir. Bu mesaî, Doğu ve Batı memleketlerinin bu karışık meseleler üzerinde ikili veya çok taraflı verimli müzakerelere girişebilecekleri zaman kullanılmak üzere, faal ve devamlı bir hazırlık tertibinin parçasını teşkil edecektir.

13. Müttefikler karşılıklı kuvvet indirimi imkânı da dahil olmak üzere, silâhsızlanma ve silâhların pratik şekilde kontrolü ile ilgili tedbirleri incelemektedirler. Bu incelemeler sıklaştırılacaktır. Bu enerjik gayretler Müttefiklerin Doğu ile gerginliğin müessir bir şekilde giderilmesi hususundaki azmini göstermektedir.

14. Müttefikler tehlikeye maruz bölgelerin, meselâ Güney Doğu kanadının, savunma meselelerini özel bir dikkatle inceleyeceklerdir.

Bu arada, Akdeniz'deki bugünkü durum, son Orta - Doğu buhranının Birleşmiş Milletler'in mes'uliyetleri dahilinde bulunduğu da gözönünde tutularak bazı özel güçlükler arzetmektedir.

15. Kuzey Atlantik İttifakı bölgesi, dünyanın geri kalan kısımlarından tecrit edilerek mütalâa olunamaz. Bu bölge dışında vukubulan buhran ve ihtilâflar, İttifak'ın güvenliğini gerek doğrudan doğruya gerek dünya umumî muvazenesini etkilemek suretile haleldâr edebilir. Müttefik memleketler, Birleşmiş Milletler'de ve diğer milletlerarası teşkilâtlarda milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasına ve önemli milletlerarası meselelerin çözümlenmesine münferiden yardım etmektedirler. Taammüm etmiş tatbikata uygun olarak, Müttefikler veya bunlar arasında arzu edenler, ayrıca mevzuubahis meseleler üzerinde durum icabettirdikçe ve taahhüt altına girmeksizin istişarelere devam edeceklerdir.

16. Bu neticelerin ışığı altında, Bakanlar, Kuzey Atlantik Daimî Konseyi'ni ilerdeki yıllarda işbu incelemenin gerektirdiği teferruatlı çalışmaları yürütmekle görevlendirmiştir. Daimî Konsey bu görevini, gerek hâlen yapmakta olduğu çalışmanın teksifi suretile, gerek merkezlerden gönderilen uzman ve yetkililerden daha sistemli şekilde faydalanarak, yüksek seviyeli ihtisas tetkikleri yaptırmak suretiyle yerine getirebilir.

17. Bakanlar, Hususî Grub'un yaptığı incelemenin, gerginliğin izalesinin geliştirilmesi ve barışın kuvvetlendirilmesi hususlarında İttifak'ın gelecek

yıllarda oynaması beklenen rolün önemini teyid eylediğini müşahade etmişlerdir. Bazı önemli meseleler henüz bütün veçheleri ile incelenememiş olduğundan ve en son siyasî ve stratejik gelişmelerden neş'et eden ve daha az önemli olmayan başka meselelerin de tetkiki gerektiğinden, Bakanlar, daimî toplantı halinde Kuzey Atlantik Konseyi'nin en uygun göreceği usullerle ve vakit kaybetmeden bu meselelerin ele alınması ve bilâhere Bakanlar seviyesinde Kuzey Atlantik Konseyi'ne bir ilâve rapor sunulması için Daimî Delegelere talimat vermişlerdir.

EK : 15

KARŞILIKLI VE DENGELİ KUVVET İNDİRİMİ

DIŞİŞLERİ BAKANLARI VE NATO SAVUNMA PROGRAMINA KATILAN ÜLKELERİN TEMSİLCİLERİ TARAFINDAN KABUL EDİLEN BEYANNAME

Reykjavik Bakanlar Toplantısı, 24 - 25 Haziran, 1968

1. 24 - 25 Haziran 1968 tarihlerinde Reykjavik'te toplanan Bakanlar, memleketlerinin, silâhsızlanma ve silâhların kontrolü alanında ilerlenmesi konusunda kuvvetli ve sık sık ifade edilen arzularını belirtmişlerdir.
2. Bakanlar, Avrupa kıt'asını halâ bölen halledilmemiş meselelerin barışçı yollardan çözümlenmesi gerektiğini kabul etmişler ve nihaî bir hedef olan Avrupa'da sürekli ve barışçı bir düzenin yerleşmesinin bir itimat ve güven iklimi gerektirdiği ve buna ancak adım adım ulaşılabileceği kanaatini belirtmişlerdir. Bakanlar, bütün Avrupa Devletleri'nin bu amacın gerçekleştirilmesinde aşikâr ve önemli çıkarları olduğunu dikkate alarak, karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimleri de dahil olmak üzere bu alandaki tedbirlerin gerginliğin giderilmesine önemli bir katkıda bulunacağına ve savaş tehlikesini daha da azaltacağına olan inançlarını ifade etmişlerdir.
3. Bakanlar, 1967 Aralığında, Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilen «İttifak'ın Gelecekteki Görevleri» hakkındaki raporun 13. fıkrası uyarınca bu nevi indirimler için imkân dahilindeki teklifleri incelemek hususunda üye Hükûmetler tarafından Kuzey Atlantik Konseyi çerçevesinde girişilen önemli çalışmaları kaydetmişlerdir. Bakanlar, özellikle, Siyasî Müşavirler Komitesi tarafından mukayese esasları tesbit etmek ve özellikle Orta Avrupa'da dengeli bir kuvvet indirimine ulaşmanın değişik şıklarını tahlil etmek için yapılmakta olan çalışmayı kaydetmişlerdir.
4. Bakanlar, İttifak'ın müessir bir askerî kaabiliyeti idame ettirme ve Avrupa'da NATO ile Varvoşa Paktı arasında bir kuvvet dengesi sağlama ihtiyacını teyid etmişlerdir. Yalnız NATO'ya münhasır bir indirim NATO ülkelerinin güvenliğini ve gelecekteki karşılıklı kuvvet indirimi imkânlarını zayıflatacağı cihetle, Bakanlar, kuvvetlerin zaman içinde ve önem bakımından karşılıklı olarak denegli bir şekilde indirimi hali öngörülmedikçe, NATO'nun topyekûn askerî kabiliyetinde indirim yapılmaması gerektiği hususundaki görüşü teyid etmişlerdir.
5. Buna uygun olarak Bakanlar, Daimî Delegelere üzerinde mutabık kalınan aşağıdaki esaslara uygun olarak çalışmalarına devam etmek ve bu çalışmalarını yoğunlaştırmak görevini vermişlerdir.

a. Taraflar arasındaki kuvvet indirimleri, mütekabiliyet esasına göre yapılmalı ve vüs'at ve zaman bakımından dengeli olmalıdır.
b. Karşılıklı indirimler, Avrupa'daki dengeyi tehlikeye düşürmeksizin halihazır güvenlik seviyesini daha düşük bir masrafla idameye imkân ve-

recek önemli ve anlamlı bir adım teşkil etmeli, fakat Avrupa'daki durumu istikrarsız bir hale sokmak tehlikesini doğuracak şekilde olmamalıdır.

c. Karşılıklı indirimler gerek Avrupa'nın bütününde gerek ilgili bütün taraflarda itimat yaratma amacı ile bağdaşmalıdır.

d. Bu amaçla, kuvvetlerle ilgili her yeni tertip bütün ilgili tarafların hayatî güvenlik menfaatleriyle bağdaşmalı ve müessir bir şekilde kabili tatbik olmalıdır.

6. Bakanlar, Hükûmetlerinin ilgili diğer memleketlerle birlikte silâhların kontrolü alanında belirli ve pratik tedbirleri araştırmaya hazır olduklarını teyit etmişlerdir.

7. Bakanlar, özellikle karşılıklı kuvvet indirimlerinin sağlanmasına yol açacak bir işleme girişilmesinin arzuya şâyan olacağı hususunda mutabık kalmışlardır. Bakanlar bu amaçla, bu konuda Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa ülkeleriyle görüşmelerde bulunmak üzere gerekli bütün hazırlıkları yapmayı kararlaştırmışlar ve bu ülkelere, barış yolunda ilerlemeyi hedef tutan araştırmalarda kendilerine katılmaları için çağrıda bulunmuşlardır.

8. Bakanlar, Daimî Delegelerini işbu beyannameyi uygulamakla görevlendirmişlerdir.

EK : 16

BAKANLAR TOPLANTISI BİLDİRİSİ

14 - 16 Kasım, 1968

1. NATO Konseyi 15 - 16 Kasım tarihlerinde Brüksel'de Bakanlar seviyesinde toplanmıştır. Toplantıya Dışişleri, Savunma ve Maliye Bakanları katılmışlardır. Konsey, Çekoslovakya'ya vakî silâhlı müdahele ve bu memleketin Sovyetler Birliği ve onun Varşova Paktı'na dahil müttefiklerinden dördü tarafından işgali neticesinde meydana gelen ciddî durumu Bakanların müzakere etmelerine imkân vermek için Aralık ortasındaki mutad sene sonu toplantısını öne almıştır.

2. Bakanlar, Sovyetler Birliği dâhil, her memleket tarafından bir çok vesilelerle tekrar edilen, bütün milletlerin bağımsızlığı ve binaenaleyh bir devletin başka bir devletin işlerine müdahalesinin kanunsuzluğu prensibinin ihlâl edilmezliğini teyid etmişlerdir.
Bu prensibin, Sovyet liderleri tarafından, müttefiklerinden dördünün desteği ile, bililtizam ihlâl edildiğini kayıt etmişlerdir. Çekoslovak Hükûmeti'nin ve halkının arzusuna rağmen vukubulan bu silâhlı müdahele dünya halk efkârını derinden sarsmıştır. İttifak'ın bütün üyeleri barış ve milletlerarası düzeni tehlikeye düşüren ve Birleşmiş Milletler Yasası'ndaki prensiplere darbe indiren bu kuvvet istimalini kınamışlardır. Bütün diğer milletler gibi Çekoslovak milleti de geleceğini dış müdahele olmaksızın tâyin etmekte serbest olmalıdır. İşgal kuvvetlerinin tazyiki altında yapılan anlaşmalar bu temel mefhuma meydan okunmasını muhik kılamaz.

3. «Sosyalist Camia» diye tesmiye olunan camiaya dahil telâkki edilen devletlerin işlerine bir müdahele hakkının mevcut olduğu konusundaki Sovyet liderlerinin iddiası, Birleşmiş Milletler Yasası'nın temel prensiplerine ayrıkı olduğu gibi, Avrupa güvenliği için tehlike arzetmekte ve ister istemez ciddî endişeler yaratmaktadır. Bu iddia başka ahvalde de kuvvet kullanılabileceği endişesine yol açmaktadır.

4. a) Sovyetler'in sözde «Sosyalist Camia»sı doktrininden çıkardıkları siyasetin Almanya'ya uygulanması, Almanya'nın iki kısmının yaklaşmasına ve nihaî birleşmesine yeni engeller yaratmaktadır. Ayrıca bu siyaset Almanya'nın tümüne müteâllik dört Devlet anlaşmasının lâfzına ve ruhuna da aykırı düşecektir.

b) Bu durum muvacehesinde ve A. B. D., Birleşik Krallık ve Fransa'nın özel sorumluluklarını gözönünde tutarak, Bakanlar, Almanya meselesinin İttifak'ın, Alman halkının serbest kararına ve Avrupa güvenliğinin menfaatine müsteniden barışçı bir hal şekline ulaşmasına yardımcı olmak hususundaki gayretlerine sebatla devam etme azmini teyid etmişlerdir. Üye Hükûmetler «Alman Demokratik Cumhuriyeti»ni tanımamaktadırlar ve Alman halkının rızası hilâfına Almanya'nın bölünme halini devamlı kılmaya mâtuf her türlü iddiayı reddetmektedirler.

c) 25 Haziran 1968 tarihinde Reykjavik'de yayınlanan bildirilerine atıfta bulunarak Bakanlar, üç Devletin Berlin'in güvenliğini muhafaza etmek ve şehre serbest giriş çıkışı idame ettirmek hususunda ilân etmiş oldukları azimkâr tutumu Hükûmetlerinin desteklediğini teyit etmişlerdir. Bakanlar, Kuzey Atlantik Konseyi'nin Berlin hakkındaki 16 Aralık 1958 tarihli Beyannamesini ve Berlin'in güvenliği ve teatisi için her üye Devletin yüklendiği sorumluluğa atıfta bulunmuşlardır. Şehrin hayatiyetini idame ettirmek hususunda Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından Berlin'in statüsüne uygun olarak alınan önemli tedbirleri memnuniyetle kaydetmişlerdir. Berlin'in tealisi ve hayatiyetinin idamesi hususunda Federal Hükûmetin meşru alâkası ve bunun neticesi olarak halen yürürlükte bulunan tertipler çerçevesinde Berlin ile Federal Hükûmet arasındaki bağlar konusunda üç Devletin tutumuna Bakanlar katılmaktadırlar.

d) Bakanlar, Berlin hakkındaki dörtlü anlaşmalara ve bu anlaşmalara uygun olarak A.B.D., Fransa ve Birleşik Krallık tarafından alınan kararlara saygı gösterilmesi için Üç Devlet tarafından Sovyetler Birliği'ne yapılan çağrıya katılmaktadırlar.

5. Son Sovyet davranışlarından doğan yeni kararsızlıklar Akdeniz bölgesine de yayılmaktadır. Bu durum, Müttefiklerin, bu bölgede, karşılıklı işbirliği ve anlayışı olduğu kadar, istikrarı ve âdil ve haklı bir barışı geliştirme hususundaki gayretlerine, mevcut bütün imkânlarla devam etmelerini gerekli kılmaktadır. Sovyet Deniz Kuvvetleri'nin artan mevcudiyeti dahil Akdeniz'deki Sovyet faaliyetinin genişlemesi, İttifak güvenliğini koruma bakımından müteyakkız olmayı icap ettirmektedir.

6. İttifak üyeleri, Sovyetler Birliği'nden dünya barışının menfaatine olarak kuvvet kullanılmasından ve başka devletlerin işlerine müdaheleden imtina etmesini beklemektedirler. Ülkelerinin hürriyet ve bağımsızlığını korumaya azimli olarak, güvenliklerini tehlikeye koyan herhangi bir gelişmeye ilgisiz kalamazlar.

Avrupa'da veya Akdeniz'deki duruma doğrudan doğruya veya dolaylı şekilde tesir edecek herhangi bir Sovyet müdahelesinin vahim neticeli milletlerarası buhran yaratacağı aşikârdır.

7. Sovyet liderleri kuvvet politikasını benimsedikleri müddetçe, bu kararsızlıklar devam edecektir. Müttefikler, tecavüzün ve diğer baskı şekillerinin vukuunu önlemek için aralarındaki siyasî dayanışmanın devamı zaruretine kanidirler. Herşeyden ziyade, ortak sorumluluklarını karşılamağa ve Andlaşma'ya uygun olarak, İttifak üyelerini herhangi bir silâhlı tecavüze karşı korumaya tamamen azimlidirler.

8. Bu itibarla, NATO'nun birleşik savunma programına katılan Müttefikler, savunma durumlarını yeniden değerlendirmek mecburiyetinde kalmışlardır. Son olaylar neticesinde husule gelen durumun müşterek bir karşılığı icap ettirdiği kanaatindedirler. Mümkün olan en ileri hattâ savunma kabiliyetini daha arttırmak maksadiyle NATO kuvvetlerinin evsaf, müessiriyet ve konuşlandırılması personel ve teçhizat bakımından islâh edilecektir. Yedek kuvvetlerin evsafı da islâh edilecek ve bunların sür'atle seferber olma kabiliyeti arttırılacaktır. Kanatlar için takviye kuvvetleri sağlanmasına ve oradaki mahallî kuvvetlerin güçlendirilmesine daha fazla bir alâka gösterilecektir. NATO'nun taktik hava kuvvetlerinin konvansiyonel

kabiliyeti arttırılacaktır. NATO Başkumandanlıklarına bazı ilâve millî birlikler tahsis edilecektir. NATO'nun konvansiyonel kabiliyetini islâh etmek üzere, bu kategorilere dahil faaliyetler çerçevesinde muayyen tedbirler tasvip edilmiştir. Bakanlar, bu tedbirlerin işbirliği halinde tatbik mevkiine konulmasının ve bunları desteklemeğe kifayetli bütçe kaynaklarının temini konusunun Ocak 1969 ayında sunulacak 1969 - 73 NATO Kuvvet Plânları'nın bir parçasını teşkil etmesi hususunda mutabık kalmışlardır. Bakanlar ayrıca, bilhassa müşterek savunma için yapılan askerî masrafların yarattığı tediye muvazenesi açığından neş'et eden malî yükleri hafifletmek maksadiyle, üyeler arasında işbirliği yapılmasının İttifak'ın dayanışmasının kuvvetlendirileceğini teslim etmişlerdir.

9. Geçen sene Bakanlar, İttifak'ın Gelecekteki Görevleri Hakkındaki Raporda, herhangi bir mütecavizin cesaretini kırmak için gerekli askerî kuvveti ve siyasî danışmayı muhafaza ederken İttifak'ın, bir «détente» siyasetini geliştirmeye çalışması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çekoslovakya'ya vâki Sovyet müdahelesi el'an Avrupa kıt'asını ve Almanya'yı bölen belli başlı meselelerin çözümlenmesine ve Avrupa'da barış ve güvenliğin tesisi ümitlerine ciddî bir darbe vurmuş ve «détente» alanında şimdiye kadar ulaşılmış olan neticelerin bazılarını tehlikeye düşürmüştür. Nitekim Varşova Paktı'nın beş üyesinin giriştikleri hareket dolayısiyle Müttefikler, bu devletlerle olan temaslarının şümulünü ve seviyesini azaltmak zorunda kalmışlardır.

10. Özellikle karşılıklı muvazeneli kuvvet indirimi imkânları ciddî şekilde gerilemiştir. Bununla beraber Müttefikler, verimli müzakereler için havanın daha müsait olacağı bir zamana intizaren, bu konudaki inceleme ve hazırlıklarını yakın bir istişare içinde devam etmektedirler.

11. Her hal ve kârda Doğu ile Batı arasında emin, barışçı ve karşılıklı olarak faideli münasebetler tesisi Batı değerlerine uygun siyasî hedefi teşkil etmeğe devam etmektedir. Müttefikler bu hedefi «détente»ı aramanın İttifak'ın parçalanmasına müncer olmasına imkân vermemesi zaruretini gözönünde bulundurarak, tâkip etmeye kararlıdırlar. Barışın aranması, hayatî silâhsızlanma ve silâhların kontrolü sahalarında Batı'nın güvenliği ile kabili telif terakkiyi ve Doğu ile Batı'yı ayıran temel meselelerin halli için devamlı gayretler sarfedilmesini gerekli kılmaktadır.

12. Kuzey Atlantik İttifakı güvenliğin vazgeçilmez teminatçısı olmaya ve Avrupa uzlaşmasının tâkibi için başlıca temel teşkil etmeye devam edecektir. Yasası gereğince süresiz bir ittifaktır. Son olaylar mevcudiyetinin devamının her zamankinden daha fazla lüzumlu olduğunu bir kere daha göstermiştir. Fransa Dışişleri Bakanı, kendileri bakımından, önümüzdeki yılların olayları Doğu - Batı ilişkilerinde köklü bir değişiklik meydana getirmedikçe Fransız Hükûmeti'nin İttifak'ın lüzumlu görüldüğü müddetçe devam etmesi gerektiği görüşünde olduğunu hatırlatmıştır.

13. Konsey'in gelecek Bakanlar toplantısı 10 ve 11 Nisan 1969 tarihlerinde Washington'da yapılacaktır.

14. 14 Kasımda Bakanlar seviyesinde toplanan savunma Plânlama Komitesi gelecek Bakanlar toplantısını Brüksel'de 16 Ocak 1969 da yapacaktır.

EK 17

BAKANLAR TOPLANTISI BİLDİRİSİ

Washington DC, 10, 11 Nisan 1969

1. Kuzey Atlantik Konseyi, 10 ve 11 Nisan 1969 tarihlerinde Washington'da Bakanlar seviyesinde toplanmıştır. Konsey, İttifak'a vücut veren Andlaşma'nın 20. yıldönümünü kutlamış ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Konsey'e bir hitabede bulunmuştur. Bakanlar, İttifak'ın, Avrupa'da barışın idamesine ve bütün üye ülkelerin güvenliğine sağladığı müessir katkı dolayısiyle derin memnuniyetlerini ifade etmişlerdir.
2. İttifak, milletlerin demokrasi, ferdî hürriyetler ve hukuk hâkimiyeti prensipleri üzerine bina edilmiş bulunan hürriyetini, müşterek hars ve medeniyetini korumak maksadiyle ve müessir bir güvenlik sistemi olmadan bölünmüş bir Avrupa'da yeni bir harbin çıkabileceği hususunda beslenen müşterek endişeler sebebiyle kurulmuştur. İttifak, müşterek gaye ve emellerin bir ifadesi olmaya devam etmektedir.
3. 1967'de İttifak'ın Gelecekteki Görevleri konusunda rapor İttifak'ın şu iki görevini tebarüz ettirmiştir : Batı'nın savunması ve Doğu ile istikrarlı bir barış aranması, Haziran 1968 de Müttefik Bakanlar, diğer ilgili devletlerle, karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimleri hususunda alınması mümkün tedbirler dahil olmak üzere silâhsızlanma ve silâhların kontrolu için belirli pratik tedbirleri aramaya hazır olduklarını beyan etmişlerdi. Sovyetler'in Çekoslovakya'ya vâki müdahalesi neticesinde Doğu - Batı ilişkilerinin düzelmesi yolundaki ümitlerin ciddî şekilde sekteye uğramasına rağmen, Bakanlar Kasım 1968 de Doğu ile Batı arasında emin, barışçı ve karşılıklı olarak faideli ilişkiler kurulmasının İttifak'ın siyasî hedefini teşkil etmeye devam ettiğini belirtmişlerdi. Bakanlar, bu kere, Hükûmetleri'nin niyetinin temaslar yoluyle bu gaye istikametinde hakiki terakki aramaya devam olunduğunu ve müzakereler için bütün münasip imkânların araştırılması bulunduğunu teyid etmişlerdir.
4. Üye Hükûmetler bilhassa Doğu Avrupa'daki durumu gözönünde tutarak, milletlerarası münasebetlerde herhangi devamlı bir gelişmenin, memleketlerin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı, içişlerine müdahale edilmemesi, milletlerin kendi geleceklerini kendilerinin tâyin etmek hakkına sahip olmaları prensiplerine ve tehdit veya kuvvet kullanılmasından kaçınılması mecburiyetine tam olarak saygı gösterilmesi gerektirildiğini hatırlatmışlardır.
5. Bakanlar, İttifak'ın başta gelen gayelerinden birinin Avrupa'da istikrar, güvenlik ve karşılıklı itimada dayanan âdil ve devamlı bir barışın kurulması olduğunu hatırlatmışlardır. Müttefikler, yakın istişareye riayet suretiyle Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın diğer memleketleriyle hangi müşahhas meselelerin verimli müzakerelere ve sür'atli hal tarzına elverişli olduğunu

araştırmayı teklif etmektedirler. Binnetice Bakanlar, bu meselelerin bir listesinin yapılması, zamanı gelince faydalı bir müzakere yolunun en iyi ne şekilde bulunabileceğinin incelenmesi ve gelecek Bakanlar Toplantısı'na bu konuda bir rapor hazırlanması hususlarında Konsey'e talimat vermişlerdir. Şurası açıktır ki, herhangi bir müzakere önceden iyi bir şekilde hazırlanmalı ve Avrupa'da siyasî bir hal tarzına ulaşılması için, katılmaları gerekli bulunan bütün hükûmetler bu müzakerelere iştirak etmelidirler.

6. Müttefikler aynı zamanda, dengeli kuvvet indirimi ve kuvvet kullanılmasından vazgeçilmesi hususunda yapılmış olan teşebbüsler de dahil olmak üzere, silâhsızlanma ve silâh kontrolu sahalarındaki gayret ve incelemelerine devam edeceklerdir.

7. Doğu ile Batı arasındaki temasların genişleme ve muhtemel müzakereler devresinin yaklaşmakta olduğu bir sırada, İttifak'ın siyasî dayanışması esaslı bir unsur teşkil etmektedir. Bu dayanışma en iyi şekilde, İttifak'ın veya üyelerinden herhangi birinin menfaatlerine tesir edebilecek herhangi bir müzakereden evvel veya müzakere devamınca Konsey'de tam istişare prensibine titizlikle riayet olunmak suretiyle sağlanabilir. Bu anlayışla, Müttefik Hükûmetler Birleşik Amerika'nın Sovyetler Birliği ile stratejik taarruz ve savunma silâhlarının tahdidi konusunda müzakereye girmek hususundaki niyetini memnuniyetle karşılamışlardır.

8. NATO Entegre Savunma Programı'na katılan Müttefikler, bir müzakere devrinde İttifak'ın savunma tertiplerinin gevşetilmemesinin ve bellibaşlı ihtilâfların halli konusunda mevsimsiz ümitler yaratılmamasının son derece önemli olduğu üzerinde mutabık kalmışlardır. Müessir savunmanın idamesi bir istikrar unsuru ve müessir «détente» politikasının gerekli bir şartıdır.

9. Bu itibarla, İttifak'ın bu üyeleri nükleer ve konvasiyonel, her seviyede savunma ve vazgeçiricilik için ortak gayretlere münasip katkıda bulunmak hususunda devam eden azimlerini teyid etmişlerdir. İleri bir savunmaya ve her türlü tecavüze gerekli mukabelede bulunulmasına dayanan halihazır NATO stratejisine ve yeterli topyekûn ve mahallî kuvvet seviyeleri dahil, inandırıcı konvansiyonel ve nükleer vazgeçiriciliğe olan ihtiyacın devam etmekte olduğunu kabul etmişlerdir. İttifak'ın lüzumlu askerî tertibi, stratejik nükleer vazgeçirici kuvvetlerden, yeterli, büyük ölçüde ve müessir Kuzey Amerika ve Avrupa konvansiyonel kuvvetlerinden, Avrupa bölgesinde destekleyici taktik nükleer kuvvetlerden ve yeterli hazır takviye kuvvetlerinden müteşekkildir.

10. Savunma Bakanları 28 Mayıs 1969 tarihinde toplanacaklar ve yukarıda sözü edilen icapları yerine getirmek için gerekli bulunan savunma tertibindeki daha belirli unsurları inceleyeceklerdir. Bakanlar ayrıca, gerek bütün müttefik memleketler, gerek bunlardan birkaçı arasında silâh imâli ve standardlaştırılması meseleleri gibi işlere karşılıklı işbirliği halinde hal tarzı bulma hususundaki gayretlerini arttırmak suretiyle savunma çabasının müessiriyetini arttırmak imkânlarını inceleyeceklerdir.

11. Berlin'deki durumu gözden geçiren Bakanlar, son zamanlarda Berlin'e giriş serbestisine engeller çıkarılmış olduğunu kaydetmişlerdir. Bu gibi en-

gellemeler kabul edilmez. Bakanlar, üç Devlet'in şehre serbest girişi idame ettirmek yolundaki azimlerini desteklemişlerdir ve Kuzey Atlantik Konseyi'nin 16 Aralık 1958 tarihli dekrasyonunu ve Berlin'in güvenlik ve selâmeti ile ilgili olarak her üye Devlet'in yüklenmiş olduğu mes'uliyeti teyid etmişlerdir.

12. Bakanlar, Avrupa'da barışçı bir hal şekline varılmasının, diğer hususlar meyanında, Avrupa'nın merkezinde mevcut gerginlik kaynaklarının giderilmesi yolunda gelişme kaydedilmesine bağlı olduğu görüşündedirler. Berlin'deki durumu düzeltmek, şehre giriş serbestisini güvenlik altına almak ve Almanya'nın iki parçası arasında trafik ve ulaştırmayı etkileyen tahditleri kaldırmak yolunda alınacak müşahhas tedbirlerin bu gayenin gerçekleşmesine esaslı bir katkı sağlayacağı düşüncesindedirler. Bakanlar üç Devlet'in, Berlin ve Almanya'nın tamamına şâmil özel mes'uliyetleri çerçevesinde, bu önemli meselelerde düzenli ve müzakereye müstenit terakki kaydedilmesi imkânlarını araştırma hususundaki devamlı gayretlerini desteklediklerini beyan etmişlerdir.

13. Almanya meselesine, Alman halkının serbest kararına ve Avrupa'nın güvenliğinin icaplarına müstenit barışçı bir hal sureti bulunmalıdır.

14. İttifak üyeleri, gerçekçi bir görüş ile ele alınmadıkları takdirde cemiyetlerinin refah ve terakkisini tehlikeye koyabilecek müşterek çevre meselelerinin mevcudiyetini müdriktirler ve diğer milletlerarası teşekküllerde bu meseleler üzerinde önemli çalışmalar yapılmakta olduğunu bilmektedirler. Bakanlar, kendi cemiyetleri için daha iyi bir çevre yaratmak maksadiyle gerek ilgili milletlerarası teşekküller içindeki faaliyetlerle gerek diğer şekilde Müttefik memleketler arasında görüş ve tecrübe teatisinin amelî bütün imkânlarla nasıl geliştirilebileceğini incelemek hususunda Daimî Konsey'e talimat vermişlerdir.

15. Bu meselelerin önemini müdrik bulunmakla beraber Bakanlar, aynı zamanda, Müttefik memleketlerin, ilmî, teknik ve ekonomik kaynaklarının barışçı bir gelişmeye ve bütün memleketlerin kalkınmasına katkıda bulunmasını gerektiren bir devreye girdiklerini de unutmamaktadırlar.

16. Bakanlar seviyesindeki mutad toplantılardan gayrı, Bakanlar, Daimî Konsey'in, Dışişleri Bakanlıkları yüksek rütbeli temsilcilerinin zaman zaman toplanıp İttifak'ın karşılaştığı bellibaşlı uzun vâdeli meseleleri tetkik etmelerine dair teklifi incelemeleri hususunda mutabık kalmışlardır.

17. Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki gelecek toplantısı Aralık 1969'da Brüksel'de yapılacaktır.

EK 18

BAKANLAR TOPLANTISI BİLDİRİSİ

Roma, Mayıs 1970

1. 26 - 27 Mayıs 1970 de Roma'da Bakanlar seviyesinde toplanan Kuzey Atlantik Konseyi, İttifak'ın, üyelerin güvenliği bakımından zaruretinin devam ettiğini ve Doğu ile Batı arasında, Avrupa'yı bölen belli başlı meselelerin halledilebileceği daha mustakar ilişkiler istikametinde gelişme kaydedilmesi için müşterek çalışmalara imkân sağladığını bir kere daha teyit etmişlerdir.
2. Bakanlar bu meselelerin müzakere yolu ile halledilmesi hususundaki azimlerini bir kere daha ifade etmişlerdir. Bu barış araştırmasının, kendi bakımlarından hakikî bir ortaklık zihniyetine, İttifak'ın savunma gücünün muhafazasına ve tam ve zamanında istişareler yapılmasına istinad etmesi gerektiğini belirtmişlerdir.
3. Bakanlar, Avrupa güvenliğinin mücerret bir şekilde bahsedilmesinin kâfi olmadığında mutabık kalmışlardır. Avrupa'daki güvensizlik sebepleri belirli olup kökleri devlet menfaatlerinin zıt telâkkilerinden neşet etmekte ve tasfiyeleri sabırlı gayretleri gerektirmektedir. Bununla beraber, kendileri bakımından, Müttefikler, halli Avrupa güvenliğini takviye edebilecek müşahhas meselelerin herhangi münasip bir forumda müzakere edilmesine istekli olmakta devam etmektedirler. Gerginliğin azaltılması yolunda gösterilecek gayretlerin başarısı, güvenliğe müteâllik hakikî meselelerin ciddî şekilde ele alınması hususunda bütün ilgili memleketlerin besledikleri arzunun bir miyarı olacaktır.
4. Bakanlar, devamlı olması için barışın, siyasî veya sosyal sistemi ne olursa olsun her Avrupa ülkesinin, egemen eşitliğine, siyasî bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne, halklarının dış müdahale, zor veya baskı tehdidinden azade olarak kendi mukadderatını bizzat kendilerinin tâyinine bütün dünyada saygı gösterilmesine istinad etmesi gerektiğini teyit etmişlerdir.
5. Bakanlar, konu üzerinde evvelce yapmış oldukları beyanları hatırlatarak, Aralık 1969 toplantılarına vaki talepleri üzerine Daimî Konsey tarafından hazırlanan Akdeniz'deki durumla ilgili raporu tetkik ve tasvip etmişlerdir. Bu raporda belirtilen neticeleri gözönüne alarak bölgedeki durum hakkındaki endişelerini tekrarlamakta zaruret görmüşlerdir. Bu konuda Müttefikler arasında tam ve sık istişarenin önemini ve devamlı olarak uyanık bulunmanın zaruretini tekrar belirtmişlerdir. Akdeniz'de gelişen durumun yakinen gözden geçirilmesine devam olunması ve bu konuda Bakanlara etraflı rapor verilmesi hususunda Daimî Konsey'e talimat vermişlerdir.
6. Bakanlar, Nisan 1969 Washington toplantılarında Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa ülkeleri ile hangi müşahhas meselelerin ele alınmasının

gerginliğin azalması için verimli görüşmelere ve Avrupa'da işbirliğini teşvik etmeğe müsait bulunduğunu araştırmayı ve bu konuda yapıcı faaliyetlere girişmeyi kararlaştırmışlardı. Bunu müteakip Konsey bu meseleler üzerinde etraflı bir tetkik yapmış ve Aralık 1969 toplantılarında Bakanlar, Müttefik hükûmetlerin, ikili veya çok taraflı, münasip bütün yollarla temas, görüşme veya müzakerelerine devam edeceklerini ve bunları sıklaştıracaklarını ve Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinin, bu çeşit görüşmelere başlamak hususunda arzulu olduklarını ihdas edecek işaretleri kaale almağa devam edeceklerini ilân etmişlerdi. Bu görüşme ve müzakerelerde kaydedilecek gelişmenin, İttifak'ın Kuzey Amerikalı üyelerinin de tabiatiyle katılacakları ve Avrupa'da belli başlı güvenlik ve işbirliği meselelerini görüşmek ve müzakere etmek amacı ile toplanabilecek bir konferansın başarısını sağlamaya yardımcı olacağını ifade etmişlerdi.

7. Bakanlar, 1969 Aralık ayından beri geçen 6 ay zarfında faal bir şekilde teşvik etmekte oldukları bir seri görüşme ve müzakerenin İttifak üyelerinin teşebbüsü ile başlaması veya devamı dolayısile memnuniyet ifade etmişlerdir. Ayni zamanda Doğu ile Batı arasında başka birçok temaslar yürütülmüştür. Müttefikler bütün bu teşebbüs ve temaslar üzerinde aralarında yakın istişareler yapmışlardır. Ve yapmaya devam edeceklerdir.

8. Müttefikler'in destek ve anlayışı ile Federal Almanya Cumhuriyeti, Merkezi Avrupa'daki durumu islâh etmek amacı ile, Sovyetler Birliği, Polonya ve Demokratik Alman Cumhuriyeti ile görüşmelere girişmiştir. Müttefikler bunu cesaret verici telâkki etmektedirler. Müttefikler bu görüşmelerin neticeler vereceği ve kabul edilemeyecek talepler ileri sürülerek tehlikeye düşürülmiyeceği ümidini izhar etmişlerdir. Belli başlı meselelerin halli ve Almanya meselesinin özelliklerini gözönünde tutan bir Modus Vivendi'nin, Almanya'da tahakkuku maksadile sarfedilmekte olan gayretler, Avrupa'da güvenlik ve işbirliğine önemli bir katkı teşkil etmektedir. Bakanlar, Avrupa'da gerginliğin azaltılması siyasetine katkıda bulunmayı arzu eden bütün hükûmetlerin, Almanya'nın iki parçası arasındaki münasebetlerin müzakere yolu ile tanzimini ve sakinleri arasındaki ulaştırma imkânlarının geliştirilmesini imkân nisbetinde kolaylaştıracakları ümidini izhar ederler.

9. Bakanlar, 4 Devletin Berlin ve Almanya'nın tümü konusundaki hak ve sorumlulukları çerçevesinde, 26 Martta Berlin ile ilgili durumun ve bu şehre serbest girişin islâhı üzerinde görüşmelere başlamış olmalarını memnuniyetle kaydetmişlerdir. Doğu - Batı münasebetlerinin özellikle hassas bu bölgesinde mevcut güçlüklerin pratik tedbirlerle halledilmesi ve Berlin'in ekonomik ve kültürel mübadelelere tam katkıda bulunabilmesinin imkân dahiline girmesi ümidini izhar etmişlerdir.

10. Geçen Kasımda Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği arasında Helsinki'de başlamış olan Stratejik Silâhların Tahdidi Görüşmeleri Nisan ayından beri Viyana'da devam etmektedir. Neticesi Avrupa güvenliği ve insanlığın geleceği bakımından pek önemli olan bu görüşmeleri Bakanlar memnuniyetle karşılamaktadırlar.

11. Nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi anlaşmasının yürürlüğe girmesi münasebetiyle Bakanlar, nükleer silâhların yayılmasının sınırlandırılmasına ve gerçek nükleer silâhsızlanma tedbirlerine atfettikleri önemi teyit etmişlerdir. Deniz yatağının kitle tahrip silâhlarına yasaklanması ve biyolojik ve kimyasal silâhların kontrolu meselesinin halli maksadiyle halen gösterilmekte olan gayretleri ilgi ile kaydetmişlerdir. Gerekli garantileri haiz silâhsızlanma tedbirleri üzerinde kaydedilecek yeni terakkilerin, silâhlanmanın herkese tahmil ettiği yükü azaltacağı ümidini izhar etimşlerdir.
12. Kuzey Atlantik İttifakı üyeleri, Avrupa'da askerî karşılaşmanın tedricen ortadan kalkmasını kolaylaştıracak, silâhların kontrolu ve silâhsızlanma tedbirleri konusunda besledikleri alâkayı senelerden beri ifade etmişlerdir. Bakanlar, bu hususta 1968 de Reykjavik'te ve 1969 da Brüksel'de yaptıkları deklarasyonlara atıfta bulunmuşlardır. Bugüne kadar bu deklarasyonların ciddî bir cevap görmediğini kaydetmişlerdir.

13. Müttefikler bununla beraber Bakanların 1969 Aralığında verdikleri talimata uygun olarak karşılıklı kuvvet indirimleri üzerinde yoğun çalışmalar yapmışlardır. Bakanlar, Kuzey Atlantik Daimî Konseyi tarafından kendilerine sunulan etraflı raporu tetkik etmişlerdir. Bu, konu ile ilgili muğlak meselelerin aydınlığa kavuşmasında çok yararlı olmuştur. Bakanlar, bu alanda izlenecek siyasete ve istikşafî çalışmalara ışık tutacak sekilde incelemelerin derinleştirilmesi hususunda talimat vermişlerdir.

14. Olumlu ve olumsuz bütün bu gelişmeleri inceleyen ve Daimî Konsey'ce kendilerine hazırlanmış olan müzakere usulleri raporunu kaydeden Bakanlar, barışı etkileyen bilûmum meseleler üzerinde ilgili bütün taraflarla istikşafî görüşmeleri arttırmaya hazır olduklarını beyan etmişlerdir.

15. Müttefik Hükûmetler bu görüşmelerin ve halen bilhassa Almanya ve Berlin hakkında devam etmekte olan görüşmelerin neticesinde terakki kaydedildiği ölçüde, bütün ilgili hükûmetlerle çok taraflı temaslara girişmeye hazır olduklarını beyan etmişlerdir. Bu temasların belli başlı gayelerinden biri, Avrupa güvenliği ve işbirliği üzerinde bir konferans veya bir seri konferans toplamanın ne zaman mümkün olabileceğini araştırmak olacaktır. Zamanı geldiğinde, çok taraflı müzakerelere başlamak için, daimî bir teşekkülün tesisi, diğerleri meyanında, bir yol olarak öngörülebilir.

16. Avrupa'da güvenlik ve işbirliğini etkileyen istikşaf edilecek konular arasında bilhassa şunlar vardır :

a) Kuvvetten vazgeçilmesi de dahil olmak üzere, devletler arasındaki münasebetlerde hâkim olması gereken prensipler.
b) Şahısların, fikirlerin ve bilgilerin daha serbest dolaşımına yardımcı olmak ve kültürel, iktisadî, teknik ve ilmî sahalarda olduğu gibi, çevresel sahada da işbirliğini geliştirmek maksadı ile milletlerarası münasebetlerin geliştirilmesi.

17. Bunlara ilâveten, NATO'nun kaynaştırılmış savunma programına katılan ülkeleri temsil eden Bakanlar, karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimleri imkânının bütün diğer ilgili taraflarca araştırılmasına devam edilmesine özel ehemmiyet atfetmektedirler. Bu sebeple bu konuda bir deklarasyon neşretmişlerdir.

18. İlk adım olarak Bakanlar, bu tebliğin kendileri adına diplomatik kanallardan tarafsız ve taraf tutmayan hükûmetler de dahil olmak üzere bütün ilgili taraflara intikal ettirilmesini, İtalyan Dışişleri Bakanı'ndan talep etmişlerdir. Ayrıca, başlatılmasını öngördükleri etraflı istikşaf ve müzakere programı hakkında, üye memleket hükûmetlerinin diğer hükûmetlerin tepkilerini araştırmalarını kararlaştırmışlardır.

19. Bakanlar, NATO Modern Toplumun Meseleleri Komitesi'nin ilk raporunu gözden geçirmişler ve beşerî çevrenin âcil sorunları üzerinde Müttefiklerarası işbirliğine verdikleri değerin bir tezahürü olarak kurulan Komite'nin, teşkilinden bu yana geçen 6 ay zarfında kaydettiği gelişmeyi memnunlukla karşılamışlardır. Halen, yapılmakta olan yoğun çalışmalar, hava ve su kirlenmesi gibi âcil sorunlar da dahil olmak üzere, çevresel meselelerin geniş bir kesimi üzerinde millî ve milletlerarası alanda harekete geçilmesine yardımcı olacaktır.

20. Bakanlar, özellikle İttifak'ın beşerî çevre konusundaki çalışmalarından elde edilecek faydaların, gittikçe önem kazanan bu alanda Doğu ile Batı arasında daha geniş işbirliğinin bir temeli olabileceği hususundaki görüşlerini teyit etmişlerdir. Bunun, işbirliğinin arttırılması için faydalı bir çerçeve teşkil eden mevcut milletlerarası teşekküller veya uygun görülebilecek başka bir usulle sağlanabileceğini gözönüne almışlardır.

21. Kuzey Atlantik Konseyi'nin Bakanlar seviyesindeki gelecek toplantısı Aralık 1970 de Brüksel'de akdedilecektir.

EK 19

Kuzey Atlantik Konseyi Başkanları

1949 - 1950	Dean G. Acheson	(A. B. D.)
1950 - 1951	Paul van Zeeland	(Belçika)
1951 - 1952	Lester B. Pearson	(Kanada)
1952 - 1953	Ole Bjorn Kraft	(Danimarka)
1953 - 1954	Georges Bidault	(Fransa)
	Pierre Mendes - France	(Fransa)
1954 - 1955	Stephanos Stephanopoulos	(Yunanistan)
1955 - 1956	Kristinn Gudmunsson	(İzlanda)
	Gundmundur I. Gudmunsson	(İzlanda)
1956	Gaetano Martino	(İtalya)

Kuzey Atlantik Konseyi Onur Başkanları (¹)

1957	Gaetano Martino	(İtalya)
	Giuseppe Pella	(İtalya)
1957 - 1958	Joseph Bech	(Lüksemburg)
1958 - 1959	Joseph M. A. H. Luns	(Hollanda)
1959 - 1960	Halvard M. Lange	(Norveç)
1960 - 1961	Marcello Mathias	(Portekiz)
	Franco Nogueira	(Portekiz)
1961 - 1962	Selim Sarper	(Türkiye)
	Feridun Cemal Erkin	(Türkiye)
1962 - 1963	Lord Home	(İngiltere)
1963 - 1964	Dean Rusk	(A. B. D.)
1964 - 1965	Paul - Henri Spaak	(Belçika)
1965 - 1966	Paul Martin	(Kanada)
1966 - 1967	Jens Otto Krag	(Danimarka)
1967 - 1968	Maurice Couve de Murville	(Fransa)
	Michel Debré	(Fransa)
1968 - 1969	Willy Brandt	(Federal Almanya)
1969 - 1970	Emil Jonsson	(İzlanda)
1970 - 1971	Aldo Moro	(İtalya)

(¹) Üçler Komitesinin tavsiyesi üzerine, Kuzey Atlantik Konseyi Onur Başkanlığı her yıl alfabe sırasıyla bir üye ülkenin Dışişleri Bakanı tarafından yapılmakta, Konsey'in bütün toplantılarına Genel Sekreter başkanlık etmektedir.

EK 20

NATO Askerî Komitesi Onur Başkanları (¹)

1949-1950	Orgeneral Omar N. Bradley	(A.B.D.)
1951	Korgeneral Etienne Baele	(Belçika)
1952	Korgeneral Charles Foulkes	(Kanada)
1953	Oramiral E.J.C. Quistgaard	(Danimarka)
1954	Orgeneral Augustin Guillaume	(Fransa)
1955	Korgeneral Stylianos Pallis	(Yunanistan)
1956	Orgeneral Giuseppe Mancinelli	(İtalya)
1957	Orgeneral B.R.P.F. Hasselman	(Hollanda)
1958	Korgeneral Bjarne Oen	(Norveç)
1959	Orgeneral J.A. Beleza Ferras	(Portekiz)
1960	Orgeneral Rüştü Erdelhun	(Türkiye)
1960-1961	Amiral Earl Mountbatten of Burma	(İngiltere)
1961-1962	Orgeneral Lyman L. Lemnitzer	(A.B.D.)
1962-1963	Korgeneral C.P. de Cumont	(Belçika)
1963-1964	Orgeneral Frank R. Miller	(Kanada)
1964-1965	Orgeneral Kurt Ramberg	(Danimarka)
1965-1966	Orgeneral Charles Ailleret	(Fransa)
1966-1967	Orgeneral Ulrich de Maizière	(F. Almanya)
1967-1968	Amiral Spyros Avgheris	(Yunanistan)
1968-1969	Korgeneral Odysseus Angelis	(Yunanistan)
1968-1969	Orgeneral Vedovato	(İtalya)
1969-1970	Amiral H.M. Van den Wallbeke	(Hollanda)
1969-1970	Amiral F.H. Johannessen	(Norveç)

NATO Askerî Komitesi Başkanları (²)

1957-1961	Orgeneral B.R.P.F. Hasselman	(Hollanda)
1961-1964	Orgeneral Adolf Heusinger	(F. Almanya)
1964-1968	Korgeneral C.P. de Cumont	(Belçika)
1968-1971	Oramiral Sir Nigel Henderson	(İngiltere)
1971-	Orgeneral Johannes Steinhoff	(F. Almanya)

(¹) 1963 yılına kadar NATO Askerî Komite Başkanının görevleri Başkanlık ve Onur Başkanlığı görevleri idi. Bu tarihten sonra resmen Onur Başkanlığı görevi oldu.

(²) «Askerî Komite Başkanı» ünvanı 1954 - 1964 arasında bu ünvanın önüne getirilen «daimi toplantı halindeki» ibaresi ile tamamlanıyordu.

EK 21

ULUSLARARASI ATLANTİK ANDLAŞMASI DERNEĞİ'NCE (A. T. A.) BAĞLI MİLLÎ KURULUŞLAR

185, rue de la Pompe, PARIS XVIème.

BELÇİKA :

Association Atlantique Belge
12, rue des Taxandres
1040 Bruxelles

KANADA :

The Atlantic Council of Canada
228, Bloor Street West
Toronto 5, Ontario

DANİMARKA :

Atlantsammenslutningen
H. C. Andersens Boulevard 11,
mezz. DK 1553 Kobenhavn V.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ :

The Atlantic Council of the
United States
1616 H. Street, N. W.
Washington D. C. 20006

FRANSA :

Association Française pour la
Communauté Atlantique
185, rue de la Pompe
Paris XVI.

YUNANİSTAN :

Elinikos Silogos Atlantiku Sinfonu
Elefteriu Venizelu 39
Athinai 132

HOLLANDA :

Atlantische Commissie
Aangesloten Bij de Atlantic Treaty
Association
Nassau
Zuilensteinstraat 9 Den Haag

İZLANDA :

Samtök um Vestraena Samvinnu
Tjarnargötu 14
Posthalf 28
Rejkjavik

İTALYA :

Comitato Italiano Atlantico
(Palazzo Firenze) Piazza Firenze,
27 Roma

LÜKSEMBURG :

Comité Atlantique Luxembourgeois
20 bis, rue de Louvigny
Luxembourg

NORVEÇ :

Den Norkse Atlanterhavs Komite
Akersgt. St.,
Oslo 1

PORTEKİZ :

Commissao, Portuesa do Atlantico
Rua das Portas de Santo
Antao, 89
Lisboa

İNGİLTERE :

The British Atlantic Committee
Benjamin Franklin House
36, Craven Street
London W. C. 2

FEDERAL ALMANYA :

Deutsche Atlantische Gesellschaft
C.V. Hauptgeschaftsstelle: 53 Bonn
Meckenheimer Strasse 62

TÜRKİYE :

Türk Atlantik Andlaşması Derneği
Vali Dr. Reşit Caddesi 35/12
Ankara

EK 22

KISALTMALAR

ACCHAN	Manş Kumandanlığı
ACE	Avrupa Müttefik Kumandanlığı
ACLANT	Atlantik Müttefik Kumandanlığı
ACSA	Haberleşme Güvenliği Müttefik Bürosu
AFCENT	Orta Avrupa Müttefik Kuvvetleri
AFNORTH	Kuzey Avrupa Müttefik Kuvvetleri
AFSOUTH	Güney Avrupa Müttefik Kuvvetleri
AGARD	Hava - Uzay Araştırma ve Gerçekleştirme Danışma Grubu
ALLA	Müttefik Uzun Hatlar Dairesi
AMCEC	Müttefik Askerî Haberleşme Elektronik Komitesi
AMF	Avrupa Müttefik Kumandanlığı Çevik Kuvveti
ANCA	Müttefik Deniz Haberleşme Dairesi
ARFA	Müttefik Radyo Frekans Dairesi
ATAF	Müttefik Taktik Hava Kuvvetleri
CEAC	Avrupa Hava Bölgesi Koordinasyon Komitesi
CEOA	Orta Avrupa İşletme Ajansı
CEPO	Orta Avrupa Akaryakıt Boru Hatları Bürosu
CEPPC	Orta Avrupa Akaryakıt Boru Hatları İşletme Komitesi
CHANCOMTEE	Manş Komitesi
CINCAFMED	Akdeniz Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı
CINCEASTLANT	Doğu Atlantik Bölgesi Başkumandanı
CINCENT	Orta Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı
CINCHAN	Manş ve Kuzey Denizi Güney Bölgesi Müttefik Başkumandanı
CINCIBERLANT	İberya - Atlantik Kesimi Başkumandanı
CINCMED	Akdeniz İngiliz Deniz Kuvvetleri Başkumandanı
CINCNORTH	Kuzey Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı
CINCWESTLANT	Batı Atlantik Kesimi Başkumandanı
CINCSOUTH	Güney Avrupa Müttefik Kuvvetleri Başkumandanı
COMAIRSOUTH	Güney Avrupa Müttefik Hava Kuvvetleri Kumandanı
COMAMF (L)	Avrupa Müttefik Kumandanlığı Çevik Kuvvet Kumandanı (Kara)
COMBALTAP	Baltık Denizi Müttefik Kuvvetleri Kumandanı
COMBISCLANT	Gaskonya Körfezi Bölgesi Kumandanı
COMCANFLANT	Atlantik Kanada Bölgesi Kumandanı
COMCENTAG	Merkez Ordu Grup Kumandanı
COMCENTLANT	Orta Atlantik Bölgesi Kumandanı

COMFOURATAF	Müttefik Dördüncü Taktik Hava Kuvvetleri Kumandanı
COMLANDNORWAY	Norveç Müttefik Kara Kuvvetleri Kumandanı
COMLANDSOUTHEAST	Güney - Doğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri Kumandanı
COMLANDSOUTH	Güney - Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri Kumandanı
COMMAIRCENTLANT	Orta Atlantik Bölgesi Hava Kuvvetleri Kumandanı
COMMAIRCHAN	Manş Hava - Deniz Müttefik Kuvvetleri Kumandanı
COMMAIREASTLANT	Doğu Atlantik Bölgesi Hava - Deniz Kuvvetleri Kumandanı
COMMAIRNORLANT	Kuzey Atlantik Hava-Deniz Kuvvetleri Kumandanı
COMNAVSCAP	İskandinav Yakınları Müttefik Deniz Kuvvetleri Kumandanı
COMNAVSOUTH	Güney Avrupa Müttefik Deniz Kuvvetleri Kumandanı
COMNORASDEFLANT	Kuzey Amerika Denizaltı Savunma Atlantik Kuvvetleri Kumandanı
COMNORLANT	Kuzey Atlantik Bölgesi Kumandanı
COMNORTHAG	Kuzey Ordu Grup Kumandanı
COMOCEANLANT	Atlantik Okyanusu Bölgesi Kumandanı
COMSTRIKEFLANT	Atlantik Vurucu Filo Kumandanı
COMSTRIKFORSOUTH	Güney Avrupa Vurucu ve Destek Deniz Kuvvetleri Kumandanı
COMSUBEASTLANT	Doğu Atlantik Bölgesi Denizaltı Kuvvetleri Kumandanı
COMTASKFORNON	Kuzey Norveç Müttefik Vurucu Kuvvetleri Kumandanı
COMTWOATAF	Müttefik İkinci Taktik Hava Kuvvetleri Kumandanı
COMUKADR	İngiltere Hava Savunması Bölgesi Kumandanı
CUSRPG	Kanada - Amerika Bölgesi Plânlama Grubu
DPC (SPK)	Savunma Plânlama Komitesi
ECSC	Avrupa Kömür - Çelik Birliği
EDC	Avrupa Savunma Topluluğu
ELDO	Avrupa Füze Atış Sehpaları Geliştirme ve İnşa Teşkilâtı
ESRO	Avrupa Uzay Araştırma Teşkilâtı
IATA	Milletlerarası Hava Ulaştırma Birliği
IBERLANT	Atlantik - İberya Bölgesi
ICAO	Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtı
ICBM	Kıt'alararası Balistik Mermi
IMS	Milletlerarası Kurmay Heyeti
IRBM	Orta Menzilli Balistik Mermi
LANDSOUTHEAST	NATO Güney - Doğu Kara Kuvvetleri Kumandanı (İzmir)

MARAIRMED	Akdeniz Hava ve Deniz Kuvvetleri
MAS	Askerî Standardlaştırma Bürosu
MC	Askerî Komite
MLF	Çok Taraflı Kuvvet
NADGE	NATO Hava Savunması Elektronik Altyapı Sistemi
NAMSA	NATO Bakım ve İkmal Ajansı
NAMSO	NATO Bakım ve İkmal Teşkilâtı
NATO	Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı
NMR	SHAPE Nezdindeki Millî Askerî Temsilcilikler
NORAD	Kuzey Amerika Hava Savunması
OECD	İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı
SAC	Stratejik Hava Kumandanlığı
SACEUR	Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı
SACLANT	Atlantik Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanı
SACLANTCEN	SACLANT Denizaltı Savunma Araştırma Merkezi
SDN	Milletler Cemiyeti
SETEL	Avrupa Uzaktan Kumanda Şirketi
SHAPE	Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı Karargâhı
STANAVFORLANT	Atlantik Hazır Deniz Kuvveti
STC	SHAPE Teknik Merkezi
TAFSONOR	Güney Norveç, Müttefik Taktik Hava Kuvvetleri Kumandanı
TCC (GKK)	Konsey Geçici Komitesi
TCAE	Tecrübî Aeorodinamik Yetiştirme Merkezi
UNO	Birleşmiş Milletler Teşkilâtı
WEU	Batı Avrupa Birliği

DİZİN

A

Alarm Sistemi : 114, 144.

Almanya (Federal Almanya Cumhuriyeti) : 13, 15, 19, 25, 27, 28, 30, 31, 47, 69, 72, 74, 107, 108, 109, 110, 116, 117, 120, 121, 122, 128, 129, 178, 180, 201, 202, 206, 207, 208, 209, 221, 223, 227, 228
- Andlaşmaya katılışı : 21, 25, 27, 36, 37, 207, 286 - 320
- Birleştirilmesi : 38, 40, 41, 46, 48, 52, 93, 206, 210, 215
- Hakkında beyanat : 56
- NATO savunmasına katılması, 30, 36, 89, 202
- Sovyet İşgal Bölgesi (Demokratik Alman Cumhuriyeti) : 44, 45, 49, 205
- Bak. Paris Anlaşmaları

Ajanslar : 25, 166

Altyapı : 35, 56, 77, 103, 114, 165, 190
- Altyapı Komitesi : 118
- Giderlerin bölüştürülmesi : 115 - 118, 190
- Ödemeler ve İşlemlerin İlerlemesi Komitesi, 119, 190

Amerika Birleşik Devletleri : 14, 19, 21, 28, 31, 33, 36, 37, 41, 44, 47, 50, 74, 75, 79, 96, 107, 110, 116, 117, 135, 136, 180
- ve Ortak üretim, 104, 107, 108, 109, 110

Araştırma Müdürleri Komitesi : 111

Arnavutluk : 15, 28

Armand, Louis : 132

Askerî Karargâhlar : Bak. Askerî Kumandanlıklar
- Karargâhların Statüsüne ilişkin protokol : 32, 254 - 269

Askerî Kumandanlıklar : 169, 171 - 178
- Atlantik Müttefik Kumandanlığı : 35, 173 - 175, 190
- Avrupa Müttefik Kumandanlığı : 31, 171 - 173, 190
- Manş Kumandanlığı : 35, 175 - 177, 190
- Orta Avrupa Kumandanlığı : 55, 57, 172
- Kanada - ABD Bölge Plânlama Grubu : 173, 222

Askerî Komite : 28, 36, 56, 57, 67, 70, 71, 97, 98, 118, 144, 166, 173, 177, 182, 220, 223, 224
- Başkanları : 341
- Rolü : 170, 171, 178

Askerî Manevralar : 173 - 174
- Big Lift : 52, 219
- Kurmay Heyeti Manevraları (CPX) : 177

Askerî üretim : 29, 31, 103
- Askeri Üretim Komitesi : 29, 31, 103
- Savunma Üretim Bürosu : 31
- Savunma Üretim Komitesi : 103

Asor Adaları : 175

Atina Temel İlkeleri : 64

Atlantik Andlaşması Derneği : 151, 155, 206, 373 - 374

Atlantik Müttefik Yüksek Kumandanı (SACLANT) : 35, 175, 181, 204
- Atlantik Daimi Deniz Kuvveti (STANAVFORLANT) 175, 225
- Denizaltısavar Araştırma Merkezi, 132, 180 - 181

Atlantik Topluluğu Komitesi : 34

Avrupa Gelişme Programı : 62

Avrupa Güvenliği Konferansı : 61

Avrupa Kalkınma Programı : 19, 199
- Bak. Marshall Plânı

Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı (SHAPE) : 31, 68, 96, 173, 175, 190, 222, 223, 224
- Belçika'ya taşınma : 56, 57, 223
- Finansmanı : 32
- Shape Teknik Merkezi : 132, 175 - 176

Avrupa Müttefik Yüksek Kumandanı (SACEUR) : 31, 39, 64, 65, 68 177
- Nükleer İşler Yardımcısı : 51, 68
- Rolü : 171 - 173

Avrupa Savunma Birliği : 33, 34, 36, 205, 206

Avrupa Uzay Araştırmaları Teşkilâtı (ESRO) : 217

Avusturya : 15, 37

Az Gelişmiş Ülkelere Yardım : 48, 100, 101, 238, 239

B

Balkanlar : 14
Barış içinde birlkte yaşama : 38, 45, 47, 214
Basın Servisi : 151, 163
Batı Avrupa Birliği (WEU) : 37, 115, 207
Batı Birliği : 19, 20, 37, 199, 203
Belçika : 20, 33, 69, 72, 104, 107, 108 110, 115, 116, 117, 120, 122, 177, 178, 199, 201, 210
Beneş : 16
Berlin : 15, 43, 44, 45, 48, 49, 51, 56, 60, 61, 205, 212, 214, 221
Abluka : 20, 28, 200, 201
Berlin hakkında beyanat : 354
Duvar : 19, 48, 216
Bermuda : 175
Bevin, Ernest : 19, 199
Bilim alanında işbirliği : 42, 50, 125 - 133
Araştırma Bursları Programı : 127
Araştırmaya Yardım Bursları : 126
Beşerî Unsurlar Programı : 130, 133
Bilim Komitesi : 42, 111, 126, 127, 128, 129, 133, 165
Burs Programı : 131
Bak. Meteoroloji, Okyanusbilim ve Hareket Araştırması
Birleşmiş Milletler : 13, 19, 23, 24, 40, 210, 214
Güvenlik Konseyi : 24, 30
Yasası : 13, 15, 23, 24, 54, 60, 199
ve Kıbrıs : 52
ve Silâhsızlanma : 32, 40, 46
Birmanya : 18
Boru hatları : 114, 120, 123
NATO Boru Hatları Komitesi, 120, 121
NATO Boru Hatları Şebekesi : 113, 120, 165, 166
Orta Avrupa İşletme Ajansı : 120, 121
Brejnef, Leonid : 53, 220.
Brosio, Manlio : 52, 53, 220
Brüksel Andlaşması : 20, 21, 33, 36, 114, 199, 200, 244 - 246
Buhranların atlatılması : 28, 66
Bulgaristan : 14, 15, 18, 28
Bulganin : 42
Bütçe : 189
Bütçe Komiteleri : 189
Malî Denetim : 189 - 191

C Ç

Churchill, Sir Winston : 13, 14, 19, 199, 207, 221
Conally, Tom : 21, 200
Cormick, Lynde D. : 35
Couve de Murville : 46.

Çekoslovakya : 16, 18, 19, 20, 28, 59, 78, 199, 225, 226, 361 - 363

Çevik Kuvvet : 49, 173, 216
Çevre Sorunları (Modern Toplumun Sorunları Komitesi) : 60, 61, 134, 136, 227
Çin (Halk Cumhuriyeti) : 51, 53, 101, 217, 219, 220, 222, 223, 224
Çin Hindi : 18, 32, 36, 206
Bak. Vietnam

D

Daimî Grup : 28, 30, 31, 35, 54, 55
Danimarka : 21, 28, 69, 72, 110, 116, 117, 122, 178, 180
De Gaulle, Charles : 54, 221, 222
De Lattre de Tasingy : 20
Demir Perde : 79, 87, 199
Denizaltısavar Torpil Mark - 44 : 110, 167
Deniz ulaştırmasına yardım : 173
Detante : Bak. Siyasî Yumuşama
Dimitrof : 16
Doğu - Batı ilişkileri : 28, 53, 54, 62
Ticareti : 101, 140
Durum Merkezi : 95, 96, 166
Duncan, Charles K. : 173
Dünkerk Andlaşması : 19, 199

E

Eisenhower, Dwight D.: 31, 34, 35, 37, 41, 46, 47, 108, 119, 184, 202, 205, 209, 211, 212
Enformasyon: 151, 152, 153, 163, 338 - 339
Enformasyon ve Kültür İlişkileri Komitesi: 154
Öğretim üyeleri için Atlantik Enformasyon Merkezi: 155
Ekonomik İşbirliği: 34, 99 - 102 332 - 335
Ekvatör: 10
Estonya: 15

F

Feroe Adaları: 175
Filipinler: 18
Finlandiya: 14
Ford Vakfı: 132
Fransa: 18, 19, 20, 30, 31, 38, 40, 44, 46, 47, 57, 72, 108, 110, 116, 117, 120, 122, 128, 136, 166, 178, 180, 199, 201
Kaynaşık Kumandanlıklardan ayrılma kararı, 54, 55, 115, 118, 122, 161, 178, 184, 222
Füzeler: 40, 41, 47, 64, 65, 69, 79, 80, 106, 114, 121, 122, 176, 225
AS 30: 110, 167
Bullpup: 110, 167
Hafif Tanksavar füze M 72: 111, 167
Hawk: 109, 114, 167
Honest John: 114
Nike: 114
Sidewinder: 109, 114

G

Genel Sekreter: 35, 36, 39, 43, 47, 57, 69, 90, 92, 94, 96, 100, 126, 143, 163
Görevin yaratılması: 34, 35
Rolü: 161, 163
Yıllık siyasî rapor: 36, 39, 43, 44, 91, 329
Bak. Lord Ismay, Paul-Henri Spaak, Dirk U. Stikker ve Manlio Brosio
Goodpaster, Andrew J.: 171
Gottwald, Clement: 16
Gronchi: 45
Groenland: 175
Gruenter, Alfred: 39, 64, 179, 205, 209
Güvenlik İşleri: 166

H

Haberleşme: 50, 117, 121, 144, 146, 147, 180
Haberleşme sistemi: 56, 67, 95, 96
NATO Haberleşme kuruluşları: 179
Uydu aracılığıyla haberleşme: 66, 96, 227
Harekât araştırması: 126, 130, 131, 133
Harmel, Pierre: 57
Harmel Raporu: 25, 56, 57, 58, 91, 92, 93, 225, 335 - 358
Harriman, Averel: 33, 67
Hava savunması: 38, 121, 122, 149, 171, 179, 180, 210
NATO Hava savunma Elektronik sistemi (NADGE): 57, 115, 121 - 123, 178, 180
Bak. SHAPE Teknik Merkezi, AGARD ve Alarm sistemi
Hava - Uzay sahası...
Avrupa Hava Güvenliği Teşkilâtı (Eurocontrol): 149
Avrupa Hava Sahasını Uyumlaştırma Komitesi (CEAC), 148 - 150
Hava sahasının uyumlaştırılması: 149 - 150, 166
Hava - Uzay Araştırma Danışma Grubu (AGARD), 132, 178, 179, 181 - 183

H

Uluslararası Havacılık Birliği (IATA) : 149
Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilâtı (ICAO) : 149
Hava alanları : 114, 119, 120, 123, 169
Hollanda : 18, 20, 33, 55, 69, 72, 107 109, 116, 117, 120, 122, 136, 178

I İ J

Irak : 41
Ismay, Lord : 13, 35, 39, 204, 205, 209

İkmal : 113, 114
Milletlerarası İkmal Merkezi : 107
NATO Bakım ve İkmal Teşkilatı : 113
İngiltere : 14, 19, 20, 31, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 56, 69, 72, 74, 96, 104, 110, 115, 116, 117, 128, 171, 173, 177, 180, 199
İnönü, İsmet : 220
İran : 18
İsrail : 57
İsveç : 128, 135
İsviçre : 128
İtalya : 14, 15, 18, 33, 37, 69, 72, 110, 116, 117, 120, 122, 128, 135, 136, 141, 174, 184, 207
İzlanda : 21, 43, 72, 116, 117, 122, 170, 175

Japonya : 13, 135
Jaujard, Amiral : 20
Johnson, Lyndon B. : 52, 219, 220

K

Von Karman, Theodore : 182
Von Karman Enstitüsü : 132
Kanada : 20, 21, 33, 38, 40, 69, 72, 74, 79, 110, 114, 116, 117, 135, 136, 180, 201
Karşılıklı yardım : 73 - 76
Kennedy, John F. : 47, 48, 51 52, 214, 215, 216, 217, 219
Kennedy Raund : **56**
Kıbrıs : 43, 52, 54, 55, 57, 58, 92, 212, 214, 219
Barış gücü : 52
Kırmızı telefon : 51
Kısaltmalar : 374 - 375
Killian Jr., Dr. J. R. : 133
Kominform : 18, 19, 199, 200, 209
Kore : 32, 73, 202, 205, 206
Kosigin, Alexi : 53, 220
Kotlama - Numaralama : 113
NATO Kotlama - Numaralama sistemi : 113
Gereçleri Kotlama - Numaralama Komisyonu : 113
Kruşçef, Nikita : 43, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 210, 211, 212, 213, 214, 215
Kuvvet Hedefleri ve Plânları : 38, 54, 57, 62, 63, 68, 70, 71, 222
Beş Yıllık Plân : 57, 58, 62
Deniz Çağrı Kuvveti : 226
Kaynaşmış kuvvetler : 30, 31, 37, 63
Kuvvetler Statüsü : 32, 141, 203, 254 - 269
Kuzey Atlantik Andlaşması : 28, 34, 36, 74, 94, 99, 201
Metni : 248 - 253
Onuncu Yıldönümü : 44, 212
Stratejik Bölge : 169
Tahlili : 23 - 26
Yirminci Yıldönümü : 60, 134, 226
Kuzey Atlantik Asamblesi : 94, 224, 226
Kuzey Atlantik Konseyi : 25, 28, 30, 31, 39, 43, 51, 55, 60, 61, 64, 67, 95, 96, 118, 134, 141, 166, 181, 184, 189, 191
Bakanlar toplantıları : 28, 29, 30, 32, 36, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 60, 61, 62
Başkanlar : 371
Daimi temsilciler : 35, 48, 55, 91, 97, 161, 163

K

Geçici Konsey Komitesi : 32, 33, 34, 35, 103, 204
Hükümet Başkanları Toplantısı : 41, 42
Hükümet Başkanları bildirisi, 346 - 353
Teşkilâtı ve rolü : 161
Yardımcılar Konseyi : 32, 35, 202, 203
Küba : 50, 52, 94, 215, 217
Kültür alanında işbirliği : 137 - 141
Araştırma bursları : 137
Öğretim bursları : 138

L

Lange, Halvard : 39, 209
Lemmonier, Amiral : 184
Lemnitzer, Amiral : 57, 217
Letonya : 15
Litvanya : 15
Lizbon kararları : 34, 35
Lloyd, Selwin : 46
Lojistik : Bak. İkmal
Lovett, Robert : 20, 200
Lüksemburg : 20, 57, 72, 115, 116, 117

M

Macaristan : 15, 18, 78, 209
Mac Cormik, Amiral Lynde D. : 35, 204
Macmillan, Harold : 41, 45, 51, 210, 211, 212, 216, 220
Mader Adaları : 175
Malezya : 18
Malta : 53, 54, 224
Mançurya : 18
Maniu, Dr. : 16
Manş Komitesi : 35, 177
Marshall, George : 19, 20, 199, 200
Marshall Plânı : 18, 19, 31, 75, 199
Martino, Gaetano : 39, 209
Masaryk, Jan : 16
McNamara, Robert : 58, 68, 217
Meteoroloji : 126, 131
Radyometoroloji : 126, 131
Michel (Romanya Kıralı) : 16
Mikolajczyk : 16
Milletlerarası Sekreterlik : 35, 64, 70, 71, 101, 103, 108, 118, 119, 148, 178, 189, 190 - 191
Milletlerarası Kurmay Heyeti : 170, 189, 190
Personelin statüsü : 32, 270 - 278
Teşkilâtı : 161 - 167
Mısır : 38
Bak. Süveyş.
Moch, Jules : 40
Molotof : 14
Monnet, Jean : 33, 67
Montgomery, Feld Mareşal : 20
Müttefik Kontrol Konseyi : 15

N

Nagy : 16
Nasır : 38
Nikaragua : 19
Nixon, Richard : 45, 60, 213, 226
Norstad, Lauris : 39, 64, 209, 217
Norveç : 21, 28, 33, 39, 72, 110, 111, 116, 117, 120, 121, 122, 173, 178, 190
Nükleer denemeler : 42, 43, 48, 49, 215
Nükleer denemelerin yasaklanması anlaşması : 51, 92, 216, 218
Nükleer güç : 51
Atlantik Nükleer Kuvveti (ANF) 68
Çok taraflı Nükleer Kuvvet (MLF) : 68
Nükleer Plânlama Grubu : 56, 58, 69, 163, 224
Nükleer Plânlama ve Strateji : 51, 53, 56, 69
Nükleer Savunma İşleri Komitesi (NDAG) : 56, 69, 163, 225
Nükleer Silâhlar : 27, 39, 50, 53, 58, 64, 65, 66, 68, 78, 217, 220
Nükleer silâhların yayılmasını önleme, 57, 92, 225
SALT : 61, 227, 228

O

OEEC/OECD : 31, 34, 200, 214, 215
Offshore siparişleri : 33, 36, 75, 104
Okyanusbilim : 126, 129, 130, 181
Olağanüstü Sivil Plânlama Yüksek Komitesi : 143
Olağanüstü Sivil Savunma Plânları : 143, 144, 165
Ottawa Anlaşmaları : 270 - 278

P R

Paris Anlaşmaları : 21, 36, 37, 89, 207, 288 - 320
Pauker, Anna : 16
Pearson, Lester B : 39, 209, 211
Petkof, Nicolas : 16
Plowden, Sir Edwin : 33, 67
Polaris : 50, 51, 65, 78
Polonya : 16, 18, 19, 78, 199, 209, 228
Portekiz : 21, 69, 72, 109, 116, 117, 135, 136, 171, 173, 223
Power, Amiral Sir Arthur John : 35

Radar : 38, 114, 121, 122, 150
Ridgwey, Mathew B : 35, 204, 205
Rio Anlaşması : 19
Robb, Sir James : 20
Romanya : 14, 15

S

Saint - Laurent, Louis : 19, 21
Sardunya : 171
Savunma araştırmaları : 43, 49, 167
Savunma Araştırmaları Direktörleri/Grubu : 111 131
Savunma İnceleme Komitesi : 71
Savunma finansmanı : 30, 32, 69, 234 - 237
Savunma giderleri : 72
Savunma Koleji : 55, 178, 179, 184
Savunma Komitesi : 29, 30, 31
Savunma plânları : 30, 36, 38, 63 - 76
Orta vadeli Savunma Plânları 29
Savunma Plânlama Komitesi : 55, 57, 59, 64, 66, 71, 96, 162, 163, 223, 225, 227
Savunma Stratejisi : 43
Esnek cevap : 58
İleri savunma : 30, 39, 63, 64, 66
Sicilya : 171
Silâhlar : 104
Silâhlanma Komitesi : 111
Silâhlanma Ulusal Direktörler Konferansı : 112, 163
Silâhsızlanma : 37, 40, 42, 46, 48, 50, 54, 55, 57, 93, 210, 213
Dengeli Kuvvet indirimi : 59, 61, 93, 225, 227, 359 - 370.
Siyasî yumuşama (Detante) : 28, 45, 46, 60, 226
Siyasî Danışma : 87 - 94, 330
Siyasî Komite : 90, 91, 163
Atlantik Politikası Danışma Grubu : 92
Spaak, Paul - Henri : 15, 39, 41, 47, 209, 211, 215
Spofford, Charles : 32, 202
Sputnik : 40, 64, 125, 211
SSCB : 13, 14, 18, 19, 21, 27, 28, 38, 40, 45, 49, 51, 57, 60, 77, 89, 207, 216, 219, 220
Askerî gücü : 39, 44, 77 - 82
Yayılma siyaseti : 13, 15 - 18
ve Alman sorunu : 37, 44, 45, 48, 62
ve Birleşmiş Milletler : 15, 47
ve Çin : 51, 53
ve Marshall Plânı : 18
ve silâhsızlanma : 40, 42, 48, 57, 61
Standardlaştırma : 41, 104, 105, 113, 165
Askerî Standardlaştırma Bürosu (MAS) : 178
Standardlaştırma anlaşmaları : 105
Staercke, Andre de : 54
Stalin : 19, 208
Stassen, Harold : 40
Stikker, Dirk U : 47, 52, 53, 215, 219
Suriye : 41
Süveyş : 38, 209, 210

T

Tahran Anlaşması : 18
Tataresco : 16
Teknoloji alanında işbirliği : 41, 56, 223, 334
Truman, Harry S : 14, 18, 31, 199, 201
Truman Doktrini : 18, 199
Türkiye : 18, 21, 25, 27, 34, 41, 49, 69, 72, 101, 116, 117, 121, 122, 135, 136, 178, 204, 205, 207, 213, 221
Andlaşmaya katılması, 21, 27, 34, 89, 202, 204, 252 - 253
İktisadî sorunlar : 48, 53, 199, 215
Ordusu : 89
Savunma sorunları : 74, 101, 178
Bak. Kıbrıs

U Ü

Uçaklar : 104, 106, 122, 145, 146, 169, 180
Deniz devriye uçağı (Bréguet Atlantic), 107, 167
F—104 G Starfighter, 110, 167
Hafif taktik destek uçağı (FİAT F 91), 107
Hawker - Hunter : 104
Jaguar : 112, 167
Sabre : 74
V bombardıman uçakları : 51, 65
U—2 Olayı : 46, 214

Üçler Komitesi (Üç bilge raporu) : 43, 58, 67, 89 - 92, 99, 100, 103, 125, 151, 204, 209, 321 - 345

V Y Z

Vandenberg, Arthur : 21, 200
Vandenberg kararı : 21
Varşova Paktı : 37, 59, 61, 77, 81, 207, 208, 224
Vietnam : 73

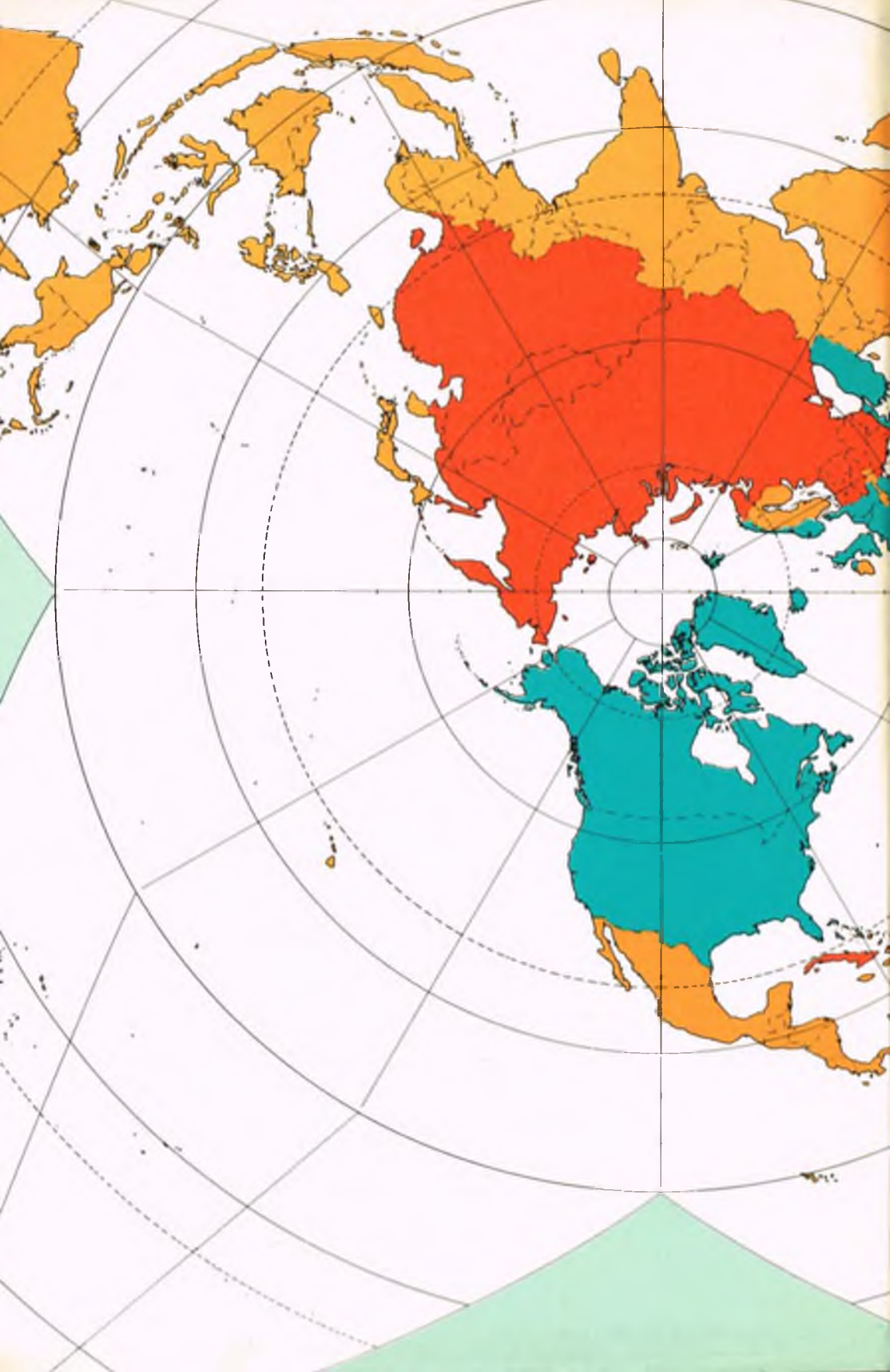
Yedek parçalar : 114
Yıllık İnceleme : 34, 67, 103, 107
Üç Yıllık İnceleme : 34, 67, 103
Yugoslavya : 18, 200
Yunanistan : 15, 18, 21, 25, 27, 28, 34, 49, 72, 73, 109, 116, 117, 120, 122, 178
Andlaşmaya katılması : 21, 27, 34, 89, 204, 252 - 253
Ekonomik sorunlar : 48, 50, 53, 199, 215
Savunma sorunları : 74, 101, 178
Bak. Kıbrıs

Zirve Konferansları : 38, 43, 46, 89, 208, 214
Komünist Zirve : 47
Zorin : 16

Aslı İngilizce ve Fransızca olan bu kitabın Türkçe metninde mümkün olduğu kadar günümüz Türkçesinin sözcük ve deyimlerinin kullanılmasına itina gösterilmiştir. Bununla beraber, Türkçe'nin son yıllardaki hızlı ve olumlu gelişmesinin bir sonucu olarak, özellikle, ekler bölümündeki belgelerde ve bu belgelerle diğer bölümlerin metinleri arasında farklılıklar vardır. Resmî çeviri niteliği taşıyan bildiriler mevcut metinleriyle, onaylanmış diğer belge ya da anlaşmalar (Kuzey Atlantik Andlaşması metni gibi) kaleme alındıkları şekilde bırakılmıştır. Öte yandan, bazı sözcüklerin yenileri dilimize iyice yerleşmiş olmasına rağmen, (millî, milletlerarası gibi) kullanılagelen ve bazı sözcüklere eklenerek isimleşen eski şekillerine dokunulmamıştır.

NATO Belgeler'in, özellikle araştırmacıların, yazarların, konuyla ilgili herkesin Atlantik İttifakı'na ilişkin konularda başvuracakları, anlaşılır bir kitap olmaktan öteye herhangi bir iddiası yoktur.

Ajans - Türk Matbaacılık Sanayii, Ankara

Dünyada NATO

Atlantik İttifakı, hayat seviyeleri birbirinden farklı olmakla beraber kişi başına düşen ortalama geliri Avrupa'daki komünist ülkelerden iki misli, bütün dünyadakilerden üç misli fazla olan onbeş ülkeyi birleştirmektedir.

520 milyon nüfusu ile 3,4 milyarlık dünya nüfusunun % 15 inden biraz fazlasını temsil eden NATO ülkeleri, birarada dünya brüt üretiminin yarıdan fazlasını üretmektedir.

Nitekim İttifak üyesi ülkeler

— Dünya elektrik üretiminin yaklaşık olarak % 58 ini,
— Ham çeliğinin % 50 sini,
— Otomobilinin % 80 ini üretmektedir.

15 NATO üyesinin ticareti dünya ticareti içinde % 61 den fazla yer tutmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere yapılan ekonomik yardımın % 87 sini sağlamaktadırlar.

Nihayet son on yıl içinde NATO üyelerinin kalkınma hızı yılda ortalama % 4,3 olmuştur.

ÜYE ÜLKELER

KOMUNİST YÖNETİMLİ ÜLKELER

DİĞER ÜLKELER

ENFORMASYON SERVİSİ NATO - BRÜKSEL